

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI
SCRIPTORES,

OR

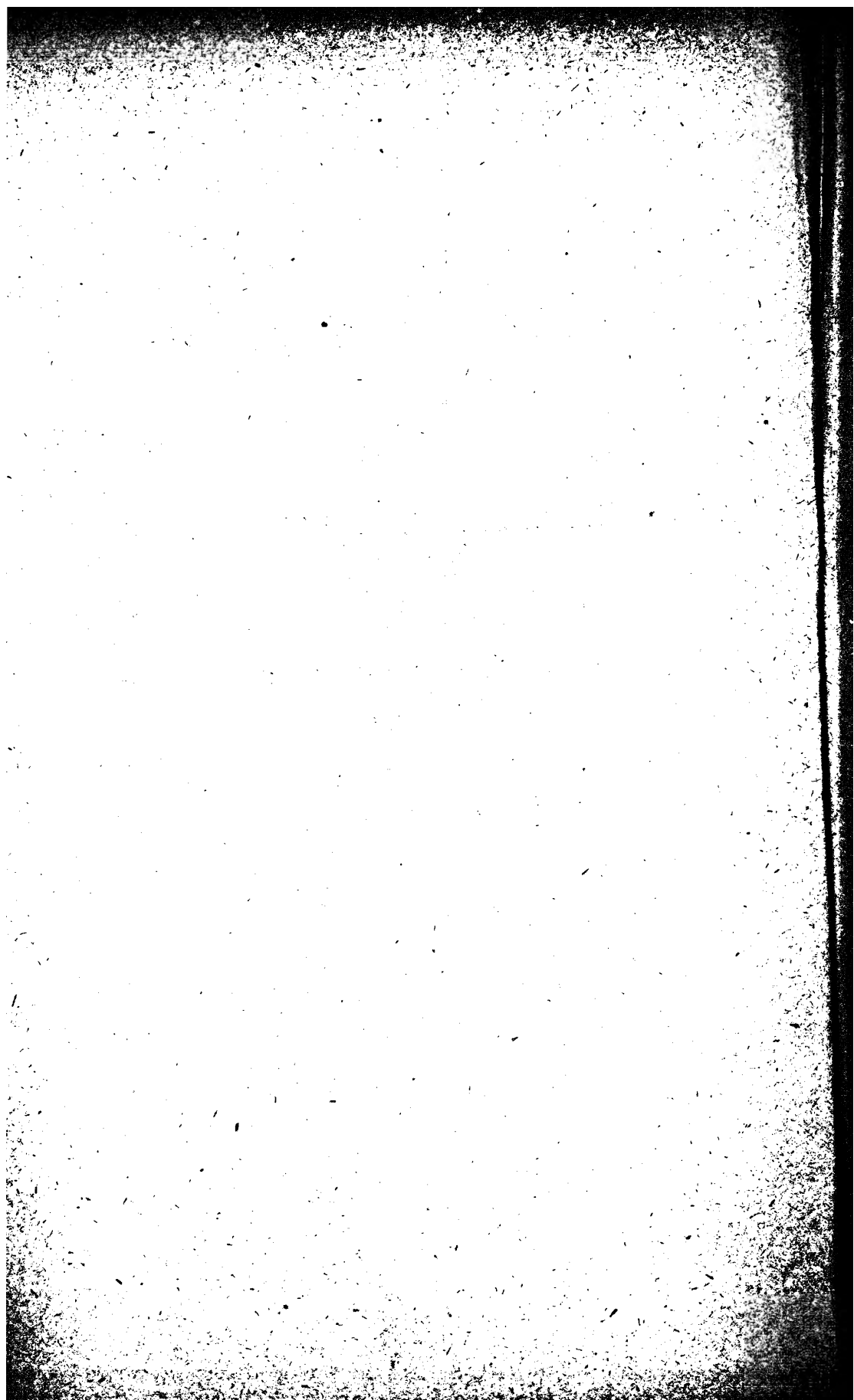
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

29808.

h

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an Editio Princeps; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

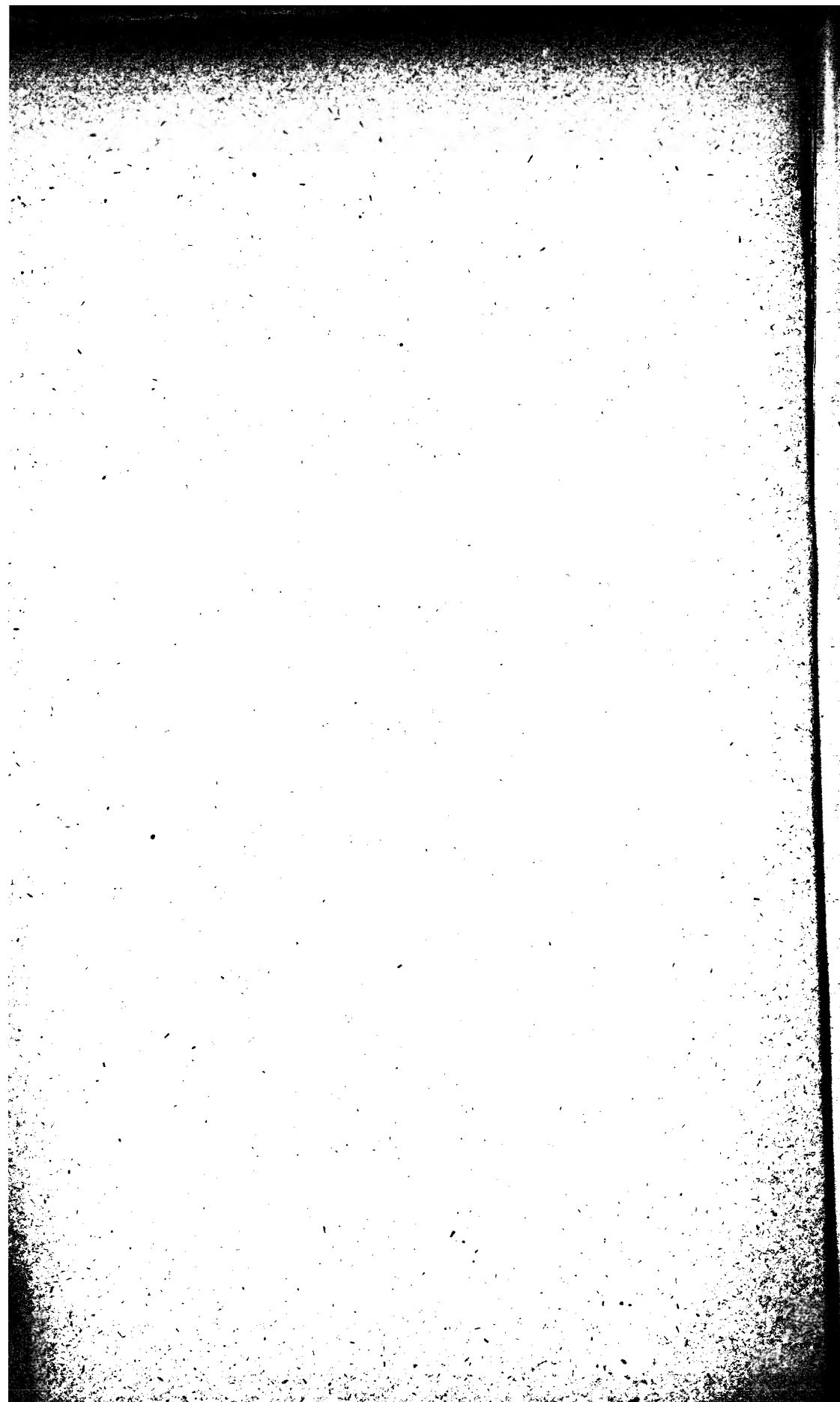
The works to be published in octavo, separately, as they were finished ; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

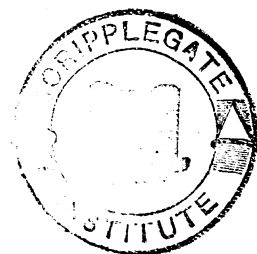
The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

*Rolls House,
December 1857.*

~~~~~  
**MATTHÆI PARISIENSIS,**  
**MONACHI SANCTI ALBANI,**  
**CHRONICA MAJORA.**  
~~~~~


246

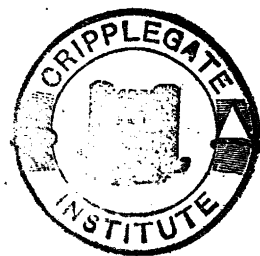
Conclusio de p'dictis

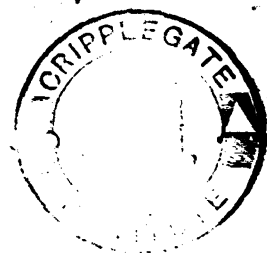
Concl'm pape salubre
e suscep'to baptis'miBaptizatus fuit sol'dan'
S. clam pp me'm p'p'at
or p'dictu'mmaledicta em're
mane gnat scandalu'
m'e s'auratenor.

assumpta fuit a tota discrepare. **A** p'dictis g' rane fidi uenabile fuit i cella culmina fundamēta. h' est catholice religioni feda la. p' q'm hoi dat' ascēde ad ecclie p'nā claritatis. Si g' habet in de'siderio de tenebris pro d're i luce. amplecti saluberrimā legē x. relictū ayachometi spūrent. ad ecclēq; q' simū pandit oib; refugiu' alitū g'fuge: tūc gū fāconis p'merit' necēz baptis'mali fāndū cōsec're. Quatu' depōita tāq; regnacoī uectate p'eci: Inouā a'te'mocūtiā i m're m' fāciā renācari. Ut illi gl'e celestis p'icep' efficiari' quā auris n' auduit n' ocl' nō n' i cor h'at' ascēdit. tū copio'sa u' n' possit annillari. ayagna: ut possit g'phēd' u' n' possit numiare. p'cōsa: ut n' possit cōmari. diu'tia: ut n' possit cōnuari. Qm' rep' m'it' d' diligit' se i sua sequit' uelut' p'edecentam. **S**oldan' g' hui' tōnnat' salub' admoncōit: baptis'mi suscep' clauēlo fāc'mtū p'mit'at' enī sui. q' unue tot' scātūnt' enoz mitat' el: dicēbat. Qm' ex uno fōte aq' dulcis i fāta potit' emanare. Ubi x'mi fōntē f'icte haurire tenent: ueniūt' latice tori cātam.

De cent' pore Regis Henrici.

Nescit q' rerū p' sagio ut' enētiā. **D**e euentibus q' m'it'ā bō thome die martis m'it'ā q' accidit bō m'it'ā g'g'it. Die enī ayar'at. s. die thome thome dieb; apli nat' g'itit. pp' q'd thomas ex uoto m'it'ā i' r'as i baptis'mo appellabat'. Bū i mundū tānt' die martis tāq; d' diabolu' p'it'at'. ayar' enī scdm philosophos: deu' belli m'icupat'. Ista nāq; bī thome scdm illd Job uita ho m'it' militat': s' i' r'as: tota fuit g' hostē belluosa. Pass' q' fuit die ayar'at. tānt' lat' die martis: ut tal' die e' gl'e des' uiret' q' i' passioni tōmētū i'pudic. Die ayar'at sedunt p'ncipet' ap'd no'hamtonā radū' enī loq'bant' Act' est i die martis i' exiliū. Die ayar'at apparuit ei dñs ap' pō amācū dicē: **T**homa thoma: cēta mēd' gl'orificabit' i sanguine tuo. Die i' martis: reu'tit' ab exilio. ayar'at q' palma: die martis: adept'. p' f' humana p'ude' q'm accidit di' g'ia p'curante. q' anno q' n' g' g'imo p' hōit' i'p' q' d' hui' remissio'i. Anni uidet' dñi m'.cc.xv. uenabile corp' ei die martis gl'am cūstōis suscepit. **I**n eodē die hūicū regē illi q' pass' f'it' t're suscepit. S; h' i' sequit' locis suis declarabitur. **D**e m'it'io bī thome **H**ic bō m'it' thoma p'dea cogitante zarrā m'it' i' f'ub passioni p'acipiente anteqm adhuc ess; **arrato**

MATTHÆI PARISIENSIS,

MONACHI SANCTI ALBANI,

CHRONICA MAJORA.

EDITED

BY

HENRY RICHARDS LUARD, M.A.,

FELLOW OF TRINITY COLLEGE; REGISTRARY OF THE UNIVERSITY; AND VICAR OF
GREAT ST. MARY'S, CAMBRIDGE.

VOL. II.

A.D. 1067 TO A.D. 1216.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:

LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL;

ALSO BY PARKER & Co., OXFORD;

MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;

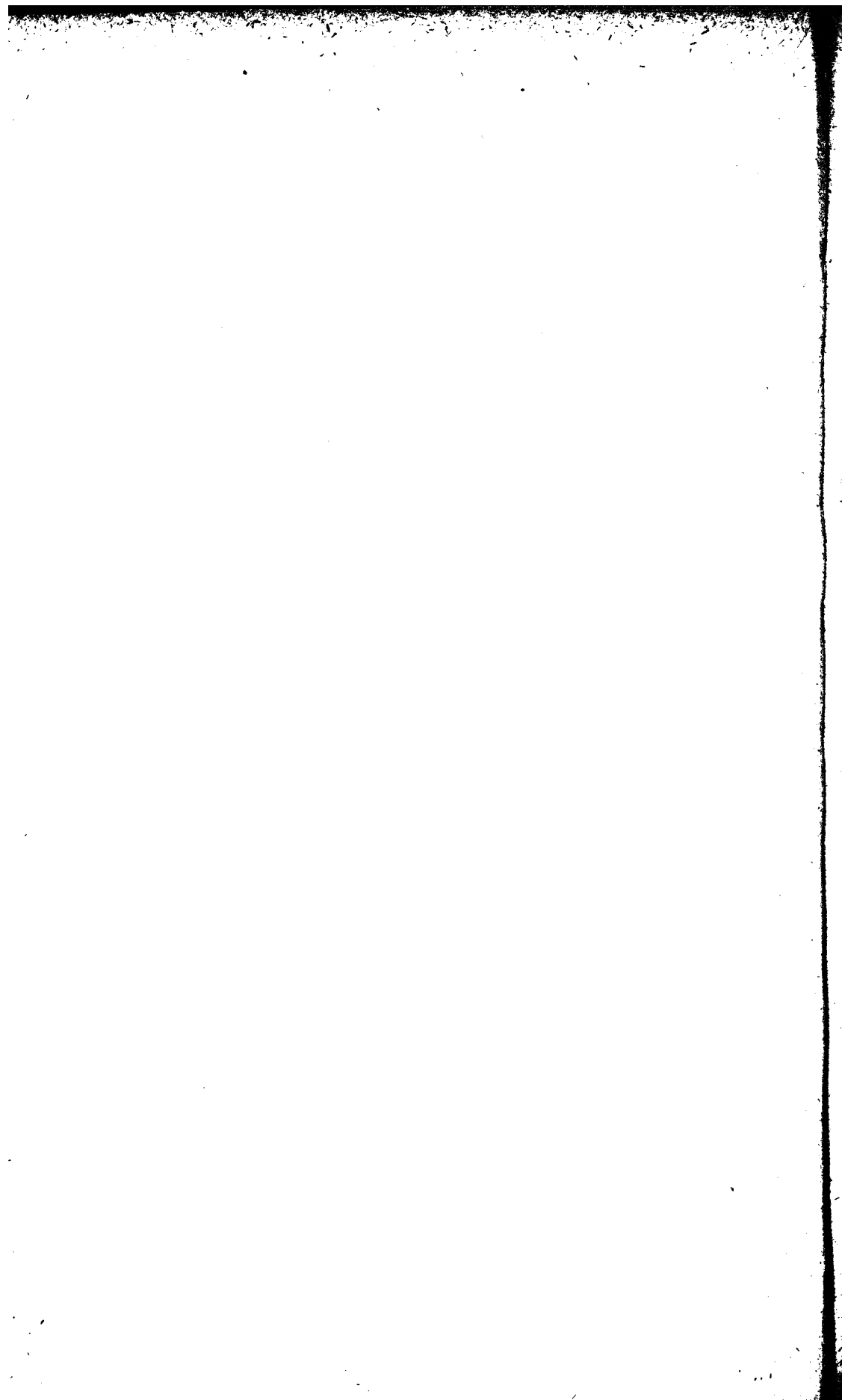
A. & C. BLACK, EDINBURGH; AND A. THOM, DUBLIN.

1874.

C 17⁰⁶

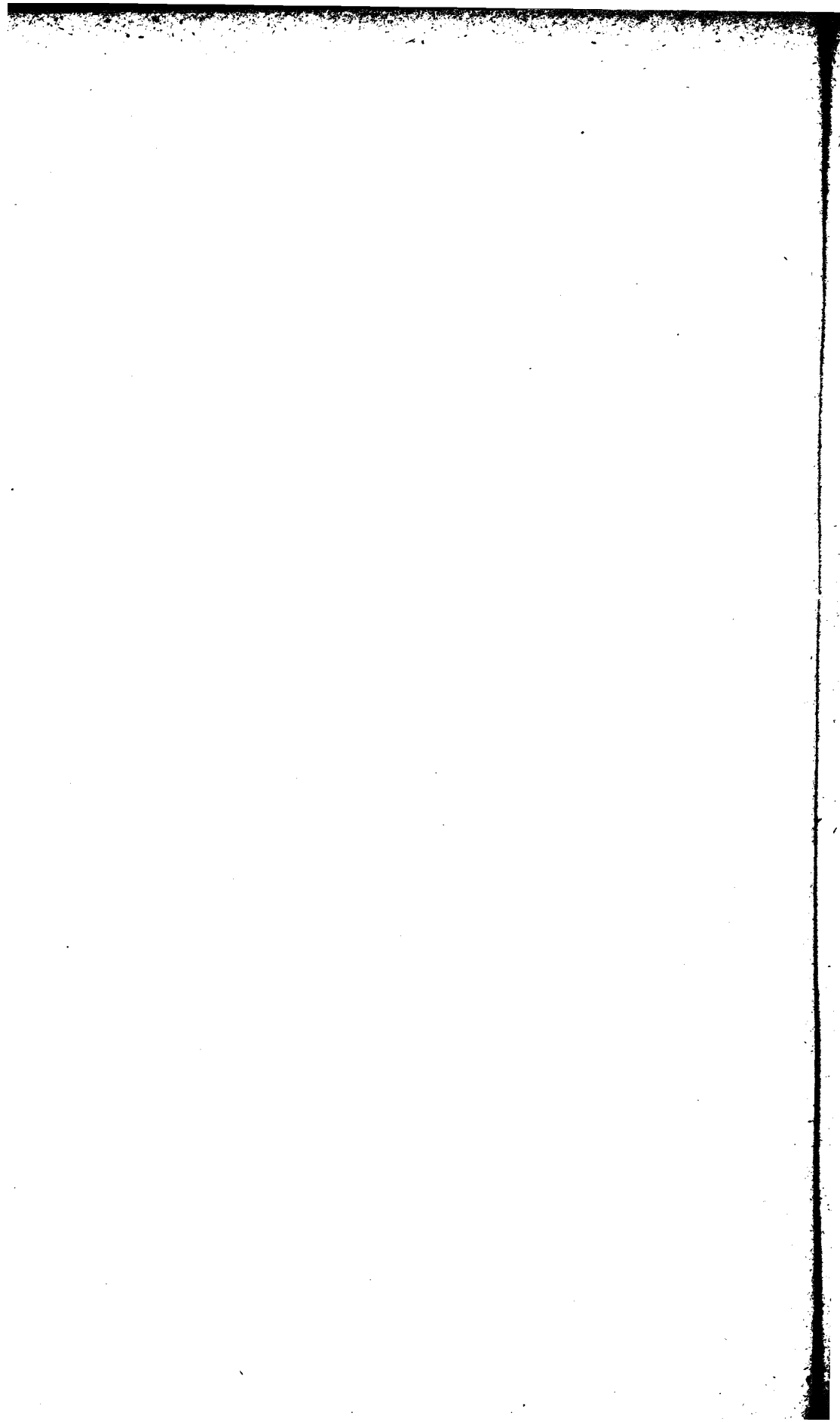
Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers,
For Her Majesty's Stationery Office.

PREFACE.

CONTENTS OF THE PREFACE.

	Page
Division of the Volume at the year 1188 - -	ix
Roger of Wendover the Compiler of the succeeding portion - - - - -	ix
Mention of the name of Abbat John of St. Alban's -	x
He possibly the Compiler of the earlier portion -	xi
Sources of the History in the present Volume -	xii
Alphabetical list of the Authorities used -	xiii
Additions made by the Compilers - - -	xvi
Manner in which the Authorities are used - -	xx
Untrustworthiness of former editions of Matthew Paris	xxii
Specimens of Parker's errors - - - -	xxiii
Additions and Authorities of Matthew Paris -	xxviii
The Chronica Majora a first draft of the History he intended to write - - - -	xxix
Character of his alterations - - - -	xxx
Documents inserted - - - -	xxxii
Magna Charta as given by Wendover and Paris -	xxxiii
List of Paris's additions - - - -	xxxvii
MSS. used for the present Volume - - -	xlvi
Addenda and Errata - - - -	xlix

P R E F A C E.

The present volume carries on the St. Alban's Chronicle of England, re-edited by Matthew Paris with many alterations and additions, from the Conquest to the death of king John. The text is taken as in the previous volume, from the Corpus Christi College MSS. 26 (A.) and 16 (B.), the additions of Paris being shown as before by the difference of the type. In the cases where these MSS. are deficient from the loss of some leaves (*e.g.* pp. 360-388), the text is taken from the Cotton MS. Nero D. 5 (C.), which was certainly copied from the MSS. A. and B., and which there is reason to believe passed under Matthew Paris's own eye. Here the additions of Paris can only be ascertained by actual collation with the text of Wendover, as the Cotton MS. is written in the same scribe's hand throughout.¹

The portion of the history in the present volume divides itself into two parts, the first ending with the year 1188 (p. 336), where MS. A., the first of the two volumes of the Corpus MS., ends, which is also the conclusion of what I have called the St. Alban's compilation, and the second beginning with the year 1189. From this point I believe the compiler of the original history to be Roger of Wendover. This is compiled in a similar manner to the portion that precedes, and Paris has, for the most part, made little difference in the way he has used it. The text which we know under the name of Wendover

¹ I mean that the whole of each part of the volume is in the same hand. The first portion, ending 1188, is in one hand, the second part in another. See note 4 to p. 336.

is, with some few exceptions, literally transcribed, while Paris's own additions are, as before, usually entered in the margins or at the foot of the pages. He has, however, not unfrequently erased words or even lines, and introduced his own matter in place of what the scribe had written, the paragraphs of the previous writer being condensed or altered, so that the fresh matter might be got into the same space; thus proving that the additions and alterations were made after the MS. had been written. This is the case up to the year 1213 (p. 567), where a fresh hand begins of the distinct St. Alban's character, though I think certainly not Paris's own; and from here the history of Wendover may be said to be re-written, as the changes introduced are incorporated with the text, and the differences between Paris and Wendover can only be ascertained by collation. But here, as well as before, there are also additions in the margin, in Paris's own hand, introduced in a manner which shows that they were written after the rest, and giving the idea of being the author's latest additions in revising his work.

Mention in the Douce MS. of Wendover of the name of abbat John de Cella of St. Alban's. His character.

At the point where MS. A. ends, the end of the year 1188, in the Douce MS. of Wendover (W.) occurs the remark, "Huc usque in lib. cronic. Johannis abbatis," and opposite in a later hand, "Usque hoc cronica Johannis abbatis, et hic finis." Though these words have been remarked upon by various persons, I scarcely think they have received their due amount of consideration. This abbat John I believe to be "Johannes de Cella," 21st abbat of St. Alban's, from 1195 to 1214. He had been noted for his learning while a student at Paris, and, as Matthew Paris tells us (*Gesta Abbatum*, i. p. 217), might be considered as a Priscian in grammar, an Ovid in prosody, a Galen in medicine.¹ It was, moreover, in his time that many books were written out and given

¹ "Physicus præelectus et judex urinarum incomparabilis." *Gesta Abbatum*, i. p. 246.

to the Monastery, notably the copy¹ of Peter Comestor's *Historia Scholastica*, of which such ample use was made in the earlier portion of the St. Alban's compilation. He had been prior of Wallingford; and it is, to say the least, remarkable, that in copying Robert de Monte's account of the reconciliation between Stephen and Henry in 1153 (p. 191) the compiler inserts the words "apud Walingeford" as the place where the peace was made.

Although the words above mentioned, "usque hoc chronica Johannis abbatis" are capable of being understood differently, and are quite compatible with the theory of some one else being the author, their most natural interpretation would be that the chronicle was his compilation up to this point. They might of course mean that abbat John's history (*i.e.*, a different work), ended with this date;² but there is no trace of such a work existing or ever having existed, and the only other meaning they could have is, that a volume in his possession ended here. But this does not seem to me so likely as the previous interpretation, and after a full consideration of what has been stated in the preface to the first volume as to when and where this compilation must have been made and by whom it could have been composed,³ I am inclined to think that we have here the clue to the author's name, and that the St. Alban's compilation was made by abbat John de Cella himself up to the year 1189, when Wendover took it up and carried it on in the same style and from the same sources. The chief objection to this supposition (as has been stated) is, that while Paris especially speaks of abbat John's pre-eminence in grammar, prosody, and medicine, he says nothing

He is possibly the author of the earlier portion of the compilation.

¹ MS. Reg. 4. D. vii. See the *Gesta Abbatum*, i. p. 233.

² Thus in the C. C. MS. (B.), f. 17 b (p. 452), opposite the rubric, "Incipit de rege Johanne," &c., a late (16th century) hand has

inserted "Hic incipit Radulphus Niger ad annum Henrici III.;" and again, f. 35, near the end of the year 1213 (p. 568), "Hic rursus incipit Radulphus Niger."

³ See Vol. I., p. xxxii.

of him as a historian. No doubt this is entitled to considerable weight, but I cannot think it decisive.

Sources of
this portion
of the
history.

The sources of which the compiler, whoever he was, and after him, Roger of Wendover, made use for their history are as various as those in the earlier portion of the compilation. I give a complete list, as far as I have been able to identify them, as was done in the Preface to the first volume. Besides the well known English historians, Huntingdon, Malmesbury, Diceto, Robert de Monte, &c., various single lives and legends, some of them still existing only in MS., are employed. The history of the Crusades is taken from William of Tyre, with a few introductions from Baldwin, Guibert, Fulcher, and others. After William's work comes to a conclusion, the anonymous continuation contained in the copy belonging to St. Alban's (now in the British Museum, MS. Reg. 14. C. x.),¹ a continuation still unprinted, is used. For the reigns of Richard and John, Benedict, Hoveden, and afterwards Ralph of Coggeshale, are the chief authorities. But after the end of Hoveden's history, or the year 1202, though Coggeshale is occasionally used, Wendover is an original authority; at least I can trace his work to no known source. Some of his facts will be found in the writer published by Mr. Stubbs, under the name of Walter of Coventry.² But I do not think that he was known to

¹ See some account of this continuation in Professor Stubbs's Introduction to the *Itinerarium Regis Ricardi*, pp. lxx, lxx, lxxiii. He has printed the prologue in the note to p. lxxiii. Additions are occasionally introduced from some other source, which I have not been able to identify; see, for instance, the account of Raymond of Tripoli's conduct at the battle of Hittin, prefaced with the words "ut aiunt," p. 328.

² I venture to doubt the correctness of Professor Stubbs in assign-

ing this "Memoriale" to Walter of Coventry. See his preface, i., p. xx. I think the title means only that Walter of Coventry left the book as a memorial to his monastery. In the Cambridge University Library there is a MS. copy of the Aurea Legenda (Gg. 2. 18), with "Memoriale fratris Johannis de Draytone" written on the first leaf. This has led Tanner to insert Johannes de Draytone in his Bibliotheca as the writer of a work entitled "Memoriale"!

Wendover. The only instance in which the language of the two writers is identical, is in the account of the council held by the legate Romanus at Lyons or Bourges (Walter of Coventry, ii. p. 276, Wendover iv. p. 118), which was probably taken by each writer from some other source.

List of the authorities used by the compilers of the history in the present volume.

- Adam,¹ subprior of Eynsham : Visio quædam mirabilis (MS. Cotton, Caligula, A. 8.)
- Aelred of Rievaulx :
De genealogia regum Anglorum (Twysden's x. Scriptores).
Vita Edwardi Confessoris (Twysden's x. Scriptores).
- Alexander III. :
Epistolæ (Migne's Patrologia, cc.).
Instructio fidei Catholicæ (ap. Pet. Blesens. Migne, ccvii.).
- Anglo-Saxon Chronicles (ed. Thorpe, in the present series).
- Baldric : Historia Hierosolimitana (Migne, clxvi.).
- Benedict of Peterborough (ed. Stubbs in the present series).

List of
authorities
from which
the present
volume is
compiled.

¹ The authorship of this legend is known from the prologue to the vision of Thurchill (p. 497) given in the MS. Reg. 13. D. v. "Est et alia visio diligenti narratione luculenter exarata, quæ in monasterio de Eynesham anno Verbi incarnati mxcvi. contigit quam dominus Adam supprior ejusdem cœnobii, vir valde gravis ac religiosus, eleganti stilo scripsit,

"sicut ab ejus ore audivit, qui a corpore per duos dies et noctes eductus fuerat." By a blunder, which was originally made by the scribe of the C. C. MS. (see note 1, p. 423), the printed editions of Paris and Wendover attribute this vision to Evesham instead of Eynsham. The MSS. of Wendover have correctly *Eineshamensis*.

- List of
authorities
from which
the present
volume is
compiled.
- Clarendon, Constitutions of (MS. Cott. Claudius B. 2.)
 Conrad of Lichtenau (abbas Urspergensis): Chronicon
 (Argentorati, 1609).
 Eadmer: Vita S. Anselmi (Migne, clviii.).
 Florence of Worcester and his continuator (ed. Thorpe,
 Eng. Hist. Soc.)
 Fulcher of Chartres: Historia Hierosolimitana (Migne,
 clv.).
 Gervase of Canterbury (MS. ap. Leland, Collectanea,
 t. i., ed. Hearne, 1770).
 Gesta Francorum (Bongars, Gesta Dei per Francos,
 Hanov. 1611).
 Gratiani Decretalia (Migne, clxxxvii.).
 Gregorii IX. Decretalia (Antv. 1618).
 Guibert, Gesta Dei per Francos (Migne, clvi.).
 Henry of Huntingdon (ed. Savile, Scriptores post
 Bedam, Lond. 1696).
 Henry of Sawtrey:
 Tractatus de Purgatorio S. Patricii (MS. Cott.
 Nero A. 7. Migne, clxxx.).
 Legenda (Ib.).
 Herbert de Bosham: Vita S. Thomæ (ed. Giles).
 Historia Eliensis (ed. Stewart, Angl. Christ. Soc., Lond.
 1848).
 Innocent III.: Epistolæ (Migne, ccxiv.-ccxvii.).
 James of Vitry (Historia Orientalis, in Bongars' Gesta
 Dei per Francos, Hanov. 1611).
 John, abbat of Ford: Vita S. Wlfrici (MS. Cott.
 Faustina B. 4).
 John of Salisbury: Vita S. Thomæ Cant. (ed. Giles).
 Lateranensis Concilii Decreta (Mansi).
 MS. ap. Leland (Collectanea, Hearne, 1770).
 Peter of Vaux Cernay: Historia Albigensium (Brial,
 xix., and Migne, ccxiii.).
 Ralph of Coggeshale (ed. Stevenson, in the present
 series).

- Ralph de Diceto¹:
 Abbreviationes Chronicorum (Twysden's x. Scriptores).
 Imagines Historiarum (Twysden's x. Scriptores).
 Reginald of Durham: Vita S. Godrici (MS. Harl. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. 1845).
 Robert de Monte (printed in Guiberti Opera, Par. 1651,² and Migne, clx.).
 Robertus Monachus: Historia Hierosolimitana (Migne, clv.).
 Roger of Hoveden (ed. Stubbs, in the present series).
 Sigebert of Gembloux (Migne, clx.).
 S. Thomas of Canterbury³: Epistolæ (ed. Giles).
 Visio Thurchilli (MS. Reg. 13 D. v.).⁴
 Vita S. Hugonis (MS. Lansdowne, 436).
 Vita S. Oswini (ed. Raine, Surt. Soc., 1838).
 Vitæ Pontificum.
 William Fitz Stephen: Vita S. Thomæ (ed. Giles).
 William of Malmesbury:
 Gesta Regum (ed. Hardy, Eng. Hist. Soc.).
 Gesta Pontificum (ed. Hamilton in the present series).
 William of Tyre (Migne, cci.).

List of
 authorities
 from which
 the present
 volume is
 compiled

¹ The MS. of Diceto used is that now in the British Museum, Reg. 13 E. vi. Many passages written at St. Alban's, and relating to the monastery, which are inserted in the margin, are incorporated into the present work. These are frequently printed by Twysden as if they were part of Diceto's work. See Madden's Preface to the *Historia Anglorum*, i. p. x., note.

² See the passage in p. 6, which is not in Migne's edition.

³ The account of the archbishop has some passages in common with the compilation given in the MS.

Cotton, Faustina B. 8. I think, however, that the St. Alban's writer went to the original sources, as given in the margins, for this.

⁴ There are corrections in this by Matthew Paris himself. A rubrick on f. 37 is as follows: "Hic est
 " liber qui per quorundam negli-
 " gentiam fuerat deperditus, sed
 " per industriam venerabilis nostri
 " in Christo patris et domini, do-
 " mini Johannis abbatis sexti
 " [Whethamstede] huic monaste-
 " rio erat restitutus et assignatus
 " librariæ conventus."

William of Tyre: Anonymous continuator of (MS. Reg. 14 C. x.).¹

It is not always easy to determine between two authorities, which is the one employed at the moment; for instance, as Diceto and Robert de Monte are both used, whether in some cases the account is taken from Robert de Monte (the original), or Diceto (the copyist). That Benedict and Hoveden were both used may be seen by the passage which gives the account of Richard's starting for his crusade in 1190 (p. 363). Here Benedict is evidently the authority; and yet in the middle of the narrative he is left for Hoveden, as may be seen by the words "propter moram navigii," which are not in Benedict, l. 20, and by the name Porteswere (Porto Ercole) being taken from Hoveden; the last appears as *Kerlehe* in Benedict.

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

The actual additions made by abbat John (if I am correct in believing him to be the compiler of the earlier portion) and by Wendover to their authorities, will be easily seen by observing the paragraphs which have no source affixed to the margin, and by consulting the notes to those passages where the sources are mentioned. These additions are many and varied; some are absolutely devoid of all authority, and are evidently introduced through a wish to amplify, or to make clear, the author who is being copied, or from not understanding him. Such are, probably, the sending of Eadwine and Morkere to Scotland in 1067 (p. 2), the stay of Stigand and another bishop there in 1070 (p. 6, see the note), the healing of animals at the tomb of St. Thomas in 1171 (p. 283). Some seem pure inventions of the writer, as, for instance, the curious story of Bartholomew, bishop of

¹ The additional sources, so far as I have been enabled to ascertain them, used by Matthew Paris for

his additions, will be found below, in p. xxix.

Exeter, and a certain priest in 1161¹ (p. 216), and the remarkable account of the death and repentance of bishop Hugh of Nunant in 1198 (p. 443), a story likely enough to be invented in a monastery. Neither of these have I been able to trace to any known source.

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

On the other hand, many of the additions are accounts of facts which would be likely to be well known and preserved at St. Alban's, and for which this chronicle must be considered as first hand authority. Of course all that relates to St. Alban's itself would come under this category; such, for instance, as the death of abbat Paul at Colwich (p. 34), the charter of the bishop of Lincoln given to St. Alban's (p. 220); the legend of the discovery of the body of S. Amphibalus (pp. 301-308), the succession of the abbats, &c.; but others will be found which have a close connexion with the abbey; for instance, the foundation of Tynemouth (a cell of St. Alban's) by Robert Mowbray in 1090 (p. 31), the account of the battle of Tinchebrai (p. 132), where a passage is introduced into Robert de Monte's description, mentioning the prowess of William of Albini, surnamed Brito, and stating that the result of the battle was chiefly due to him. Now he was lord of Belvoir, and a great benefactor to that monastery (where he was buried), a cell of St. Alban's, and had been admitted to their fraternity, so that a record of his prowess was very likely to be preserved in the parent monastery. Again, there are remarkable details as to the death of the chancellor Ranulph in 1123 (p. 150), who fell from his horse and was carelessly ridden over by a monk of St. Alban's. The origin of Pope Adrian IV., "de territorio S. Albani," is given in p. 204. King John's oath, and his visit to St. Alban's after his coronation (p. 456), may be mentioned as another instance.

There are other additions for which no other authority

¹ There must, however, have been some authority for this story in St. Alban's, as Paris has given additional details in the *Historia Anglorum* (i. p. 312).

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

is to be found, the estimation of the truth of which must depend on the general credibility of the writer. A few of these are worth collecting together; for instance, the account of the plunder of the monasteries by the Conqueror (p. 6), of the building of Hereward's wooden castle in 1071, which the writer says was called by that name up to his own time (p. 7); details of the conspiracy of Ralph Wader and the murder of bishop Walcher (pp. 13, 14); the prowess of Godfrey and Robert of Normandy (p. 74); Robert's tampering with the English nobles (p. 118); the building of Queen Matilda's house of lepers (p. 144); the account of the ex-empress Matilda's living with her father (p. 153); W. Martel put under the custody of Brien Fitz-Count (p. 174); the death of Queen Matilda, Stephen's wife, at *Hedingham* (p. 188); Gilbert Foliot being the real author of the letters of Henry II. in the controversy with archbishop Thomas (p. 240); the story of the bishop's vision (*ib.*); the account of the mental sufferings of the archbishop (pp. 261, 262); the Countess of Leicester throwing away her ring at the battle of Fornham in 1173 (p. 290, see the note on the page); the advice of the archbishops and others to Henry II. to give way to his son Richard (pp. 339, 340); the precious stones belonging to the same king (p. 347); the absolution of Richard I. by the archbishops of Trier and Coutances (p. 348); the wine poured about the pavements and walls of the palace at his coronation, while the Jews and women were not allowed to be present because they were suspected of magical incantations (p. 350); the story of bishop Hugh Pudsey and the prophecy by Godric of his blindness (p. 352); the jurisdiction of Richard's two justiciaries (p. 355); the account of the affray between Richard and Philip at Messina (p. 367); the account of bishop Longchamp (p. 369) and the mention in p. 372 of the sheriff of Dover (Matthew de Clere) taking counsel with Longchamp's sister, then in charge of Dover castle, against the archbishop of York (Geoffrey); Philip's envy of Richard's

fame at Acre (p. 375); the curious story of Richard's redemption of the relicks seized by Saladin at Jerusalem (p. 378); the statement that John de Gray, bishop of Norwich, seized half the price of the chalices given up for Richard's ransom (p. 398); John's attempt on the crown (p. 401); the mention of Evreux being given into John's charge (p. 402); the reasons for Richard's burning St. Valery (p. 440); the account of Philip's requesting Pope Innocent III. to mediate between him and Richard, and Richard's indignation at the Pope's interference (pp. 449, 450); the statement that Richard was shot by a poisoned arrow (p. 451); the retention of Richard's servants after his death by John (p. 452); the meeting of John with his mother at Le Mans (p. 453); the promise of Philip to Arthur (p. 457); Otho's gratitude to the memory of Richard (p. 458); the ransom paid by the bishop of Beauvais (*ib.*); the hostility of Philip of Swabia to Otho by Philip's connivance (p. 461); the rivalry in splendour of archbishop Hubert with John (p. 475); the edict at Tewkesbury, and the fine paid by many who owed military service for not going to Portsmouth in 1201 (*ib.*). After this (p. 477), Wendover may be considered as an original authority.

For several passages, evidently taken from other sources, I have not been able to discover the original authorities; among these may be mentioned the additions to the usual accounts of Pope Urban's speech at the council of Clermont (p. 45); the account of the condemnation of the errors of Gilbert de la Porée, here given to a wrong year (p. 146); the account of the Jacobites (Dominicans) (p. 443); and of the settlement of the quarrel between Tours and Dol (p. 459). Several documents also are introduced, which are given by no earlier historian; *e. g.*, the Charter of Liberties of Henry I. (p. 115); repeated in p. 552, when its discovery by archbishop Langton is mentioned; the list of heads of the constitutions of the Lateran Council (p. 310); Richard's letter to the archbishop of Rouen, with his account of the battle

Additions
made by
the com-
pilers to
their
authorities.

of Arsouf (p. 376); his letter to the Pope complaining of Leopold, and the Pope's excommunication of Leopold (pp. 407, 408). Occasionally (*e. g.*, pp. 38, 346, 375) the writer speaks in the first person.

Manner in
which the
authorities
are used.

The authorities employed are for the most part faithfully and even slavishly copied, though occasionally they are altered, apparently merely for the sake of alteration.¹ The fact that two not unfrequently give contradictory accounts of an incident does not prevent the compiler from inserting both in his narrative; on the other hand the two or three authorities that are sometimes used at the same time are dovetailed together with considerable ingenuity. He not unfrequently introduces sentences not in his original, sometimes from other sources which he had at hand, at other times entirely out of his own head, to round a period or to give greater picturesqueness to his narrative. See, for instance, p. 33, "albo unguento" "manibus ejus delibutis;" p. 63, where "et tubis" is added to Huntingdon's "lituis;" p. 81, where the Christians are described as "desperati de Dei bonitate et misericordia;" p. 84, where the speech stated by Baldric (who is the authority) to "quispiam illorum" is daringly given to Bohemond; pp. 87, 88, in the account of the battle of Antioch, where besides the additions to his authority of the change of wind blowing the smoke into the face of the enemy, the miraculous aid given to the Christians is enlarged,—"*visi sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes et super Turcos fugientes ignem flamineum jaculantes.*" Small additions are not unfrequently introduced to fill up, or to give reasons for the statements in his original (*e. g.*, pp. 347, 354, 363). Errors are often made through sheer carelessness, *e. g.*, *Oxford* for *Exeter*² in p. 3; *sine vulnere* for *vulneratus*,

¹ *e. g.* Malmesbury's "Malcolmus" "*antequam ad manus veniretur, se dedidit*" appears as "Malcolmus quoque rex ad manus veniens deditioni cessit" (p. 4).

² Here the Douce MS. of Wendenover has correctly *Exonia*. I have not however ventured to alter the reading of the MSS. of Paris.

p. 36, &c.; or in p. 67, where the compiler is copying William of Tyre, in the mention of Antioch, "ab Antiocho post mortem Alexandri Macedonis dicta," he substitutes *filio* for *post mortem*, thus making Antiochus the son of Alexander! See another instance in copying Huntingdon pointed out in note 4 to p. 65. On the other hand, errors are sometimes made through a wish to abbreviate the original; for instance, in the account of the battle of Antioch (p. 85), William of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est Friso, Flandrensem comitem;" here one person is made into two by the compiler, who substitutes for this, "comes Flandrensis et Robertus Friso." Again, immediately afterwards, by varying William of Tyre's language, he makes Raymond of Toulouse one of the leaders of the 4th line of battle, though the next page, which is correctly copied, states him to have remained in the city for its defence in consequence of his illness. Or again, in p. 147, Huntingdon has (f. 217 b, l. 35, Savile) "Proximo anno exulavit rex consulem Evreus et Willelmum Crispin a Normannia;" in the next page (f. 218, l. 34), in the account of the battle between Louis VI. and Henry I. he has "Interim Willelmus Crispin regis Henrici caput gladio bis percussit." Our compiler makes these into one sentence, "Willelmus Crispin, consul Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis gladio bis percussit," here making two persons into one. In this sentence where Huntingdon speaks of *lorica*, our compiler gives *lorica et galea*, and immediately below states that the Count of Flanders, Baldwin VII., was mortally wounded here, adding the detail "ad sua in lectica adductus," a mere wanton alteration of Huntingdon's statement in the previous year (f. 218, l. 12), "Baldwinus . . . apud Ou in Normannia seditione militari funeste vulneratus ad sua recessit;" and yet when copying the account of the count's death from Huntingdon (f. 218, l. 55) immediately below,

p. 148, he adds, "apud Aucum" (Eu), from this very passage of Huntingdon. Again, in p. 191, A.D. 1153, where Robert de Monte is the authority used, the clause "omni hærede viduatus præter solummodo ducem Henricum" is introduced, applied to Stephen after the death of Eustace, the compiler in his wish to round the sentence utterly forgetting Stephen's still surviving son, William, who did not die till 1160. Similar errors will be occasionally discovered in Wendover's portion; see, for instance, p. 335, the death of Conrad of Montferrat, a mere careless misreading of the account of his illness in the continuator of William of Tyre, or p. 458, where in abridging Hoveden, Wendover has confounded Peter of Douay, "miles optimus" with his brother, the elect of Cambray, and styled him *frater*; see the note on the passage. Sometimes the errors introduced seem to have been deliberately made, *e.g.*, p. 94, the other name of Lydda (*Diospolis*) is altered into *Eliopolis*; p. 142, where Ralph of Corbueil, although already bishop of Rochester, is said to be consecrated archbishop of Canterbury, an introduction into Diceto's account, which is otherwise literally followed.

Matthew
Paris.

Untrust-
worthiness
of former
editions.

It has been unfortunate for the estimate of Matthew Paris (1) that he has been credited with all Wendover's portion of the history as his own, and (2) that he found so utterly untrustworthy an editor as archbishop Parker, or whoever it was whom he employed to edit the work. Wats, as he tells us himself, was not employed on the reprint in 1640 till the whole of the history to the end of the reign of Henry II. had been printed off. He has endeavoured to remedy some of Parker's defects by his collations,¹ but though these are fairly done, they are not entirely to be depended upon, and have been very gene-

¹ Wats does not seem to have seen the Corpus MS., but to have trusted to some one else for its readings. His various readings are chiefly taken from the Cotton MS. C.

rally neglected. Parker's edition has led subsequent editors¹ of other historians into so many errors that it is necessary that some instances should be given to show how untrustworthy his text is, and that any quotation from either his or Wats's editions in the earlier portion cannot be considered really to be by Matthew Paris unless it agrees with text as now given. Parker has not the slightest scruple in altering what he does not understand, or changing words or expressions that he does not like. There are also frequent omissions in his text; even Paris's own marginal additions are frequently neglected, and he did not derive his text always from the same MS.² The following instances, taken almost at random, will amply illustrate this³:—

A.D. 1070. p. 6 (Wats, p. 7, 2). Paris introduces the words *insatiabiliter apporavit* into the margin. Parker has *appropriavit*.

A.D. 1072. p. 9, l. 31 (Wats, 8, 11), Parker inserts *e vita* after *quia* out of his own head.

A.D. 1073, p. 11 (Wats, 8, 44), MS. A. carelessly reads *Normanniam* for *Cenomanniam*. Parker saw that this was an impossible reading, and in order to make it read as Latin, substitutes *eam*, thus stereotyping the error.

A.D. 1074. p. 12 (Wats, 9, 21), Parker omits *Est* before *Anglice*.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 49), *capite privari*, MS.; *pœna capitis puniri*, Parker.

¹ Thus Mr. Coxe's Appendix to his edition of Wendover gives, not the differences between Paris and Wendover, but between the text of Parker and Wats, and Wendover. I have the less scruple to speak of others, because I have been misled myself. In the portion of Bartholomew Cotton's history which is taken from Matthew Paris, I have

given various readings from Wats's text of Paris, supposing them to be genuine, while they are really only due to Parker.

² See the account of the manner in which his text is composed given by Sir F. Madden in his Preface to the *Historia Anglorum*, i. p. xxxiii.

³ See also Madden, Preface to the Hist. Angl. i., pp. xxxiv-xxxvii.

Specimens
of errors
introduced
by Parker,
and con-
tinued in
subsequent
editions.

Errors of
Parker.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 9, 57), Parker inserts "Normanniam hostiliter invadit," of Robert.

A.D. 1075. p. 14 (Wats, 10, 10), A. has "ad laicare sedit judicia," a scribe's blunder for "ad laica recedit judicia." This in Parker's text is altered to "laicali se foro immiscuit."

A.D. 1075. p. 15 (Wats, 10, 21), A. has "super exactione præmissa ut possent inde habere colloquium, quatinus habita deliberatione sibi quivissent consultius respondere." For this, Parker gives "ut super exactione præmissa, posset cum aliis conferre, quo habita deliberatione, ipsi possit consultius responderi."

A.D. 1077. p. 16, l. 6 (Wats 10, 39), *Albani* is inserted by Parker.

A.D. 1079. p. 17 (Wats, 11, 10), MS., *regulis illis*; Parker, "regulis illius ditionis." The Hist. Anglorum has here "regulis illarum partium."

A.D. 1084. p. 19 (Wats, 12, 1), A. has "de quibus cunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste;" Parker, "ab omnibus promiscue sive per fas sive per nefas."

A.D. 1086. p. 21, l. 24 (Wats, 12, 45), *Ricardus*, A.; Parker, *rex*, which makes nonsense.

A.D. 1086. p. 21, l. 32 (Wats, 12, 50), *Stephani Blesensis*, A.; *Stephani Beccensis*, Parker. In the next line the mention that William's fourth daughter was promised to Harold is entirely omitted, and in that following there is a shameful alteration to the detriment of the conqueror's character. A. has (p. 22) (from Malmesbury) "rex præterea Willelmus in adolescentia prima castitatem adeo respexit, ut publice diceretur ipsum in femina nihil posse." Parker has the audacity to alter *respexit* into *respuit*, and *nihil* into *quidvis*!

A.D. 1087. p. 24, l. 5 (Wats, 13, 39), *conviciatus*, A.; *convitiis irritatus*, Parker.

A.D. 1087. p. 24 (Wats, 13, 53), in the disposition of William's possessions, Henry is cut out altogether by

Parker, who gives the treasure, &c. as well as England Errors of
to William Rufus. Parker.

A.D. 1094. p. 37, l. ult. (Wats, 19, 29), A. has "sin autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere sine spe revertendi." Parker has for this, "sin secus ei visum esset trajicere quidem liberum esse, sed inconsulte id facturum, siquidem nullam revertendi spem imposterum ei futuram."

A.D. 1095. p. 48 (Wats, 24, 17), the scribe of A. had omitted a long passage "si . . . occidentis," and Parker alters what he had before him in order to make some kind of sense out of it.

A.D. 1097. p. 65 (Wats, 32, 18), in an extract from William of Tyre, A. has "præ sitis importunitate;" Parker reads *fixis* for *præ sitis*, and inserts *castris*!

A.D. 1098. p. 91, l. 17 (Wats, 44, 38), A. has "non abradens, sed excorians." Parker has "non abradens modo sed potius excorians."

A.D. 1099. p. 94 (Wats, 45, 50), in an extract from Henry of Huntingdon, A. reads "per Sagittam ad Acram et Caipham transeuntes." Parker not knowing that *Sagitta* is the usual mediæval form for *Sidon*, and misreading the next word, actually alters this to "ad sagittæ jactum distantem Ateam et Caipham transeuntes."

A.D. 1099. p. 102, l. ult. (Wats, 49, 48), the scribe of A. erroneously wrote *modus* for *modo*; Parker alters it to *jam*.

A.D. 1099. p. 106, l. 31 (Wats, 51, 32), "manubiis onerati," is altered by Parker to "manibus onerati."

A.D. 1099. p. 110 (Wats, 53, 9), A. has "Jordanis locus est in cujus flumine Christus;" Parker, "Jordanis fluvijs est in quo Jesus Christus."

A.D. 1138. p. 167, l. 6 (Wats, 76, 8), "super cæsorums corpora." The scribe of A. wrote *frater* for *super* (mistaking *fr* for *fr̄*); Parker reads *fracta*!

A.D. 1138. p. 170 (Wats, 77, 22), of Archbishop Theobald, "qui ab ipso consecratus legato Romam pro-

Errors of
Parker.

"fectus est" from Diceto. Parker not understanding the blunder of *episcopo* for *ipso* in A., actually inserts *cum* before *legato*, and alters the whole story.

A.D. 1153. p. 202 (Wats, 91, 23), A. has "miles ei *de intus* veniens;" Parker, "miles ei *festinus* veniens."

A.D. 1153. p. 203 (Wats, 91, 37), A. has "monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam dominus praelegit." Parker, "m. h. s. voluit; quia servus esset, quem Dominus praelegit"!

A.D. 1154. p. 206 (Wats, 93, 5), A. "in opus sacerdotale"; Parker, "ut inops sacerdos"!

A.D. 1169. p. 253, l. 20 (Wats, 113, 28), "quem Deus;" Par.; "qui dicta," Parker.

A.D. 1170. p. 278 (Wats, 123, 41), in the story of Archbishop Thomas's interview with the abbat of St. Alban's, with whom Par. says he stopped for the purpose of keeping *O Sapientia* day (Dec. 10), "ibi pausavit faciens festum de *O Sapientia*, nec ullam faciem turbidam ostendit, ipse athleta Dei;" Parker omits *de*, puts a full stop at *festum*, and makes the rest of the sentence one by itself, putting a note of admiration at the end!

A.D. 1171. p. 282 (Wats, 125, 12), "longa nimis abstinencia," is turned into "longanimi abstinencia." A little below on the same page, "homicidæ rei læsæ majestatis habentur," is altered by Parker to "homicidæ et rei læsæ majestatis habent pacem et gaudium."

A.D. 1173. p. 288 (Wats, 127, 47) and again in p. 291 (Wats, 129, 5), A. "quater viginti"; "viginti quatuor," Parker.

A.D. 1173. p. 290 (Wats, 128, 50, 51), in the account of the countess of Leicester throwing away her ring, there are additions introduced by Parker from the *Historia Anglorum*.

A.D. 1174. p. 291, l. 10 (Wats, 129, 10.) Paris, *ei ipsi*; Parker, *episcopi*.

A.D. 1188. p. 332, l. 26 (Wats, 146, 56), A. has *in amento*; Parker reads *in momento*.

A.D. 1188. p. 332, l. 27 (Wats, 146, 56), A. "ultra
" mori gaudens;" Parker, "ultra morem gaudens." Errors of
Parker.

A.D. 1193. p. 399 (Wats, 173, 56), A. "lanam suam
" unius anni"; Parker reads, "lanam suam *universam*."

A.D. 1193. p. 402 (Wats, 175, 18), *Ebroicensem*, A.;
Eboracensem, Parker.

A.D. 1210. p. 531 (Wats, p. 230). Here the paragraph about the Cistercians being forbidden to go to their annual chapter (beginning, "Nec permisit albos abbates") inserted by Paris, and the next mentioning the death of Matilda de Braose, her son and his wife, (eodem tempore Matildis, &c.) are omitted altogether, while to make up for the latter omission, the sentence, "qui omnes rege
" jubente fame perierunt," is foisted into the text (l. 26), from the *Historia Anglorum*, in the account of the imprisonment of the Braose family.

Many of his alterations are simply the substitution of one word for another, either because he did not understand the word of the MS., or because he fancied what he substituted would read better. Thus, in p. 5 (ed. Wats), he substitutes *partim*—*partim* for *quidam*—*alique*, *etenim* for *etiam*; in p. 6, *deditionem fecit* for *deditioni cessit*, *Alexander cum se de symonia purgasset* for *Alexandro de symonia se purgante*, *navibus* for *cogonibus*; p. 7, *servitute* for *servitio*, *exercitu* for *prælio*; p. 8, *concilium tenere* for *concilium cogere*; p. 12, *desponsata* for *jurata*; p. 17, *tamen* for *autem*; p. 21, *arrogantiae et confidentiae* for *præsumptionis*, *inflammatus* for *succensus*, *alio tempore* for *alia vice*, *in eodem statu* for *sic*, *mortis* for *transitus*; p. 22, *induciae* for *treugæ*, *apprehenderit* for *ceperit*, *Sed heu (ut paucis dicam)* *cum temporis decursu* for *In brevi temporis decursu*; p. 23, *jam* for *modo*, *condolentes* for *compatientes*; p. 24, *diligentia* for *instantia*, *conditionis* for *manus*, *ex here*, and continually elsewhere, for *de*; p. 25, *sibi et suis* for *plebi Domini*; p. 37, *lator* for *bajulus*, *Christianum* for *Dei cultorem*, *tuam facere* for *appropriare*, *socios* for

Errors of
Parker. *consortes*; p. 47, *molestior* for *ineptior*, *castra* for *obsidionem*, *cum gaudio* for *gaudenter*; p. 233, *adornatas* for *eschipatas*, &c. The rubricks are generally Parker's own, and more frequently than not do not agree with those given in the MS. As Parker or his editor went on with the work, he altered less;¹ and the later portions of the history give, at least, the impression that his intention was to adhere to his MS.²

Additions
of Matthew
Paris. Of the character and value of the additions³ made by Matthew Paris to the history which he took as the basis of his own, the best estimate may be obtained from the complete list of them which follows. Of their sources, he rarely gives any intimation, though he does occasionally give the names of the persons from whom he has obtained his facts; *e.g.*, the story of Simon of Tournay, p. 476, from Nicholas of Farnham, afterwards bishop of Durham; that of the embassy of John to Morocco from Robert of

¹ He, however, still did not hesitate to alter anything that he did not understand. See a curious instance under the year 1216, (f. 49 b, Wats, p. 291, l. 16,) where, not knowing what place was meant by *Recordana* (Tel-kurdany), he alters it to "fluvium Jordanem!"

² Some of Parker's introductions are due to his having used the Cecil MS. (6048 B. in the Bibl. Impér. at Paris), which is made up from the *Chronica Majora* and the *Historia Anglorum* (Madden, Pref. to the *Hist. Angl.* i. pp. xxxiii. lxvii). Thus in 1188, p. 339 (Wats, 149, 48), the account of Richard's anger at the Cardinal John of Anagni, the statement, p. 346 (Wats, 152, 6) that Matilda of Saxony died of grief at her father's death, and in 1189, p. 352 (Wats, 155, 2), the curious alteration by

which "a sede apostolica, quæ nulli deest" is changed to quæ nulli deest *pecuniam largienti*," all come from the *Historia Anglorum*, and have no place in the present work.

³ The most important of the larger additions are the speech of Henry I. to the English nobles (p. 130), the attempted escape and last days of Robert of Normandy (pp. 133, 159), the interview of archbishop Thomas with the abbat of St. Alban's (p. 278), the quarrel between Richard and duke Leopold (p. 384), the apologue of Vitalis the Venetian (p. 413), the speech of archbishop Hubert on John's election (p. 454), the letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury (p. 490), the children's crusade (p. 558), and the account of John's embassy to Morocco (p. 559).

London, one of the ambassadors, p. 564. He refers on one occasion (p. 11) to William of Malmesbury, speaking of his work as the *Historia Britonum*; on another (p. 159, note) to Henry of Huntingdon; and on another (p. 337) he quotes the *Imagines Historiarum* of Diceto. He has also made use of the *Historia Novella* of William of Malmesbury,¹ from which his predecessor made no extracts. On one occasion he speaks of "alius historiographus," p. 13, note 5. Besides these, the only sources for his additions which I have been able to discover, are the *Annals of St. Stephen's*, Caen, printed in Duchesne's collection, a MS. of which some extracts are given in Leland's *Collectanea* (see pp. 134, 149, 154), and the *Southwark annals*, a still unpublished MS., now in the British Museum (Cotton, Faustina, A. 8),² which was no doubt borrowed from the canons of Southwark for the purpose of his history. In copying this MS., Paris inserts the entries in the margin usually at the end of each year, without caring whether they have already been given in Wendover's work. They are, moreover, by no means carefully copied, as may be seen, for instance, in p. 133, where he writes "*ordo canonicorum Saresbiriae*," where his MS. has very distinctly *de Suthewerke*; p. 301, where the date given for the floods is transferred to the eclipse; or in p. 309, where *Wudestoc* is written for *Wenelok*, the reading of the Southwark MS.

From the number of additions that concern *Reading*, it is probable that a MS. from that monastery was borrowed for the history.

That the *Chronica Majora* is the first draft, as it were,

¹ See a curious instance in p. 161, where an expression of Malmesbury's respecting a storm, "*ita ut mundus solvi putaretur*," has been inserted into the compiler's account of the death of Henry I., which is taken from Robert de Monte.

² I did not become acquainted with this MS. until the greater portion of the present volume had been printed. The passages taken from it by Paris are therefore indicated in the page of Addenda at the end of the Preface, till after p. 370.

The *Chronica Majora* a first draft.

of what Paris intended to leave as his perfect work, is clear from the number of marginal directions, such as "impertinens," "vacat," "offendiculum," which are followed out by such passages being omitted in the *Historia Anglorum*. And in addition to this, many of the bare marginal entries have been worked up into paragraphs in the later work. For instance, in the year 1076, p. 16, the bare entry as to the frost and earthquake introduced from Sigebert, is worked up into an elaborate paragraph in the *Hist. Angl.* i. pp. 22, 23. Sometimes when enlarging his additions in the *Historia Anglorum*, he omits a sentence of his own from prudential reasons. Thus, in 1073, p. 11, the concluding sentence of the introduced paragraphs about the monks of S. Ouen, that they were compelled "perpetuam agere poenitentiam super tam gravi delicto," which he has added to the annals he is copying, is omitted when he re-wrote the paragraph in the later work.

I think there is ample evidence that Paris went over the MS. of the *Chronica Majora* a second time; the earlier portion gives the idea of its being transcribed independently, while all his additions are made in the margin; but after p. 567, where alterations of Wendover are introduced into the text, it must have been written out under his superintendence, and the marginal additions inserted afterwards. One proof of this appears in p. 606, where Paris refers his readers to the *Liber Additamentorum* for the confirmation by Innocent III. of John's letter giving freedom of election to sees, monasteries, &c., and yet immediately afterwards (p. 607), writes it out here on an inserted leaf.

His alterations are sometimes made so carelessly as to spoil the sense, and have arisen from a hasty endeavour to correct the scribe who had preceded him: see a curious instance of this in p. 665; Wendover mentions John's ravages of the baron's lands "tempore messis," at harvest time; the scribe of B. carelessly wrote *mensis* for *messis*,

and Paris not seeing the true correction, inserts *unius* before *mensis* to make sense somehow. For other instances of mere carelessness see p. 157, where the mention of the succession of Pope Innocent II. has led him to make Pope Innocent I. his immediate predecessor; p. 494, where the introduction of *que* spoils the grammar of the passage; p. 629, where *appellatione* is wantonly inserted; p. 645, where by reading "patebat refugium" for "erat" "cuiquam diffugium" the next sentence is halting and scarcely grammatically correct.

He rarely corrects the errors of his predecessors even when he was aware of them and has afterwards given a correct account from some other source. For instance in p. 527, Wendover has confused Geoffrey of Norwich, John's treasurer, whom he murdered, with Geoffrey de Burgh, archdeacon of Norwich. Paris leaves this unaltered, but inserts the death of Geoffrey of Norwich afterwards, p. 537.¹

He has, however, on some occasions gone to the authorities used by his predecessors; thus instances where he has consulted William of Tyre and inserted passages or words omitted by the St. Alban's compiler may be seen in pp. 51, 63, 100, 180, and there are many passages introduced from Diceto, Malmesbury, &c., which are not given in the original compilation. The only omissions from Wendover's work are the legend of Robert's election as king of Jerusalem (see p. 103 n. 5), Coxe's Wendover, ii. p. 145, and the letter of the Old man of the mountain to Duke Leopold, Coxe, iii. p. 74 (see p. 398, note 4).

Paris has been called unscrupulous² in interpolating

¹ Some of Wendover's errors are, however, corrected in the *Historia Anglorum*, e. g. in p. 534 Wendover makes Llewellyn's wife a daughter, "ejusdem regis," i. e. the king of Scots. The *Hist. Angl.* here correctly alters this to "filia suæ," i. e. John's.

² See the abuse in Prynne's *Records*, ii. p. 285, where he calls the account of John's embassy to Morocco "a most scandalous and malicious forgery of this monk of St. Albans for sequestering that abby."

Wendover. I shall have more to say on this point in giving a general estimate of the value and character of his history. But I do not think the charge a just one. He frequently introduces additional remarks for the purpose of explaining or illustrating his predecessor, see, for instance, pp. 392, 396, 417, 628, (where Simon de Langton's *scientia* is explained "quam appellamus sapientiam, scilicet morum aromate conditam scientiam,") 637, ("exemplo 'Holofernis ducis exercitus Assiriorum,") 650 ("quod 'hastiludium vel torneamentum dicitur,") or for bringing in a quotation (pp. 446, 613, 624, 635,¹ 636, 637, 647, 659), or for giving additional life to his narrative: thus to Wendover's account of the speech of Innocent III. on hearing of the behaviour of the English barons (p. 616), Paris adds "rugis contractis indignationem testantibus." He continually introduces adjectives or even sentences relating to the character of persons mentioned, and his opinion on such points is expressed in very unmeasured terms; thus Walter Buc has the epithets "sicarius et vir sanguinum," attached to his name, his Brabançons are styled "spurcissimis et ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis." On the other hand Stephen Ridel is called "vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis." King John has never any mercy shown him, and additions like "factus de rege tyrannus, immo de homine in bestialem prorumpens feritatem" (p. 636), abound.

Documents inserted. The documents inserted in the compilation are in general given as in all probability they were found in

¹ This quotation "stricto supplicat ense" is altered from a couplet very frequently quoted by mediæval writers; Paris quotes it again on three occasions (Wats, pp. 385, 438, 801), once (f. 83b.) calling it "illud Ovidianum." The lines in full are—

Est orare Deum species violenta
jubendi,

Et quasi nudato supplicat ense
potens.

They are quoted twice in Riley's John of Amundesham, i. pp. 308, 416; and in Bekynton's correspondence (Williams), i. p. 176. I have not been able to ascertain the author.

the copies in the abbey library. There are, however, instances where passages are inserted which are not in any of the known copies. Paris does not scruple to add to them when he is inclined.¹ Thus in p. 413, words are introduced into the letter of Pope Celestine III., copied by Wendover from Diceto; in p. 566 there are additions to the letter of the prelates giving the account of the battle of Muret, which is taken from Peter of Vaux Cernay. But the most remarkable instance of the way in which documents are treated both by Wendover and Paris is in the case of their copies of Magna Charta. This is of sufficient importance to be discussed at length.

The copy of Magna Charta as given by Paris is no-
minally John's; it bears John's salutation at the beginning,
and is given under his reign in the year 1215; moreover
the names at the beginning are those which are given
in John's charter. But in the charter itself will be found
all the additions peculiar to the charters of the 2nd and
9th years of Henry III. At the same time it contains
many of the passages peculiar to John's charter, (not of
course the forest clauses,) which were omitted in those of
Henry III. In this respect it agrees with that given
with Wendover, but though he gives a charter made up
in the same way from those of John and Henry III.,
there are many passages omitted from both, which Paris
has supplied.²

Paris gives John's charter as far as the end of chapter 43, and then, after some chapters from Henry III.'s charter, gives the charta de foresta of 1225,³ with

¹ He did this still more boldly in the *História Anglorum*. See the letter of the emperor Frederick I. to Saladin (*Hist. Angl.* i. pp. 448, 449), where there are several introductions.

² I have preferred here to indicate by difference of type the portions which belong to the two

charters of John and Henry III. respectively, the differences between Paris and Wendover being pointed out in the notes to the charter.

³ That it is the charta de foresta of this year, and not the first of the year 1217, is clear from the insertion of the two passages peculiar to that of 1225, see note p. 598. It is

Paris's
copy of
Magna
Charta.

"Johannes Dei gratia rex Angliæ," &c.¹ inserted at the beginning, although immediately afterwards (as indeed in the portions of the great charter peculiar to Henry III.'s charter) Henry II. is spoken of as *avus noster*, which of course was true of Henry III. and not of John. On coming a little lower down to chapter 3, where Richard is called *avunculus noster* and John himself is mentioned, Wendover (and Paris after him) has altered this, speaking of Richard as *frater noster*, and omitting the mention of John, that the charter might appear as given in his reign. After the Charta de foresta, both Wendover and Paris give the omitted paragraphs of John's charter (caps. 61, 62), and into the middle of cap. 62, introduce the following:

"Et ad melius distringendum nos, quatuor castellani,
"de Norhantun scilicet, de Kenillewurth, de Nithingham
"(Nottingham) et de Scardebure erunt jurati viginti
"quinque baronibus quod facient de castris prædictis
"quod ipsi præceperint et mandaverint vel major pars
"eorum. Et tales semper castellani ponantur in illis
"castris qui fideles sint et nolint transgredi juramentum
"suum."

This I have been able to find in no other copy of Magna Charta; it is difficult to believe it to have been an entire invention of Wendover. Is it possible that there was a copy of John's charter at St. Alban's which differed from all others? The charter as given here is such a piece of patchwork between the two that it is clear the St. Alban's historians thought they might pull about and piece together the two as they liked. But this is a

for this reason that I believe the charter of Henry III., which is given, to be that of 1225, and not that of 1217. Yet the concluding clause of cap. 14 (see p. 601, note²), which was omitted in the second forest charter, is given here.

¹ John issued no forest charter

other than the forest clauses in the great charter. Yet on the strength of this insertion of Paris the new edition of the *Fœdera* gives a forest charter as issued by John in 1215, and the error has got into various popular works (e.g. Murray's *Hand-book for Surrey*, p. 123).

different thing from inventing and interpolating a clause of this nature.¹ A still more remarkable insertion occurs in the following paragraph, where in the mention of the foreigners who are to be removed, a passage peculiar to John's charter, the following curious alterations are made. I give the two passages side by side.

Paris's
copy of
Magna
Charta.

MAGNA CHARTA (CAPS. 50, 51),
JOH. 1215.

Nos amovebimus penitus de balliis parentes Gerardi de Athyes, quod de cetero nullam habeant balliam in Anglia; Engeldardum de Cygoniis, Andream, Petrum et Gyonem de Cancellis, Gyonem de Cygoniis, Galfridum de Martyni et fratres ejus, Philippum Mark et fratres ejus et Galfridum nepotem ejus et totam sequelam eorum. Et statim post pacis reformationem amovebimus de regno omnes alienigenas milites, balistarios, servientes, stipendiarios, qui venerint cum equis et armis ad nocumentum regni.

WENDOVER AND PARIS (p. 603).

Et nos amovebimus omnes alienigenas a terra, parentes omnes Girardi de Athies, Engeldardum scilicet, Andream, Petrum, Gyonem de Chancelles, Gyonem de Ciguini, uxorem prædicti Girardi cum omnibus liberis suis, Galfridum de Marteinni et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus et G[alfridum] nepotem ejus, Falconem et Flandrenses omnes et ruptarios, qui sunt ad nocumentum regni.

Here instead of these persons being removed from their bailiwicks, "quod de cetero nullam habeant balliam" "in Anglia," they are to be treated like the mercenaries mentioned below in the charter, and removed altogether from the country, and *omnes* is introduced after *parentes*. The chapter has been always difficult to understand, as to the "reason why the dismissal of these persons," of whom we know little or nothing,² "was considered so

¹ This paragraph has been used in various county histories as coming from Magna Charta; but it must rest solely on the credit due to Wendover.

² Engeldard is doubtless the Ingeldard de Attie (mentioned as one of

John's evil counsellors by Paris, v. p. 533), who was seized on the charge of treason in 1221. Dunstable Annals, Annal. Monast. iii. p. 68. He appears only as Engeldard in the articles of the Barons.

Paris's
copy of
Magna
Charta.

"essential as to be made an article of the great charter."¹ But to find Gerard's wife and all her children thus inserted is very curious. In the last sentence *ruptarios* comes from cap. 41 of the articles of the barons. But the mention of Falco (*i.e.* Fawkes de Breauté) and the Flemings is entirely due to Wendover. I can only suppose that St. Alban's had suffered so especially from the Flemings, that they are thus singled out for mention among the foreign mercenaries, and that the horror that the abbey had of their especial enemy Fawkes² was shown by their inserting his name in the list of those whom the great charter banished the country. There might have been some idea of pleasing Henry III., as this year (1225) was the year immediately following the capture of Bedford Castle and the utter ruin of Fawkes, who before had had such power in the country.³

It shows how little care Paris took to make his additions agree with the history he was enlarging, to find in the lists inserted in his hand in the margin of this very page (p. 605), the name of Fawkes, as one of the "obsecutores et observatores" of the 25 barons who swore to carry out their bidding, one of whose biddings, according to the above insertion, was to banish him for ever from England.

¹ Thomson's Historical Essay on Magna Charta, p. 242. The order, if given, was certainly not obeyed, as we find Philip Marc ordered by John to fortify Nottingham castle against the barons, p. 612, and Engelard defending Windsor castle, p. 665. They are both mentioned by Wendover as peace-disturbers in 1221 and 1224 (iv. pp. 66, 93).

² See under the year 1217 (Coxe's Wendover, iv. p. 10), the account of his atrocities at St. Alban's, to which Paris has added the story of his vision, his terror, and hypo-

critical pretence of repentance (f. 50). A curious instance of Paris's feeling about Fawkes is shown by his leaving out the character given to him by Wendover (iv. p. 19), "in opere illo laudâbilis," in the list of the leaders who assembled at Newark for the relief of Lincoln in 1217 (f. 51).

³ "Qui fuit eo tempore (1219) ; plusquam rex in Anglia." *Annals of Tewkesbury (Annal. Monast. i. p. 64)*. He was one of the witnesses to the first charter of Henry III.

List of the additions made by Matthew Paris, inserted in the margin or incorporated into the text of the MS.¹ *List of Paris's additions.*

- p. 2. A.D. 1067. Foundation of Battle abbey (from Huntingdon).
- p. 7. A.D. 1071. Consecration of Lanfranc (an error).
- p. 11. A.D. 1072. Reference to Malmesbury.
- p. 11. A.D. 1072. Attack of the monks of St. Ouen on John archbishop of Rouen (partly from the annals of St. Stephen, Caen).
- p. 11. A.D. 1074. Hildebrand's name given.
- p. 19. A.D. 1084. Execution and character of Waltheof (from Malmesbury, with additions).
- p. 25. A.D. 1088. Foundation of the cell of Belvoir.
- p. 29. A.D. 1089. Date of Lanfranc's death.
- p. 33. A.D. 1092. Robert earl of Northumberland, the slayer of Malcolm III. and his son (from Florence or Coggeshale).
- p. 35. A.D. 1094. Translation of the see of Norwich.
- p. 35. A.D. 1094. Henry sent into Northumbria instead of Normandy.
- p. 47. A.D. 1095. Addition to the names of those who first took the cross.
- p. 56. A.D. 1096. Falling stars.
- p. 60. A.D. 1097. Prodigy in Berkshire (from the Southwark annals), and again in 1100, p. 115 (from Malmesbury).
- p. 79. A.D. 1098. Foundation of Citeaux (from Diceto).

¹ I have not included (except in a few instances) in this list the insertions introduced by Paris at the end of each year mostly from the Southwark annals, pp. 16, 29, 35, 60, 124, 126, 216, 218, 227, 233, 296, 298, 301, 309, 315, 326, 370, 380, 411, 440, 450, 474, 488, 520, 532, 533, 536, 544, 581, 638.

Compare the Addenda at the end of this preface. Verbal alterations or slight introductions may be seen in pp. 6, 13, 20, 25, 36, 64, 121, 123, 139, 143, 162, 166, 173, 291, 295, 296, 325, 327, 348, 417, 446, 489, 526, 531, 535, 576, 580, 585, 587, 613, 615, 625, 641.

List of
Paris's
additions.

- p. 112. A.D. 1100. Dream of William Rufus, and the account of his death and apparition to William earl of Cornwall.
- p. 117. A.D. 1100. Marriage of Henry I. and Matilda and their children (from Robert de Monte).
- p. 121. A.D. 1101. Unwillingness of Matilda to marry Henry I., and prophecy of future ills.
- p. 122. A.D. 1101. Addition to the account of Robert's landing, &c.
- p. 124. A.D. 1102. Roger bishop of Salisbury (from Malmesbury).
- p. 126. A.D. 1104. Appearance of a comet.
- p. 130. A.D. 1105. Speech of Henry I. to the English nobles.
- p. 132. A.D. 1106. Additions to the account of the battle of Tinchebrai.
- p. 133. A.D. 1107. Escape and capture of Robert of Normandy.
- p. 134. A.D. 1107. Ingratitude of Henry I.
- p. 134. A.D. 1108. Foundation of Christ Church, London.
- p. 135. A.D. 1109. Date of St. Anselm's death (an error).
- p. 135. A.D. 1109. Letter sent from heaven about the condition and future of Rome.
- p. 138. A.D. 1111. Murrain (from the Southwark annals) and famine in Normandy.
- p. 138. A.D. 1111. Imprisonment of Pope Paschal II. by the emperor (from Diceto).
- p. 141. A.D. 1114. Dedication of Canterbury cathedral.
- p. 142. A.D. 1116. Additions to the account of the dedication of St. Alban's.
- p. 143. A.D. 1117. Lunar phenomena (from the Southwark annals): foundation of Merton.
- p. 143. A.D. 1118. Succession of Pope Calixtus III.
- p. 149. A.D. 1121. Monks placed at Reading.

p. 151. A.D. 1123. The moneyers punished at Winchester. List of Paris's additions.

p. 153. A.D. 1126. The empress Maud suspected of her husband's death.

p. 154. A.D. 1127. Foundation of Fountains abbey.

p. 157. A.D. 1130. Dedication of Christ Church, Canterbury, and election of archbishop Hugh to Rouen (from Diceto and R. de Monte).

p. 157. A.D. 1131. Synod at Rheims.

p. 159. A.D. 1133. The arm of St. James sent by Henry I. to Reading. Slaughter of the Templars.

p. 159. A.D. 1134. Last days of Robert of Normandy.

p. 162. A.D. 1135. Day of Stephen's coronation (from Malmesbury).

p. 163. A.D. 1135. St. Paul's burnt (from Gervase).

p. 163. A.D. 1135. Great storm at Stephen's coronation (from Malmesbury).

p. 163. A.D. 1135. Seizure of the treasure of Henry I. by Stephen. (Ib.)

p. 164. A.D. 1136. Burial of Henry I. in Stephen's presence. (Ib.)

p. 164. A.D. 1136. Death of Archbishop William (from Diceto).

p. 164. A.D. 1136. The arm of St. James taken from Reading by Bishop Henry de Blois.

p. 164. A.D. 1136. Homage of Robert of Gloucester to Stephen.

p. 171. A.D. 1139. Summons of Stephen to the council of Winchester (from Malmesbury).

p. 173. A.D. 1140. Solar eclipse (from Malmesbury).

p. 174. A.D. 1140. Winchester burnt, capture of Robert of Gloucester, the Tower fortified by Geoffrey de Mandeville, death of Alberic de Vere, death of the founder of Malvern (from Malmesbury and the Southwark annals).

List of
Paris's
additions.

- p. 174. A.D. 1141. Brien Fitzcount's special prison called "Cloere Brien."
- p. 177. A.D. 1144. Death of Geoffrey de Mandeville.
- p. 177. A.D. 1144. Geoffrey of Anjou succeeds to Normandy.
- p. 183. A.D. 1148. Translation of S. Erkenwald.
- p. 184. A.D. 1149. End of the second crusade. Extracts from R. de Monte.
- p. 184. A.D. 1150. Severe frost (from Coggeshale).
- p. 184. A.D. 1150. Reading castle fortified by Stephen.
- p. 186. A.D. 1150. Homage sworn to Eustace.
- p. 186. A.D. 1150. Bad character given to Queen Alienor.
- p. 210. A.D. 1155. Consecration of Frederick I. (from Diceto).
- p. 210. A.D. 1155. The hand of St. James restored to Reading.
- p. 214. A.D. 1156. Death and burial at Reading of William, eldest son of Henry II. (from R. de Monte).
- p. 214. A.D. 1157. Henry II. receives the homage of the nobles at Snowdon.
- p. 216. A.D. 1160. Persecution of archbishop Thomas by Matthew count of Boulogne.
- p. 218. A.D. 1161. Fire at Canterbury (from the Southwark annals).
- p. 221. A.D. 1163. Translation of St. Edward the Confessor.
- p. 227. A.D. 1164. Dedication of Reading by archbishop Thomas (from Coggeshale).
- p. 233. A.D. 1165. Earthquake (from the Southwark annals).
- pp. 247, 248. A.D. 1169. Coronation of the young king *in violation of the rights of Canterbury*.
- p. 250. A.D. 1169. Letter of pope Alexander III. to the Sultan of Iconium.

- p. 261. A.D. 1169. Remarkable Tuesdays in the life of archbishop Thomas. List of Paris's additions.
- p. 278. A.D. 1170. Story¹ of the interview of abbat Simon of St. Alban's with archbishop Thomas.
- p. 288. A.D. 1173. William abbat of Reading made archbishop of Bordeaux.
- p. 289. A.D. 1173. The nobles of Leicester after the siege go to St. Alban's or St. Edmund's. Reverence for those places as asylums.
- p. 291. A.D. 1173. Hugh Bigod's loss of power after the attack on him by the nobles.
- p. 297. A.D. 1175. Consent of the young king Henry to the destruction of the castles erected during the war in England and Normandy.
- p. 298. A.D. 1176. Extracts from Diceto and the Southwark annals. To these Paris himself adds that Wymondham was a cell of St. Alban's, and William of Arundel its patron.
- p. 300. A.D. 1176. Story of pope Alexander III.
- p. 302. A.D. 1178. Additions to the story of the discovery of the body of St. Amphibalus.
- p. 315. A.D. 1180. Death of John Bishop of Chichester.
- p. 317. A.D. 1181. Solar eclipse.
- p. 324. A.D. 1185. Death and epitaph of the empress Matilda (inserted in error).
- p. 326. A.D. 1186. Prodigy. Extracts from Diceto and the Southwark annals.
- p. 330. A.D. 1187. Hugh of Nunant Bishop of Chester (from Benedict).
- p. 337. A.D. 1189. Prophecy of the recovery of the Holy Land (from Diceto).
- p. 348. A.D. 1189. The multitude expecting Richard in London.
- p. 351. A.D. 1189. Reduction of weights and measures to one standard.

¹ On the credit due to this story see Robertson's *Life of Becket*, p. 349.

List of
Paris's
additions.

p. 356. A.D. 1189. Richard's new seal and extortion by its means. The prior of St. Alban's forced to cross to have the charter sealed.

p. 357. A.D. 1190. Departure of Archbishop Baldwin on his crusade (the first part of this is from the Southwark annals).

p. 370. A.D. 1190. Death of Walter abbat of Westminster.

p. 384. A.D. 1192. The story of the quarrel between Richard and Leopold duke of Austria.

p. 391. A.D. 1192. Murder of the Prince of Antioch by Saladin.

p. 397. A.D. 1193. Fate of duke Leopold.

p. 398. A.D. 1193. Richard's payment of his ransom.

p. 398. A.D. 1193. The abbat of St. Alban's redeeming the chalices of his church.

p. 401. A.D. 1193. Interpretation of the word Alchoran.

p. 403. A.D. 1194. Gifts of abbat Warin of St. Alban's to Richard.

p. 404. A.D. 1194. Addition to the account of John's excuses of his conduct to Richard.

p. 407. A.D. 1194. Capture of Robert earl of Leicester. Henry Marshall bishop of Exeter.

p. 408. A.D. 1195. Neglect of duke Leopold of the Pope's threefold admonition.

p. 410. A.D. 1195. Account of the emperor of Morocco.

p. 410. A.D. 1195. Great floods.

p. 413. A.D. 1195. Anxiety of Richard for the cause of the Holy Land.

p. 413. A.D. 1195. Apologue of Vitalis the Venetian.

p. 418. A.D. 1196. Riot of William Fitz-Osbert.

p. 420. A.D. 1196. Refusal by the Cistercians of the gift of the emperor Henry VI.

p. 420. A.D. 1196. Additions to the account of the capture and escape of Hugh of Chaumont.

p. 421. A.D. 1196. Capture of Philip de Dreux and W. de Merlou.

- p. 440. A.D. 1197. Preaching of Fulk of Neuilly (from Coggeshale) and of Eustace abbat of Flai. List of
Paris's
additions.
- p. 452. A.D. 1199. Verses on Richard's death.
- p. 454. A.D. 1199. Speech of archbishop Hubert in favour of John's succession and reasons for it. (See Madden, Preface to the Hist. Anglor., iii. p. xli.)
- p. 462. A.D. 1200. Date of Isabella's coronation as queen (from Diceto).
- p. 471. A.D. 1200. Length of bishop Hugh's episcopate.
- p. 475. A.D. 1201. The king's palace in Paris explained to be the old temple.
- p. 476. A.D. 1201. Story of Simon of Tournay. (Here Paris uses the first person.)
- p. 480. A.D. 1202. Innocent III. prevented by a vision from extorting money from the Cistercians. Death of William de Stuteville.
- p. 480. A.D. 1202. Assise of bread.
- p. 488. A.D. 1204. Simon of Wells, bishop of Chester.
- p. 490. A.D. 1205. Letter of Innocent III. to the suffragans of Canterbury.
- p. 493. A.D. 1205. The election to the see of Canterbury by the monks the cause of all the following troubles.
- p. 512. A.D. 1207. Innocent III.'s letter to Richard with the gift of four rings, is inserted here, falsely given to John.
- p. 514. A.D. 1207. *Summa brevis* of the election to Canterbury.
- p. 520. A.D. 1207. Crossing of archbishop Geoffry, from his refusal to submit to the tax of the 13th. Lunar eclipse.
- p. 524. A.D. 1208. Death of Philip of Swabia.
- p. 524. A.D. 1209. Removal of the exchequer to Northampton in consequence of John's hatred of the Londoners.
- p. 528. A.D. 1210. The excommunication of John

List of
Paris's
additions.

becomes known; his conduct to all who withdraw from him.

p. 529. A.D. 1210. John's anger increased by the Pope's excommunication of Otho.

p. 530. A.D. 1210. John's expulsion of Hugh de Laci, and reduction of Ireland; his oppression of religious houses, especially Cistercian, on his return.

p. 530. A.D. 1210. His capture of the wife and family of W. de Braose in the island of May.

p. 531. A.D. 1210. John's advisers in his treatment of the Cistercians.

p. 531. A.D. 1210. Elections to Lichfield and Exeter. The Jews fly the country.

p. 532. A.D. 1211. Surrender of Llewellyn.

p. 532. A.D. 1211. Date of W. de Braose's death and burial.

p. 533. A.D. 1212. John at Clerkenwell.

p. 533. A.D. 1212. Walter archbishop of York. Death of abbat Samson of St. Edmund's.

p. 534. A.D. 1212. Messengers reach John at Chester.

p. 536. A.D. 1212. Fire on London bridge and St. Mary's, Southwark, partly from the Southwark annals; but Paris adds details and date.

p. 537. A.D. 1213. Exactions of John "vulpina caliditate" from the monasteries.

p. 537. A.D. 1213. Murder of Geoffrey of Norwich, and flight of William of Necton.

p. 538. A.D. 1213. Fawkes de Breauté sent into Wales, and given Margaret de Rivers for wife.

p. 544. A.D. 1213. Destruction of Bainard's castle, arrival of Nicholas of Tusculum, and his proceedings.

p. 546. A.D. 1213. Pandulf's treatment of the money paid as earnest by John.

p. 548. A.D. 1213. Speech of Philip on invading Flanders.

p. 558. A.D. 1213. Children's crusade.

p. 558. A.D. 1213. Death of Geoffry FitzPeter, and John's joy and speech at his death: List of
Paris's
additions.

p. 559. A.D. 1213. John's embassy to Morocco and his giving to the ambassador Robert the custody of St. Alban's. (See Stubbs, Walter of Coventry, ii. p. xiii.; Madden, Pref. to the Hist. Anglorum, iii. p. xi.).

p. 564. A.D. 1213. John offers the pope a bribe to confound the archbishop, and excommunicate the barons.

p. 565. A.D. 1213. His unbelief and ribaldry.

p. 565. A.D. 1213. Invasion of Spain by the emir of Morocco.

p. 566. A.D. 1213. Additions to the letter of the prelates engaged in the battle of Muret, especially the speech of S. de Montfort.

p. 576. A.D. 1214. Joy at the relaxation of the interdict.

p. 576. A.D. 1214. Deposition of the abbat of Westminster and appointment of his successor.

p. 581. A.D. 1214. Reception of Philip in Paris after Bouvines.

p. 581. A.D. 1214. Richard de Marisco the counsellor of the pillage of the Cistercians.

p. 583. A.D. 1214. Duplicity of John.

p. 585. A.D. 1214. His taking the Cross because he might be safer by this means.

p. 585. A.D. 1215. Conan Fitz-Helias added to the list of the barons who met at Stamford.

p. 587. A.D. 1215. The barons enter London at Aldgate.

p. 588. A.D. 1215. John's forging the bishops' seals, and offering to confer their lands on all who would attack England.

p. 588. A.D. 1215. John's hatred of the barons:

p. 590. A.D. 1215: Alterations in Magna Charta: (See above p. xxxiii.)

p. 604. A.D. 1215: List of the 25 barons and their followers.

List of
Paris's
additions.

- p. 606. A.D. 1215. Grant of free election to the sees,
&c.
- p. 607. A.D. 1215. John writes to the Pope who confirms his concession respecting the freedom of elections.
- p. 610. A.D. 1215. Account of the change in John to better things, the scorn of his evil counsellors, his consequent return to his evil courses, with the curious account of his grief and rage.
- p. 620. A.D. 1215. Speech of the barons respecting the Pope.
- p. 622. A.D. 1215. Curious additions about John's foreign mercenaries:
- p. 623. A.D. 1215. John the cause of the ruin of so many.
- p. 623. A.D. 1215. Marvel seen by a monk of St. Alban's.
- p. 624. A.D. 1215. Lamentations of the besieged in Rochester castle at their desertion, and account of the luxurious conduct of the barons.
- p. 626. A.D. 1215. John spared by William of Albini during the siege.
- p. 635. A.D. 1215. Papal extortions on the election to York.
- p. 635. A.D. 1215. Characters of Fawkes de Breauté, Savary de Mauléon, William Briwere, Walter Buc.
- p. 636. A.D. 1215. John's fury "de homine in bestialem prorumpens feritatem."
- pp. 636, 637. A.D. 1215. Additions to the account of his atrocities.
- p. 637. A.D. 1215. Speech of the barons on hearing of them.
- p. 638. A.D. 1215. Gift of Bedford castle and Margaret de Rivers to Fawkes.
- p. 639. A.D. 1216. Additions to the account of the dreadful condition of the country.

- p. 641. A.D. 1216. Expedition of John to Scotland. List of
His speech about Alexander II. (the little red fox). Paris's
additions.
- p. 645. A.D. 1216. Speech of the barons on their
excommunication.
- p. 646. A.D. 1216. Character of Stephen Ridel.
- p. 646. A.D. 1216. Ravages in the isle of Ely.
- p. 646. A.D. 1216. Speech of the barons against
John.
- p. 653. A.D. 1216. Feelings of Philip II. as to
Louis's attempt on England.
- p. 654. A.D. 1216. Louis takes Rochester and re-
duces the country near London.
- p. 658. A.D. 1216. Reason why John had not sub-
mitted to Philip's judgment in the matter of Arthur's
death.
- p. 663. A.D. 1216. Capture of Thomas de Burgh at
Norwich.
- p. 664. A.D. 1216. Louis reprimanded by Philip for
leaving Dover castle untaken behind him.
- p. 667. A.D. 1216. Ravages of John at Croyland
just before his death.
- p. 668. A.D. 1216. Account of the preparation of
his body for burial by the abbat of Croxton, his good
deeds, and additional lines about his vices.

Manuscripts.

The MSS. employed for the present volume are the MSS. used.
same as those used in the first; A., B., the two volumes
of the Corpus Christi MS. of Matthew Paris;¹ C., D., the
copies of this in the Cotton and Harleian collections re-
spectively, and O., W., the two MSS. of Wendover. The
variations only of C., D., are noted. D. comes to an end

¹ The two fac-similes given in the present volume show both the original scribe's hand, and the way in which Paris's additions are intro-
duced. They are described in the third volume of Sir T. D. Hardy's Materials for British History, iii. p. cxxxii.

in the year 1189, and differs altogether at its close from the other MSS. This portion must be due to a different author. The account of Richard's behaviour in following his father's corpse to Fontevraud, turning aside into the thickets, two or three times falling from his horse in a fainting fit (see p. 344, note 7), can hardly be an invention, and must have some contemporary authority.

It is on the margin of this MS. that the paragraph occurs which has given rise to so much error about the fortifying of Carlisle and the earldom of Chester, from its having been inserted by Parker in the text of "Matthew of Westminster," though it is to be found solely in this MS. (see p. 8, note ¹). The MS. was copied directly from A., and not through the medium of C. For instance, in p. 184, A. has "inter ipsum regem et comitem;" over "comitem" Paris has written as a various reading "vel ducem." This appears in C. "et comitem vel ducem." D. correctly follows A. A curious instance may be seen under the year 1106. Here in A. the words "Dux autem, &c." are written after Paris's insertion about Henry I. (p. 131), in order to show where the text goes on; the words are actually put into the text in D.

Cambridge,
23rd October 1874.

ADDENDA AND ERRATA.

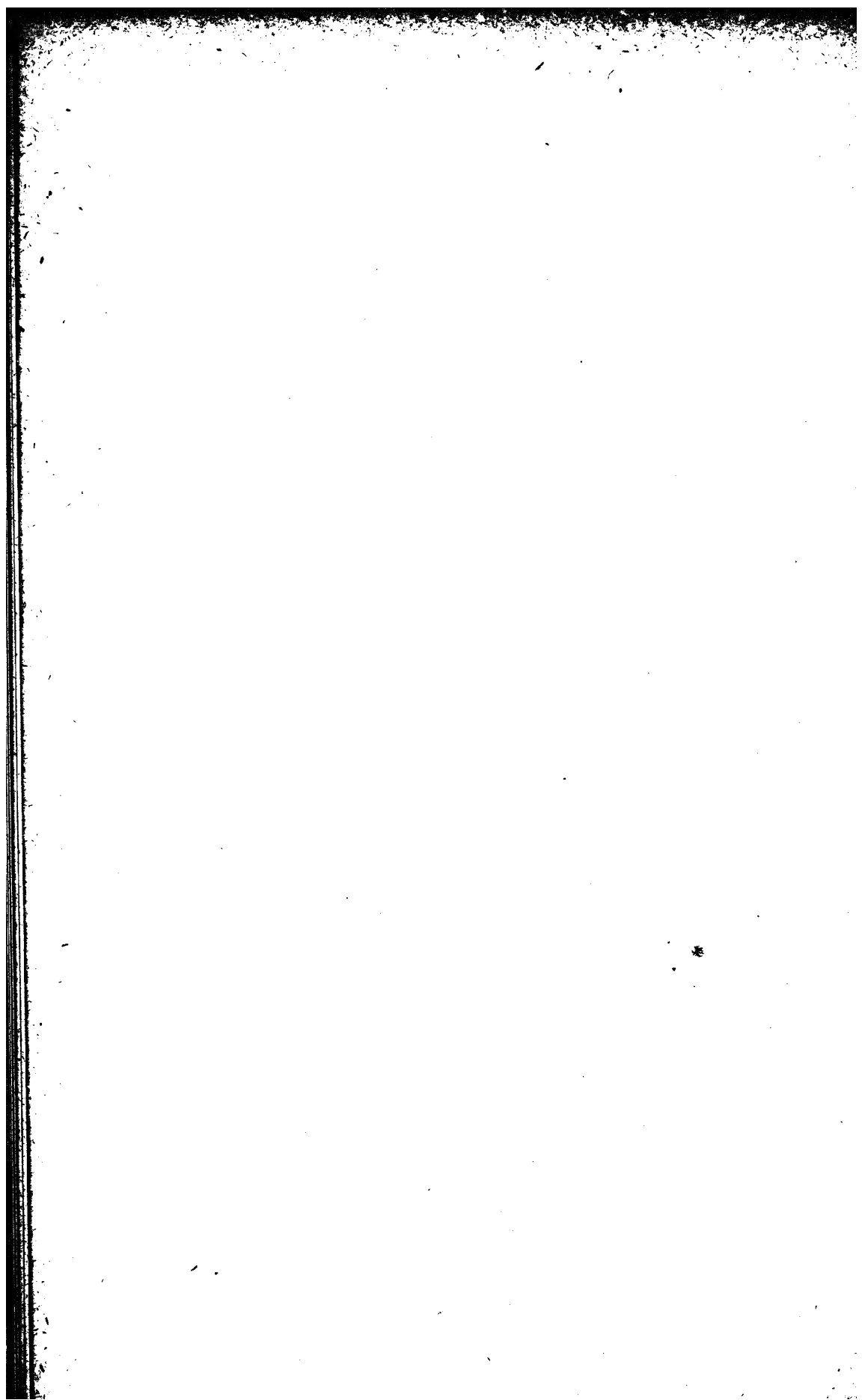
- Page 5, note ¹. The addition in D. is from Ralph of Coggeshale, p. 1.
- „ 29, line 25. This is from the Southwark Annals (Cotton, Faustina, A. 8), f. 131 b.
- „ 33, note ⁴. The addition may be from Coggeshale, p. 3.
- „ 35, line 28. “Obiit . . . Beremundesheie” is from the Southwark Annals, f. 131 b.
- „ 57, note ¹, for “Le Provost” read “Le Prevost.”
- „ 60, line 3. From the Southwark Annals, f. 132, except the date.
- „ 112, margin, for 1099 read 1100.
- „ 117, margin, for “Margaret” read “Matilda.”
- „ 121, margin, for “Matida” read “Matilda.”
- „ 124, line 30. “Mortalitas animalium” is from the Southwark Annals, f. 132.
- „ 126, line 38. The account of the solar phenomenon is from *ibid.*, where *quasi* is given for *quatuor*.
- „ 132, note ⁶. For “Tynemouth” read “Belvoir.”
- „ 133, line 8. From the Southwark Annals, f. 132, where *de Sutherke* is correctly given for *Saresbirie*.
- „ line 24. Cf. Gervase ap. Leland (Collectanea), i. p. 263.
- „ 134, line 5, for “sunteoram” read “sunt coram.”
- „ 137, line ult. The account of the lunar eclipse is from the Southwark Annals, f. 132.
- „ 138, line 2. This is from the *Vita Oswini*, cap. xi. p. 24 (ed. Raine, Surt. Soc. 1838).
- „ line 10. From the Southwark Annals, f. 132, without the names.
- „ line 12. Cf. *Vit. S. Godrici*, Harl. MS. 322, ed. Stevenson, Surt. Soc. p. 331³. This is thrown back by the compiler to this place. See p. 264, note ¹.
- „ line 28. “Mortalitas . . . maxima.” From the Southwark Annals, f. 132.
- „ 140, line 21. “Hoc . . . maxima.” *Ibid.*
- „ 141, line 32. Drying of the Thames; archbishop Ralph; the comet. *Ibid.*
- „ 143, line 25. “Luna . . . Decembris.” *Ibid.*
- „ 144, line 8. “Obiit . . . Bermundesheie.” *Ibid.*, where *Petrei* is correctly for *Petrus*.
- „ 149, line 4. “Bis venit lumen ad sepulchrum Domini” occurs *ibid.*, f. 132 b, but no date is given.
- „ line 16. “Luna . . . est.” *Ibid.*
- „ 151, line 25. “Calixtus . . . monetariis.” *Ibid.*
- „ 156, line 9. “Obiit . . . Innocentius.” *Ibid.*
- „ 157, line 31. “dedicatur . . . Cluniacensis.” *Ibid.*
- „ 158, line 22. “Londonia . . . est.” *Ibid.*
- „ 159, line 3. “sol . . . tertia.” *Ibid.*
- „ 163, line 26. “xiii. kal. Junii. Ecclesia S. Pauli combusta.” *Ibid.*
- „ 174, line 1. “et captus . . . crucis.” *Ibid.*
- „ line 5. “Idibus . . . occiditur.” *Ibid.*
- „ 216, line 16. “Maria abbatissa, filia . . . Bononiae.” *Ibid.* f. 133.
- „ 218, line 1. The mention of this fire at Canterbury is from *ibid.*
- „ 227, line 21. “Defuncto . . . subiit.” *Ibid.*
- „ 233, line 27. This addition respecting the earthquake in the eastern counties is from *ibid.* f. 133 b.

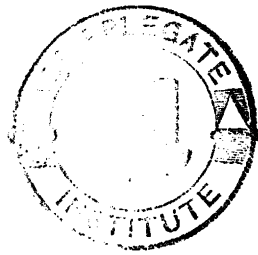
- Page 287, margin, for "Diecto" read "Diceto."
 " 296, line 17. "concilium . . . Cornubiæ." From the Southwark Annals, f. 134, excepting the date.
 " 298, line 27. "Hugo . . . transfretavit." Ibid.
 " " line 29. "et . . . transfretavit." Ibid, which has been used as well as Diceto.
 " " line 30. "comes . . . Wimundham." Ibid.
 " 300, line 20. "Frethericus . . . Papæ." Ibid.
 " 301, line 28. This is from *ibid.* But *diuturna* is introduced, and the date "vi. id. Jan.", which, in the Southwark Annals, is given for the floods, "Aquilone flante" (as in Diceto), is here transferred to the eclipse. The date of the eclipse is there given "idus Septembris."
 " 309, line 34. The Southwark Annals (f. 134 b.) have "obiit Ricardus de Luci."
 " " line 35. "Puer Wudestoc," from *ibid.*, where *Wenelok* for *Wudestoc*.
 " 311, margin. Dele "Diceto, col. 603."
 " 324, note 2. "Terræ . . . Mail." From the Southwark Annals, f. 134 b.
 " 327, line 1. "Mater . . . Novembris." Ibid.
 " 351, line 26. This repetition is copied from *ibid.* f. 135.
 " " line 30. "nonas . . . horribilia." Ibid. f. 134 b.
 " 352, margin, for "p. 3" read "f. 3."
 " 353, margin, for "iii." read "ii."
 " 357, line 33. "Baldewinus . . . Jerosolimitanum." From the Southwark Annals, f. 135.
 " 360, line 14. "dapifer Flandriæ," i.e. Hellinus. See the *Continuatio Aquicinctina* of Sigebert's Chronicle, col. 329 (Migne, clx.).
 " 370, line 19. "Willelmus . . . Wygorn. episcopus." From the Southwark Annals, f. 135.
 " 370, line 22. "obiit . . . Glaneville." Ibid.
 " 380, line 12. "Cælestinus . . . Baptista." Ibid.
 " 423. The author of this vision was Adam, sub-prior of Eynsham. See the Preface, p. xiii. note 1.
 " 544, l. 16. The death of Geoffrey FitzPeter is from the Southwark Annals, f. 138 b.
 " 585, line 30. For "P[etrus]" read "[Philippus]." See p. 644, l. 24.

ADDITIONAL ERRATA TO VOL. I.

- Page lx. line 22. Dele "This is mentioned . . . St. Alban's." The mention in p. 287 of the place of S. Oswine's martyrdom is from Bede, iii. 14, and of that of his burial from the *Vita Oswini* (Raine, Surt. Soc.), cap. iv. p. 11. The rest of chapter iii. of this *Vita* which is not contained in Mr. Raine's MS., will be found in the Appendix to Gibson's *Monastery of Tynemouth*, ii. p. iv. note, from MS. C. C. C. Oxon. 134.
 " xxxii. line 27, for "25th" read "21st."
 " 444, margin, for p. 134 read p. 144.
 " 456, 457. This account of the vision of S. Dunstan is from Adelaar's *Life of S. Dunstan*, just published in this series for the first time by Professor Stubbs, pp. 56, 57.

MATTHÆI PARISIENSIS
CHRONICA MAJORA.

MATTHÆI PARISIENSIS
CHRONICA MAJORA.

De coronatione regis Willelmi primi.

Malmesb. Anno Domini M.LXVII. Dux Normanniæ Willelmus,¹ urbem A.D. 1067.
Gest. Reg. Londoniarum adiens, in magna exultatione a clero et populo Reception
iii. 247, susceptus, et ab omnibus rex acclamatus, Dominicæ Nativitatis and coro-
p. 421. die ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo regni diadema sus- nation of
cepit. Timuit enim hoc munus consecrationis a Stigando London.
Cantuariensi archiepiscopo suscipere, eo quod non legitime
Diceto, occupaverat illius excellentiam dignitatis. Deinde homagiis a
Abbrev. magnatibus, cum fidelitatis juramento, obsidibusque acceptis,
Chron. in regno confirmatus, omnibus² qui ad regnum aspiraverant,
col. 480. factus est terrori. Civitatibus quoque dispositis et³ castellis, His voyage
Id. 482. propriisque ministris impositis, ad Normanniam cum obsidibus to Nor-
Hen. Hunt. Angliæ et thesauris innumeris navigavit. Quibus⁴ incarcerationis mandy and
vi. f. 211b. et sub salva custodia deputatis, ad Angliam denuo properavit, return to
(Savile.) ubi commilitonibus Normannis, qui in bello Hastingsensi patriam England.
secum subjugaverant, terras Anglorum et possessiones, ipsis His divi-
expulsis, manu distribuit affluentibus; et⁵ modicum illud quod eis sion of
remanserat, sub iugo posuit perpetuæ servitutis. England
among his
soldiers.

¹ At the foot of the column is William's shield and a crown; and below :

"Seutum Willelmi Bastardi Con-questoris.

"In hoc sento tres leopardi vel leones figurantur

"Quia rex est, est et comes, et Angliæ gubernator."

29808.

² omnibus . . . terrori.] This is peculiar to the compiler.

³ et] in, W.

⁴ quibus . . . deputatis] peculiar to the compiler.

⁵ et . . . servitutis] peculiar to the compiler. The previous sentence is greatly enlarged.

- A.D. 1067. Unde¹ nobiliores de regno indignati, quidam ad regem Scoto-
 rum Malcolmum confugerunt, alique loca deserta et nemorosa
 petentes, ibique diu feralem ducentes vitam, Normannis sæpe
 infesti fuerunt. Recesserunt ab Anglia comites Eadwinus et
 Morcardus fratres, Mercherus et Weltherfus, nobiles, cum epi-
 scopis, clericis, et aliis multis, quos longum est exprimere nomi-
 natim, qui omnes ad regem Scotorum Malcolmum fugientes, ab
 ipso honorifice sunt recepti. Tunc etiam Eadgarus Etheling, de² Aelred,
 regno Anglorum hæres legitimus, cernens res patriæ undique Gen. Reg.
 perturbari, ascensa navi, cum Agatha matre sua et sororibus Angl. col.
 Margareta et Cristina, in Hungariam, ubi natus fuerat, cona- 367.
 batur reverti; sed tempestate suborta, compulsus est in
 Scotiam applicare. Hac quoque occasione actum est, ut Mar-
 gareta regi Malcolmo nupta traderetur; cujus vitam lauda-
 bilem et mortem preciosam liber inde editus insinuat evidenter.³
 Soror autem ejus Cristina sanctimonialis benedicitur, et⁴
 cælesti sponso copulatur. Nati sunt denique reginæ Marga-
 retæ sex filii et duæ filiæ, quorum tres, Eadgarus scilicet,
 Alexander, et David, juxta generis sui nobilitatem, reges
 fuerunt, ex quibus regum Angliæ nobilitas, a propriis per Nor- (Not in
 mannos expulsa finibus, ad reges est devoluta Scotorum. Sed Aelred.)
 hoc infra.
- Battle Iste Willelmus gratias agens Deo pro victoria, fun- Cf. Hen.
 Abbey davit abbatiam de Bello, non longe ab Hastings litore, Hunt. vi.
 founded. et nomen tale imposuit ecclesiæ a titulo belli. f. 211b.

Quod Anglia peccatis exigentibus fuerit subjugata.

- Reflections Ecce regni Angliæ dulcis patriæ excidium dolendum, cujus Malmesb.
 on the con- olim reges primo sui adventus tempore, vultu et gestu bar- Gest. Reg.
 quest, barico, usu bellico, ritu prophano incitati, omnes⁵ ad omnia iii. 245,
 and on the provocabant, omnes armis et astutia edomabant. Sed post- p. 417.

¹ This is a rough summary of the events of several years. *Mercherus* is probably intended for Merleswe- gen. The sending Eadwine and Morkere to Scotland is the compi- ler's invention.

² *de . . . legitimus*] inserted by the compiler, probably from Aelred, col. 366, l. 55.

³ This is probably the *Vita*

Margareta, by Theodoric or Tur- got, printed by Mr. Hinde in his edition of Symeon of Durham, p. 234. (Surt. Soc. vol. 51.) On the authorship, see his preface, p. lviii.

⁴ *et . . . copulatur*] inserted by the compiler.

⁵ *omnes . . . edomabant*] intro- duced by the compiler.

Malmesb. modum Christi fide suscepta, paulatim religioni operam dantes, A.D. 1067.
iii. 245, armorum exercitium neglexerunt; siquidem reges tunc habitu of the
p. 417. mutato, quidam Romæ, quidam in patria, cæleste regnum English.
lucrati,¹ pro temporali commutabant æternum. Multi tota vita
(Enlarged sua mundum amplectentes, ecclesias et cœnobîa fundabant,
from Mal- thesauros pauperibus erogabant, et ut breviter dicatur, omnia
mesb.) misericordiæ opera adimplebant. De martyribus, confessoribus,
et sacris virginibus, insula adeo plena refulget, ut vix aliquem
vicum famosum prætereas, ubi alicujus novi sancti nomen
insigne non audias. Sed postmodum, refrigescente caritate,
et aureo sæculo in luteum mutato, religionis studia obsoleve-
runt:² sicut prius in adventu Danorum, et nunc in expulsione
Anglorum a Normannis, peccatis exigentibus, exterminium
accessit incolarum. Nam optimates gulæ et veneri servientes,
more Christiano ecclesiam mane non petebant; sed in cubiculis
et inter uxorios amplexus matutinarum solemnîa ac missarum
a presbytero festinante auribus tantummodo prælibabant.³
Clerici quoque et ordinati adeo literatura carebant, ut cæteris
esset stupori, qui grammaticam didicisset. Potabatur ab om-
nibus in commune, qui tam dies quam noctes in hoc studio
Id. p. 419. produxerunt, in cibus urgebant crapulam, in potibus vomitam
irritantes. Veruntamen hæc mala non de omnibus dicta in-
telligas, cum multos omnis conditionis homines et dignitatis ⁴
in eadem gente constet Domino placuisse.

Qualiter rex Willelmus Oxoniam obsedit et cepit.

Id. iii. 248, Eodem tempore rex Willelmus urbem Oxoniam⁵ sibi rebellem Oxford
p. 421. obsidione vallavit. Ubi quidam stans super murum nudato taken by
inguine sonitu partis inferioris auras turbavit, in contemptum William.
videlicet Normannorum. Unde Willelmus in iram conversus,
civitatem levi negotio subjugavit. Deinde Eboracum petens, Destruc-
eam penitus delevit, civibus flamma ferroque necatis. Qui tion of
autem ab hac clade evadere potuerunt, ad regem Malcolmum York.
(Not in in Scotiam confugerunt, qui omnes Anglorum profugas libenter Reception
Malmesb. recipiebat, et singulis tutamentum, in quantum poterat, im- of the ex-
Gest. Reg. pendeat, propter sororem Eadgari Margaretam, quam sibi iles by
iii. 249, fecerat conjugalem; cujus causa conterminas Angliæ provincias Malcolm.
p. 422. rapinis et incendiis infestabat. Quapropter rex Willelmus Ravage of
coacta militum et peditum, multitudine copiosa, aquilones the North

¹ lucrati] luctari, W.	⁴ dignitatis] dignitates, W.
² obsoleverunt] absolverunt, W.	⁵ Oxoniam] Exoniam, W., as
³ prælibabant] prælibebant,	Malmesbury. C. D. follow A., as
A. O. W.	usual.

A.D. 1067. Angliæ partes petens, totius regionis urbes, vicos, agros, et Malmesb. by Wil- oppida conteri, et fruges jubet igne consumi, maritima max- Gest. Reg. liam. ime tum propter recentem iram, tum quia Cnutonem Danorum iii. 249, regem adventare rumor asserebat; ut nihil circa maris crepi- p. 422. dinem¹ vitalis subsidii prædo piraticus inveniret. Malcolmus Id. iii. 250, quoque rex ad manus veniens, deditioni cessit. p. 424. Submission of Malcolm. Deinde rex Willelmus compositis in Anglia civitatibus et Repeated castellis, propriisque ministris impositis, ad Normanniam trans- from fretavit, obsides Angliæ cum immensa pecunia secum ducens. above, p. 1. Hoc ante.² Sed non multo post ad Angliam rediens, commilitonibus suis qui in bello Hastingsensi patriam secum subjugaverint,³ terras Anglorum et possessiones affluentiori manu contulit, illudque parum, quod illis remanserat, sub iugo posuit perpetuæ servi- tutis. Unde recesserunt a regno Eadgarus Etheling filius Eadwardi, legitimus hæres regni, Morcardus et Eadwinus fratres, Mercherus et Wealthfus Northanhumborum comites; exceptis episcopis et clericis, aliisque nobilibus multis, quos longum est⁴ exprimere singillatim.

De schismate inter duos Papas sedato.

Schism in the Papacy. Hoc igitur tempore, duobus Romæ, Alexandro et Cadelo, de Sigebert, papatu contendentibus, Mantuæ synodus colligitur, et mediante col. 215. Annone Coloniensi archiepiscopo, Alexandro de symonia se purgante, in sede Apostolica statuitur, et Cadelo expellitur, symoniacus comprobatus. Eodem tempore ad septem milia Id. col. hominum orandi gratia Jerosolimam petentes ab Arabibus⁵ 214, a. in Parasceue obsessi sunt in quodam castello, et tot ex eis 1065. Attack on 7,000 pilgrims by the Arabs. vulnerati vel occisi, ut de omnibus vix duo milia sint elapsi.

Henricus primus natus est regi Willelmo primo.

Birth of Henry I. Anno Domini MLXVIII. Natus est regi Willelmo filius in Malmesb. Anglia, et vocatus est Henricus. Nam primogenitus Willel- v. 390, mus Rufus⁶ et Robertus in Normannia nati fuerunt, antequam p. 615. Robert of Comines, Earl of Robertus comiti dedit Northanhumbriæ comitatum; cui statim Chron. pater eorum Angliam subjugaret. Eodem anno rex Willelmus A.-S.

¹ *maris crepidinem*] oram mari- timam, Malmesb. The words *vitalis subsidii* are introduced by the compiler.

² *Hoc ante* is written by Paris in the margin. This passage is nearly a repetition of what is given above

in p. 1., with the omission of the imprisonment of the hostages.

³ *subjugaverint*] subjugaverant, W.

⁴ *est*] esset, W.

⁵ *Arabibus*] Arabicis, W. It is written over an erasure in A.

⁶ Sic, and so the Hist. Anglorum.

(Peterborough), a. 1068. homines illius regionis insurgentes, ipsum cum ¹ nongentis viris A.D. 1068. suorum peremerunt. Sed rex Willelmus superveniens omnes ² Northumberland. hujus rei actores usque ad unum delevit. His death.

Egelricus Dunelmensis episcopus in carcerem detruditur.

Id. a.1069. Anno Domini MLXIX. Venerunt quidam ad regem Willelmum, Dunelmensem episcopum Agelricum de ejus proditiōe accusantes. Qui in villa quæ Burgum dicitur, a regis ministris captus, ad Westmonasterium adductus est, sub carcerali custodia detrudendus. Et postea Augusto³ mense, frater ejus Egelwinus, ejusdem loci factus episcopus, fuit in exterminium relegatus. Eodem vero tempore inter duo festa beatæ Mariæ in autumno, venerunt filii Swani et frater ejus Osbernus de regno Danorum cum cogonibus trecentis in Angliam, ut regem Willelmum ab Anglia exturbarent. Quorum adventus cum divulgatus fuisset, exierunt illis obviam Eadgarus Etheling filius Eadwardi et Waltheofus comes cum multis milibus armatorum, cupientes⁴ eorum auxilio regem Willelmum capere et carceri illum perpetuo mancipare. Tunc fœdere confirmato, junctis viribus ad Eboracum venientes, urbem cum castello quantocius occuparunt, et multa ibidem hominum milia peremerunt. Deinde majores urbis et provinciæ vinculis constringentes, tamdiu eos crudeliter torquebant, quousque omnes facultates eorum ab eis extorsissent. Tunc ibi inter duo flumina Uasam et Trente hyemantes, omnes regionis incolas immisericorditer affligebant. Sed Willelmus hyeme transcurra cum maxima armatorum copia superveniens, fortiores hostium fugavit, et minores usque ad unum in ore gladii trucidavit. Veruntamen Waltheofus amplæ prosapiæ comes in eadem pugna plures Normannorum solus detruncaverat, singulos per castelli portam⁵ decapitans gradientes. Sed Willelmus tandem victoriam adeptus est, adversariis penitus profligatis.⁶ Tunc Eadgarus Etheling ad regem Willelmum veniens, pacem ab eo et misericordiam postulans, impetravit, et ei fidelitatem fecit.

(Not in the Chron.) Id. Cf. Hen. Hunt. f. 211b. Malmesh. iii. 253, p. 427. Cf. A.-S. Chron. (Peterb.), a. 1074. Their defeat by William. Prowess of Waltheof. Edgar submits.

¹ cum . . . suorum] D. has been altered to "apud Dunelmum cum " dcc^{is} viris."
² omnes . . . delevit] fela hund manna ofsloh, Chron. Pet.
³ Augusto mense] an insertion of the compiler.
⁴ cupientes . . . mancipare] introduced by the compiler. This whole account is enlarged from the chronicle.
⁵ portam] portans, A.; portas, D. C. has portans with the n expuncted.
⁶ profligatis] profugatis, W. This sentence is the compiler's.

A.D. 1070.

De servitute ecclesiæ Anglicanæ.

Plunder of the monasteries by William. The bishopricks and abbeyes put under military service.

Anno Domini MLXX. Rex¹ Willelmus pessimo usus consilio, omnia Anglorum monasteria auro spolians et argento, insatiabiliter apporriavit, et ad majora sanctæ ecclesiæ opprobria² calicibus et feretris non pepercit. Episcopatus quoque et abbatias omnes quæ baronias tenebant et eatenus ab omni servitio sæculari libertatem habuerant sub servitute statuit militari, inrotulans singulos episcopatus et abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi et successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit a singulis exhiberi. Et rotulos hujus ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes a regno fugavit. Sub hac tempestate Stigandus Cantuariensis archiepiscopus et Alexander Lincolniensis,³ facto ad Scotos diffugio, moram ad tempus fecerunt ibidem. Solus inter omnes Angliæ prælatos, Egelwinus⁴ Dunelmensis episcopus exul et proscriptus, zelum Dei habens, excommunicavit universos ecclesiæ invasores et rerum ecclesiasticarum raptores.

Deposition of Stigand. Eodem anno deposito apostata archiepiscopo Stigando, qui prius data⁵ pecunia fuerat episcopus Helmhamensis, ac deinceps Wintoniensis, et novissime Cantuariensis, ut superius dictum est, quos honores non intuitu religionis sed cupiditatis simul tenebat; successit ei electus Lanfrancus, prius monachus Beccensis, et postmodum abbas Cadomensis, ad archipræsulatum Cantuariensem, qui in episcopatu annis octodecim laudabiliter conversatus, successoribus suis præbuit bonæ conversationis exemplum. Eodem tempore Eadgarus Etheling, regis

Robert de Monte,
p. 726.
(Guiberti opera.
Par. 1651.)

Lanfranc,
Arch-
bishop of
Canter-
bury.

¹ The fact of the plunder of the monasteries is mentioned by the A.-S. Chron., Diceto, and Florence, but the details and the whole of the rest of the chapter are peculiar to the compiler. Paris has still further enlarged the account in the Historia Anglorum.

² *majora . . . opprobria*] majorem . . . opprobrium, O. W. A. probably had this, but has been altered by Paris.

³ Madden (Par. Hist. Angl. i. p. 13, note²) suggests Ægelmar, Bishop of the East Angles, for this imaginary bishop. See Matt. of West., a. 1070, where he is joined

with Stigand. I am more inclined to believe it is a blunder for Æthelwine, Bishop of Durham, (in spite of what follows in the text,) whom Simeon mentions as wintering in Scotland, Hist. de Dunelm. Eccles. iii. 17, col. 41 (Twysden). See also the Hist. Cont. 1071, p. 88 (Hinde). But the whole chapter seems like an invention.

⁴ This seems to come from the excommunication by Æthelric of the men who burnt and plundered Peterborough. Chron. Peterb. a. 1070.

⁵ *data pecunia*] Inserted by the compiler.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 251, p. 424. Willelmi deditius, facto ad Scotos transfugio, iusjurandum A.D. 1070. maculavit. Sed cum ibi aliquot annis degisset,¹ regis Wil- Revolt of lelmi liberalitatem experiri volens, ad eum in Normanniam Eadgar and his navigavit; a quo satis honorifice receptus et donativo non subsequent modico honoratus, libram argenti pro cotidiano stipendio a reconcilia- rege suscepit. tion with William.

Quod multi nobiles Angliæ loca deserta petierunt.

A.-S. Chron. (Peterborough), a. 1071. Anno Domini MLXXI. Hoc anno, octavo kal. Maii,² con- Consecra- secratus est archiepiscopus L[anfrancus]. Eadwinus, Mer- tion of Lanfranc. cherus, et Siwardus comites, cum Egelwino Dunelmensi epi- Eadwine scopo et multis milibus clericorum et laicorum, deserta regionis Morkere, and others loca et nemorosa petierunt, regis Willelmi indignationem ferre in the Isle non valentes. Cumque multa mala ad injuriam regis in locis of Ely. Cf. Histor. diversis perpetrassent, ad Helyensem insulam tandem veni- Elens. entes, locum mansionis illuc et refugii elegerunt. Qui sæpius inde hostiliter exeuntes, duce Herewardo de gente Anglorum Hereward. viro nobilissimo ac strenuo regionem illam in regis dispendium non mediocriter affligebant.

(Enlarged from the A.-S. Chron.) Castrum³ quoque ligneum in ipsis paludibus construxerunt, Hereward's quod usque in hodiernum diem castellum Herewardi a com- castle. provincialibus nuncupatur. Quo divulgato, rex Willelmus cum The isle eam, pedestri, et equestri prælio circumcinxit. Deinde vias attacked by William. immensæ longitudinis in ipsis paludibus et pontes valde sump- tuosos construens, voragines profundas et aquosas bestiis et hominibus reddidit permeabiles, et castellum, in loco qui Castle erected by William at Wisebecum⁴ dicitur, a fundamentis erexit. Quod cum adver- sarii ejus cognovissent, omnes, præter solum Herewardum qui Wisbech. socios suos ab insula potenter eduxit, ad manum venientes, Willelmo sese præsentarunt, quodlibet supplicium subituri. The Eng- Tunc rex, Egelwinum episcopum sub custodia tradens, alios lish sub- omnes, quosdam interfecit, quosdam redemit, et nonnullos mit, ex- perpetuo carceri mancipavit. Herewardus vero quamdiu su- cepting Hereward. perfuit, regi Willelmo paravit insidias exquisitas.

¹ *degisset*] *deguisset*, A. O. W.

² This is an error of Paris; Lanfranc was consecrated on Aug. 29. Malmesb. Gest. Pontif., p. 39. I suspect that it comes from Diceto, who says the consecration took place on S. Joh. Bapt. (col. 483), i.e. oct. kal. Julii, and that Paris

carelessly wrote *Maii* for *Julii*. The passage is in D., but not in C.

³ The mention of Hereward's castle, and below of the castle at Wisbech, are peculiar to the compiler. See the additions in the Hist. Anglor., where the castle built at Wisbech is not mentioned.

⁴ *Wisebecum*] *Wiseberum*, A.

A.D. 1072.

*Rex Willelmus regis Scotorum homagium cepit.*William
invades
Scotland.

Anno Domini MLXXII.¹ Rex Willelmus Scotiam hostiliter A.-S. adiens, speravit aliquos ibi ex suis hostibus invenire. Sed Chron. cum regionem illam perlustrasset, et nullum penitus invenisset, (Peter- accepto tandem regis Scotorum cum obsidibus homagio, ad borough), a. 1072.

Death of
Bishop
Æthelric.

Angliam remeavit. Hoc etiam anno Eilricus episcopus Dunelmensis, apud Westmonasterium sub custodia regis detentus, obiit, et ibidem in porticu Sancti Nicholai sepultus est.

*De duobus clericis confœderatis narratio importuna.*Legend of
two clerks
of Nantes.

Circa eosdem quoque dies, in civitate Britanniae Nannetis² Malmesb. nomine duo clerici degebant, qui ab ipsis pueritiæ rudimentis Gest. Reg. adeo erant amicitiae fœderibus constricti, ut si necessitas in- p. 405.

¹ D. has in the margin here :

"Anno Domini MLXXII, rex
"Willelmus cum gravi exercitu
"Scotiam ingressus est, et occur-
"rens ei rex Scotorum Malcolmus
"apud Berewik, homo suus deven-
"nit. His temporibus regebat com-
"itatum Karlioli comes Ranulphus
"de Micenis vel Meschines, qui
"efficax subsidium præbuit regi
"Willelmo in conquisitione Angliæ.
"Hic urbem Karliolensem cepit
"viriliter re-ædificare, et cives ejus-
"dem plurimis privilegiis munire.
"Sed rediens rex Willelmus a
"Scotia per Cumbriam, videns tam
"regale municipium, abstulit illud
"a Ranulpho comite, et dedit illi
"pro patria illa comitatum Cestriæ,
"et insuper in augmentum honoris
"comitatum illum super omnes com-
"itatus Angliæ privilegiis et ho-
"noribus cumulavit. Karliolum
"vero præcepit idem rex vallo,
"muris, et turribus propugnaculis-
"que firmissimis munire."

This is not in A. C. O. W., or in
any of the MSS. of Matthew of
Westminster. Parker, however, in-
serted it in his second edition of

"Matthew of Westminster," (1570),
and it is quoted as his by Dugdale,
who is followed by many modern
writers.

This Randle of Meschines seems
to be mistaken for his son. Lap-
penberg (History of England under
the Norman Kings, p. 235, note ,
Thorpe's translation) conjectures
that the year should be 1122—
MCXXII. for MLXXII. Randle of
Meschines succeeded to the earldom
of Chester on the death of Richard
in the white ship, (see Orderic, p.
871A Duchesne), but I can find no
other authority than this passage
for the statement that the earldom
of Chester was given in exchange
for Carlisle, though it has been
adopted by various writers (e.g.
Courthope's Historic Peerage, under
Cumberland, p. 135; Hinde, Symeon
of Durham, p. 119, note *), who
have seemingly followed Dugdale,
who gives "Matthew of West-
"minster" as his authority, which
is certainly incorrect.

² Nannetis] Mannetis, A., and so
C. D., as usual.

Malmesb. grueret, etiam mortis periculum¹ per invicem sustinerent. A.D. 1072.
 Gest. Reg. Unde die quadam in hoc pariter consenserunt, ut quisquis Legend of
 iii. 237, illorum prius obiret, vivo dormienti vel vigilanti infra dies two clerks
 p. 405. triginta appareret, socium certificaturus, qualis sit futurus² of Nantes.

(Not in
 Malmes-
 bury.)

Malmesb.
 iii. 237,
 p. 406.

sæculi status, quæ animarum de corpore egressarum foret conditio, ut inde sufficienter instructus agnosceret, quæ ex diversis de anima philosophorum opinionibus esset imitanda. Tradunt enim Platonici, quod mors corporis animam non extinguat, sed eam ad Deum principium suum, tanquam e carcere, remittat. Astruunt e contra Epicurei, animam de corpore solutam in³ aerem evanescere, et in auras effluere et dissolvi. Theologi quoque de anima aliter sentientes, tres asserunt esse animarum post mortem corporis mansiones, unam in cælo, alteram in purgatorio, tertiam in inferno; sed sicut animæ quæ in inferno sunt non salvabuntur, ita illæ quæ in purgatorio existunt misericordiam consequentur. Itaque data fide inter socios et accepta cum juramento, non multum tempus præterit, et ecce unus eorum subito absque confessione et viatico exspiravit. Remansit alter in sæculo, et de fide data sedulo cogitans, terminum præfixum per dies triginta inaniter expectabat. Quibus evolutis, dum desperatus aliis animum negotiis applicasset, ecce mortuus, sodali apparens viventi,⁴ ipsum prius in hunc modum affatur: "Agnoscis me?" inquit. Et socius, "Agnosco," respondit. Et alius, "Adventus meus, amice," inquit, "valde tibi erit, si volueris, necessarius, mihi quoque omnino infructuosus. Nam prolata contra me a Deo sententia, deputatus sum miser suppliciis sempiternis." Cumque vivus ad ereptionem mortui omnia sua monasteriis se daturum et egenis promississet, seque dies et noctes jejuniis et orationibus continuaturum spondisset, "Fixum est," inquit mortuus, "quod dixi. Nam quia sine pœnitentia decessi, justa sunt judicia Dei, quibus in sulphuream voraginem inferni sum demersus, ubi

"Dum rotat astra polus et pulsat littora pontus,"⁵

"pro criminibus meis torquebor. Et ut aliquam ex pœnis p. 177.
 "meis innumerabilibus experiaris, protende manum tuam ut
 "guttam saltem unam stillantem de sudore meo sanioso re-
 "cipias." Quam cum vivus recepisset, cutem et carnem sicut

¹ "juxta comici dictum," Malmesbury, i.e. Terent. Andr. iv. 1.

² *futurus*] futuri, O. W.

³ *in*] et, W.

⁴ O. W. ins. *et*.

⁵ Claudian, in Rufin. ii. 527,

"Dum rotet astra polus, feriant dum
 "littora venti."

A.D. 1072. ignito canterio perforavit, foramen nucis¹ avellanæ capax effi- Malmesb.
 Legend of ciens. Socio doloris magnitudinem clamore testante, "Hoc," Gest. Reg.
 two clerks inquit mortuus, "erit tibi quamdiu vixeris, et poenarum iii. 237,
 of Nantes. " mearum grave documentum, et, nisi² neglexeris, salutis tuæ p. 407.
 " singulare remedium. Quapropter dum potes muta habitum,
 " muta et animum, quo possis iram tui effugere Conditoris."
 Ad hæc verba vivo respondere nolente, mortuus eum oculo
 severiore perstrinxit, dicens; "Si dubitas, miser, converti, lege
 " litteras istas." Et simul cum verbo manum expandit tetrīs
 litteris inscriptam, in quibus Sathanas et omne contubernium
 infernorum omni ecclesiastico coetui gratias emitit, quod cum
 in nullo suis voluptatibus deessent, cum tantum numerum
 subditarum sibi animarum suæ prædicationis incuria paterentur
 ad inferna descendere, quantum nunquam sæcula retro acta
 viderunt.³ Et his dictis, imago defuncti disparuit. Tunc vivens,
 bonis suis omnibus per ecclesias et egenos distributis, Sanctum
 Melanum adiit, et habitum mutavit; omnes audientes admo-
 nens et videntes de subita conversione sua, ut dicerent; "Hæc
 " est mutatio dexteræ Excelsi."

Ps. lxxvi.
 11.

*De ventilatione causæ inter ecclesias Cantuariensem et
 Eboracensem.*

Settlement Eodem anno apud Windleshoram ex præcepto Alexandri Diceto,
 of the ques- Papæ, rege etiam Willelmo annuente, in præsentia Huberti coll. 484,
 tion of Romanæ ecclesiæ legati, ventilata est causa de primatu ecclesiæ 485.
 precedence between Cantuariensis super ecclesiam Eboracensem. Ubi tandem an-
 Canterbury tiquarum auctoritatibus scripturarum probatum est et osten-
 and York. sum, quod Eboracensis ecclesia debeat subiacere ecclesiæ Can-
 tuariensi, et ipsius archiepiscopi, ut primatis totius Britannię,
 dispositionibus, in omnibus quæ ad Christianam pertinent
 religionem, fideliter obedire; ita quod si archiepiscopus Can-
 tuariensis concilium cogere voluerit, ubicunque sibi utile visum
 fuerit, Eboracensis archiepiscopus cum omnibus suis suffra-
 ganeis et subjectis clericis sui præsentiam exhibeat, ejusque
 canonicis dispositionibus obediens existat. Benedictionem etiam
 episcopalem ab ipso debet accipere, et ei canonicam profes-
 sionem, addito juramento, præstare. Huic igitur constitutioni
 consenserunt rex præfatus et Lanfrancus archiepiscopus Can-
 tuariensis et Thomas archiepiscopus Eboracensis, cum prædicto
 cardinali et omnibus episcopis et abbatibus regni.

¹ nucis] micis, A. avellanæ is not | ² nisi] nichil, A.
 in Malmesbury. | ³ viderunt] viderent, A.

Inde confecta est carta¹ quam qui desiderat intueri, A.D. 1072. legat historiam Britonum in actibus illius anni.

Quod rex Willelmus Cenomanniam subjugavit.

A. S. Chron. (Peterborough), a. 1073. Anno Domini MLXXIII. Rex Willelmus in Normanniam, William factam jam rebellem, transiens in manu potenti, sibi Ceno- goes to manniam² subjugavit. Sed Angli in hac expeditione, urbes, Normandy and reduces Le Mans. vicos, et vineas cum frugibus depopulantes, omnem provinciam debiliorem simul et pauperiorem multo post tempore reddiderunt. Deinde bene omnibus ibi dispositis, ad Angliam transfretavit.

Sigebert, col. 216. In hoc siquidem anno, duobus annis magnis revolutis a Agreement quinto decimo anno Tyberii Cæsaris, omnia secundum cursum of this year solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Christus with that Jesus; id est, octavo idus Januarii, die Epiphaniæ et die Do- of our Lord's minica, initium jejunii Ejus in secunda feria, temptatio Ejus, Baptism.

Cf. Id. col. 213, a. 1063. decimo quinto kalendas Martii, feria sexta. Habet autem magnus annus cycli Paschalis decies novies annos viginti octo, qui simul juncti, faciunt annos quingentos triginta duos.

Annal. S. Stephani Cadomen- sis, p. 1017 (Duchesne). Eodem anno invaserunt monachi Sancti Audoeni Jo- John, hannem archiepiscopum Rothomagensensem, missam cele- archbishop of Rouen, brantem in festivitate ejusdem sancti, cum armata attacked by the monks of S. Ouen. manu virorum; unde judicatum est in concilio in eadem civitate congregato, præsidente rege Anglorum W[illelmo], monachos hujus criminis reos per abbatias carceribus retrudi et³ perpetuam agere poenitentiam super tam gravi delicto.

(Not in Annal. S. Steph. Cadom.)

De scandalo in ecclesia exorto.

Vit. Pontif. Anno Domini MLXXIV. Gregorius sedit in cathedra Romana P. Gregory annis duodecim, mense uno, et tribus diebus, qui Hildebran- VII.

¹ This must mean the document headed "Quod Eboracensis archiepiscopus et omnes sibi subjecti Archiepiscopo Dorobernæ subiciantur." Malmesb. Gest. Reg. iii. 298, p. 474. See the Histor. Anglor. i. 17, and Madden's note on p. 18. C. has in the margin, "Vide apud S. Albanum."

² *Cenomanniam*] Normanniam, A., an error (copied as usual in C. D.) which misled Paris himself. See the Hist. Angl. i. 18, and Madden's note.

³ *et . . . delicto*]. This sentence is not in the Annals of S. Stephen's, Caen, and it is not in the Historia Anglorum, where Paris has also inserted this extract. The extract is in D., not in C.

A.D. 1074. dus vocatus antea fuerat. Iste Papa in synodo generali Diceto, col. 486.
 His re- symoniacos excommunicavit, uxoratos sacerdotes a divino re-
 moval of movit officio, et laicis missas eorum audire interdixit, novo
 married movit officio, et laicis missas eorum audire interdixit, novo
 priests from exemplo et, ut multis visum est, inconsiderato iudicio, contra
 their sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, quod sacra-
 offices. menta quæ in ecclesia fiunt, baptisma, chrisma, corpus Christi
 et sanguis, Spiritu invisibiliter cooperante¹ eorundem sacra-
 mentorum effectum, seu per bonos seu per malos intra Dei
 ecclesiam dispensentur; tamen quia Spiritus Sanctus mystice
 illa vivificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis
 malorum attenuantur. Ex qua re tam grave oritur scan-
 dalum, ut nullius hæresis tempore sancta ecclesia graviore sit
 schismate discissa, his pro justitia, illis contra justitiam
 agentibus; porro paucis continentiam observantibus, aliquibus
 eam causa lucris ac jactantiis simulantibus, multis incontinen-
 tiam perjurio multipliciori adulterio cumulantibus; ad hoc,
 hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines
 et se ab omni ecclesiastica subjectione excutientibus, laici
 sacra mysteria temerant, et de his disputant, infantes baptizant,
 sordido aurium humore pro sacro chrismate utentes² et oleo, in
 extremo vitæ viaticum Dominicum et usitatum ecclesiæ obse-
 quium sepulturæ a presbyteris uxoris accipere parvipendunt.
 Decimas etiam presbyteris debitas igne cremant, laici corpus
 Domini a presbyteris uxoris consecratum³ pedibus sæpe
 conculcant, et⁴ sanguinem Domini voluntarie frequenter in
 terram effundunt.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

Conspiracy Eodem anno, comes Radulfus, cui rex Willelmus dederat Hen. Hunt.
 of Ralph of Est Angliæ consulatum, consilio Weltheofi et Rogeri comitum, vi. f. 211b.
 Wader. regem Willelmum a regno expellere moluntur. Duxit enim
 Radulfus sororem præfati Rogeri comitis, in quibus nuptiis
 hanc prodicionem facere conspirabant. Erat autem Radulfus A.-S.
 His mar- ex matre Walensi et patre Anglico generatus, et, sicut diximus, Chron.
 riage with Emma, ex matre Walensi et patre Anglico generatus, et, sicut diximus, Chron.
 daughter of William, instante die nuptiarum, utriusque partis amici in villa Nor-
 Fitz-Os- wicensi cum congregati fuissent, et post⁵ refectionem lautissi-
 bern. mam vino inebriati essent, cœperunt unanimiter in regis
 a. 1075.

¹ *cooperante*] operante, Diceto, and so also Sigebert.

² *utentes*] uentes, A.

³ *consecratum*] consecratis, A. C., altered in the margin in D.

⁴ *et*] om. O. W.

⁵ *post* . . . *convenire*] not in the

chronicles. Cf. Malmesb. Gest. Reg. iii. 255, p. 430. The mention of William's bastardy making him unfit to reign is in the speech given in Orderic. Eccles. Hist. p. 534 A. (Duchesne).

A. S.
Chron.
(Peterb.)
a. 1075.

proditionem voce clamosa conspirare; asserentes hominem in A.D. 1074. adulterio natum tanto¹ regno talibusque viris præesse, rationi minime convenire. Erant hujus factionis complices Rogerus, of Ralph Weltheofus, et Radulfus comites, plures episcopi et abbates, of Wader. cum baronibus et bellatoribus multis, qui communiter ad regem Danorum nuntios dirigentes, auxilium ejus instantius flagitabant. Deinde Walensibus sibi confederatis² unusquisque in sua potestate, igne accumulato, in villis regiis rapinis indulgebant. Sed castellani, qui castra regis custodiebant, cum populis provincialibus eis obviam venientes, ipsorum irritare propositum laborabant. Tunc rex Willelmus subito de Nor- Its defeat. mannia rediens, Rogerum comitem cognatum suum et Weltheofum cepit, et vinculis constrictos sub carcerali custodia deputavit. Quod comes Radulfus cum cognovisset, ab Anglia tremebundus recessit. Deinde rex Willelmus ad Norwicum p. 178. exercitum mittens, tamdiu uxorem Radulfi comitis obsedit in castello cum familia sua, quousque, deficientibus sibi alimentis, præstita cautione juratoria quod ab Anglia recederent, non denuo reversuri.³ Walenses vero, qui præfatis interfuerant nuptiis, rex Willelmus quosdam luminibus jussit privari, quosdam in exilium cogi, nonnullos⁴ vero fecit patibulo suspendi. Et Attempt of his ita gestis, venerunt ex Dacia Cnuto filius Suani, et Hacon Cnut and comes, cum navibus ducentis, armata manu repletis; sed Hakon, audientes de fautoribus suis quod factum fuerat, retortis velis, which fails. ad Flandriam navigarunt, cum Willelmo congregari non audentes. Eodem anno⁵ Editha regina, decimo quinto kalendas Death of Januarii, apud Wintoniam migravit ad Dominum, et, jubente Q. Eadgyth. rege, apud Westmonasterium sepulta est, juxta virum suum regem Eadwardum.

¹ *tanto . . . præesse*] ut tanto . . . præesset, C. D. O. W. A. has *ut* run through with a pen.

² *Walensibus sibi confederatis*] hi speonan þa Bryttas heom to. Peterborough Chronicle, a. 1075 (p. 213 Earle).

³ Sic, the faulty construction arising from an endeavour to improve on the chronicle.

⁴ *nonnullos . . . suspendi*]. This which is not in the Peterborough Chronicle, may be derived from the

Worcester Chronicle, "and sume *getawod* to scande."

⁵ Par. adds in the margin, "Immo sequenti, scilicet MLXXV., secundum alium historiographum, nonis Aprilis." It is in the text in C., omitted by D. I cannot identify the "alius historiographus." The wrong date is adopted by "Matthew of Westminster," and probably thence in the Bermondsey Annals, Ann. Mon. iii. p. 425.

A.D. 1075.

Quod comes Weltheofus capite privatur.

- Execution of Waltheof. Anno Domini MLXXV. Rex Willelmus præcepit Weltheofum Diceto, col. comitem in Wintonia capite privari, et extra civitatem in bivio¹ 487. sepeliri. Sed processu temporis, corpus ejus de terra levatur et sepeliendum cum magno honore Croilondiam deportatur.
- Defeat of William at Dol. Ac deinde rex ad Armoricanam Britanniam transiens, Dolense A.-S. castrum obsedit. Sed rex Francorum hostiliter superveniens, Chron. omne eis subsidium vitale subtraxit.² Unde rex obsidione a. 1076. dimissa, in recessu suo milites multos et equos cum opibus ibidem amisit. Nec multo post reges præfati, licet³ brevi tem- Hen. Hunt. pore, in concordiam convenerunt. Eodem anno, idem Willel- vi. f. 211b. mus, die sancto Paschæ, in ecclesia Fischanni filiam suam Robert de Ceciliam obtulit Deo consecrandam. Monte, p. 726.
- Normandy ravaged by Robert. Per idem tempus Robertus, Willelmi regis filius, cui idem Diceto, col. rex antequam Angliam subjugaret Normanniam dederat coram 487. Philippo Francorum rege, nunc, quia pater filio eam possidere non permittebat, Robertus⁴ Franciam adiit, et auxilio ejusdem regis magnam frequenter in Normannia prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non modicam anxietatem et molestiam inferebat. Unde rex Willelmus, Id. contra Robertum filium suum bellum agens, apud Gerberai⁵ a. 1079. castrum Gallias equo pulsus est, et Willelmus filius ejus vulneratus, et multi de sua familia interfecti; quapropter rex maledixit Roberto filio suo, quam maledictionem, antequam obiret, expertus est evidenter.
- William wounded at Gerberoi.

Quod Norenses interfecerunt episcopum Dunelmensem.

- Murder of Walcher, Bishop of Durham. Eodem⁶ quoque tempore, Walcherus Dunelmensis antistes, contra dignitatem pontificalem curis se immiscens sæcularibus, a Willelmo emit Northanhumbriæ comitatum. Et vicecomitis agens vices, ad laica⁷ recedit judicia, atque ab omnibus provincialibus, tam nobilibus quam servis, insolenter extorsit pecuniam infinitam. Populus tandem, assiduis episcopi ac

¹ *in bivio* is an introduction of the compiler. Diceto has *in eodem loco*.

² *subtraxit*] subtegit, W. The words "omne . . . subtraxit" are peculiar to the compiler.

³ *licet brevi tempore*] peculiar to the compiler.

⁴ Sic, a careless repetition. See

the alteration of the sentence in the Hist. Anglorum.

⁵ *Gerberai*] Archenbrai, Par. Hist. Anglor. See Madden's note, i. p. 21.

⁶ This account is peculiar to the compiler.

⁷ *laica recedit*] laicare sedit, A. D. C. has *laicale*.

ministorum ejus exactionibus ad extremam perductus inopiam, A.D. 1075. indignabatur valde, sese ad tam gravem redemptionem sine intermissione compelli. Unde provinciales communiter omnes ad secretum convenientes colloquium, decreverunt unanimiter, singuli et universi, ut occulte armati venirent ad placita comitatus, ad propellendas injurias, si necessitas immineret. Cumque paulo post ad placita consueta omnes comprovinciales, ut prælocutum fuerat, satis animose advenissent, et de diversis injuriis sibi justitiam fieri exegissent; episcopus nimis crudeliter respondit, quod de nulla injuria vel calumnia ipsis justitiam exhiberet, antequam sibi libras quadringentas monetæ optimæ numerassent. Tunc unus eorum pro omnibus loquens, licentiam postulavit ab episcopo, super exactione præmissa ut possent inde habere colloquium, quatinus habita deliberatione sibi quivissent consultius respondere. Igitur accepta licentia conferendi, cum paululum sese subtraxissent, unus ex illis, cujus arbitrium omnes expectabant, præcipitanter patria lingua dixit, “Sort¹ red, god red, slea ye the bissop.” Qui unanimiter cuncti, verbo prolato, ad arma convolantes, episcopum crudeliter peremerunt et centum homines cum eo juxta flumen Thyne, ubi placita letifera ab episcopo tenebantur.

Murder of
Walcher,
bishop of
Durham.

In hoc anno revoluti sunt duo anni magni a passione Domini.

Sigebert,
col. 219.

Anno Domini MLXXVI., qui est annus decimus tertius primi Agreement decemnovenalis cycli in repetito anno magno Dionisii, duobus of this year magnis annis a passione Domini revolutis, in quo omnia, quæ with the ad cursum solis et lunæ spectant,² anno Dominicæ incarnationis³ year of the concordant. Unde manifestum est, quod Dionisius non recte Incarna- tion. annos Domini cyclo suo annexuit.⁴ Quia enim ab anno Domini quingentesimo trigesimo secundo cyclum suum ordinavit, intendit nimirum Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni; et per hoc hic annus, anno Dominicæ passionis concordans, debuit esse magni cycli annus non decimus tertius, sed tricesimus tertius; quia is⁵ fuit annus passionis Domini. Et per hanc consequentiam solaris cursus et lunaris concordantes⁶ evangelicæ veritati, Dionisius posuit nativitatem Christi viginti et uno annis⁷ tardius quam debebat.

¹ Sort . . . bissop] sehort . . . bis-
chop, W. The Hist. Anglor. has
we for ye. O. has wse.

² lunæ spectant] spectant lunæ,
A.

³ incarnationis] passionis, Sige-
bert.

⁴ annexuit] annexivit, A.

⁵ is] his, A.

⁶ concordantes] om. W.

⁷ annis] anno, A. O. W.

A.D. 1076. Hoc anno, sexto kal. Aprilis, terra tremuit. Gelu a Sigebert, Earth-quake. kal. Novembris usque ad medium Aprilis. Waldef col. 220, Frost. dux decollatus est. a. 1081. Diceto, col. 487. Waltheof beheaded.

Paulus ecclesie Sancti Albani abbas efficitur.

Paul of Anno Domini MLXXVII. Paulus monachus Cadomensis, quarto Cf. Par. Caen made kalendas Julii, ecclesiam beati Anglorum prothomartyris regen- Gesta abbat of dam suscepit;¹ qui eam in brevi, consilio Lanfranci² Cantua- Abbat. S. Alban's. riensis archiepiscopi et auxilio, multipliciter ampliavit. Novam i. 51, 52, His works ecclesiam cum claustro et omnibus regularibus officinis elegan- 58. at S. Al- ter construxit, ordinem in ea monachorum jam pæne collapsum ban's. reformavit, cœnobiumque in honorem beati martyris Albani constructum libris divinis et ornamentis multipliciter adornavit. Death of Eodem anno Herlewinus abbas Becci primus, vita decedens, R. de Herlwin. felicem animam suo reddidit Creatori. Quo etiam anno, in die Monte Phenome- Palmarum, circa horam sextam sereno cælo stella ingens appa- p. 727. non. ruit prope³ solem. Sigebert, col. 219.

De schismate inter Papam et imperatorem.

Quarrel Eodem anno Henricus imperator, collecto Warmaciæ viginti Id. between quatuor episcoporum et multorum concilio principum, decerni Pope Gre- jubet omnia decreta et facta Gregorii Papæ, qui prius Hilde- gory VII. brandus dicebatur, debere irritari; ibique omne concilium and the præter paucos Hildebrandum abjurarunt. Hildebrandus e emperor contra excommunicavit imperatorem, sub hoc obtentu, ut pri- Henry IV. mates regni, quasi justa⁴ ex causa, imperatori excommunicato contradicant. Tunc Hildebrandus, a sententia excommunica- p. 179. tionis principibus relaxatis, ipsum etiam imperatorem in Lon- gobardia sub falsa pace absolvit. Quo facto, omnes qui prius Hildebrandum abjuraverant, imperatorem abjuraverunt,⁵ et Radolph, Radulfum Burgundiæ ducem super se regem statuunt, missa ei of Swabia, corona a Papa, cui erat inscriptum, duke of Burgundy, "Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulfo." made king Hunc Sigifredus, Maguntiae archiepiscopus, in regem benedixit, of Ger- et facta a Maguntinis contra eos seditione, Radulfus cum many. archiepiscopo noctu aufugit. Hildebrandus omnes imperatori

¹ In the margin a pastoral staff is drawn.

² *Lanfranci*] Lateranenci, W.

³ *prope solem*] Added by the compiler.

⁴ *justa*] juxta, W. A. had *justa*, but has been altered.

⁵ *abjuraverunt*] abjurant, W., as Sigebert; abjuraverint, A.

Sigebert, col. 219. adversantes absolvit. Imperator tamen, Alpium aditibus A.D. 1077. contra se munitis ubique, omnibus eorum frustratis insidiis, Defeat of per Aquileiam [venit] Radisponam, et ibi Radulfum hostiliter Rudolph. adorsus, compulit in fugam; et iterata expeditione Sueviam devastat.¹

De dedicatione ecclesiae Becci.

Diceto, col. 487. Anno Domini MLXXVIII. Ecclesia Becci decimo kalendas Dedication Decembris in honorem beatæ Mariæ dedicata est ab archiepi- of the scopo Cantuariensi Lanfranco; cujus operis ipse post abbatem church of Herlewinum primum in fundamento lapidem projecit. Bec.

Quod rex Willelmus Walenses subjugavit, et Odonem episcopum incarceravit.

Hen. Hunt. vii. f. 212. Anno Domini MLXXIX. Rex Anglorum Willelmus in Walliam Reduction duxit exercitum copiosum, et eam sibi subjugavit, et ² a regulis of Wales. illis homagia et fidelitates accepit. Odonem fratrem suum Odo im- de ³ sua proditione accusatum cepit, et incarcerari præcepit. prisoned. Eodem anno Turstinus abbas Glastoniensis turpe scelus com- Turpe misit; tres enim monachos sub altari positos occidi fecit, et scelus. octodecim viros ita vulnerari ⁴ quod sanguis eorum ab altari super gradus et a gradibus in pavementum profusus cucurrit.

Sigebert, col. 220. Eodem anno imperator Henricus in Pentecosten, in concilio Anti-Papa. Maguntiae habito, Wibertum Ravennæ urbis [archi]episcopum, Papam fore designat. Eodem anno Antiochia, caput Syriæ, Loss of capitur a paganis, cum tota provincia adjacenti et aliis regio- Antioch. nibus multis.

Imperator Henricus multos hostium stravit.

Id. Anno Domini MLXXX. Hildebrandus Papa, qui et Gregorius, Prophecy quasi sibi divinitus revelatum, prædixit, falsum regem hoc of Gregory anno esse moriturum. Et verum ⁵ quidem prædixit, sed fefellit VII. eum de falso rege conjectura, secundum velle suum interpretata super imperatore Henrico. Imperator enim Henricus contra Death of Saxones gravi prælio congreditur, ubi regem falsum, scilicet Rudolph of Radulfum, cum multis Saxoniae principibus interfecit. Swabia.

¹ *devastat*] devastavit, O. W. and the Hist. Anglor. Sigebert has *depopulatur*.

² *et . . accepit*] Introduced by the compiler.

³ *de . . cepit*] Introduced by the compiler.

⁴ *vulnerari*] vulnerati, A. O. W. have *viri* for *viros* and *vulnerati sunt*.

⁵ *verum*] utrum W.

A.D. 1081. *Nota iterum terræ motum.*

Council of Anno Domini MLXXXI. Willelmus Rothomagensis archiepi- Robert de
Lille- scopus tenuit concilium apud Lissebonam, præsentē rege Wil- Monte,
bonne. lelmo cum principibus et episcopis multis. Eodem anno fac- p. 727.
tus est terræ motus magnus cum gravi terræ¹ mugitu, prima col. 220.
Earth- noctis hora, sexto kalendas Aprilis.
quake.

Marianus Scotus cronica sua hucusque digessit.

Marianus Anno Domini MLXXXII. Marianus Scotus, a Nativitate Christi Id., col.
Scotus. cronica sua incipiens, usque ad hunc annum perduxit, multum 221.
laborans ut errorem de annis Domini corrigeret, qui in cyclo
Dyonisii invenitur, sicut visu clarum est, hinc positis annis
Domini ab eo secundum cyclum Dyonisii, altrinsecus juxta veri-
tatem evangelii.

Matildis regina defungitur.

Death of Anno Domini MLXXXIII. Matildis regina, Baldewini comitis R. de Monte,
queen Flandrensis filia, et uxor Willelmi regis Anglorum, diem clausit p. 727.
Matilde. supremum, et apud Cadomum in monasterio sanctimonialium, Malm. G. R.
quod² ipsa construxerat, honorifice traditur sepulturæ; matrona iii. 273, p. 453.
admodum nobilis et religiosa, de cujus largiflua liberalitate
sancta lætatur ecclesia.

The sur- Eodem tempore rex Willelmus misit justiciarios per omnes Hen. Hunt.
vey. Angliæ comitatus, et inquirere fecit quot acra vel jugera terræ vi. f. 212.
uni aratro sufficerent³ per annum in singulis villis, et quot
animalia possent sufficere ad unius hydæ culturam. Fecit
etiam inquire de urbibus, castellis, villis, vicis, fluminibus,
paludibus, sylvis, quem censum redderent per annum, et⁴ quot
milites essent in unoquoque comitatu regni. Quæ omnia in
scriptum redacta,⁵ et ad Westmonasterium⁶ delata, in thesauris
regum usque hodie reservantur. Deinde de uno quoque aratro, Id.
id est hyda terræ, totius regni sex solidos cepit argenti.

¹ terræ] om. W.

² quod . . sepulturæ] Added by the compiler. The next sentence is from Robert de Monte. Cf. also Chron. S. Steph. Cadom., a. 1083, col. 1018 (Duchesne).

³ sufficerent] sufficienter, A. C. D. has been corrected.

⁴ et . . regni] Added by the compiler. Florence has "quot feudatos milites," a. 1086, ii. p. 18.

⁵ redacta] redactata, W., and so O., but it has been corrected.

⁶ Westmonasterium] regem, Hen. Hunt.

De schismate inter ecclesiam Romanam et imperatorem.

A.D. 1084.

Sigebert,
col. 221.

Anno Domini MLXXXIV. Romani imperatorem Henricum receperunt, et a papatu abjudicatur eorum judicio Hildebrandus. Cujus [loco]¹ Wibertus Ravennensis urbis archiepiscopus in sedem Apostolicam inthronizatur, et Clemens nominatur; ac juste omnes Hildebrandum fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ majestatis reum, qui contra imperatorem alium ordinavit. Illis autem qui contra sentiebant reclamantibus, asserunt paucorum et laicorum judicio Papam amoveri non posse; et, quod gravius est, in loco viventis episcopi non debere alium ordinari. Henricus tamen in imperio restitutus est, et a Papa Clemente benedicitur patricius Romanorum. Eodem quoque anno Cassinensium abbas Desiderius contra Clementem Papa efficitur, sed cito post moritur morbo dissinterico dissolutus.

The Anti-
pope Gui-
bert, arch-
bishop of
Ravenna.Id., col.
223, a.
1086.Malmesb.
Gest. Reg.
iii. 253,
p. 427.

Ipsos² quoque eodem anno Waltheof decollatus est, rege Wilhelmo procurante, comes amplæ et præclaræ prosapiæ antiquorum Anglorum; nervosus lacertis, robustus pectore, toto tamen procerus corpore, filius Siwardi magnificentissimi comitis, quem Digtra Danico voculo, id est fortem, cognominabant. Hunc præ omnibus habebant Dani, quasi principales regni inimici, formidabilem. Croylandi vero sepultus est.

Pope Vic-
tor III.
Execution
and cha-
racter of
Waltheof.(Not in
Malmesb.)Diceto,
col. 487.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Pentecosten apud Westmonasterium Henricum filium suum juniorem cingulo militari donavit. Deinde cepit homagia hominum totius Angliæ, et juramentum fidelitatis cujuscunque essent feudi vel tementi, et extortis magnæ³ pecuniæ copiis de quibuscunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste, in Normanniam transfretavit.

Henry
knighted.
Homage to
William.
His extor-
tions.Hen. Hunt.
vi. f. 212.*De afflictione misera gentis Anglorum.*Hen. Hunt.
vi. f. 212.

Anno Domini MLXXXV. Cum jam Domini voluntatem super Anglorum gentem Normanni complevisset, nec vix aliquis princeps de genere Anglorum superesset in regno, omnesque in mœrorem et servitutem redacti fuissent, ita ut Anglicum

Sufferings
of the
English.

¹ loco] also omitted in W. It is obtained from the Hist. Anglor. Sigebert has *et for cujus*.

² This insertion is in C., but not in D.

³ magnæ] Sic MSS. The Hist. Angl. has *maximæ*. Hunt. has *magni thesauri*.

A.D. 1085. vocari foret opprobrio, pullulaverunt in Anglia thelonea iniqua Hen. Hunt. et consuetudines pessimæ; et quanto magis principes loque- f. 212.
bantur de recto et justitia, tanto major fiebat injuria. Qui
justitiiarii vocabantur, omnis [in]justitiæ fuerunt auctores. Qui
cervum caperet vel capreolum oculis privabatur;¹ nec fuit Id. f. 212b.
Tyranny of qui murmuraret. Amabat enim ferus rex² feras, ac si esset pater
William. ferarum. Nefando³ prorsus usus consilio, hoc egit, ut ubi ante
vel humana erat in villis conversatio, vel in ecclesiis divina
fervebat veneratio, nunc ibi cervi et omne genus ferarum petu-
lanter discurrent. Unde pro vero asseritur, quod per triginta Malm. G. R.
et eo amplius miliaria terra frugifera in saltus sit redacta et iii. 275, p. 455.
lustra ferarum. Ad castra quoque construenda rex antecessores Diceto,
suos omnes superabat. Normannia sibi hæreditario jure pro- col. 488.
p. 180. venerat, Cenomanniam armis adquisierat, Britanniam Armori- Hen. Hunt.
His power. canam acclinem sibi fecerat, in Anglia solus regnabat, Scotiam vi. f. 212b.
et Walliam subjugabat; pacis autem tantus amator⁴ erat, quod
puella auro⁵ onusta impune posset totam pertransire⁶ Angliam.

Episcopatus Dorkecestrensis ad Lincolniam transfertur.

The see of Rex Willelmus paulo ante Remigio Fiscamni monacho dederat Id.
Dorchester Dorkecestræ præsulatum; sed episcopo valde displicuit, quod
removed to urbs illa modica erat, cum in eodem episcopatu civitas Lin-
Lincoln. colniæ sedi episcopali dignior videretur. Mercatis igitur in
ipso montis vertice prædiis, ecclesiam ibidem construxit. Et
licet Eboracensis archiepiscopus locum et civitatem ad suam
dioccesim assereret pertinere, assertiones ejus Remigius parvi-
pendens, opus inchoatum non segniter peregit, peractumque⁷
clericis doctrina et moribus probatissimis decoravit. Erat
quidem statura parvus, sed corde magnus; colore fuscus, sed non
operibus;⁸ de regia quoque proditiōe fuit aliquando accusatus,
sed quidam famulus ejus igniti judicio ferri dominum purgans,

¹ *oculis privabatur*] So altered by Par. from *oculi eruebantur ei*, which A. W. have; *oculis eruebantur vel privabatur ei*, C.; *oculis eruebantur ei*, D.

² *ferus rex*] An insertion of the compiler, from R. de Monte.

³ *Nefando . . discurrent*] This is enlarged from Huntingdon's "Ec-
clesias et villas eradicari, gentem
" extirpari et a feris fecit inhabi-
" tari."

⁴ *amator*] author, Hunt., and so Diceto, and Robert de Monte.

⁵ *auro*] om. W.

⁶ *pertransire*] om. W.; ins. in A. by Paris.

⁷ *peractumque*] paratumque, O. W.

⁸ *non operibus*] operibus nitidus, O. W. The scribe of A. had left out *nitidus*, and Paris inserts *non* above the line. Hunt. has *venustus*.

Hen. Hunt. regio amori restituit, et maculam dedecoris pontificalis¹ deterisit. A.D. 1085.
vi. f. 212b. Hoc auctore, hoc tempore, his de causis incepta est ecclesia Lincoln
moderna Lincolnensis. church.

Rex Willelmus duo cœnobîa fundavit.

Sigebert, Anno Domini MLXXXVI. Nimia aquarum inundatio multis in Severe
col. 223. locis periculo fuit et damno; ita quod rupes multæ liquefactæ floods.
Malmesb. plures obruerent sua ruina villas. Circa eosdem dies rex Founda-
Gest. Reg. Willelmus duo cœnobîa fundavit; unum in Anglia in honorem tion by
iii. 267, pp. Sancti Martini apud Hastingsum, quod de Bello nuncupatur, ubi William
446, 447. A.S. consertum legitur prælium inter ipsum [et] Haroldum. Quo in of Battle
Chron. loco monachis institutis, ut² pro anima regis Haroldi et aliorum abbey,
a. 1087. ibidem occisorum divina celebrarent, constituit, cœnobiumque
Malmesb. illud congruis possessionibus ampliavit. Aliud monasterium in
p. 447. Normannia apud Cadomum construxit, quod in honorem Sancti and St.
Stephani prothomartyris consecratum, prædiis opportunis et Stephen's,
Id., iii. 273, donariis magnificis insignivit. Ex regina Matilda liberos multos Caen.
274, pp. generavit, Robertum scilicet, Ricardum, Willelmum, et Henri- His chil-
453, 454. cum; quorum primogenitus Robertus,³ adhuc patre vivente dren.
Normanniam negari moleste ferens, in Italiam abiit ira suc-
census, ut filia⁴ Bonifacii Marchionis sumpta, adversaretur patri,
partibus illis adjutus; sed hac petitione frustratus, Philippum
Francorum regem contra patrem suum excitavit. Quare ipsius
benedictione et hæreditate cassatus,⁵ Anglia post mortem patris
Id. iii. 275. sui caruit, ducatu Normanniæ vix retento. Ricardus magni-
ficus et bonæ indolis adolescens, primævæ florem juventutis
acerba morte⁶ prævenit. Tradunt enim ipsum in nova foresta
cervos insequentem morbum letalem incurrisse, in loco vide-
licet quem rex pater ejus, destructis villis, ut supra dictum
est, et ecclesiis subversis, in silvam redegerat densissimam et
Id. iii. 276. habitaculum bestiarum. Filiæ ipsius quinque erant, quarum
Cecilia Cadomi abbatissa fuit; Constantia comiti Britannia
Alano erat in conjugium data; tertia nomine Adala, Stephani
Blesensis comitis uxor,⁷ viro⁸ tandem defuncto, apud Mercennia-
cum sanctimonialis habitum suscepit; quartæ quæ Haroldo

¹ *dedecris pontificalis*] dedecori pontificali, O. W., as Hunt.

² *ut . . celebrarent*] Added by the compiler. Hunt., f. 211 b, has *pro defunctis suis*.

³ *Robertus*] om. W.

⁴ *filia*] filiam, A. O. W.

⁵ O. W. ins. *amissis primogenitis*.

⁶ *morte*] mors, O. W.

⁷ O. W. ins. *quæ peperit Stephanum postea regem Anglorum*.

⁸ *viro tandem defuncto*] noviter, Malmesb.

- A.D. 1086. post Anglorum regi promissa fuerat, ut prædiximus, et quintæ Malmesh.
quæ Aldefonso Galiciæ regi jurata,¹ nomina penitus non au- G. R. iii.
divi. Rex præterea Willelmus in adolescentia prima castita- 276.
His cha- tem adeo respexit, ut publice diceretur ipsum in femina² nihil Id. iii. 273,
racter. posse. Veruntamen ex procerum sententia matrimonio addic- p. 453.
tus, ita se habuit ut pluribus annis nullius probri suspicione
notaretur. Subjectis humilis apparebat et facilis, inexora- Id. iii. 267,
bilis erat rebellibus.³ Diebus singulis Missæ assistebat, matu- p. 446.
tinos hymnos et vespertinos diligenter cum⁴ horis regularibus
audiebat. Et hæc de moribus ejus dicta sufficiant.
- Death of Eodem anno Gregorius Papa, qui et Hildebrandus, apud Sigebert,
Pope Gre- Salernum moritur, et moriens, cardinalibus advocatis, confessus col. 222.
gory VII. est se valde peccasse in cura pastoralis, et suadente diabolo, con-
tra humanum genus iram Dei et odium concitasse. Successit Cf. Id. coll.
ei in cathedra Romana Clemens,⁵ paucis diebus; et eo defuncto 221, 223.
- Pope Vic- Cassinensium abbas Desiderius successit, et Victor nuncupatur.
tor III.

Rex Willelmus tres dedit episcopatus.

- Three sees Anno Domini MLXXXVII. Rex Anglorum Willelmus in Natali Diceto,
filled up. Domini curiam suam apud Gloverniam tenens, tribus capellanis col. 487.
suis, Mauricio scilicet Londoniensem, Willelmo Norwicensem,
Death of Roberto Cestrensem dedit præsulatum.⁶ Eodem anno obiit Malmesh.
Robert Giscard. Wiscardus dux Apuliæ, et successerunt ei duo filii ejus, G. R. iii.
The relics Rogerus et Boamundus. Hoc etiam anno, Venetianis meditan- 262, pp.
of S. Ni- tibus auferre corpus Sancti Nicholai a Myrrea Liciæ civitate 439, 441.
cholas a Turcis desolata, præoccupaverunt eos cives Barenses numero Sigebert,
translated a Turcis desolata, præoccupaverunt eos cives Barenses numero col. 223.
to Bari. quadraginta septem, ab Antiochia⁷ Myrream venientes; qui a
quatuor monachis tantum ibidem inventis ostendi sibi sancti
tumbam extorserunt. Qua contracta, ossa Sancti Nicholai in
olei liquore natantia numero integro extraxerunt, et Barim
cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio anno

¹ Sic, the verb being omitted by the compiler abridging Malmesbury. The Hist. Angl. inserts *extitit*; D. ins. *fuit*. "Nomina penitus non "audi" is put instead of Malmesbury's "duarum nomina excide-
"runt."

² *femina*] feminam, W.

³ *rebellibus*] rebellis, A.W.; *bus* is written in the margin with a style in A.

⁴ *cum horis regularibus*] Added by the compiler.

⁵ This Clement must be the anti-Pope, Guibert of Ravenna, who, by a careless copying of Sigebert, is given as Gregory's successor, though he was correctly copied above, a. 1084.

⁶ *præsulatum*] præsulatus, O. W.

⁷ *Antiochia*] Antiochiam, A.

Sigebert, septingentesimo¹ quadagesimo quinto a depositione ejusdem A.D. 1087.
col. 223. sancti pontificis Nicholai.

De Berengario hæresiarcha.

Malmesb. Eodem tempore Berengerus Turonensis archiepiscopus² pro- Account of
Gest. Reg. labitur in hæreticam pravitatem. Hic panem et vinum in Berengar.
iii. 284, altari posita, post consecrationem sacerdotis, verum et substan-
p. 462. tiale corpus Domini esse, sicut sancta et universalis ecclesia
prædicat, denegabat. Itaque scatebat omnis Gallia ejus doc-
trina, per egenos scholares, quos cotidianis stipendiis susten-
taverat, divulgata. Unde Papa Leo, qui³ Victori successerat,
soliditati ecclesiæ catholicæ providens, Vercellis conellium
statuit contra ipsum, ubi tenebras⁴ nebulosi erroris ejus
evangeliorum testimoniorum fulgore deterisit.⁵ Sed licet⁶ pri-
mum juventutis calorem aliquarum hæresium defensione in-
famaverit, ævo maturiore tamen ita resipuit, ut sine retrac-
tatione a quibusdam sanctus habeatur, in multis operibus
bonis, et maxime humilitate et elemosinarum largitione ap-
probatus.

De inventione sepulcri Walwenii.

Id. iii. 287, Hoc tempore, in provincia Walliarum quæ Ros vocatur, in- Discovery
p. 466. ventum est Walwenii sepulchrum, qui fuit Arturi magni regis of the tomb
Britonum ex sorore nepos, super ripam maris, longitudinem of Walwen
habens quatuordecim pedum. Regnavit enim in ea parte (Gawaine).
Britanniæ quæ hucusque Walweitha vocatur, vir in militia et
in omni civilitate famosissimus, sicut superius, ubi de gestis
Britonum tractatum est, constat luculenter expressum.

*De morte⁷ Willelmi regis Angliæ primi, et de coronatione
Willelmi Rufi.*

Id. iii. 281, Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Normannia moram Quarrel of
p. 459. faciens, aliquantulum se continuit ab inimicitiis cum rege Fran- William
corum contractis; cujus rex Francorum Philippus abutens patien- with
Philip I.

¹ septingentesimo] septuagesimo,
C. D.

² archiepiscopus] hæresiarcha,
Malmesb.; archiepiscopus is an er-
ror. See Cox's note⁴, Wendover,
ii. 27.

³ qui Victori successerat] Intro-
duced erroneously by the compiler.

⁴ tenebras] tenebras, A. W.

⁵ deterisit] decessit, C.

⁶ C. has *juxta* after *licet* (in the
margin), and below, *infamatus fue-
rit* for *infamaverit*.

⁷ At the foot of the page are the
shield and crown of William re-
versed, and above "Moritur Willel-
mus conquestor Angliæ."

A.D. 1087. tia, opprobriose fertur dixisse, "Rex," inquit, "Anglorum jacet Malmesb.
 "Rothomagi, cubile fovens more paturientium feminarum. G. R. iii. .
 p. 181. "Sed¹ cum post partum sese² purificaturus ad ecclesiam exierit, 281, p.
 His inva- "centum milia candelas cum eo veniam oblaturus." His igitur 459.
 sion of et his similibus rex conviciatus, adveniente mense Augusto, Id. iii. 282.
 France. quando segetes in agris, botri in vineis, et poma in viridariis
 copiam sui ostendunt, coacto exercitu copioso, Franciam in-
 festus³ aggrediens, omnia conterit, omnia populatur. Nihil
 erat quod animum commoti regis placaret, ut injuriam con-
 tumeliose acceptam multorum dispendio mitigaret. Postremo
 Mantes Maantum⁴ civitatem injectis ignibus concremavit, succensa
 burut. illic Sanctæ Mariæ ecclesia cum duabus reclusis, quæ nec in
 tali necessitate putarunt suas fore adiculas deserendas. Quo
 actu exhilaratus rex, dum suos incitat ut ignibus adiciant pa-
 bulam, prope flammam accedens, ignium calore et autumnalis
 William's æstus inæqualitate morbum incurrit. Auxit præterea ægritu-
 illness and dinis ejus molestiam, quod præruptam fossam equus regis
 wound. transiliens, interiora⁵ dirupit insidentis. Quo nimirum dolore
 acriter afflictus, Rothomagum remeavit. Cum languor per dies
 ingravesceret, excipitur lecto, morbi necessitate compulsus.
 Consulti⁶ medici urinæ inspectione mortem citissimam⁷ præ-
 dixerunt. Resumpto tamen paulisper spiritu, quæ Christiani
 sunt in confessione et viatico executus est; Normanniam filio
 suo Roberto, Angliam Willelmo Rufo, possessiones maternas
 cum thesauris Henrico legavit. Vinctos suos omnes liberari
 a carceribus et solvi, thesauros efferri et ecclesiis dispertiri
 præcepit. Numerum pecuniæ sufficientem ad reparationem
 basilicæ Sanctæ Mariæ nuper crematæ assignavit. Ordinatis
 Moritur igitur rite rebus omnibus, octavo idus Septembris decessit,
 Willelmus anno regni sui vigesimo secundo, ducatus vero quinquagesimo
 rex primus. secundo, vitæ suæ quinquagesimo nōno, Dominicæ incarnationis
 Coronatur MLXXXVIII. Corpus defunctum Cadomum per Secanam delatum Id. iii. 283,
 Willelmus magna ibi prælatorum frequentia traditur sepulturæ. Robertus p. 461.
 Rufus. filius ejus primogenitus, tempore quo pater defunctus est, con-
 tra patrem in Francia rebellavit. Willelmus Rufus, antequam

¹ This second part of the speech, which really belongs to William, is altered to make it possible to have been said by Philip. See Cox, Wendover, ii. 28, note ².

² *partum sese*] *sese partum*, A.

³ *infestus*] *infestis*, A.

⁴ *Maantum*] *maritum*, A.

⁵ *interiora*] So Par. above the

line, for *interranea*, which A. O. W. have, following Malmesbury. C. D. have *interiora*.

⁶ *Consulti*] *Consultus*, A.

⁷ *citissimam*] *certissimam*, W., and so A., but Par. has altered it. Malmesbury has *certam*. C. D. have *citissimam*.

Malmesb. Gest. Reg. iii. 283, p. 461.	pater expirasset, ad Angliam transfretavit, utilius sibi ducens A.D. 1087. in posterum, quam paterni corporis exequiis interesse. Solus Burial of Henricus ex liberis omnibus intererat, qui militi cuidam, ad William I. cujus patrimonium locus ille, in quo corpus regis sepultum fuerat, avito jure spectabat, minacem militis calumniam compescens, centum contulit libras argenti. Porro in Angliam His treasure at Winchester. Willelmus, in pecunia dispergenda ¹ nec segnis neque parcus, omnem thesaurum patris Wintoniæ accumulatum in lucem proferens, monasteriis aurum, ecclesiis parrochianis ² argenti solidos quinque, unicuique provinciae ³ libras centum egenis dividendas misericorditer assignavit. Patris etiam sepulturam • processu temporis ingenti congerie auri et argenti cum splendore gemmarum perspicue adornavit.
Id. iv. 305, p. 486.	Et his ita gestis, mox Willelmus volentibus omnium provin- Reception of William II. cialium animis acceptus, ⁴ totam Angliam pro suo libitu subjugavit, et claves thesaurorum ubicunque suscepit. Accessit etiam favori ejus archiepiscopus Lanfrancus, eo quod illum nutritiverat et militem fecerat, patre adhuc vivente. Quo auctore, He is crowned Sept. 27. in die sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani Angliæ diadema adeptus, reliquum hyemis tempus favorabiliter trans-
Hen. Hunt. vii. f. 213.	git. Veruntamen nobiles regni fere omnes non sine perju- Rising of the nobles against him. rio in Willelmum regem jam coronatum bella moventes, et Robertum fratrem ejus primogenitum in regnum adoptantes, him.
A.-S. Chron. a. 1087.	in suis quisque provinciis debacchatur. Eodem anno Saraceni Defeat of the Saracens by Alphonso VI. Hispani, in Christianos efferati, mox ab Aldefonso rege Galiciæ ad sua redire compulsi, quasdam urbes, quas olim tenebant, amiserunt. Hoc denique tempore rex Danorum Cnut a suis interemptus est. Murder of Cnut IV.

De conspiratione magnatum contra regem Willelmum.

Id. Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 486.	Anno Domini MLXXXVIII. Hoc anno creditur fundata esse The cell of Belvoir founded. ecclesia cellæ de Beuwer. ⁵ Cum rex Willelmus ad Natale Domini curiam suam Londoniis tenuisset, postea in initio veris bellum contra Odonem patrum suum movit episcopum Baio- Conspiracy against William II. censem. Nam cum ille solutus a vinculis Robertum nepotem suum in ducatu Normanniæ confirmasset, Angliam venit, et
--	--

¹ *dispergenda*] So Par., C. D. A. had *disperienda*. *dispertienda*, W.

² *parrochianis*] agrestibus, Malmesb.

³ *provincia*] pago, Malmesb.

⁴ At the foot of the page are the

shield and crown of William II., with "Creatur Willelmus Rufus in "regem" above.

⁵ *i.e.* Belvoir in Leicestershire.

See the Gesta Abbatum, i. pp. 55, 57.

A.D. 1088. accepit ex dono regis Cantiae comitatum; sed cum omnia non Malmesb. pro suo arbitrato, ut olim, in regno disponi videret, livore Gest. Reg. percussus, a rege descivit, et multos eodem susurro in Anglia iv. 306, maculavit. Roberto fratri regnum competere dixit, qui juve- p. 486. niles stultitias multis jam laboribus mitigarat; Willelmum delicate nutritum affirmat, tam animo quam vultu esse ferocem, pectore tumidum, omnia contra jus et fas temere fore moliturum. In¹ brevi asserit futurum, ut honores jam dudum multis sudoribus adquisitos amittant. Hæc idem Odo, hæc Rogerus de Monte Gomerico, hæc dixerunt Gaufridus Constantiniensis præsul, cum comite Northumbrensi Roberto, et alii plures, qui omnes primo clam, et post palam, missis epistolis, frequentabant. Willelmus etiam Dunelmensis episcopus, quem rex Willelmus justiciarium fecerat,² in eorum perfidiam conspirarat. Itaque Odo prædam ingentem ad Ro- venense castrum comportabat, regios in Cantia fiscos devastans, et maxime terras archiepiscopi Lanfranci, eo quod a primo rege Willelmo consilio ejus se conjectum in vinculis asserebat. Nam cum olim Willelmus rex senior coram Lanfranco conqueretur, se ab Odone fratre suo et episcopo deseri, "Tu," inquit Lanfrancus, "apprehende illum et vinci." Et rege respondente quod clericus esset et episcopus, respondit archiepiscopus, "Non episcopum," ait, "Baiocensem capies, sed " Cantiae comitem custodies." Quod et factum. Igitur Gaufridus Constantiniensis antistes cum nepote Roberto³ Bathoniam et Berkeleiam depopulans, in pago Wiltensi manubia apud Bristollum comportabat. Rogerus de Monte Gomerico, armatos cum Walensibus a Scrobesberia dirigens, Wigorniensem pagum prædabatur. Sed cum Wigorniam infestus venisset, regii milites benedictione beati Wlstani episcopi, cui castri custodia commissa fuerat, freti, multis hostium captis et interfectis, pauci multos turpiter effugarunt. Hugo⁴ Bigod apud Norwicum et Hugo de Grantemenil apud Leircestram⁵ suis quisque partibus rapinis indulgebant.

Lanfranc's
lands
wasted by
Odo.

Various
counties
ravaged.

Defence of
Worcester.

¹ in . . futurum] om. W., though in O.

² quem rex W. justiciarium fecerat] quem rex a secretis habuerat, Malmesb.

³ Roberto] Introduced by the

compiler. This is Robert of Mowbray, earl of Northumberland.

⁴ Hugo] A careless error. Malmesbury has Rogerius.

⁵ Leircestram] Lancestram, C.

Quomodo rex Willelmus in desertores suos vexilla direxit et arma. A.D. 1088.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 306, p. 488. Videns igitur rex Willelmus omnes¹ pæne regni proceres in una rabie conspiratos, Anglos fortes et probos invitavit, quibus bonas leges et tributorum levamen liberasque pollicens venationes, sibi ad fidele servitium obligavit; nec minori astutia, Rogerum de Monte Gomerico secum equitantem² circumvenit, dicens se libenter regno cessurum, si sibi et aliis, quos pater tutores sui reliquerat, utile videretur. Si velint, pecunias vel possessiones pro suo arbitrio accipiant, et prorsus quæcunque voluerint in regno pro beneplacito suo disponant; tantummodo videant ne periclitetur iudicium proditoris.³ Quod si de se judicaverit contemnendum, exemplum caveant de se ipsis, præcipue cum idem se regem qui comites constituit illos. His verbis comes Rogerus convictus, qui primus post Odonem hujus factionis signifer fuit, primus omnium poenitentia⁴ ductus defecit. Continuo igitur rex in desertores suos profectus, castella patrum sui Odonis episcopi, Tenebregge scilicet et Pevenesel, confregit, et ipso episcopo in posteriori intercepto, vinculis⁵ mancipavit, et ad castrum Rofense illum ducentes, regii milites ab inclusis ingressum requirunt; addunt etiam hoc dominum suum velle, hoc regem absentem jubere. Erat autem tunc in castro illo tota fere juventutis Angliæ et Normanniæ nobilitas, tres scilicet filii comitis Rogeri, et Eustachius comes Bononiæ junior, cum aliis multis quos nominatim⁶ prætermitto. Inclusi vero extra de muro prospicientes, vultum episcopi cum militum verbis non convenire conjectant; unde ocius apertis valvis exeuntes, omnes cum episcopo milites regiones in castellum vinctos reducunt. Sed rumor facti ad regem cito perlabitur, qui iram intra conscientiam revolvens, stipendarios⁷ suos Anglos congregat, jubet ut compatriotæ ad⁸ obsidionem veniant, nisi velint sub nomine Nithing, quod Latine nequam sonat, remanere. Angli siquidem, qui nihil miserius aestimant quam hujusmodi dedecore vocabuli notari, catervatim ad regem

¹ omnes pæne regni proceres] Normannos pæne omnes, Malmesb.

² equitantem] equitant, A. D. W. O. has equitantem, and so C., altered from equitant.

³ proditoris] Sic A. for genitoris. O. W. have genitoris.

⁴ poenitentia ductus] Introduced by the compiler.

⁵ vinculis mancipavit] Added by the compiler. The next sentence is abridged from Malmesbury.

⁶ nominatim prætermitto] infra curam nostram existimo, Malmesb.

⁷ stipendarios] Added by the compiler.

⁸ ad] ab, A. C. D. has been altered to ad.

A.D. 1088. confluunt, invincibilem exercitum congerentes. Nec inclusi Malmesb. diutinam obsidionem ferre prævalentes, castellum regi reddi- Gest. Reg. derunt. Odo igitur episcopus, secundo captus, Angliam per- iv. 306, petuo abjuravit. Episcopum Dunelmensem rex, præterita¹ ami- p. 489. citiæ verecundia ductus, liberum abire permisit; qui mox ad Normanniam transfretavit, cæteris omnibus in fide receptis. Denique inter has obsidionis moras, ministri regis mare custo- dientes, quosdam, quos dux Robertus in auxilium prædictorum² miserat scismaticorum, partim³ cæde et partim³ naufragio op- presserunt. Quorum quidam fugam meditantes vento desti- tuuntur, et sic ludibrio Anglis sibi que exitio extiterunt. Nam ne vivi caperentur, ultro sese fluctibus submerserunt.

Odo and William, bishop of Durham, leave Eng- land.

De quodam divite a muribus devorato.

Pope Anno Domini MLXXXIX. Odo ex monacho Cluniacensi episco- Sigebert, Urban II. pus Ostiensis effectus, contra Clementem⁴ Papam et Henricum col. 224. imperatorem fit Papa, et Urbanus vocatur. Hujus Papæ tempo- Malmesb. ribus Alemannicus⁵ comes quidam, Henrici imperatoris perse- Gest. Reg. cutor gravissimus, cum quodam die tristis ad mensam reside- iii. 290, ret, ministrantium stipatus catervis, ita repente a muribus est p. 468. circumvallatus, ut⁶ nusquam sibi diffugium appareret. Tantus enim erat illarum numerus bestiarum, ut in regione nulla tot crederes abundare. Itaque famuli cum fustibus et baculis qui ad manus veniebant, cum muribus occurrissent, diu in illis sævientes, nihil penitus profecerunt, quin dominum solum dentibus terribili quodam corrosu laniarunt. Et quamvis a ministris magno conatu baculis percuterentur et fustibus, nulli tamen damnum inferebant, quia nec ipsas tangere bestiolas aut lædere potuerunt. Tandem a servientibus longius ad pelagum delatus, et in eum navi devectus, murium sic violentiam non evasit. Nam illico tanta bestiarum multitudo inundavit in pelago, ut navis tabulata corrodens, perforaverit, et certum naufragium aqua per rimas ingrediens minaretur. Sed famuli hæc videntes, puppem ad litus celeriter retorquebant; sed mures antequam navis ad terram venientes, miserum illum in aridam devectum invaserunt. Qui mox totus a bestiis illis dilaceratus, horrendam earum famem in momento refecit.

Legend of a German count devoured by rats.

¹ *præterita*] So O.; pretente, A. D. W. C. has been altered to *præterite*.

² *prædictorum miserat scismaticorum*] perfidorum miserat, Malmesb.

³ *partim*] parum, W.

⁴ *Clementem*] Guicbertum, Sigebert.

⁵ *Alemannicus . . . gravissimus*] quidam ex adversariis ejus, Malmesbury.

⁶ *ut*] et, W.

De morte Lanfranci Cantuariensis episcopi. A.D. 1089.

Robert de Monte, p. 729. Eodem anno obiit Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus ix. kal. Aprilis.¹ Qui inter cætera quæ fecit pietatis opera, majorem ecclesiam Christi Cantuariensem renovavit, officinas monachorum fabricavit, dignitates ecclesiæ, quæ antecessorum suorum incuria deciderant, reformavit, terras multas quæ ablatæ fuerant revocavit, viginti quinque maneria monasterio restituit sæpedito, xenodochia vel ptochotrophia² duo extra civitatem construxit, quibus de suo sufficienter annuos redditus assignavit. Ecclesiam Rofensem restauravit, et in ea monachum Becci, Hernostum, episcopum ordinavit. In ejus consecratione versus iste inventus est super altare: "Cito proferte stolam pri-²² mam," etc. Quod cum vidisset³ archiepiscopus, prædixit eum cito moriturum. Nam ei in episcopatu anno nondum completo decedenti successit Gundulfus Beccensis monachus, qui perseveravit usque in tempora Henrici regis. Abbatiam beati Albani, Anglorum prothomartyris, ad statum reduxit. Angliam rege absente custodivit; lectioni assidue vacavit; libros Veteris ac Novi Testamenti, scriptorum vitio corruptos, corrigere studuit, ejus emendationis luce tam Anglorum ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Defuncto itaque venerabili patre Lanfranco, rex Willelmus, ecclesias et monasteria fere totius Angliæ in manu sua pastoribus defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vastabat, et⁴ ad firmam laicis commendabat.

Id. a. 1093, p. 730. Eodem anno monachi de Beremundesheie venerunt in Angliam.

Gervase, Chron. ap. Leland, i. p. 263 (ed. 1770). Monks come to Bermondsey.

Quod rex Willelmus et dux Robertus in concordiam convenerunt.

Hen. Hunt. vii. f. 213b. Anno Domini mxc. Rex Willelmus, contra Robertum fratrem suum Normannorum ducem arma movens, castella Sancti Walerici et Albemariæ cepit; qui milites suos immittens, comburere terram fraternam et prædari cepit. Sed anno fere

William invades Normandy.

¹ The date of Lanfranc's death is introduced by Paris from Florence or Simeon, with a careless alteration of *Junii* into *Aprilis*, probably from Gervase, ap. Leland, i. 263, who gives *kal. April.* for the date. On the question of the date, see the Canonicius Lichfeldensis de Successione Arch. Cant. in Wharton's Anglia Sacra, i. p. 108.

² *ptochotrophia*] protrophia, A. W.

³ *vidisset*] audisset. R. de Monte.

⁴ *et . . commendabat*] Introduced by the compiler.

A.D. 1090. elapso, sollertia amicorum¹ in concordiam convenerunt, eo scilicet Hen. Hunt.
 Terms pacto, ut castra illa quæ frater ab illo adquisierat regi vii. f. 2136.
 agreed remanerent, et rex adjuvaret eum ad omnia quæ pater ejus
 upon be- habuerat præter Angliam conquirenda. Statuerunt etiam, ut
 tween si quis eorum prius obiret absque hærede, superstes fieret
 William hæres illius. Quod pactum juraverunt duodecim principes vice
 and Robert. regis, et duodecim barones vice ducis. Rex interea Scotorum
 Malcolm Malcolmus, [in Anglia prædas agens validissime eam vexavit;
 III. harries venientes igitur rex et frater Robertus in Angliam acies dux-
 England, erunt in Scotiam, unde Malcolmus]² nimio terrore percussus
 but is com- homagium regi fecit Anglorum et fidelitatem juravit. Rober-
 pelled to tus autem dux cum rege fratre diutinas nectens moras, tandem
 do homage. in Normanniam transfretavit.

De prudentia Malcolmi regis Scotorum.

Anecdote Quoniam de rege Malcolmo fecimus mentionem, cujus esset Aelred, De
 of Mal- animi et modestiæ paucis expedire curabo. Delatum est ei Gen. reg.
 colm. aliquando quendam de summis proceribus suis de eo occidendo Angl. col.
 cum suis hostibus convenisse; rex autem accusatori silentium 367.
 imperavit. Siluit et rex ipse, proditoris, qui tunc forte aberat,
 adventum expectans. Qui cum ad curiam cum magno apparatu
 regi insidiaturus venisset, jubet rex summo mane cum canibus
 omnes venatores adesse. Et cum jam aurora illuxisset, rex
 cunctis proceribus et militibus advocatis, venatum ire festinat.
 Veniensque ad quandam latam planiciem, quam in modum
 coronæ silva densissima cingebat, rex secum in ea suum
 retinuit proditorem, seorsumque, aliis canes et feras insequen-
 tibus, a cæteris solus cum solo recessit. Ab omni denique
 remotus aspectu, substitit rex, et respiciens in proditorem, dixit:
 "Ecce," inquit, "ego et tu mecum, solus cum solo, similibus
 p. 183. "protecti armis, equis similibus vecti; non est qui videat, non
 "est qui audiat, nec qui alteri nostrum suffragium ferat; si
 "igitur habes cor, si vales, si audes, imple quod proposuisti,
 "redde hostibus meis et³ complicitibus tuis quod promisisti. Si
 "enim me occidendum putas, quando melius, quando secretius,
 "quando virilius? Si venenum parasti, hoc muliercularum
 "esse quis nesciat? si lectulo insidiaris, hoc adulteræ possunt;
 "si ferrum ut occulte [ferias] abscondisti, hoc sicarii et non
 "militis esse officium, nemo est qui dubitet. Age ergo quod viri

¹ *sollertia amicorum*] Introduced are from W., are carelessly omitted
 by the compiler, as *præter Angliam* in A.

³ *et complicitibus tuis*] Added by
 the compiler.

² The words in brackets, which

Aelred, De " est et militis, et solus cum solo congregare, ut saltem proditio A.D. 1090.
Gen. reg. " tua turpitudine careat, quæ infidelitate carere non potest."
Angl. col. Miles autem hæc audiens, mox verbis regis quasi gravi per-
367. cussus fulmine, ex equo in terram corruit, armisque projectis
ad pedes regios cum lacrimis et tremore cucurrit. Cui rex,
"Noli timere," inquit, "quia nihil mali a me patieris." Quod¹
cum ei de cætero se fidelem et amicum, præstito juramento
obsidibusque datis, futurum promississet, tempore opportuno
revertuntur ad socios, quæ fecerant vel quæ dixerant nulli
penitus referentes.

De monachis apud Tynemutham primo introductis.

Circa² hos denique dies Robertus de Molbraio, Norhumbrensis Monks in-
comes, volens, divina inspiratione tactus, ecclesiam beati Oswini troduded
de Tinemutha jamdudum desolatam restaurare, atque ibi Deo into Tyne-
et sancto martyri Oswino monachos servituros ponere, consilio mouth by
amicorum suorum Paulum ecclesiæ Sancti Albani abbatem Mowbray.
convenit, petens obnixius et devote, ut de monachis suis illuc
transmittere dignaretur; promittens omnia victui et vestitui
necessaria se eis abundanter daturum. Cujus petitioni abbas
prædictus adquiescens, quosdam illuc de Sancti Albani monachis
destinavit; quibus comes præfatus cum in maneriis, ecclesiis, red-
ditibus, et piscariis, cum molendinis et rebus omnibus sufficienter
providisset et cartis suis prædicta omnia ab omni sæculari
servitio soluta et penitus libera confirmasset, dedit prædicto
abbati Paulo ejusque successoribus et ecclesiæ beati Albani
Anglorum prothomartyris ecclesiam de Tinemutha cum omnibus Tyne-
pertinentiis suis, pro salute propria et omnium antecessorum mouth
suorum sive successorum eternaliter possidendam, ita quidem made a
ut abbates Sancti Albani qui pro tempore fuerint, cum consilio cell to St.
ejusdem loci conventus, liberam habeant dispositionem priorum Alban's.
et monachorum, tam in illis ponendis quam removendis, sicut
viderint expedire.

De morte Remigii Lincolnensis episcopi.

Diceto,
col. 490.

Anno Domini MXCI. Remigius Lincolnensis antistes, cum Opposition
ecclesiam suam jam perfectam dedicare disposeret, rege præ- of archbp.
sente et episcopis multis, Thomas Eboracensis archiepiscopus Thomas to
the dedica-
tion of
Lincoln.

¹ Quod] Qui, O. W., as Aelred.

² This chapter is due to the com-
piler. See the short account given
by Paris in the Gesta Abbatum, i.

p. 56, and for a very different de-
scription of Robert of Mowbray's
act, see Simeon of Durham, Hist. de
Dunelm. eccles. iv. 4, col. 52.

A.D. 1091. resistendo contradicebat, affirmans eam in sua parochia esse Diceto,
 Death of constructam. Unde pro appellatione ab archiepiscopo interpo- col. 490.
 bishop sita, necnon pro morte Remigii quæ illico est secuta, dedicatio
 Remigius. remansit imperfecta. Eodem anno Methis corpus Sancti Sigebert
 The relics remansit imperfecta. Eodem anno Methis corpus Sancti Sigebert
 of S. Cle- Clementis, primi episcopi ab apostolis illic ordinati, inventum col. 224.
 ment, first est et in feretro collocatum.
 bishop of
 Metz.

De abbate mortuo qui celarium flagellavit.

Legend of Sub eisdem diebus in Fuldensi cœnobio lues exitialis adeo Malmesb.
 the abbey grassata est, quod prius¹ abbatem et post multos monachorum Gest. Reg.
 of Fulda. extinxit. Fratres autem qui superstitēs remanserant, luem me- iii. 293,
 tuentes præfatam, coeperunt largas elemosinas facere et² orationes, p. 470.
 tam pro animabus fratrum defunctorum, quam pro ereptione
 vivorum. Sed processu temporis, ut fieri solet, coepit devotio
 fratrum paulatim deficere, celario constanter affirmante
 facultates ecclesiæ non sufficere ad expensas adeo profusas. Ad-
 didit etiam stultum videri ut mortui illud consumant, unde vivos
 necesse est sustentari. Itaque cum nocte quadam idem cela-
 rarius pro rebus necessariis noctis soporem aliquantulum dis-
 tulisset, completis tandem negotiis, dormitum ire festinabat; et
 ecce cum³ ante ostium capituli transitum faceret, vidit abbatem
 et fratres qui illo anno obierant omnes juxta consuetudinem
 in capitulo considerare. At celarius tali visione perterritus,
 fugere coepit; sed abbate jubente, a fratribus captus est et⁴ in
 capitulum adductus. Increpatus ergo et graviter flagellis afflic-
 tus, audivit abbatem dicere comminando, nimis esse præsumptuosum
 de morte alterius quempiam lucrum quærere, præcipue cum mori
 omnibus sit commune. Addidit etiam impium esse cum monachus
 omnem vitam in ecclesiastico consumpserit officio, illum saltem
 post mortem unius anni vitali defraudari subsidio. "Vade,"
 inquit abbas, "quia cito morieris, et fratres alios tuo corrige
 "exemplo, quos avaritiæ corrupisti documento." Abiit ergo fra-
 ter ille ad socios suos, et nihil vanitatis se vidisse tam recen-
 tibus plagis quam vicino suo obitu demonstravit.

Rex Willelmus infirmatus emendationem legum promisit.

Illness of Anno Domini MXCII. Rex Willelmus junior apud Gloverniam Hen. Hunt.
 William at jacebat Quadragesimali tempore infirmatus. Promisit rex præ⁵ vii. f. 213b.
 Gloucester.

¹ prius] primus, A.

² et . . . vivorum] Added by the
 compiler.

³ cum . . . faceret] Introduced by
 the compiler.

⁴ et . . . adductus] Introduced by
 the compiler.

⁵ præ . . . punctionibus] Added by
 the compiler. Cf. Diceto, col. 490.

Hen. Hunt. timore mortis et ægritudinis punctionibus, sese pravas leges A.D. 1092.
vii. f. 213^b. emendaturum et in domo Domini pacem positurum. Qua de
causa dedit archiepiscopatum Cantuariensem Anselmo abbati Anselm
Beccensi,¹ viro venerabili, atque Roberto cognomento Bloet can- made arch-
cellario suo dedit episcopatum Lincolnensem. Sed rex ex quo bishop of
sanus effectus est, ostendit se solito deteriorem. Doluit enim bury, and
supra modum quod episcopatum Lincolnensem non vendiderat, R. Bloet
præcipue eo quod Thomas Eboracensis archiepiscopus conquestus bishop of
est contra Robertum episcopum, quod urbs Lincolnensis et pro- Lincoln.
vincia Lindissæ tota spectare ad suam diocesim debuissent. Nec
potuit causa inter eos terminari, donec Robertus episcopus regi²
quingentas³ libras pepigerat pro suæ ecclesiæ libertate. Sed
hoc regi pro symonia, post vero est pro justitia reputatum.

Interimitur rex Malcolmus et ejus filius hæres. Regina ejus obiit.

Id. Eodem anno rex Scotorum Malcolmus in Angliam prædatum Death of
veniens, interceptus est, et subito interfectus, et pariter cum eo Malcolm
filius ejus et hæres si supervixisset, a Roberto comite North- III. and
anhumbriæ.⁴ Quod ut audivit regina ejus Margarita, duplici his son.
contritione, corporis scilicet et animæ,⁵ contrita est usque mor- Death of
tem. Pergens enim ad ecclesiam confessionem et communionem queen
suscepit, et precibus sese Domino commendans, spiritum exhala- Margaret.
vit. Tunc Scoti elegerunt Duvenal, fratrem Malcolm, in re- Donald
gem. Sed Dunecannus filius Malcolm, qui obses erat in curia VII.
regis Willelmi, auxilio ejus superveniens, avunculum fugavit, et Duncan II.
post patrem regnavit. Eodem anno Johannes Wellensis præ- The see of
sul, natione Turonicus, consensu Willelmi regis, albo⁶ unguento Wells
manibus ejus delibutis, transtulit in Bathoniam sui cathedram transferred
præsulatus. to Bath by
bp. John
of Tours.

De restauratione Cardoliensis civitatis.

Id. Anno Domini MXCIII. Rex Anglorum Willelmus reædificavit Carlisle
civitatem Cardolii, jam per annos ducentos persecutione Danica rebuilt.
Hen. Hunt. desolatam, et ex Australibus Angliæ finibus illuc habitatores
vii. f. 213^b. transmisit. Eodem anno tanta erat inundatio pluviarum, quan- Great
Malmesb. tam nemo meminerat antea accidisse. Deinde superveniente storms of
Gest. Reg. rain.
iv. 326.
p. 505.

¹ Beccensi is introduced from
Diceto, col. 491.

² regi] regis, A.

³ quingentas] 5,000, Hunt.

⁴ Introduced by Paris from the
Chronicle, a. 1093, or from Flo-
rence, ii. p. 31.

⁵ corporis scilicet et animæ] in
anima, Hunt.

⁶ albo . . delibutis] Introduced by
the compiler. Cf. Malmesb. Gest.
Pontif. ii. 90, p. 193, who says the
money was paid to Henry I.

A.D. 1093. permeabilia viderentur; sed tandem gelu resoluta, confracti Malmesb. Severe sunt pontes glacialium impetu crustarum. Hoc quoque anno G. R. iv. frost. Ivo¹ Beluacensis præpositus a Papa Urbano consecratus epis- 326. p. 184. copus Carnotensis. Eodem anno baculus² ignitus a meridie ad Robert de Ivo, bishop aquilonem per cælum ferri visus est, kalendis Augusti, et³ secuta Monte of Char- est fames valida, famemque tanta mortalitas hominum, ut vix vivi (M. S.) tres. sufficerent mortuos sepelire. Per idem tempus rex Willelmus a Hen. Hunt. William in Normandy. fratre Roberto provocatus, quod iusjurandum non observasset vii. f. 214. quod illi fecerat, in Normanniam transfretavit. Et cum fratres convenerunt ad colloquium, iuratores utrorumque culpam totam in regem refuderunt. Rex quoque eos negligens et iracunde discedens, castellum Burense invasit et cepit. Econtra, dux castrum Argentomi cepit, et in eo consulem regis Rogerum Pictavensem, et cum eo milites septingentos, et Hulmense castellum consequenter. Rex interim summoneri fecit viginti milia peditum de regno Anglorum, ut in Normanniam conveni[rent]. Qui cum ad mare venissent transituri, rex a singulis eorum pecuniam victualem, decem scilicet solidos, accipiens, omnes domum remisit. Dux vero Robertus adduxit in Normanniam Philippum regem Francorum et exercitum copiosum, ut obsideret apud castrum de Auco regem Willelmum; sed rex Francorum, pecuniæ tenebris excæcatus, rediit in Franciam et exercitus ejus totus. Quo viso, dux Robertus expeditionem (Not in dimisit, et rex Willelmus in Angliam rediens ecclesias et monasteria totius regni gravi redemptione afflixit. Hunt.)

De obitu Pauli abbatis Sancti Albani.

Death of Paul, abbat of S. Alban's, at Colwich. Eodem anno abbas Paulus ecclesiæ Sancti Albani, facta apud Tynemutham visitatione pastorali, dum rediret ad ecclesiam suam, in villa quæ Colewich⁴ dicitur gravi ægitudine infirmatur; qui ibidem lecto decumbens, invalescente ægitudine, tertio idus Novembris diem clausit extremum, unde corpus ejus apud Sanctum Albanum delatum, ibidem est honorifice tumulatum.⁵

¹ Ivo] suo, A., and so C. D. as usual. This passage is printed in the Auctarium Bellovacense to Sigebert, col. 388 (Migne).

² baculus ignitus] So the MSS. of R. de Monte; jaculum ignitum, Sigebert.

³ et . . . sepelire] Added by the compiler. Sigebert mentions a mortality in the next year.

⁴ Colewich] Left blank in W. It is omitted in O. without a blank.

⁵ There is here an erasure of two lines, which no doubt were, "Remansit autem ecclesia beati Albani in manu regis Willelmi secundi annis quatuor pastoralis solatio viduata," as W. This is in D., but omitted in C. It is given, with slight alterations and additions, in the Hist. Anglor. In the margin is a pastoral staff reversed.

De consecratione Anselmi Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1093.

Diceto,
col. 491.

Eodem anno, convenientibus totius Angliæ episcopis, quibus intererat Thomas Eboracensis archiepiscopus, Anselmum Cantuariensem electum consecravit antistitem, pridie nonas Decembris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem Walkelinus Wintoniensis episcopus ecclesiastico more electionem scriptam legeret, mox Thomas archiepiscopus Eboracensis conquestus est scriptum rite non esse factum. Nam cum diceretur, "Fratres et coepiscopi mei, vestræ fraternitati est cognitum, quantum temporis est ex quo sancta Dorobernensis ecclesia, totius Britanniae metropolitana, sit pastore viduata"; respondit Thomas et dixit, "Si totius Britanniae ecclesia Dorobernensis metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quæ metropolitana esse scitur, metropolitana non est; et quidem ecclesiam Cantuariensem primatem esse scimus, non metropolitanam." Quod verbum cum fuisset auditum, ratione esse subnixum est intellectum. Tunc mutato scripto, pro "totius Britanniae ecclesia metropolitana", "totius Britanniae primas" scriptum est; et controversia tota quievit. Itaque consecravit illum ut primatem totius Britanniae; ubi inter sacrandum, pro ritu ecclesiae, textus evangelii cum ab episcopis super eum apertus teneretur et consecratione peracta inspiceretur, in paginae summitate hæc sententia est reperta: "Vocavit multos, et misit servum suum, et cœperunt omnes excusare."

Consecra-
tion of An-
selm arch-
bishop of Can-
ter-
bury.Contra-
dictio.

Consensus.

S. Luc.
xiv. 17, 18.*De episcopatu pecunia adquisito.*Gervase,
(Leland,
i. p. 263).
Diceto,
col. 491.

Anno Domini mxciv. Idus Aprilis, episcopatus de Theofordia translatus est Norewicum ab Hereberto Losenge. Obiit Alwinus fundator Beremundehesie. Herebertus quoque cognomento Losinga ex abbate Ramesiensi, empto præsulatu, factus est episcopus ecclesiae Theodfordensis; sed postmodum poenitentia ductus, Romam profectus est, symoniacum baculum Papæ resignans et anulum. Veruntamen clementissimæ sedis indulgentia iterum recipere meruit resignata. Qui domum reversus, sedem episcopalem transtulit ad Norwicum, atque ibi congregationem instituit monachorum. Eodem anno rex Willemus misit¹ Henricum fratrem suum in Northanhumbriam²

The see of
Thetford
translated
to Norwich.Henry sent
into North-
umbria.

¹ *misit*] jussit, Hist. Anglor.
² *Northanhumbriam ire*] Norman-
niam, O. W. (as R. de Monte, who
gives this passage), and so had A.,

but it is altered by Paris. C. has
Northanhumbriorum ire, *ire* being
run through with a line. D. as A.

A.D. 1094. ire cum pecunia multa, ut¹ eam loco suo diutinis vexationi- Hen. Hunt.
bus impugnaret. Nam Robertus comes Northanhumborum vii. f. 214.
in superbiam elatus pro² eo quod regem Scotorum vice-
rat, ut prædictum est, curiam regis repudiabat adire. Pro-
movit ergo exercitum in Northanhumbriam contra Robertum;
ubi in Novo Castello omnes potentiores de familia comitis cepit
et vinculis mancipavit. Et inde ad castellum de Tynemutha
profectus, fratrem consulis Roberti cepit in eo, et usque ad
castellum de Baanburgo illum adducens, comitem Robertum
ibidem obsedit. Sed cum castellum inexpugnabile advertit,
ante castellum illud castellum aliud ligneum³ construxit, quod
Robert, earl of Northumberland, taken prisoner.
Malveisin appellavit; in quo partem exercitus sui relinquens
rex inde recessit. Cumque quadam nocte comes ab eo clam
recessisset, secutus est eum exercitus regis usque ad Tyne-
mutham; ubi cum defendere se conaretur, sine⁴ vulnere captus
Bambo-rough sur-rendered.
est, et apud Windlesoram incarcerationatus. Redditum est ergo
regi castellum de Baanburgo, et omnes comitis fautores male
tractati sunt. Nam Willermus de Auco oculis privatus est, et
Invasion of Wales by William.
Odo consul Campaniensis et cæteri plures exhæredati. Eodem
anno impiger rex Willermus in Walliam exercitum duxit, eo
quod anno præterito idem Walenses multos Normannorum occi-
derant, et procerum confregerant firmitates, castellum de Monte
Gomerii prostraverant, et habitantes in eo necaverant, igne et
ferro finitimos conterentes. Rex igitur Willermus omnes fines
Walliæ hostiliter perlustrans, cum in montium diverticulis et sil-
varum densitatibus ipsos persequi non valeret, parum proficiens,
firmatis in confinio castris, ad propria remeavit. Eodem
Falling stars.
tempore stellæ de cælo cadere visæ sunt, adeo spissæ quod non
poterant numerari. Inter quas, cum unam magnam quidem⁵ Sigebert,
Meteoritic stone.
labi in Gallia gens stuperet, cum notato loco aquam ibi fudis-
set, fumum cum stridoris sono de terra exire obstupuit vehe-
menter.

Rex Willermus ab Anselmo mille libras exegit.

Quarrel of William with Anselm. Hoc denique tempore, rex Anglorum Willermus, Anselmum
Cantuariensem archiepiscopum circumvenire affectans, mille

¹ ut] et, W.

² pro . . . vicerat] Introduced by
Paris from Huntingdon's "quia re-
"gem Scotorum straverat."

³ ligneum] Introduced by the
compiler.

⁴ sine vulnere captus] A wilful

alteration by the compiler of Hun-
tingdon's *vulneratus est et captus*,
which is directly from the A.-S.
Chronicle.

⁵ quidem] quidam, O.W., omitting
gens afterwards as Sigebert and
Diceto.

Diceto,
col. 494.

libras argenti sibi dari ab eo instantius postulabat. Allegabat A.D. 1094. enim, ut sibi videbatur, causam justissimam ex hoc, quod gratis Quarrel of in promotione sua promptum praeuisset assensum. Archi-William episcopus vero pro indifferenti habens ante promotionem vel with Anselm. post talem ob causam numerare pecuniam, pari poena ferendum arbitratur utrumque. Sed quia saccos regis, nisi laesa conscientia, implere non poterat, elegit potius regis indignationem incurrere quam dispendium famae et periculum in praesens animae inire, et in posterum confusionem et scandalum in Dei ecclesia seminare. Sed ad suum officium juxta morem ecclesiae plenius exequendum, a rege licentiam petiit adeundi p. 185. pro pallio Papam¹ Urbanum. Rex itaque, Papa nominato, ira statim vehementi incanduit,² quia tunc temporis ecclesia Romana in schismate laborabat, Wiberto Ravennensi archiepiscopo per violentiam imperatoris Henrici in papatum nimis impudenter intruso. Dixit enim imperator suum esse quem vellet Papam eligere, nec erat alterius Apostolicum etiam nominare. Ergo rex Willelmus allegavit a simili quod nullus archiepiscopus vel episcopus de regno suo ad curiam Romanam vel ad Papam haberet respectum, praecipue cum ipse omnes libertates haberet in regno suo, quas imperator vendebat in imperio. Anselmus igitur ob hanc rem a rege tractus in causam, arguitur ut laesae majestatis reus. Steterunt ex adverso episcopi quidam, debitam archiepiscopo obedientiam subtrahentes, et omnes praeter Gundulfum Rofensem episcopum regis vesaniae consentientes, facti sunt ut canes latrare non audentes. Inimicitia igitur a rege archiepiscopo denunciatis, per internuncios ei denunciatum est, non alia ratione ad pacem regis illum posse redire nisi protestaretur cum juramento, quod Urbani Papae non amplecteretur³ mandatum. Sed paucis postmodum elapsis diebus, venit in Angliam Walterus Albanensis episcopus, archiepiscopo pallium ferens, qui Papam Urbanum regi Willelmo reconciliavit. Anselmus igitur, accepto pallio, rursus a rege Papam Urbanum visitandi licentiam exigens, tale fertur accepisse responsum; quod si coeptis desisteret, si propositis evangeliis promitteret se nec Apostolorum limina visitaturum, nec pro quovis negotio Romanae sedis audientiam appellaturum, tunc et suis et rebus suorum cum omni tranquillitate poterat prospicere, et regni majoribus in omni do[mi]natione praesesse; sin autem, poterat transfretare, sed inconsulte, et recedere sine spe revertendi.

¹ *Papam Urbanum*] Pape Urbano, A. It is altered by Paris.

² Par. inserts *ira* in the margin.

C. D. have it in the text, but in C. it is struck through with a line.

³ *amplecteretur*] ampleretur, A.

A.D. 1094. *Archiepiscopus spoliatus ab Anglia recessit.*

Departure of Anselm. Recedens archiepiscopus a conspectu concilii venit Cantuariam, quid reportaret ex curia publice manifestans. Ascensuro ergo navem apud Doveram Willelmus de Wareuast, regis familiaris, irreverenter accurrit, et pecuniam, non solum in ore saccorum, sed in ipsius archiepiscopi manicis et clitellis, improbus perscrutator quæsivit; sed quæsitam non invenit. Sed nec sic archiepiscopus vel verbum retulit amaritudinis, vel notam confusionis aut offensionis signum ostendit. Sed ilico cum archiepiscopus transfretasset, publicæ potestatis apparitores omnia ejus et ecclesiæ bona fiscalibus commodis addixerunt, in irritum revocantes quicquid utilitatis vel honestatis in ecclesia statuerat archipræsul Anselmus. Visitans ergo limina Apostolorum, a Papa Urbano maximo cum honore receptus est Laterani, cum quo postmodum in Barensi concilio Græcorum a fide catholica dissidentium confutavit errorem. Habito deinde concilio Romæ, cui idem Papa præsedit Urbanus, interfuit; in quo Anselmi¹ consilio laicos investituras ecclesiarum more pristino conferentes, et eas a laicis accipientes et taliter post adeptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes, a communione fidelium synodalis auctoritas decrevit exortes. A concilio igitur rediens archiepiscopus, apud Lugdunum æquanimiter subiit exilium usque ad finem vitæ regis Willelmi.

His baggage ransacked at Dover.

Anselm at Rome; at the council at Bari;

at Lyons.

De vita et morte Sancti Wulstani episcopi.

Death of S. Wulstan, bishop of Worcester. Anno Domini mxcv. Vir vitæ venerabilis Wlstanus Wigorniensis episcopus migravit ad Dominum; cujus² nimirum religiositas et religiosa exigit sanctitas, ut de ejus in sæculo conversatione laudabili vel pauca ad legentium ædificationem huic historiæ inseramus. Wlstanus igitur Deo satis amabilis, in provincia Warewicensi religiosis parentibus oriundus, patre Estano³ et Wlgeva matre, in nobili monasterio, quod Burgum nuncupatur, litteris et ecclesiasticis disciplinis ad plenum exstitit eruditus. Ejus autem parentes adeo religioni studebant, ut multo ante vitæ finem castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gaudebant.⁴ Quorum exemplo et ipse adoles-

Diceto, col. 491.

(Not in Diceto.)

Flor. Wig. a. 1062. M. H. B., p. 610 A.

¹ *Anselmi consilio*] Introduced by the compiler.² *cujus . . . inseramus*] Introduced by the compiler.³ *Estano*] Elstano, W., though O. has *Estano*.⁴ *gaudebant*] So altered by Par.; gauderent, A., as Florence; gaudebant, C. D.

Flor. Wig.
a. 1062.
M. H. B.,
p. 610 B.

cens incitatus, matre id maxime persuadente, sæculum reliquit, atque in Wigornensi monasterio, in quo et antea pater Deo servierat, monachilem habitum suscepit a venerabili episcopo ejusdem ecclesiæ Brithego; a quo etiam ad gradum diaconatus et presbyteratus promotus, statim in ipso initio arduam vitam et omni religiositate plenam amplectens, in vigiliis, jejuniis, et orationibus indefessus et in omni genere virtutum, apparuit subito admirandus. Hinc ob morum disciplinam custos novitiorum, et post ob sollertiam ecclesiastici officii thesaurarius assignatur. Qui protinus nactus occasionem Deo serviendi, ex custodia ecclesiæ sibi commissa, totum se contemplativæ impulit vitæ, die noctuque orationi aut divinæ lectioni insistens, bidui tridui jejunio membra imbecillia macerabat. Sacris quoque vigiliis in tantum deditus erat, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, et (sicut ab ipsius ore audivimus) quatuor dies cum noctibus sine somno transegit. Unde exsiccatō cerebro periculum incurreret, nisi vicissim sopore quasi prælibato, naturæ atisfacere maturaret. Denique cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisternio ad soporem membra dabat, sed lectione divina fatigatus, caputque sustentans, paulisper sese reclinabat. Tandem namque¹ aliquanto tempore elapso, priore Egelwino [defuncto],² Wulstanus prior et pater congregationis efficitur ab episcopo ejusdem loci Aldredo. Quod officium pie et laudabiliter implens, prioris conversationis austeritatem non relinquens³ ut cæteris exemplum religionis præberet, eam multipliciter ampliavit. Processu quoque temporis, electo ad archiepiscopatum Eboracensem Aldredo ejusdem ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam totius plebis in ejus electione, rege insuper annuente ut quem vellent sibi eligerent præsulem et animarum pastorem. Contigit autem hujus electionis tempore, legatos sedis Apostolicæ electioni interesse, qui cum summopere ejus electionem confirmare præoptantes, Wlstanum dictum non mediocriter offenderunt. Nam obstinatissime electioni factæ renitens, cum juramento affirmavit se multo libentius decollationi succumbere velle quam tam altæ ordinationi et dignitati consentire. Cumque sæpe vir Dei Wlstanus a pluribus viris religiosi et venerabilibus personis frequenter super⁴ his conventionibus, ad consensum persuaderi non potuisset, tandem a viro

A.D. 1095.
Account of
S. Wulstan.

Account of
his consecration as
bishop of
Worcester.

¹ *namque*] om. W.

² *defuncto* is in O. W. C. has in the margin *de medio sublato*.

³ *relinquens*] relinquit, sed, W. O. has *relinquens*.

⁴ *super*] Inserted above the line in A.; in the margin in C., which has *quia* in the text run through. Om. D.

- A.D. 1095. Dei Wlsio recluso, qui tunc plusquam quadraginta annis Flor. Wig. solitariam egerat vitam, acriter pro inobedientia increpatus, a. 1062.
 p. 186. et oraculo divino terribiliter admonitus, cum maximo cordis M. H. B., dolore compulsus est consentire, atque in die Decollationis p. 611 A.
 Aug. 29. beati Johannis Baptistæ electione confirmata, in die Nativitatis
 Sept. 8. beatæ Matris Dei episcopus consecratur Wigorniensis, vita præclarus¹ et meritis, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo venerando. Erat autem eo tempore Stigandus Cantuariensis archiepiscopus suspensus a domino Papa, propter² multas quas fecerat transgressiones, sicut alibi dictum est; sed tamen professionem fecit ecclesiæ Cantuariensi et ejus archiepiscopis catholice institutis. Facta est autem hæc consecratio anno regis sancti Eadwardi vigesimo, indictione decima quinta, die Dominica.

De virtutibus Sancti Wlstani in episcopatu.

Legend of S. Wulstan and Lanfranc. Claruit igitur beatus Wlstanus in episcopatu Wigorniensis annis tredecim, simpliciter ac pie vivendo, unicuique quod suum erat tribuens, usque in tempora regis Willelmi, qui Anglia subjugata (ut prædictum est) rebelles sibi quosque vel Aelred, Vit. a regno proscripsisset, vel vinculis mancipasset, vel in servi- Edw. Conf. tutem et extremam miseriam induxisset. Rex tandem Wil- col. 405. lelmus de negotiis tractare disponens ecclesiasticis, anno³ Domini millesimo septuagesimo quinto, fecit apud Westmonasterium synodum congregari, cui præsidens Lamfrancus Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cœpit corrigenda corrigere, clericis etiam et monachis honestiorem vivendi formam præbere; apud hunc archiepiscopum beatus Wlstanus simplicitatis et illiteraturæ⁴ accusatur, et quasi homo idiota, qui⁵ linguam Gallicanam non noverat nec regiis consiliis interesse poterat, ipso rege consentiente et hoc dictante, decernitur deponendus. Igitur Lamfrancus inter cætera concilii statuta virum Dei Wlstanum jubet ut baculum cum anulo resignaret. At vir Domini Wlstanus, nec vultu Notabile miraculum. mutatus nec animo, erexit se, et virgam pastorem manu

¹ *præclarus*] preclarius, A. C. D. is correct.

² *propter . . . institutis*] quia Rotberto archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione præfato Dorobernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo

facta, Flor. Wig., and so also Dicteto, col. 478.

³ The date is introduced by the compiler.

⁴ *illiteraturæ*] imperitiæ, Aelred.

⁵ *qui . . . poterat*] Introduced by the compiler.

Aelred, Vit. tenens, respondit, "Vere," inquit, "domine mi archiepiscopo, A.D. 1095. Edw. Conf. "vere scio quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec Legend of col. 406. "huic sufficiens labori; sed tu qui virgam pastorem exigis S. Wulstan and Lan-

"quam non tradidisti, tuæ sententiæ tamen cedens, baculum franc.

"resignabo, licet non tibi, quia justius illum sancto reddam

"Eadwardo, cujus baculum auctoritate suscepi." Et his dictis,

cum suis accessit ad tumbam¹ marmoream, qua gloriosi regis

reliquiæ clauderentur, et stans ante sepulchrum ait; "Tu

"scis," inquit, "sanctissime rex Eadwardo, quam invitatus hoc

"onus susceperim, quotiens me cum quærerer absentaverim;

"sic² fateor quia insipiens³ factus sum, sed tu me coegisti.

"Nam licet fratrum non deesset electio, plebis petitio, volun-

"tas episcoporum, et gratia procerum, his tamen omnibus

"tua præponderabat auctoritas, tua magis voluntas. Sed ecce

"nunc novus rex, nova lex, novus pontifex, novas sententias

"promulgant. Te erroris arguunt qui me pontificem fecisti,

"me præsumptionis qui consensi. Non tamen illis, qui exi-

"gunt quod non dederunt, sed tibi baculum resigno, qui de-

"disti; tibi curam eorum dimitto, quos mihi commendasti."

Et cum hæc dixisset, elevata paululum manu, in lapidem, quo

corpus sanctum tegebatur, impressit baculum, "Accipe," in-

quiens, "domine mi rex, et cui placuerit trade illum." Et sic

descendens ab altari, pontificalibus exutus, inter monachos

ipse jam monachus simplex resedit. Quid ergo? admirabantur

omnes, intuentes virgam pastorem silici immersam, quæ

quasi in marmore radicata nec declinabat ad dexteram neque

ad sinistram. Temptabant illam quidam evellere, sed illa im-

mobilis permanebat. Res deferretur in synodum; sed Lamfran-

cus dictis fidem non adhibens, accersito Rofensi episcopo

Gundulfo, jubet, ut accedens ad tumbam, baculum quem de-

posuerat Wlstanus in synodum reportet. Paret Gundulfus,

baculum temptat evellere, sed virtus Wlstani baculum silici

facit immobiliter adhærere. Tunc Lanfrancus novitatem rei

admirans, rege comite ad tumulum properabat, facta oratione

manus apponit, baculum trahit, sed optato caret effectu. Ex-

clamat rex, luget pontifex, et beatum Eadwardum in promo-

tionem Wlstani non errasse advertunt; at Lanfrancus ad sanc-

tum accedens Wlstanum, "Vere," inquit, "cum simplicibus

"graditur Deus et in humilibus requiescit; derisa est a

"nobis, frater, tua sancta simplicitas; sed vae tenebris nos-

"tris, quibus cæcati dicimus malum bonum et bonum malum.

¹ tumbam marmoream] lapidem, Aelred.

² sic] nec, A.

³ insipiens] inspiciens, A. C. D. have been altered to *insipiens*.

A.D. 1095. "Auctoritate igitur qua fungimur, immo Dei iudicio quo Aelred, Vit. Legend of "convincimur, curam qua te inconsultius exuimus, iterum tibi Edw. Conf. S. Wulstan "committimus, scientes prævalere simplicitatem, quæ cum col. 407. and Lan- "fide et dilectione operatur, quam sapientiæ sæcularis,¹ quibus franc. "multi per avaritiam abutuntur. Accede nunc, frater mi, "accede ad baculum; credimus enim quod sancta regis dex- "tera, quæ illum nobis negavit, tibi facile resignabit." His auditis, sanctus pontifex Wlstanus, sua simplicitate usus, paruit humiliter imperanti, et accedens ad tumbam² sancti, dixit; "Ecce ego," inquit, "domine mi rex, qui me tuo commisi "iudicio, cui baculum quem commiseras resignavi, quid nunc "tibi placet ostende. Servasti dignitatem tuam, purgasti "innocentiam meam, et si adhuc de me tua stat antiqua "sententia, redde baculum; vel si mutata est, cui tradatur os- "tende." His quoque dictis, levi tactu temptat sanctus virgam accipere, quæ mox manum ejus secuta exiliit, ac si in molli luto fuisset impressa. Accurrunt rex et pontifex, prostrati [veniam]³ a Wlstano quærun, atque sancti precibus se com- mendant. At ille, qui didicerat a Domino mitis esse et humilis corde, ipsis æque prostratus, a tanto archipræsule se benedici precatur. Tunc rex Willelmus in amorem cognati sui Sancti Eadwardi succensus, sanctissimum ejus sepulchrum, auro et argento fabrefactum, miro studio decoravit.

Decoration of the tomb of Edward the Confessor.

De transitu Sancti Wlstani episcopi.

Recovery by S. Wulstan of certain possessions of his see from that of York at the council at Penenden Heath. Alia autem vice vir Domini Wlstanus in concilio Wintoniæ Flor. Wig. habito, rege Willelmo jubente et Alexandro Papa consentiente, a. 1070, possessiones plurimas sui episcopatus instanter repetiit, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo violenter retentas, dum ab ecclesia Wigornensi ad Eboracensem transfertur, quæ tunc, Aldredo archiepiscopo defuncto, in regiam devenerant potestatem. Et cum inde justitiam sibi fieri flagitaret, adjudicatum est tandem, ut ipsa querela sic remaneret, quousque in Eboracensi ecclesia constitueretur qui loqueretur pro ea. Et non multo post, Thoma regis capellano ad Eboracensem ecclesiam archiepiscopo consecrato, mota est iterum querela reverendi Wlstani Wigorniensis episcopi, in concilio apud Pedredam celebrato coram rege et archiepiscopo Dorobernensi, atque primatibus totius regni adjudicantibus terminata est; cunctis enim⁴ argumen-

Id. ii. p. 8.

¹ Sic, the sentence being confused by the compiler abridging Aelred's account.

² *tumbam sancti*] altare, Aelred.

³ *veniam*] Also omitted in W. It is in the margin in C.

⁴ *enim*] tamen, W.

Flor. Wig. tationibus falsitate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores A.D. 1095.
 ii. p. 8. Wigorniensem ecclesiam deprimere et eam ecclesiae Ebora-
 censi subicere satagebant, justo Dei judicio adnihilatis et
 contritis et scriptis evidentissimis cassatis, vir Dei Wlstanus p. 187.
 non solum possessiones revocavit petitas, sed et ecclesiam suam,
 rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua fundatores
 illius, rex Alfredus et filius ejus Eadwardus, ipsam liberam fecerant,
 et successores eorum. Tunc¹ Thomas archiepiscopus, beato
 Cf. Malmesb. Wlstano omnibus possessionibus et libertatibus restitutis, virum
 Gest. Pont. Dei sanctissimum multis precibus sollicitabat, ut non solum
 iv. 143, suam ecclesiam pacifice possideret, sed et parochiam Ebora-
 p. 285. censem visitare, et suos subjectos religiosis informare moribus
 dignaretur. Vixit autem postea beatissimus antistes Wlstanus, Death of
 Diceto, omni genere virtutum plenus, usque ad annum praesentem, id S.Wulstan-
 col. 491. est, divinae Incarnationis millesimum nonagesimum quintum,
 quo utique, ut praedictum est, anno, decimo² quarto kalendas
 Februarii, ex hac vita transiens, pro rebus transitoriis com-
 mutavit aeternas. Cujus transitus hora Roberto Herefordensi Vision of
 episcopo, in oppido quod Crikkela dicitur, in visione apparuit, him at
 et illi ut ad se tumultandum Wigorniam properaret mandavit. Cricklade.
 Anulum quoque cum quo pontificalem susceperat consecra-
 tionem, neminem a digito extrahere permisit, ne post mortem
 suam suos fallere videretur, quibus praedixerat saepissime,
 illum nec vita comite se perdere velle, nec etiam die suae
 sepulturae.

Incipit concilium Urbani Papae pro expeditione Antiochena.
Initium belli Antiocheni.

Malmesb. Eodem anno, id est, Dominicae incarnationis mxcv., dominus Council of
 Gest. Reg. Papa Urbanus apud Clarummontem civitate[m]³ Arverniae con- Clermont.
 iv. 345, cilium tenens, haec quae sequuntur capitula constituit, et uni-
 p. 524. versali ecclesiae tradidit observanda. Quod ecclesia Catholica Articles
 sit in fide, casta, et ab omni saeculari servitute libera. Ut agreed
 episcopi vel abbates, vel aliquis de clero, aliquam ecclesi- upon to be
 asticam dignitatem de manu principum non recipiant, vel observed.
 quorumlibet laicorum. Quod clerici in duabus ecclesiis vel
 civitatibus praebendas non habeant. Quod aliquis simul epi-
 scopus et abbas esse non possit. Quod ecclesiasticae dignitates
 a nullo emantur vel vendantur. Quod nullus cujuslibet sacri

¹ This passage, though the substance is in Malmesbury, is the compiler's own.

² The day of the month is inserted

from Malmesbury, Vita S. Wulstani, iii. 21. (Anglia Sacra, ii. p. 267.)

³ civitate is also in O. W.

A.D. 1095. ordinis carnali commercio utatur. Quod eis, qui ignorantes Malmesb.
 Articles canonum prohibitionem beneficia emerunt, ignoscatur. Quod Gest. Reg.
 agreed eis, qui scienter emptas a se vel a parentibus suis præbendas iv. 345,
 upon at the possiderunt, auferantur. Quod nemo laicorum a capite jejunii, p. 524.
 Council of Clermont. nemo clericorum a Quinquagesima usque in Pascha, carnes
 comedat. Quod omni tempore primum jejunium quatuor tem-
 porum prima hebdomada Quadragesimæ fiat. Quod ordines
 omni tempore vel in vespere Sabbati vel perseverante jejunio
 in Dominica celebrentur. Ut in Sabbato Paschæ non¹ nisi post
 horam nonam officium celebretur. Ut jejunium secundum in
 hebdomada Pentecostes celebretur. Quod ab Adventu Domini
 usque ad octavas Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad
 octavas Paschæ, et a prima die Rogationum usque ad octavas
 Pentecostes, et a quarta feria occidente sole, omni tempore,
 usque ad secundam feriam oriente sole, treugæ custodiantur.
 Quod qui ceperit episcopum, omnino exlex fiat. Quod qui sacri
 ordinis viros vel eorum famulos ceperit, anathema sit. Quod
 qui episcoporum vel clericorum morientium bona rapuerit, ana-
 thema sit. Quod qui usque ad septimam generationem consan-
 guinitati se copulaverit, anathema sit. Quod nemo in episco-
 pum eligatur, nisi presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, et
 cui natalium dignitas suffragatur, nisi maxima necessitate et
 licentia Papæ. Quod filii presbyterorum vel concubinarum ad
 presbyteratum non promoveantur, nisi prius ad vitam religio-
 sam transierint. Quod qui ad ecclesiam vel ad crucem confu-
 gerint, data membrorum impunitate, justitiæ tradantur vel
 innocentes liberentur. Quod unaquæque ecclesia decimas suas
 habeat, nec ad aliam transferantur. Quod laicus decimas non
 emat nec vendat. Quod pro sepultura mortuorum pretium non
 recipiatur.

Excommu- In hoc concilio Papa Urbanus Hildebrandi decreta renovat²; Diceto,
 nication of Philippum regem Francorum, qui vivente regina sua super- col. 492.
 Philip I. duxerat alterius viventis, Fulconis scilicet Andegavensium
 comitis, uxorem, excommunicavit.

¹ A portion of this leaf has been cut away to make an alteration on the other side, and this passage has been re-written on a piece of parchment gummed on here to supply the deficiency. It carelessly omits *non*, which may be read underneath in

the original, reads *et* for *ut* in the next line, omits *Quod* in the next, and in the next reads *Quadragesima* for *Septuagesima*. C. D. give all the errors. O. W. are correct, as in the text.

² *renovat*] removeat, C.

Sermo Papæ ad concilium de negotio Terræ Sanctæ. A.D. 1095.

(Not in Malmesbury, William of Tyre, or in the edition of the speech printed in the Concilia from a Vatican MS.) In fine autem concilii, quod mense Novembrio actum est, Papa memoratus, de negotio crucis sermonem ad populum faciens qualem tantum decebat sacerdotem, exorsus est in hunc modum: "Fratres mei," inquit, "et filii carissimi, reges dico, principes, duces, marchiones, comites, barones, et milites, cum ordinatis et populis universis, qui redempti estis corporali passione et sanguinis effusione Domini nostri Jesu Christi, audite querelas ipsius Dei, vobis omnibus lacrimabiliter fusas, super ejus injuriis et [in]effabilibus¹ detrimentis. Post lapsum angelorum, cum idem Deus mundum creasset in tribus jam partibus, id est, Asyam, Affricam, et Europam, distinctum, et homines ad reparationem damnorum supercælestium in eis constituisset ut sibi famulantes dictas mundi partes cum creaturis universis, dum viverent, possiderent, et post mortem cælestia sine fine regnaturi conscenderent, in brevi temporis decursu omne genus humanum a præceptis divinis per inobedientiam et delictorum abundantiam a Deo descivit, [ut]² inter homines vix esset inventus qui faceret bonum, nec saltem usque ad unum. Ecce enim mundi latitudo paganis infidelibus Deum blasphemantibus et ligna lapidesque colentibus plena scatet, ita quidem ut jam in pudorem paucorum, qui adhuc supersunt, Christianorum, Syriam Armeniamque, ac postremo Asyam Mino-rem, cujus provinciæ sunt Bithinia, Frigia, Galatia, Lidia, Caria, Pamphilia, Ysauria, Licia, et Cilicia, occuparunt. Illi insuper alteram Asyam, id est, tertiam mundi partem, quasi nidum inhabitant hæreditarium, quæ a majoribus nostris, duabus residuis æqua partibus, et tractuum longitudine et provinciarum magnitudine, exstat non immerito æstimata. Ibi olim apostoli omnes præter duos mortes suas Domino consecrarunt; ibi modo Christiani, si qui supersunt, nefandis illis vectigal solvunt. Illi, proh dolor, Affricam, alteram orbis partem, ducentis³ jam annis et eo amplius armis possessam detinent, quæ dudum terra præclarorum⁴ nutrix ingeniorum, quæ in litteris divinis omnem a se infidelitatis errorem detersit, ut constat cunctis qui litteras norunt Latinas. Tertium⁵ mundi clima extat Europa, cujus quantulamcunque partem nos Christiani inhabitamus, quam Turci et Saraceni bellis premunt continuis, et jam ab annis

Speech of Pope Urban II. for the Crusade.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 347, p. 528.

¹ O. W. have also *effubilibus*.
² *ut*] Ins. in D. above the line.
C. has *q* (quod) in the margin.
³ *ducentis*] trecentis, W.
⁴ *præclarorum*] præclarum, A.
⁵ *tertium*] tertia, W.

- A.D. 1095. "trecentis Hyspania et insulis Balearibus subjugatis, quod Malmesh.
p. 188. "reliquum est spe devorant, Illyricumque et terras omnes Gest. Reg.
Speech "inferiores inequant insolentes, usque ad mare quod bra- iv. 347,
of Pope "chium Sancti Georgii nuncupatur. Quid est quod Domini- pp. 529,
Urban II. "cum monumentum suæ vendicant ditioni, et sanctæ urbis 528.
for the "introitum peregrinis nostris vendunt, qui solis Christianis
Crusade. "patere deberet, si aliquid divinæ¹ virtutis vesti[gium]² eis
"inisset? Accingimini ergo, viri potentes, et aggredimini
"memorabilem in crucis inimicos expeditionem, et Christiani-
"tatem propagaturi, signaculum crucis humeris vestris in-
"suite, intestinæ fidei ardorem foris prætendentes. Arma
"quæ cæde mutua in bellis illicite et torneamentis cru-
"entastis, in hostes convertite fidei et nominis Christiani.
"Rapinas, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, incendia,
"quibus Deum ad iracundiam provocastis, in hac expedi-
"tione redimite; et fratribus vestris qui in Jerosolimis et
"finibus ejus habitant compatientes, barbarorum insolentias
"compescatis, quibus propositum est nomen deprimere Chris-
"tianum.³ Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et William of
"beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli auctoritate con- Tyre, i. 15,
"fisi, ex illa quam nobis licet indignis Deus ligandi atque col. 234.
"solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum (Migne's
"in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum Patrologia,
"peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore vol. cci.)
"confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum
"salutis æternæ pollicemur augmentum. Hujus quoque re-
"missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem
"istius itineris de bonis suis congrue ministrabunt,⁴ aut circa
"prædicta consilium et auxilium impenderint opportunum.
"Ite ergo prædicabiles per orbem Christi milites, timorem Malmesh.
Rom. viii. "mortis penitus omittentes; non enim sunt condignæ pas- Gest. Reg.
18. "siones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur iv. 347,
"in nobis. Hæc præsentibus præcipimus, absentibus man- pp. 530,
"damus, terminumque proximi veris figimus.⁵ Aderit enim 532.
"Deus euntibus, ut bonus eis arrideat annus, tum in copia
"frugum, tum in serenitate elementorum. Morituri cælorum
"intrabunt triclinium, victuri Dominicum videbunt sepul-
"chrum. Felices sunt qui ad hanc expeditionem vocantur,
"ut videant loca sancta, in quibus cælorum Dominus cum
"hominibus conversatus est, et pro hominibus natus, cru-
"cifixus, mortuus, sepultus, et resuscitatus." Et his dictis,

¹ *divinæ*] solitæ, Malmesh.² *vestigium eis*] vesticis, C. D.³ *Christianum*] Christianorum, W.⁴ *ministrabunt*] ministrabant, A.⁵ *veris figimus*] veri fugimus, A.

William of Tyre, i. 15, reversi, cum omni instantia et sollicitudine plebes sibi subjectas ad expeditionem præmissam exhortentur.

De nominibus magnatum cruce signatorum et eorum consensu.

Malmesb. Gest. Reg. iv. 348, p. 532. William of Tyre, i. 16, col. 235. Malmesb. p. 533. Will. of Tyre, i. 17, col. 236. (Not in W. T.) Id. col. 236.

Cumque clerus et populus hujus orationis tenorem auribus percepissent, consensum mutuo clamore protestantur, faventes sermocinanti et peregrinationi. Et protinus in concilio procures nonnulli, Papæ genibus advoluti, se et sua Christi militiæ consecrarunt; quorum primus fuit Aimerus Podiensis episcopus, qui crucis signaculo de manibus Papæ accepto, Willelmum Aurasensem præsulem habuit ilico sectatorem, cum aliis fidelibus innumeris diversæ conditionis et ætatis. Igitur finito concilio, a singulis est in sua discessum, negotium est efficaciter expeditum. Cujus facti fama totum perlustrans orbem, non solum mediterraneas provincias ad hanc peregrinationem commovit, sed et omnes, qui vel in penultimis insulis vel in barbaris nationibus audierant nomen Christi. Susceperunt itaque crucis signaculum Hugo magnus, Philippi Francorum regis frater, dux Lotharingorum Godefridus, comes Tholosanus Reimundus, dux Normannorum Robertus, Boamundus loco Appulus et gente Normannus, comes Flandrens Robertus, Carnotensis comes Stephanus, fratres ducis Godefridi Baldwinus et Eustachius, item de Burgo alius Baldwinus, item de Gres comes Garnerius, comes Hamauorum Baldwinus, comes Diensis Hysoardus, comes de Foreis Willelmus, comes de Albamarlia Stephanus, comes Perticensis Rotrodus, comes Hugo de Sancto Paulo, Henricus de Asca, Radulfus de Baugentiac, Hebraudus de Pusaco, Willelmus Amanen, Gentonius de Bar, Gastus de Beders, Willelmus de Monte Pessulano, Girardus de Rosseillon, Geraldus de Ceresiaco, Rogerus de Barnevilla, Guido de Possessa, Guido de Garlandia, Thomas de Sprea,¹ Galo de Calvo Monte, Stephanus² comes Blesensis. De³ Anglia omnes fere illi qui de Bellocampo cognomen retinent, et alii præclari quos perlongum est literis commendare. Hi omnes quasi capitanei et principes militum cæterorumque fidelium, expectantes tempus opportunum, cum ingentibus armatorum copiis ad militiam Christianam præparati erant, et se tantæ peregrinationis laboribus devote pro Christi nomine mancipare.

¹ *sprea*] sic, for *Feria*.

² sic, the compiler not seeing he is given above as "Carnotensis comes."

³ This sentence, written by Paris in the margin of A., is in the text in C. D.

A.D. 1095. *De revelatione Petro heremita facta de negotio supradicto.*

Peter the Hermit.

His pilgrimage and interview with the patriarch of Jerusalem.

Animabat præterea non mediocriter hanc Christi militiam ad obsequium Crucifixi prædicatio Petri Heremita; de quo ut arbitrator non erit inutile, si divinam revelationem ei factam super hoc negotio ignorantibus intimavero ad historiæ claritatem. Sacerdos quidam Petrus nomine et heremita professione, de regno William Francorum, paululum ante hos dies peregrinationis voto tractus, of Tyre, Jerosolimam pervenit. Hic juxta legem Christianis civitatem sanctam ingredi volentibus a Saracenis propositam, dato tributo, urbem ingressus, in hospitio cujusdam Christiani susceptus est. A quo de misera conditione credentium sub potestate paganorum conversantium ad plenum edoctus, quicquid calamitatis audivit, fide postmodum oculata conspexit. Audiens vero quod Symeon, patriarcha civitatis, vir esset religiosus ac timens Deum, accessit ad ipsum, et mutuis sunt confabulationibus recreati. At patriarcha, ex verbis Petri colligens quod vir esset circumspectus, familiarius cœpit exponere universa, quæ populum Dei in civitate commorantem acrius affligebant. Petrus autem fraternis compatiens miseriis, cum lacrimas cohibere non posset, patriarchæ respondit; “Noveris, pater sancte, quod ecclesia Romana et principes Occidentis, [si¹ hujus calamitatis diligentem et fide dignum haberent instructorem, temparent proculdubio his malis vestris remedia procurare; scribe igitur diligentius tam domino Papæ et ecclesiæ Romanæ quam regibus et principibus Occidentis,] et ego pro remedio animæ meæ, auctore Deo paratus ero ærumnarumstrarum immensitatem protestari, et ad remedium procurandum universos et singulos invitare.” Placuit sermo in oculis tam patriarchæ quam astantium populorum; et impensis gratiarum actionibus viro Dei scriptum porrigunt postulatum. Accidit autem die quadam, cum prædictus Dei famulus de Id. i. 12, reditu ad propria, pro implenda legatione assumpta, amplius solito esset sollicitus, ecclesiam Dominicæ Resurrectionis ingressus est, ad fontem misericordiæ tota devotione recurrens, ubi cum pernoctans vigiliis et orationibus fatigatus in pavimento decubuit, ut somno satisfaceret irruenti, ilico sopore interceptus, vidit sibi astare Dominum Jesum Christum, et injungens ei legationem præmissam dixit; “Surge Petre, prope, et intrepidus perage quæ tibi sunt injuncta; ego enim tecum ero. Tempus est enim ut purgentur sancta, et meis

p. 189.

His vision.

¹ This passage between the carelessness in A., is obtained from brackets, omitted by the scribe's W.

- William of Tyre, i. 12, col. 229. "subveniatur servis." Expergefactus Petrus, et de visione con- A.D. 1095. fortatus, atque admonitionem divinam amplectens intrepidus, impiger moras rumpit, et facta oratione ad mare festinus viator descendit. Ubi navem ascendens, prospera navigatione His return, ad Barum pervenit, et inde Romam profectus, Papam Urbanum reperit, et patriarchæ litteras fideliumque qui Jerosolimis erant porrigens, eorum misérias, et Terræ Sanctæ calamitates, tam fideliter quam prudenter exposuit. Quem Papa memoratus and recep- benigne suscipiens, se fidelem cooperatorem futuram congruo tion by the Pope. tempore repromisit. At Petrus omnem perlustrans Italiam, Alpes tandem transcendit, et omnes principes occidentales cum maxima sollicitabat instantia, ne loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infidelium permitte- rent spurcitiis diutius prophanari. Nec visum est sibi hoc sufficere, nisi etiam plebes et inferioris manus homines ad id ipsum piis exhortationibus animaret. Sic denique heremita Id. i. 13, col. 230. Petrus, cum ingenti armorum multitudine, quam tum de regno Francorum tum ex imperio multo labore contraxerat, prædictæ se jungens militiæ, opus crucis instantissime studuit promovere.

De Galterio, qui primus iter peregrinationis arripuit.

- Id. i. 18, col. 237. Anno Domini mxcvi. Mense Martio, octavo die mensis, Expedition Galterius cognomento Sensavior, vir nobilis et strenuus, cum of Walter ingenti multitudine pedestrium armorum, ut qui paucos Sans-avoir, habebat equites, primus omnium cruce signatorum iter pere- the first Crusader. grinationis arripuens, regna pertransiens Theutonicorum et Hungarorum, usque ad fluvium Maroc pervenit. Quo transito, et Bulgarorum fines ingrediens, ad locum venit qui Belligravia nuncupatur; ubi quidam de comitatu ejus apud Malamvillam, The treat- ipso ignorante, ut cibos emerent, remanentes, a Bulgaris com- ment of his prehensi, nudati, et verberibus afflicti, ablati omnibus, ad socios followers sunt remissi. Walterius igitur a duce Bulgarorum emendi at Semlin. necessaria licentiam postulans, et impetrare non valens, ante urbem Belligraviam castrametatus est. Ibi exercitum suo- His loss at rum, ciborum inopia laborantem, cohibere non valens, grave Belgrade. nimis populi sui ibidem sustinuit detrimentum. Nam cum nihil a gente nefanda venale obtinere potuissent, in greges Bulgarorum et armenta irruentes, cæperunt ex eis in castra sua deferre; quod Bulgari audientes, arreptis armis, prædam ex- cutere decreverunt. Et bellum raptoribus inferentes et vic- tores existentes, centum et quadraginta ex eis a præcedentium comitatu separatos in oratorio quodam, quo se gratia conse- quendæ pacis intulerant, igne appposito combusserunt, cæteris

A.D. 1096. in fugam coactis. At vero Galterius cum reliquis agminibus suis Straliciam,¹ Daciæ mediterranæ metropolim, perveniens, præsidi civitatis de injuria plebi Dei a Bulgaris illata conquestus, plenam est justitiam consecutus. Inde igitur ad urbem regiam profectus, et ad præsentiam Alexii imperatoris inductus, postulavit ut usque ad adventum Petri heremite, de cujus mandato iter arripuerat, exercitum suum in locis urbi vicinis, indulta sibi emendi vendendique licentia, permitteretur² habere; quod ei imperator benigne concessit.

Will. of Tyre, i. 18, col. 238.

His reception by the emperor Alexius.

De peregrinatione Petri Heremite.

Expedition of Peter the Hermit. Post Galterium, Petrus heremita primus viam peregrinationis expediens, transcursum Lotharingia, Franconia, Bavaria, col. 239.

Capture of Semlin. et Austria, cum quadraginta milibus bellatorum fines attigit Hungarorum. Qui tandem ad Malamvillam pervenientes, audierunt Christianos, qui Galterium secuti præcesserant, stragem ibi non modicam pertulisse; et videntes spolia et arma eorum in muro civitatis, quasi pro trophæo pendentia, justa succensi ira, ad arma prosiliunt, et urbem violenter confringentes, incolas pæne omnes aut gladio interimunt aut in flumine vicino demergunt. Sic urbe subacta, quinque diebus manserunt in ea. Petrus vero audiens quod rex Hungariæ ad vindictam suorum militares copias convocaret, legiones suas sub omni celeritate ultra flumen, quod vicinum erat, transferri præcepit, cum armentis et manubiis civitatis. Et inde octo dierum itinere transcurso, ante urbem Niz, turribus et muro fortissimam, pervenit, et ponte fluminis transito, castra

Outrage and punishment of some of his followers at Nissa. fixit ibidem. Indeque iter expediens, cum pars major exercitus præterisset, quidam turbati capitis de regione Thematicorum, aliquantulum ab agminibus præcedentibus remoti, septem molendina juxta pontem memoratum igne concremarunt. Erant autem viri quasi centum, qui ut suo furori satisfacerent, adjecerunt ad propriam miseriam, et quorundam domicilia in suburbio posita igne similiter succedentes, commisso scelere, exercitui præcedenti sese jungere properabant. At vero regionis illius dominus, quod factum fuerat indigne ferens, cives evocat et arma arripere monet, et ipse prævius³ cum ingenti tumultu hostes insecutus, antequam ad præcedentem exercitum attigissent, atrociter illos invadens, omnes morte dignissima peremit. At Petrus hæc omnia penitus

Id. i. 20, col. 240.

¹ Straliciam] Stralicie, A.

² permittetur] permitterentur, C.
D. A. has been altered to this.

³ prævius] primus, W. O. has
previus.

Will. of Tyre, i. 21, col. 241. ignorans, ut qui præeuntem ducebat exercitum, dum a refer- A.D. 1096. entibus casum per¹ quendam equo raptum velocissimo cognovisset, de consilio suorum ilico reversus, fratrum interemptorum funera non sine lacrimis conspexit, scire sollicitus cupiens quæ causa extiterit tantæ transgressionis. Missis itaque legatis ad majores civitatis, cognoverunt qui missi fuerant justa indignatione seditionem fuisse factam; sed quorundam peregrinorum ausu temerario legio tota concitata est, ut injuriam quam pertulerant, vindicarent. Erant autem viri quasi mille, qui ad hanc proruperant temeritatem; propter² quos quidam ex urbanis egressi, bellum ingens cum nostratibus commiserunt. Deinde cives reseratis valvis egressi, quingentos ex nostris super pontem peremerunt, reliquis pæne omnibus, dum fluminis vada nescirent, summersis. Exercitus autem Petri, tantam suorum non ferens injuriam, ad arma convolant, et confligentibus inter se agminibus, ceciderunt ex peregrinis quasi decem milia virorum, et Petri Heremitæ pecunia tota a Bulgaris capta est, retento ejus curru cum omnibus quæ habebat. Die autem quarta recollectis viris qui dispersi erant per fugam, quasi ad triginta milia, rursus se ad iter accingentes, viam, licet cum magna difficultate, continuant, et maturato itinere Constantinopolim pervenerunt. Ubi Petrus imperatoris colloquio fretus, cum per dies aliquot exercitum ibidem recreasset, ex imperatoris mandato transito Hellesponto in Bithiniam, quæ prima est Asyæ provincia, descenderunt. Deinde ad locum supra idem mare situm, cui nomine Civitoth, venientes, castrametati sunt ibidem.

Loss of the Crusaders.

p. 190. Their arrival at Constantinople, and reception by the emperor.

De interitu triginta milium cruce signatorum.

Id. i. 23, col. 243. Erat autem locus ille in confinio Turcorum positus, rerum omnium et præcipue victualium opulentus. Cumque ibidem quasi duobus mensibus consedisset exercitus, coeperunt Latini ad decem milia virorum regionem perlustrare, et greges pariter contrahere et armenta, atque versus Nicæam urbem ordinatis agminibus profecti, cum præda maxima sine suorum dispendio sunt reversi. Porro Theutonici videntes quod in illo negotio Latinis prospere accidisset, adjecerunt et ipsi simile aliquid attemptare. Unde ad decem milia peditum cum equitibus ducentis versus Nicæam tendentes, ad oppidum quoddam,

Advance of the Crusaders to Nice.

¹ These words are introduced by Paris directly from William of Tyre. ² *propter*] contra, W., and so A.; it is altered in the margin by Paris.

A.D. 1096. quatuor miliaris a Nicæa distans, venerunt, et facto impetu Will. of
vehementissimo, repugnantibus acriter oppidanis, sed nihil pro- Tyre, i. 23,
ficientibus, Theutonici oppidum occupant violenter. Tandem col. 244.
habitoribus omnibus interemptis et manubiis cunctis occu-
patis, castrum muniunt, et loci opulentia simul et amoenitate
delectati, usque ad principum adventum ibi commanere pro-
ponunt. Sed Solimannus regionis illius dominus, audiens quod Id. i. 24,
Theutonicorum gens oppidum suum expugnatum præsumeret col. 244.
detinere, cum omni festinatione illuc contendit, et castrum
obsidens violenter expugnat, omnibus quos intus repperit
gladio interemptis. Venit interea rumor in castris, Theutoni-
corum cohortes in manibus Solimanni incidisse. Unde veritate
comperta, reluctantibus majoribus de exercitu, ad arma prosi- Id. i. 25,
liunt universi, et pedites triginta quinque milia cum equitibus col. 245.
quingentis, ordinatis agminibus, ad partes Nicæas contendunt,
et in quendam campum Solimannum cum innumera Turcorum
multitudine invenientes, irruunt potenter in hostes; sed Turci
scientes quod res pro capitibus ageretur, gravissimum pere-
grinis reddidere conflictum, et ipsis tandem oppressis, dum
pondus prælii ferre diutius non valerent, fugam ineunt, agmi-
nibus dissolutis; quos Turci gladiis insequentes, stragem non
modicam nostratibus intulerunt. Ceciderunt ibi de exercitu
Petri, nobiles, Galterius Sensavior cum Reginaldo de Breis
et Fulchero Aurelianensi, et de triginta milibus peditum,
qui de castris egressi fuerant, simul et equitibus quingentis,
vix vel unus superfuit qui carcerem evaderet vel mortem.
Ecce prælium inobedientiæ quem finem habuit, dum contra (Enlarged
præceptum imperatoris populus cervicosus arma moverat teme- from Id. i.
raria, qui consuluit indoctum vulgus, ut pacifice apud Constan- 26, col.
tinopolim expectarent, usque ad adventum principum illos sub- 246.)
sequentium, qui prudentiores ipsis erant et ad plenum in
militia eruditi. Solimanno vero non sufficiente quod factum Id. i. 26,
fuerat, in castra irruit violentus, et senes valetudinarios, mo- col. 246.
nachos et ordinatos, matronas, puellas, et pueros in ore
gladii interemit multos. Quosdam tamen, quorum ætas pro
eis intercedebat et facies, ad hoc reservabat illæsos, ut per-
petuæ subiceret servituti. Erat autem prope castra fidelium,
secus litus maris, vetus quoddam præsidium habitatoribus
vacuum, in quo necessitate compulsi ad tria milia peregrino-
rum se contulerunt, salutem se ibi posse consequi arbitrantes.
Cumque in eo a Solimanno fuissent obsessi,¹ sese viriliter
defendentes, Petrus ad imperatorem veniens, fusis humiliter
precibus, obtinuit, ut missa illuc militia reliquias populi faciat

Help ob-
tained by
Peter from
the em-
peror.

¹ *obsessi*] obsides, W. A. has *obsi*, with *ses* in the margin by Paris.

(Not in W. liberari. Quod cum factum fuisset, remansit Petrus apud A.D. 1096. of Tyre.) Constantinopolim cum reliquiis exercitus, principum expectans adventum.

De peregrinis quibusdam dolo interfectis.

William of Tyre, i. 27, col. 247. Secutus est autem hos cruce signatos in peregrinationis voto Expedition of Tyre, i. 27, col. 247. sacerdos quidam nomine Godescallus et natione Theutonicus, of Godeschal.

qui gratiam habens exhortationis, ad quindecim milia de regno Theutonicorum ad opus crucis in Hungariæ fines conduxit. Ubi cum exercitu suo venalia de mandato regis bonis conditionibus ab Hungaris accepissent, alimentorum opulentia abutentes et ebrietati vacantes, ad enormes proruperunt injurias, prædas agentes et stragem in populo committentes, necnon cum uxoribus Hungarorum et filiabus rem illicitam violenter perpetrantes. Unde rex terræ ira succensus dignissima, populum ad arma concitat in ultionem tantæ transgressionis. Tandem apud Bellegraviam prædictorum multitudinem furiosorum reperientes, cum se præpararent ad resistendum, (erant quippe viri fortes et usum armorum habentes,) temptant dolo vincere quos viribus nequiverunt. Missa igitur legatione ad Godescallum et primates exercitus, convenerunt eos verbis pacificis in dolo, dicentes; "Pervenit ad dominum nostrum regem gravis querimonia, quod populo suo enormes nimis intuleris injurias, mala pro bonis nequiter rependendo.¹ Novit præterea rex, quod sunt inter vos viri prudentes et timentes Deum, quibus invitis et renitentibus commissa sunt enormia, quæ regem merito ad iracundiam provocarunt; unde crimen quorundam in omnes refundere verens, decrevit peregrinis parcere in præsentia; unde vobis denuntiat, ut ejus omnino quiescat indignatio, ut et personas vestras et substantiam cum armis omnibus in manibus ejus sine conditione tradatis, alioquin nec unus ex vobis mortem evadet, cum potestatem non habeat populus fugiendi." Godescallus igitur et principes legionum, de regia benignitate nimis præsumentes, populum totis viribus renitentem induxerunt, ut cum armis et substantia eorum tota in regis potentia se traderent, et sic satisfacerent conquerenti. Quod cum factum fuisset, dum misericordiam² expectant, mortem incurrunt. Irruerunt enim in populum proditores illi armorum solatio destitutum, non distinguentes justum ab impio; et stragem immanissimam inferentes, locum polluerunt universum ex cruore interemptorum et funeribus occisorum. Evase-

¹ *rependendo*] rependentes, W., and so A., but it is altered. | ² *misericordiam*] vitam, W.

A.D. 1096. runt tamen aliqui hoc commune periculum, et ad propria re-Will. of
p. 191. versi, suorum stragem aliis, qui peregrinationis voto astricti Tyre, i. 28,
fuerant, referentes; sollicite admonendo, ut prædicti populi col. 248.
nequam præ oculis semper habentes malitiam, prudentius in-
cedant et cautius iter expediant.

*De quibusdam peregrinis Judæos persequentibus et post
interfectis.*

Slaughter of the Jews by a party of Crusaders at Mentz and Cologne. Per idem tempus convenerunt ex finibus occidentis ad ducenta Id. i. 29,
peditum milia et equitum quasi tria milia, inter quos erant col. 248.
viri nobiles Thomas de Feria, Clarenbaldus de Vendolio, comes
Hermannus, et Carpentarius Willelmus. Hi omnes se ad in-
sanas convertentes, et populum Judæorum in oppidis et civita-
tibus, per quæ eis erat transitus, impetentes, multa ex eis milia
obtruncabant. Et hoc præcipue factum est in Maguntia et
Colonia civitatibus, ubi etiam comes Emico nomine, vir potens
et in eadem regione præclarus, eorum cœtibus conjunctus,¹
maleficiorum erat particeps et flagitiorum incentor. Qui omnes,
transcurta Franconia et Bavaria, cum fines Hungariæ attigerunt,
arbitrati sunt quod liceret eis regnum libere introire; sed apud
Meezeburc clausum repperientes aditum, circa pontem substate-
runt. Porro rex² terræ ingressum transire volentibus prohiberi³
mandaverat, verens ne injuriarum⁴ quas Godescalli⁵ legionibus
intulerat memores, in ultionem arma movere inciperent intro-
ducti. Unde petita a rege licentia transeundi pacifice, cum sibi
esset penitus denegata, proponunt terras, quas circa fluvios et Id. i. 30,
paludes rex possidebat, depopulari, suburbana succendere, et col. 249.
in rebus ejus hostiliter desævire. Accidit ergo die quadam,
quod septingenti ex regis militia navigio transeuntes occulto,
ut a peregrinorum injuriis regionem tuerentur, casu tamen hos-
tibus subito obviabant, a quibus pæne omnes interfecti sunt,
exceptis paucis, qui in carecto et paludibus salvabantur. Et
hac freti victoria peregrini adiciunt etiam, ut pontibus fabri-
catis præsidium expugnent, et iter gladiis præparantes regnum
intrent⁶ violenter. Deinde pontes quos construxerant⁷ mœ-
nibus applicant, et per eorum instantiam ad id perventum est,
ut jam pateret introitus peregrinis. Sed ecce subito cœlitus
incusso victoribus timore, versi sunt in fugam, causam penitus
ignorantes; sicque peccatis exigentibus, terga hostibus osten-

¹ *conjunctus*] convinctus, A.

² Coloman, king of Hungary.

³ *prohiberi*] prohibere, W.

⁴ *injuriarum*] injuriam, C.

⁵ *Godescalli*] Godescallus, A.C.D.

⁶ *intrent*] intrant, O. W., and so
A., but it has been altered.

⁷ C. ins. *aut.*

Will. of Tyre, i. 30, col. 230. dentes, contulerunt audaciam civibus desperatis, qui illos fu- A.D. 1096. gientes viriliter insecuti, mortem eis inevitabilem intulerunt. Ex quibus comes Emico, cum legionibus fugiens dissolutis, in suam vix patriam est reversus. Alii vero nobiles, quos prænominavimus, per Thariciam¹ exitium declinantes, ad Italiam pervenerunt. Unde et quidam² de principibus, idem iter agentibus, qui Durachium navigare proposuerant, se in Græciam contulerunt.

De progressu ducis Godefridi et sociorum ejus in opus crucis.

Id. ii. 1, col. 249.

Anno supradicto, qui est annus Domini MXCVI., mense Augusto, Advance decima quinta die mensis, Lotharingæ dux Godefridus, vir illus- of Godfrey tris, post Petri heremitæ et Godescalli aliorumque progressum of Bouillon miserabilem, ut prædictum est, convocatis viæ consortibus, iter compa- and his aggressus est. Erant autem qui se illi conjunxerunt viri no- nions.

biles; Baldewinus prædicti ducis frater uterinus, Baldewinus Hamancorum comes, comes Hugo de Sancto Paulo, et Engerrannus filius ejus, comes de Gres Garnerius, Reginaldus comes Tullensis, et frater ejus Petrus, Baldewinus de Burgo, Henricus de Hascha, Godefridus frater ejus, Dodo de Cons, Cono³ de Monte Acuto; quos sequebantur Frisones,⁴ Lotharingi, et quicquid gentium jacet inter fluvios Rhenum et Garunnam. Hi

Malm. G. R. iv. 340, p. 534.

Will. of Tyre, ii. 1, 3, coll. 251, 254; ii. 4, col. 255.

omnes individuo comitatu incedentes, per Austriæ provinciam et Hungariam, regi datis obsidibus, ad Belligraviam Bulgariæ oppidum, et inde ad Niz et Straliciam pervenerunt; inde ad Daciam mediterraneam, quæ alio nomine Mesia dicitur, et ad claustra Sancti Basilii descendentes, Philippopolim, urbem nobilem et copiosam, attigerunt. Ubi cognito quod Hugo magnus, Philippi regis Francorum frater, cum aliis quibusdam ab imperatore Alexio in vinculis teneretur, dux magnificus Godefridus, missis legatis, rogat ut viros prædictos et cruce signatos De libera- tione solutos abire permittat. Prædictus enim Hugo vir illustris, tione quasi inter primos iter aggressus, Alpibus transcensis, in Apu- magni liam per Italiam descenderat, et cum exiguo comitatu apud Hugonis, Durachium mare transiens substiterat, peregrinos qui seque- fratris bantur expectans; ubi a præside regionis vinctus et impera- Francorum tori traditus, tanquam prædo et homicidii reus tenebatur in regis. carcere. Sed cum nunciis ducis præcise negaretur, de communi consilio per octo dies regionem totam cum legionibus suis depopulantes affligunt. Hoc audiens imperator, nuncios

¹ Thariciam] Tharinam, W. Carinthiam, W. of Tyre.

² quidam] quosdam, A. O.

³ Par. places "vel Conanus" over Cono. This is in the text in D.

⁴ O. W. ins. Saxones.

A.D. 1096. ad ducem dirigit, rogans ut a præda se cohibens nobiles re- Will. of
cipiat expeditos. Dux igitur pacatis legionibus, Constantino- Tyre, ii. 5,
polim pervenit, ubi etiam prædictos nobiles incolumes suscepit. col. 256.
Erant autem cum Hugone magno Drogo de Neella, Clarenbaldus
de Vendolio, Willelmus Carpentarius, qui omnes duci de sua
liberatione gratias exsolverunt.
Falling Eodem anno stellæ visæ sunt labi de cælo in partibus Cf. Sige-
stars. occidentalibus, in signum dictæ stragis et confusionis. bert, col.
225.

De nequissimo imperatore Alexio.

Account Alexius autem imperator Græcorum vir nequam et subdolus, William of
of the cum esset in palatio Nichofordi prædecessoris sui summus et Tyre, ii. 5,
emperor princeps militiæ, contra dominum suum maliciose recalcitrans, col. 255.
Alexius. quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino de-
pulso, imperium invaserat, et invasum nequiter detinebat.
Hic¹ semper propositum habens fallendi, sæpe cum peregrinis (Not in W.
verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens of Tyre.)
multitudinem cruce signatorum et militiæ probitatem. Unde
si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit sed
timoris. Nam dux Godefridus cum ante urbem Constantino-
politanam tentoria fixisset, assunt nuntii imperatoris, ipsum Will. of
ducem invitantes, ut ad imperatorem eum paucis introire Tyre, ii. 6,
festinet. Dux vero habito concilio, illuc ire distulit; unde col. 256.
indignans imperator forum rerum venalium ducis legioni-
bus interdixit. Porro principes alimentorum metuentes de-
fectum, per suburbana longe lateque hostiliter discurrentes,
greges undique contrahunt et armenta; et tantam in castra
alimentorum deferunt opulentiam, ut usque ad satietatem
etiam minores abundant. Unde imperator compulsus commer-
cium restitui iterato præcepit.

His beha-
viour to
the Cru-
saders.

De motione Boamundi principis in opus crucis.

Advance of Interea dum hæc apud Constantinopolim geruntur, dominus Id. ii. 13,
Bohemond, Boamundus, Roberti Guisgardii filius, princeps Tarentinus, qui col. 262.
prince of ante hyemem cum suo exercitu Adriaticum mare transiens
Otranto, Durachium usque pervenerat, per deserta Bulgariæ ad suos qui
and his eum sequebantur pedetentim approprians accedebat. Adhæse-
followers. rant namque ei viri quidam nobiles potentes, quorum hic in
p. 192. parte nomina subponemus; Tancredus Willelmi Marchionis
filius, Ricardus de Principatu,² et Rainulfus frater ejus, Robertus

¹ *hic*] om. O. W. This and the next sentences are due to the compiler.

² Of Salerno.

Will. of Tyre, ii. 13, col. 263. de Anxa, Hermannus de Karni, Robertus de Surda Valle, Robertus Turstani filius, Humfridus filius Radulfi, Ricardus filius comitis Ranulfi, comes de Russillum,¹ et fratres ejus, Boeleis Carnotensis, Alberedus de Cagnano, Humfridus filius ejus.

Malm. G. R. iv. 349, p. 535.

Hos autem sequebantur populi Italici, et quicumque a Tyrreno mari in Adriaticum usque sinum conversabantur. Hi omnes usque ad urbem Castoream Boamundi vexilla secuti, cum a civibus venalia populo non exhibebantur, contrahere greges et armenta compulsi sunt violenter. Indeque progressi, in regione Pelagonia castra statuerunt; ubi audientes quod in vicino erat municipium solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub celeritate contendunt, et castrum violenter occupantes, et ædificia igne confluentes, prædam immensam et opima inde spolia abstulerunt.

De peregrinatione comitis Tholosani.

Id. ii. 17, col. 266.

Subsecuti sunt peregrinos prædicto comes Thosolanus Rainaldus, et episcopus Podiensis Aimerus, in negotium Crucifixi. Erant autem cum eis in gente sua viri generis præclari; Willelmus Aurasienensis episcopus, et comes Rainaldus,² Gaustus de Bediers, Girardus de Rosillum, Willelmus de Monte Pessulano, Willelmus comes Forensis, Reimundus Pelez, Gentonius de Bar, Willelmus Amanen. Hos secuti sunt Gothi, et Wascones, et quicumque cruce signati inter³ Pyrenæum et Alpes diffunduntur.

Malm. G. R. iv. 349, p. 535.

Will. of Tyre, ii. 17, col. 266.

Hi omnes præfatos subsequentes cruce signatos, per Italiam et Lombardiam, et per regionem quæ Forum Julii dicitur, in Histriam et tandem in Dalmatiam descenderunt. Cumque per dies quasi quadraginta omnem Dalmatiam multo pertransissent periculo, demum Durachium pervenerunt. Ubi et comes litteris imperatoris exhilaratus, iter arripuit, transcur-

Id. ii. 18, col. 268.

sisque montibus et silvis et universa Epyrotarum regione, demum in pagum cui Pelagonia nomen est, copiis omnibus redundantem, tentoria statuerunt. Ubi cum venerabilis Podiensis episcopus longius a castris tentoria fixit, hospitandi commoditate ductus, a Bulgaris irruentibus captus est. Sed dum unus ex prædonibus aurum [ab eo] quæreret, ipsum contra cæteros tuebatur. Inter quos excito tumultu, ad voces decertantium exercitus commotus est universus, et armis arreptis, irruentes in maleficos prædictos, ex eorum manibus episcopum eruerunt. Denique resumpto itinere, peregrini Thessalonicam transeuntes et omnem Macedoniam, continuatis laboribus apud Rodesium,

Advance of Raymond of S. Gilles, count of Toulouse, Adhemar, bishop of Le Puy, and their followers.

Capture of the bishop of Le Puy by the Bulgarians.

His deliv-
erance.

¹ An error for Rosinolo. This is Geoffrey of Roscigno; see Le Provost, Orderic Vital. iii. p. 487, note ³.

² Rainaldus] Bainbaldus, A. Count of Orange.

³ inter] in, W., and so A., but it is altered by Paris.

A.D. 1096. urbem maritimam super Hellespontum¹ sitam, itinere dierum Will. of quatuor distantem a Constantinopoli, pervenerunt; ubi legati Tyre, ii. 18, principum, qui præcesserant, comiti occurrentes monuerunt col. 268. instantius, obnixè cohortantes, ut peractis apud imperatorem negotiis, ipsos subsequi maturaret. Victus igitur comes tam² imperialium quam principum instantia, relicto exercitu sub custodia col. 269. episcoporum et virorum nobilium qui in castris erant, ipse cum paucis Constantinopolim properans, ad imperatorem ingressus est. A quo cum omni reverentia susceptus, cum multa instantia exhortatus, ut imperatori fidelitatis juramentum, secundum formam aliorum principum qui eum præcesserant, exhiberet, negavit plane; unde indignatus imperator insidiabatur illi et ejus exercitui, præcipient militibus suis, ut repente in legionibus comitis irruentes usque ad mortem persequi attemptarent. Igitur centuriones imperatoris et quinquagenarii, agminibus Id. ii. 20, militaribus prærogati, domini jussionem exequentes, clam et de col. 269. nocte in comitis irruunt expeditiones, aliquos non præmunitos inveniētes, ex eis plurimos peremerunt. Comes vero hæc audiens, imperatori proditiōis objecit infamiam. Unde facti pœnitens, Boamuudum, qui adhuc in ulteriore maris littore cum suis residebat, ad se facit evocari, ut per ejus et principum suorum interventum, comitis sibi animum reconciliare possit; qui ad ejus vocationem venientes, licet multum displiceret quod factum fuerat, cum viderent quod non esset ultionis locus, cum ad majora properarent, ad exhortationem eorum Id. ii. 21, comes et imperator reconciliantur; et juxta formam fidelitatis col. 271. ab aliis factam juramentum exhibens, in plenam gratiam reversus, donis ingentibus est honoratus.

Forma³ autem fidelitatis hæc est, in qua omnes consenserunt totius Occidentis principes: quod civitates et castella cum possessionibus aliis, quæ ad jus imperatoris spectare videbantur, si ea possent subjugare, sibi redderent incontinenti, salvis principibus manubiis omnibus in eisdem inventis. Quod quibusdam ex nobilibus nimis videbatur iniquum, ut sui sanguinis effusione mercarentur commodum alienum. Imperator autem ut satisfaceret peregrinis, juravit quod ipsis auxilium fidele impenderet et consilium, quibus possent inimicos debellare. Venit interea Will. of Constantinopolim comitis exercitus, qui statim de mandato ipsius Tyre, ii. 21, ad eos qui se præcesserant transiens, cæteris legionibus est col. 271. conjunctus.

¹ At the foot of the page is the note: Idem { Bosforus.
Hellespontus.
Brachium Sancti Georgii.

² tam] om. C.

³ This paragraph seems the compiler's own, though the substance may be found in W. of Tyre, iii. 12, col. 285.

De peregrinatione Roberti ducis Normannorum et sociorum ejus. A.D. 1096.

Diceto, col. 492. Hoc denique tempore Robertus dux Normanniæ cruce sig- Advance of
natus, iter Jerosolimitanum omnium peregrinorum novissimus Robert of
arripiens, posuit Normanniam in vadimonium fratri suo regi Normandy
Willelmo, acceptis ab eo decem milibus libris argenti. Junx- and his
erunt autem se ejus agminibus Robertus comes Flandrensis, followers.
Will. of Tyre, ii. 22, col. 272. Eustachius comes Boloniensis, Stephanus comes Blesensis
comes Carnotensis, comes Stephanus Albemarlensis, Rothrodus
comes Perticensis, Rogerus de Barnevilla, de Britannia viri
Malmesb. iv. 350, p. 536. magni Pergandus et Conanus. Hos quoque sequebantur Angli,
Normanni, Flandrenses, Britones, Andegavenses, Galli occiden-
tales, et omnes populorum cunei, qui ab oceano Britannico
usque ad Alpes mediterraneo tractu debebant. Isti omnes in
Will. of Tyre, col. 273. negotium crucis profecti in Apuliam et Calabriam, circa
hyemis ingruentis initia, nivium et glacierum vitantes¹ incom- p. 193.
moda, ibidem expectantes donec aura felicior arrideret.
Diceto, col. 491. Circa idem tempus fundata ecclesia Norewicensis, et in ea The church
pro clericis monachi surrogati. of Norwich
founded.

De obsidione Nicææ civitatis a cruce signatis facta.

Cf. Baldric, Anno Domini mxcvii. Dux Godefridus cum suis legionibus Advance
Hist. apud Constantinopolim, dux Boamundus cum suis apud urbem of the
Hieros. i. Castoream, comes Tholosanus cum suis apud Pelagoniam, cele- Crusaders
col. 1075 bres Dominicæ Nativitatis dies transigentes, decreverunt, unus- to Nice.
(Migne, quisque in loco suo, intuitu religionis, manus a præda et
clxvi.). qualibet injuria cohibere. Hi omnes in vere sequenti, com-
positis sarcinis, vehiculis et clitellis iter aggredientes, versus
Will. of Tyre, ii. 21, col. 272. Nicæam urbem pedetentim incedunt. Qui tandem ad Nico- Their junc-
mediam, quæ Bithiniæ metropolis est, venientes, habuerunt tion with
obviam venerabilem sacerdotem Petrum heremitam ibi, qui the forces
cum paucis quæ sibi superfuerunt, reliquis legionibus occur- of Peter
rens, eorum cœtibus conjunctus est, principibus salutatis; the Hermit.
ubi ab omnibus benigne susceptus, de suorum amissione plu-
rimum condolebant, et multa ei donaria contulerunt. Multi-
plicatis igitur armatorum copiis, et moderamine congruo iter
expedientes, Nicæam per Dei gratiam attigerunt; ubi castris Siege of
in girum dispositis, loca tamen venturis² reservantes, urbem Nice begun.
mense Maio, decima quinta die mensis, in die videlicet Domi-
nicæ Ascensionis, obsederunt. Comes vero Tholosanus negotiis Raymond
pertractatis, sumpta ab imperatore licentia, ad urbem præ- of Toulouse
joins them.

¹ vitantes] evitantes, O. This clause and the next are the compiler's.² O. W. ins. legionibus.

A.D. 1097. dictam velox pervenit, et cæteris se principibus obsidionem agentibus cum legionibus conjunxit.
 Prodigy in Nonis Aprilis apud Finchamestude in Bercsire quod- Robert de
 Berkshire. dam stagnum fluxit sanguine. Monte.

Qualiter dux Robertus venit ad obsidionem Nicææ civitatis.

Advance of Robert of Normandy to Nice. Audiens autem dux Normannorum Robertus Nicæam urbem a principibus, qui ipsum præcesserant, jam esse obsidione vallatam, convocatis viæ consortibus sarcinisque compositis, Will. of Tyre, iii. 22, col. 273.
 ad mare descendit. Et moram quam fecerat in Apulia redi- mere¹ cupiens, cum omni tranquillitate Yllirico, Macedonia, et utraque Thracia transcursis, Constantinopolim pervenit. Ubi ab imperatore vocatus, more aliorum principum, fidelitatem tam ipse quam comites qui cum eo venerant, fecerunt; et inde in ampliorem recepti gratiam, in auro, vestibus pretiosis, vasis tam artificio quam materia admiratione dignis, olosericis quoque inauditæ æstimationis, dona susceperunt, qualia prius non viderant, et quæ ipsis etiam receptoribus stuporem inferrent, dum rerum antea visarum excederent dignitatem. Deinde sumpta ab imperatore licentia, transitoque Hellesponto, cum suis legionibus Nicæam pervenerunt, a principibus, qui eos prævenerant, magnæ devotionis amplexu suscepti; qui locum sibi in obsidione deputatum obtinentes, castra magnifice statuerunt. Hic igitur primum ex diversis agminibus [unus] Id. iii. 23, factus [est] Dei viventis exercitus, ubi legionibus numeratis col. 274.
 Numbers of the whole army. inventi sunt habere peditum² secenta milia,³ equitum vero loricatorum centum milia, qui omnes in girum prædictæ urbis considentes, laborum suorum [primitias]⁴ cum omni devotione Domino consecrarunt.

De pugna inter Christianos et Turcos et nostrorum victoria gloriosa.

Victory of the Crusaders before Nice. Nicæa, urbs magna et rerum omnium opulentissima, una est Id. iii. 1, de civitatibus Bithiniæ, cujus dominus erat quidam Turcorum col. 273.
 potentissimus simul et totius regionis, nomine Solimannus, qui lingua Persarum rex interpretatur. Hujus autem antecessores ab

¹ redimere] redire, A. C. D. has reddire altered to redimere.

² peditum] predictus, D., and so A., but it has been altered to peditum.

³ milia] om. C.

⁴ primitias] om. A. O. W. has fructum. A modern hand has inserted propositum in A.; primitias is from William of Tyre, and the Hist. Angl. has it.

- Will. of Tyre, iii. 1, col. 275. imperatore Constantinopolitano, Romano nomine, qui ante hunc A.D. 1097. Alexium erat tertius, has occupaverant regiones, et easdem huic tradiderant Solimanno. Possidebat autem provincias universas a Tharso Ciliciæ usque ad Hellespontum, ita ut in confinio Constantinopolitanæ civitatis procuratores suos haberet, qui tributa et vectigalia totius regionis ad commodum domini sui colligerent et collecta confiscarent. Ipse autem cum multitudine copiosa armatorum in montibus vicinis, vix ab obsidione decem miliaribus distans, opportunitatem quærebat, quo ordine urbem posset a cruce signatorum inquietudine liberare. Tunc Solimannus ut cives obsessos consolaretur, duos ad illos direxit nuncios, qui navigio per lacum ad urbem descenderent, et mandata sibi imposita ad cives obsessos occulte perferrent; sed unus ex illis, qui missi fuerant a nostris captus est, et alter gladio confossus. Principes autem nuncium, qui vivus captus fuerat, in arcto ponentes, didicerunt ab eo, quod Soldanus in crastino venturus erat, ut obsidionem solveret et illos de instanti periculo liberaret. Solimannus igitur in cras- Defeat of tino circa horam tertiam, ut nuncius prædixerat, cum quin- Soliman. gentis armatorum milibus de montibus ad plana descendens, præmisit decem milia equitum ad portam meridianam quæ comiti Tholosano commissa fuerat, et cum impetu multo in ejus irruunt legiones, a quibus accepti, et conatibus mirabiliter confractis et aciebus dissolutis, jam erant in fugam versi. Cum ecce Solimannus cum majoribus superveniens copiis, illos qui dissoluti erant iterum reducens, in nostros redire compellit. At vero dux Godefridus et dominus Boamundus comesque Flandrensis cum suis ad unguem armati, videntes comitis exercitum supra vires fatigari, irruunt constanter in hostium legiones, et interfectis ex eis ad quatuor milia, et nonnullis captivatis, in fugam eos compulerunt. Nostri quoque Investment of Nice. hac prima potiti victoria, obsidionem continuant,¹ dispositis in
- Id. iii. 2, col. 276. gyrum militaribus catervis in hunc modum: ad portam orientalem sedit dux Godefridus cum duobus fratribus suis et eorum catervis; ad portam septentrionalem dominus Boamundus cum Tancredo et aliis principibus suis; ad portam australem comes Raimundus et episcopus Podiensis; ad portam occidentalem dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum suis armatis. Sic ergo ex omni parte urbs vallata est; ita quidem quod antea non perlustrarunt radii solares militiam tam præclaram. Deinde principes nostri ad terrorem civium inclusorum, capitibus occisorum amputatis et machinis immissis, in urbem projecerunt, mille capita cum quibusdam captivis ad imperatorem dirigentes.
- Id. iii. 3. (Not in W. of Tyre.)
- Id. iii. 4, col. 277. Will. of Tyre, iii. 4, col. 278.

¹ *continuant*] *continuatum*, W.

A.D. 1097.

*De suffossione et ruina turris.*Siege of
Nice.
p. 194.

His ita gestis, placuit principibus ut petrarias aliasque Will. of
machinas ad muros urbis applicarent. Dumque in hoc atten- Tyre, iii. 5,
tius artifices laborarent, et urbem frequentibus impugnassent col. 278.
congressionibus, curriculo septem hebdomadarum, quadam die
condicto de more insultu, duos nobiles, Baldewinum, videlicet
Calderon, et Baldewinum de Gant, unum jactu lapidum, alte-
rum jactu¹ sagittæ, dum animosius in urbis expugnatione de-
certarent, nostri misero infortunio amiserunt. In alio quoque
similiter conflictu, de principum consilio iterato, comes Wil-
lelmus de Foreis et Galo de Insula sagittis confixi ceciderunt.
Guido præterea de Possessa vir nobilis ibidem carne solutus
est, gravi infirmitate correptus. Quadam iterum die dum Id. iii. 6,
principes universi machinas suas certatim ad murum appli- col. 279.
carent, comes Hermannus et Henricus de Ascha Theutonici
instrumentum quoddam satis artificiose composuerunt, in quo
equites viginti componentes ad murum applicuerunt. Quæ
tandem, instantibus ad defensionem civibus, magnorum impulsu
lapidum ita contrita est, ut eos qui infra erant comprimeret
universos. Fervebant autem alii nihilominus in opus inceptum,
et assiduis insultibus requiem civibus subtrahebant. Lacus
tamen civitati adjacens nostrorum præcipue præpediebat opus;
nam cives per eum liberius navigantes, victum et alimentorum
copias in nocumentum principum intulerunt in urbem. At Id. iii. 7,
principes, adhibitis ad lacum navibus et armatis impositis, col. 280.
victualia civibus subtraxerunt. Ad turrin quoque quandam, Id. iii. 8,
quæ erat in parte australi civitatis, cæteris omnibus eminens col. 281.
tior et fortior ad expugnandum, cum omnia deficerent argu-
menta, tandem adhibuerunt suffossores, qui eam cum multo Id. iii. 9,
labore suffodientes et ligneis materiis sustentantes, supposito col. 282.
demum² igne quo ligna consumerentur, dum materia in cineres Id. iii. 10,
esset redacta, turris cum tanto fragore corruit, ut instar terræ col. 283.
motus audientium corda perturbans non modicum ingereret
sua ruina terrorem. Ad sonitum igitur tantæ ruinæ, excitatæ
legiones ad arma convolant, animos acuunt, quasi urbem
protinus ingressuri.

*De captione Nicæ civitatis et de remuneratione imperatoris.*Capture of
Soliman's
wife and
children.

Solimanni vero uxor, ex turris ruina in desperationem versa, Id. iii. 11,
navibus cum suis per lacum devecta, ab urbe clam egreditur; col. 284.
sed nostri, qui in lacu erant in navibus ad explorandum immissi,

¹ jactu] ictu, W., as William of Tyre.² demum] deinde, W.

- Will. of Tyre, iii. 11, col. 284. Id. iii. 9, col. 282. fugientem capiunt, et captam principibus præsentant; captis A.D. 1097. igitur cum illa duobus filiis suis adhuc tenellis, sub arcata cum matre custodia deputantur. Dux magnificus Godefridus Turcum quendam, qui multos ex nostris telis confoderat et insuper principes verbis probrosis afficiebat, visa opportunitate, sagitta cerebro perforato, extra murum in fossatum præcipitem dedit.
- Hen. Hunt. vii. f. 214 b. Tunc undique omnes ad insultum animati, lituis perstreptentibus et tubis, aggrediuntur urbem; repletur aer clamoribus, non prosunt inclusis sagittæ, non tela ignita, non lapides aut ligna, non vires, non arma, non missilia augmentata. Tunc cives ad ditionem compulsi, resignaverunt urbem Tatino cuidam imperatoris ministro; quod nostris principibus ad majora properantibus satis placuit, juxta quod fuerat imperatori concessum. Receperunt autem peregrini sclavos¹ suos omnes, tum illos qui in obsidione capti erant a civibus, tum illos qui de exercitu Petri a Solimanno capti fuerant, ut superius est relatum. Principes igitur nuncios ad imperatorem dirigentes, hortati sunt instantius, ut ad partes illas tot de suis principibus mittat, qui sufficiant ad custodiam civitatis; præsentaveruntque ei uxorem Solimanni et filios, quod gratanter acceptavit. At imperator lætabundus et gaudens de familiaribus suis quosdam direxit, qui urbem cum omni captivorum substantia in auro et argento et omni genere suppellectilis susciperent, per quos etiam singulis peregrinis donaria transmittens ingentia, tam litteris quam viva voce benivolentiam singulorum captabat, et pro tam laborioso servitio et imperii sui tanto incremento gratias refert copiosas. Capta est autem urbs Nicæa anno Domini millesimo nonagesimo septimo, mense Julio,² vigesimo die mensis.
- Will. of Tyre, iii. 11, col. 284. Surrender of Nice.
- Id. iii. 12, col. 285. Soliman's wife and children sent to the emperor.

De progressionē cruce signatorum et damnosa victoria eorundem.

- Id. iii. 13, col. 286. Soluta igitur obsidione, iterum de mandato principum cruce signatorum ad proficiscendum invitatur exercitus, et compositis sarcinis, tertio kalendas Julii iter arripiunt; et pontem quendam transeuntes, in duo exercitum diviserunt; dominus Boamundus et dux Normannorum Robertus, comes Blesensis Stephanus, Hugo de Sancto Paulo, et Tancredus, cum suis cohortibus lævam secuti, in vallem, cui nomen est Gorgoni,³ pervenerunt; reliqui vero omnes dexteram tenentes, vix a castris prædictorum duobus distantes miliaribus, dietam compleverunt. Solimannus vero illatæ memor injuriæ, in crastino circa horam diei secun-
- Battle of Dorylæum.

¹ *sclavos*] captivos, W. of Tyre.² *Julio*] sic. Junio, William of Tyre.³ *Gorgoni*] Georgii, Hist. Angl.

A.D. 1097. dam adest cum Turcorum agminibus infinitis, quorum numerus Will. of
 Battle of ducentorum milium summam¹ excedere dicebatur. Nostri vero, Tyre, iii.
 Dorylæum. per exploratores eorum adventu præcognito, sarcinas et cur- 13, col. 287.
 rus cum debilibus suis secus arundinetum in vicino positum
 locaverunt, et ipsi ad arma convolantes, equos præparant, quasi
 cominus pugnaturi. Et missis nunciis ad alium exercitum, a
 quo temere recesserant, hortantur attentius ut auxilium con-
 ferant² suis legionibus desperatis; sed interim, nostris invitis,
 bellum committitur horribile et damnosum, in quo Christiana
 contrita sunt agmina vehementer. Nam equi eorum insolitum Diceto,
 non ferentes clamorem Turcorum, buccinarum clangorem, ictus- col. 493.
 que taburcinorum, calcaribus non parebant. Dum igitur Chris- Hen. Hunt.
 tiani fugam inire cogerentur, supervenit magnificus dux Nor- f. 214 b.
 mannorum Robertus, clamans et dicens, "Quo fugitis, milites?
 "quo fugitis? equi Turcorum nostris velociore sunt, unde fuga
 "præsidio non est. Melius est enim bene mori, quam turpiter Diceto,
 "vivere; mecum sentite, me sequimini." Hæc cum dixisset, col. 493.
 in quendam Turcorum regem lancea direxit aciem, quæ scutum
 ilico et loricam cum corpore perforavit. Secundum quoque et
 tertium similiter in momento confossos prostravit. Tunc animus Hen. Hunt.
 reddit Christianis, pugnaque gravissima committitur et horrenda. vii. f. 214 b.
 Cæsi sunt in illo conflictu de nostris duo principes; nam Wil-
 lelmus Tancredi frater, dum regem quendam Turcorum lancea
 transfigit, ejusdem regis lancea perforatur. Godefridus quoque
 de Monte, dum caput cujusdam pagani amputat, sagitta per-
 foratur. Tertius Parisiacensis Robertus eodem mortis genere Will. of
 vitam finivit. Ceciderunt autem in hoc conflictu ad duo milia Tyre, iii.
 peregrinorum, deficientibus agminibus et in fugam compulsis. 14, col. 288.
 Sed cum sic afficeretur populus Christianus, ecce alius exercitus,
 quem ducebat dux Godefridus, cum quadraginta milibus arma-
 torum, qui omnes acriter in acies irruunt perversorum, et
 atrociter satis et animose decertantes, dum Turci infideles tot
 hostes supervenisse conspiciunt, quasi cælum super se ruiturum Hen. Hunt.
 expavescunt, et cum duce suo Solimanno præsidium fugæ capes- vii. f. 215.
 sunt. Quos fugientes Christiani tanta persequuntur instantia, Will. of
 ut per quatuor miliaria ultra eorum castra continuam opera- Tyre, iii.
 rentur ex eis stragem. Et captivos omnes, quos Turci cepe- 15, col. 289.
 rant, reducentes, ad castra eorum sunt reversi; ubi repperientes
 copiam auri et argenti, jumentorum cum gregibus, armentis, et
 victualibus infinitam,³ collectis papilionibus et tentoriis, equis

¹ *summa*] introduced by Par. in the margin of A. It is not in W. W. of Tyre has *quantitatem*.
² *conferant*] om. A. W. inserted in the margin of A. by Paris.
³ *infinitam*] infinitis, W., Par. inserts *copiam* in the margin.

Will. of
Tyre, iii.
15, col.
289.

pariter et camelis, in castra¹ propria sunt recepti. Cecidisse A.D. 1097. autem dicuntur ea die de numero hostium, et apud suos, virorum Losses on potentium ad tria milia. Actum est itaque hoc praelium die both sides. kalendarum Juliarum, pugna multum dissimili, cum Turcorum centum quinquaginta milia, contra Christianorum quinquaginta milia decertarent.

De progressu peregrinorum a Nicœa usque ad Antiochiam, et regionibus subjugatis.

Id. iii. 16,
col. 289.

Postquam autem per triduum moram, sibi et equis necessariam, Advance in loco certaminis protraxissent, lituis monentibus, se iterum ad of the iter accingunt. Et transcurta Bithinia universa, Pissidiam sunt crusaders ingressi. Ubi casu in provinciam arentem et inaquosam descen- upon An- dentes, ibidem præ² sitis importunitate, ardoris molestia, coepit tioch. populus ita deficere, ut plusquam quingenti spiritum exhalarent. Tandem his erepti periculis, descenderunt in regionem uberri- mam juxta Antiochiam minorem, quæ Pissidiæ³ metropolis est.

Id. iii. 17,
col. 290.

Exhinc quoque turmas suas dividentes dispersi sunt per pro- vincias, ut eas explorarent, quo possent ad principes earum perferre notitiam. Qui a castris divisi, Heracleam Lichaoniæ

Id. iii. 18,
col. 292.

urbem prætereuntes, ad Yconium, ejusdem regionis metropolim, pervenerunt, quam omni habitatore vacuum invenerunt. Turci enim civitates et castella deserentes, cognito peregrinorum adventu, non habebant fiduciam resistendi. Indeque Mara-

Id. iii. 19,
col. 292.

siam urbem transeuntes, Ciliciam sunt ingressi. Habet autem Boundaries Cilicia ab oriente Celessyriam, ab occidente Ysauriam, a septem- of Cilicia. trione juga montis Tauri, ab austro Cyprium mare. Habet

Hen. Hunt.
vii. f. 215.

etiam duas urbes metropolitanas, Anavarzan et Tharsum, docto- ris gentium Pauli natale solum; hæc civitas subdita est Balde- wino fratri ducis Godefridi. Robertus Normannorum [dux] quandam cepit urbem Azena vocatam,⁴ et dedit eam suo militi Symeoni. Dux Boamundus et comes Reimundus ceperunt aliam urbem, quam Petro de Alpibus contulerunt. Inde ad Oxan⁵ pro- fecti, urbem obtinuerunt, et Petrus de Russillun⁶ cepit Rufam⁷

¹ castra . . recepti] castris . . reversi, A. It is altered by Paris. W. of Tyre has *reversi*.

² præ] A. has *po* in the margin.

³ Pissidiæ] Posside, A., with *D* in the margin; Perside, C.; Des- side, D.

⁴ urbem Azena vocatam] quan- dam civitatem Turcorum, Hunt. Azena seems to come from the

previous sentence in Huntingdon, who says "Athena vero et Mamistra " subditæ sunt *Tancredo*." The place is Adana, near Tarsus.

⁵ Oxan] a mistake of the scribe for *Coxan*, i.e. Coeson, the ancient *Cucusus*.

⁶ Russillun is an error for *Roasa* (Roix).

⁷ Rufam] Rusa, Baldric, ii. 1090.

A.D. 1097. et plurima castella subegit. Guelfus quidam, natione Burgun- W. of Tyre, iii. 20, col. 294.
 Conquests of Guelf, Tancred, and Baldwin. dus, Adama urbem subjugavit, et Tancredum supervenientem in ea benigne suscepit. Tancredus inde profectus Mamistram¹ Id. iii. 21.
 venit, et Turcis interfectis, urbem subjugavit. Inde ad minorem Alexandriam descendens, urbem obtinuit, et provinciam sibi col. 298.
 totam subegit. Baldewinus frater ducis Godefridi, ad majorem Id. iv. 1, reversus exercitum, assumpta militia in partes septentrionales col. 299.
 descendit, et regionem totam usque ad Eufraten in sua jura recepit. Exiit ergo fama ejus ad cives Edessanos, qui² trans Id. iv. 2, flumen habitabant, quod tantus princeps de gente occidentis col. 300.
 advenerat; qui vocantes eum humiliter rogabant, ut sibi et suæ Edessa. civitati præesse dignaretur. Est autem Edessa nobilis Mesopotamiæ civitas, quæ alio nomine Rages appellatur, ad quam Tobias senior Tobiam filium suum misit, ut a Gabelo cognato suo reposceret decem talenta. Ad hanc veniens Baldewinus a duce urbis et populo universo cum gloria suscipitur et honore. Inde Samosata. urbem Samosatam adveniens, cum vidisset eam quasi inexpugnabilem, datis aureorum decem milibus, emit eam a duce civitatis, et in sua jura recepit. Et inde ad Sororgiam transiens, Id. iv. 6, obsedit illam et cepit. Quod cum factum fuerat, liber com- meatus ab Edessa usque ad Antiochiam, transire volentibus, Id. iv. 7, patebat.³ Major interea exercitus ad urbem Maresiam profectus, quam Turci præ timore vacuum reliquerant, Christianos in ea solummodo invenerunt. Inde miserunt Robertum ducem Normannicum ad urbem Artasiam cum comite Flandrensi, quorum adventum cum cives cognoverunt, Turcos omnes, qui⁴ eos multo jam elapso tempore oppresserant, necaverunt, et extra urbem omnium capita projecerunt. Distat autem hæc civitas ab Antiochia miliaribus quindecim, quæ etiam Calquis alio nomine nuncupatur.

De transitu cujusdam pontis et obsidione Antiochiæ.

Advance across the Orontes to Antioch. His ita gestis revocatæ sunt omnes legiones dispersæ per Id. iv. 8, diversas provincias, et exercitu redintegrato, generale fit interdictum inter eos, ut nullus de cætero nisi jussus præsumat ab exercitu separari. Mane autem facto, acies versus Antiochiam dirigunt; sed quoniam fluvius Orontes, qui et vulgari appellatione Fer dicitur, in via medius erat, super quem pontem audierunt fortissimum esse, miserunt Robertum ducem Normannicum cum sociis expeditis, qui itinera prætemptarent, et si quid

¹ *Mamistra*] the ancient Mopsuestia, now Messissé. Le Prevost, Orderic Vital. iii. p. 514.

² *qui . . habitabant*] introduced by

the compiler from below (col. 301).

³ *patebat*] patebit, W., and so A., but it is altered by Paris.

⁴ C. ins. in.

Will. of Tyre, iv. 8, col. 306. difficultatis emergeret, principes sequentes super eo redderent A.D. 1097. certiores. Præcedebat ergo dux majores legiones, donec ad Passage prædictum pontem pervenit. Erat autem pons lapideus, in of the col. 306. utraque fronte turres habens fortissimas, in quibus centum Orontes.

virī armis strenui, balistarum usum habentes, erant deputati, qui pontem vel fluminis vadum volentes transire violenter arcerent. Advenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui in ulteriori¹ fluminis ripa constituti, transitum nostris negare pro viribus decertabant. Ad hunc quoque pontem cum transire non poterat dux Robertus, ab hostibus prædictis impeditus, fit ibidem confictus asperimus, qui usque ad adventum majoris exercitus non cessabat. Postquam ergo universæ convenerant legiones, lituis perstreptentibus et tubis, pontem invadunt, viribus totis hostes repellunt, et alii interim vado reperto p. 196. flumen potenter transeunt, et ripam ulteriorem hostibus fugatis attingunt. Deinde translato exercitu universo, castra statuerunt, et die sequenti inter montes et fluvium viam regiam sequentes, ante urbem infra miliare unum castra locaverunt.

Id. iv. 9, col. 307. Est autem Antiochia civitas præclara, ab Antiocho filio² Alex- *Antiochia*. andri Macedonis dicta, eo quod illam caput statuerit regni sui. In hac postmodum apostolorum princeps cathedram tenuit pontificalem sub Theophilo viro venerabili, qui erat in civitate potentissimus, a quo etiam fuit Theophilis³ nuncupata. Hæc *Theophilis*. quoque priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam Se- *Reblata*. dechias rex Juda ante Nabogodonosor regem ductus est et

Id. iv. 10, col. 308. oculis privatus. Sita est autem⁴ in provincia Syriaceles, quæ *Syriaceles*. majoris Syriæ pars esse dinoscitur, habens agros uberrimos,

Id. iv. 11, col. 311. rivis ac fontibus delectabilis et amœnitate singularis. Erat autem dominus civitatis quidam Anxianus, natione Turcus, qui de familia fuerat magni Soldani Persarum, nomine Belfecho, qui provincias illas omnes suo expulsis Christianis subjugavit imperio. Placuit itaque principibus occidentis, ut ad urbem *The city* accedentes eam obsidione vallarent; unde urbi appropinquantes, *invested*. decimo quinto kalendas Novembris acies in gyrum in hunc

Id. iv. 13, col. 313. modum disponunt; cum igitur quinque essent portæ civitatis, quarum duæ propter fluminis vicinitatem⁵ non poterant obsideri, dimisit illas exercitus inobsessas, reliquis tribus obsidione vallatis. Superiorem igitur portam obsedit Boamundus, cum his qui ab initio fuerant ejus castra secuti. Juxta eum sedit dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum sociis suis,

¹ *ulteriori*] ulteriora, W., and so A., but it is altered by Paris.

² *filio*] an introduction of the compiler. W. of Tyre has *post mortem A.*

³ *Theophilis*] Theopolis, W. of Tyre.

⁴ *autem*] om. W., though in O.

⁵ *vicinitatem*] vicinitatis, C. D.

A.D. 1097. qui a castris Boamundi usque ad portam Canis agmina conjunx- Will. of
erunt. Juxta illos continuaverunt obsidionem comes Tholosanus Tyre, iv.
et episcopus Podiensis Aymerus, cum aliis nobilibus qui eorum 13, col.
fuerant vexilla secuti. Juxta eos sederunt aliis copulati dux 314.
Godefridus cum fratribus suis Eustachio et Baldewino, et aliæ
legiones multæ, quæ ipsum quasi rectorem fuerant subsecutæ.¹

Boamundus victualia quærens multos Turcorum interfecit.

Siege of Antioch. Civitate itaque in hunc modum obsessa, locaverunt machinas Cf. Id. iv.
in locis opportunis, petrarias scilicet, trubuculos, et mangonellos, 15, col.
ex quibus crebros lapides mittebant et damnosos,² quæ civibus 316.
inclusis terrorem non minimum incusserunt. Castellum etiam
ligneum latum componentes et altum, balistarios in eo loca-
verunt, qui in insidiis civium constituti telis ignitis³ et vene-
natis multos neci ex hostibus tradiderunt. Turci e contrario
machinas pro machinis construentes, tela pro telis et lapides
pro lapidibus in peregrinorum perniciem remiserunt. Tandem
innumeris hinc et inde interfectis, et maxime ex eis qui
victualia quærebant, deficientibus⁴ alimentis, dominus Boamun- Id. iv. 19,
dus et comes Flandrensis Robertus de communi consilio, ut col. 320.
pabula quærerent, exierunt. Audientes autem Turcos esse in
quodam castello et villa magna in regione hostium bonis
omnibus refecta, profecti sunt illuc cum legionibus suis, ubi
multis Deo volente a⁵ paucis trucidatis, spolia multa in suos
usus receperunt. Cognoverunt autem prædicti principes per
exploratores suos Turcorum multitudinem in proximo consti-
tutam, contra quam comitem Flandrensem direxit Boamundus
cum viribus armatis, ipse majoribus copiis stipatus secuturus.
Comes vero in opere Martio vir strenuus, in hostes acriter
irruens, centum ex eis gladio peremit. Dumque victor ad
socios rediret, ecce alii exploratores multo fortiores nunciant
adventare ex alio latere emergentes. Contra quos viribus
multiplicatis incedentes, prævia Dei gratia, omnes in fugam
compulerunt, et quasi per duo miliaria insequentes eos, stragem
non modicam hostibus intulerunt. Indeque cum triumpho ad
castra revertentes, cum equis et mulis, camelis,⁶ asinis, armentis,
et spoliis uberrimis quæ⁷ contraxerant, agros repleverunt cir-
cumpositos, et principes in victus penuria laborantes immensa

Plunder
obtained by
Bohemond
and Robert
of Flan-
ders.

¹ *subsecutæ*] subsecuti, A.

² *damnosos*] dampnos, A. The
Hist. Anglor. has *dampna*, adding
irrogabant at the end of the sen-
tence.

³ *ignitis*] ignis, O. A.

⁴ *deficientibus*] deficientis, A.

⁵ *a*] cum, A. O. W.

⁶ *camelis* . . . *armentis*] intro-
duced by the compiler, who has
enlarged all this description.

⁷ *quæ*] quas, A. O. W., probably
from "præda, quam contraxerant,"
in W. of Tyre.

W. of Tyre, lætitia perfuderunt. Sed quoniam tantæ multitudini vix per A.D. 1097.
 iv. 19, col. 321. dies paucos præda sufficere potuit præfata, prævaluit in brevi Many
 Id. iv. 21, adeo fames in populo, quod innumera hominum multitudo, ab crusaders
 coll. 322, obsidione recedens, juramentorum et voti¹ professionis imme- leave the
 321. mores, clam ad patriam repedarunt. Inter quos etiam et army.
 Tatinus quidam homo subdolos et imperatori Alexio familia-
 rissimus, peregrinorum oppressionem metuens, ut quocunque
 modo fraudem palliaret, relicta in obsidione familia cum ten-
 Id. iv. 20, toriis, recessit non denuo reversurus.² Hoc quoque tempore Death of
 col. 321. Suanus, Danorum regis filius et cruce signatus, cum viris mille Swegen,
 quingentis optime armatis, ad obsidionem properans Antio- son of
 chenam, non longe ab urbe Nicæa Turcorum perpeßus insi- Eric I.
 dias, cum suis omnibus interfectus est. Sed tamen diu et
 viriliter hostibus resistentes, ne inulti animas effundere vide-
 rentur, cruentam post se proditoribus victoriam reliquerunt.

De afflictione peregrinorum in fame et mortalitate

Id. iv. 22, Per idem tempus cum in obsidione fames de die in diem Sufferings
 col. 322. inualesceret, et ex fame lues sequeretur, de mandato domini of the
 Podiensis, qui legatione sedis Apostolicæ in exercitu fungebatur, besieging
 statutum est ut triduanum indiceretur jejunium in populo; army from
 videbatur enim prudentioribus viris et litteratis, quod peccatis famine.
 exigentibus prædicta incommoda acciderunt. Decernunt pa-
 riter meretrices omnes ab exercitu sequestrari, adulteria et
 fornicationes, ebrietates et comessationes, aleas et fallaces
 jurationes, simul et omnes fraudes interdicare universis; ut
 omni spurcitia eliminata, adesse sibi divinam misericordiam
 humiliter implorarent. Factum est autem, ut per gratiam Dei
 superabundantem, populo ad frugem vitæ melioris revocato, ex
 Id. iv. 23, parte quiesceret sævior ira Dei. Movebantur enim supra mo- Number of
 col. 323. dum ex hoc peregrini, quod sciebant exploratores esse in exer- spies in
 citu ex omnibus orientis nationibus in quibus conversabantur the army.
 increduli; dum unusquisque eorum de proprio statu sollicitus
 scire volebat,³ qualiter se contra tantam expeditionem defen-
 dere valuisset. Nec enim erat difficile hujusmodi exploratoribus
 inter nostros latere, cum mercatores in exercitu victualium, p. 197.
 alii Græcos, alii Surianos, alii Armenios, se esse affirmarent.
 Et cum hujusmodi exploratores famem inualescere simul et
 mortalitatem conspicerent in exercitu, timuerunt peregrini valde
 ne si tanta calamitas inter Gentiles disseminaretur, ipsi col-

¹ voti] votivæ, O. W. W. of Tyre has *publicæ*.
² reversurus] reversus, W., though O. is correct.
³ volebat] volvebat, A.

A.D. 1097. lectis militaribus copiis supervenientes peregrinos obruerent Will. of
Stratagem universos. Cumque principes contra hoc nullum potuissent Tyre, iv.
of Bohemond to remedium invenire, Boamundus vir perspicacis ingenii, circa 23, col.
get rid of the spies. primum noctis sequentis crepusculum, cum alii sodales per 324.

castra pro apparatu cœnæ de more essent solliciti, adduci præcepit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, et tradens eos carnificibus, mandat jugulari, et copioso igne supposito, quasi ad opus cœnæ assari. Jussit etiam suis, quod si ab aliquibus essent interrogati, quid sibi vellet talis cœnæ apparatus, dicerent sic esse decretum, ut quotquot ex hostibus deinceps aut eorum exploratoribus caperentur, omnes in prandiis principum et populi modo simili consumerentur. Audientes autem qui in expeditione erant tam admirabile factum, et quod in castris domini Boamundi talia agerentur, accurrerunt universi, et rei novitatem admirantes, qui affuerunt exploratores, totum serio fuisse factum et absque simulatione credebant. Timentes itaque ne quid sibi simile accideret, de castris furtim egressi, ad propria sunt reversi; illis qui eos miserant dicentes, quoniam populus iste omnium ferarum silvestrium excedat sævitiam; cum¹ non sufficiat sibi urbes et castella subjugare, omnimodam hostium substantiam diripere, vel homines captivos inclementius torquere et occidere, nisi insuper et de carnibus eorum ventrem suum impleat, et inimicorum sanguine saginetur. Exiit ergo sermo iste ad partes orientis remotiores, et longe positas perterruit nationes. Civitas quoque Antiochena tota contremuit, hujus facti perterrita novitate. Hæc contulit Deus populo suo per studium et operam domini Boamundi, et per hoc exploratorum pestis in parte quievit.

Convalescentia ducis Godefridi ab infirmitate et ægritudinis causa.

Narrow escape of Godfrey from a bear.

Surrexit præterea in exercitu ingens lætitia de convalescentia Id. iv. 22,
ducis Godefridi, qui de valida ægritudinis molestia plene resti- col. 323.
tutus est sanitati. Receperat namque apud Antiochiam minorem Id. iii. 17,
vulnus fere letiferum, ab urso quodam sibi inflictum; dum ibi col. 291.
constitutus ob gratiam recreationis, silvam quandam ingressus, pauperem peregrinum invenit ligna arida comportantem; quem ursus ingens et horrendi corporis fugientem insequens ut devoraret, periculum imminens pauper clamore testatur. Dux vero pauperem clamantem conspiciens et rapido cursu fugientem, compatitur peregrino jam a belua devorando, et velociter irruit educto gladio ut opem ferret patienti. Videns ergo

¹ cum] cui, W., as W. of Tyre.

Will. of
Tyre, iii.
17, col.
291.

ursus ducem gladio instantem, spreto peregrino, quem prius A.D. 1097. persequatur, dentibus armatus et unguibus in hostem se contulit fortio-rem. Tandem dux, equo crudeliter vulnerato, pedes effectus, gladio rem agebat. Ursus autem patulo oris rictu et murmure occurrens horrido, ducis constantiam parvipendens, contempto gladio, nititur se cominus ingerere repugnant. Porro dux irruentem a se beluam propellere gladio totis nisibus instans, mucrone eam perfodere laborabat; verum ursus gladium declinans, et ducem brachiis amplexum constringens, in solum deicere conatur, ut sub se positum dente posset facilius et unguibus laniare. Verum miles strenuus et in armis egregius, læva beluam complexus, dextra impingit aciem, et capulo tenus immerso gladio mortem ingerit reluctanti. Saucius tamen dux et cruore respersus, periculosissime quoque vulneratus, cruentam nimis victoriam reportavit. Unde nimia sanguinis effusione debilitatus, ad sodales non potuit remeare. Tandem vero prædicto paupere, qui ejus beneficio mortem evaserat, proclamante et casum indicante, accurrunt legiones universæ, et lectica impositum cum gemitu omnium et lacrimis detulerunt ad castra, et sub chyrurgicorum sollicitudine illum deputarunt, donec convenientibus remediis plenam posset consequi sanitatem. Nunc igitur, ut prædictum est, pristinae sanitati restitutus, gaudium quoque contulit legionibus universis.

Cf. Id. iv.
22, col.
323.

Narrow
escape of
Godfrey
from a
bear.

His re-
covery.

De consecratione Sampsonis Wigorniensis episcopi.

Diceto,
col. 493.

Eodem anno Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, consecravit Sampsonem in episcopum Wigornensem¹ Londoniis, in ecclesia Sancti Pauli, die Dominica, decimo septimo kalendas Julii.

Sampson,
Bishop of
Worcester.

De Ricardo abbate Sancti Albani.

Eodem anno Ricardus de Exaquo, abbas ecclesiæ Sancti Albani Anglorum prothomartyris creatus, rexit eam magnifice annis viginti duobus, interius religionem reformando, et exterius in cellis, plurimis terris, possessionibus, et rebus multis modis ampliando.

Richard of
Essay
made ab-
bat of S.
Alban's.

De duorum milium strage Turcorum.

Cf. Bal-
dric, ii.
col. 1092.

Anno Dominicæ Nativitatis mxcviii. peregrini, qui erant in obsidione Antiochiæ, dies Natalicios in obsequiis divinis et elemosinarum exhibitionibus magnifice celebrarunt; inter quos

The Crusa-
ders spend
Christmas
at Antioch.

¹ In the margin is a drawing of a pastoral staff.

A.D. 1098. etiam cives Antiocheni, de suo statu satis solliciti, principes Will. of infideles tam vicinos quam longe positos in sui subsidium Tyre, v. 1, Attempt to evocarunt. Factum est autem per eorum instantiam diligen- col. 325. relieve Antioch. tem, quod a Damasco¹ et Jerusalem, Cæsarea, Alapia, Haman, Emissa, et Ierapoli, et conterminis regionibus multis, congregati referuntur circa castrum cui nomen est Hareg, quod ab Antiochia vix quatuordecim miliaribus distat, ad² viginti octo milia bellatorum. Hi omnes habuerunt propositum ex improvise in peregrinos irruere, dum circa urbis insultum essent occupati. Sed principes nostri, quos eorum insidiæ non latebant, pedites omnes de exercitu in obsidione relinquentes, qui equites erant in primo noctis crepusculo, armis instructi, sine Id. v. 2, tumultu et quasi sub silentio de castris egressi, inter lacum col. 326. quendam et Orontem fluvium, qui quasi unius miliaris³ spatio a se distant, nocte illa quieverunt. Mane autem facto, cum festinatione ad arma convolantes, in sex aciebus suum disponunt exercitum, singulis earum certis ducibus assignatis. Turci vero non longe constituti, scientes quod nostri in vicino essent, de suis copiis duas acies præmiserunt, reliqua turba cominus subsequente. Factum est autem ut nostri, qui vix⁴ septingenti erant, suscepto de supernis incremento, infinita milia viderentur. Procedentibus itaque paulatim ad invicem legionibus, cœperunt primæ acies eorum in nostros cum magno impetu irruere, et immissa sagittarum grandine ad suos⁵ habere recursum. Nostri autem cominus accedentes, vibratis more solito lanceis et gladiis incumbentes, eos omnes in unam turbam solidari compellunt. Comprimentibus quoque illos hinc lacu, illinc fluvio, evagandi⁶ licentiam auferebant. Unde⁷ Christianorum ferre non valentes instantiam, in sola fuga constituunt spem salutis. Dantibus ergo terga⁸ infidelibus, nostri eos certatim insequuntur usque ad castrum supradictum, quod a loco certaminis miliaribus decem distabat. Videntes autem oppidani suorum fugam, et gladiis eos fere omnes cecidisse, succenso Hareg castro, et ipsi fugam capessunt. At vero Armenii et alii fideles regionis, prædictum occupantes municipium, illud nostris principibus⁹ reddiderunt. Ceciderunt¹⁰ autem die illa ex hosti-

¹ *Damasco et Jerusalem*] from Baldric, ii. col. 1092.

² *ad . . . bellatorum*] not in W. of Tyre.

³ *miliaris*] om. C. D. W. It is in the margin in A. in a later hand.

⁴ *vix*] viri, C., the last letter of *vix* being concealed in A. by a

piece of vellum attached to the leaf.

⁵ W. ins. *confidunt*. It is not in W. of Tyre.

⁶ *evagandi*] evadendi, W.

⁷ W. ins. *Turci*.

⁸ *terga*] tergis, A. W.

⁹ *principibus*] precibus, O.

¹⁰ *Ceciderunt*] om. W. It is in O.

Will. of Tyre, v. 2, col. 327. bus ad duo milia, ex quibus quingenta capita reportantes cum A.D. 1098. mille equis optimis et manubiis copiosis ad castra reversi sunt, Victory of multas gratiarum actiones Domino persolventes. Cives quoque the Crusaders. interea per portam civitatis certatim egredientes, fere tota die nostris gravissima intulerunt certamina, donec nostrorum audientes adventum in civitate sese receperunt. Principes itaque victores ad obsidionem reversi, ducenta capita Turcorum in signum triumphi et doloris eorum incrementum machinis jaculatoriis in urbem præcipitari¹ fecerunt; cætera vero ante urbem palis confixa statuerunt, ut tam hæc quam illa eorum molestias adaugerent.

Peregrini trecenti a Turcis prosternuntur.

Hen. Hunt. Cumque principes omnes ad obsidionem reversi fuissent, in- The siege vii. f. 215. vadunt acriter universi mœnia civitatis. Contra quos cives renewed. acerrime rebellantes, signiferum Podiensis episcopi et multos alios peremerunt. Tandem cum in mensem quintum se pro- Arrival of Will. of Tyre, v. 4, col. 328. traheret obsidio, venerunt naves Januensium, peregrinos et Genoese victualia ferentes, et frequentibus nunciis exigentes, ut missis ships with aliquot de principibus secure eos ad castra conducerent. Quod pilgrims audientes peregrini qui in obsidione erant et victus penuria visions. vexabantur, infinitus eorum numerus ad mare descendit; ubi peractis negociis, ad castra redire proponunt. Eliguntur itaque de principibus dominus Boamundus, comes Tholosanus, Everardus de Pusato, et comes Garnerius de Gres, ut peregrinos qui in portu erant, tam eos qui nuper advenerant, quam alios qui ad mare descenderant, sub salvo ad castra reducerent. Audientes autem Antiocheni, quod prædicti principes ad mare descenderant, missis quatuor milibus expeditorum militum illis obviam, præceperunt ut parantes peregrinis insidias eos interficere laborarent. Factum est autem, cum plebei peregrini Slaughter cum victualibus et jumentis onustis inermes redirent ad castra, of the pilgrims. Turci ab insidiis erumpentes in² ipsos non segniter irruperunt. Contra quos cum principes præfati diu decertassent, videntes tandem imparem nimis conflictum contra tantam Turcorum multitudinem, cum illis, qui eos sequi poterant recedentes, ad castra de loco certaminis redierunt. Ceciderunt autem ibi ex pauperibus peregrinis quasi trecenti promiscui sexus et ætatis.

¹ præcipitari] immitti, W. Will. of Tyre has contorqueri. | ² in] et, W.

A.D. 1098. *De strage Turcorum gravissima et prælio catenus inaudito.*

Defeat of the Turks. Venit interea rumor in castra, quod peregrini, qui de mari Will. of
advenerant, hostium in viâ perpassi insidias, omnes repentino Tyre, v. 5,
impetu corruissent. Sed dum hæc inter se principes nimis col. 329.
condolentes ruminarent, ecce Boamundus et post paululum
comes Tolosanus ad castra revertuntur, casumque qui acci-
derat principibus exponentes. Anxianus itaque dominus civi-
tatis, cognoscens quod sui victores erant, præcepit portas urbis
aperire, ut cives revertentes liberum haberent ingressum. Sed
principes nostri, confratrum sanguinem ulcisci cogitantes, ad Id. v. 6,
arma convolarunt, et dispositis aciebus hostibus occurrunt, et col. 330.
solita gladiis incumbentes constantia, in Turcos irruunt, qui, præ
timore agminibus dissolutis, pontem civitatis certatim obtinere
contendunt. Sed dux Litaringiæ Godefridus cum suis pontem
occupans, aut intrare volentes gladiis obtruncat, aut in principes
illos insequentes redire perituros compellit. Sic ergo cum nec
hic nec alibi principum impetus et armorum instantiam ictus-
que importabiles sustinere diutius valerent, salutis unicum
remedium fuga erat, quo frustrati penitus gladiis passim cæ-
duntur et pereunt. Anxianus autem populum suum penitus
deficere videns, portas præcipit sub omni celeritate aperiri, ut
eorum saltem reliquias sub tuto permitteret collocari. Reserato
igitur aditu, tanta super pontem fugientium conglobata est
turba, tantusque factus tumultus, ut se invicem comprimentes,
in fluvium præcipitaretur eorum numerus infinitus. Dux quo-
que Godefridus, postquam in hoc conflictu multorum capita
loricatorum sine ictus repetitione solita fultus virtute amputa-
verat, unum ex Turcis in nostros protervius instantem, licet
lorica indutum, per medium cum gladio divisit, ita ut pars
ab umbiculo superior ad terram caderet, reliqua parte super
equum cui insederat infra urbem cursu rapido introducta.
Equus¹ autem hinniendo inter Turcos huc illucque, ac si dia- (Not in
bolica esset invectus furia, discurrens, sessoris corpus ab umbi- Will. of
culo deorsum gerens, omnes qui viderunt illius rei perterruit Tyre.)
novitate. Dux etiam Normannorum Robertus, alium sibi nimis Hen. Hunt.
infestum in capite percutiens, galeam et clipeum, caput, dentes vii. f. 215.
et collum, ut² solet ovicula a carnifice, usque in pectus deorsum (Not in
diffidit. Quo ruente in terram, ait Robertus; "Omnibus tarta- Hunt.)
"reis ministris animam³ tuam cruentam commendo."⁴ Cecide-

¹ *Equus . . . novitate*] an enlarge-
ment of "Obstupuit populus, visa
"facti novitate" in W. of Tyre.

² *ut . . . carnifice*] introduced by the
compiler.

³ *animam*] omnia, C.; D. has
been altered; A. had *omnia*, with
animam in the margin.

⁴ I cannot find this account of
Robert's words anywhere else.

Will. of Tyre, v. 6, col. 332. runt quoque illa die ex hostibus quasi ad duo milia Turcorum, A.D. 1098. et nisi nox superveniens bellum dirempsisset, finem proculdubio Slaughter illa die Antiochenum negotium habuisset. Compertum est fide- of the liter a nostris per captivos Turcos, quod duodecim de majori- Turks. bus eorum cum aliis corruerunt. Cives de nocte suorum cor- The bodies pora defunctorum sepulturæ tradiderunt; sed nostri funera despoiled. eorum effodientes, aurum, argentum, et vestes pretiosas ex¹ se- pultis canibus extraxerunt, quæ omnia in usus pauperum pere- grinorum cesserunt.

De equis duobus milibus a peregrinis captis.

Id. v. 8, col. 334. Post hanc autem victoriam divinitus peregrinis concessam, p. 199. cum² castra nova quædam et machinas ad expugnationem urbis Capture construxissent, audierunt quod cives pro defectu pabuli ad locum of 2,000 quendam pascualem equos suos consueverant destinare, qui vix horses. ab urbe quatuor miliaribus distare videbatur. Quod nostri cog- noscentes, et ad locum pascualem properantes, occisis qui ar- mentis præerant et equis, exceptis mulis et mulabus, duo milia equorum nobilium ad castra deduxerunt. Per idem quoque *De quibus-* tempus Baldewinus, ducis Godefridi frater, qui, ut prædictum *dam exen-* est, Edessam³ subjugaverat civitatem, audiens quod peregrini *niis prin-* magna rerum laborarent inopia, missis donis ingentibus in auro, *cipibus* argento, sericis, et equis pretiosis, rem⁴ principum singulorum *transmis-* reddidit ampliorem. Insuper autem et duci fratri suo⁵ de terra, *sis.* [quam] circa Eufraten possidebat, omnes redditus in frumento, vino, ordeo, et oleo, nec non et aureorum quinquaginta milia destinavit. Eodem tempore nunciatum est principibus, quod *Rumor de* Soldanus Persarum dominus ad Antiochenorum instantiam et *adventu* tuorum postulationes assiduas, innumerabiles armatorum copias *Persarum.* in Syriam transmiserat, qui jam imminere, quasi præ foribus, dicebantur. Hæc⁶ quoque famæ disseminatio adeo principes *Comes* nostros perterruit, ut Stephanus Carnotensium comes, ægritu- *Stephanus* dine simulata, et sumpta a fratribus licentia, cum quatuor arma- *præ timore* torum milibus ab obsidione non rediturus abcessit. Quo facto *aufugit.* tam notabili tamque funesto principes, qui in castris erant, consternati, coeperunt anxie deliberare, quomodo huic morbo possent occurrere,⁷ ne hoc exemplo pernicioso alii simile ali- quid attemptarent.⁸ Placuit ergo omnibus, ut quicumque se a castris sine principum licentia subtraheret, tanquam sacrilegus

¹ *ex . . canibus*] introduced by the compiler, as also the last clause.
² *cum*] ut, A.
³ *Edessam*] Adessam, A. This clause is introduced.

⁴ *rem*] res, A. O.
⁵ O. W. ins. *qui*.
⁶ *Hæc*] hujus, W.
⁷ *occurrere*] occurre, A.
⁸ *attemptarent*] attemptaret, A.

A.D. 1098. aut homicida in exercitu haberetur. Unde factum est, ut omnes pariter, tanquam viri claustrales, principibus suis obedientiam voluntate spontanea exhiberent.

Will. of Tyre, v. 11, col. 336.

De Emyfero per quem tradita est Antiochia.

Betrayal of Antioch by one of the citizens. Solet autem divina clementia servorum suorum deficientibus argumentis subvenire propitius, nec etiam suos ultra quam sustinere possunt, temptari permittit. Erat enim in furbe Antiochena inter alios vir quidam genere præclarus, et Chris- tiana professione insignitus, Emyfer nuncupatus, homo potens nimis, et Axiano urbis domino multa familiaritate conjunctus, ita quidem ut in ejus palatio notarii officio fungeretur. Hic autem, quoniam vir erat prudens et industrius, audiens quod Boamundus princeps esset illustris et magnificus, statim post obsidionem urbis per internuntios fideles ejus sibi gratiam reconcilians, civium et urbis statum diebus singulis denudabat, et nimis, licet occulte, amicum in omnibus agendis diligentius instruebat. Boamundus quoque versa vice amici sui occultabat arcanum, ita ut nullus internuntiorum alterutræ partis aliquod secretorum possent colligere argumentum. Cumque jam quasi mensibus septem hæc se inter eos continuasset amicitia, plerumque habitus est sermo inter eos, quomodo Christianæ religioni civitas redderetur. Et cum super hoc a Boamundo Emyfer sæpius esset conventus, semel ei per filium suum, qui secretorum erat bajulus, dicitur respondisse: "Si patriam pristinæ restituere libertati, et exclusis canibus immundis, quorum violenta dominatione premimur, populum Dei cultorem possem inducere, certus sum quod cum sanctis animabus æternæ beatitudinis præmia possidebo. Si vero rem inceptam consummate nequivero, proculdubio domus mea et præclaræ nomen familiæ meæ delebitur, ita ut non memoretur nomen illius ultra. Sed si tu¹ hoc posses apud tuos consortes obtinere, quod civitatem, meo tibi studio traditam, appropriare et in tuos usus convertere valuisses, ego tui gratia ad opus prædictum me accingam, et turrim meam munitissimam hanc, ut vides, tibi tradam, unde principibus vestris liber in civitatem patere poterit ingressus. Ad hæc noveris, quod nisi hoc in proximo fiat, in perpetuum differetur; veniunt enim in subsidium civitatis ex omni oriente equitum ducenta milia, qui jam circa Eufraten castra stationerunt." Hæc audiens Boamundus venit in² castra, et majores principes a turba seorsum advocans, ita alloquitur,

Will. of Tyre, v. 11, col. 337.

Id. v. 12, col. 338.

Id. v. 16, col. 341.

¹ tu] om. O. W.

² in] et, A.

Will. of
Tyre, v.
16, col.
341.

dicens, "Video vos, fratres dilectissimi, de adventu illius mul- A.D. 1098.
"titudinis armatorum et illorum ducis Corbarranni nimia Proposal
"sollicitudine macerari,¹ qui jam obsidionem Obessæ² civitatis, of Bohe-
"ubi per tres septimanas consederant, ad hoc reliquerunt, ut mond.
"civibus Antiochenis subsidium ferant. Videtur mihi, quod
"ad hoc deberet omnis nostra festinare intentio, ut ante hujus
"adventum multitudinis civitas in nostram descenderet po-
"testatem. Quod si modum quæritis, quo id effectui valeat
"mancipari, in promptu est nobis via, qua facile ad finem per-
"veniamus optatum. Habeo enim in civitate amicum fidelem,
"qui turrem habet in sua potestate firmissimam, quam certis
"promissionibus, si illam ab eo exegero, fide mediante resig-
"nare tenetur. Si ergo vobis id utile videatur, ut civitas
"mea sollicitudine subjugata in meam perpetualiter et suc-
"cessorum meorum transeat potestatem, paratus sum pacta
"complere; sin autem, elaboret vestrum aliquis³ id ipsum
"facere, ego illi meam concedo partem, et renuntio juri
"meo."

De captione Antiochiæ et spoliis civitatis.

Id. v. 17,
col. 342.

His ita dictis, gavisī sunt principes gaudio magno, et Capture of
petitioni factæ omnes, præter comitem Tholosanum, grato Antioch.

Id. v. 21,
col. 347.

concurrentes assensu, datis dextris compromiserunt, quod sibi
creditum nemini revelarent arcanum. Boamundum autem
attentius monent, quatinus ad rei consummationem viribus
totis intendat. Soluta igitur conventu, Boamundus propositum
urgens amico significavit, quod apud principes pro voto cuncta
impetraverat, unde per fidem amicum invitatur, ut nocte proxima
sequente res effectui mancipetur. Emyfer e contra Boamundo
denuntiat, ut circa horam nonam principes omnes egrediantur,
tanquam hostibus obviam profecturi de castris, et circa primam
noctis vigiliam in silentio revertentes,⁴ parati sint hora noctis
media juxta ejus monita se habere. Quod cum ita factum
fuisset, jam nocte media adveniente, cum se civitas universa
quieti dedisset, interpretem domesticum ad prædictum dirigit
amicum, ut ab ipso inquirat, utrum sibi adhuc domini sui
familiam adesse velit. Adveniens autem nuntius ille, cum ei
verba domini sui exposuisset, respondit ei, "Sede hic quietus et
"tace, donec revertar ad te." Ille vero paululum expectans,
quousque magister vigilum, qui ter vel quater in nocte muros p. 200.
cum laternis circuire consueverat si quos ex ministris inveniret

¹ macerari] mercari, A.

² Obessæ] Edesse, O. W.

³ The Hist. Angl. adds peritus.

⁴ revertentes] revertes, A.

A.D. 1098. somnolentos, pertransiret, protinus vir ille visa opportunitate Will. of
 Capture of ad nuncium reversus ait, "Vade cito, et dic domino tuo, ut Tyre, v.
 Antioch. "festinus adveniat cum viris electis." Qui citius ad dominum 21, col.
 347.
 recurrens, invenit eum cum principibus paratum et ilico, sicut
 instructi erant, subito ante turrim prædictam quasi vir unus
 in maximo silentio astiterunt. Emifer interea turrim ingressus,
 fratrem repperit somno gravatum. Cujus mentem a suo pro-
 posito sciens alienam, timens ne per eum inceptæ rei impedi-
 mentum eveniret, gladio transverberat ipsum, facto eodem pius
 et sceleratus existens. Post hæc autem rediens et principes
 paratos conspiciens, funem demittit inferius, quo scalam ad se
 pertrahat sullevatam. Erecta igitur scala, nemo repertus est,
 qui ad vocem superioris vel ad vocem Boamundi præsumat
 ascendere, prodicionem metuentes. Quod videns Boamundus,
 ascendit ilico scalam intrepidus. At Emyfer tenens manum
 ejus in turrim traxit, dicens, "Vivat hæc manus:" et ducens eum
 interius, ostendit ei fratrem, quem pro opere tam sancto
 necaverat, amico causam exponens. Ruit igitur Boamundus
 in oscula viri, constantiam ejus admirans, et reversus ad scalam,
 hortatur suos ut ascendant. Sed nullus ascendere ausus est,
 donec Boamundus per scalam ad suos rediens suæ incolumitatis
 dedit evidens argumentum. Deinde certatim ascendentes, in
 momento turrim repleverunt, et non solum turrim illam, sed
 et de collateralibus nonnullas occuparunt, quæ fuerunt numero
 decem, earum¹ [custodibus] sub silentio interfectis. Et deinceps Id. v. 22,
 portam unam, quæ adulterina erat, aperientes, principes qui col. 348.
 erant de foris introducunt. Crevit eorum numerus ita qui
 intus erant, ut ad portam quæ Pontis dicitur concurrentes,
 cæsis ejus custodibus, eam aperiunt violenter. Cognoscentes
 quia aurora perspicue rutilaret, cornibus et lituis cœperunt
 perstrepere, ad urbis ingressum illos qui in castris erant ani-
 mantes. Vexillum quoque domini Boamundi in unam turrim
 eminentiorem ejusdem ministri collocantes, captam esse de-
 nuntiant civitatem. Cives autem ex tanto tumultu expergefacti,
 dubitant quid sibi velit clamor ille insolitus. Qui tandem
 videntes armatorum discursus, et plateas occisorum scatere
 funeribus, domibus relictis, cum uxoribus et liberis effugere
 temptabant; sed fugientes imprudenter stragem undique inve-
 nerunt. Qui autem in urbe habitabant Christiani diversarum
 regionum, arreptis armis, nostrorum cœtibus se adjungunt, et
 stragem civibus non minimam intulerunt. Adificiis igitur
 omnibus cum penetralibus et apothecis ubique² confractis,
 aurum, argentum, vestes preciosas, gemmas, vasa imprecabilia,

¹ earum] eorum, W.| ² ubique] ubi, A.

W. of Tyre, v. 23, col. 350. cum tapetibus et olosericis inter se æqua sorte distribuentes, A.D. 1098. qui prius esurientes in exercitu mendicabant, tunc bonis omnibus abundabant. Cæsi referuntur in civitate plusquam decem milia Turcorum, quorum corpora per plateas civitatis miserabiliter insepulta jacebant. Equi inventi sunt in civitate qui ad arma facerent quingenti, omnes macie confecti et inedia tabescentes, quia nec etiam vel equis vel hominibus in urbe fuerat aliquid alimenti repertum.

Diceto, col. 498. Ipso eodem anno Cisterciense cœnobium inceptum est. Foundation of Citeaux.

De interitu Axiani principis et Antiochiæ patroni.

Will. of Tyre, v. 23, col. 349. Anxianus Antiochiæ dominus, videns urbem subjugatam, Death of Baghasian. solus absque comite per posticum egressus, et præ doloris angustia amens effectus, errabundus aufugit. Qui casu Armenios quosdam [obviam] habens, cum cognitus esset ab eis, violenter illum in terram deiciunt, et ipsius educto gladio caput præcidentes, in urbem intulerunt, principibus illud coram populo offerentes. Alii vero quidam de civitate nobiles, in¹ tanto rerum discrimine quid agerent ignorantes, in præsidium superius se recipere decreverunt. Dumque illuc tota intentione properarent, casu contigit, quod nostros a parte superiori habentes obviam, et inter locorum intercepti angustias, ut neque ascendere neque propter montis devexitatem descendere valuissent, nostris desuper instantibus, dum fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis et armis, contractis cervicibus, numero trecenti. Alii autem ad montana fugere decreverunt, quos nostri cominus insequentes, partim ceperunt, vinculis eos mancipantes; pars equorum beneficio ad montana evadentes, vitæ consulunt et salutem. Capta est itaque Antiochia anno ex quo subacta est a paganis decimo quarto, ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, tertia die mensis.

De Sensabolo et qualiter castellum suum tradidit Corbaranno.

Id. vi. 1, col. 351. Post captam autem Antiochiam, cum civitatis tumultus, jam The citadel sedatis omnibus, quievisset, convenerunt principes in unum, still untaken. communi decreto statuentes, ut montem qui urbi imminebat ascenderent, et situm in eo præsidium expugnarent. Quo pervenientes, cum de municipio constaret quod omnino esset inexpugnabile, nisi fame premeretur, ad alia se argumenta con-

¹ in] om. C.

A.D. 1098. vertunt. Erat autem in illo præsidio dominus et magister Guibert, Application Sensaboli, Axiani sive Garsiani supradicti filius, cum copiis Gesta Dei
of Sensa- Turcorum multis, qui in Corbaranni et Persarum multitudinis per Fran-
bolus to adventu spem ponens, cum ipsum partes Antiochenas advenisse cos, v. 2,
Kerboga. cognovit, fugit² ad eum cum lacrimis de morte patris et An- col. 754.
tiochia desolatione querelam deponens. Cui Corbarannus; "Si (Migne,
"volueris," inquit, "ut totis viribus pro te contendam, castellum clvi.)
"tuum in manu nostra committe, et cum ego de te securus
"ero, plebeculam illam totis nisibus impugnabo." Sensaboli
Corbaranni petitionibus adquiescens, municipium sub potestate
tradidit defensoris. Corbarannus itaque accepto castello, suos
Advance of imposuit, et Sensaboli auxilium fidele promisit. Audientes Will. of
Kerboga to itaque principes quod Corbarannus³ fines Antiochenos appro- Tyre, vi. 1,
Antioch. pinquasset, die altera post captam urbem, cum circa⁴ ejus cus- col. 352.
todiam et pro alimentis inferendis nimis essent solliciti, ecce Id. vi. 2.
equites trecenti de exercitu Corbaranni venientes⁵ ante urbem
satis lascive, ut nostros ad exitum provocarent. Quod videns
Death of Rogerus de Barnevilla, miles in armis strenuus de gente
Roger de Roberti ducis Normannici, quindecim sumptis consortibus, in
Barnevilla. prædictos irruit animosius; sed illi dolose fugientes usque ad
p. 201. socios, quos habebant [in] insidiis constitutos, dum Rogerus
illos insequeretur, consurgentibus aliis qui [in] insidiis late-
bant et in nostros ardentem irruentibus, eos compulerunt in
fugam. Nostri quoque numero impares et viribus, dum ad
urbem fugere contendissent, equorum hostilium velocitate præ-
venti sunt; ubi Rogerus sagitta confossus interiit, cæteris in
urbem reversis. At pagani, viri memorabilis capite amputato,
ad suos venerunt indemnes.

De nova obsidione Antiochena a Corbaranno facta.

The cru- Die autem tertia ex quo capta est Antiochia, Corbarannus Id. vi. 3,
saders be- princeps Persarum, cum militaribus copiis infinitis ante urbem col. 353.
sieged in castrametatus, a porta orientali usque ad occidentalem univer-
Antioch. sum australe latus obsidione vallavit. Erat autem secus por-
tam orientalem præsidium quoddam, quod Boamundo traditum
fuerat ad custodiendum. Circa illud cum hostes castra locas-
sent et assultus creberrimos ibi facerent, Boamundus non⁶ ferens
eorum insolentiam, egressus est contra eos; sed egredienti
duci occurrit Turcorum multitudo, quorum impetum dux per-

¹ *multitudinis*] multitudinem, A.

² *fugit*] confugit, O. W.

³ W. ins. *ad*.

⁴ *circa*] circum, A.

⁵ *venientes*] veniens, A.

⁶ *non*] ne, A.

Will. of Tyre, vi. 3, col. 354. Id. vi. 4. ferre non valens, inita fuga se recepit in urbem, ubi hostibus A.D. 1098. proterve instantibus, dum plebs in introitu præsidiî compri- meretur, ducenti ex eis ceciderunt. Altera vero vice, Turci in quoddam præsidium de novo constructum acriter irruentes, nisi ab aliis qui in urbe erant citius subveniretur, illud quan- tocius¹ expugnassent. Sed adveniente Roberto Normannorum duce cum suis agminibus, pluribus ex hostibus interemptis et captivatis, residuos terga dare coegit. Alia die, cum Turci quidam nostros ad conflictum provocarent, contigit ut ex equis descendentes, iis qui in muro stabant acrius instantes, ad vin- dictam alios excitarunt; at Tancredus per portam orientalem egressus, antequam hostes ad equos possent habere recursum, sex² ex eis interemit, aliis per fugam elapsis.

De flagellis Dei quæ peregrinis peccatis exigentibus acciderunt in civitate.³

Id. vi. 5, col. 355. Crevit interea in civitate fames miserabilis, et populus gravi supra modum inedia fatigatur. Factum est autem hoc, exi- gentibus peccatis multorum, qui in desperationem lapsi, jura- mentorum et voti immemores, clam, funibus et in sportis per murum demissi, relictis in periculo fratribus, aufugerunt ad mare. Erant autem qui sic recesserunt, desperati⁴ de Dei bonitate et misericordia, non solum plebei et pauperes, sed etiam viri nobiles et multa generositate insignes; Wilhelmus videlicet de Grantemenil Apulus, et Albericus frater ejus, Wilhelmus Carpentarius et Guido frater ejus, Lambertus, et alii multi cum eis. Alii de subventione desperantes, ad hostes crucis se contulerunt, Christi fidem facti impii denegantes. Erant et alii multi, qui fugam meditabantur sollicite, sed per episcopum Podiensem et ducem Boamundum fuerunt revocati, et quod de negotio Christi non recederent, per juramentum constricti, quousque bellum quod futurum sperabatur esset com- pletum. Fames præterea adeo in civitate omnes afflixit, ut præ alimentorum defectu plebs ad turpia nimis⁵ incommoda decli- naret. Gallina solidis quindecim vendebatur, ovum solidis duo- bus, nux pro denario; arborum folia, carduos, equorum et asi- norum coria, devorabant; morticina quoque et carnes mulorum, equorum, asinorum, canum, et immunda quælibet absorbentes, pro summis deliciis reputabant. Erat autem miserabile videre,

¹ *quantocius*] quantotiens, C

² *sex*] sed, A.; corrected in the margin in C. D.

³ *in civitate*] om. W.

VOL. II.

⁴ *desperati . . misericordia*] Added by the compiler.

⁵ *nimis incommoda*] om. W., ins. O.

A.D. 1098. viros prius robustos et generis nobilitate præclaros, præ nimia Will. of Tyre, vi. 7, nunc debilitate baculis innixos et arma movere non valentes. col. 358.

William de Willelmus interea de Grantemeisnil et Stephanus Carnotensium Id. vi. 10, comes, et alii¹ qui cum ipsis aufugerant, miserias, quas apud col. 361.

Antiochiam patiebantur Christiani, omnibus exponunt, et ne ipsi ob levem causam et tanquam timidi socios deseruisse viderentur, afflictionem eorum, licet incomparabilis esset, studiosa tamen relatione efficiunt majorem,² cum de magnis majora loquuntur. Venientes tandem ad imperatorem, qui cum quadraginta milibus Latinorum, exceptis copiis quas ex nationibus universis contraxerat, Antiochiam proficiscens, nostris subsidium collaturus, dissuaserunt ne procederet, per hæc verba:

“Fideles tui principes, imperator potentissime, cum capta Id. vi. 11, Antiochia, rem esse crederent consummatam; urbe³ jam re- col. 362.

“cepta, factus est error novissimus pejor priore. Vix enim

“ab urbe capta [tertia] dies elapsa fuerat, cum ecce Corbarrannus Persarum princeps potentissimus cum orientalium

“copiis infinitis, quarum multitudo omnem numerum excedere videtur, eandem urbem obsidione vallavit. Noster

“autem populus fame, frigore, æstu, cædibus, et clade in tantum succumbit, ut nec in civitate tantum esse dicatur

“alimentorum, quæ⁴ unius diei necessitati valeant subvenire.

“Unde nos qui hic sumus viri nobiles, videntes fratrum negotia prosperari non posse, eos monuimus sæpius ut sibi

“consulerent, et rem impossibilem deserentes, sibi per fugam absque cunctamine providerent. Sed cum eos a suo non

“possemus revocare proposito, nostræ curavimus prospicere salutem; et nunc si placet, si ita tuis consiliariis utile visum

“fuerit, procedere desiste, ne tuæ quas tecum trahis expeditiones paribus periculis involvantur. Testis est eorum quæ

“loquimur vir prudens Tatinus, tuæ celsitudinis fidelis, quem nobiscum direxisti, qui nostrorum cognoscens defectum, ab

“eorum se subtraxit collegio, ut hæc tuæ nota faceret majestati.” His auditis imperator de consilio suorum, retortis umbonibus, ad propria legionibus licentiatas cum lacrimis remeavit. Id. vi. 12.

Rumor autem de recessu imperatoris cum Antiochenis divulgatus fuisset, spes et lætitia crevit paganis, et desperatio Christianis. Erat enim in populo Dei tantus alimentorum defectus, tanta famis afflictio, talis tam exterius quam interius hostium importunitas, ut nusquam remedium, nusquam solatium appareret. Majores et minores paribus⁵ involuti miseriis,

Desperate
condition
of the
Christians.

¹ alii] aliis, W.

² majorem] merorem, A.

³ urbe] urbem, A.

⁴ quæ] quo, W., q̄, O.

⁵ paribus] partibus, A. C. The t
is expuncted in D.

Will. of Tyre, vi. 13, col. 365. nullam sibi consolationis lætitiā ad invicem impendebant; et A.D. 1098. memores uxorum nobilium et liberorum, quos domi reliquerant, amplissima, quæ ob Christi caritatem dimiserant, patrimoniam mente recolunt,¹ quasi de divina conquerentes ingratitudine, quod labores eorum et devotionis sinceritatem² non respiciat, sed quasi a Deo alienum populum tradi in manus hostium patiatur.

De consolatione peregrinis desperatis a Deo collata.

Id. vi. 14, col. 365. Baldric. Hist. Hierosol. iii. col. 1113 (Migne, clxvi.) Cum ergo sic affligeretur Dei populus, respexit illum Dominus Vision seen by one of the pilgrims. p. 202. et gemitus eorum audivit, mittens eis consolationem de sede majestatis suæ. Venit enim sacerdos quidam peregrinus et pauper de exercitu ad principes et peregrinos occidentis, ita dicens: "Audite fratres mei, audite, et amici carissimi, visionem quam vidi. Cum in ecclesia Dei genitricis pernoctare decrevissem, pro nostris calamitatibus Deum rogaturus, vigilans vel semisopitus nescio, Deus scit; vidi Dominum nostrum Jesum Christum, nec tamen agnovi Eum; aderat etiam sanctissima Ejus genitrix, et princeps Apostolorum Petrus, quos aspiciebam, nec³ tamen eos cognoscebam. Dixit autem mihi Dominus, 'Agnoscis me?' inquit. Cui ego, 'Nequaquam, Domine mi.' Interim crux splendida super caput ejus resplenduit apposita. Iterum interrogavit me ut prius; et ego, 'Domine mi, si bene percipio ex signo crucis capiti Tuo imposito, Crucifixum et Redemptorem nostrum 'Te esse intelligo;' qui respondit, 'Ita est plane ut dicis.' Et ego perfusus genas lacrimis, ad pedes ejus singultiens cecidi, et adjeci, 'Domine, Domine, miserere nostri; Domine, memor esto populi tui; Domine, adjuva nos.' Et Dominus ad me, 'Ego hucusque vos juvi, nam et Nicæam vos obtinere permisi, et in multis vos præliis protexi,⁴ meque 'duce vicistis, et Antiochiæ prævaluistis, et in obsidione 'ipsa multa pro voto vestro vobis indulsi; vosque beneficiis 'meis ingrati contra me intumultistis, et tanquam ex adipe 'iniquitas vestra prodiit, meque gens injuriosa gentiliter excerbastis, dum cum mulieribus vel alienis vel vestræ professionis, sed illicitis, fornicati estis. Iste quidem singularis 'fœtor cælos ascendit, et oculos meos a vobis avertit; 'retribuam igitur ego vestræ ingratitudini, nec parcam 'prostitutæ et lupananti multitudini.' Tunc Mater misericordię Petrusque beatus ad pedes misericordis ceciderunt

¹ W. ins. et.

² sinceritatem] caritatem, W.

³ nec . . cognoscebam] om. O. W.

⁴ protexi] contexi, A.

A.D. 1098. "Redemptoris, et iis supplicationibus iram mitigabant mini- Baldric. iii.
Vision seen "tantis; 'Domine, tot annis gens pagana domum istam, quæ col. 1114.
by one of "domus erat orationis, obtinuit, suisque spurcitiis eam, proh
the pil- "dolor, maculavit, et ecce paucorum exigentibus culpis,
grims. "omni Christianitati tuæ, quæ domum istam exinde sanguine
"suo liberavit, eam deleturus¹ irasceris; parce, Domine, parce
"populo tuo, et ne des hæreditatem tuam in perditionem,
"ut dominantur eis nationes." Adquievit igitur sanctus sanc-
"torum Deus supplicantis Matris et Apostoli precibus, jamque
"vultu factus jocundior, dixit mihi: 'Vade et dic populo meo,
"lupanar et prostibulum, et omnem a vobis removete abusum,
"et vestra fletibus abluite facinora, et ad me revertimini, et
"ego revertar ad vos, et infra quinque dies opportunum
"vobis providebo auxilium; quia Deus nihil habens immi-
"sericordiæ ego sum; decantent cotidie interim, *Congregati*
"sunt inimici nostri et gloriantur in virtute sua; contere
"fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant
"quia non est alius, qui pugnet² pro nobis, nisi tu Deus noster."

Hæc et alia sacerdos cum dixisset, populus omnis statim ad
lamentum convertitur, et de reatus sui confessione alius alium
cohortatur. Videres perfusas³ lacrimis Christianorum genas,
capitibusque cineratis et nudis pedibus passim orationis gratia
Exhorta- omnis ætas iter per ecclesias maturabat. Petunt consilium, rogant
tion of auxilium de supernis. Dixit ergo Boamundus,⁴ vir in consilio quasi
Bohemond. singularis: "Optimates incliti, juremus omnes ad invicem, quod
"nullus nostrum de isto sancto, quoad vixerit, subterfugiat col-
"legio, donec sepulcro Domini, pro quo viam hanc ingressi
"sumus, deosculato." Placuit consilium universis, et expleto
juramento, animata est tota fidelium fortitudo, et magnifice
confirmata.

De inventione lancee Salvatoris.

Discovery Eadem quoque hora clericus quidam nomine Petrus, de Will. of
of the regione quæ Provincia nuncupatur, accedens ad episcopum Tyre, vi.
Lance. Podiensem et comitem Tolosanum, asserens quod beatus 14, col.
Apostolus Andreas sibi in somnis apparuerat, et eum ter vel 365.
quater commonuerat⁵ attentius, quatinus ad principes occidentis
loquens nunciaret, ut lanceam, qua Domini nostri Jesu Christi
latus fuerat perforatum, in ecclesia principis apostolorum
occulte repositam, perquirerent, locum certissimis indiciis

¹ *deleturus*] delecturus, C.

² *qui pugnet*] om. W., though in O.

³ *perfusus*] perfusa, A. C.; *pro-*
fusus, W. D. has been corrected.

⁴ *Boamundus* . . . *singularis*] quispiam illorum, Baldric.

⁵ *commonuerat*] commoverat, A. C. D. has been corrected.

Will. of Tyre, vi. 14, col. 365. manifestans. Accedens ergo ad viros prædictos, verbum sicut A.D. 1098. ei injunctum fuerat, ex ordine revelavit; asserens se ab eodem Apostolo multis terroribus ad hoc fuisse compulsus, nec id posse absque mortis periculo declinare. Hi autem cum id cæteris principibus communicassent, ad locum, quem eis in ecclesia designaverat, convenerunt, et effossa aliquantulum terra in altum, lanceam, sicuti prædixerat, reppererunt. Quod audiens populus, ad ecclesiam concurrit, oblationibusque et osculis tam pretiosum venerantes inventum, coeperunt a suis angustiis respirare, et fortiores in divinis obsequiis apparere.

De dispositione acierum et exitu nostrorum ab urbe.

Id. vi. 15, col. 366. Convenientes itaque in unum principes et populi, cum sibi Preparacognovissent¹ immissum divinitus fervorem, de communi de- tions for-
cernunt consilio bellum indicere Corbaranno in crastino futu- battle.
rum; quod cum ei per ministerium Petri heremitæ fuisset
Id. vi. 16, col. 368. indictum, summo diluculo omnes per ecclesias divinis inter-
fuerunt obsequiis. Quibus cum summa devotione peractis, *Confessio
et Domi-
nici cor-
poris per-
ceptio.*
Id. vi. 17, col. 369. pugnam procedere non formident. Quarto igitur kalendas *Quarto
kal. Julii.*
Julii, invocato de supernis auxilio, acies instruunt, et pro-
cedendi ordinem instructis assignant. In prima acie Hugonem *Acies
prima.*
magnum ductorem constituunt, et eidem Anselmum de Riburgis
Monte, cum aliis nobilibus multis, quorum nec numerum nec
nomina tenemus, conjungunt. Secundam moderabantur comes *Secunda.*
Flandrensis, et Robertus Friso³ cum aliis, qui ab initio ejus
fuerant castra secuti. Tertiam rexit dux Normannorum *Tertia.*
Robertus, cum Stephano comite Albamarlensi, et potentes qui
in ejus advenerant comitatu. Quartæ præerant Aimerus epi- *Quarta.*
scopus Podiensis et⁴ comes Tholosanus cum suis familiis, Do-
minicam secum lanceam deferentes. Quintam duxit Reinardus *Quinta.*
comes Tullensis cum Petro de Stadeneis, Garnerio de Greis,
Henrico de Hascha, Galterio⁵ de Domedart, et aliis multis.
Sextæ aciei præfecti sunt Reinbaldus comes de Oringis, *Sexta.*

¹ *cognovissent*] So the Hist. Anglor.; convenerunt, A.

² *et sanguinis*] om. Hist. Anglor.

³ The compiler has made two persons out of one. W. of Tyre has "Robertum, qui cognominatus est Friso, Flandrensem comitem." See Madden, Hist. Anglor. iii. p. 554.

⁴ *et . . familiis*] cum sua et domini comitis Tholosani familia, W. of Tyre. The compiler has introduced this error by trying to vary W. of Tyre's language. Raymond remained in the city, as the next page shows.

⁵ *Galterio* Galterius, A. O. W.

A.D. 1098. Lodewicus de Mascoris,¹ Lambertus filius Cononis de Monte Will. of
Septima. Acuto. Septimam rexit dux magnificus Godefridus cum fratre Tyre, vi.
Octava. suo Eustachio venerabili viro. Octavæ præfuit miles insignis 17, col. 369.
Nona. Tancredus. Nonam duxit comes Hugo de Sancto Paulo cum
 Egelranno filio suo et Thoma de Fera, Baldewino de Burgo,
 p. 203. Roberto filio Gerardi, Reginaldo Beluacensi et Galone de Calvo
Decima. Monte. Decimæ præfuerunt Rotrodus comes Perticensis, Everar-
 dus de Pusato, Drogo de Monci, Radulfus filius Godefridi, et
Undecima. Conanus Brito. Undecimam rexerunt Hyscardus comes Diensis,
 Reimundus Piletus, Gastus Biternensis, Girardus de Rosillone,
 Willelmus de Monte Pessulano, et Willelmus Amane. In acie
Duode- duodecima, quæ novissima erat et cæteris fortior, moderator
cima. fuit dominus Boamundus, ut iis, qui fortius ab hostibus gra-
Tholosa- varentur, auxilium impenderet opportunum. Comitem Tholo-
nus. sanum, qui valida ægritudine gravabatur, in urbe dimiserunt
 ad ejus custodiam, ut iis, qui erant in præsidio superiori ad-
 huc rebelles, in absentia principum urbem invenientes vacuum, Id. vi. 19,
 super debiles et infirmos et populum imbecillum irrup- col. 372.
 tiones facile molirentur. Erant autem permixti præceden-
Sacerdos. tibus turmis sacerdotes et levitæ amicti stolis albis, signum
 crucis mirabile in manibus bajulantes; et qui in urbe reman-
 serant, sacris induti vestibus, in lacrimis et oratione perseve- Id. col.
 rantes, muros urbis ascenderunt, pro salute populi Domino 371.
Ros cæles- supplicantes. Accidit nimirum in exitu nostrorum ab urbe,
tis. quod ros quidam suavissimus de supernis super exercitum ita
 placidus descendit, ut quasi in eo benedictionem suam et gra-
 tiam videretur Dominus infudisse. Nec solum hominibus sed
 et equis vigor insolitus ita infusus est, ut² qui ante³ per dies
 multos non nisi folia et cortices arborum habuerant pro pabulo,
 tota die illa equos hostium et celeritate vincerent et labore.

De prælio gravissimo et victoria gloriosa.

Turci dis- Corbarannus interea intellecto nostrorum egressu, disponit Id. vi. 20,
ponunt acies, agmina instruit, præficiens eis amiratos et reges viginti col. 372.
acies. novem, quorum nomina hæc fuerunt, Meleduchac, Amirsoli- Fulcher of
 Names of Chartres,
 the Turkish man, Amirsolendais, Amyrhegible, Amyrmatoanc, Amyrmahu- i. 14, col.
 chieftains. met, Camyath, Cotoseniar, Magalgotelon, Baltulfus, Boes- 845.
 sach, Amirbatach, Axian, Sansodole, Amirgoian, Ginahadole, (Migne,
 Amirtidinguin, Amyruathap, Sogueman, Boldagis, Amirilias, clv.)
 Gelisassan, Gygremsis, Amygogens, Artabeth, Amyrdalis,
 Amyrtacaor, Amyrmosse. Hos omnes Corbarannus ad pugnam Will. of
 animans, districtè præcepit sub obtentu gratiæ suæ, quatinus Tyre, vi.
 20, col. 372.

¹ *Mascoris*] Mascons, W.

² *ut*] om. A.

³ *ante*] antea, W.

Will. of Tyre, vi. 20, col. 372. solitæ virtutis memores frivolum reputent quicquid inermis A.D. 1098. populus, vulgus famelicus, plebs imbellis et indocta moliri conatur. Solimannus præterea Nicænorum princeps studiose disponit agmina, et qui præcedere debeant sive obsequi,¹ diligenter distinguit. Occupaverunt interim principes nostri universa ante urbem et montes campestria, quæ a civitate distare videbantur quasi miliaribus duobus, et momentibus lituis ac tubis, buccinisque perstreperantibus, gradatim in hostes procedunt, et facto impetu tres primæ acies in eos potenter irruunt, lanceis et gladiis cominus instantes. Sed et nostri pedites, qui arcubus utebantur et balistis, equitum manipulos præcedentes, votis² ardentibus hostes arcere studebant, quos sequentes equitum turmæ viriliter in agone desudant. Tandem cum omnes legiones, excepta novissima cui præerat Boamundus, cum hostibus fortiter decertarent, ita ut jam pluribus interfectis, pæne agminibus dissolutis, Turci in fugam verterentur, Solimannus cum duobus milibus ex locis maritimis adveniens, in aciem Boamundi cum multo impetu a tergo irruit, et tantam sagittarum grandinem immisit, ita ut totam fero aciem operiret. Moxque arcubus relictis, malleis instant et gladiis ita ardentem, ut cum Boamundus eorum vix impetum sustineret, dux Godefridus et cum eo Tancredus advolant, quorum adventu et admiranda instantia necem³ hostibus et vulnera letifera intulerunt. Tunc Solimannus ad alia se convertens argumenta, fœnum multum et stipulam, quæ ad artem nocendi ex adverso congregaverat, jussit succendi; et licet flammam darent modicam, tetram tamen atque densam fumi caliginem ministrarunt. In hac quoque fumi caligine hostes (Not in W. of Tyre.) de peditibus nostris occiderunt nonnullos; sed⁴ tandem ventorum moderator Deus, ventum in paganos retorquens, excæcavit eos de fumo illo, unde in fugam præcipientes sunt conversi. Baldric. iii. col. 1123. Quos principes militiæ Christi acriter insequentes,⁵ ad sua agmina prius dissoluta violenter recurrere compulerunt, cædentes eos absque pietate usque ad eorum tentoria, ubi majorem suorum fortitudinem esse sciebant. Obstabant Turci ibidem omni qua poterant virtute; fit ibi hinc et inde gravissimus conflictus, resonabant senæ cassides tanquam percussæ incudes, scintillæ ex ictuum collisione prorumpebant, enses velut tonitruum mugiebant, homines eliso cerebro humo procumbebant, lorice rumpebantur, exta fundebantur, equi fatiscentes suda-

¹ obsequi] subsequi, W., as William of Tyre.

² votis . . hostes] om. W.

³ necem] necesse, A. C.; D. is corrected.

⁴ sed . . conversi] Introduced by the compiler.

⁵ insequentes] insequenter, A.

A.D. 1098. bant, nulla equitibus requies præstabatur; agmina conserta Baldric. iii. tenui armorum discrimine vix a seipsis jam distabant; alii alios col. 1124. cominus impetebant, et manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus repellebant. Tandem cum utrinque victoria fluctuaret incerta, ecce ab ipsis montibus visus est exercitus de- Id. col. 1123. scendere invincibilis, cujus bellatores equis albis insidentes vexilla in manibus candida præferebant. Cognoverunt ergo principes ex inspectione vexillorum sanctum Georgium, sanctum Demetrium, et sanctum Mercurium sua signa sequentes præcedere; quæ visio sicut Saracenis incussit terrorem, ita Christianis spem contulit ampliorem. Hoc non omnes videre poterunt, sed quibus Deus suum arcanum voluit revelare. Revelavit autem Turcis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostensionem. Cognito enim, ut diximus, signo, Turci velociter aufugiebant tremuli, suppellectilem nimis preciosam relinquentes. Visi¹ sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes, et super (Not in Baldric.) Turcos fugientes ignem flamineum² jaculantes. Corbarannus William of Tyre, vi. 21, col. 374. autem ab initio certaminis turbam declinans, in colle quodam constitutus, cum repente dissipatas conspicit legiones, relictis [castris],³ trans Euphraten fugit; et ut sibi consuleret et liberius fugere posset, equos fatigatos deserens, novos alternatim mutavit.⁴ Nostri vero principes, equorum metuentes defectum, non multum insecuti sunt fugientes, excepto Tancredo et aliis paucis, qui usque ad solis occasum sternendo eos persequuntur. Tantum enim pavorem eis virtus divina immiserat, ut⁵ resistere nec a se insectantium possent injurias propulsare. Decem enim ex nostris decem milia videbantur eis.

Pugna
caelestis.

Flight of
Kerboga.

p. 204.

De spoliis impretiabilibus fugientium Turcorum et tentorio admirando.

Spoils taken from the Turks. Consummato itaque gloriose tanto certamine, reversi sunt Id. vi. 22, principes nostri ad castra hostium, ubi tantam rerum omnium col. 375. in auro, argento, gemmis, olosericis, vestibus preciosis et vasis impreciabilibus invenerunt opulentiam, ut neque numerus esset inde [neque] mensura. Equorum etiam, armentorum et gregum, annonæ, victualium, servorum, ancillarum, et puerorum cum tentoriis et papilionibus nimiam invenerunt abundantiam, et secum in urbem omnia detulerunt. Inter cætera vero admirabile tabernaculum reppererunt in modum civitatis, turribus et mœnibus cum propugnaculis ex optimo serico variis coloribus contextum; a cujus medio, quasi a triclinio principali, in partes

¹ visi . . . jaculantes] Introduced by the compiler.
² flamineum] fulmineum, W.

³ castris is from W.
⁴ mutavit] mutuavit, Hist. Angl.
⁵ W. ins. nec.

Will. of Tyre, vi. 22, col. 375. *diversas defluebant diversoria, quasi per vicos¹ distincta, in A.D. 1098. quibus spatiose possent duo milia hominum considerare. Turci autem qui erant in præsidio superiori, videntes quod sui omnes defecerant, principibus nostris illud tali conditione resignant, ut libere liceat sibi recedere cum salute. Acta autem sunt hæc anno Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, vicesima die mensis.*

De ecclesiarum reparatione et descriptione Antiochiæ.

Id. vi. 23, col. 376. *Principibus itaque de prælio reversis, et urbe in omni tranquillitate composita, placuit omnibus et præcipue episcopo Podiensi, ut majorem ecclesiam, olim in honorem principis Apostolorum dedicatam, cum aliis civitatis ecclesiis in pristinum reformarent² decorem, et ministri in eis instruerentur, qui diebus et noctibus Domino militarent. Dominum quoque patriarcham nomine Johannem in sede pristina cum honore maximo locaverunt; per urbes finitimas, quæ cathedralem habere consueverant dignitatem, episcopos statuentes. Urbis autem dominium Boamundo omnes concesserunt, qui quoniam³ apud suos nomine et dignitate princeps dictus fuerat, obtinuit consuetudo, ut de cætero Antiochiæ dominus princeps vocaretur.*

Gesta Francorum, xxxii. p. 23. (Gesta Dei per Francos, Hanov. 1611.) *Est enim civitas pulcherrima et munitissima, habens intra se quatuor montes satis altos, in quorum uno castellum est, quod omni præminet civitati; deorsum vero civitas⁴ est decenter ædificata, et muro duplici circumcincta. Murus autem interior amplus et in aera porrectus est, in quo turres sunt quadringentæ quinquaginta, formosis mœniis et propugnaculis defensæ. Murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias, cujus patriarcha centum quinquaginta tres episcopos habet subjectos; quatuor montibus ab oriente clauditur; ab occidente habet flumen, quod quidam Farphar, quidam⁵ Orontem esse contendunt. Octoginta et quinque⁶ reges eam construxerunt, quorum primus Antiochus fuit, a quo extat Antiochia nuncupata. Obsederant eam Christiani antequam comprehenderent per octo menses et diem unum; qua capta obsederunt eam iterum gentiles per tres septimanas, priusquam exirent ex ea ad prælium Christiani. Requieverunt igitur in illa men-*

The churches of Antioch restored.

Bohemond made prince of Antioch. Description of Antioch.

¹ *vicos*] vices, C.; A. has been altered from *vices* to *vicos*.

² *reformarent*] reformare, A. O. W.

³ *quoniam*] ipsum, A.

⁴ *civitas*] civitatis, A.

⁵ This mention of the name Orontes is inserted by the compiler.

⁶ *octoginta et quinque*] septuaginta quinque, Gesta Francorum.

A.D. 1098. sibus quinque et novem diebus; quo tempore ex causis occultis Will. of
 Plague. tanta clades populum afflixit, quod infra dies paucos ad quin- Tyre, vii.
 quaginta milia hominum utriusque sexus deperirent. Inter 1, col. 378.
 Death of quos et dominus Aimerus Podiensis antistes, qui quasi pater
 Adhémar, plebis erat et moderator, defunctus¹; cum lacrimis omnium
 bishop of in basilica principis Apostolorum, in loco quo inventa fuerat
 Le Puy, lancea Salvatoris, sepelitur. Ceciderunt in illius cladis acerbi-
 and other tate Henricus de Ascha, Reginaldus de Armesbach, viri generis
 leaders. nobilitate præclari; unde principes cæteri, ut instantis cladis Id. vii. 2,
 declinarent periculum, ab invicem ea conditione divisi sunt, coll. 378, 9.
 ut in kalendis Octobris iterum convenientes, hominibus re-
 creatis et equis, votum peregrinationis communiter expedirent.
 Capture of Interea Reimundus cognomento Piletus, cum suis legionibus Hen. Hunt.
 Tel-Ama- equitationem faciens, cepit castrum quod Thalamania est vo- vii. f. 216.
 nia by catum. Inde Marram veniens, ad urbem Saracenis repletam,
 Raymond pugnavit contra cives, qui obviam ei cum impetu exierunt;
 Pelet. qui primo a nostris in fugam compulsi, in fine² vicerunt, et
 His defeat at Marrah. magnam³ ex fidelibus stragem dederunt.

Qualiter Hugo Magnus ad imperatorem⁴ missus non est reversus.

Hugh the Cum hæc ibidem agerentur, Hugo Magnus a principibus ad Will. of
 Great de- imperatorem Alexium missus, non mediocriter famam præteri- Tyre, vii.
 serts the tam denigravit; dum expleto negotio, ad eos qui eum miserant 1, col. 377.
 army. nec responsa detulit, nec redire curavit, illud Juvenalis ad
 memoriam non reducens: [viii. 140]

“Omne animi vitium tanto conspectius in se
 “Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.”

Albara Comes Tolosanus interea Albaram urbem ditissimam obsedit Id. vii. 8,
 capitur. et cepit, atque in ea Petrum quendam genere Narbonensem col. 385.
 episcopum ordinari fecit. Deinde kalendis Novembris, cum Id. vii. 9.
 jam omnes principes ex conducto essent congregati, accingunt Hen. Hunt.
 se ad iter Jerosolimitanum, et quarto⁵ kalendas Octobris ad vii. f. 216.
 Marra ob- Marram venientes, obsederunt eam. Distabat autem ab An- Will. of
 sidetur. tiochia quasi trium dierum itinere, habens cives præ multi- Tyre, vii.
 tudine divitiarum suarum nimis arrogantes. Nam cruces super 8, 9.
 Id. vii. 9,
 turres et mœnia civitatis figentes, sputis et aliis modis pro- col. 386.

¹ C. ins. *est* above the line.

² *fine*] finem, W.

³ A. repeats *et magnam*.

⁴ *imperatorum*] imperatore, A.

⁵ *quarto kalendas Octobris*

This blunder, which is Huntingdon's,

seems to be derived from the date
 given in the Gesta Francorum,
 xxxiii. p. 23, l. 50, “quarto die, ex-
 “eunte Novembrio.” *Octobris* being
 an error for *Decembris*.

Will. of Tyre, vii. 9, col. 386. brosis in contumeliam nostrorum afficiebant. Unde majorem A.D. 1098. nostri indignationem concipientes, urbem aggrediuntur, et post multorum dierum infestationes, applicatis ad murum scalis, mœnia violenter ascendunt, urbemque sine omni obstaculo ingressi, eam vacuum invenerunt, et ejus obtinuerunt clam et absque tumultu spolia universa. Cives autem ad speluncas se subterraneas offerentes,¹ suæ salutis² ad tempus providerunt; sed mane facto nostri, ad speluncas ignibus applicatis, eos ad deditionem compulerunt, et partim capitibus amputatis, partim vinctis manciparunt. Undecimo die Decembris moritur ibidem Aursiensis antistes, vir religiosus et justus, ac timens Deum. Manserunt autem in urbe illa peregrini per mensem unum et dies quatuor.

Episcopus Aursiensis (of Orange) obit. p. 205.

Quomodo rex Willelmus gentem Anglorum in tributis gravaverit.

Id. Eodem anno rex Anglorum Willelmus cognomento Rufus fuit in Normannia, curis deditus hostilibus, populos interim Anglorum exactionibus et tributis non abradens, sed excorians, omnibus³ infestus et molestus. Eodem tempore obiit Walkelinus episcopus Wintoniensis; et Hugo Salopesberiensis ab Hybernensibus occisus est, cui frater ejus Robertus de Beleasmo successit.

Oppressive taxation of William II. Obituary.

Quomodo principes,⁴ populo murmurante, ad iter inceptum se accingunt.

Id. Anno Domini mxcix. Principes occidentis et peregrini Cruxi fixi dies Natalicios apud Marram solemniter celebrarunt. Ubi [inter] Boamundum et comitem Tolosanum orta est dissensio; sed⁵ quia non multum pertinet ad hoc negotium, ad cætera transeamus, ostendentes qualiter populus nimis moleste tulit, quod principes moras fecerunt inutiles, et pro singulis civitatibus captis jurgia inter se suscitarent, quibus principale propositum omnino neglectum videbatur. Comes igitur Tholosanus ut populo satisfaceret, assumptis decem milibus armatorum et equitibus trecentis quinquaginta, arripuit iter Jerosolimitanum, sequentibus eum duce Normannorum Roberto et Tancredo, cum quater viginti⁶ equitibus et peditum multitudine numerosa.

Christmas kept at Marrah. Quarrel between Bohemond and Raymond of Toulouse. Raymond begins the march to Jerusalem.

¹ offerentes] conferentes, W.
² salutis] salutis, A.
³ omnibus . . . molestus] introduced by the compiler.
⁴ principes] princeps, A.

⁵ sed . . . qualiter] introduced by the compiler.
⁶ A. C. ins. et. It has been erased in D.; quadraginta, W. of Tyre.

A.D. 1099. Post dies autem aliquot, media regione transcur- Will. of
Media tria urbis non longe a mari sita, Archis nuncupata, descende- Tyre, vii.
transcurri- runt, juxta eandem castra statuentes. Est autem una ex urbibus 13, col. 391.
tur. Fenicis regionis, ad radices Libani sita, quam, ut habent veterum Id. vii. 14.
Aracheus: traditiones, Aracheus septimus filiorum Chanaan fundasse dici-
 tur, et eam de suo nomine Archis¹ appellasse, et postmodum
 per corruptionem nominis Anchis² dictam fuisse. Hanc nostri Id. vii. 17.
Lancea longa obsidione prementes, nihil omnino profecerunt. Renovata Id. vii. 18,
Domini est ibique quæstio de lancea qua Dominicum latus fuerat perfo- col. 395.
probatur. ratum; aliis dicentibus, quod ipsa erat in veritate et per
 divinam inspirationem revelata ad consolationem plebis; aliis
 contententibus malitiose, quod versutia esset comitis Tholosani,
 et gratia quæstus inventio ficta. Accenso igitur rogo copioso,
 cujus incendii magnitudo etiam circumstantes terrere poterat,
 et conveniente populo universo in sexta feria quæ sanctum
 Domini Pascha præcedit, clericus quidam nomine Petrus, cui³
 inventio illius lanceæ fuerat revelata, examen subiit periculosum.
 Nam facta oratione, assumpta secum lancea, per medium ignem
 transivit illæsus. Sed quoniam post dies paucos idem clericus
 vita decessit, non plene suis æmulis satisfecit.
 Per idem tempus dux Godefridus et principes alii, qui apud Id. vii. 16,
 Antiochiam remanserant, ad instantiam plebis se ad iter ex- col. 393.
Laodicia. pedientes, in kalendis Martiis ad Laodiciam Syriæ cum viginti
Gueneme- quinque milibus armatorum virorum fortium pervenerunt. Ubi
rus a dux Godefridus a præside civitatis, quæ Christianos habuit ha-
vinculis bitatores, Guenemerum Boloniensem, quem tenebat in vinculis,
liberatur. sibi petiit restitui; sed quia verbis ducis non ausi sunt con-
 traire, reddidit eum illi cum sociis universis, et classem⁴ ejus
 totam duci tradiderunt. Nam idem Guinemerus cruce signatus,
 cum armatorum classe valida illuc applicans imprudenter,
 captus ibi fuerat a civibus, et vinculis mancipatus. Illum
 dux suæ classi præficiens, eum alios per terram gradientes sequi
 præcepit.

*Quomodo principes multis regionibus transcuris ad Tripolim
 pervenerunt.*

The crusa- Principes inde maritima legentes, ad urbem Gabulensem, Id. vii. 17,
 ders reach quæ alio nomine Gibellum dicitur, pervenerunt. Distabat col. 393.
 Gebel. autem a Laodicia miliaribus quasi duodecim. Ubi [cum] castris
 in gyrum locatis urbem aliquamdiu obsedissent, is⁵ qui urbi
 præerat Soldani Ægyptiorum domini procurator, aureorum sex

¹ *Archis*] Aracheum, W.

² *Anchis*] Archis, W.

³ *cui*] ejus, A. W.

⁴ *classem*] classere, A.

⁵ *is*] iis, A. D. huius, W. C. has
 been altered from iis to is.

- Will. of Tyre, vii. 17, col. 394. milia duci obtulit cum aliis donariis multis, ita ut obsidionem A.D. 1099. amoveret; quem cum flectere nequivisset, ad comitem Tholosanum dirigens,¹ prædictam pecuniam pollicens per internuntios, si eum,² a ducis posset manibus expedire. Ille oblata clam suscepta pecunia, misit ad ducem Albariensem³ episcopum, anxie sollicitans eum, ut dimissa obsidione ad se non differat properare, significans quod hostium multitudo a tractu adveniret Persico, ut injurias ultum iret, quas apud Antiochiam perpessa fuerat sub præside Corbaranno; et super his omnibus dicebat se recepisse nuntios fide dignos. Ille et principes cæteri, dictis ejus fidem adhibentes, soluta protinus obsidione, et urbem Valentiam transeuntes, Maracleam, quæ prima est ex urbibus Fenicis provinciae, similiter sinistrantes, Tortosam pervenerunt, et inde ad urbem Archensem progredientes, castra ibidem locaverunt. Quibus occurrens Tancredus, fraudem comitis Tholosani detexit. Unde et ipsi longe a tentoriis ejus seorsum sua tabernacula statuerunt. Videns autem comes animos principum a se alienatos, missis muneribus, omnes præter Tancredum sibi reconciliavit. Deinde principes, relicto in obsidione Archensi Albariensi⁴ episcopo aliisque viris nonnullis, versus Tripolim agmina direxerunt. Quo pervenientes, præsidem loci illius cum universa multitudine civitatis ordinatis agminibus repererunt; unde indignantes nostri irruerunt in eos acriter, et in primo impetu dissolutis catervis, eos ad urbem redire compellunt, septingentis ex eis gladio interfectis. Ibique ante Tripolim celebraverunt Pascha peregrini, quarto idus Aprilis. Tunc præses Tripolitanus cognoscens quod non potuit cum nostris a pari contendere, missa legatione, a principibus obtinuit, ut datis quindecim aureorum milibus, cum equis, mulis, sericis, et vasis preciosis, greges et armenta etiam conferens plurima,⁵ eorum fines pacifice pertransirent. Tunc nostri maritima sequentes, juga montis Libani a sinistris habentes, Bibliumque percurrentes, super ripam maris, in loco cui nomen est Emaus, castra statuerunt. Inde die tertia ante urbem Britensium castrametati,⁶ sequenti die Sydonem attigerunt; et in crastino percursa Sarepta, prophetæ Elyæ nutricia, ad illius regionis metropolim Tyrum pervenerunt, et dehinc profecti Achon, et ab Achon progressi, Galilæam a læva deserentes,⁷ inter Carmelum et mare, Cæsaream Palestinæ metropolim, quæ et Turris Strationis alio nomine appellatur [attigerunt].⁷ Quidam

¹ *dirigens*] om. W.² *eum*] eam, W.³ *i.e.* Peter of Narbonne.⁴ *Albariensi*] Abariensi, MSS.⁵ A. W. ins. ut.⁶ *deserentes*] deferentes, A.⁷ *attigerunt*] is from the Hist. Anglor. W. of Tyre has "per-
"venientes . . . castrametati sunt."

A.D. 1099. autem principes per castrum Bethelon transeuntes, applicuerunt Hen. Hunt. ad urbem Barruth, in die Dominicæ Ascensionis. Inde per Sag- vii. f. 216.
The Cru- ittam ad Acram et Caipham transeuntes, diem Pentecosten omnes
saders at pariter congregati apud Cæsaream quarto kalendas Julii¹ W.of Tyre,
Beyrout, Sidon, and Cæsarea. solemniter celebrant.² vii. 22,
col. 400.

De desolatione ecclesiæ Sancti Georgii martyris a Turcis.

The church of S. George at Lydda destroyed by the Turks. Peracta itaque ibi trium moræ dierum, relictis a dextra Id. locis maritimis Antipatrida et Jope, Eleutheriam transeuntes, Liddam, quæ Eliopolis³ dicitur, ubi Georgii martyris egregii corpus requiescit, pervenerunt. Cujus ecclesiam hostes fidei paulo ante adventum peregrinorum dejecerant, metuentes ne trabes basilicæ, quæ multæ proceritatis erant, in machinas vellent convertere, et urbis inde mœnia expugnare. Profectus inde comes Flandrensis Robertus, Ramulam pervenit, et portas quas patentes inveniunt, ingredientes, urbem vacuum reppererunt. Nocte sane præterita, Turci nostrorum cognoscentes adventum, abeuntes sibi consulere procurabant. Principes vero alii in crastino illuc venientes, omnem abundantiam frumenti, vini, et olei reppererunt, atque per triduum ibi moram facientes, Robertum quendam genere Normannicum ejusdem civitatis episcopum consecrarunt, et ei Liddam Ramulamque urbes cum suburbanis adjacentibus possidendas jure perpetuo contulerunt. Inde iter prosequentes nostri, Nicopolim pervenerunt. Est autem Nicopolis civitas Palestinæ, quæ olim dum vicus esset, Emaus dicebatur. Ante hanc urbem, ubi Christus cum Cleopha ambulasse post resurrectionem cognoscitur, fons quidam est salutaris, in quo homines infirmi simul et jumenta abluti a diversis languoribus emundantur. Nam Christus tempore quodam cum discipulis suis per fontem transiens, dicitur in eo pedes suos lavasse, ex quo facta est aqua diversarum medicamen passionum.

Turci civitatem sanctam muniunt, Christianos spoliantes.⁴

Preparations of the Turks in Jerusalem against the Crusaders. Turci interim qui in Jerusalem habitabant, peregrinorum Id. vii. 23, cognoscentes adventum, urbem communire cum omni sollicitudine satagebant. A fidelibus quoque cunctis, qui in urbe habitabant, universa quam habebant extorta pecunia, et quic-

¹ Julii] Junias, W. of Tyre.
² celebrant] celebrant, O. W. as W. of Tyre.
³ Eliopolis] Diospolis, W. of Tyre.
⁴ This heading is from W. A. C. insert the previous heading. D. gives no heading at all.

Will. of Tyre, vii. 23, col. 402. quid habere videbantur, tam a patriarcha qui¹ urbi præerat, A.D. 1099. quam a populo toto quatuordecim aureorum milia abstulerunt. Quibus bonis omnibus spoliatis, universos ab urbe, exceptis *Jerusalem obseditur.*² senibus et infirmis, mulieribus et parvulis, depulerunt. Peregrini interea quibus mora procedendi periculosa videbatur, summo diluculo cum fervore piæ devotionis iter aggredientes, et e vicino urbem sanctam Jerusalem contemplantes, cum gemitu et lacrimis præ gaudio fuis, nudis vestigiis cepto itineri ferventius institerunt, atque subito ante urbem convenientes, octavo idus Junii eam obsidione vallaverunt. Dicitur autem *Numerus obsidentium. Turci xl. milia.*³ fuisse numerus obsidentium quasi milia quadraginta peditum, equitum vero mille quingenti [præter] senes et valetudinarios inermesque vulgus. In urbe autem dicebantur esse Turcorum fortium et optime armatorum quadraginta milia, tam ut urbem regiam ab instantibus tuerentur periculis, quam ut propriæ consulerent et suorum saluti. Principes itaque perspicue considerantes, quod neque ab oriente, neque ab occidente, neque ab austro, propter quarundam vallium profunditatem proficerent, a septemtrione eam obsidere decernunt. Ab ea ergo porta, *Dispositio castrorum.* quæ Sancti Stephani dicitur, et ad aquilonem respicit, usque ad illam quæ turris David dicitur et in parte civitatis occidentali sita est, castra nostri principes locaverunt. In quorum ordine dux Godefridus primus sedit, et juxta eum dux Normannorum Robertus et consul Flandrensis. Circa turrin quæ ab angulo quodam dicitur Angularis, dominus Tancredus et alii quidam cum eo nobiles consederunt. Ab illa autem turri usque ad portam occidentalem, comes Tolosanus cum suis legionibus urbem obsedit, partem suorum agminum super montem⁴ in quo civitas ædificata est, inter urbem et ecclesiam quæ dicitur Syon, et ab urbe distat quantum arcus semel jacere potest, in plaga septentrionali locavit. Is enim locus erat in *Plura notabilia.* quo Salvator cum discipulis cœnasse assertitur, et eorum pedes lavisse. Ibi etiam Spiritus Sanctus super discipulos descendit in igneis linguis; ibique Dei genitrix humanæ naturæ debitum solvit, et beati Stephani prothomartyris sepulcrum usque hodie ibidem veneratur.

¹ O. W. ins. *tunc.*

² Par. has at the foot of the previous page, "Willelmus archiepi-
"scopus Tyrensis. Anno gratiæ

"mxcix., mense Julio xix. die
"mensis obsessa est Jerusalem."

³ *peditum*] om. C.

⁴ A. ins. *et.* It is not in W.
The Hist. Angl. has *super quam.*

Will. of Tyre, viii. 7, col. 415. Id. viii. 9, col. 417. facta; unde in castris fœtor erat intolerabilis et pestilens nimis aeris corruptela. A.D. 1099. *Fœtor intolerabilis.* Veniit interea nuncius ad obsidionem, qui classem Januensium in portu Jopensi applicuisse nuntians, petiit a principibus, ut militia dirigeretur ad eos, sub cujus conductu accedere possent ad urbem. Mittitur¹ igitur a domino Tholosano Galde-*Classis Januensium.* marus quidam, in armis strenuus, cum triginta equitibus & peditibus quinquaginta, conjungens eis ne deficerent Reimundum Piletum et Willelmum de Sabulo, cum equitibus quinquaginta. Qui venientes ad campestria Liddæ et Ramulæ civitatum, habuerunt obviam Turcos secentos, qui protinus in nostros irruentes, quatuor equites et pedites plures ex eis peremerunt. Sed nostri demum prævalentes, cæsis ducentis ex numero Turcorum, in fugam cæteros compulerunt. Ceciderunt tamen ex nostris viri nobiles, Gilebertus de Treva et Aicardus de Monte Merla. Alii autem apud Jopen incolumes pervenerunt, et sic inde cum omni substantia sua Jerosolimam sunt conducti, ubi a legionibus gaudenter excepti consolationem castris non modicam attulerunt. *Insidia. Strages.*

Machinis constructis, civitas iterum impugnatur.

Id. viii. 10, 11, col. 419. Cumque per mensem unum circa machinas laborantes, ad negotii consummationem pervenerunt, placuit episcopis et sapientibus de exercitu, ut inter omnes pax reformaretur, jejunia fierent, processiones etiam cum orationibus devotis; et sic die statuto his omnibus² rite peractis, affuit peregrinorum armis instructa ad urbem inpugnandam³ copiosa multitudo, unum omnes habentes propositum, aut animas pro Christo ponere, aut urbem Christianam restituere libertati. Accedentes igitur ad pugnam universi, muro nitebantur machinas applicare, ut facilius Turcos, qui in turribus et propugnaculis rebellabant, possent liberior impugnare. At cives viriliter resistentes, telorum jactu, sagittarum imbre, lapidum contorsione ex machinis jaculatoriis cum horrendo impetu retorquebant. Nostri e contra protecti clipeis et cratibus objectis, tam arcubus quam balistis tela remittebant, frequentia et pugillaria contorquentes saxa, ad murum accedere nitebantur, iis qui in turribus erant requiem subtrahentes et audaciam resistendi. Alii vero infra machinas et castella constituti, cum *Second attack, after the engines were erected.* *Cives repugnant.* *Nostri invadunt.*

¹ mittitur] mittatur, A.² his omnibus] orationibus, Hist. Anglor.

VOL. II.

³ inpugnandam] repugnanda, C.; inpugnanda, D.

A.D. 1099. petrariis et trabuculis molares maximos et lapides damnosos Will. of
 Second ad moenia dirigentes, ipsa collisione assidua et ictibus ingemina- Tyre, viii.
 attack. tis debilitare et ad casum impellere satagebant. Alii cum 13, col. 422.
 minoribus machinis lapides leviores ad illos, qui in propug-
 naculis stabant, contorquentes, a nostrorum infestatione com-
 pescere nitebantur, sed nec sic multum proficere comprobantur.
 Nam Turci, qui intus erant, a propugnaculis saccos stramine
 et palea plenos, restes et tapetia, trabes ingentes, culcitra
 bombice refertas, a turribus et muro aliquantulum demiserant,
 ut per eorum mollietiem et mobilitatem contortorum molarium
 ictus eluderent et nostrorum laborem inanirent. Lapidés etiam
 ex machinis damnosos et tela ex arcubus non segniter retor-
 quentes, nostros ab opere deterrebant incepto. Nostris vero,
 ut vallum jactu rudèrum, lapidum, fructicum, et terræ imple-
 rent, et ad moenia pararent accessum,¹ cura erat propensior; sed
 inclusi e converso,² ut eorum propositum irritarent, in ipsas
 machinas torres incensos, tela ignita sulphure et oleo pasta,
 ut eas exurerent, jaculabantur certatim. Principes autem nos-
 tri injectis ignibus occurrentes, sabulum desuper et aquas
 copiose fundebant, ut incendiòrum reprimerent actionem. Erat
 quidem nostris par³ labor et idem periculum in tribus partibus
 civitatis, sub duce videlicet Godefrido, sub duce Normannorum
 Roberto, ac demum sub comite Tholosano. Continuabant quo-
 que conflictum a mane usque ad vesperam, atque ancipitem Id. viii. 14,
 utriusque partis laborem superveniens nox dirempsit. col. 423.

De tertio impetu peregrinorum et captione civitatis.

Third at- Mane autem facto, cum jam diei aspirantis aurora nuntiaret Id. viii. 15,
 tack and exortum, cum omni aviditate excitus⁴ est populus ad conflictum, col. 423.
 capture of revertentibus ad officium singulis, cui hesternà die fuerat
 the city. deputatus. Quidam enim ex machinis molas asinarias ad
 moenia contorquebant, quidam castella ad murum dirigere
 satagebant, alii arcubus et balistis Turcos qui in turribus erant
 [laccessentes]⁵ ne manum possent exerere, indefesso studio ope-
 ram dabant, aliis agittis et jactu lapidum cives a propugnaculis
 repellebant. Cives æquipollenter tela remittebant et lapides,
 atque ignem in ollis fragilibus cum sulphure et pice, arvina
 et adipe, stuppa, cera, lignis aridis et stipula impositis,⁶ ut

¹ accessum] accensum, C.

² e converso] e contrario, W.

³ par] impar, Hist. Anglor.
 where the following sentence is
 altered.

⁴ excitus] exitus, A.

⁵ laccessentes] om. also W. It is
 from W. of Tyre.

⁶ impositus] inposito, A. O. W.

- Will. of nostras machinas incenderent, et alia instrumenta bellica A.D. 1099.
 Tyre, viii. retorquebant. Fiebat itaque ex utroque populo strages non Slaughter
 15, col. 424. modica, dum alii lapidum jactu conterebantur in frusta, alii on both
 trans loricas et clipeos confodiebantur telis, alii in funda et sides.
 lapide sternebantur; nec erat facile discernere uter cum ma-
 jore studio populus decertaret. Erat tamen una ex machinis
 nostris, quæ saxa miri ponderis in urbem multa violentia re-
 mittebat, contra quam cum nulla arte possent proficere, duas
 adduxerunt maleficas, ut eam fascinarent et artibus magicis *Malefica*.
 redderent impotentem. Quæ dum suis instarent præstigiis
 super murum et incantationibus, ex eadem machina molaris
 emissus utramque illarum, cum tribus ancillis quæ illarum
 fuerant grossum comitatæ,¹ repente contrivit, et ex muro in-
 ferius exanimis in fossatum dejecit. Unde in castris factus est
 plausus ingens et exultatio, et econtra civibus mœstitia ingens *Exultatio*.
 accrevit.
- Id. viii. 16, Cum igitur usque in horam diei septimam sine certa vic-
 col. 424. toria protractum esset negotium, desperantes nostri et supra
 vires fatigati, habuerunt propositum, castella et machinas alias
 jam igne recepto fumantes longius a muris arcere, et usque
 in diem crastinum conflictum differre; cum ecce virtus divina *Virtus*
 affuit, et rebus desperatis solamen donavit. Nam de monte *divina*.
 Oliveti miles quidam, splendidum et satis refulgentem venti- p. 208.
 lando clipeum, signum dedit nostris legionibus, ut redirent ad
 conflictum et congressionem iterarent. Hoc signo dux Gode-
 fridus exhilaratus, magnis clamoribus populum revocavit, qui
 tanto fervore ad pugnam reversus est, ut de novo prælium in-
 cipere videretur. Auxit præterea vires omnium et lætitiā
- Id. viii. 17, col. 426. solitarius quidam, qui in monte Oliveti habitabat, qui con- *Solitarius*.
 fidenter promiserat peregrinis, illa die urbem fore capiendam.
 Hæc quoque signa omnes accenderant² fideles vehementer, et
 Id. viii. 18, securiores reddiderant³ de victoria obtinenda. Ducis igitur
 col. 246. Godefridi et comitum legiones prævia Dei gratia eo usque
 profecerant, ut vallo repente complanato, ad murum haberent,
 civibus defatigatis, accessum. Hortante itaque duce, in cul-
 citras bombice plenas et saccos stramine refertas, qui in cas-
 tello erant, [ignem] injecerunt, qui flante Borea accensus *Ignis*.
 fumum infra urbem caliginosum⁴ retorsit. Quo protervius in-
 stante, qui murum intus tenebantur defendere, ora vel oculos

¹ *comitate*] so O., om. W. A.
 has *civitate* altered into *comitate*.
 C. has *comitāte* inserted in what
 was a blank space. D. has *civitate*
 expuncted, with *secute* over it.

² *accenderant*] accederant, A.

³ *reddiderant*] reddiderat, A.

⁴ *caliginosum*] calinosum, A. O.

A.D. 1099. non valentes aperire, muri custodiam reliquerunt. Quo com-
 perto, dux sub omni celeritate trabes, quas¹ hostes in muris
 ad nostrum appenderant nocumentum, assumpsit, et caput
 unum in machina positum et firmiter clavatum,² aliud super
Pons. civitatis murum locavit. Deinde pontem, qui in machina erat,
 super ipsas trabes demittens, ipse dux primus omnium ut
Dux urbem miles strenuus³ urbem audaciter intravit. Quem frater ejus
intrat. Eustachius, dux Normannorum Robertus, et comes Flandren-
 sis, cum Litolfo et Gilleberto fratribus sunt secuti, et conse-
Fuga. quenter infinita multitudo tam equitum quam peditum, ita ut
 pons sustinere non posset. Videntes autem Turci quod nostri
 jam murum occupaverant, et dux etiam suum introduxerat
 vexillum,⁴ turres deserunt et mœnia, ad vicorum sese angustias
 conferentes. Porro alii cognoscentes, quod maxima pars nobi-
Scala. lium turres occupaverant civitatis, scalas ad murum certatim
 applicant, per quas ascendentes murum cæteris se conjungunt.
 Tunc dux Godefridus quosdam ad portam septentrionalem, quæ
 hodie Sancti Pauli⁵ dicitur, dirigens,⁶ ut eam aperientes, popu-
 lum introducant deforis expectantem. Qua sub omni celeritate
 reserata, ingressus est exercitus universus, sexta feria, hora nona,
Capitur mense Julio, decima⁷ die mensis. Capta⁸ igitur est civitas Jern- Id. viii. 24,
Jerusalem. salem anno gratiæ millesimo nonagesimo nono, mense Julio col. 434.
 decima⁷ die mensis, sexta feria circa horam nonam,
 anno tertio ex quo fidelis populus tantæ peregrinationis
 sibi onus assumpsit; præsidente sanctæ Romanæ
 ecclesiæ domino Urbano secundo, Romanorum imperium ad-
 ministrante Henrico, Græcorum vero imperatore Alexio; in
 Francia regnante Philippo, in⁹ Anglia Willelmo Rufo, regnante
 in perpetuum in omnes et super omnia domino nostro Jesu
 Christo, cui honor et gloria per sæcula infinita.

¹ *quas*] quos, A. W.

² The Hist. Anglor. inserts
aptavit et.

³ *strenuus*] strenum, A.

⁴ *vexillum*] exercitum, Will. of
 Tyre.

⁵ *Pauli*] an error for *Stephani*,
 which W. of Tyre has.

⁶ *dirigens*] sic., Will. of Tyre has
dirigit. The compiler has omitted

to insert a verb at the end of the
 sentence. The Hist. Anglor. alters
 the construction correctly.

⁷ *decima*] an error for *quinta*
decima.

⁸ *Capta ecclesia domino*
 is in the St. Alban's hand over
 an erasure.

⁹ *in Anglia Willelmo Rufo*] Added
 by the compiler.

De occisione Turcorum et mundificatione sanctæ civitatis. A.D. 1099.

Will. of
Tyre, viii.
19, col. 427.

Capta igitur civitate sanctissima, dux Godefridus et fideles omnes, [qui]¹ cum eo erant, per plateas strictis gladiis discurrerent, quotquot de hostibus repperiunt in ore gladii indifferenter prosternunt. Tanta quoque interemptorum strages erat, et præcisorum² acervus capitum, ut jam nemini via pateret aut transitus, nisi super corpora peremptorum. Latebant autem adhuc hæc omnia comitem Tholosanum et principes alios, qui circa montem Syon viriliter decertabant; sed audito nostrorum et Turcorum clamore et civium strage, cognoverunt urbem violenter effractam e nostrarum³ victoriam legionum. Qui statim scalas ad murum aptantes, nemine obstante, urbis mœnia transierunt, stragem in illa parte non modicam operantes; [portam itaque australem, quæ illis erat contermina, aperientes]⁴ cum impetu populum universum quantocius introducunt. Factum est autem, quod Turci, qui a duce et suis agminibus aufugerant, ad partes illas declinantes, hos obviam habuerunt, et Scillam evitantes Charibdim multo periculosius inciderunt. Nam tanta exinde per urbem strages facta est, ut etiam ipsis victoribus tam horrenda sanguinis effusio tædium ingereret et horrorem.

Id. viii. 20, col. 428.

Audiens autem Tancredus, quod intra septa templi Turcorum se incluserat multitudo, contulit se illuc cum ingenti copia armatorum, et templum violenter ingressus, post stragem multiplicem, infinitas auri et argenti copias inde secum dicitur abstulisse. Quod reliqui principes⁵ audientes, intromissa equitum et peditum multitudine, quotquot ibi reppererunt gladiis trucidantes, universa sanguine repleverunt. Cecidisse referuntur intra templi ambitum ad decem milia Turcorum, exceptis aliis, qui passim per urbem truncabantur, quorum minor non fuisse numerus ferebatur. Nam nostri per vicos et diverticula discurrentes, occulta et perlustrantes universa, patrefamilias cum uxore et liberis et familia tota ex secretis domiciliis et cœnaculis occultis extrahentes in publicum, aut gladiis transverberabant, aut præcipitio dabant, ita ut contractis cervicibus interirent. Et quicumque domum vel palatium confringere vel prius intrare poterat, eam⁶ sibi cum universa substantia jure perpetuo vendicabat. Sic enim inter principes convenerat, ut urbe expugnata, id, quod quilibet acquireret, jure hæreditario possideret. Unde quicumque prius domum vel ædificium quod-

Frightful
slaughter
on the cap-
ture of the
city.

Scilla.
Caribdis.

Strages in
templo.

Paterfami-
lias.

Peregrini
ædificia
sibi appro-
priant.

¹ *qui* is also omitted in O. W. It is interlined in C. D.

² *præcisorum*] pretiosorum, C.

³ *nostrarum*] nostrorum, A.

⁴ These omitted words are in O. W., and the Hist. Anglor.

⁵ *principes*] princeps, A.

⁶ *eam*] ea, Hist. Anglor.

A.D. 1099. cunq̃ue occupavit, vexillum vel clipeum vel quodlibet armorum Will of
genus in introitu configebat, ut esset signum accedentibus, ne Tyre, viii.
gressum ibi figerent, sed domum præterirent, quasi ab aliis 20, col. 429.
occupatam.

Principes loca sancta petunt.

Civitate itaque subjugata, et spoliis a peregrinis victoribus Id. viii. 21,
collectis, sedatoque tumultu, coeperunt depositis armis, in spiritu col. 429.
humilitatis cum gemitu et lacrimis, nudis pedibus, loca venera-
bilia, quæ Salvator propria est dignatus sanctificare præsentia,
cum omni devotione circuire, et specialiter ecclesiam sanctæ
resurrectionis et Dominicæ passionis. Intueri erat sane jocun-
dissimum quanta devotione fideles populi utriusque sexus, quanta
mentis exultatione et dulcedine spiritali, fuis ubertim lacrimis,
ad loca sancta accederent,¹ quantas gratias Deo agerent, qui tantæ
eis peregrinationis consummationem ad effectum perducere con-
cessit, et ex fructu laborum suorum et exhibitæ militiæ
dignatus est illis supra merita stipendia numerare. Fuit autem
omnibus una in arram futuræ retributionis fiducia, quod per
collationem donorum præsentium firma sit eis expectatio futu-
rorum, et per eam, quæ hic peregrinatur Jerusalem, ad eam
perveniant, *cujus erat participatio in id ipsum.* Porro episcopi
et sacerdotes, ecclesias² civitatis et præcipue templi ambitum a
cadaveribus occisorum et sordibus universis mundantes, et loca
venerabilia Domino consecrantes, et sacra missarum solemnia
populo celebrantes pro collato sibi beneficio, omnibus gratias exhi-
bebant. Visus est autem ea die vir in omnibus commendabilis, Id. viii. 22,
Aimerus Podiensis episcopus, qui apud Antiochiam, ut præli- col. 430.
bavimus, obierat, in sancta civitate a multis, ita quod viri
plurimi de exercitu fide dignissimi eum super murum primum
omnium viderunt ascendisse civitatis, et cæteros ad ingressum
animasse. Qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserentes,
et cum principibus loca sancta circumeuntem manifestissime
conspexerunt. Alii autem plures, qui in peregrinatione piam in
Christo dormitionem acceperant, in eadem civitate apparuerunt
multis, loca sancta cum aliis devotissime requirentes. Petrus Id. viii. 23,
quoque heremita venerabilis, qui quinto antea anno³ a patriarcha col. 431.
civitatis et clero populoque fidei visus fuerat, et per cujus sollici-
tudinem principes occidentis ad hanc peregrinationem inducti
extiterant, cum esset modo⁴ a cunctis recognitus, flexis geni-

*Devotio
populi.*

*Spes retri-
butionis.
p. 209.*

*Ps. cxxi. 3.
Civitas a
cadaveri-
bus mun-
datur.*

*Aimerus
Podiensis
episcopus-
vixit ap-
paruit.*

*Petrus he-
remita re-
cognosci-
tur.*

¹ *accederent*] *accedent*, A.

² *ecclesias* . . . *consecrantes*]

Added by the compiler.

³ W. and the Hist. Anglor. insert

obierat.

⁴ *modo*] *modus*, A.

Will. of Tyre, viii. 23, col. 431. bus et cum lacrimis¹ illum venerabantur, gratias ei multiplices A.D. 1099. exsolventes, quod tam sedulo et fideliter eorum legationem fuerat executus, quodque principes et regna induxerat ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos.

Id. viii. 24, col. 432. His igitur omnibus rite peractis, principes ad domos et hospitia, quæ interim eis sua familia præparaverat reversi, urbem reppererunt omnibus bonis refertam, unde a majore usque ad minimum coeperunt copiosius abundare. Repperiebantur enim in ædificiis et domibus contractis auri et argenti, gemmarum et preciosarum vestium, frumenti, vini, et olei, sed et aquarum, unde in obsidione maximam fuerant penuriam perpessi, ingentes copias, unde et ipsi qui sibi domos vendicaverant, poterant indigentibus ad sufficientiam fratribus ministrare. Factum est autem ut secunda² post victoriam die et deinceps, in foro publico rerum venalium optimis conditionibus exhiberentur³ commercia, ita quidem, ut plebs inferior⁴ necessariis omnibus abundaret.

Quomodo principes regem et patriarcham constituunt.

Id. ix. 1, col. 433. Cumque per dies septem principes in sancta civitate in quiete lætitiaque spirituali tempus exegissent, convenerunt principes octava die, tractaturi per gratiam Sancti Spiritus, ut aliquem de suo eligerent collegio, qui præsit regioni, et in sancta civitate regiam obtineat dignitatem.⁵ Qui omnes unanimiter post multas hinc et inde disceptationes,⁶ in ducem Godefridum consonantes, ipsum eligunt, et electum sepulchro Domini cum laudibus et hymnis et canticis repræsentant. De patriarcha quoque constituyendo in sancta civitate principes tractatum habentes, favore ducis Normannorum Roberti, episcopus quidam Maturanensis de Calabria Arnulfum sibi familiarem quendam sacerdotis filium, et inter peregrinos incontinentia et nimia levitate notatum, in sede patriarchali contrusit. Sed idem Arnulfus,⁷ citamorte interveniente, temere susceptam coactus est deponere dignitatem. Post illum autem, vacante sede per menses quinque, principes, qui præsentés fuerunt, post multam deliberationem, virum venerabilem Daibertum in throno patriarchali et in cura collocant pastorali. Fuit autem antea episcopus

Spoils found in the city.

Election of Godfrey as king.

Election of Arnulf de Rohes as patriarch by the influence of the bishop of Martorano.

His death.

Daibert archbishop of Pisa, elected patriarch.

¹ et cum lacrimis] cum omni humilitate, Will. of Tyre.

² ut secunda] aut secundum, A.

³ exhiberentur] exbentur, A.

⁴ inferior] inferiorum, A.

⁵ W. inserts here a legend of the

manner in which Robert was chosen king of Jerusalem. It is not in O.

⁶ A. ins. et.

⁷ cita morte interveniente] mors vicina prævenit, Will. of Tyre.

A.D. 1099. Pisanæ ecclesiæ, vir ad plenum eruditus, et ¹ in agendis ecclesiasticis a puero enutritus. Will. of Tyre, ix. 14, col. 447.

Quomodo exercitus Soldani Ægyptiorum principis a nostris vincitur.

Expedition of Afilhal against the Crusaders. Urbe autem sancta recenter adhuc ² fidelibus subjugata, Sol-Id. ix. 10, danus ³ Ægyptiorum et Damascenorum, princeps inter omnes orientales potentissimus, cum civitatem sanctam Jerusalem a fidelibus captam cognovisset, vocato ad ⁴ se principe militiæ suæ Elafdalio, præcepit ut universum robur Ægypti et omnes imperii sui vires colligens, in Syriam ascendat, et populum temerarium de superficie terræ deleat, ut non memoretur nomen ejus ultra. Erat quidem Elafdalus iste natione Armenius, a Christianis parentibus originem habens, sed præ immensitate divitiarum apostataverat a fide; et qui in fonte regenerationis Emyreyus dicebatur, factus apostata, Elafdalus nuncupabatur. Assumptis igitur, hic crucis inimicus, ⁵ universis viribus Ægypti, Arabiæ, et Damasci, venit Ascalonem, et ibi cum copiis suis universis castra locavit, inde Jerosolimam profecturus. Proposuit enim ut fideles in Jerusalem obsideret, et post victoriam Dominicum funditus dilapidaret sepulchrum. Tunc peregrini crucis, qui nihil minus optabant quam obsidionis ærumnas denuo experiri, convenerunt ad invicem clerus et populus universus, et arma spiritualia prius bajulantes, ad sepulchrum Domini corde contrito et cum fletibus humiliato profecti, et orantes in terram prostrati, a Domino postulabant, ut populum suum misericorditer ab imminentibus periculis liberaret. Deinde sumpta ex Dei parte audacia, ab urbe versus Ascalonem procedunt, audaciter hostibus occurrentes. Porta bant autem secum partem ligni Dominicæ crucis, quam civis quidam Jerosolimitanus nomine Syrus principibus nuper pro- palaverat, ab antiquis a se temporibus custoditam. Dux vero, qui et rex erat Jerosolimitanus, cum cæteris principibus peregrinis Ramulam perveniens, edoctus est ibi plenius, quod prædictus Emyreus apud Ascalonem cum suis copiis condisset. Præmisit itaque dux equites ducentos, qui viam et statum hostium explorarent; sed cum aliquantulum processissent, invenerunt armenta boum, equorum, et camelorum, cum pastoribus animalibus curam præstantibus. Ad quos cum

¹ et . . enutritus] Introduced by the compiler.

² W. ins. a.

³ Mostali.

⁴ ad] ab, A.

⁵ inimicus universis] inimicis universisque, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, ix. 12, col. 443. noster pervenisset exercitus, fugerunt tam pastores quam qui A.D. 1099. pastoribus præerant equites, gregibus et armentis sine cus- Battle of tode relictis. Capti sunt tamen quidam ex eis, quorum rela- Ascalon. tione de hostium proposito edocti, cognoverunt, quod princeps prædictus, qui juxta eos ad septem miliaria castra statuerat, post biduum [accedere] et nostrum delere exercitum cogitabat. Erant autem nostri numero quasi mille equites et ducenti, pedites vero quasi sex milia numerati, qui omnes de prælio certi novem acies instruunt; quarum tres præponunt,¹ tres locant in medio, et tres sequi præcipiunt, ut undecumque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant ordinem acierum objectum. Sic itaque obtenta sine contradictione præda p. 210. memorata, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes. Mane autem facto, lituis² et tubis bellum indicitur, et instructis ordinibus, Domino rei exitum commendantes, in hostes quasi vir unus procedunt, spem in Eo victoriæ collocantes. Procedentibus igitur, legionibus juxta militaris ordinis disciplinam lento gradu ad pugnam, visa sunt superno, ut creditur, instinctu pecora cornibus erectis et caudis acierum lateribus a dextris et a sinistris comitari, nec ulla posse violentia præpediri. Quod hostes eminus intuentes, solaribus radiis hebetatis luminibus, ante prælium animis conciderunt, credentes innumeram esse multitudinem armatorum, quamvis et ipsis multa militaris copia non deesset. Comes quoque Normannorum Robertus, The stand- qui dux erat et signifer acierum, pro re bene gesta sæpe ard cap- dicendus, admiravisi standardum a longe considerans, quod in tured by Robert of summitate hastæ pomum³ habebat aureum, hasta vero argento Normandy. cooperta albicabat, ipsum deprehendit ibi esse, et audaciter per medias acies super eum irruens, ad mortem graviter vulneravit. Quod factum non mediocrem Gentilibus incussit timorem.

Malmesb. G. R. iv. 371, p. 570.

Baldric, Hist. Hieros. iv. col. 1150.

Id.

De planctu ammiravisi et victoriæ consummatione et spoliis reportatis.

Admiravisi autem vix palpitans, letaliter⁴ vulneratus, alte Lament of ingemuit, et hujusmodi planctum emisit: "O omnium Creator, Afidhal " quid hoc est? Quid accidit? Quod fatum⁵ nobis infestum over his " nocuit? Heu mihi quam ineffabile dedecus, quam diuturnum defeat.

¹ præponunt] proponunt, A.
² lituis et tubis] voce præconia
W. of Tyre.
³ pomum] tolum, Hist. Anglor.

⁴ letaliter vulneratus] Added by the compiler.
⁵ fatum] D. has fīm, perhaps intended for factum.

A.D. 1099. "improperium genti nostræ contigit! Gens misera, gens mo- Baldric.
Lament of "dica¹ genti nostræ prevaluit. Unde hoc? Conventione, proh Hist.
Alfðhal. "dolor! facta, adduxi huc militum ducenta milia, et peditum Hieros. iv.
"quorum multitudo numerum excedit, quos toti mundo præ- col. 1151.
"valituros credebam; nunc autem, ut non mentiar, a minus
"quam mille militibus et paucis peditum milibus, tam inde-
"center sunt superati. Aut procul dubio illorum Deus omni-
"potens est, et pro eis pugnat, aut noster nobis iratus est,
"et nos nimis austero furore redarguit et castigat. Quicquid
"contingat, hoc erit, quod in eos denuo non erigar, sed ad
"patriam meam ignominiosus, donec vixero, revertar." His
dictis luctuose conquerebatur, et lamentabatur suspiriis lacri-
mosis. Turcis igitur fugam meditantibus, eques quidam Lo- Malmesb.
tharingus, qui in agmine extremo cum duce erat Godefrido, a G. R. iv.
lateribus equitans, libertatem fugæ et campos abstulit omnes. 371, p. 571.
Unde ipsi a duce Normannorum, qui in prima acie erat, cum
equitibus et sagittariis, penetrati et ab extremis inclusi, cæsi
sunt ad fidelium voluntatem. Admiravimus² autem super dro- (Not in
medarium positus, rapido cursu ejus evasit. Collata igitur Malm.)
fidelibus de supernis victoria, in hostium castra noster per- Will. of
venit exercitus; ubi tantam auri, argenti, variæ suppellectilis, Tyre, ix.
et gemmarum, divitiarumque pregrinarum, quarum cognitio 12, col. 444.
nostris regionibus est ignota, copiam invenit, ut usque ad
nausiam satiati, mella fastidirent et placentas, et minimus dicere
possit: "Inopem³ me copia facit." Dux autem Robertus emit Baldric.
standardum ab iis qui illud retinuerunt dum ille hostes in- Hist.
sequeretur, viginti marcis argenti, et dux[it]⁴ illud in⁵ sepul- Hieros. iv.
crum Domini ad monumentum tam memorandi triumphi. col. 1152.
Alius quoque ense ejusdem emit Admiravisi, bizantiis quadra-
ginta.⁶ Sic igitur fugientibus adversariis, palma nostris cælitus Will. of
concessa, cum ingenti gaudio reversi sunt in Jerusalem, ma- Tyre, ix.
nubiis onerati, prædam inauditam secum trahentes. 12, col. 444.

Spoils
taken.

*Quod dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis ad
propria sunt reversi.*

Robert of His ita bene gestis, dux Normannorum Robertus et comes Id. ix. 13,
Normandy Flandrensis, consummato feliciter peregrinationis voto, ad pro- col. 445.
and Robert pria sunt reversi. Tradunt autem quidam, quod dux Robertus

¹ W. adds *gens mendica*.

² *Admiravimus . . erasit*] Inserted
by the compiler.

³ Ovid. Met. iii. 466, where *fecit*
for *facit*.

⁴ C. D. follow A. as usual in

reading *dux*. In D. a later hand
has inserted *statuit* in the margin
to make up the sense.

⁵ *in*] juxta, W.

⁶ *quadraginta*] sexaginta, Baldric.
col. 1152.

Hen. Hunt. eo quod regnum Jerosolimitanum sibi oblatum recipere nolu- A.D. 1099.
 vii. f. 216. erit, offensus in eum Deus, nihil ei deinceps prosperum dum Count of
 vixit contulit, sicut¹ sequens historia declarabit. Principibus Flanders
 Will. of igitur ad propria revertentibus, rex Godefridus detento secum return
 Tyre, ix. viro nobili Tancredo, et de Gres comite Gar[n]ero, et aliis qui home.
 18, col. 445. busdam viris occidentis, commissum sibi a Deo regnum ad- Tancred
 ministrabat strenue et prudenter. Concessit autem jure hære- and others
 ditario possidendam urbem Tyberiadensem, super lacum Genesar remain
 sitam, cum comitatu toto Galileæ, et Caypham, quæ alio nomine with God-
 Porphiria dicitur, urbem maritimam domino Tancredo, in quo frey.
 principatu ita Deo placere studuit, quod usque in præsentem Tiberias
 diem ecclesiæ regionis illius de ejus patrocinio gloriantur. and Haifa
 Qui infra biennium post, meritis exigentibus, ad principatum granted to
 vocatus Antiochenum, illam nobilitavit ecclesiam a temporibus Tancred,
 gloriosam, plurima largiendo. Sed et principatum, pluribus who after-
 subjugatis urbibus et castellis, longe lateque finibus dilatatis wards be-
 ampliavit. comes
 prince of
 Antioch.

De situ sanctæ civitatis et urbibus circumpositis.

Id. viii. 1. Civitatem sanctam Jerusalem in sullimibus esse montibus Descrip-
 col. 405. sitam; et in sorte Benjamin novimus constitutam. Habet tion of
 autem ab occidente tribum Symeon, Philistinorum [regionem]², Jerusalem
 et mare mediterraneum, a quo, [ubi]³ prope est Jopen oppidum, and its
 viginti quatuor miliaribus distat, inter se et prædictum mare ha- site.
 bens castellum Emaus. Modin etiam sanctorum Machabæorum
 præsidium, et Noben viculum sacerdotum, et Diospolim quæ est
 Lidda, ubi Petrus Æneam paraliticum salutem restituit, et ubi
 apud Symonem coriarium hospitatus, Cornelii nuntium suscepit,
 sicut apud Jopen discipulam Tabitam nomine suscitavit. Ab
 oriente quoque Jordanis habet fluentia, et solitudinem filiorum
 prophetarum quasi ad miliaria quatuordecim, et vallem silves-
 trem, et mare mortuum. Citra Jordanem vero Jericho habet,
 et Galgala domicilium Helysæi. Ultra vero Jordanem Galaad,
 Basan, Amon, et Moab, quæ postmodum Ruben, Gad, et dimi-
 dia tribus Manasse susceperunt in sortem, quæ hodie regio ge-
 nerali appellatione Arabia nuncupatur. Ab austro vero habet
 sortem Judæ, in qua est Bethleem, felix Dominicæ nativitatis
 locus, et Thecua urbs prophetarum Abacuc et Amos, et Ebron
 quæ est Cariatharbe, sanctorum⁴ patriarcharum sepulcrum. A

¹ sicut . . . declarabit] Added
 by the compiler.

² regionem, which is also omitted
 by W., is from Will. of Tyre.

³ ubi is also omitted in O. W.
 "ubi propius est juxta Joppen,"
 Will. of Tyre.

⁴ sanctorum] Judæorum, W.

A.D. 1099. septentrione quoque habet Gabaon, Josue filii Nun victoria¹ Will. of
Site of insignem, et tribum Ephraim, et Sylo; Sychar quoque et Sa- Tyre, viii. 1,
Jerusalem. maria regionem et Bethel peccati Jeroboam testem, sed et col. 405.
Sebasteam, Helysæi et Abdiæ sepulcrum, et baptistæ Johannis
martyrium; hæc olim a monte Somer dicta est Samaria, sicut
et regio tota, quæ et thronus fuit regum Israel. Habet etiam
et Neopolin vel Nicopolim, ubi filii Jacob, Symeon et Levi, in
p. 211. ultionem stupri quod Sychem filius Emor sorori eorum Dinæ
intulerat, ipsum et filios ejus in ore gladii percusserunt, urbem
eorum igne succedentes.²
Origin of Est autem Jerusalem Judææ metropolis, quæ juxta veteres Id. viii. 2,
the name historias primum dicta est Salem, a³ Sem filio Noe primo- col. 406.
Jerusalem. genito, qui eam fundavit, et in ea regnavit. Hic postmodum (Not in W.
dictus est Melchisedech, qui revertenti Abraham a cæde of Tyre.)
quatuor regum offerens ei panem et vinum. Melchisedech
autem rex *justitiæ* interpretatur, quem Deus a diluvio reser-
vavit, ut Christus ex ejus semine nasceretur. Erat quidem eo
tempore alia civitas, juxta Jeronimum Salem appellata, in
qua idem Melchisedech sicut et alia regnavit,⁴ cujus ruinæ
usque hodie juxta fluentia Jordanis cernuntur. Deinceps re- Robertus
gnante in ea Jebusæo, dicta Jebus, et sic ex Jebus et Salem mon. Hist.
dicta est Jebussalem. Unde post dempta b littera et addita r, Hier. ix. 5,
dicta est Jerusalem; postea expulso Jebus a David, dicta est (Migne, col. 757.
civitas David. Deinde regnante vero Salomone filio ejus, vo- clv.)
cata est Jerosolima, quasi Jerusalem Salomonis. Hanc postea Will. of
Its siege by Titus; quadragesimo secundo anno post passionem Domini, Judæorum Tyre, viii.
exigentibus peccatis, Tityus Vespasiani filius, Romanorum 2, col. 406.
princeps magnificus, obsedit, et expugnatam dejecit; ita ut
juxta verbum Domini non remaneret in ea lapis super lapidem.
restored by Illam vero postea Ælius Adrianus, quartus ab ipso Romano-
Adrian and rum Augustus, reparavit, et de suo⁵ Æliam nuncupavit. Et
called cum prius in clivo præcipiti montis esset sita, ita ut partim
Ælia. in orientem et in austrum tota deversa respiceret,⁶ in latere
tam montis Syon quam Moriaë montis constituta, et solum
templum et castellum cui nomen erat Antonia in sui haberet
fastigio, ab eodem imperatore in montis verticem tota translata
est, ita ut Dominicæ passionis et resurrectionis locus, qui prius
extra urbem fuerat, urbe reædificata, infra murorum ambitum
clauderetur.

¹ victoria] victoriam, A. W.

² succedentes] succedentes, A.

³ a Sem . . . cernuntur.] This
is from some other source.

⁴ alia] alias, Hist. Anglor.

⁵ The Hist. Anglor. ins. nomine.

⁶ respiceret] despiceret, Hist.
Anglor.

De locis venerabilibus infra sanctam civitatem. A.D. 1099.

Will. of Tyre, viii. 2, col. 407. Hæc autem sancta et Deo dilecta civitas et minor maximis The holy Tyre, viii. 2, col. 407. est et mediocribus major, forma quidem oblonga, et parte places. altera longiore tetragona, vallibus profundis in tribus partibus circumsepta. Nam ab oriente vallem habet Josaphat, in cujus imo sita est ecclesia sanctæ Dei Genitricis, ubi sepulta creditur, et gloriosum ejus monstratur sepulcrum. Sub qua est torrens Cedron, ex aquis pluvialibus ortus, de quo dicitur, "Egressus " ejus¹ trans torrentem Cedron," et cætera. Ab austro habet vallem Ennon, prædictæ valli contiguam, quæ sortis Benjamin et Juda fuit in funiculo distributionis. Et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Beennon ad occidentem, in qua est Acheldemach, hoc est, ager sanguinis, emptus de pretio Domini in sepulturam peregrinorum. Ab occidente vero ejusdem vallis habet partem, in qua sita est vetus piscina, quæ² celebris fuit temporibus regum Juda, et inde protenditur ad piscinam superiorem, quæ Patriarchæ dicitur, juxta cimiterium, quod est in spelunca quæ cognominatur Leonis. A septentrione vero plano itinere ad urbem acceditur, in quo locus est ubi prothomartyr Stephanus dicitur lapidatus.

Jac. de Vitriaco, lv. lvi. p. 1077. (Gesta Dei per Francos. Hanov. 1611.) Patriarcha quoque hujus sanctæ civitatis quatuor habet archi- Jurisdic- tion of the Patriarchate. episcepos, unum Cæsariensem, alium Tyrensem, tertium Nazarensem, quartum Petraccensem, id³ est, Montis Regalis. Primus est in regione Palæstinæ, alius in regione Phœnicis, tertius Galileæ, quartus in provincia Moabitarum. Cæsariensis suffraganeum habet episcopum Sebastenum, Tyrensis suffraganeos habet episcopos Achonensem, Sydonensem, Beritensem, et Bellinacensem, quæ est Cæsarea Philippi. Nazarenus habet suffraganeum Tyberiadensem; et Petraccensis unum habet suffraganeum, Græcum in monte Synai. Habet præterea patriarcha nullo mediante episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Liddensem, et illum de Ebron, ubi sepulti⁴ fuerunt Adam et Eva, cum Abraham, Ysaac, et Jacob.

Id. lvii. Sunt autem in urbe loca venerabilia, ut ecclesia Dominicæ Orders of resurrectionis in Calvaria sive in Gulgota, ubi sunt canonici monks and nigri sub Priore; templum Domini, in quo sunt milites; aliud canons in templum in quo sunt clerici. In ecclesia montis Syon sunt Palestine. canonici regulares sub abbate. In ecclesia montis Oliveti sunt canonici regulares sub abbate. In ecclesia vallis Josa-

Id. lviii. p. 1078.

¹ ejus] Jesus, O. W., and so the Hist. Anglor.
² quæ] qua, A.
³ id . . . Regalis] Added by the compiler.
⁴ sepulti] sepultum, A.

A.D. 1099. phat monachi nigri sunt sub abbate. In¹ ecclesia de Latina Jac. de Vi-
sunt monachi nigri sub abbate. Isti omnes mitrati sunt, et triaco,lviii.
cum episcopis prædictis in ministerio patriarchæ assistunt. p. 1078.

Chief cities and places in Pales-
tine. Sunt præterea aliæ civitates, quæ non habent episcopos, ut
Ascalona,² quæ est sub episcopo Bethleem; Joppe, quæ est sub
canonicis Dominici sepulcri; Neapolis, quæ est sub clericis
templi; Cayphas, quæ est sub archiepiscopo Cæsariensi;
Nazareth locus est in quo Maria mater Domini nata est, et in quo Id. lix.
Filius Altissimi in utero Virginis descendit; Bethleem in qua
natus est Panis cælestis; Jordanis locus est, in cujus flumine Cf. Id. lii.-
Christus baptizatus apparuit; locus alius, in quo Christus liv. pp.
jejunavit et a Diabolo temptatus est; stagnum Genesareth, 1075, 6.
ubi Christus discipulos vocavit, et multa miracula fecit; mons
Thabor, in quo idem Christus transfiguratus apparuit. Infra
sanctam civitatem templum est, in quo Christus extitit præ-
sentatus; mons Syon, in quo Salvator cum discipulis cenavit,
et Spiritus Sanctus super discipulos venit, materque Domini
ex hoc mundo migravit; Calvaria, ubi crucem et mortem
sustinuit; sepulcrum,³ in quo quievit, et unde tertia die
surrexit. Mons Oliveti, ubi in asinam sedens a pueris hono-
ratur, et unde in cælum ascendit; Bethania, ubi Lazarum re- Id. lxii. p.
suscitavit. Siloe, ubi cæco nato visum restituit; Gethsemani, 1081.
id est, vallis Josaphat, ubi Christus a Judæis captus, et Maria Id. lxiii.
sepulta fuit; ecclesia Sancti Stephani, ubi lapidatus occubuit.
Sebastea, ubi Johannes Baptista sepultus fuit cum prophetis Id. lvi. p.
Helysæo et Abdia. Et hæc de terra Jerosolimitana et civitate 1077.
sancta dicta sufficiant.

*Quomodo⁴ rex Willelmus in nova aula apud Westmonasterium
primo tenuit curiam.*

William II. Eodem anno, id est, Dominicæ Nativitatis m.xcix., rex An- Hen. Hunt.
holds his court in Westmin- glorum Willelmus a Normannia in Angliam rediens, tenuit primo vii. f. 216 b.
ster Hall. curiam suam apud Westmonasterium in nova aula. Quam cum
inspecturus cum⁵ multa militiæ [turba] introisset, cum alii eam
dicerent magnam nimis esse et æquo majorem; dixit rex eam
debitæ magnitudinis dimidia parte carere, nec⁶ eam esse nisi
thalamum ad palatium quod erat factururus. Deinde paulo post

¹ In . . . abbate] om. Hist. Anglor.

² Ascalon is not mentioned in
Ja. de Vitriaco.

³ sepulcrum] sepulcro; A.

⁴ In the margin is a drawing of
an arm holding a torch.

⁵ cum . . . turba] Introduced by
the compiler; turba is from W.

⁶ nec . . . factururus] Introduced
by the compiler.

Hen. Hunt. cum venaretur in Nova foresta, venit ei nuntius a Cenomannia A.D. 1099.
vii. f. 216^b. dicens suam ibi familiam obsideri. Qui protinus ad mare venit. He hears of
ens, navem festinus introivit; cui nautæ, "Cur, regum maxime, the siege of
" in tanta tempestate maris alta penetras, et mortis periculum Le Mans,
" non formidas?" Quibus rex; "De rege fluctibus submerso and crosses
" loqui non audivi." Mare itaque transiens, nihil dum viveret in a storm.
Le Mans
egit, unde tantam famam tantumque gloriæ decus haberet. taken.
Cenomanniam enim petens, Helyam consulem inde fugavit, et p. 212.
obtenta civitate, ad Angliam transfretavit. Eodem anno rex Ranulph
Willelmus dedit episcopatum Dunelmensem placitatori¹ Ranulfo, Flamhard,
viro pessimo, et Osmundus Saresberiensi antistes diem clausit bishop of
Durham.
Diceto, col. 498. usque digessit. Hoc quoque anno in æstate visus est sanguis Sigibert.
A. S. ebullire de terra apud Fischamstede in pago Bercensi, et post Bloody
Chron. a. 1098. hæc apparuit cælum tota nocte rubeum, tanquam arderet. spring at
Fincham-
stead.

De morte regis Willelmi Rufi, et quibusdam signis ejus mortem prævenientibus.

Hen. Hunt. Anno Domini m.c. Rex Anglorum Willelmus, cognomento Death of
vii. f. 216^b. Rufus, cum gloriose curiam suam ad Natale apud Gloverniam, William II.
ad Pascha apud Wintoniam, et apud Londonias in² Pentecosten
tenuisset, in crastino Sancti Petri ad Vincula perrexerat venatum Aug. 2.
in nova foresta; ubi Walterus Tyrel cum sagitta cervo inten-
dens, inscius regem percussit. Rex autem in corde percussus,
corruit in terram, nec verbum edidit, sed³ vitam crudelem fine
Malmesb. misero terminavit. Ejus quoque mortem signa plurima præ- Signs fore-
G. R. iv. venerunt. Nam idem rex pridie ante necem suam vidit per telling his
333, p. 507. somnum sese fleubotomiæ ictu sanguinem emittere, et radium death.
cruoris in cælum usque extantum lucem obnubilare, et diei⁴ in-
terpolare claritatem. Rex autem, Sancta Maria invocata et somno
excussus, lumen inferri præcepit, et cubicularios a se discedere
non permittens, residuum noctis insomne⁵ peregit. Mane vero
cum aurora illuxisset, monachus quidam transmarinus, qui pro
ecclesiæ suæ negotiis regis curiam sequebatur, Roberto filio
Hamonis, viro potenti et regi familiari, somnium retulit, quod
nocte eadem viderat, mirificum et horrendum. Vidit enim per

¹ placitatori] pacitatori, A. O. W.

² in] ad, C. O. W.

³ sed . . . terminavit] Intro-
duced by the compiler. In the
margin are the crown and shield
of the king reversed, with a bow
and arrow pointing to it, and the

words, "Corona et clipeus Willelmi
" secundi videlicet Rufi sagittati."

⁴ diei] Dei, A.D. C. has been
altered.

⁵ insomne] insomnis, O. W., it
is altered by Paris in A.

A.D. 1099. somnum regem in quandam venire ecclesiam, gēstuque superbo Malmesb.
 et insolenti, ut solebat, cepit despicere circumstantes, ubi G. R. iv.
 Dream et insolenti, ut solebat, cepit despicere circumstantes, ubi 333, p. 508.
 portending Crucifixum dentibus apprehendens, brachia illius corrosit, et
 the death of crura pæne detruncavit. Quod Crucifixus cum diu tolerasset,
 William II. regem demum dextro pede ita depulit, ut caderet in pavimen-
 tum supinus; et ex ore jacentis tantam exire flammam conspexit,
 et ita diffusam, ut fumorum nebula quasi chaos magnum usque
 ad sydera volitaret.¹ Hanc visionem cum Robertus regi retulis-
 set, cachinnos ingemimans ait; "Monachus est," inquit, "et
 lucri causa monachiliter somniavit: da ei centum solidos, ne
 videatur inaniter somniasse."

The king's Item² videbatur regi per somnium nocte proxima Cf. Girald.
 own dream. ante diem mortis suæ, quod vidit unum infantem Cambrens.
 pulcherrimum super altare quoddam, et cupiens et de Instruc-
 esuriens super modum, adiit et corrosit de carne tionis Prin-
 infantis, et videbatur ei prædulce, quod gustaverat; cipum,
 et volens plus avidius sumere, infans torvo aspectu et iii. 30,
 voce minaci ait; "Desiste, nimis accepisti." Experge- p. 173 (ed.
 factus a somno rex, consuluit mane super hæc quen- Brewer).
 dam episcopum. Episcopus autem suspicans iudicium
 vindictæ ait: "Desiste, rex bone, a persecutione ec-
 clesiarum; præmunitio enim hæc Dei est et benigna
 castigatio; nec ut proposuisti, venatum eas." Rex
 contemnens salutaria monita, in silvas venatum ivit.

Account of Et ecce casu, cervus magnus cum per eum transiret,
 his death. ait rex cuidam militi, scilicet Waltero Tyrel; "Trahe,
 "Diabole." Exiit ergo telum volatile, de quo bene et
 vere potuit dici et vaticinio denotari,

"Et² semel emissum volat irrevocabile telum."

Et obstante arbore, in obliquum reflexum faciens, per
 medium cordis regem sauciavit, qui subito mortuus
 corruit. Sui autem, et præcipue miles ille, in partes
 fugerunt. Aliqui tamen redeuntes corpus in sanguine
 suo circumvolutum et tabefactum supra bigam ejus-
 dam carbonatoris imposuerunt fragilem, et macilentis-

¹ W. adds *et obfuscaret*. It is not in O. | ² Hor. Ep. 1. xviii. 71, where *verbum* instead of *telum*.

simo jumento uno tractam. Rusticulus igitur coactus A.D. 1100. corpus ad civitatem transportare, dum transiret per quandam profundam et lutosam viam, fracta biga sua debili, corpus, immo cadaver rigidum et foetens, in luto circumvolutum, volentibus asportare, dereliquit. Eadem hora comes Cornubiæ in silva, ab illa qua hoc acciderat per duas dietas distante, dum venatum iret, et solus casu a suis sodalibus relinqueretur, obvium habuit unum magnum pilosum et nigrum hircum, ferentem unum regem nigrum et nudum per medium pectoris sauciatum. Et adjuratus hircus per Deum trinum et unum quid hoc esset, respondit; "Fero ad iudicium suum regem vestrum, immo tyrannum Willelmum Rufum. Malignus enim spiritus sum, et ultor maliciæ suæ, qua desævit in ecclesiam Christi; et hanc suam necem procuravi, imperante prothomartyre Angliæ beato Albano, qui questus est Domino, quod in insula Britannia, cujus ipse fuit primus sacrator, supra modum grassaretur." Comes igitur hæc sociis statim narravit. Infra triduum autem hæc omnia vera reperit, per mediatores est oculata¹ fide expertus.

Legend of his apparition to the earl of Cornwall [William of Mor-tain].

Hen. Hunt. Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non deessent. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marceniacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Cluniacensis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et accusatum, et a justo Iudice damnationis in illum sententiam promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec³ archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].⁴

Hen. Hunt. Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non deessent. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marceniacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Cluniacensis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et accusatum, et a justo Iudice damnationis in illum sententiam promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec³ archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].⁴

Hen. Hunt. Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non deessent. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marceniacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Cluniacensis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et accusatum, et a justo Iudice damnationis in illum sententiam promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec³ archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].⁴

Hen. Hunt. Eius præterea mortem miseram, ut prædictum est, sanguis de terra ebulliens præsignavit; licet² experimenta alia non deessent. Nam Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, ob illius tyrannidem per triennium trans mare pulsus, a Roma Marceniacum venit circa kalendas Augusti, ut Sancti Hugonis Cluniacensis abbatis colloquio frueretur. Ubi cum de rege Willelmo inter eos sermo haberetur, abbas ille venerabilis archiepiscopo respondens, sub testimonio intulit veritatis; "Proxima nocte præterita vidi regem illum ante thronum Dei adductum et accusatum, et a justo Iudice damnationis in illum sententiam promulgatam." Sed quomodo illud sciret, nec ipse tunc exposuit, nec³ archiepiscopus propter illius eminentiam sanctitatis, nec alius audientium quilibet [requisivit].⁴

His death revealed to S. Hugh.

¹ *oculata*] ocula, A., and so, as usual, C. D. who insert this passage in the text.
² *licet . . . deessent*] This is the compiler's.

³ *nec . . . sanctitatis*] introduced by the compiler.
⁴ *requisivit* is from Malmesbury. It is also omitted in O. W.

A.D. 1100. erant, matutinos ipso præsentē decantassent, ecce juvenis quidam selmi, ii. 6.
 Another ornatu serenus ac vultu clerico cuidam ipsius archiepiscopi, qui 56, col.
 revelation prope ostium thalami in lecto jacebat, et necdum dormiens 107.
 respecting oculos tamen clausos tenebat, astitit, et vocans eum nomine
 his death. suo dixit; "Adam," inquit, "dormis?" cui cum clericus re-
 sponderet, "Non," ait; "Vis audire nova?" "Libenter," re-
 spondit. Et ille: "Pro certo," inquit, "noveris, quod totum
 "discidium inter archiepiscopum et regem Willelmum exor-
 "tum jam penitus est sopitum." Ad hoc clericus alacrior
 factus caput erexit; sed oculis apertis neminem vidit. Item
 cum nocte proxime¹ sequente unus ex monachis ejusdem archi-
 episcopi ad matutinos staret et cantaret, ecce quidam illi car-
 tulam admodum parvam exhibuit ad legendum, quam intuens
 monachus, "Obiit rex Willelmus" in ea scriptum invenit.
 Qui confestim oculos aperiens, præter socios nullum vidit.
 Nec multo post elapso termino, duo ex monachis ejus ad Id. ii. 6.
 ipsum venientes, et regis mortem nunciantes, hortati sunt 58, col.
 attentius, ut illico sedem suam repetere dignaretur. 108.

De vitiis regis Willelmi.

Infamy of Jure² autem rex in medio totius injustitiæ suæ præreptus
 his cha- occubuit, qui supra hominem erat, et consilio perversorum,
 racter. quicquid mali poterat, id semper agebat. Et suis nequam, Hen. Hunt.
 alienis nequior, sibi nequissimus, subjectos omnes continuis vii. f. 216b.
 geldis et tallagiis vexabat, vicinos verris et exactionibus assi-
 duis provocabat, nec respirare poterat Anglia, sub ipso misera-
 biliter suffocata. Ipse namque, et qui ei famulabantur, omnia
 rapiebant, omnia conterebant et subvertebant, adulteria vio-
 lenter et impune committebant; quicquid fraudis³ et nequitiae
 antea non erat, his temporibus pullulavit. Invisus namque
 rex nequissimus Deo et populo, die qua obiit, in proprio tene-
 bat archiepiscopatum Cantuariensem, episcopatus Wintonien-
 sem et Saresberiensem, cum duodecim abbatiis, quas aut ven-
 debat, aut ad firmam dabat, aut in manu sua tenebat. Nec
 luxuriæ scelus exercebat occulte, sed ex impudentia coram
 sole. Quid plura? Quicquid Deo Deumque diligentibus
 placebat, hoc regi regemque diligentibus displicebat. Sepultus
 His burial est autem in crastino perditionis suæ, apud Wintoniam, in⁴
 at Win- cujus sepultura lacrimæ locum præ gaudio non habebant.
 chester. Obiit cum regnasset annis tredecim.

Flor. Wig.
 ii. p. 46.

¹ *proxime*] proxima, C. D., altered
 from *proxime*.

² This first sentence is the com-
 piler's.

³ *fraudis* is the compiler's.

⁴ *in . . habebant*] Introduced by
 the compiler.

De¹ coronatione Henrici primi regis Anglorum.

A.D. 1100.

Defuncto itaque rege Willelmo, cum magnates Angliæ igno- Election
rarent quid actum esset de Roberto duce Normannorum, regis and conse-
defuncti fratre primogenito, qui jam per quinquennium in cration of
expeditione Jerosolimitana moram protraxerat, timuerunt diu Henry I.
sine regimine vacillare. Quod Henricus fratrum ultimus et
juvenis sapientissimus, cum callide cognovisset, congregato
Londoniis clero Angliæ et populo universo, promisit emenda-
tionem legum, quibus oppressa fuerat Anglia tempore patris
sui et fratris nuper defuncti, ut animos omnium in sui promo-
tionem accenderet et amorem, ita ut illum in regem susci-
perent et patronum. Ad² hæc clero respondente et magnatibus
cunctis, quod si animo volenti ipsis vellet concedere et carta
sua communire illas libertates et consuetudines antiquas, quæ
floruerunt in regno tempore sancti regis Eadwardi, in ipsum
consentirent et in regem unanimiter consecrarent. Henrico
autem hoc libenter annuente, et se id facturum cum juramento
affirmante, consecratus est in regem apud Westmonasterium,
in³ die Assumptionis beatæ Mariæ, favente clero et populo, qui
continuo a Mauricio Londoniensi episcopo, cum quo
Thomas Eboracensis archiepiscopus coronam capiti re-
gis imposuit, cum fuerat diademate insignitus, has libertates p. 213.
subscriptas in regno ad exaltationem sanctæ ecclesiæ et pacem
populi tenendas concessit.

Hoc tempore apud Berkesire in quodam pago, in Bloody
villa Humestede, sanguis emanavit de terra, continuis spring at
quindecim diebus, tam copiose, ut amplum stagnum Finchamp-
tingeret et inficeret.⁴ stead.

Diceto,
col. 498.(Not in
Diceto.)Malmesb.,
G. R. iv.
331, p. 506.*De libertatibus quas rex in regno tenendas concessit.*

“ Henricus Dei gratia rex Angliæ Hugoni de Boclande Charter of
“ vicecomiti, et omnibus fidelibus suis, tam Francis quam liberties
“ Anglicis, in Herefordscire⁵ salutem. Sciatis me Dei miseri- granted by
“ cordia et communi consilio baronum regni Angliæ regem Henry I.
“ esse coronatum. Et quia regnum oppressum erat injustis
“ exactionibus, ego respectu Dei et amore quem erga vos
“ omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam liberam facio, ita quod

¹ In the margin is a crown, and
at the foot of the page the shield of
Henry I., with the words, “Clipeus
“ et corona regis Henrici I.”

² *ad]* at, A.

³ An error. He was crowned
Aug. 5.

⁴ This is in the text in C. D.

⁵ Sic, for Hertfordscire.

A.D. 1100. " nec eam vendam, nec ad firmam ponam, nec mortuo archi-
 Charter of " episcopo, vel episcopo, vel abbate, aliquid accipiam de do-
 liberties " minio ecclesiæ vel de hominibus, donec successor in eam
 granted by " ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnum
 Henry I. " Angliæ injuste opprimebatur,¹ inde aufero, quas malas con-
 " suetudines in parte hic pono.
 " Si quis baronum meorum, comitum, vel aliorum qui de
 " me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redimet terram
 " suam, sicut facere consueverat tempore patris mei, sed justa
 " et legitima relevatione relevabit eam. Similiter et homines
 " baronum meorum legitima et justa relevatione relevabunt
 " terras suas de dominis suis. Et si quis baronum vel aliorum
 " hominum meorum filiam suam tradere voluerit, sive sororem,
 " sive neptem, sive cognatam, [nuptiis]² mecum inde loquatur,
 " sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, ne-
 " que defendam ei, quin eam det, excepto si eam dare voluerit
 " inimico meo. Et si mortuo barone vel alio homine meo,
 " filia hæres remanserit, dabo illam cum consilio baronum
 " meorum cum terra sua. Et si mortuo marito uxor ejus
 " remanserit et sine liberis fuerit, dotem suam et maritagium
 " habebit, et eam non dabo marito, nisi secundum vella suum.
 " Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et mari-
 " tagium habebit, dum corpus suum legitime servabit, et eam
 " non dabo nisi secundum velle suum; et terræ liberorum
 " custos erit sive uxor sive alius propinquior, qui justus esse
 " debet. Et præcipio, ut homines mei similiter se contineant
 " erga filios et filias et uxores hominum suorum.
 " Monetagium commune, quod capiebatur per civitates vel co-
 " mitatus, quod non fuit tempore Eadwardi regis, hoc ne amodo
 " fiat, omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius
 " sive alius cum falsa moneta, justitia recta inde fiat. Omnia
 " placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur, con-
 " dono, exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta erant
 " pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ justius alios
 " contingebant.³ Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepi-
 " gerat, illud condono, et omnes relevationes, quæ pro rectis
 " hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum vel homi-
 " num meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare dispo-
 " suerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si
 " ipse præventus vel armis vel infirmitate, pecuniam suam
 " nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut

¹ opprimebatur] opprimebantur,
 A.

² nuptiis] This is from O.; om.
 W. The Hist. Angl. has nuptui.

³ contingebant] continebat, A.

"parentes et legitimi homines sui pro anima ejus eam divi- A.D. 1100.
 "dant, sicut eis¹ melius visum fuerit. Si quis baronum vel Charter of
 "hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in miseri- liberties
 "ricordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel fratris granted by
 "mei, sed secundum forisfacturæ modum, nec ita emendabit Henry I.
 "sicut emendasset retro tempore patris mei vel fratris. Quod
 "si perfidiæ vel sceleris convictus fuerit, sicut culpa sic
 "emendet. Murdra etiam retro ab illa die, qua in regem
 "coronatus fui, omnia condono, et ea quæ amodo facta fue-
 "rint, juste emendentur, secundum lagam regis Eadwardi.
 "Forestas communi consilio baronum meorum in manu mea
 "ita retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per
 "loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum
 "suarum quietas ab omnibus geldis et omni [opere]² proprio
 "dono meo concedo; ut sicut tam magno gravamine alleviati
 "sunt, et equis et armis bene se instruant, ut apti et parati sint
 "ad servitium meum, et ad defensionem regni mei. Pacem
 "firmam pono in toto regno meo, et teneri amodo præcipio.
 "Lagam regis Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus
 "quibus pater meus eam emendavit, consilio baronum suorum.
 "Si quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum
 "regis Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque
 "emendatione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super
 "quem inventum fuerit, graviter mihi emendabit. His testi-
 "bus, Mauricio Londoniensi episcopo, Willelmo Wintoniensi
 "electo, Girardo Herefordensi episcopo, Henrico³ comite, Sy-
 "mone⁴ comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte
 "Forti, Rogero Bigod, et aliis multis." Factæ sunt tot cartæ
 quot sunt comitatus in Anglia, et rege jubente, positæ in
 abbatiis singulorum comitatum ad monimentum.

Robert de
 Monte,
 col. 425.
 (Migne,
 clx.)

Idem rex Henricus desponsavit Matildem filiam Marriage
 Malcolmi regis Scotiæ, ex qua genuit Willelmum et of Henry I.
 filiam unam nomine et honestate matrem repræsentan- and Mar-
 tem. Quam virginem quinquennem imperator Henricus garet:
 petiit et accepit.⁵ their chil-
 dren.

¹ eis] ei, A.

² opere is from O. W. The Hist. Anglor. has *tempore condono et for opere*.

³ Earl of Warwick, Henry de Newburgh, second son of Roger de Bellomont.

⁴ Simon de St. Liz, earl of Huntingdon.

⁵ In the margin above this is in rubrick, "Verte folium et invenies hoc melius." The addition is in the text in C. D.

A.D. 1160. *De redditu Anselmi Cantuariensis archiepiscopi in Angliam.*

W. Giffard made bishop of Winchester. Recall of Anselm. Rex itaque Henricus in regem, ut dictum est, coronatus, Robert de dedit episcopatum Wintoniensem Willelmo Giffard, et continuo Monte, de possessionibus cunctis ad episcopatum pertinentibus illum, col. 425. contra novi statuta concilii, de quo superius mentionem fecimus, investivit. Deinde de consilio totius ecclesiæ Anglicanæ, A. S. misit ad partes transmarinas nuncios solennes ad Anselmum Chron., Cantuariensem archiepiscopum, summopere illum sollicitans, a. 1100. ut cum festinatione ab exilio rediens, sedem suam repetere non moraretur. Rediit interea dux Robertus frater regis, R. de expleta magnificè peregrinatione Jerosolimitana, in Norman-Monte, niam, in¹ qua jam per quinquennium fere fuerat demoratus, col. 425. ubi cum lætitia et honore susceptus est ab universo populo regionis, præcipue tamen Normanniæ. Tenuit autem eo tempore rex in custodia Ranulfum Dunelmensem episcopum, hominem perversum et ad omne scelus paratum, quem frater (Not in R. de M.) ejus rex Willelmus episcopum fecerat Dunelmensem et regni R. de M.) Anglorum subversorem. Qui cum regi jam dicto nimis esset Cf. Mal-mesb. familiaris, constituerat eum rex procuratorem suum in regno, G. R. iv. ut evelleret, destrueret, raperet, et disperderet, et omnia om- 314. nium² bona ad fisci commodum comportaret. Sed mortuo rege R. de iniquo, et Henrico coronato, de communi consilio gentis An-Monte, glorum, posuit eum rex in vinculis, a quibus cum custodibus³ col. 425. suis pecunia corruptis evasisset, transfretavit clam in Nor-manniam, et sua exhortatione ducem Robertum commovit in regem fratrem suum. At⁴ dux Robertus litteras occulte ad (Not in R. de M.) Angliæ magnates transmittens, allegavit, quod esset primo- de M.) genitus filiorum regis Willelmi primi, qui Angliam armis sub- egerat, et hac ratione de jure sibi regnum competere affir- mabat. His⁵ auditis, multi nobiles de regno Angliæ causæ illius favorem præbentes, fidele consilium ei pariter et auxilium promiserunt. Robertus vero interim paravit viam, ut jus suum prosequeretur; sed quia nuper de peregrinatione Terræ Sanctæ pauper redierat, distulit ad tempus negotium mente conceptum, ut tempore congruo illud effectui manciparet. Eodem tempore R. de defuncto Thoma Eboracensi archiepiscopo, Gerardus successit; Monte, et Sigisbertus Gemblacensis monachus hucusque chronica sua col. 425. Repeated from above, satis eleganter digessit. p. 111.

De redditu Roberti ducis Normannorum a Terra Sancta.

Imprisonment and escape of Ranulf Flam-bard, who excites Robert against his brother.

Robert tampers with the English nobles. p. 214.

Gerard, archbishop of York. Sigibert.

¹ in . . demoratus] Introduced by the compiler; qua refers to peregr. Jerosol.
² omnium] hominum, W., though O. has omnium.
³ custodibus . . corruptis] a carcere, R. de Monte; and so Hen. Hunt, whom he is copying. The whole of this is greatly enlarged.
⁴ This seems the only authority for this statement.
⁵ W. ins. igitur, and so the Hist. Anglor.

De virtute regis Godefridi et morte immatura. A.D. 1100.

Eodem anno defuncto Papa Urbano, Paschalis sedit in cathedra Romana post eum, annis decem et octo. Eodem anno rex Jerosolimorum Godefridus, ad instantiam quorundam baronum suorum Jordanis flumine transito, in regione Ammonitarum, quam tunc Arabes inhabitabant, ingentem gregum et armen-
Will. of Tyre, ix. 22, col. 454. torum contrahens prædam, cum manubiis infinitis feliciter remeavit. Quo audito, princeps quidam de gente Arabum præclarus et potens, atque in disciplina militari ferventissimus, per internuntios pace impetrata, ad regem Godefridum cum ejusdem gentis nobili comitatu accessit. Audierat enim multorum relatione de regis et populi occidentis viribus et magnificentia, qui per tot terrarum spatia universum sibi subegerant¹ orientem. Unde studio eum ferventissimo videre gestiens, ad regis præsentiam adductus, reverenter illum salutavit. Et cum diu regem intuitus, corporis ejus dispositionem admiraretur, coepit eum multa precum² instantia rogare, ut in conspectu ejus gladio suo camelum maximum, quem ad illum usum adduxerat, percutere dignaretur. Rex vero non ad jactantiam, sed ut barbaris nationibus timorem incuteret, evaginato gladio camelum percussit, et caput beluæ, tanquam res esset perfragilis, amputavit. Quo viso Arabs obstupuit; sed in mente sua id ensis acumini ascribebat. Unde impetrata licentia, ut confidentius loqueretur, quæsit propensius, si id posset cum alterius gladio operari. At rex surridens ejusdem gladium sibi dari præcepit. Quo arrepto, alium camelum sibi præsentatum percussit, et caput illius sine difficultate præcidit. Sicque Arabs, quod de regis virtute audierat, verum esse comperiens, multis [regi]³ in auro, argento, equis, ac rebus preciosis muneribus collatis, ejus sibi gratiam comparavit, et reversus ad propria, regis fortitudinem omnibus prædicavit. Deinde idem rex Jerosolimorum magnificus mense Julio incurabili morbo correptus, ægrotare coepit, et assumpto humanæ salutis viatico, confessor Christi diem clausit extremum, cum beatis spiritibus vitam possessurus æternam. Obiit autem decima quinta kalendas Augusti anni præsentis, et sepultus est in ecclesia Dominici sepulcri, sub loco Calvariae, ubi et successoribus ejus usque in præsentem diem pro sepultura locus est deputatus. Tandem cum per tres menses regnum vacasset Jerosolimitanum, iudicio principum universorum et cleri cita-

Id. ix. 23, col. 454. Death of Godfrey.

Id. x. 1, col. 455.

¹ *subegerant*] subjugare nitebantur, Hist. Anglor., where this sentence is enlarged.

² *precum*] precium, A.

³ *regi* is from O. W., and so the Hist. Anglor.

A.D. 1100. tus est dominus Baldewinus, frater¹ ex utroque parente de- Will. of
Baldwin functi² regis, ut post eum cum festinatione accederet, sicut Tyre, x. 1,
elected jus dictaverat, regnaturus. col. 455.
king.

Baldewinus³ coronatur in regem Jerosolimorum.

Coronation Anno Domino mc. primo. Baldewinus comes Edessanus et Id. x. 9,
of Baldwin. frater regis Godefridi uterinus Jerosolimam veniens, in die col. 463.

sancto Nativitatis Dominicæ, per manum patriarchæ Diaberti
in regem Jerosolimorum inunctus est, [et] regio diademate
laureatus. Tancredus autem vir nobilis et omni laude dignissi- Id. x. 10,
Tancred mus, veteris injuriæ, de qua superius dictum est, a Baldewino col. 463.
resigns jam in regem coronato sibi illatæ non immemor, sumpta ab
Tiberias eo recedendi licentia, reddidit ei urbes Tyberiadensem et
and Haifa, Caypham, quas ex dono regis Godefridi susceperat, et Antio-
and goes to chiam veniens, a populo civitatis benigne susceptus est; fuerat
Antioch. enim paulo ante Boamundus princeps civitatis apud Meletemiam Id. ix. 21,
Mesopotamiæ urbem a Danisma Turco quodam captus, et col. 453.

nondum a vinculis deliberatus; unde et Tancredus a principibus Id. x. 10,
Antiochenis sæpe vocatus, ut præset eis, donec Boamundus a col. 463.
vinculis solveretur, adquevit petitionibus eorum, et tam urbis Id. x. 11,
Expedition quam regionis administrationem suscepit. Contigit autem eo col. 463.
and huma- tempore regem Baldewinum Jordanem transire, et ut regionum
nity of finitimarum exploraret infirma, descendere in Arabiam ejus-
Baldwin. demque provinciæ intima hostiliter perlustrare. Ubi de nocte
subito super Turcos ruens non præmeditatos, in ipsis eorum
tabernaculis, de viris multos,⁴ mulieres cum parvulis universas,⁵
et omnem eorum substantiam sibi fecit in prædam, trahens
secum spolia infinita, camelorum quoque et asinorum multitu-
dinem inauditam. Viri autem velocitate equorum fugientes
uxores et liberos cum manubiis inpretiabilibus nostris relique-
runt in prædam. Rex autem rediens cum spoliis, feminam
quandam, uxorem cujusdam principis potentis, prægnantem et
in partu jacentem invenit. Quod videns rex, fecit de spoliis
lectum parari pro tempore idoneum, datoque cibo et utribus
aqua plenis lactisque copia, et ancillis ad ejus custodiam
assignatis, mantello, quo erat rex indutus, involvit eam, et

¹ O. W. ins. *ejus*.

² *defuncti*] defunctus, A.

³ This is the title in rubrick. On the top of the column is in black, in the St. Alban's hand, "De corona-
tione regis Baldewini et ejusdem

" pietate," as in W., and at the side a drawing of a crown.

⁴ The Hist. Anglor. inserts *trucidavit*.

⁵ *universas*] universis, W., though O. has *universas*.

Will. of Tyre, x. 11, col. 464. exercitu inde transivit. Die vero sequenti, magnus ille Arabum princeps de uxore admodum tristis, de more nostro-^{A.D. 1101.} rum sequens exercitum, in uxorem casu incidit sic jacentem. ^{Humanity of Baldwin.} Videns ergo princeps ille et stupens humanitatem, quam rex erga eam exhibuerat, coepit nomen regis usque ad sydera extollere, et eidem se spopondit omnibus diebus vitæ suæ obligatum.¹

Quod rex Henricus Matildam duxerit filiam regis Scotorum.

R. de Monte, col. 425. Eodem² anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus in Angliam veniens, desponsavit Matildam filiam Malcolm regis Scotorum et Sanctæ Margaretæ reginæ novo regi Angliæ Henrico. ^{Marriage of Henry I. and Matilda.}

Ipsa³ vero invita nupsit ei, sed parentum et amicorum consiliis vix adquiescens; tandem tædio affecta, adquevit. Instantes enim importune, dicebant: "O mulierum generosissima ac gratissima, per te reparabitur Anglorum genealis nobilitas, quæ diu degeneravit, et fœdus magnorum principum redintegrabitur, si matrimonio prælocuto consentias. Quod si non feceris, causa eris perennis inimicitiae gentium diversarum, et sanguinis humani effusionis irrestaurabilis." Videns igitur virgo clementissima, quod tot et tantorum consiliis urgentibus adquiescere oportuit, quæ cum Christiana matertera sancta sanctissime⁴ in clauastro religionis educata fuerat, et votum virginitatis Deo spoponderat, et ut multi perhibent, velum suscepit professæ⁵ religionis, irata in mentis dixit amaritudine; "Ex quo sic oportet fieri, utcunque consentio, sed fructum ventris mei, quod est horribile dictu, diabolo commendo. Me enim Deo vovi, quod non sinistis,

^{Her unwillingness, and prophecy of future ill.}

¹ *eidem . . . obligatum*] Written in the St. Alban's hand over an erasure. A. had probably what is found in W.: "ei de cætero obligatus in necessariis articulis coepit fideliter adhærere." D. has this. C. follows A.

² The whole of this to the end of

the page in the MS. is in the St. Alban's hand.

³ This addition is inserted in the text in C. It is not in D., which here follows W.

⁴ *sanctissime*] sanctissima, A.

⁵ *professæ*] professa, A.

A.D. 1101. " immo sponsum meum, quem elegi, ausu temerario,
 " immemores causæ Sancti Matthæi¹ Apostoli, zeloti-
 " patis."

Conturbatur regnum, sed per fœdus conquievit.

Sic² igitur nuptiæ magnifice, ut decuit, celebrabantur,
 et tanto ardentius exarsit rex in ipsius amorem, quanto
 scelestius adamavit. Secundum illud poeticum

" Nitimur in vetitum semper."³

Robert of Peccato igitur exigente, facta est commotio subito in regno, R. de
 Normandy causa Roberti ducis Normanniæ, non modica; qui, ut rumor Monte,
 lands at asserebat ventilatus, ad hoc venit cum exercitu copioso, ut sibi col. 425.
 Ports- Angliam subjugaret. Quo cognito, rex Henricus conscientiam
 mouth. habens multipliciter cauteriatam, misit navalem expedi-
 tionem contra fratrem venientem, sed pars major exercitus,
 quia rex jam tyrannizaverat, Roberto adhæsit⁴ venienti.
 Cum ergo apud Portesmutham ante kalendas Augusti applicu-
 isset, et rex obviaret ei hostiliter,⁵ principes utrinque fra-
 trum non ferentes discidium, colloquium inierunt, cum
 pio ac circumspecto consilio, mutuum ac generale; et
 concordiæ fœdus inter eos tali pacto firmaverunt,⁶ quod rex⁷
 p. 215. Roberto annis singulis tria milia marcas argenti daret ab
 The treaty Anglia, et quis eorum diutius viveret, hæres esset alterius
 between si absque filio moreretur. Hoc autem cum⁸ per duodecim
 the bro- magnates juratum esset utrimque, dux Robertus perendinavit
 thers. cum fratre usque ad festum Sancti Michaelis, et postea ad
 propria transfretavit.
 Henry V. Eodem⁹ anno, Henricus Romanum adeptus imperium, impe-
 emperor. ravit annis triginta quinque. Eodemque tempore rex Hen-
 Reinelm ricus dedit episcopatum Herefordensem Reineldo cuidam, sine
 bishop of electione facta, et contra novi decreta concilii ipsum publice
 Hereford. investivit.

¹ Matthæi] Mithei, A.

² Sic . . exigente] For this W.
 has only, "et sic nuptiis magnifice
 " celebratis."

³ Ovid. Amor. iii. 4. 17.

⁴ adhæsit] se subdidit, W.

⁵ obviaret ei hostiliter] tenderet
 contra eum cum exercitu copioso,

W. These additions of Paris are
 not in R. de Monte.

⁶ firmaverunt] statuerunt, W.

⁷ Here the St. Alban's hand ends,
 at the bottom of the page.

⁸ cum] om. W.

⁹ This paragraph is the com-
 piler's own.

Obsidetur castrum de Harundel.

A.D. 1102.

R. de
Monte,
col. 426.

Anno Domini m^ocii. Rex Anglorum Henricus obsedit cas- Henry
tellum Arundel, quod erat juris Roberti de Beleasmo contra takes
regem illud retinentis. Sed cum grave esset ad expugnandum, Bridge-
castellum aliud ligneum¹ contra illud construxit, et interim north and
castellum de Bruges obsedit et cepit, donec redditum erat Arundel
ei castellum Arundel; et capto municipio, rex Robertum de castles,
Beleasmo ab Anglia exulavit. and exiles
Robert de
Belesme.

*De concilio apud Londonias habito et degradatione quorundam
abbatum.*

Id.

Eodem anno Anselmus Cantuariensis archiepiscopus concilium Council
tenuit Londoniis in² ecclesia Sancti Pauli, presente rege et under Au-
suffraganeis episcopis, circa festum Sancti Michaelis. In hoc selm in St.
concilio sacerdotes concubinos excommunicavit, nisi eas de Paul's.

(Not in R.
de Monte.)

Hoc autem bonum quibusdam visum est,
et quibusdam periculosum, ne dum mundicias viribus majores
expeterent, in immunditias laberentur deteriores. Deinde
regi, quæ Romæ decreta in concilio generali acceperit de in-
vestituris ecclesiarum, plano sermone descripsit, quod videlicet
nullus ecclesiarum prælatus, episcopus, vel abbas, vel clericus,
investituras alicujus ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiant

Diceto,
col. 499.

quosdam. Unde idem archiepiscopus degradavit abbates Abbats
quosdam, qui de manu laicorum, et data pecunia, abbatias obti- degraded
nuerant; qui hi fuerunt: Ricardus³ Elyensis, Aldwinus³ Remesi- for simony.
ensis, Burgensis, Tavistokensis,⁴ Cernelensis, et Middeltunensis,
quorum nomina non tenemus. Et quoniam ad jussionem regis
quosdam episcopos, qui institutiones a rege susceperant, con-
secrare noluit, vel eis communicare, rex vehementer iratus
præcepit Girardo Eboracensi archiepiscopo, ut eos consecraret;
sed Wilhelmus Giffardus Wintoniensis electus, quem consecrare
debuit, Gerardi sprevit consecrationem; quare regis judicio
eliminatur a regno. Reinelmus vero Herefordensis antistes,

¹ *ligneum* is the compiler's.² *in . . . episcopis*] Added by the
compiler. Eadmer (Hist. Novor.,
iii. col. 437) has "in ecclesia beati
Petri."³ These two names are from
Diceto, a. 1103, col. 499. The
others are given under the year
1102, without the names of the
abbats, which may account for
the "quorum nomina non tene-mus." I suspect, however, that
the introduction in the Hist. Anglor.
"et quidam alii," after *Middeltu-
nensis*, gives the true reading, espe-
cially as the names are given in
Florence, ii. p. 51, and also in Ead-
mer's *Historia Novorum*, iii. col. 438
(Migne, clix). D. omits *Remesien-
sis*.⁴ *Tavistokensis*] Tamstokensis,
A. O. W.

A.D. 1102. eo quod a rege institutionem acceperat, ei suum reddidit præ-
sulatum. Hoc¹ anno Rogerus ad episcopatum Sarum
electus est.

Diceto, col.
499.
Malm. Gest.
Pontif. i. 87.
pp. 109, 110.

*Anselmus Cantuariensis archiepiscopus Romam profectus abbates
degradatos secum duxit.*

Anselm
goes to
Rome with
the degra-
ded abbats
and the
elect of
Winches-
ter.
The king's
cause
pleaded by
W. de
Warewast.
Anno Domini M.CIII. Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, Diceto,
post multas tribulationes et injurias, quas a² rege perpressus col. 499.
fuerat, Romam perrexit, sicut inter ipsum et regem conve-
nerat, ducens secum degradatos abbates,³ et Willelmum Win-
toniensem electum. Quo⁴ Romam veniente, a Papa Paschali (Not in
Diceto.)
susceptus est reverenter. Dehinc die pro regiis constituto Eadmer,
negotiis, Willelmus de Wareuast clericus et procurator regis Vit. S. An-
selmi, ii. 6.
Anglorum causam ipsius in medio tulit, ac inter alia constanter 59, col. 109.
allegavit, quod nec ipse pro regni amissione investituras eccle-
siarum amittere vellet; et hoc verbis minacibus affirmavit.
Ad hæc Papa; "Si quemadmodum dicis, rex tuus nec pro
"regni amissione donationes ecclesiarum amittere pateretur,
"scias præcise, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis
"redemptione eas illi impune permitterem obtinere." In his
ergo regis negotio terminato, Anselmus archiepiscopus pro (Not in
Eadmer.)
episcopis et abbatibus degradatis multa precum instantia do-
minum Papam rogare cepit, ut cum illis misericorditer dis-
pensaret, ut possent amissas recipere dignitates. Tunc sedes
clementissima, quæ nulli deesse consuevit, dummodo albi aliquid
vel rubei intercedat, præscriptos pontifices et abbates ad pris-
tinas dignitates misericorditer revocavit, et cum gaudio ad
proprias sedes remisit. Eodem anno Robertus dux Normanno- R. de
rum, cauta⁵ fratris sui et regis versutia, tria milia marcas Monte, col.
argenti, quas rex illi singulis annis reddiderat, condonavit. 426.
In Anglia pestifera mortalitas animalium, maxima Cf. A.-S.
quoque⁶ hominum. Chron.
a. 1103.

*Quod multi nobiles Jerusalem profecti imperatoris dolo
perierunt.*

Arrival of
a fresh
body of
Circa dies istos, multi nobiles de finibus occidentis cruce Will. of
signati ad iter se accingentes, duces habuerunt nobiles viros Tyre, x. 12,
et potentes, Willelmum Aquitanniæ ducem, Hugonem magnum col. 465.

¹ This in the text in C. D.

² a rege] Introduced by the com-
piler.

³ Diceto adds "Ric. Elyens. et
Aldw. Rames.," implying that they
only went to Rome.

⁴ This sentence is added by the
compiler.

⁵ cauta] cā, A.

⁶ fuit et is interlined in C. The
passage is not in D.

Will. of Tyre, x. 12, col. 465. comitem Viromadensem, qui nuper ab eadem peregrinatione A.D. 1103. redierat, Stephanus¹ Carnotensis et Blesensis comes, cum Ste- crusaders phano comite Burgundensi.² Hi omnes uno eodemque desiderio at Constan- tinople. accensi, cum turba non modica Constantinopolim pervenerunt. Ubi ab imperatore Alexio reverenter, sed dolose,³ suscepti, in- venerunt ibi comitem Tholosanum, qui semel peregrinatione incepta [perseverare]⁴ et nunquam ad propria redire proposuit. Qui omnes, sumpta ab imperatore licentia, comitem Tholosanum quasi pro ductore habentes, transito Hellesponto, Nicheam Bithiniæ urbem attigerunt. Tunc imperator Alexius et pro- Proditio. ditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, principibus Turcorum infidelium per quos peregrini transituri erant,⁵ cre- bras transmisit epistolas, exhortans attentius ne tantum Chris- tianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur. Nostri autem nimis inconsulte agentes, et nihil sinistrum sus- picantes, divisim agiminibus incedebant, vinculum caritatis non habentes; unde dati sunt in manus insidiantium Turcorum, Their de- ita quod ex eis una die ceciderunt in ore gladii plus quam struction. quingenta milia peremptorum. Quibus autem concessum est hostium manus effugere, amissis omnibus, apud Tharsum Ciliciæ convenerunt, et defuncto ibi Hugone magno et in ecclesia Death of doctoris gentium sepulto, Antiochiam profecti sunt, indeque Hugh of Jerosolimam festinantes Tortosam pervenerunt, urbemque obsi- Verman- dione vallantes, infra dies paucos obtinuerunt eam, civibus dois. interemptis aut mancipatis perpetuæ servituti.

Id. x. 14, col. 466. Sub his quoque diebus in portu Jopensi magna Januensium The Geno- classe appulsa, et⁶ in Paschali solemnitate Jerosolimam ascen- ese fleet at derunt. Horum rex Jerusalem Baldewinus fultus auxilio, Assur Jaffa. oppidum maritimum obsedit, et illud potenter subjugavit, et Capture of in eo custodiis relictis, Cæsaream usque pervenit. Quam Arsur and Cæsarea. Id. x. 15, col. 468. rex cum magno labore suorum effractam ingressus interfectis civibus, spolia ibidem impretiabilia obtinuit, quæ⁷ suis auxilia- Id. x. 16, col. 469. riis largiter erogavit. Erat autem in una parte hujus civitatis templum deorum, ad quod populus causa obtinendæ salutis confugerat; sed illo confracto, tanta ibi strages facta est, ut

¹ Sic, the compiler altering the construction of the first part of the sentence, and leaving that of the latter.
² i.e. Stephen, count of Macon.
³ sed dolose] Introduced by the compiler.

⁴ perseverare is from W. It is in Will. of Tyre.
⁵ erant] erat, A.
⁶ et] om. W.
⁷ quæ . . . erogavit] Introduced by the compiler.

A.D. 1103. horror esset occisorum multitudinem intueri. In illo autem Will. of p. 216. oratorio vas viridissimi coloris repertum est, ad¹ modum per-Tyre, x. 16, Emerald apsidis formatum, quod Januenses smaragdinum reputantes, col. 469. vase found pro magna pecuniæ summa receperunt, et pro ornatu pretioso at Casa- sue illud ecclesiæ obtulerunt. Adducti sunt autem coram rea. rege procurator civitatis, qui lingua eorum Emyr dicitur, et juridicus qui Cadius² appellatur, qui spe magnæ redemptionis sunt compedibus mancipati. Rex vero constituit ibi archiepiscopum Baldewinum quendam, qui cum duce Godefrido Baldwin, archbishop. illuc advenerat, et relicto ad custodiam civitatis præsidio mi-An Egyp- litari, ad Ramulam festinavit. Misit eo tempore Caliphus Id. x. 17, tian army Ægypti principem militiæ suæ contra regem Baldewinum, col. 470. sent against Baldwin. cum undecim³ milibus equitum et viginti milibus peditum, præcapiens ut populum inopem et mendicum a suis, ut dicebant, finibus propulsarent. Quos cum rex advenire cognovisset, obviam illis intrepidus cum equitibus ducentis et sexaginta et peditibus nongentis; et invocato de supernis auxilio, viriliter Its defeat. irruerunt in hostes, quibus in fugam compulsis, insecuti sunt eos fideles usque Ascalonam, stragem operantes non modicam per octo miliaria; et nocte illa victores in campestribus quieverunt. Ceciderunt quoque ex hostibus quinque milia virorum, et ex nostris equites septuaginta, pedites autem plures, quorum tamen certus numerus non habetur. Principibus interim occi- Id. x. 19, dentis, de quibus supra retulimus, Jerosolimam festinantibus, col. 472. rex Jerusalem obviam eis adveniens in sanctam civitatem cum gaudio introduxit.

Quod rex Henricus terra Roberti fratris sui depopulatur.

War in Anno Domini m.civ. Surrexit inter regem Henricum et R. de Normandy. Robertum Normanniæ ducem fratres, causis intercedentibus, Monte, discordia; unde rex missa in Normanniam expeditione militari, col. 426. a quibusdam proditoribus ducis recepti, prædis et combustionibus non modicam cladem rebus ducis subito intulerunt. Sed Willelmus comes Moretonii causa perfidiæ nuper a rege proscriptus ab Anglia, animo perfecto, ut vir strenuus, regali- bus turmis audaciter bellum indixit. Sed⁴ dux Robertus fratris (Not in R. sui divitias metuens, castella sua et terræ infirmiora in quan- de Monte.) tum potuit communivit. Eodem anno apparuerunt in meridie A-S. circa solem quatuor circuli albi coloris; et quatuor picti Chron. mirabiliter et in se multiplicati. Cometa etiam appa- a. 1104. ruit mense Februarii. Id. 1106.

Hoc in pagina sequenti. Solar phenomenon. Comet.

¹ ad] in, W.

² Cadius] Cadmis, A. O. W.

³ undecim] xii., C.

⁴ This sentence is introduced by the compiler.

Quod Anselmo archiepiscopo interdictum est ne rediret in Angliam. A.D. 1104.

Hoc quoque tempore, Anselmus Cantuariensis archiepiscopus Threaten-
 a Roma rediens, cum Lugduno appropinquasset, Willelmus de ing mes-
 Wareuast regis Anglorum procurator, de quo superius men- sage from
 tionem fecimus, interdixit ex parte domini sui, ne rediret in Henry I. to
 Angliam, nisi omnes patris ac fratris ipsius consuetudines se Anselm.
 ei fideliter promitteret servaturum. Quod ille audiens admi-
 ratus est, sciens se alia conditione ab Anglia recessisse. Per-
 veniens autem Lugdunum, resedit cum Hugone archiepiscopo
 Id. ii. 6. 63, civitatis, omnibus quæ Dei sunt diligenter intendens. Rex
 col. 111. autem Henricus, ut comperit tam Papam quam archiepiscopum
 in sua perstare sententia, mox archiepiscopatum in dominium
 suum redegit, et Anselmum bonis omnibus spoliavit.

De Turco quodam qui regem Jerosolimorum satis curialiter liberavit.

Circa dies istos Arabitæ¹ cum Ægyptiis fines Christianorum Expedition
 Tyre, x. 20, apud Liddam, Sauronam, et Ramulam ingressi, ad numerum and danger
 col. 473. viginti milium, prædis ibi instabant et rapinis. Quod ut regi of Baldwin.
 Jerusalem Baldewino nuntiaturum fuisset, præter morem nimis
 inconsulte agens, non convocatis ex urbibus finitimis militari-
 bus copiis, sed de sua virtute præsumens, vix ducentos secum
 habens equites, contra hostes prorupit. Sed nostrorum pau-
 citas a tanta infidelium multitudine oppressa, cæsis pluribus,
 in fugam est² compulsa. Qui autem evadere potuerunt, ad
 Ramulam oppidum confugerunt. Ceciderunt ibidem uterque³
 comes Stephanus, qui nuper advenerant, et alii nobiles multi,
 quorum nomina scripta habentur in libro vitæ. Rex vero His deli-
 Id. x. 21, licet de oppidi securitate non multum consideret,⁴ tamen ut verance by
 col. 474. mortis dispendium declinaret, illud ingreditur, spem non ha- the Arab,
 bens aliam evadendi. Cumque de vita desperans, in crastino whose wife
 metueret ab hostibus obsideri, ecce intempestæ noctis silentio he had pro-
 tected.
 affuit supradictus ille princeps nobilis de Arabia, cujus uxori,
 ut præmisimus, rex tantam exhibuerat humanitatem dum in
 partu laboraret; et voce suppressa iis qui in muro erant
 siccine loquebatur: "Verba habeo," inquit, "ad regem secre-

¹ Arabitæ] Ascalonitæ, Will. of Tyre.

² est] esse, A.

³ i.e. Stephen of Blois, and Stephen of Burgundy.

⁴ consideret] confideret, W. and the Hist. Anglor. O. has consideret, præsumeret, Will. of Tyre.

- A.D. 1104. "tiora, quæ perfero; facite ut introducar ad ipsum." Qui Will. of
Escape of coram rege adductus, instruit eum, ut de oppido egrediatur, Tyre, x. 21,
Baldwin. promittens secure, quod ipsum sub tuto constituet, si sine tu- col. 474.
multa exeat et cum paucis. Consilium enim inierant Arabes,
ut testatur, quod summo diluculo castrum debeant obsidere.¹
Tandemque egressus rex cum paucis, amicum sequens, ad
montana conscendit. At vir nobilis ille ab eo digrediens, Id. x. 22,
opportunitatem regi tempore congruo promisit obsequium. Rex col. 475.
vero a duobus sociis comitatus, per medias hostium insidias
Assur usque pervenit; ubi a suis gaudenter exceptus est, et
sumpto cibario confortatus. Hostes autem victoria potiti in Id. x. 21,
crastino Ramulam obsederunt; quam violenter² subjugantes, col. 475.
fideles qui in præsidio erant, partim neci,³ partim tradiderunt
perpetuæ servituti.
- Hugh of Venit interea Hugo de Sancto Audemaro, cui rex dederat Id. x. 22,
S. Omer urbem Tyberiadensem, apud Assur ad regem cum equitibus col. 476.
brings aid, octoginta. Quorum rex fretus auxilio, assumptis secum Jopitis
and the cum equitibus nonaginta, in spem bonam erectus, decrevit
Arabs are hostibus occurrere, et injurias eis refundere cum usuris.
defeated. Erant autem prope quasi ad tria miliaria; et ecce rex cum
suis, infusa de supernis virtute et divina gratia præeunte,
in hostes potenter irruens, eorum agmina dissolvit, et inter-
fectis ex eis non paucis, cæteros compulit fugam inire. Deinde
in castra hostium reversi fideles, spolia cum asinis, camelis,
papillionibus, et tentoriis, alimentorumque copiis colligentes,
quasi⁴ per menses septem imbelles postea quieverunt. Eodem Id. x. 23,
tempore dominus Tancredus, Appamiam Cælessyriæ metropolim col. 477.
obsedit et cepit. Inde Laodiciam transiens, illam recepit in
suam. His autem urbibus ampla nimis cum oppidis⁵ suburbanis
multis territoria adiacebant. Eodem etiam tempore Boamun- Id. x. 25,
dus, Antiochenorum princeps, post annos quatuor suæ captionis, col. 478.
pretio interveniente redemptus, Antiochiam est reversus.

Quod Achon redditur regi Baldewino.

- Acre Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, Ptolomaidam Id. x. 26,
taken. civitatem maritimam, provinciæ Fenicis, obsidione vallavit. col. 479.
p. 217. Hæc autem urbs portum habens infra mœnia et extra, tran-
quillam præbere potest navibus stationem. Hanc gemini
fratres fundasse Ptolomæus et Achon perhibentur, quam inter
se dividentes, et muris eam solidis per gyrum vallantes, a

¹ *obsidere*] *obsideri*, A.² *violenter*] *violanter*, A.³ *neci, partim*] om. W.⁴ *quasi*] *quas*, A.; om. W.⁵ W. and the Hist. Anglor. ins.

et.

Will. of Tyre, x. 26, col. 479. Id. x. 28, col. 480. Ptolomæo Ptolomaidam, et ab Achone Achon sive Acharon A.D. 1104. vocabulum indiderunt. Obsessa igitur civitate per terram a rege suisque principibus, et a classe Januensi navibusque rostratis, quas galeias appellant, per mare, introitum civibus et exitum auferebant. Machinis tandem circumpositis, crebris assultibus, tam a rege per terram, quam a classe per oram maritimam, multos ex civibus variis eventibus peremerunt. Cumque per dies viginti continuos, nostri oppugnando, illique injurias a se propulsando desudassent, hac conditione regi civitatem tradiderunt, ut qui egredi vellent, cum uxoribus et liberis et rebus omnibus, liberum haberent exitum; et qui in domibus manere eligerent, data regi singulis annis bonis conditionibus pecunia, sub illius protectione manerent securi. Hic primum per mare accedentibus¹ ad Terram Sanctam patuit segura tranquillitas, litore ab hostibus aliquantulum expedito.

Id. x. 29, col. 481.

Eodem anno Boamundus, et Baldewinus comes, cum Tancredo et Jocelino eorumque legionibus universis, Euphraten transeuntes, Carram civitatem, de qua in gestis Abrahæ legitur, obsederunt. Cives autem de subventione diffidentes nostris civitatem

Attack of Bohemond and others on Char-ran.

Id. x. 30, col. 482.

obtulerunt; sed stimulante invidia, effusa est contentio inter Boamundum et Baldewinum, quis eorum urbem obtineret in suam. Et differentes usque mane urbem oblatam occupare, donec de illa quæstione frivola plenius discuteretur, antequam dies illucesceret tanta hostium affuit multitudo, ut nostri de vita etiam desperarent. Patriarchæ autem qui affuerunt, verbis exhortatoriis nostris animos addere nituntur; sed gratia destituti divina, nec verbis nec admonitionibus adjuvantur. Nam statim in primo conflictu nostri ignominiose terga ostendentes, castraque cum sarcinis deserentes, fuga salutem quærebant, quam non poterant invenire. Capti sunt ibi comes Edessanus Baldewinus, et consanguineus ejus Jocelinus, fugientibus Boamundo et Tancredo cum duobus patriarchis, donec ad urbem Edessam incolumes pervenerunt. Tunc tradita est civitas Edessana et provincia tota sub custodia domini Tancredi, donec Baldewinus a carcere solveretur.

Capture of Baldwin, count of Edessa, and Jocelyn de Courtenay.

De facto quodam memorabili Matildi regina.

Hen. Hunt. vii. f. 217.

Anno Domini mcv. Rex Anglorum Henricus transfretavit in Normanniam, contra fratrem suum ducem Normannicum certaturus. Conquæsit igitur Cadomum et Baiocum consulis² auxilio Andegavensis, cum aliis castellis multis; et omnes fere sese regi Normanniæ principes subdiderunt.

Henry I. invades Normandy. Its submission.

¹ accedentibus] accidentibus, A. | ² Fulk IV.

A.D. 1105. Eodem tempore David frater reginæ Anglorum Matildis, Aelred, De
Factum venit in Angliam, ut sororem suam visitaret. Qui cum nocte genealog.
memora- quadam in thalamum ejus ab ipsa vocatus venisset, domum regum
bile. invenit leprosis plenam; et regina in medio stans, deposito Anglorum,
 Charity of pallio, lintheo se præcinxit, et aqua imposita, cepit lavare col. 368,
 queen pedes eorum, et extergere lintheo, et utrisque manibus con- den).
 Matilda. strictos cepit devotissime osculari. Cui frater; "Quid est
 " quod agis, o domina mea? Certe si rex sciret ista, nun-
 " quam dignaretur os tuum, leprosorum pedum tæbe pollutum,
 " suis labiis osculari." Et illa surridens ait: "Pedes," inquit,
 " Regis æterni quis nescit labiis regis morituri esse præ-
 " ferendos?¹ Ecce, ego iccirco vocavi te, frater carissime, ut
 " exemplo mei talia discas operari; fac rogo quod me facere
 " intueris." Cui cum frater respondisset, se nullo modo talia
 facturum, illa cœptis insistente, David surridens remeavit.
 Eodem anno rex Henricus dispositis in Normannia rebus Hen. Hunt.
 necessariis ad Angliam transfretavit, ut² multiplicatis viri- vii. f. 217.
 bus fortior remearet.

*Quomodo rex Henricus Robertum Curthouse fratrem suum in
 prælio campestri apud Archenbrai in Normannia ceperit,
 incarceraverit, et oculorum luce privaverit.*

Failure of the attempt of Robert to be reconciled with Henry. Anno Domini mcv. Dux Normannorum Robertus venit ad Id.
 fratrem suum apud Norhamtonam, amabiliter petens ab eo, ut
 ablata sibi fraterna redderet gratia; sed Deus eorum con-
 cordiæ non consensit.
 Rex³ itaque Henricus sentiens conscientiam suam in
 optentu regni cauteriatam, erat quippe eleganter lite-
 ratus, utpote a primæva ætate præcepto patris addictus
 literis, et jam in jure quod audierat secreto expeditus,
 cepit in semetipso impetus insurgentium formidare, et
 Dei judicium in ipsum fulminare, eo quod fratri suo
 primogenito, cui jus regni manifeste compete-
 bat, temere usurpando injuste nimis abstulerat. Sed plus timens
 homines quam Deum, regni nobiles primo sibi sub-
 dolis pollicitis inclinando conciliavit, cogitans postea

¹ *preferendos*] *preferendas*, A.
 O. W.

² Written over an erasure.

³ This passage, with considerable

variations, will be found in the Hist.
 Anglor., i. pp. 202, 203. See also
 under a. 1099, pp. 163, 164. It is
 in the text in C. D.

per foundationem abbatiae, quam construere proposuerat, A.D. 1106. de tanta injuria Deo satisfacere. Magnatibus igitur regni ob hoc Londoniis edicto regio convocatis, rex talibus alloquiis super mel et favum oleumque¹ mellitis et mollitis blandiens, dixit; "Amici et fideles mei in- digenae ac naturales, nostis, veraci fama referente, qualiter frater meus R[obertus] electus et per Deum vocatus est ad regnum Jerosolimitanum feliciter gubernandum, et quam frontose illud infeliciter re- futaverit, merito propterea a Deo reprobandus. Nos- tis etiam in multis aliis superbiam et ferocitatem illius; quia vir bellicosus pacis² impatiens est, vosque sitienter, quasi contemptibiles et quos desides vocat et glutones, conculcare desiderat. Ego vero rex humilis et pacificus, vos in pace in antiquis vestris libertatibus, prout crebrius jurando promisi, gestio confovere, et vestris inclinando consiliis, consultius ac mitius more mansueti principis, sapienter guber- nare, et super his, si provideritis, scripta subarrata roborare, et iteratis juramentis praedicta certissime confirmare; omnia videlicet, quae sanctus rex Ædwar- dus, Deo inspirante, provide sancivit, inviolabiliter jubeo observari. Ut mecum fideliter stantes, fratris mei, immo et mei et totius regni Angliae hostis cruentissimi injurias potenter, animose, ac voluntarie propulsetis. Si enim fortitudine Anglorum roborer, inanes Normannorum minas nequaquam censeo for- midandas." Talibus igitur promissis, quae tamen in fine impudenter violavit, omnium corda sibi inclinavit, ut pro ipso contra quemlibet usque ad capitis exposi- tionem dimicarent.

Rob. de
Monte,
col. 427.

Dux autem in Normanniam iratus perrexit, et rex ipsum secutus est³ usque in Herchebrai castellum, trahens secum omnes fere procures Normanniae et Andegaviae, robur Angliae Battle of Tinchebrai.

¹ oleumque] oleum quoque, A.

² pacis] pacisque, Hist. Anglor.

³ est . . . castellum] Tenherche-

brai castellum obsedit, W.

A.D. 1106. et Britanniae, ut fratrem debellaret, ubi¹ fautores ducis
 Battle of in castellum munitissimum sese receperunt. Duce vero
 Tinche- declinante, milites ipsius obsidionem regis imperterriti
 brai. expectarunt, se viriliter defendentes. Venit itaque dux Rob. de
 Robertus Normannicus, et cum eo Robertus de Beleasmo, et Monte,
 consul Moretonii, et alii fautores ejus, ut² obsidionem solverent col. 427.
 inchoatam, et buccinis perstreptentibus, cum paucis multos au-
 daciter invasit. Erat enim expertus in Jerosolimitanis congres-
 sionibus, unde regales aggressus acies, fortiter eas repulit et
 horrende. Willelmus nihilominus comes Moretonii, aciem
 Anglorum de loco in locum perturbans, promovit, et³ fere in
 fugam compulit; sed rex Henricus cum suis aciebus eques-
 tribus,¹ et aliis infinitis, qui pedites erant, ut constantius
 pugnarent, fugam prohibuit⁴ omnium, et eos ad pugnam soli-
 Prowess of davit.⁵ Tandem acies equestris Britonum in aciem ducis ex
 William of adverso irruens, eam potenter diffidit, et quasi mole magni-
 Albini. tudinis oppressa, gens ducis dissoluta est et victa. In⁶ hoc (Not in R.
 opere potissime, potentissimus laudandus fuit Willelmus de de Monte.)
 Albeneio Brito, qui gladio discurrens inter acies extracto,⁷ belli
 Capture of negotium consummavit. Capti sunt itaque dux Normannorum R. de
 Robert of fortissimus, et consul Moretonii Willelmus; Robertus vero de Monte,
 Normandy Beleasmo fuga sibi consuluit, cum complices suos retentos col. 427.
 and Wil- conspexit, octavo⁸ kalendas Maii. In hoc quoque facto
 liam of reddidit Deus vicem Roberto, quem cum in actibus Jerosolimi-
 Mortain. tanis gloriosum reddidisset, oblatum sibi respuit regnum,
 magis eligens quieti et desidiæ in Normannia deservire, quam
 Domino regum omnium in sancta civitate famulari. In hujus
 Comet. rei signum eodem anno cometa apparuerat, a sole distans quasi Id. col.
 cubito uno, ab hora tertia usque ad horam nonam, radium ex 428.
 Two se longum emittens. Visæ sunt etiam in Coena Domini lunæ Id. col.
 moons. binæ et plenæ, una in oriente et altera in occidente. Sicque 427.
 Fulfilment impletum est quod rex Willelmus Henrico filio suo moriens
 of Wil- dixit. Nam cum Roberto Normanniam et Willelmo Angliam
 liam's pro-
 phecy of
 Henry.

¹ These additions are also in the Hist. Anglor., i. p. 204. They are not in Rob. de Monte or Huntingdon, whom R. de Monte is here copying.

² *ut . . inchoatam*] Introduced by the compiler.

³ *et fere . . solidavit*] Introduced by the compiler.

⁴ *prohibuit omnium*] cohibuit caeterorum, W.

⁵ *solidavit*] Par. has *vel animavit* over this word.

⁶ *In . . consummavit*] Peculiar to the compiler. William of Albini was lord of Tynemouth, a cell of St. Alban's.

⁷ *extracto*] Written over an erasure; excerto, W.; eruentato, Hist. Anglor.

⁸ This date is introduced by Paris in error. The battle was fought on Sept. 28.

R. de Monte, col. 428. legaret, cum lacrimis ad patrem ait; "Et mihi, pater, quid A.D. 1106. tribuis?" Cui pater: "Quinque milia libras argenti de the-
 "sauris meis tibi dabo."¹ Ad hæc Henricus; "Quid faciam
 "de thesauro, si locum habitationis non habuero?" Cui rex;
 "æquanîmis esto, fili, et confortare in Domino; pacifice sus-
 "tine, ut fratres tui majores te præcedant; tu autem tempore p. 218.
 "tuo honorem totum, quem adquisivi, habebis, et fratribus Order of
 "tuis divitiis et potestate præcelles."² Hic³ constitutus est canons at
 (Not in R. de M.) ordo canonicorum Saresbirie. Salisbury.

Quod rex Henricus et Anselmus archiepiscopus concordati sunt.

R. de Monte, col. 428. Diceto, coll. 499. Anno Domini mcvii. Cum rex Henricus, deletis vel sub-Reconcili-
 jectis hostibus, pro voluntate Normanniam disposuisset, venit ation of
 apud Beccum ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum; Henry with
 ubi⁴ intervenientibus utrorumque amicis, in pacem et concor- Anselm.
 diam convenerunt. Et archiepiscopus rogatu regis in Angliam
 rediens, pristinam⁵ ab eo obtinuit dignitatem. Rex autem
 archiepiscopum secutus in Angliam, Robertum fratrem suum Robert of
 et Willelmum Moretonii consulem perpetuo carceri mancipavit. Normandy
 imprisoned.

Qualiter dux Robertus orbatu est luce oculorum.

Eo⁶ tempore dux Robertus, immemor illius boni He at-
 consilii,⁷ *Humiliamini sub potenti manu*, in ampulosa tempts to
 verba et minas prorupit, falsis pollicitis et præcipue escape,
 comitis Cestrensis animatus. Deceptis igitur custodibus, but is cap-
 conatus est evadere; sed fugiens ab eisdem captus est, tured and
 incidens⁸ suo manno in bitumine profundo. Fuerat blinded.
 enim reverenter in libera custodia. Quod cum regi
 nunciaretur, jussit eum arctiori carceri et custodiæ
 mancipatum, fulgenti obstaculo oculorum luce privari.
 Mutatoria autem quasi sua ei non subtraxit. Dux

¹ dabo] do, O. W.

² præcelles] So Par. in the mar-
 gin. The text has *prestabis*, as W.

³ Hic] Altered to *Hoc anno* in
 C. *Saresbiria* is probably an error
 for *Southwerke*. See MS. apud Le-
 land, *Collectanea*, iv. p. 73 (1770).

⁴ ubi . . . amicis] Introduced by the
 compiler.

⁵ pristinam . . . dignitatem] added
 by the compiler.

⁶ This is given at much greater
 length in the *Historia Anglorum*
 under the year 1109, i. p. 212. It
 is in the text in C. D.

⁷ A. repeats *consilii*.

⁸ incidens] insidens, A.

A.D. 1107. vero ex illa hora usque ad mortem mente et corpore inconsolabili dolore contabuit. Rex vero ex omni suspicione liberatus, dedignabatur quæ promiserat magnatibus suis adimplere, minas minis accumulando, qui omnes conquesti sunt coram Deo ultionum Domino.

Glory of Henry I. Dedit autem Deus Rex omnipotens regi Henrico tria munera, sapientiam scilicet, victoriam, et divitias, quibus ad omnia prosperans, omnes suos antecessores præcessit, sed in his omnibus factus est Deo ingratus. Eodem anno factus est conventus episcoporum et abbatum pariter et magnatum Londoniis in palatio regis, præside archiepiscopo Anselmo, cui¹ annuit rex Henricus et statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pastoralis vel anuli quisquam de episcopatu vel abbatia per regem vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia; concedente archiepiscopo, ut nullus ad prælationem electus pro homagio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. Eodem anno consecrati sunt episcopi, Willelmus Wintoniensis, Rogerus Saresberiensis, Reinelmus Herefordensis, Willelmus Exoniensis, et Urbanus Clammorganensis, ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Doroberniam, die Dominica, tertio idus Augusti. Obiit etiam eodem tempore Mauricius episcopus Londoniensis, ecclesiæ Sancti Pauli fundator, et rex Scottorum Eadgarus, cui successit frater ejus Alexander I.² Normannus prior fundavit ecclesiam Christi Londoniensis, sub ordineque Sancti Augustini canonicos collocavit.

Settlement of the question of investitures. Diceto, col. 500.

De consecratione quorundam episcoporum. Hen. Hunt. f. 217 b. MS. ap. Le-land, iii. 74, (i.e. iv. 73).

11 August. Deaths of bp. Maurice and king Eadgar. Christ Church, London, founded.

Quod Girardo Eboracensi archiepiscopo Thomas successit.

Anno Domini mcviii. Defuncto Girardo Eboracensi archiepiscopo, Thomas regis⁴ capellanus ad illius ecclesiæ eligitur præsulatum. Sed continuo, facta electione, Anselmus Cantuariensis archiepiscopus interdixit ei, ne curam pastorem in aliquo exerceret, donec sibi et ecclesiæ Cantuariensi subjectionem faceret et obedientiam canonicam, quam sibi fecerant prædecessores ejus, Thomas et Girardus, ex consuetudine debita et antiqua. "Quod si hoc," inquit, "facere nolueris, omnibus Britanniae episcopis sub anathemate interdicimus,"

¹ cui] ubi, W. Diceto has ibi.

² There are drawings of five pastoral staves and a crown in the margin.

³ sub .. collocavit] This clause

is not in the authority given in the margin.

⁴ regis capellanus] Introduced by the compiler.

Diceto, " ne ullus eorum tibi manus ad promotionem imponat, nec, A.D. 1108.
col. 501. " si ab exteris promotus fueris, pro episcopo te suscipiant,
" vel pro episcopo tibi communicando te habeant." Eodem R. de Bea-
Id. col. 500. anno Ricardus¹ de Beaumeis, Londoniensis electus, consecratur meis, bp. of
ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Pageham, præ London.
sentibus suffraganeis multis. Eodem tempore regi Francorum Louis VI.
Philippo defuncto, Lodewicus successit. succeeds
Philip I.

De morte beati Anselmi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. Anno Domini MCIX. Anselmus² Cantuariensis archiepiscopus Death of
f. 217 b. et Christi philosophus, in Quadragesima, septimo³ kalendas Anselm,
Maii, scilicet die Sancti Marci, diem clausit supremum; April 25.
Diceto, ejus vitam laudabilem, ejus actus eximios, ejus transitum
col. 501. ab hac luce cælestem ad patriam, crebra ejus miraculorum
insignia persequuntur⁴ et ad opera misericordiæ ejus succes-
siores invitant.

Anno quoque eodem celebris habebatur epistola, quæ Mysterious
dicebatur cælitus fuisse missa in manus cujusdam præ- letter re-
lati, dum missam celebraret, ad temperandas Roma- specting
norum enormitates, quæ diatim succreverunt. " Exci- the condi-
" tabitur Roma contra Romanum, et Romanus substi- tion and
" stutus Romam Romano imminuet. Alleviabuntur future of
" vires pastorum, et solatium eorum erit in otio. Tur- Rome.
" babuntur seduli et orabunt, et in lacrimis multorum
" erit requies, humilis alludet furibundo, et furor extin-
" guens palpabitur. Novus grex serpet ad cumulum,
" et qui intitulantur, tenui cibo cibabuntur. Frustrata
" est spes sperantium, et requiescet solatium, in quo
" parat fiduciam. Qui in tenebris ambulant, ad lucem
" redibunt; quæ erant divisa et dispersa, consolida-
" buntur. Non modica nubes incipiet pluere, quia
" natus immutator sæculi, leoni substituitur agnus, et
" agni in leones deprædabuntur. Surget furor contra

¹ A pastoral staff is drawn in the margin.

² An inverted crozier and pastoral staff are drawn in the margin.

³ This date is an erroneous introduction of Paris. S. Anselm died

April 21. The error seems to arise from the mention in R. de Monte that Easter this year fell on April 25.

⁴ *persequuntur*] *prosecuntur*, O. W. as Diceto; *protestantur*, Hist. Anglor.

A.D. 1109. "simplicem, et simplicitas attenuata spirabit. Decor
"convertetur in dedecus, et gaudium multorum erit
"luctus."

Marriage of Matilda to the emperor Henry V. Eodem anno missi sunt nuntii solennes ab imperatore Ro- Hen. Hunt. manorum Henrico in Angliam, filiam regis Matildidem in f. 217 b.
domini sui conjugium postulantes. Tenuit itaque rex apud Westmonasterium in Pentecosten curiam suam, qua nunquam tenuerat splendidiorem; et sacramenta de conjugio filiae suae ab imperatoris legatis petiit et accepit. Data est igitur filia regis imperatori, sicut decuit, ut breviter dicatur; et rex cepit ab unaquaque hyda terrae totius Angliæ tres solidos, sicut mos erat regibus Anglorum.¹ Eodem anno convenerunt, rege Diceto, jubente, Londoniis in ecclesia beati Pauli, Ricardus Londoni- col. 501.
ensis, Willelmus Wintoniensis, Radulfus Rofensis, Herebertus Norvicensis, Radulfus Cicestrensis, Rannulfus Dunelmensis, et Herveus Bagornensis episcopi, quinto kalendas Julii, die Dominica, ad consecrationem Thomæ Eboracensis electi; ubi ecclesiæ Cantuariensi et episcopis ejus catholice ordinatis facta canonica obedientia, consecratus est a Ricardo Londoniensi.
Ely made an episcopal see. Eodem anno rex Henricus Helyensem abbatiam ad episcopalem transtulit sedem, et Herveum ibi fecit episcopum ordinari. Nam defuncto Ricardo, qui ultimus fuit abbas in insula, et R. de Monte, comitatu de Cantebregge episcopo Lincolnensi subtracto, huic a. 1114, col. 433.
Impertinens sed verum. novo pontifici lege diocesana subicitur comitatus. Eodem² tem- Id. a. 1109, col. 430.
pore in parochia Legiensi porca porcellum enixa est, sed faciem hominis habentem; et pullus gallinæ quadrupes natus est.

Quod Boamundus terram Alexii imperatoris depopulatur.

Invasion of Epirus by Bohemond. Circa hos denique dies, Boamundus Antiochenorum princeps, Will. of Tyre, xi. 6, coll. 491, 490.
memor injuriarum quas Alexius imperator, vir maliciosus et nequam, peregrinis Jerosolimam transire volentibus sine intermissione irrogabat, communem volens ulcisci querimoniam, equitum quinque milia et peditum quadraginta milia virorum fortium congregavit, et terram dicti imperatoris hostiliter ingressus, universas pæne maritimas urbes in direptionem dedit;

¹ *sicut . . Anglorum*] Very nearly erased in A. It is omitted in C., but given in D. It is introduced by the compiler; not being in Huntingdon or R. de Monte, who here copies Huntingdon.

² This sentence is nearly erased in A. It is not in the Hist. Anglor. It is given in D., but omitted in C., though the marginal reference to it is retained.

Will. of Tyre, xi. 6, col. 491. ¹ Epyrum depopulatus est, tam primam quam secundam. Et tandem Durachium ² obsidens, Epiri primæ metropolis, regionem undique incendiis consumpsit et rapinis. Quod Durazzo. audiens imperator, cum ingenti militiâ in succursum venit; sed intervenientibus amicis, imperator foedus iniit cum eo, Treaty interpositis juramentis, quod ultra Christi fidelibus in orientem with transire volentibus sine fraude consilium ad iter peragendum et Alexius. auxilium ministraret. Et sic foedere confirmato, idem Boamundus in Apuliam descendit, familiaribus negotiis evocatus. Sequentem Death of vero æstate dum Antiochiam redire disponderet cum copiis Bohemond, militaribus undique collectis, valida ægritudine correptus, in fata concessit, relicto filio nomine Boamundo, quem ex Constantia genuerat, filia regis Philippi Francorum. Obiit autem and of eodem tempore idem rex Francorum Philippus, vir illustris, Philip I. et successit ei filius ejus Lodewicus, viginti octo ³ annis. Per Louis VI. idem tempus Baldewinus comes Edessanus et Jocelinus con- Release of sanguineus ejus, datis pro redemptione ⁴ obsidibus, a Turcorum Baldwin, vinculis liberantur; et post dies paucos idem obsides ad pro- count of pria sunt reversi, custodibus interfectis. Eodem anno Ber- Edessa, and Id. xi. 9. trannus comes Tholosanus, comitis Reimundi filius, apud urbem Jocelyn. Tripolitanam cum classe Januensium applicans, Biblum urbem Byblus maritimam Fenicis regionis obsedit et cepit et Christianæ p. 219. Id. xi. 10, restituit unitati. Deinde post dies paucos, rex Jerusalem Baldewinus auxilio ejusdem comitis et classis prædictæ Tri- Tripoli col. 495. polim subjugavit, et eam comiti Bartranno donavit. subdued.

Quod rex Henricus quosdam inimicos suos proscripsit.

Hen. Hunt. f. 217 b. Anno Domini mcx. Rex Anglorum Henricus exhæredavit Philip de Philippum de Brausia, Willelmum quoque Malet, et Willel- Brause and mum Binard, et ⁵ alios proditores suos, atque Helyam Ceno- others dis- manniæ comitem, qui comitatum illum de rege tenebat, vita inherited. privavit. Quod audiens comes Andegavensis Gaufridus ⁶ suscepit filiam ⁷ ejusdem Elyæ cum comitatu illo, et tenuit illum ⁸ contra regem Henricum. Luna ⁹ quoque quasi extincta The moon facta est. eclipsed. A.-S. Chron. a. 1110.

¹ *deindeque*] omnemque, O. W., and so the Hist. Anglor.
² *Durachium*] Brachium, A.C.D.
³ *viginti octo*] viginti novem, R. de Monte.
⁴ O. W. and the Hist. Anglor. ins. *sua*.
⁵ *et . . suos*] Introduced by the compiler.
⁶ *Gaufridus*] Sic all the MSS., erroneously for *Fulco*.
⁷ Ermengarde.
⁸ *illum*] illud, A.
⁹ This addition is in the text in C. D.

A.D. 1110.

*De translatione Sancti Oswini regis.*S. Oswin's
relics
translated
at Tyne-
mouth,
Aug. 23.

Eodem anno Ricardus abbas ecclesiæ Sancti Albani pretiosas beatissimi regis et martyris Oswini reliquias, cum magno cleri et populi tripudio, in novam Dei genitricis Mariæ transtulit basilicam apud Tynemutham ab antiquo ejusdem Dei genitricis oratorio, in quo corpus ejus sanctissimum fuerat prius inventum et in novo feretro collocatum. Facta est autem hæc translatio in die passionis ejusdem martyris, decimo ka-

Marriage
of Matilda.lendas Septembris, secundum¹ rotulum cancellarii. Rex A.S. Henricus dedit filiam suam Matildem imperatori Ale- Chron. a. 1110.
manno, anno eodem.Sanctus
Godricus
vitam here-
miticam
inchoavit.
Cometa.³Eodem etiam anno Sanctus Godricus apud Finchale vitam heremiticam inchoavit, quam per annos sexaginta² laudabiliter complens, carne tandem solutus, cæli palatium conscendit, æternalibus deliciis ibidem fruiturus cum sanctis. Hoc etiam Hen. Hunt. anno cometa apparuit more insolito, nam cum ab oriente f. 217 b.
surgens in firmamentum ascendisset, non progredi, sed regredi videbatur. Eodem vero tempore rex Jerusalem Baldwinus Will. of Beritum, civitatem Fenicis regionis maritimam potenter sub- Tyre, xi. jugatam, catholicæ restituit unitati. Est autem sita inter 13, col. 499.
Bibulum et Sydonem civitates.Beyrout
taken by
Baldwin.*Quod rex Henricus terram comitis Andegavensis gravi depopulatione contrivit.*Anjou
ravaged by
Henry.Anno Domini mxi. Rex Anglorum Henricus pergens in Hen. Hunt. Normanniam contra comitem Andegavensem, qui Cenomanniam⁴ f. 217 b.
eo tenebat invito, verræ leges contra eum ferro simul et incendio constanter exercuit, ipsumque et terram ejus totam

Famine.

gravi depopulatione contrivit. Mortalitas¹ tunc erat ani- A.S.
malium maxima, fames⁵ valida in Normannia. Hen- Chron.
ricus rex Theutonicus Paschalem Papam in custodiam⁶ a. 1011.
posuit. Diceto, col. 502.Pope Pas-
chal II. im-
prisoned.¹ These additions are in the text in C. D.² *sexaginta*] *quadraginta*, W., though O. has *lx*.³ Above Par. has *vel -tes*, i. e. *cometes*.⁴ W. ins. *ab*. It is not in O.⁵ *fames* . . in *Normannia*] This is in no other chronicler.⁶ *custodiam*] *custodiam*, A.

De Sancta Fretheswitha et ejus ecclesiæ fundatione.

A.D. 1111.

Malmesh. Eodem tempore Rogerus Saresberiensis episcopus dedit Founda-
Gest. Pont. locum in Oxonia, in quo corpus beatæ Fretheswithæ virginis tion of S.
iv. 178, pp. requiescit, cuidam canonico nomine Wimundo, qui multos ibi Frides-
316, 315. canonicos regulariter viventes Deoque famulantes devotissime wide's,
instituens, super illos vices gerebat prioris. Fuerat autem Oxford.
antiquitus pro reverentia beatæ virginis sanctimonialibus de- S. Frides-
putatus, quæ sponsi cælestis amore sponsum contempsit ter- wide.
renum. Nam cum regis cujusdam filius ad virginis nuptias
animum applicuisset, precibus tandem et blanditiis inaniter
consumptis, violenter contendit rem agere cum puella. Quo
comperto, Fretheswitha¹ in silvam quandam latenter confugit;
nec tamen latibulum latere potuit amatorem, quia desidia non
defuit,² quin diligentius quæreret fugientem. Virgo igitur,
iterato juvenis furore comperto, per occultos tramites, Deo
comitante, Oxoniam de nocte fugiens pervenit. Cumque mane
illuc curiosus amator advolasset, puella de fuga jam desperans,
simulque de lassitudine nusquam progredi valens, Dei tutelam
sibi et persecutori pœnam anxia imprecatur; jamque juvenis
ille cum comitibus portas urbis subibat, cum cælesti plaga
irruente cæcitatem incurrit. Intellecto igitur pertinaciæ suæ
delicto, juvenis luce privatus, et Fretheswitha ut misereretur
per nuntios exhortata, eadem facilitate lumen recepit, qua im-
precante puella, incurrerat cæcitatem. Hinc regibus Angliæ
timor inolevit, illius urbis ingressum et hospitium cavere,
quod feratur pestifer esse illis, cum non velint rei veritatem
suo damno periculum experiri. Tunc virgo beata constructo
ibidem monasterio, virginibus³ congregatis, usque ad exitum
(Not in Malmesh.) vitæ suæ Deo placens, illis præfuit nomine abbatissæ. Hoc
Malmesh. autem monasterium tempore Anglorum regis Ethelredi, Danis
iv. 178, neci adjudicatis et causa salutis in illud confugientibus, dis-
p. 315. currentibus flammis, cum eis consumptum est; sed non multo
post ab eodem rege constructum, et competentibus est prædiis
ampliatum.

Hen. Hunt. Obiit hoc anno Robertus comes Flandrensis, qui itineri Death of
f. 217 b. Jerosolimitano præclarissime interfuit; unde memoria⁴ non Robert of
Will. of transiet in æternum; factus est autem consul post enim filius Flanders.
Tyre, xi. ejus Baldewinus. Eodem anno Sydon, civitas in maris mar- Sidon
14, col. 501. gine posita, obsidetur et capitur a rege Jerusalem magnifico taken by
Baldewino. Baldwin.

¹ *Fretheswitha*] Fretheswitham,
A.

² *defuit*] affuit, O. W.

³ *virginibus* . . . *abbatissæ*] Intro-
duced by the compiler.

⁴ W. ins. *ejus*.

A.D. 1112. *Quod dissensio oritur inter dominum Papam et imperatorem.*

Quarrel between Paschal II. and Henry V. respecting investitures. Anno Domini MCXII. Facta est contentio Romæ inter Papam Paschalem et Henricum imperatorem, hac de causa. Imperator uti voluit privilegio antecessorum,¹ habito annis trecentis sub Romanis pontificibus sexaginta,² qui licite dederant episcopatus et abbatias per anulum et baculum pastorem. Econtra censebant Romani pontifices nec posse nec debere dari per virgam vel anulum episcopatum, vel aliquam institutionem ecclesiasticam a manu recipere laicali. Facta est pax inter imperatorem Henricum et Papam Paschalem, ita ut episcopi deinceps et abbates institutionem accipiant ab imperatore et suis successoribus per virgam et anulum, et post faciant episcopo, ad quem pertinuerit, canonicam obedientiam, et consecrationem accipiant consuetam. Acta vero sunt hæc ante altare Apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium, et sic Papa corpus Christi dedit imperatori. Obiit eodem anno Tancredus, vir illustris et³ in actibus Jerosolimitanis magnificus, qui princeps erat Antiochiæ et comes Edessanus; cui successit Rogerus filius Ricardi, vir nobilis, ea conditione, ut quandocunque Boamundus junior Antiochiam reposceret, illi sine contradictione resignaret. Hoc anno facta est hominum mortalitas maxima.

Death of Tancred. Will. of Tyre, xi. 18, col. 505.

Succession of Roger Fitz-Richard. A.-S. Chron. a. 1112.

De discordia inter archiepiscopos Eboracensem et Cantuariensem.

Ralph of Escures, archbp. of Canterbury. Anno Domini MCXIII. Rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Radulfo Londoniensi⁴ episcopo, et⁵ illum per anulum et pastorem baculum investivit. Obiit eodem anno Thomas Eboracensis archiepiscopus, et ei Thurstannus successit. Orta est autem inter Radulfum Cantuariensem et Thurstannum Eboracensem archiepiscopos magna dissensio, eo quod Eboracensis subici noluit archiepiscopo Cantuariensi de more, sicut⁶ ejus antecessores facere solebant. Causa autem sæpe coram rege et domino Papa ventilata est, sed nondum fine debito terminata. Eodem anno rex Henricus exercitum ducens in Walliam, subdidit sibi Walenses pro arbitrio regis voluntatis. Eodem anno mense Maio cometa ingens apparuit;

Hen. Hun. f. 217 b.

Reduction of Wales. Comet.

¹ O. W. and the Hist. Angl. ins. *suorum.* and the Hist. Anglor. erroneously for *Roffensi.*

² *sexaginta*] sexaginta tribus, R de M.

³ *et . . Edessanus*] added by the compiler.

⁴ *Londoniensi*] Sic, and so O.W.

⁵ *et . . investivit*] Introduced by the compiler.

⁶ *sicut . . solebant*] added by the compiler.

R. de M.
a. 1114.
col. 493.
Will. of
Tyre, xi.
19, col. 505.

et post paululum, terræ motus partem urbis Mamistræ prostravit, non longe ab Antiochia, cum duobus castellis, Triphaleg scilicet et Mariscum. Ipso etiam anno Menduc Persarum princeps, fines Christianorum ingressus, tantam secum traxit armatorum copiam, ut nequirent sub numero comprehendi. Qui, regionibus multis transcursis, circa pontem sub quo Jordanis effluit castra composuit. Quod audiens rex Jerusalem Baldewinus, Rogerum principem Antiochenum in suum subsidium evocavit; sed rex temerarius, antequam ejus auxilia convenissent, impetuose nimis et de sua virtute præsumptuose confidens, hostibus obviam cum paucis processit. Nam¹ insidiis, quas ei paraverant, nescienter intrusus, ex hostium multitudine repente oppressus, in fugam compellitur, et necessitate compulsus, in loco certaminis relicto vexillo, aufugit. Arnulfus quoque patriarcha et alii principes qui cum illo erant, relictis castris ac rebus omnibus, turpiter quoque aufugerunt. Ceciderunt ibi ex nostris equites triginta et pedites mille quingenti. Turci vero scientes reliquas regni partes militia carere, missis de suis copiis, cœperunt in variis partibus universam terram perlustrare, cædes passim et incendia operari, effringere suburbana, captivare colonos, in villis et oppidis prædas secum et manubia contrahentes. Rex autem Baldewinus castellum quoddam, quod sui juris erat, fugiens ingressus, tam diu in eo ab hostibus obsidione vallatus est, quousque eo pacto redderet illud eis, ut cum suis ad propria liber sineretur abire.

A.D. 1113.

Earthquake.

Invasion of the kingdom of

Jerusalem

by Menduc,

prince of the Persians.

Defeat of Baldwin.

Flight of

the patriarch

and arch-

derunt ibi ex nostris equites triginta et pedites mille quingenti.

Ravages of the Turks.

Escape of Baldwin.

Baldwin.

Baldwin.

(Not in Will. of Tyre.)

Quod rex Henricus fecit fidelitatem jurare filio suo Willelmo.

A.-S.
Chron.
a. 1115.
R. de M.
a. 1117,
col. 435.
Cf. A. S.
Chron.
a. 1114.
Diceto,
col. 502.
Hen. Hunt.
f. 218.
Id. f. 217 b.

Anno Domini MCXIV. Rex Anglorum Henricus² fecit omnes suæ potestatis magnates fidelitatem jurare Willelmo filio suo, quem pepererat ei Matildis regina sua. Eodem anno, mense Decembris, cælum repente rubens apparuit, ac si arderet, et luna eclipsim passa est. Quarto kalendis Aprilis Tamisia exiccata est, et mare [per] duodecim miliaria, per duos dies. Radulfus episcopus Rofensis eligitur ad archiepiscopatum Cantuariensem, sexto kalendas Maii. Eodem quoque tempore tempestates multæ personuerunt; contra quoque apparuit mense Maii; dedicatur³ ecclesia Cantuariensis.

Homage

sworn to William.

Aurora.

Eclipse.

The Thames

dried.

Ralph,

archbp.

Tempests.

Coinet.

Canterbury

dedicated.

¹ W. and the Hist. Angl. ins. in.

² A. repeats *Anglorum*.

³ This clause is peculiar to the compiler.

A.D. 1115. *De consecratione Radulfi Cantudriensis archiepiscopus.*

Archbp. Anno Domini mxcv. Obiit¹ Willelmus Cantuariensis
 Ralph con- archiepiscopus. Consecratus² est Radulfus Cantuariensis ar- Diceto,
 secrated. chiepiscopus Cantuariæ ab Anselmo domini Papæ legato, quinto col. 502.
 Bishops of kalendas Julii, et pallium ab eo suscepit. Et eodem die idem
 Worcester archiepiscopus Theophum Wigorniensem et Bernardum Mene-
 and St. vensem antistites consecravit. Deinde post dies paucos, cum
 David's. Turstanus Eboracensis electus ab archiepiscopo Cantuariensi
 Archbp. moneretur, ut more solito benedictionem ab eo susciperet et
 Thurstan sibi obedientiam faceret et ecclesiæ Cantuariensi, respondit, se
 refuses to benedictionem ab ipso suscepturum libenter, sed professionem
 make his quam exigebat se nullo modo facturum. Quod audiens rex
 to archbp. Henricus protestatus est manifeste, quod nisi ecclesiæ Cantua-
 Ralph. riensi juxta morem antecessorum suorum faceret quod debebat,
 ipsum Eboracensi episcopatu cum benedictione funditus cari-
 turum. Sicque ab archiepiscopo Cantuariensi interposita ap- (Not in
 pellatione, ne ab alio quam a se consecrationem acciperet,³ ab Diceto).
 invicem recesserunt.

De dedicatione ecclesiæ Sancti Albani.

Dedication Anno Domini mcxvi. In contermino præteriti et sub-
 of S. Al- sequentis anni, rex Henricus cum regina sua ad Natale Hen. Hunt.
 ban's. Domini, die scilicet⁴ Innocentium, interfuit dedicationi ecclesiæ f. 217 b.
 Sancti Albani, quam dedicavit archiepiscopus Rothomagen- Diceto,
 sis Gaufridus. Sed⁵ cum præ magnitudine ecclesiæ fati- col. 502.
 garetur, subiit onus Robertus Lincolniensis, sub⁶ abbate³ (Not in
 ejusdem loci Ricardo viro venerabili requisitus. Interfuerunt Diceto.)
 autem huic dedicationi cum rege et regina ejus Matilde,
 Rothomagensis archiepiscopus Gaufridus, Londoniensis episco- Diceto,
 pus Ricardus, Saresberyensis Rogerus, Dunelmensis Ranulfus, col. 502.

¹ This is partially erased, as being in error. It is not in C.; in D. in the margin. The other additions are in the text in C. D.

² This mention of the consecration of the archbishop is introduced into Diceto's account.

³⁻⁵ acciperet . . abbate] This is written in the St. Alban's hand,

over an erasure, made to admit of Paris's additions.

⁴ scilicet] sanctorum, O.W.; om. Hist. Anglor.

⁵ This statement, introduced by Paris, is not in the Gesta Abbatum, v. i. p. 71. It is in the Hist. Angl.

⁶ sub] ab, Hist. Anglor.

Diceto, col. 502. cum comitibus Angliæ et Normanniæ multis, Ricardo abbate A.D. 1116. ipsi regi et aliis omnibus necessaria largiter procurante. Et Gift of Bis- rex Henricus dedit ecclesiæ præfatæ Bissopescote in dotem cot to St. perpetuam, et¹ carta sua solenniter confirmavit. Alban's.

Hen. Hunt. f. 217 b. Eodem anno surrexit discordia magna inter reges Francorum War et Anglorum, hac de causa; Theodaldus comes Blesensis, nepos between Henrici regis, contra regem Francorum arma promoverat, in Henry I. ejus auxilium rex Henricus militiam suam misit, et regem Lo- and Louis- dowicum non mediocriter afflixit. Turbatus ergo rex Francorum VI. convocavit in suum auxilium comites Andegavensem et Flan- Fulk V. drensem, qui pariter juraverunt se regi Henrico Normanniam Baldwin ablaturos, et eam Willelmo filio ducis Roberti fratris Henrici VII. regis daturus, cui² justius compete-³bat. Rex autem Anglorum, ut vir sapiens et providus, adscivit in suum præsidium comitem Conan III. Britannæ et Theobaldum prædictum, cum Anglis, Normannis, Louis in- et Britannis, et adversariorum suorum præstolabatur adventum. vades Nor- Rex vero Francorum cum præfatis conjuratoribus³ et exercitu mandy, but copioso Normanniam ingressus, cum in ea vix pernoctasset, is forced to retire. regis Anglorum formidans adventum, imbellis ad propria re- meavit. Eodem anno, pro necessitate regia, Anglia fuit variis Exactions in Eng- exactionibus depressa, cum elementorum perturbationibus. land.

De commotione elementorum.

Id. f. 218. Anno Domini mxcvii. Tonitrua, grandines, et terræ motus Storms and in Longobardia ecclesias, turres, arbores, ædificia, et homines earthquake. contriverunt. Luna facta est quasi sanguinea, tertio A.S.Chron. a. 1117. idus Decembris.⁴ Robertus prior cum paucis fratribus, Merton first (Not in the Chron.) Meretonam primo habitare cœpit. Eodem anno venera- inhabited. R. de Monte, col. 436. bilis vir vitæ Yvo, Carnotensis antistes, et in scripturis S. Ivo of Chartres. sacris ad plenum eruditus, diem clausit extremum.

Scisma orta est Roma propter Gelasium Antipapam.

Id. Anno Domini mxcviii. Defuncto Papa Paschali, Gelasius Pope Ge- antipapa⁵ anno uno successit, cui successit orthodoxe lasius II.

¹ et . . confirmavit] Added by the compiler. The place is Biscot, near Luton, Beds. Compare the Gesta Abbatum S. Albani, i. p. 68.

² cui . . compete-³bat] Added by the compiler.

³ conjuratoribus] procuratoribus, Hist. Angl.

⁴ Decembris] Septembris, Hist. Angl., though the Chronicle has December.

⁵ antipapa] This error is intro- duced by the compiler.

A.D. 1118. Calixtus. Obiit¹ etiam eodem anno Matildis regina Anglorum, R. de
 Death of cujus corpus apud Westmonasterium quietem sepulturæ ac- Monte,
 queen cepit, et anima ejus se cælum possidere evidentibus signis et col. 436.
 Matilda. miraculis crebris ostendit. Hæc autem regina beatissima de Monte.)
 Her house apud urbem Londoniarum domum ædificavit leprosorum cum.
 of lepers. oratorio et ædificio competenti, quod usque hodie hospitale
 Death of Matildis nuncupatur.² Obiit quoque Baldewinus rex R. de Monte,
 Baldwin I. Jerusalem. Obiit Petrus, primus prior Bermundesheie. col. 437.
 (Not in R. de Monte.)

De origine ordinis militie Templi.

Origin of Circa dies istos viri quidam nobiles de equestri ordine, re- Will. of
 the order ligiosi ac Deum timentes, in manus patriarchæ Jerosolimitani Tyre, xii. 7.
 of the Christi se servitio mancipantes, more canonicorum regularium col. 526.
 Templars. in castitate et obedientia propriæque voluntati renuntiantes,
 perpetuo vivere sunt professi. Quorum primi fuerunt viri³
 venerabiles, Hugo de Paganis, et Godefridus de Sancto Aude-
 p. 221. maro.⁴ Qui cum certe⁵ non haberent domicilium, rex Balde-
 winus in palatio suo, quod secus templum Domini ad australem
 habuit plagam, eis habitaculum concessit. Canonici vero
 templi Domini plateam, quam circa prædictum habebant
 palatium, ad officinas construendas concesserunt. Patriarcha
 quoque et rex cum suis proceribus et aliis ecclesiarum præ-
 latis de propriis dominiciis suis pro victu et vestitu certa eis
 beneficia contulerunt. Prima eorum professio erat, ut in re-
 missionem peccatorum suorum vias et itinera ad salutem
 peregrinorum contra latronum insidias pro viribus conservarent.⁶
 Tandem post novem annos in concilio [apud]⁷ Treas celebrato
 Their rule instituta est eis regula, et habitus albus a Papa Honorio
 fixed at assignatus; et decursis fere novem annis, qui prius novem fue-
 the council runt tantummodo, cœpit eorum numerus augere⁸ et posses-
 at Troyes.

¹ A crown is drawn in the margin.

² This is an insertion of the compiler. At the foot of the page is a drawing of the hospital, with "Matildis regina fundavit hospitale Londoniæ," above; and below in rubrick, "Memoriale Matildis reginæ, scilicet hospitale Sancti Egidii quod est Londoniæ."

³ *virii venerabiles* om. W., though in O. It is not in the Hist. Anglor.

⁴ At the foot of the page is a

drawing of two Templars on the same horse, apparently illustrating the passage in the Hist. Anglor. i. p. 223, though this is not given here.

⁵ *certe*] certum, O., as Will. of Tyre.

⁶ *conservarent*] conservaverunt, A.

⁷ *apud*] So W. of Tyre; om. A. O. W. and the Hist. Angl.

⁸ *augere*] augeri, W., as Will. of Tyre; multiplicari, Hist. Anglor.

Will. of Tyre, xii. 7, col. 527. siones in immensum.¹ Postmodum vero tempore Eugenii A.D. 1118. Papæ cruces de panno rubeo suis assuerunt mantellis, ut a cæteris possent hoc signo discerni. Numerus autem eorum in brevi ita multiplicatus est, [ut]² in conventu plusquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis, quorum fere numerus cernitur infinitus. Possessiones vero tam citra quam ultra mare adeo immensas habere dicuntur, ut jam non sit in orbe Christiano provincia, quæ eis bonorum suorum portionem non contulerit, et regiis hodie divitiis præstantiores existant. Qui quoniam juxta templum Domini mansionem habent, fratres militiæ Templi dicuntur; et cum diu in honesto starent proposito, nunc adeo professionis suæ humilitate neglecta, domino³ patriarchæ, a quo et ordinis institutionem et prima beneficia susceperant, se subtraxerunt, obedientiam et ecclesiis Dei decimas subtrahentes, facti sunt cunctis valde molesti.

R. de Monte, col. 437. Eodem anno obiit⁴ rex Jerusalem Baldewinus primus, vir magnificus, qui urbes Achon, Cæsaream, Beritum, Sydonem, Tripolim, Arsuth,⁵ cum terris Arabum usque ad Mare Rubrum, suo imperio potenter adjecit. Successit ei alius Baldewinus comes Edessanus, et coronatus est in regem, mense Aprilis, secunda die mensis.

Will. of Tyre, xii. 4, col. 525. Death of Baldwin I. His conquests. Baldwin II.

Quod defuncto Papa Gelasio Calixtus successit.

Vit. Pontif. Anno Domini mxcix. Defuncto Papa Gelasio, successit ei Pope Calixtus annis decem,⁶ mensibus totidem, et diebus tredecim. lixtus II.

R. de Monte, col. 438. Diceto, col. 503. Fuerat autem episcopus Viennensis, Wido prius vocatus, et in Papam consecratus, vocatus est Calixtus. Hic Remis concilium tenuit, ad quod rex Henricus quosdam Angliæ et Normanniæ episcopos destinavit. Turstanus quoque Eboracensis electus illuc veniendi a rege licentiam impetravit, interposita fide quod benedictionem ab eo non reciperet. Qui ad concilium veniens, Romanos, sicut⁷ mos est, in suum favorem largitatis beneficio transtulit, et per eos, ut a Papa consecraretur, impetravit. Quod ut regi Anglorum innotuit, omnem ei locum suæ dominationis interdixit.

Council at Rheims. Archbp. Thurstan consecrated by the Pope.

¹ in immensum] So W. and the Hist. Anglor.; in vulnensium, A. C. D.; invalescere, Parker. The words occur just below in W. of Tyre.

² O. W.; Hist. Anglor. ins. *hodie*, as W. of Tyre.

³ The Hist. Anglor. has "a domini patriarchæ . . obedientia."

⁴ In the margin is ☩ and a crown reversed.

⁵ *Arsuth*] Arluth, W.; Arbath, Hist. Anglor.

⁶ An error for *quatuor*.

⁷ *sicut mos est*] Introduced by the compiler.

A.D. 1119. In hoc¹ concilio idem Papa errorem magistri Gileberti Poretæ, qui in capitulis quatuor errasse dicitur, condemnavit. Errors of Gilbert de la Poreé condemned. Primo dixit, quod divina natura, quæ divinitas dicitur, Deus non sit, sed forma, qua Deus est, sicut humanitas non est homo, sed forma, quæ² est homo. Concilium: credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico posse negari, quin divinitas sit Deus. Sic vero ubi dicitur Deum sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate esse Deum; credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse, non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse, non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse, non nisi ea unitate, quæ est ipse, esse unum, non nisi ea divinitate Deum, quæ in ipso est, id est, in se ipso sapientem, magnum, æternum, unum, Deum. Secundo dixit, quod non unus Deus, vel una substantia, aut unum aliquid sit³ personæ, id est, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Ipsæ vero tres personæ tria sunt differentia et numero, ac si tres homines humanitatem unam numero habere invenirentur. Concilium: cum de tribus personis loquimur, Patre, Filio, et Spiritu Sancto, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam esse fatemur, et e converso. Cum enim de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum, et unam divinam substantiam esse tres personas profitemur. Tertio dixit Gilebertus, quod ad⁴ proprietates personarum relationes quædam æternæ sint, quæ non sunt, quod ipsæ personæ, sed⁵ divisæ numero, et divisa substantia, et habeant tres unitates, et sic multa æterna sint quorum nullum sit Deus. Concilium: credimus solum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res,⁶ sive relationes, sive proprietates, vel unitates dicantur, adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus. Quarto dixit, quod divina natura non sit incarnata. Concilium: Credimus ipsam divinitatem sive⁷ substantiam divinam, sive⁷ naturam divinam dicæ, incarnatam esse, sed in Filio.

De prælio campestri inter reges Francorum et Anglorum.

Battle between Louis VI. Eodem anno actum est campestre prælium, inter Lode-Hen. Hunt. wicum regem Francorum et Henricum regem Anglorum, in vii. f. 218.

¹ This which took place at the council of Rheims in 1146, is erroneously introduced here by the compiler.

² quæ] qua, O. W.

³ The Hist. Angl. ins. tres.

⁴ ad] om. O. W.

⁵ sed] O.W. ins. res; Hist. Angl. ins. tres.

⁶ res] tres, Hist. Anglor.

⁷ sive] om. O.

Hen. Hunt. hunc modum. Rex autem Francorum, duabus aciebus ordina- A.D. 1119.
vii. f. 218. tis, posuit in prima acie Willelmum filium ducis Roberti fra- and Henry
tris regis Henrici; ipse vero rex cum viribus maximis erat in ¹.
sequenti agmine constitutus. Rex vero Anglorum Henricus,
tribus aciebus dispositis, in prima procures Normanniæ colloca-
vit, in secunda ipse rex cum propria residens familia, in tertia
filios suos cum summis viribus pedites ¹ ordinavit. Concurrē-
tibus igitur hinc inde catervis, prima Francorum acies pro-
cures Normannorum penetrans, ab equis eos depellens, dis-
persit. Deinde in aciem cui rex Henricus præerat irrumpens,
ipsam etiam potenter dissipavit. Sed rex Anglorum
agminibus suis potenter resarcitis, respiravit ²; fit conflic-
tus gravissimus, concurrentibus hinc inde regalibus turmis;
hastæ confringuntur, mutuo gladiis res agitur. Willelmus Henry
Crispinus consul ³ Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, wounded
paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis by William
gladio bis percussit. Et licet lorica et galea essent impenetra- Crispin.
biles, ictuum tamen pondere lorica ipsa capiti regis inserta
est, ita ut sanguis erumperet abundanter. Rex vero læsum se
sentiens, ira incanduit vehementi, et percussorem suum ita p. 222.
repercussit, quod equum et equitem uno ictu in terram pro-
stravit, et mox ante pedes regios captus est et ⁴ vinculis man-
cipatus. Tunc acies pedestris, in qua filii regis erant, quæ
intacta adhuc fuerat, lanceis inclinatis, ex adverso prorupit in
hostes cum impetu adeo ponderoso, quod Galligenas acies
omnes coegit in fugam. At illi subito liquefacti, terga osten- Victory of
dentes, regi Henrico victoriam concesserunt. Qui potenter in Henry I.,
campo perstitit, donec optimates hostium, rege Francorum
fugiente, capti sunt, et regi victori præsentati. Comes ⁵ vero
Flandrensis letaliter vulneratus ad sua est in lectica adductus.
Rex vero Henricus Rothomagum reversus, in signorum so- who re-
nitu et cleri concentu receptus, devotissime Deum exercituum turns to
benedixit. Rouen.

De morte Ricardi abbatis Sancti Albani.

Diceto,
col. 503.

Eodem anno, Ricardus de Albeneio, abbas ecclesiæ Sancti Death of
Albani, diem clausit extremum. Cui successit Gaufridus de Richard,
abbat of
S. Alban's.

¹ *pedites*] peditum, Hist. Anglor.

pin was nephew of Amauri, count of
Evreux.

² *respiravit*] Inserted by Paris.
It is also omitted in O. W.

⁴ *et . . . mancipatus*] Inserted by
the compiler.

³ *consul . . . exulaverat*] Introduced
in error, from blundering over
Hunt. f. 217b. l. 35. William Cris-

⁵ This is introduced here in error
from Huntingdon's account of the
previous year, vii. f. 218, l. 12.

A.D. 1119. Gorham, prior¹ ejusdem ecclesiæ, abbas decimus sextus. Deaths of the bp. of Norwich and the c. of Flanders. Eodem anno obiit² Herebertus Norwicensis antistes, et comes Flandrensis Baldewinus per vulnus, quod cepit apud³ Aucum in Normannia; cui successit Karolus, Cnutonis filius regis Danorum. Eodem tempore Papa Calixtus venit in Normanniam ad regem Henricum, et collocuti sunt apud Gisorsium Pope Calixtus II. in Normandy. magnus rex et summus sacerdos.

Dicto, col. 503.
Cont. Flor. Wig. p. 72.
Hen. Hunt. vii. f. 218.

Quod princeps Antiochenus interficitur.

Death of Roger Fitz-Richard, prince of Antioch. Per idem tempus Rogerus princeps Antiochenus, cum Will. of Tyre, xii. 9, coll. 528, 9. equitibus trecentis et peditibus tribus milibus contra tres principes, Turcorum scilicet, Damascenorum, et Arabum, qui secum trahebant armatorum sexaginta milia, prælium nimis inæquale committens, interfectus est cum suis omnibus, ita quod nec unus evasit, qui casum fidelibus nunciaret. Indeque progredientes, Turci oppida Cerepum et Sardonas potenter ceperunt. Hoc quoque factum cum fuisset a Baldewino Jerosolimorum rege compertum, hostibus obviam audacter processit, atque in loco qui Mons Dani dicitur contra multos cum paucis decertans, ex hostibus quatuor milia peremit, et tres principes prædictos in fugam compellens, oppida Cerepum et Sardonas in suis usibus revocavit. Hostesque fugientes insecutus, usque ad noctis initium prosternere non cessavit.

Id. xii. 10, col. 530.
Id. xii. 11.
Id. xii. 12, col. 531.

Multi de familia⁴ regis Henrici summersi sunt in mare.

The king's children and others drowned, Nov. 25. Anno Domini mcxx. Rex Henricus, omnibus in Gallia domitis et cunctis in Normannia pacificatis, cum gaudio ad Angliam transfretavit. Sed filii ejus Willelmus et Ricardus, et filia ejus ac neptis,⁵ Ricardus quoque consul Cestrensis, dapiferi, camerarii, pincernæ regis, ac multi procures cum eis, in mare naufragium pertulerunt, septimo⁶ kalendas Decembris, qui omnes vel fere omnes Sodomitana labe impliciti dicebantur.⁷

Hen. Hunt. vii. f. 218b.

¹ prior ejusdem ecclesiæ] Inserted by the compiler. He is not mentioned as prior in the Gesta Abbatum.

² There is a pastoral staff reversed in the margin.

³ apud Aucum] Introduced by the compiler, from the previous passage in Huntingdon. See n. 5, p. 147.

⁴ In the margin is a drawing of the shipwreck, and "Nota periculum in mari" in rubrick.

⁵ Matilda, countess of Perche, and Matilda of Blois.

⁶ The date is introduced from Malmesbury, G. R., v. 419, p. 653.

⁷ In the margin, on one side, is "Hos appellavit Merlinus calamistratos, id est, effeminatos," and on the other, "Hos vocat Merlinus, scilicet alios Normannos, quasi rastos et recokillatos."

Hen. Hunt. Ita igitur miserabiliter cuncti perierunt, quod communi fide- A.D. 1120.
vii. f. 218b. lium sepultura caruerunt, atque mors improvida immundos

A.-S. absorbuit, mari tranquillissimo existente. Hoc quoque anno Light at
Chron. xiv. kal. Maii¹ bis venit cæleste lumen ad sepulchrum the Holy
a. 1120. Domini. Sepulchre.

Quod rex Henricus uxorem duxit.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxi. Rex Henricus duxit Adeliciam, vel Marriage
vii. f. 218b. Adelisam, ducis Lovaniæ filiam, causa pulchritudinis et² ex- of Henry
Diceto, col. cellentis decoris, quæ Radulfo Cantuariensi archiepiscopo I. with
503. regina consecrata in Pentecoste apud Londonias cum rege ad Adelais of
Hen. Hunt. mensam resedit, magnifice coronata. Inde autem cum rex ad Louvain.
vii. f. 218b. Walliam tenderet cum exercitu copioso, Wallenses ei suppli- submit.
citer obviantes, concordati sunt cum ipso juxta suæ magnifi-

Diceto, centiam voluntatis. Eodem anno Papa Calixtus Mauricium Maurice
col. 503. quendam, quem Henricus imperator Antipapam constituerat, anti-pope.

A.-S. Chron. cepit, et eum monachum ordinavit. Luna hoc anno obte-
cf. MS. nebrata est. Apud Radinggum monachi ordinem in- Monks at
ap. Leland, ceperunt observare monasticum, et ecclesia constructa Reading.
Coll. iii. 74 (i. e. iv. est.³
73).

De morte Radulfi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxii. Radulfus Cantuariensis archiepsco- Deaths.
vii. f. 218b. pus et Johannes Bathoniensis antistes humanæ naturæ debita
Will. of persolverunt. Et eodem tempore, Balac amiralius cepit Joce- Joscelin
Tyre, xii. linum comitem Edessanum et ejus consanguineum Galerannum. of Edessa
17, col. 536. captured.

Quod quidam regis cancellarius male mortuus est.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxiii. Rex Anglorum Henricus ad Natale Henry I. at
vii. f. 218b. Domini apud Dunestapliam festo celebrato, apud Berechame- Dunstable
stude inde perrexit. Erat autem ibi cum rege quidam can- and Berk-
cellarius ejus, nomine Ranulfus, per annos jam viginti gravi hampstead.
infirmirate decoctus; sed tamen ad omnia scelera promptus, Death of
qui innocentes libenter opprimens, terras multorum diripiens, Ranulph,
occupabat. Erat ei pro magno, quod dum corpore languit, the chan-
cellor.

¹ i. e. on Easter day, that year April 18, as stated in the Chronicle: the day on which the light was seen the second time (Aug. 15), though given in the Chronicle, is omitted by Paris.

² et . . . decoris] added by the compiler.

³ The sentence, "Radulfo succes-
sit Willelmus de Curboil in archi-
episcopatum Cantuariæ," which
is given in D. and in the Hist.
Angl., is erased in A., all but the
word "Radulfo." It is not in C.
It is from Diceto, col. 504.

A.D. 1123. animo desæviret.¹ Cum igitur regem duceret ad secum hos- Hen. Hunt.
pitandum, et in ipso montis vertice, unde castellum regis² pro- vii. f. 218b.
spiciebatur, elatus mente, ex equo corruit, et monachus quidam³ (Not in
de Sancto Albano, cujus possessiones male occupaverat, impro- Hunt.)
vide equitavit super eum, ita quod miser ille post dies paucos Hen. Hunt.
vitam flagitiosam terminavit. Eodem anno Robertus Lincolni- vii. f. 218b.
ensis episcopus obiit, et Alexander successit. Eodem anno rex Id. f. 219.
New
bishops. Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Willelmo de
Corbolio priori de Chicche, et episcopatum Bathoniensem Gode-
frido, reginæ capellano.⁴ Quo etiam tempore Robertus⁵ de
Pont- Medlent comes recessit a rege, et rex obsedit et cepit castellum
Audemer ejus, quod Punt-Audemer appellatur. Et tempore eodem circa R. de
captured. turrem Rothomagensis murum latum et altum cum propug- Monte,
Various naculis construxit, turrem castri Cadomensis firmavit. coll. 439,
towns in etiam de Archis,⁶ de Gisortio, de Falesia, de Argentomo,⁷ de 440.
Normandy Danfronte, de Oximo,⁸ de Ambretas,⁹ de Wauerei,¹⁰ de Vira, et
fortified. turrem Vernonis inexpugnabiliter communivit.

Quod rex Jerusalem captus est a Balac principe Turcorum.

Capture of Eodem anno, rex Jerosolimorum Baldwinus cum exercitu in Will. of
Baldwin II. terram comitis Edessani descendens, dum nocte quadam incautus Tyre, xii.
by Balac. et agmine incederet dissoluto, Balac princeps Turcorum in 17, col. 536.
insidiis constitutus, in eum subito irruit et ipsum cepit, et in
castro, cui Quartapi¹¹ nomen erat, vinculis mancipavit. Detine-
batur¹² etiam in eodem præsidio comes Jocelinus Edessæ civi-
tatis, et ejus consanguineus Galerannus, pro quorum liberatione
ad partes illas rex descendit. Principes autem regni Jero-
solimitani, audito casu miserabili capti regis, constituerunt
regni procuratorem quendam Eustachium Grenet, virum pro-
vidum et discretum, qui in regis absentia regni negotia ordi-
naret. Balac interea princeps prædictus cum sedecim arma- Id. xii. 21,
torum milibus Jopen obsidione vallavit. Quo audito patri- col. 540.
archa¹³ Jerosolimitanus et regni procurator Eustachius cum

¹ *desæviret*] deservire, A., the *t* being erased; deservire, C.; deserviret, D.

² *regis*] ejus, Hunt.

³ *quidam* . . . *improvidus*] Introduced by the compiler.

⁴ *capellano*] cancellario, Hunt. and R. de Monte.

⁵ *Robertus*] This error for *Walerannus* seemingly arises from the mention of Robert of Normandy in

R. de Monte, col. 439. Hunt. has only "comes de Mellend."

⁶ Arques.

⁷ Argentan.

⁸ Exmes or Hiesmes.

⁹ Ambrieres.

¹⁰ Waure.

¹¹ Kart-Birt.

¹² *detinebatur*] detinebantur, O. W.

¹³ Gormond.

Will of Tyre, xii. 21, col. 540. aliis principibus, prævia Domini misericordia, cum septem milibus armatorum supervenientes, hostes omnes in fugam coegerunt, et ex eis septem milia peremerunt, atque spolia impretiabilia ibidem obtinentes, inter se æqualiter diviserunt. A.D. 1123. Relief of Joppa.

Diceto, col. 504. Eodem anno Willelmus Cantuariensis electus,¹ Romam profectus, pallium suscepit, et reversus in Angliam, consecratus² apud Cantuariam a Willelmo Wintoniensi episcopo; quia³ paulo ante obierat Ricardus Londoniensis antistes, ad quem illa consecratio de jure spectabat. William of Corbueil consecrated archbp. of Canterbury.

(Not in Diceto.)

Quod quidam regis inimici capiuntur.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxiv. Robertus⁴ de Medlent comes, associatis sibi Hugone de Muntfort, sororio suo, et Hugone Gervasii filio, hostiliter Normanniam intravit. Willelmus vero de Tankarvilla regis camerarius, aciebus dispositis, contra illos decertans, cepit eos, et regi Henrico et rex carceri præsentavit. Eodem anno defuncti sunt Theophus Wigornensis, et Ernulfus Rofensis episcopi. Capture and imprisonment of Waleran de Mellent and others. Deaths of bishops.

Will. of Tyre, xii. 22, 24. Eodem anno Tyrus, Syriæ metropolis, a Michaele duce Venetiæ obsidione vallata est per mare atque per terram a principibus regni Jerosolimorum, [decimo] quinto kalendas Martii, et tertio kalendas Julii capta est, et Christianitati felicitate restituta. Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, datis obsidibus,⁵ a vinculis Turcorum liberatus est, et incolumis ad propria remeavit. Tyretaken.

Id. xiii. 14. Martii, et tertio kalendas Julii capta est, et Christianitati felicitate restituta. Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, datis obsidibus,⁵ a vinculis Turcorum liberatus est, et incolumis ad propria remeavit.

Id. xiii. 15. col. 562. obsidibus,⁵ a vinculis Turcorum liberatus est, et incolumis ad propria remeavit.

Cont. Flor. Calixtus Papa obiit; successit Honorius. Sol⁶ novilunio similis factus est. Justitia de monetariis fit Wintoniæ. Pope Honorius II. Eclipse.

Wig. p. 79. A.S.

Chron.

De legato quodam in fornicatione deprehenso.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxv. Johannes Cremensis, Apostolicæ sedis cardinalis, de licentia regis Anglorum veniens in Angliam, perendinavit per episcopatus et abbatias, et non sine magnis Scandalous behaviour of the legate, John of Crema.

¹ A crosier and pastoral staff are drawn in the margin.
² W. ins. est.
³ This insertion of the compiler seems to come from the mention of the bishop of London's illness in Diceto. The Chron. expressly says he was one of the consecrators. Just before the compiler has made

the archbishop receive the pall before consecration, by altering Diceto's order.
⁴ Robertus] An error repeated from above. See n.5, p.150. The passage is enlarged from Huntingdon.
⁵ obsidibus] obsidionibus, A.
⁶ sol . . . est] This is not elsewhere mentioned.

A.D. 1125. donariis ad Nativitatem beatæ Mariæ apud Londonias solenne Hen. Hunt, concilium celebravit. Ubi igitur¹ de concubinis sacerdotum vii. f. 219. severissime tractasset, dicens summum esse scelus de latere surgere meretricis ad corpus Christi conficiendum; ipse cum die illa corpus Christi consecrasset, post vesperam fuit in meretricio interceptus; res notissima negari non potuit, dum magnum decus in summum dedecus commutavit. Eodem anno rex Henricus dedit Symoni clerico reginæ Wigornensem, Johanni² archidiacono Cantuariensi, Rofensem, Sifredo abbati Glastoniensi, Cicestriæ præsulatum. Quo³ utique anno disceptati sunt Willelmus Cantuariensis et Turstannus Eboracensis (Not in Hunt.) archipræsules de primatu, quis eorum esse dignior videretur. Obiit⁴ eodem anno rex Scotorum Alexander I., et successit ei R. de Monte, col. 442. David I. k. David frater ejus, vir magnæ sanctitatis et mirificæ largitatis. Illo præterea anno rex Henricus omnes Angliæ monetarios, eo Hen. Hunt. quod monetam furtive corruperant,⁵ fecit turpiter ementulari f. 219. et manus dextras præcidi.⁶

Rex Jerusalem Baldwinus contra Turcos dimicans feliciter triumphavit.

Capture of Circa eosdem dies, Borsequinus princeps quidam Orientis Will. of Caphardan potentissimus, adjuncto sibi Damascenorum rege Doldequino, Tyre, xiii. by Borsequin. transito Eufrate fluvio, partes depopulans Antiochenas, Caphardan castrum obsedit et cepit. Indeque progressus, Harsad 16, col. 563. He besieged. oppidum obsidione vallavit. Quo audito rex Baldwinus, qui tam regni Jerosolimitani quam Antiochiæ principatus curam gerebat, cum copiis militaribus illuc cum festinatione descendit. Repertisque in obsidione præfata hostibus memoratis, dispositis aciebus in ipsos irruit vehementer, et divina annuente clementia, omnibus in fugam compulsis, feliciter triumphavit. Ceciderunt autem ibi ex hostibus ad duo milia virorum, et⁷ sepulti sunt in inferno. Rex autem de pecunia illic viribus obtenta filiam suam quinquennem, quam pro sua liberatione prius obsidem⁸ posuerat, a Turcorum vinculis liberavit; et inde reversus, circa Ascaloniam prædas egit; ubi Turcos non Id. xiii. 17, paucos, quos obviam habuit, interfecit, et victor ad propria col. 565. remeavit.

¹ igitur] cum, W.
² Both Hunt. and R. de Monte state that the archbishop gave the see of Rochester to John.
³ This sentence is introduced by the compiler.
⁴ In the margin are two crowns, one reversed, and a portrait. At the foot of the page is, "Nota de rege Scotiæ Alexandro I."
⁵ corruperant] corrumpant, A.
⁶ præcidi] præcindi, W.
⁷ et . . inferno] Inserted by the compiler.
⁸ obsidem] obsidere, A.

Quod mortuo imperatore imperatrix reversa est ad patrem suum. A.D. 1126.

R. de
Monte,
col. 442.

Anno Domini mcxxvi. Henricus¹ Romanorum imperator Lothair diem clausit extremum; cui succedens Lotharius, qui annis² II., emperor. duodecim imperavit.

Tunc³ imperatrix Matildis ad patrem suum regem Henricum Matilda reversa, habitavit in thalamo ejus cum regina. Quia de returns to her father. morte viri suspecta habebatur, vir enim ejus clam de Reports nocte fugerat et paupertatem elegit. Diligebat enim eam as to the emperor's death. rex valde, quia unicam illam habebat hæredem. Et circa

Hen. Hunt.
f. 219.
A.-S. Chron.
a. 1127.
Diceto,
col. 504.

festum Sancti Michaelis, rediens in Angliam, duxit secum⁴ filiam suam, tanto viro, ut prædictum est, viduatam. Et continuo jussu regis omnes Angliæ et Normanniæ optimates, tam ad regnum Angliæ quam ducatum Normanniæ, juraverunt ei fidelitatem facientes, et primus omnium comes Blesensis⁵ Stephanus, ex Adala sorore regis Henrici et Blesentiæ⁶ comite generatus.

Quod contentio facta est inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos.

Id.

Anno Domini mcxxvii. Rex Henricus ad Natale tenuit Repulse of curiam suam apud Windleshoram; ubi cum Turstanus Ebo- the archbp. racensis archiepiscopus in præjudicium Willelmi Cantuariensis of York at Windsor. archiepiscopi regem vellet coronare, judicio omnium repulsus est, et lator crucis ejus, quam in capellam regis ante se fecit

Hen. Hunt.
f. 219.

deferri, extra capellam cum cruce ejectus est. Venerunt autem Message ibi ad regem legati dicentes; "Karolus comes Flandrensis tibi respecting affairs in Flanders. "dilectissimus a proceribus suis proditione nefanda est occisus, "in templo apud Breges. Et rex Francorum dedit comitatum "Willelmo filio fratris tui, nepoti tuo et inimico, in quo jam "valde roboratus diversis cruciatibus omnes proditores Karoli "interfecit." Super his itaque rex Henricus nimis anxius erat, eo⁷ quod esset juvenis ille strenuus satis et animosus,

(Not in
Hunt.)

¹ There is a reversed crown in the margin.

² annis] om. D.

³ This account of the empress seems original. With the addition of Paris compare the account in the Hist. Angl., i. p. 237, and Hoveden, i. p. 181. Paris's addition is not in D.

⁴ secum] om. D.

⁵ So Par. for *Bomonie*, which A. W. have, as Diceto.

⁶ *Blesentia*] Blesensi, O.W. The clause, *ex . . . generatus*, is due to the compiler.

⁷ *eo . . . debebantur*] Introduced by the compiler.

A.D. 1127. et comminaretur se regi Henrico tam Angliam quam Normanniam ablaturum, quæ sibi, ut dicebat, jure hæreditario debebantur. Eodem tempore defuncto Ricardo Londoniensi Diceto, Gilbert, bishop of London. episcopo, Gilebertus Universalis successit, et a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo munus consecrationis suscepit.¹ col. 504.

Quod Matildis imperatriæ comiti Andegavensi Galfrido nupsit.

Fulk V. of Anjou arrives at Jerusalem, and marries Melisent. Marriage of Matilda and Geofrey of Anjou. p. 224. Antioch given to Bohemond II. He takes Caphardan. Eodem² anno, Fulco comes Andegavensis, Jerosolimam sine animo revertendi profecturus, dedit comitatum suum Gaufrido filio,³ cognomento Plantegenest, adolescenti elegantissimo; et peregre profectus, Jerosolimam cum prosperitate pervenit. De cujus adventu rex Jerusalem valde lætus, dedit ei filiam W. of Tyre, suam primogenitam cum spe regni post mortem suam. Quod⁴ xiii. 24. cum a rege Anglorum Henrico compertum fuisset, transfretavit Hen. Hunt. in Normanniam, et filiam suam imperatricem præfato Gaufrido Andegavensium comiti matrimonio copulavit. Tunc obiit Ricardus Herefordensis antistes. Eodem anno [et]⁵ tempore Will. of Boamundus magni Boamundi filius, in Syriam transiens, a rege Tyre, xiii. Jerosolimorum Baldewino Antiochiam paternam hæreditatem⁶ 21, col. 569. suscepit, et rex dedit ei filiam⁶ suam secundam matrimonio copulatam. Deinde idem Boamundus Caphardan castrum obsidens, cepit, et Turcos omnes in illo inventos trucidavit.

De abbatis de Fontibus.

Foundation of the abbey of Fountains. Circa eadem annorum tempora, die Sancti Johannis Evangelistæ scilicet in Natali, exierunt ab abbatis Sanctæ Mariæ Eboraci licentia abbatis prior et supprior ejusdem domus cum plurimis obedientiariis, ita quod tredecim⁷ erant, quærentes sibi mansionem idoneam, volentes vitam arctare, et habitum mutare, sicut fecerunt illi nigri monachi, qui Cisterciensem ordinem Cf. MS. inchoaverunt, quibus dictum est desuper, "Ci esta⁸ vus," apud Leland, iii. 74 quod est dictum "Hic manete;" et cum dicti tredecim (i.e. iv. 73). venissent ad quendam locum horroris et vastæ soli-

¹ Two pastoral staves, one reversed, are drawn in the margin.

² This paragraph is the compiler's.

³ O. W. ins. et.

⁴ Quod . . . fuisset] Introduced by the compiler.

⁵ et is from C.; it is not in D.

⁶ Alice.

⁷ tredecim] xii., Hist. Angl.

⁸ esta] este, MS. ap. Leland.

tudinis, scilicet in convallem profundam et opacam, A.D. 1127. quæ fere tribus miliaribus distat a Ripun, cœperunt ^{Founda-} ibidem habitare in summa paupertate, et ecclesiam ^{tion of the} fabricare, et propter quosdam fontes quos reppererunt, ^{abbey of} nomen imposuerunt de Fontibus; et diatim numero ^{Fountains.} et possessionibus mirabiliter creverunt.

De transfretatione regis Henrici et morte Willelmi comitis Flandrie.

Hen. Hunt. Anno Domini m^cxxviii. Rex Anglorum Henricus hostiliter Henry I. in f. 219 b. perrexit in Franciam, eo quod rex Francorum Lodowicus France. tuebatur comitem Flandrensem, nepotem regis et hostem. Perendinansque apud Hespardum¹ octo diebus, tam secure ac si in regno proprio fuisset, regem Francorum comiti Flan- dremsium auxilia negare coegit. Ubi cum a quodam clerico Genealogy de gente Francorum perito originem et procursum regis of the Lodewici quæreret, respondit; "Regum potentissime," inquit, French "sicut pleræque gentes Europæ, ita Franci a Trojanis originem kings. "duxerunt." Et,² cum a gemino ovo omnem regum Franciæ genealogiam texendo replicasset,³ ad ultimum subjunxit; "Phi- lippus rex Francorum genuit Lodewicum, qui regnat in præ- senti, qui si probitatis antecessorum suorum vestigia teneret, "tam secure in regno ejus non quiesceres;" tunc rex surridens⁴ in Normanniam remeavit. Advenit autem eodem tempore a Battle partibus Germaniæ dux quidam Theodoricus, rege Henrico between procurante, hostiliter in Flandriam, quosdam procures Flan- Thierry of dremses secum trahens. Sed comes Willelmus obviam venit ^{Alsace and} cum paucis agminibus ordinatis. Pugnatum est utrimque ^{William of} viriliter; sed consul Flandrensis numerum suorum, cum pauci ^{Flanders.} fuissent,⁵ invincibili probitate supplebat. Cruentus enim in armis, ense fulmineo cuneos hostium findebat, nec potuerunt hostes perferre terribile pondus brachii juvenilis, fugæ dediti et horribiliter dissipati. Victoriosus igitur comes Willelmus, Death of dum castrum Augi⁶ contra regem Henricum obsedisset, et in William, count of Flanders.

¹ Épernon.

² *Et . . . subjunxit*] This is the compiler's abridgement of the long genealogy given in Huntingdon.

³ *replicasset*] explicasset, Hist. Anglor.

⁴ *surridens*] Added by the compiler.

⁵ *fuissent*] essent, W., though O. has *fuissent*.

⁶ *Augi*] i.e. Eu. Introduced by the compiler, apparently from blundering over "Theodericum de Auseis" (Alsace) in Diceto, 504. Huntingdon and R. de Monte have only "castrum hostile." The place was Alost. See Sir F. Madden's note, Matt. Par. Hist. Anglor., Add. et Corr., iii. p. 555.

A.D. 1128. crastino reddi debuisset, hostibus jam pæne subjugatis, parvo Hen. Hunt. vulnere idem juvenis in manu telo percussus¹ interiit; sed vii. f. 219b.
Deaths of tamen mortuus famam promeruit æternam. Eodem anno
bishops. Ranulfus Dunelmensis et Willelmus Wintoniensis episcopi Id. f. 220.
Hugh of obierunt,² et magister Hugo de Sancto Victore cronica sua Diceto,
S. Victor's huc usque digessit. col. 504.
Chronicle.

Quod rex Henricus concilium tenuit de concubinis sacerdotum.

Pope Ho- Anno Domini MCXXIX. Honorius sedit in cathedra Romana, Vit. Pontif.
noriuss II. annis quinque et mensibus duobus. Obiit Honorius Papa;
Innocent successit Innocentius. Eodem anno rex Anglorum Henricus Hen. Hunt.
II. tenuit concilium magnum apud Londonias, in kalendis Au- vii. f. 220.
Council in gusti, de sacerdotum focariis³ prohibendis. Affuerunt concilio
London. illi Willelmus Cantuariensis et Turstanus Eboracensis archi-
episcopi, cum suis suffraganeis, quos omnes simplicitate Can-
tuariensis archiepiscopi rex Henricus decepit. Concesserunt
Focariæ of namque regi justitiam de focariis³ sacerdotum, quæ res postea
the priests. cum summo dedecore terminavit. Accepit enim rex pecuniam
indefinitam de presbyteris pro suis focariis redimendis. Tunc,
sed tarde, pœnituit episcopos de concessa licentia, cum pateret
in oculis omnium deceptio prælatorum et depressio subjec-
torum. Eodem anno Henricus abbas Glastoniensis, nepos Diceto,
New Henrici regis, creatus est episcopus Wintoniensis, Robertus coll. 504,
bishops. Herefordensis, et Robertus Lincolnensis.⁴ 505, 509.

De morte Philippi regis Francorum.

Death of Eodem anno Philippus⁵ filius regis Francorum, qui nuper Hen. Hunt.
Philip, son patre⁶ defuncto diademate fuerat insignitus, dum equum f. 220.
of Louis ludens agigaret, obvium habuit porcum, qui cum pedes equi
VI. currentis offenderet, cecidit rex novus in terram, et fractis
cervicibus exspiravit. Eodem anno venit in Normanniam R. de
Presage from a avium innumerabilis multitudo, quæ gregatim volantes et Monte,
battle of longissima aeris spatia occupantes horribiliter sese deplu- col. 445.
birds in mantes pugnabant, portendentes fortasse scisma⁷ futurum inter
Normandy. duos paulo post Apostolicos, de papatu contententes. (Not in R. de Monte.)

¹ percussus] ut creditur, toxicato, Hist. Angl.

² There are two pastoral staves reversed in the margin.

³ focariis] uxoribus, Hen. Hunt.

⁴ Three pastoral staves in the margin. The appointments of these three bishops are thus joined together incorrectly, as if they belonged to the same year.

⁵ In the margin is a crown reversed.

⁶ patre defuncto] An erroneous introduction of the compiler.

⁷ scisma . . . contententes] This is the compiler's, instead of R. de Monte's "innumera mala post mortem regis Henrici ventura."

De scismate inter duos Apostolicos. A.D. 1130.

Hen. Hunt. Anno Domini mcxxx. Defuncto Papa Honorio, Romani in Schism in
f. 220. duo divisi duos elegerunt; quidam Innocentium, et alii the papacy.
R. de Anacletum. Sed Anacletus propter fratres suos, qui erant
Monte, viri potentes et castri Crescentionis habebant principatum, in
col. 445. urbe remansit. Innocentius vero ad Cisalpinos transivit,
Id. col. expulsus a Romanis. Qui veniens in Galliam, apud Carnotum
446. a rege Anglorum Henrico honorifice receptus est. Et post
Pascha iterum recepit Papam eundem apud Rothomagum, et
auxilio ejus per totam Galliam admissus est, et Papa ab omnibus
acclamatus. Et sic rege Anglorum procurante, Lodowicum, Coronation
fratrem Philippi Francorum regis defuncti, Remis coronavit of Louis
in regem. Dedicata est ecclesia Christi Cantuariensis. Christ Ch.,
Diceto, col. 504. Hugo abbas Redingensis in archiepiscopum Rothoma- Canterbury.
R. de Monte, col. 445. gensem eligitur. Deinde in Nativitate beatæ Mariæ reddidit Hugh arch-
Id. col. 446. rex filiam suam imperatricem viro suo comiti Andegavensi Rouen.
Gaufrido.

De morte Boamundi principis Antiocheni.

Will. of Eodem anno, Rodoam Halapiæ princeps, fines Antiochenos Death of
Tyre, xiii. hostiliter ingressus, Boamundum Antiochiæ principem sibi Bohemond
27, col. 576. occurrentem, ut ipsum reprimeret,¹ gladio confossum peremit.² II., prince
Rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, ut tantæ calamitati of Antioch.
ferat auxilium, festinato itinere illuc pervenit; et Rodoam Victory of
potenter fugato, dedit filiæ³ suæ pro dote Laodiciam et Gabu- Baldwin II.
lum civitates; filiæ⁴ vero Boamundi parvulæ post mortem
Id. xiii. 28. suam fecit jurare Antiochiæ principatum, et sic Jerosolimam
remeavit.

De morte Baldewini regis Jerosolimorum.

Anno Domini mcxxx. Sinodus generalis habita Remis. Synod at
Obiit Innocentius primus Papa; successit Innocentius Rheims.
Papa secundus; dedicatur ab eodem ecclesia Cluniacen- Innocent
sis. Rex Jerusalem Baldewinus miles egregius, in gravem Church of
Tyre, xiii. ægritudinem prolapsus, cum sensisset sibi diem mortis im- Cluny.
28, col. minere, vocatis ad se genero⁵ suo et filia cum filio eorum jam Baldwin II.
578. bimulo, nomine Baldewino, regni curam et plenam eis tradidit
potestatem. Ipse vero executis omnibus quæ Christiani sunt,

¹ O. W. ins. in Cilicia.

² There is a crown reversed in the margin.

³ i. e. Alice, widow of Bohemond II., of Antioch.

⁴ Constance.

⁵ i. e. Fulk of Anjou and Melisent.

A.D. 1131. tradidit spiritum, cum piis prædecessoribus suis præmia per- W. of Tyre,
Coronation cepturus æterna. Coronatus est autem in regem Fulco, gener xiii. 28.
of Fulk, ejus, miles magnificus, et in die Exaltationis sanctæ Crucis Id. xiv. 2,
Sept. 14. regni diadema suscepit. col. 581.

Quod rex Anglorum fecit novum episcopatum apud Karleolum.

Founda- Anno Domini mcxxxii. Rex Henricus novum fecit episco- R. de
tion of the patum apud Karleolum in limbo¹ Angliæ et Galwalliæ,² et Monte,
see of posuit ibi primum episcopum nomine Athelulfum, Sancti col. 448.
Carlisle. Oswaldi priorem, cui peccata erat solitus confiteri. Hic
p. 225. regulares, et eam multis honoribus ampliavit. Eodem anno Diceto,
Birth of natus est Gaufrido, cognomento Plantegenest, comiti An- col. 505.
Henry II. degavensi, ex filia regis Henrici I. filius, et vocatus est Hen-
ricus. Quod cum rex cognovisset, convocatis regni principibus,
filiam suam et hæredes ex ea nascituros sibi constituit succes-
sores. Eodem anno defunctus est Robertus Cestrensis episcopus R. de
See of cognomento Peccatum, qui rege Henrico concedente sedem Monte,
Coventry. cathedralem transtulit ad Coventreiam, et locum illum col. 447.
caput constituit Merciorum; successit ei Rogerus archidia-
conus Lincolnensis.³ Habet autem episcopatus ille usque
odie tres sedes, Cestrensem, Lichesfeldensem, et Coventren-
sem. Londonia pro maxima parte combusta est. Cont. Flor.
London Wig. p. 93.
burnt.

Quod Fulco rex Jerusalemorum tria Turcorum milia interfecit.

Defeat of Eodem anno infinita Turcorum copia, transito Eufrate fluvio, Will. of
the Turks, castra statuerunt in partibus Antiochenis. Contra quos Fulco Tyre, xiv.
near An- rex Jerusalem ab Antiochenis vocatus, exercitum ducens, 6, col. 584.
tioch. subito impetu in hostes facto, tria ex eis milia interfecit, et Id. xiv. 7,
qui vivi evaserant in fugam sunt compulsi. Nostri igitur col. 585.
victores ex hostium spoliis usque ad nauseam sunt onusti,
Antiochiam remeantes. Patriarcha vero Jerosolimitanus in- Id. xiv. 8,
terea cum civibus suis juxta Nobe, quæ vulgari appellatione col. 586.
Raymond Betonoble dicitur, castrum Bernardi⁴ construxit. Per idem Id. xiv. 20,
of Poitou, tempus Reimundus Pictavensium comes, Constantiam Boa- col. 599.
prince of mundi junioris filiam ducens, effectus est princeps Antiochenus.
Antioch. Et eodem tempore reedificatur a rege Jerusalem Fulcone Id. xiv. 22,
Beersheba Bersabee urbs antiqua, quæ ab Ascalona duodecim miliaribus col. 601.
rebuilt by Fulk. distare videtur.

¹ *limbo*] finibus, R. de Monte.

² *Galwalliæ*] Scotiæ, R. de Monte.

³ There are two pastoral staves,
one reversed, in the margin.

⁴ *Bernardi*] Arnaldi, Will. of
Tyre. This sentence is not in the
Hist. Anglor.

De quodam clerico per Dei Genitricem curato.

A.D. 1133.

A.-S. Chron. a. 1135. Cont. Flor. Wig. p. 94. R. de Monte, a. 1132, col. 446. Anno Domini MCXXXIII. Tenebræ factæ sunt in Anglia, et terra mota est; sol similis factus lunæ tertiæ. Rex Henricus extremo transfretavit, et¹ manum Sancti Jacobi misit Radingas. Eodem anno scholaris² quidam gravi ægitudine afflictus diebus ac noctibus, ut mulier parturiens, flens et ejulans, beatam Dei Genitricem anxius jugiter invocavit. Qui nocte dum quadam graviter angeretur, vidit sibi assistere beatam Virginem Dei Matrem; quam quia invocaverat, affuit ei albis induta vestimentis, et manum porrigens laboranti, tetigit membra paventis,³ et pristinæ eum restituit sanitati. Interfecti sunt⁴ omnes milites Templi Domini. Natus est primogenitus Galfridi Plantegenet et Matildis imperatricis scilicet Henricus.⁵ Eodem anno, defuncto Herveo Elyensi episcopo, dedit rex episcopatum Nigello, et Dunelmensem Gaufrido cancellario.

Eclipse and earthquake. Henry I. in Normandy. A scholar cured by the B. V. Mary. Birth of Henry II. Bishops of Ely and Durham.

(Not in R. de Monte.) R. de Monte, col. 448. Hen. Hunt. vii. p. 220b.

Quod Matildis imperatrix peperit filium quem vocavit Galfridum.

R. de Monte, col. 448. Hen. Hunt. vii. p. 220b. Anno Domini MCXXXIV. Matildis imperatrix peperit filium, quem vocavit Gaufridum. Unde rex Henricus primus in Normanniam transiens, moratus est ibi præ gaudio nepotum suorum.⁶ Eodem tempore defuncti sunt in itinere Romano episcopus Landavensis et Gilebertus episcopus Londoniensis. Obiit eodem anno Robertus Curtehouse, frater regis Henrici, et apud Gloverniam sepulturam accepit.

Birth of Geoffrey. Deaths of Urban bp. of Llandaff, Gilbert bp. of London, and Robert of Normandy.

R. de Monte, col. 448.

Qualiter obiit Robertus Curtheuse.

Et⁷ eodem anno, cum Dominus noster Jesus Christus, qui neminem perire desiderat, jam duci Roberto satis

Last days of Robert of Normandy.

¹ et . . . Radingas] This is due to Paris.

² In the margin Paris has inserted "impertinens, ideo vacat."

³ paventis] patientis, O. W.

⁴ etiam is interlined in C.

⁵ Henricus] After this Par. has d. Henric., and so C. D.

⁶ nepotum suorum] Par. inserts above these words, vel -is -i, i.e. nepotis sui.

⁷ This is in the margin, with a

reference to it in red, "Hoc evidenti-
tius in margine libri." In the margin, opposite the beginning of the inserted paragraph, are the words, "Secundum Henricum archidiaconum Huntundunensem" (in black); "Hic annus est ab initio mundi v m et ccc et xvii" (in red). It is in C., but not in D., though the marginal references to it are in D., and not in C.

A.D. 1134. amplum spatium pœnitentiæ et humiliationis concesserat, videlicet jam fere triginta annorum in orbitate transactorum et carcere, abusus est illo Dei beneficio, intumuit enim superbia, minis, et detractionibus, maledictionibus et querimoniis, cum potius divinis jugiter obsequiis et precibus assiduis incubuisse teneretur, utpote diu afflictus et jam senex, quem frequenter cum lacrimis dicere potius decuisset; "Merito hæc patior, immo graviora promerui, qui procaciter jugum Domini quod est suave, et onus ejus quod est leve, de collo meo in Terra Sancta excussi, et oblatum cœlitus honorem refutavi." Sed nil horum in ore arrogantis personuit. Contigit igitur una dierum festivorum, cum rex novam robam de scarleto sumens, assuetus de eodem panno quotiens et ille sumpserat fratri suo reverenter transmittere, capam conabatur induere; sed invenit introitum capucii, qui *gulerun* vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum; inde¹ contigit, quod unam suturæ puncturam tantum confringens, eam deposuit, et ait; "Hæc capa deferatur danda fratri meo duci, qui argutius me caput habet." Quæ cum ipsi delata fuisset induenda, invenit illam jam dictam puncturam, quæ per incuriam cæsoris,² quia minima, relinquebatur non resuta. Ait dux; "Unde hæc, quam sentio, fractura?" Et nuntius quæ contigerant seriatim duci referebat. Et dux quasi alto vulnere saucius, irrugit dicens; "Heu heu, nunc nimis vivo; quid adhuc infelicem vitam pertraho? Ecce frater meus, immo proditor meus et supplantator, minor natu, et ignavus clericulus, ac injuriosus regni mei possessor, qui me incarceravit et incarceratum obcæcavit, qui tot armorum titulis clarui, jam adeo spernit et vilem habet, ut mihi tanquam præbendario suo pro elemosina suos veteres transmittit et dissutos panniculos." Flens igitur et ejulans devovit manducare, nec unquam postea voluit manducare vel bibere, in semetipso desæ-

¹ inde] unde, Hist. Anglor.| ² cæsoris] cessoris, C. D.

R. de
Monte,
col. 448.

viens et deficiens. Quod cum rex audisset, non multum A.D. 1134.
condolens, jussit corpus in ecclesia conventuali Glover- Burial of
niæ reverenter sepeliri. Jacuit autem eo tempore impera- Robert at
trix filia regis, graviter infirmata, propter difficultatem partus Gloucester.
filii sui quem nuper genuerat; sed matrona prudens, thesau- Danger of
ros¹ suos viduis, orphanis, ecclesiis, ac monasteriis larga manu the ex-em-
distribuens, periculum mortis evasit. press Ma-
tilda.

De morte Henrici regis Anglorum.

Id. col. 449. Anno Domini mcxxxv. Rex² moratus in Normanniam, cum Illness and
die quadam a venatu redisset, apud Sanctum Dionisium in silva death of
Leonum carnes comedit murenarum, quæ ei³ semper noce- Henry I.
bant, et eas semper supra⁴ modum amabat. Et cum medici
eas comedere prohiberent, non adquevit rex consilio salutari.
Hæc igitur comestio, pessimi humoris illatrix, et consimilium
vehemens excitatrix, senile corpus letaliter refigidans, subitam
et summam perturbationem effecit. Contra quam natura re-
nitens febrem excitavit acutam, ad impetum materiei gravis-
simæ dissolvendum. Cum autem resistere vi nulla potuisset, *De morte*
decessit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis ac *regis Hen-*
tribus mensibus, prima die Decembris. Illius autem obitum *rici qui*
ventus vehemens præsignavit, qui in vigilia Apostolorum *xxv annis*
Symonis et Judæ turres et ædificia dejecit, et arbores usque *regnaverat.*
quaque subvertit, ita⁵ ut mundus solvi putaretur. Luna Storms and
etiam eclipsim passa est eodem anno, quarto⁶ kalendas Augusti, eclipse
Cœnobia fecit rex de Radingis, de Cirencestre, de Prato ante before his
death.
(Not in R. de Monte. Rothomagum, et de Mortuo Mari. Municipia vero, præter⁷
turres et castella, viginti quinque opere sumptuoso construxit.
Hen. Hunt. Corpus autem regis apud Rothomagum diu jacebat insepultum, Horrible
viii. f. 221b. ubi viscera ejus, cerebrum, et oculi sunt humata. Reliquum condition
vero corpus cultellis incisum et multo sale respersum, causa of his
fœtoris qui magnus erat et circumstantes inficiebat, in coriis body.
reconditum est taurinis; unde et medicus⁸ ille, qui magno
pretio conductus caput ejus securi diffiderat, ut cerebrum

¹ thesauros suos] om. W., though in O.

² There are drawings of an inverted crown and sword, and of the shield reversed, in the margin.

³ ei] eis, A.

⁴ supra modum] Added by the compiler.

⁵ ita . . . putaretur] Inserted by Paris in the margin from Malmes-

bury's account of the storm when Stephen landed. H. N. i. 11, p. 703.

⁶ quarto kal. Augusti] 4 Non. Jan., R. de Monte.

⁷ præter] inter, O. W., and so A., but it has been altered. This sentence is the compiler's.

⁸ medicus is introduced by the compiler.

A.D. 1135. extraheret nimio jam fetore corruptum, quamvis lintheamini- Hen. Hunt.
bus multis involutum esset caput ejus, causa tamen foetoris viii. f. 221b.
extinctus est, pretio sibi pacto male gavisus. Hic autem ulti-
mus fuit ex multis quos rex Henricus occidit. Inde quoque
The body of Henry I. corpus regium deportatum est apud Cadomum, ubi pater ejus
taken to Caen. requiescit. Cum esset in ecclesia positum ante patris tum-
bam, cœpit continuo humor niger et horribilis coria tauri
penetrare, qui in vasis sub feretro a ministris susceptus mag-
num intuentibus inculcavit horrorem. Tandem cadaver regis
His burial in Angliam allatum, in diebus Nataliciis, apud Radingum, in
at Reading. ecclesia illa nobili quam ipse fundaverat, regaliter est sepul-
tum, præsentibus archiepiscopis,¹ episcopis, et magnatibus regni.

*Quod Stephanus filius Theobaldi comitis Blesensis coronatur
rex Anglorum.*

Succession Defuncto,² ut dictum est, rege Henrico primo, antequam³ Id. f. 221.
of Stephen. corpus ejus sepulture traderetur, Stephanus, nepos ejusdem
regis ex sorore Adala, uxore scilicet Theobaldi comitis Bononiæ,
et frater Theobaldi junioris comitis Blesensis, vir magnæ
strenuitatis et audaciæ, quamvis sacramentum fidelitatis im-
peratrici de regno Angliæ jurasset, diadema tamen, Deum
temptans, invasit. Congregatis⁴ enim Londoniis regni magna- (Not in
tibus, meliorationem legum promisit juxta voluntatem et arbi- Hunt.)
trium singulorum. Willelmus quoque Cantuariensis archiepi- Hen. Hunt.
scopus, qui primus sacramentum ex omnibus⁵ imperatrici fecerat viii. f. 221b.
de regno Angliæ, Stephanum in regem consecravit, vigesimo⁶
secundo die post mortem avunculi sui. Quid ergo?
omnes, ut breviter dicatur, tam præsules quam comites et
barones, qui filiae regis et suis hæredibus juraverant fidelitatem,
consensum⁷ Stephano præbuerunt; dicentes⁸ fore nimis turpe, (Not in
si tot nobiles fœminæ subderentur. Hugo præterea Bigot, Hunt.)
p. 226. Henrici senescallus regis, præstito juramento, probavit coram Diceto,
archiepiscopo Cantuariensi, quod dum rex ageret in extremis, col. 505.

¹ Hunt. only mentions William, archbishop of Canterbury.

² In the margin are the "Scutum
et corona regis Stephani."

³ *antequam . . Bononiæ*] Introduced by the compiler. "Theobaldi comitis Bononiæ," is an error for "Stephani comitis Blesensis."

⁴ *Congregatis . . singulorum*] Introduced by the compiler. Cf. Will. of Newburgh, i. 4, p. 23 (Hamil-

ton); Gesta Stephani, pp. 3, 4, (Sewell).

⁵ The Hist. Anglor. ins. *prælati*. *Ex omnibus* is not in Hunt.

⁶ This introduction of Paris is from Malmesbury, Hist. Novell. i. 12, p. 704.

⁷ The Hist. Anglor. ins. *unanimem*.

⁸ *dicentes . . subderentur*] Peculiar to the compiler.

- Diceto, col. 505. imperatricem exhæredavit et Stephanum sibi constituit successorē. A.D. 1135.
- Id. Igitur in die Sancti Stephani,¹ omnium favore Stephanus His coronation at
sæpe dictus per ministerium Willelmi Cantuariensis archi- Westmin-
episcopi apud Westmonasterium diadema suscepit, et² rex est ab ster, 26th
(Not in Diceto.) omnibus acclamatus, et regale festum splendide celebravit. December.
Coronatione itaque magnifice completa, homagiis receptis,
Hen. Hunt. perrexit rex Stephanus ad Oxoniam, ibi confirmavit pacta, His vows
viii. f. 221b. quæ Deo et populo atque ecclesiæ sanctæ in die coronationis of good
suæ concesserat, quæ hæc fuerunt: Primo, cum juramento govern-
ment,
vovit, quod defunctis episcopis non retineret ecclesias in manu
sua, sed statim electioni canonicæ consentiens electos continuo
investiret. Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas
in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis
annis eos inplacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis
propriis, vel si eas ad proprias necessitates distraherent vel
minuerent;³ quod nefandi genus placiti adeo fuerit⁴ execrabile,
quod si visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant,
a longe conspicerent, statim vastum in ea perhiberent, sive
esset, sive non, ut eum sine merito redimere potuissent. Tertio
vovit, quod Danegeld, id est, de qualibet hydra terræ duos solidos
quos antecessores ejus accipere consueverant, in æternum annis
singulis condonaret. Hæc autem specialiter, et alia multa which are
generaliter, se servaturum juravit; sed nihil horum, quæ Deo not kept.
promiserat, observavit.
- Gervaseap. Eodem⁵ anno combusta est ecclesia Sancti Pauli St. Paul's
Leland, i. Londoniensis ab igne qui accensus est ad pontem, qui burnt.
p. 263. perrexit usque ad ecclesiam Danorum. Die quo appli-
Malmesb. cuit idem Stephanus, contra naturam hiemis horren- Great
Hist. Nov. dum intonuit super omnem terram tonitruum cum ful- storm.
i. 11, p. 703. gure horribili, ita ut mundus in antiquum chaos redigi
videretur. Stephanus quoque rex, præsentibus archi- Stephen
episcopo⁶ cum duobus episcopis, scilicet, Wintoniensi seizes the
et Sarisberiensi, totum thesaurum, quem avunculus Henry I.

¹ W. inserts *prothomartyris*. This date is from Hoveden, i. p. 189; *omnium favore* is the compiler's.

² *et rex . . . receptis*] Introduced by the compiler.

³ *vel minuerent*] Inserted in the margin in A. It is in W., but not in the Hist. Anglor.

⁴ *fuerit*] fuit, W., as Huntingdon.

⁵ This, which is in the margin, is referred to by the words "Hic intrabit quod deest." It is in the text in C. D. as usual.

⁶ *archiepiscopo*] archiepiscopis, Hist. Anglor. Cf. Gesta Stephani, p. 6.

A.D. 1135. suos congesserat, occupavit, scilicet centum milia libras, Cf. Malmes. H. N. i. 14, p. 706.
exceptis vasis aureis et argenteis et gemmis.
Burial of Anno Domini MCXXXVI. Corpus regis Henrici in
Henry I. mausoleo regali conditum reponitur, præsente rege Id. i. 13, p. 705.
Death of Stephano. Obiit Willelmus Cantuariensis archiepiscopus. Diceto, col. 606.
archbishop Henricus Wintoniensis episcopus abstulit manum Sancti (Not in Diceto.)
William. Jacobi de Radingis. Eodem anno, post Pascha, comes Malmesb. H. N. i. 14, p. 705.
Arrival of Robert, Gloverniæ Robertus nomine venit in Angliam, cujus
earl of prudentiam et ¹ potentiam rex Stephanus verebatur;
Gloucester, post cujus adventum, episcopi juraverunt fidelitatem ² Id. i. 15, p. 707.
who does regi, et rex juravit libertates ecclesiasticas et bonas
homage to leges se observaturum, et inde cartam suam fecit, et
Stephen. comes R[obertus] sibi homagium fecit sub conditione, Id. i. 14.
scilicet, si dignitatem suam sibi servaret illibatam,
secundum illud antiquum proverbium; "Quam diu (Not in Malmesb.)
" habebis me pro senatore, et ego te pro imperatore."

De concordia facta inter regem Stephanum et regem Scotorum.

Per³ idem tempus David rex Scotorum, qui imperatrici fide- Hen. Hunt. viii. f. 221b.
Carlsle litatem fecerat, in Angliam hostiliter veniens, Carleolum et
and New- castle Novum Castellum super Tynam cepit, et suos imposuit. Pro-
castle movit igitur rex Stephanus contra eum exercitum copiosum,
seized by et regi Scotorum apud Dunelmum occurrens, concordatus est
David, king cum eo, quia reddidit ei rex David Novum Castellum, et Car-
of Scots. leolum retinuit regis Stephani voluntate. Rex tamen Scotorum
Peace at homagium regi Stephano non fecit, quia fidelitatem fecerat
Durham. filiae regis Henrici et nepti suæ. Filius autem regis David
His son homo regis Stephani effectus est, et dedit ei rex jure perpetuo
Henry does Huntendonam de se tenendum.⁴ Rediens vero rex ad propria,
homage. tenuit curiam suam apud Londonias in solemnitate Paschali,
qua nunquam in Anglia fuerat splendidior, tam in auro et
Report of argento, quam in gemmis et vestibus pretiosis. Deinde in⁵
Stephen's festo Dominicæ Ascensionis divulgatum fuit per Angliam,
death, and

¹ *et potentiam*] An addition of Paris's own.

² *episcopi . . . fidelitatem*] These words are repeated by mistake.

³ *Per . . . imposuit*] This, though from Huntingdon, is in the compiler's own words.

⁴ *tenendum*] Sic, all the MSS. (except C., which has *tenend*), probably from a recollection of *burgum* in Huntingdon.

⁵ *in . . . Ascensionis*] ad rogationes, Hunt.

Hen. Hunt. regem esse mortuum; unde¹ maxima perturbatio surrexit in A.D. 1136.
viii. f. 222. regno. Nam Hugo Bigod castellum Norvicense ingressus, consequent
noluit reddere illud nisi regi, et hoc invitus. Cœpit ergo de- disturban-
inceps Normannorum proditio pullulare; sed rex eis viriliter ces.
resistens, cepit primo castellum de Batintona cujusdam Ro-
berti proditoris sui. Indeque Exoniam obsidens, quam tene-
bat Baldwinus de Redvers contra eum, sed sero tamen et
cum difficultate, redditum est castellum cum civitate. Rex Unfortu-
autem pravo usus consilio, non exercuit vindictam in prodi- nate cle-
tores suos; unde postea restiterunt ei, et plurima contra eum² meney of
nequiter firmaverunt. Perrexit autem inde ad Wectam in- Stephen.
sulam, et abstulit eam Baldewino de³ Redvers prædicto, et
ipsum ab Anglia exulavit. Rex igitur, his prospere gestis, His oath
venit venatum apud Brantonam non longe ab Huntendona, et respecting
ibi de forestis procerum suorum et venationibus placitavit,⁴ et the forest
votum, quod Deo et populo fecerat, violavit. laws bro-
ken.

*Quod Gaufridus comes Andegavensis municipia Normanniæ
subjugavit sibi.*

R. de Eodem tempore, Gaufridus comes Andegavensis et uxor ejus Norman
Monte, Matildis sine difficultate aliqua castella Normanniæ obtinu- castles re-
col. 450. erunt cum firmitatibus cunctis Willelmi Talevaz, quas rex duced by
Id. col. 451. habuerat in manu sua, exulato Willelmo. Inde mense Augusto, Geoffrey of
cum apud Rothomagum⁵ pervenissent, peperit Matildis ibi co- Birth of
miti Gaufrido filium suum tertium, quem vocavit Willelmum. his son
Proceres vero Normanniæ super⁶ hoc indignantes, miserunt William
propter Theobaldum comitem Blesensem fratrem regis Ste- at [Argen-
phani seniore, ut veniret ad eos, Normanniam recepturus. Theobald ton].
Qui veniens Luxovias in jejuniis decimi mensis, audivit ibi of Blois
Stephanum fratrem suum jam in regem Angliæ coronatum; invited to
unde comes Gloverniæ Robertus reddidit Theobaldo Falesiam, Normandy.
asportata prius inde pecunia non modica de thesauro regis
Id. col. 452. Henrici. Eodem anno Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, Obituary.
Willelmus Exoniensis, et Johannes Rofensis episcopi obierunt.

¹ unde . . regno] Added by the compiler.

² W. ins. castra.

³ de] om. W.

⁴ placitavit] So O. W. and Hun- tingdon; plantavit, A.; multos sup- plantavit, Hist. Anglor.

⁵ Rothomagum] A careless alter- ation of *Argentomagum*, which R. de Monte has. This passage is in- serted by the compiler out of its place.

⁶ super hoc indignantes] Inserted by the compiler.

A.D. 1137. *Quod rex Francorum cepit homagium Eustachii filii regis Stephani de Normannia.*¹

Stephen in Anno Domini mcxxxvii. Rex Anglorum Stephanus trans- Hen. Hunt.
Normandy. fretavit in Normanniam, fugiente² a facie ejus comite Ande- viii. f. 222.
gavensi; ubi martiis actibus indulgens, omnia quæ inceptit
feliciter consummavit; hostium cuneos depulit, hostilia castella
subruit, et egregie resplenduit inter summos. Concordiam cum
His peace rege Francorum composuit, et filius ejus Eustachius homagium
with Louis ei de Normannia fecit. Hoc videns consul Andegavensis Gau-
VI. fridus, cujus uxori idem rex sacramentum fecerat, Angliam ab
His terms of agree- Sed tamen cum vidisset se vires regias ad
ment with eo requirebat. præsens non posse superare, cepit inducias, acceptis ab ipso R. de
Geoffrey rege pro bono pacis quinque³ milibus marcis singulis annis. Monte,
and Theo- Theodbaldo etiam fratri suo comiti Blesensi conquerenti quod⁴ Id. col. 452.
bald. injuste Angliam invaserat, cum esset ætate minor, duo milia
marcas pepigit annuatim; et⁵ sic fratres pacificati ab invicem
recesserunt. Cunctis igitur ibidem prospere gestis,⁶ ad An- Hen. Hunt.
Death of gliam transfretavit. Eodem anno obiit rex Francorum Lodo- viii. f. 222.
Louis VI. wicus, cognomento Grossus, et successit ei filius ejus Lodo- Diceto,
Louis VII. wicus; hic duxit uxorem Alienor, filiam ducis Aquitanniæ, ex col. 506.
qua duas filias generavit, quas duo filii magni comitis Theod-
baldi Flandrensis,⁷ Henricus et Theodaldus, duxerunt uxores,
primogenitus primogenitam et⁸ minor natu juniorem.

Quod Scoti in regem Stephanum sæviebant.

Conrad III. Anno Domini mcxxxviii. Conradus, Romanum adeptus im- R. de
perium, annis quindecim imperavit, et sic successit Lothario. Monte,
Stephen Eodem anno rex Anglorum Stephanus in ipsis diebus Nata- col. 453.
p. 227. liciis Bedefordense castrum obsedit, dicens⁹ nulla hora pacem Hen. Hunt.
takes Bed- esse hostibus concedendam. Sed antequam ei castrum redde- viii. f. 222.
ford castle. retur, rex David Scotorum in Northanhumbriam¹⁰ exercitum

¹ *Normannia*] The scribe had carelessly written "Nomañ." Paris inserts (in black) an *r* above the line.

² *fugiente . . Andegavensi*] Inserted by the compiler.

³ *quinque*] duo, R. de Monte.

⁴ *quod*] apud, A.

⁵ *et . . . recesserunt*] Added by the compiler.

⁶ *gestis*] gentis, A.

⁷ *Flandrensis*] This error is in-

serted in what was apparently a blank space, in the St. Alban's hand. Diceto has only "comitis "Theodaldi." The daughters were Mary and Alice.

⁸ *et . . . juniorem*] Added by the compiler.

⁹ *dicens . . . concedendam*] Added by the compiler.

¹⁰ *Northanhumbriam*] Northanhumbria, A. It is not in Huntingdon.

Hen. Hunt. ducens, tam ipse quam sui rem nimis execrabilem peregerunt. A.D. 1138.

viii. f. 222. In ultionem enim imperatricis, cui idem rex fidelitatem iura- Atrocities
verat, mulieres gravidas findebant, et foetus anticipatos ab of David,
uteribus extrahebant; parvulos super lancearum acumina proi- king of
ciebant, presbyteros super altaria trucidabant, crucifixorum Scots.
capita præcidebant et super¹ cæsorum corpora reponebant,
capita occisorum mutuantes super crucifixos collocabant. Quæ-
cunque igitur Scoti continebant, plena horroris et inhumani-
tatis erant. Aderat clamor mulierum, ejulatus senum, despe-
ratio vivorum. Rex igitur Stephanus exercitum grandem Stephen

(Enlarged from Hunt.) promovit in Scotiam; sed antequam illuc perveniret, rex drives him
Scotorum sese in sua recepit, et inexpugnabilia loca petivit; back, and
et rex Anglorum australes Scotiæ partes igne cremavit, et sic returns to
in Angliam remeavit. Exarserat namque tanta rabies proce- England.
rum contra eum, ut fere ab omnibus quateretur;² Willelmus³ held against
enim Talebot Herefordense castrum tenuit contra regem, Ro- Stephen.
bertus consul Gloverniæ Ledes et Bristollum; hic erat filius
nothus regis Henrici; Willelmus Luvel tenuit contra [eum] cas-
trum de Cari, Paganellus Ludehlawe, Willelmus de Moium cas-
tellum de Dunestor, Robertus de Lincolnia castrum de Warham,
Eustachius filius Johannis castellum de Meltona, Willelmus
filius Alani Salopesberi, quod rex per vim cepit, et captorum
in eo nonnullos suspendit. Quod audiens Walkelinus, qui
castrum Doverense tenebat, illud reginæ reddidit obsidenti.

Quod rex Scotorum Northanhumbriam hostiliter sit ingressus.

Id. viii. f. 222 b. Occupato itaque rege Stephano circa partes australes Angliæ, David's in-
David rex Scotorum innumerabilem⁴ exercitum in Northan- vasion of
humbriam⁵ promovit, contra quem procures regni Boreales,⁶ Northum-
jussu et ammonitione Turstani Eboracensis archiepiscopi, fixo bria.
apud Alvertonam standardo, id est regio insigni, viriliter resti- The stand-
Id. f. 223. terunt. Hujus autem pugnae principes fuerunt consul Wil- ard raised
helmus Albemarlæ, Willelmus de Notingham, Walterus by Thur-
Id. f. 222b. Espec, et Gilebertus de Lasci. Archiepiscopus vero, cum stan at
ægritudinis causa huic pugnae interesse non posset, misit loco North-
Allerton.

¹ *super*] frater, A., the scribe
mistaking fr for fr.

² *quateretur*] hostiliter quærere-
tur, Hist. Anglor.

³ *Willelmus*] An error introduced
by the compiler. Huntingdon and
R. de Monte have "quidam . . ."
"nomine Talebot." His name was

Geoffrey. (See the Cont. Flor.
Wig. p. 108.)

⁴ *innumerabilem*] innumerabile, A.

⁵ *Northanhumbriam*] Angliam,
Hunt.

⁶ *boreales*] borealis, Hist. An-
glor., as Hunt.

A.D. 1138. suo Radulfum Dunelmensem¹ episcopum ad populum exhortandum. *Hen. Hunt.*
 Speech of Ralph, bishop of the Orkneys. *tandum. Qui stans in acie media, in loco eminenti, usus est viii. f. 222b.*
 hujusmodi incentivo; "Proceres Angliæ clarissimi Normanni-
 " genæ, contra quos audax Francia contremiscit, ferox Anglia
 " a vobis capta succumbit,² dives Apulia vos sortita refluuit,
 " Jerusalem famosa et insignis Antiochia, utraque se vobis
 " supposuit, nunc Scotia, vobis rite subjecta, repellere conatur,
 " inermem³ præferens temeritatem, aptior rixæ quam pugnae.
 " Nullus igitur sit verendi locus, sed potius verecundiæ, quod
 " illi, quos semper in patria sua petivimus et vicimus, nunc
 " in patriam nostram, ritu transverso, dementes et ebrii con-
 " volarunt. Quod tamen ego præsul vobis divina factum pro-
 " videntia denuntio; ut hi qui in hac patria templa⁴ Dei
 " violarunt, altaria polluerunt, presbyteros occiderunt, nec
 " pueris nec prægnantibus pepercerunt, in eadem condignas
 " sui facinoris luant poenas. Attollite igitur animos, viri ele-
 " gantes,⁵ hostes nequissimos patria virtute, immo Dei præ-
 " scientia, configite, qui se nesciunt in bello armari, nec
 " casus belli dubios suspicetis. Tegitur vobis lorica pectus,
 " galea caput, ocreis crura, et clipeo totum corpus; ubi feriat
 " hostis, non reperit, quem septum armis undique cernit.
 " Quid igitur inermes dubitatis et inertes? Sed jam finem
 " loquendi conferunt hostes inordinate prorucentes, dispersi
 " confluentes, quod animo meo satis placet. Si quis denique
 " vestrum pro Deo pugnans et patria occubuerit, absolvimus
 " eum ab omni poena peccati, in nomine Patris, cujus crea-
 " turas foede⁶ et horribiliter peremerunt; et Filii, cujus altaria
 " polluerunt; et Spiritus Sancti, cujus gratiam, immania per-
 " petrantes et enormia, contempserunt." Ad hæc autem re-
 spondit omnis populus gentis Anglorum, et resonuerunt montes
 et colles "Amen, Amen."

De campestri prælio commisso inter Scotos et Anglos.

Battle of the Standard. *Tunc⁷ clamorem audientes Scoti, vociferati sunt omnes in⁸ Id. modum muliercularum insigne patrum "Albani;"⁹ sed extinctus ard.*

¹ *Dunelmensem*] An error introduced by the compiler for *Orcadum*, which Hunt. has.

² *succumbit*] succubuit, W., as Hunt.; O. has *succumbit*.

³ *inermem*] inhermen, A., and so C. D.

⁴ *templa*] dempla, A.

⁵ O. W. ins. *et adversus*, as Hunt.

⁶ *foede*] fide, A.

⁷ *Tunc*] Hunc, O. W.

⁸ *in modum muliercularum*] Inserted by the compiler.

⁹ O. W. and the Hist. Anglor. repeat *Albani*, as Hunt. The Hist. Anglor. inserts *exaltando* after *patrium*.

Hen. Hunt. est clamor, ictuum immanitate et horrore concurrentium acie- A.D. 1138.
viii. f. 222b. rum. Turma Loenentium, qui gloriam primi ictus a rege vix Battle of

impetraverant, augmentatis missilibus et lanceis longissimis, the Stan-
super aciem equitum Anglorum loricorum potenter irruunt, dard.
ad quos quasi muro ferreo offendentes, impenetrabiles inve-
nerunt. Viri autem sagittarii gentis Anglorum, equitibus per-
mixti, imbre sagittarum Scotos obnubilantes, penetrabant eos
quos repererunt inermes. Tota namque gens Anglorum et
decus Normannorum circum standardum conglobata, manebat
immobilis, quasi in acie una; percussoque casu sagitta summo
Loenentium duce corruit ipse, et gens ejus tota est in fugam
conversa. Offensus namque Deus excelsus erat in eis, unde
omnis virtus eorum, tanquam araneorum tela contracta, periit
et defecit. Quod videns acies Scotorum major, quæ ex parte
altera acerrime confligebat,¹ animo deliquit² et fugæ incunctanter
indulsit. Regalis autem acies, quam ex diversis gentibus con-
stituerat,³ simul ut hæc vidit, coeperunt primo singillatim,
deinde verò catervatim fugere, rege⁴ solo adhuc persistente.
Quod amici regis intuentes, coegerunt eum equo⁵ ascenso
fugere; cujus filius in armis strenuus, aliorum fugam non
attendens, sed soli gloriæ et virtuti inhians, acies hostium im-
petu ardenti percussit; licet illius agmina contra equites lori-
catos resistere non valerent. Sed tandem armatorum violentia
potenter in fugam sibi nimis damnosam sunt compulsi et tur-
piter in diversa dispersi. Undecim Scotorum milia fama refert Defeat of
occisa, exceptis illis qui in segetibus et silvis inventi sunt the Scots.
letaliter vulnerati. Nostri vero sanguine vix fuso feliciter
triumpharunt, licet ex omnibus equitibus frater Gileberti de
Lasci solus inveniatur occisus. Actum est autem bellum hoc
mense Augusto, ex⁶ comprovincialibus Transhumbranæ gentis.

R. de Eodem anno mense Octobris, Gaufridus comes Andegavensis p. 228.
Monte, Oximenses subjugavit et Baiocenses, et Falesiam obsidione Hiesmes
col. 454. vallavit. and Bay-
eux re-
duced by
Geoffrey.

De electione Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi.

Hen. Hunt. Eodem anno, Albericus Hostiensis episcopus et ecclesiæ Ro- Council in
viii., f. 223. manæ legatus, in Angliam veniens, in Adventu Domini Lon- London,
doniis concilium celebravit in⁷ ecclesia Sancti Pauli; ubi ipso under the
legate Al-
beric.

¹ *confligebat*] confligebant, W.

² *deliquit*] deluit, A. O. W. con-
doluit, Hist. Anglor.

³ *constituerat*] constituerant, W.

⁴ *rege . . . fugere*] om D.

⁵ *equo*] a quo, A.

⁶ *ex . . . gentis*] Introduced by

the compiler. Cf. Aelred de Bello
Standardii, col. 337. l. 10.

⁷ *in ecclesia S. Pauli*] This is
where the ordination mentioned in
the next line was held according to
Diceto, col. 507. The council was
held *apud Westmonasterium*.

A.D. 1138. jubente legato, Henricus Wintoniensis episcopus Ricardum de Diceto, col. Beaumeis diaconum ordinavit. Et ipsa die dum ordines cele- 507.
 Theobald brarentur, Theobaldus abbas Beccensis in archiepiscopum
 archbp. of Cantuariensem ab episcopis electus est, priore ecclesiæ Can-
 bury. tuariensis Jeremia præsentē; qui ab ipso¹ consecratus legato
 Romam profectus est, ubi a Papa Innocentio pallium suscepit.

*Quod rex Stephanus Scotiam hostiliter ingressus cum filio regis²
 obside recessit.*

Stephen in Anno Domini mccccxix. Rex Anglorum Stephanus post Natale Hen. Hunt.
 Scotland. Domini castello de Lides capto, perrexit in Scotiam, et cum viii, f. 223.
 rem ibi ageret ducibus Marte et Vulcano, rex Scotorum
 coactus est concordari cum ipso. Henricum igitur filium regis
 He takes obsidem secum ducens in Angliam, Ludehlawe castellum ob-
 Ludlow sedit; ubi idem Henricus, ab inclusis unco ferreo equo ab-
 castle, and stractus, pæne intra muros projectus est; sed rex ipse ab
 seizes the hostibus eum, ut miles egregius, laudabiliter retraxit. Inde
 bps. of Sal- ad Oxoniam, subjugato castello, profectus, cepit ibi in curia
 isbury and sua nimis perniciose Rogerum Saresberiensem episcopum et
 Lincoln at Alexandrum Lincolnensem ipsius nepotem violenter, nihil
 Oxford. rectitudinis recusantes. Ponens igitur ibi in carcerem antis-
 titem Alexandrum, Saresberiensem secum duxit ad castellum
 ejus, quod Divise vocatur, quo non erat splendidius intra fines
 Europæ. Afflictus igitur fame, et collo filii ejus, qui cancellarius
 Capture of fuerat, laqueum annectens ut suspenderetur, hac arte castellum
 Devizes obtinuit, atque arte eadem Sireburnense oppidum³ in sua po-
 castle and testate recepit. Accipiensque thesauros pontificis, comparavit
 Sherborne. inde Eustachio filio suo Constantiam, sororem Lodowici regis
 Marriage of Eustace Francorum, matrimonio copulandam. Inde quoque recedens
 and Con- rex similiter egit de Alexandro Lincolnensi episcopo, donec
 stance, sister of Louis VII. reddidit ei castella de Neowerc et Latforda.

Newark
 and Slea-
 ford cas-
 tles.

Quod Matildis quondam imperatrix venit in Angliam.

The em- Eodem vero tempore Matildis filia regis Henrici, quæ fuerat⁴ R. de
 press Ma- imperatrix, cui Anglia [jurata] erat, cum comite Roberto fratre Monte, col.
 tilda comes suo in Angliam venit, et ad portum Arundel applicans, a Wil- 455.
 to England. lelmo de Albeneio, qui reginam duxerat Adelizam, quæ castel-
 lum de Arundel et comitatum a rege Henrico pro dote habebat,

¹ ipso] episcopo, A.

² regis] rege, A.

³ Sireburnense oppidum] Sire-
 burnam, Hunt.

⁴ fuerat] fuit, W.

- R. de Monte, col. 455. recepta¹ est cum lætitia et exultatione. Comes autem Glo- A.D. 1139.
vernæ Robertus cum decem militibus et totidem sagittariis Her recep-
equestribus per mediam terram regis Stephani transiens, Wal- tion.
ingefordam pervenit, et inde Gloverniam, annuntians adventum Robert, earl
imperatricis Brieno filio comitis et Miloni de Gloverniam, et of Glou-
quod eam apud Arundel reliquerat cum uxore² sua et aliis nouncees cester, an-
(Not in R. impedimentis;³ qui lætati sunt valde de adventu illius, et sese her arrival.
de Monte.) sollerter⁴ præparaverunt ad pugnam.
- Malmesb. Hist. Nov. ii. 21-23, pp. 719-721. Eodem anno Wintoniensis episcopus frater regis Ste- Stephen
phani, Apostolicæ sedis legatus in Anglia, pro eo quod summoned
rex invitatos ad prandium quosdam nobiles coegit ad to the coun-
deditionem aliquorum castrorum indignans, cum Theo- cil of Win-
baldo archiepiscopo et aliis episcopis et prælati Angliæ chester by
concilium apud Wintoniam celebravit, tertio⁵ kalendas bp. Henry
Septembris, ad quod regem fratrem suum vocari fecit; of Blois.
qui comitem Albericum de Ver, in causarum varieta-
tibus exercitatum, misit ad concilium, de captione dic-
torum episcoporum, super qua erat impetitus, se sic de
jure facere posse allegantem, et factum regis defenden-
tem; et licet aliter visum esset concilio super querelis
Id. ii. 29, in episcopos motis, et verbis hinc inde propositis,
p. 724. kalendis Septembris solutum est concilium.
- R. de Monte, col. 455. Eodem anno obiit Rogerus Saresberiensis antistes, tam senio Death of
quam mœrore confectus; post cujus mortem, rex Stephanus Roger, bp.
exulavit Nigellum Elyensem episcopum, quia nepos erat Ro- of Salis-
geri Saresberiensis episcopi, a quo in ejus perniciem⁶ traxerat bury.
incentivum. Cessaverunt autem ab hoc tempore in Anglia Misery of
curiæ regis⁷ festivitates solennes, pax nulla erat, cœdibus et the coun-
incendiis omnia exterminabantur, clamor, luctus, et horror undi- try.
Id col. 456. que resonabant. Tunc defuncto Turstano Eboracensi archi- William
episcopo, Willelmus ejusdem ecclesiæ thesaurarius successit. archbishop
of York.

Quod rex Stephanus castellum Lincolnie obsedit.

- Id. Anno Domini MCXL. Rex Anglorum Stephanus infra dies Siege of
Natalicios urbem Lincolnie obsedit, cujus firmitates Ranulfus Lincoln by
Stephen.

¹ *recepta exultatione*] Added by the compiler.

² Sibyl Fitz-Hamon.

³ *impedimentis*] Om. Hist. Anglor.

⁴ *sollerter*] sollerunt, A. This clause is the compiler's.

⁵ *tertio*] quarto, Malmesb.

⁶ *perniciem*] progeniem, R. de Monte and Hunt.

⁷ O. W. D. ins. et. It was in A., but has been erased.

A.D. 1140. Cestrensis comes receperat paulo ante; qui regem Stephanum R. de arcuit a civitatis ingressu, usque ad purificationem Sanctæ Monte, Mariae. Tunc comes præfatus cum Roberto, filio regis Henrici col. 456. et comite Glovernensi, socero suo, et militia magna nimis Lincolniam venit, ut obsidionem,¹ solveret, atque paludem fere intransmeabilem audaciter transivit, et ipsa die, aciebus dispositis, regi bellum indixit. Ipse autem cum suis, ut vir admirandæ probitatis, aciem primam conduxit, secundam illi quos rex Stephanus exulaverat, tertiam comes Glovernensis Robertus cum suis regebat. Rex interea Stephanus missam in tanta solennitate devotus audivit; ubi cum de more cereum regio honori dignum Deo offerens manibus Alexandri episcopi imponeret, subito contractus est et extinctus, quod regi contritionis signum fuit. Cecidit etiam super altare eucharistia² cum corpore Christi, rupto filo, præsentē episcopo, quod regiae³ ruinae pronosticum erat. Porro rex magnificus cum summa sollicitudine acies disponit,⁴ ipse pedes omnem loricorum multitudinem circa se, abductis equis, instructissime collocavit; consules omnes cum suis in duabus aciebus equis instituit pugnatuos; sed acies eorum admodum parvæ existentes, paucos Congressio. secum ficti et factiosi comites habuerunt. Acies tamen regalis maxima erat, unico vexillo solummodo insignita. In principio autem pugnae acies exheredatorum quæ præibat, aciem percussit regalem, in qua erant comes Alanus, comes Robertus de Meslent, Hugo Bigod comes Estanglorum, comes Symon⁵ cum illo de Warena, tanto impetu, quod alii eorum occisi, alii capti, alii sunt per fugam elapsi. Acies quoque, cui præerat comes Albemarlensis et Willelmus Yprensis, percussit Walenses, qui a latere procedebant, et eos abegit⁶ in fugam. Sed et acies comitis Cestrensis irruit in cohortem prædictam, et sicut acies prior, dissipata est in momento. Fugerunt igitur omnes equites regis, et Willelmus Yprensis vir consularis, atque alii qui fugæ non patuerunt,⁷ omnes capti sunt et vinculis mancipati. Accidit autem res mira et præ omnibus Valour displayed by Stephen. admiranda, dum rex Stephanus, ut leo rugiens, solus in campo persisteret, et nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus, et apri sylvestris more spumans, turmas in se irruentes cum bipenni quam tenebat repellens ac hostium præcipuos potenter consternens, laudem sibi perpetuam comparavit. O

¹ *obsidionem*] obsidione, A.² *eucharistia*] pixis, R. de Monte and Hunt.³ *regiæ*] rege, A. O. W. and the Hist. Angl. have *regiæ*.⁴ *disponit*] disposuit, W.⁵ Simon de Senlis.⁶ *abegit*] so altered by Paris from *adegit*, which W. has. R. de Monte and Hunt. have *coegit*.⁷ *patuerunt*] paruerunt, W., as R. de Monte.

R. de
Monte, col.
457. si centum ei similes adessent, non captionis jacturam rex in- A.D. 1140.
currisset, cum ipse solus vix potuit a tot hostibus superari. His capture
Capitur autem rex Anglorum Stephanus in die Purificationis and im-
Beatae Mariæ, et ad imperatricem ducitur, atque in turri de prison-
Bristollo custodiæ mancipatur. ment.
Malmesb. Eclipsis solis facta est per totam Angliam horribilis Eclipse.
H. N. ii. 35, et tenebrosa.
p. 732.

Quod Matildis in dominam recipitur a multis.

R. de
Monte, col.
457. His itaque gestis, imperatrix pæne ab omni Anglorum gente The em-
suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina regis p. 229.
Stephani et Willelmus Yprensis, qui contra eam pro viribus de- press re-
certabant [morabantur].¹ Suscepta est prius ab Alberico legato ceived as
Romano, et post a Willelmo² Wintoniensi episcopo, et Londoni- lady by
ensium civitate; sed mox sive subdolorum instinctu, sive Dei nearly the
nutu, a Londoniensibus expulsa, regem Stephanum in compedi- whole of
bus poni præcepit. Et sic post dies paucos, cum avunculo suo England.
rege Scotorum et fratre suo comite Roberto et aliis armatorum Siege of
copiis turrem Wintoniensis episcopi obsedit; sed episcopus the Bi-
mittens pro regina et Willelmo Yprensi ac cæteris Angliæ, shop's
qui³ Stephano regi favebant, proceribus, eos in suum auxilium tower at
evocavit. Et facto gravi impetu in exercitum imperatricis, Winches-
compulerunt omnes, qui in obsidione erant, in fugam, et ter.
fugientes viriliter insecuti, ceperunt inter cæteros Robertum Capture of
comitem et fratrem imperatricis, in cuius custodia rex Robert of
Stephanus tenebatur; cujus sola captione rex poterat a carcere Gloucester,
liberari. Captus est autem in die Exaltationis Sanctæ Crucis, Sept. 14,
sed incontinenti datus est rex pro eo, et sic ambo sunt a vin- who is ex-
culis absoluti. Per idem tempus Walerannus comes de Mes- changed for
Stephen.
lent, qui omnibus Normanniæ præerat proceribus, cum comite Submission
concordiam fecit Andegavensi Gaufrido, et dedit⁴ ei castellum of Waleran
de Mel-
Montis Fortis et castellum Falesiæ; et sic subdiderunt se ei lent to
omnes viri potentes circa flumen Sequanæ, usque ad ripam Geoffrey.
Diceto, coll. 507, Rislæ, et⁵ fidelitatem ei fecerunt. Eodem anno Gileberto Lon- Robert de
508. doniensi episcopo, qui Universalis dicebatur, Robertus de Sigillo Sigillo bi-
successit. shop of
London.

¹ *morabantur* is from the Hist. Anglor. It is not in R. de Monte, but is made necessary by the introduction of *qui* by Paris in the previous line.

² *Willelmo*] This error is introduced by the compiler. Neither R.

de Monte nor Hunt. give the name (Henry).

³ *qui . . . favebant*] Inserted by the compiler.

⁴ *dedit*] concessum est, R. de Monte.

⁵ *et . . . fecerunt*] Added by the compiler.

A.D. 1140. Destructa¹ est Wintonia, xviii. kal. Octobris, et cap- Malmesb.
Winches- tus est R[obertus] comes Gloverniæ die Exaltationis H. N., iii.
ter burnt. Sanctæ Crucis, pro cuius liberatione Stephanus rex dimit- 50, 51, pp.
titur. Galfridus de Mandevilla firmavit Turrim Londoni- 752-754.
Deaths of ensem. Idibus Maii Albericus de Ver Londoniis occi- (Not in
Aubrey de ditur. Obiit Aldewinus fundator Malvernæ. Malmesb.)
Vere and Hoveden, i.
Alwine, p. 250.
founder of (Not in
Malvern. Hoveden.)

Quod comes Robertus obsides quosdam duxit in Normanniam.

Anno Domini MCXLI. Robertus comes Gloverniensis trans- R. de
Robert of fretavit in Normanniam, ducens secum quosdam obsides mag- Monte, col.
Gloucester natum Angliæ, qui imperatrici favebant, ut comes Audega- 458.
in Nor- vensis eos custodiret, et insuper ad subjugandum regnum
mandy. Angliæ transfretaret. Quod comes ad tempus facere renuit,
propter rebellionem Andegavensium et aliorum hominum
suorum, qui illum infestabant; sed tamen tradidit ei Henricum
primogenitum filium suum, ut cum ipso ad Angliam trans-
fretaret. Ipse vero, præsentē adhuc Roberto comite, cepit
The castles of Aunay, Mortain, Tinchebrai, comitis Moretonii; et Abrincacenses et Constantinienses sese
Cerenches, subdiderunt ei. Eodem anno, cum rex Anglorum Stephanus
taken by Geoffrey. apud Wintoniam² castellum quoddam firmaret, supervenit hos-
Stephen defeated at tium suorum innumerabilis multitudo, et impetum facientes in
[Wilton]. eum, coegerunt illum in fugam. In hac autem pugna captus
est Willelmus Martel dapifer regis Stephani, et³ apud Wal-
Capture of lingeford adductus, sub custodia Brieni filii comitis fuit depu- (Not in
W. Martel tatus; qui sibi carcerem fecit specialem, et vocavit R. de
and his im- Cloere Brien. Qui antequam exiret de carcere, reddidit im- Monte.)
prisonment peratrici Sireburniense castellum pro liberatione sua. R. de
by Brien Monte,
FitzCount. col. 458.

Quod Matildis imperatrix obsessa regem Stephanum delusit.

Matilda be- Audiente autem eodem tempore rege Stephano imperatricem Id.
sieged in esse apud Oxoniam in castello cum parvo comitatu, collegit (Enlarged.)
Oxford exercitum copiosum, et post festum Sancti Michaelis illo pro-
castle. fectus, dictam imperatricem, usque ad Adventum Domini,
continua obsidione vallavit. In tanto autem termino cum⁴
vidisset imperatrix ab amicis se fuisse neglectam, et omni

¹ These additions of Paris are inserted in D. after *Willelmus Yprensis* (above, p. 173, l. 11), so as to make nonsense of the whole. The date xviii. kal. Octob. is not in Malmesbury.

² *Wintoniam*] sic, as R. de Monte

and Hoveden, for *Wiltonam*, which Hunt. has.

³ *et . . . Brien*] This is due to the compiler, and to Paris.

⁴ *cum . . . deludens*] Introduced by the compiler.

R. de
Monte,
col. 458. succursu alienam, exploratores regis castrum obsidentis¹ arte A.D. 1141.
feminea deludens, nocte per Thamensem fluvium, glacie con-
strictum ac nive dealbatum, albis circumamicta vestibus, cum
quibusdam sodalibus, de castello exivit, atque reverberatione
nivium et similitudine vestium oculos se intuentium fefellit.
Abiit ergo nocte illa ad castellum de Wallingford, ad² Brienum and arrival
filium comitis, ut se salvaret ab hostibus, et sic castellum at Walling-
Oxoniense regi redditum est. ford.

De concilio necessario Londoniis celebrato.

Id. col. 459. Anno Domini MXLII. Willelmus,³ Wintoniensis episcopus et Council at
sedis Apostolicæ legatus, in media Quadragesima apud Lon- London
doniam concilium, rege præsentem et episcopis, celebravit. under bp.
Nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiæ vel Henry of
ejus ordinatis a prædonibus sceleratis, sed æque clerici et Blois.
laici capiebantur, redimebantur, et in vinculis tenebantur.
Sancitum est ergo ibi et generaliter constitutum, ne aliquis,
qui⁴ ecclesiam cimiteriumque violaverit, vel in clericum aut
virum religiosum manus injecerit violentas, ab alio quam
(Not in R. ipso Papa⁵ possit absolvi. Statutum est etiam, ut aratra in
de Monte.) campis cum ipsis agricolis talem pacem habeant in agris,
qualem haberent [si] in cimiterio extitissent. Excommunicave-
runt autem omnes, qui contra hoc decretum venirent, candelis
accensis, et sic milvorum rapacitas aliquantulum conquievit.
R. de Eodem tempore rex Stephanus cepit Willelmum⁶ de Mandevilla Capture of
Monte, apud Sanctum Albanum, unde reddidit regi turrem Londoni- William
col. 459. arum, cum castellis de Waledene et de Plessiz, antequam a of Mande-
vinculis solveretur; qui carens possessionibus paternis, in- ville by
vasit abbatiam Ramesiensem, atque monachis expulsis raptores Stephen.
inmisit. Erat autem vir magnæ strenuitatis, sed maximæ in
Deum obstinationis.

De morte Fulconis regis Jerosolimitani.

Will. of Eodem⁷ tempore Fulco rex Jerosolimitanus campos pertran- Death of
Tyre, xv. siens Aconenses, contigit ut leporem excitaret sedentem. Quem Fulk, king
27, col. 638.

¹ *obsidentis*] obsidentes, W.² *ad . . . hostibus*] not in R. de Monte or Hunt.³ *Willelmus*] a careless error introduced by the compiler. Hunt and R. de Monte have only "Win-
"toniensis episcopus."⁴ *qui . . . violaverit*] This is from some other source than R. de Monte or Huntingdon, as also *virum reli-**giosum* in the next line, and the following paragraph.⁵ A. inserts *non* in the margin; it is in the text in C. D.⁶ *Willelmum*] an error for *Gaufridum*, which both Hunt. and R. de Monte have.⁷ There is a crown reversed in the margin.

A.D. 1142. cum clamor omnium insequeretur fugientem, rex arrepta lancea, ut leporem insectaret, equum calcaribus¹ inconsulte urgebat; qui præceps corruens in terram regem² ita contrivit, ut cerebrum ejus tam per aures quam per nares terribiliter emanaret. Universi autem qui aderant, opem ferre volentes accedunt, sed regem exanimem invenerunt. Obiit quoque idibus Novembris, corpusque ejus Jerosolimis delatum sepultum est in ecclesia Dominici sepulcri, cum lacrimis astantium populorum, per ministerium patriarchæ Willelmi. Cum autem regis obitus in finibus infidelium disseminatus fuisset, Sanguinius Turcorum vir potentissimus, cum innumera armatorum copia Edessam obsidens civitatem, diuturno eam labore subegit, atque Christianos omnes in ea inventos sine misericordia trucidavit, non parcens sexui vel ætati. Sic itaque urbs antiquissima, et Christiano nomini insignita, ac Tadaei Apostoli prædicatione conversa, nunc, proh dolor, sub infidelium est potestate redacta. In hac enim dicitur corpus beati Thomæ Apostoli una cum corporibus Sancti Thadæi supradicti et beati regis Abgari sepultum. Hic autem est Abgarus ille toparcha illustris, cujus epistolam ad Dominum missam Eusebius Cæsariensis commemorat in historia ecclesiastica, quem et Domini dignum rescripto docet, utriusque ponens epistolam, et in fine ita subjungens: "Hæc in archivis publicis Edessæ urbis, in qua tunc prædictus Abgarus regnavit, ita descripta reperimus, in his cartis, quæ gesta regis Abgari servata antiquitus continebant." Hæc præterea civitas sæpe legitur postmodum a Christianis subacta, et iterum a Saracenis possessa.

Will. of Tyre, xv. 27, col. 638.

Id. xvi. 4, col. 642.

Id. xvi. 5, col. 644.

Cf. Id. xvi. 14-16.

De morte duorum Pontificum Romanorum.

P. Celestine II. Eodem anno, defuncto Papa Innocentio, Cælestinus successit; Vit. Pontif. II. qui cum sedisset in cathedra Romana mensibus quinque, P. Lucius II. diem clausit extremum. Cui succedens Lucius, Romanam rexit ecclesiam mensibus undecim et diebus tredecim. Eodem³ anno obiit Willelmus Wintoniensis præsul, et Henricus successit. Huic vero Henrico Lucius Papa pallium misit, volens⁴ apud Wintoniam novum archiepiscopum constituere, et septem ei episcopos assignare. Hoc quoque anno magister Willelmus Malmesberiensis monachus Anglorum historiam terminavit.

Diceto, col. 506.

(Not in Diceto.)

¹ calcaribus] Added by the compiler.

² W. ins. casu.

³ A careless error introduced by the compiler.

⁴ volens . . . constituere] Introduced by the compiler.

Quod rex Stephanus frustra Lincolniam obsedit.

A.D. 1143.

Vit. Pontif. Anno Domini MCXLIII. Defuncto Papa Lucio, Eugenius sedit P. Eugenius III. in cathedra Romana annis octo, mensibus quatuor, et diebus viginti uno. Eodem anno, rex Anglorum Stephanus Lincolniam obsedit, et cum construeret municipium¹ contra castellum, quod tenebat comes Cestrensis Ranulfus, operarii ejus fere octoginta a comite præfato interfecti sunt, et sic re imperfecta recessit. Eodem anno Robertus Marmiun, vir bellicosus, qui monachos Coventrenses a suo monasterio expulerat, et de ecclesia illa castellum fecerat, dum contra hostes decertaret, inter prædones suos ante ipsum monasterium solus peremptus est, et excommunicatus morte depascitur sempiterna. Eodem vero tempore Gaufridus consul de Mandevilla, qui idem scelus patraverat in monasterio Ramensi, ante² ipsam ecclesiam inter consertas suorum acies a pedite quodam vilissimo solus sagitta percussus, occubuit interfectus. Ecclesia autem illa, dum pro castello teneretur, a suis parietibus sanguinem ubertim emisit, indignationem divinam manifeste declarans. Arnulfus etiam ejusdem comitis filius, qui post mortem patris ecclesiam illam pro castello tenebat, a³ rege captus est et exulatus. Princeps quoque militiæ ejus ab equo corruens fuso cerebro expiravit. Magister peditum Reinerius, qui monasteria incendere solebat et frangere, cum exulatus mare transiret, navis inter undas immobilis permanebat. Qui, tertio sorte data et sibi sortita, missus est in scapham cum uxore et liberis et pecunia sua tota, sed navicula statim fluctibus submersa est, et miseri perierunt. Magna vero navis, mare pacato, æquora sine impedimento sulcavit. Eodem anno Gaufridus comes Andegavensis a civibus Rothomagensibus solemniter susceptus est, et exinde dux Normanniæ appellatus est.

Id., col. 460. Diceto, col. 508.

Lincoln besieged by Stephen.

Deaths of Robert Marmion,

and Geoffrey de Mandeville.

His son Arnulf taken and exiled.

Reiner, his captain of infantry, exiled and drowned at sea.

Geoffrey of Anjou styled duke of Normandy.

Quod rex Stephanus castellum Farenduniae cepit.

Cf. R. de Anno Domini MCXLIV. Rex Anglorum Stephanus comitem Faringdon Gloverniæ cum multis aliis inimicorum suorum a constructione Farendunensis castri fugavit, et municipium illud in sua potestate recepit.

Obiit⁴ Galfridus de Mandevilla xviii. kal. Octobris. Death of Geoffrey de Mandeville.
Galfridus comes Andegaviæ cepit Normanniam.⁵

¹ municipium] munitionem, R. de Monte and Huntingdon.

² ante ipsam ecclesiam] Added by the compiler.

³ a rege] Added by the compiler.

VOL. II.

⁴ Obiit . . . Normanniam] This, which is in the text in C. D., is marked "vacat" in C.

⁵ An entry in the margin, following the previous line, has been

A.D. 1145. *Quod rex Stephanus cepit comitem Cestrensem.*

Stephen Anno Domini MCXLV. Rex Anglorum Stephanus cepit Ra- R. de
imprisons nulfum Cestriæ comitem, ad se pacifice venientem apud Monte, col.
Ranulph Norhamtonam, et eum in carcere tenuit, quousque reddidit ei 462.
Blunde- castellum Lincolnense cum cæteris, quæ suæ fuerant ditionis;
ville, earl et¹ sic rex apud Lincolniam solenniter coronam portavit.² Id., col.
of Chester. 463.
Stephen at
Lincoln.

Quod Henricus rex futurus in Normanniam transiit.

Reception Anno Domini MCXLVI. Henricus ducis Andegaviæ filius et Id.
of Henry imperatricis Matildis, in Normanniam transiens, in die Do-
at Bee. minicæ Ascensionis apud Beccum honorifice receptus est a
W. de S. conventu. Quo³ utique anno Willelmus de Sancta Barbara,⁴ Id., col.
Barbe, decanus Eboracensis, factus est episcopus Dunelmensis. 465.
bishop of
Durham.

De morte Gaufridi abbatis de Sancto Albano.

Death of Eodem anno obiit⁵ reverendæ memoriæ Gaufridus abbas
Geoffrey, ecclesiæ Sancti Albani prothomartyris Anglorum, postquam
de Gorham, annis viginti sex laudabiliter rexerat monasterium præfatum.
abbat of S. Vacavit autem ecclesia a pio pastore viduata a quinto kal.
Alban's. Martii usque ad Rogationes proxime sequentes, quo tempore
Election of monachi elegerunt Radulfum Gubiun monachum de gremio
Ralph ecclesiæ suæ, virum literatum et bonis moribus adornatum.
Gubiun. Facta igitur electione, rex Stephanus in die Dominicæ Ascen-
sionis apud Sanctum Albanum veniens, assensum præbuit, et
gratanter Radulfum memoratum in abbatem suscepit.

Sees of Eodem anno defuncti sunt pontifices, Ascelinus Rofensis, Ro- R. de
Rochester, gerus Cestrensis, et Robertus Herefordensis; Ascelino autem Monte, coll.
Chester, successit Walterus archidiaconus Cantuariensis, Rogero Walte- 464, 465.
Hereford, rus prior Dorobernensis, Roberto Gilebertus abbas Glovernensis.
and York. Eodem anno post Turstanum⁶ Eboracensem archiepiscopum,
Henricus Cisterciensis monachus illum obtinuit præsulatum.

Comet. Circa idem tempus, cometa multis diebus apparuit in occi- Diceto, col.
508.

erased in A. It was "Obiit Celes-
tinus Papa; successit Lucius,"
which is given in D. It is not in C.
¹ et] ut, W.

² An entry in the margin is erased
in A. It was "Obiit Lucius Papa,
"successit Eugenius," which is given
in D. It is not in C.

³ W. de S. Barbe was consecrated
in 1143.

⁴ D. omits from this word to the
end of p. 230 in MS. A., going on
without break at the word "secu-
tus," the scribe probably leaving off
here, and beginning again carelessly
at the top of the next page.

⁵ There is an inverted pastoral
staff in the margin.

⁶ post Turstanum] Introduced by
the compiler.

Dieeto, col. dente, vicinum aerem spatiis circumquaque diffusis chorus- A.D. 1146.
508. cantibus radiis illuminans in immensum.

De discordia orta inter Papam Eugenium et regem Francorum.

Id. Eodem anno Papa Eugenius Parisius veniens consecrav[it] Quarrel of
Petrum quendam, Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarii nepo- P. Eugenius
tem, in archiepiscopum Bituricensem, contra Lodowici regis III. and
Franciæ voluntatem. Quod rex in injuriam suæ dignitatis respecting
factum vehementer indignans, propositis publice sacrosanctis Peter de la
reliquiis, in præsentia multorum juravit, quod archiepiscopus Chastre,
præfatus, quamdiu ipse viveret, civitatem Bituricam non in- archbishop
traret. Sic per triennium regis persona¹ subjacuit interdicto; The king
in quacunque civitatem, vicum, vel castellum intrabat, sus- under an
pendebatur celebratio divinorum. Tandem Bernardo abbate interdict.
Clarevallensi persuadente ad hoc, est cor regis inclinatum, ut
archiepiscopum reciperet, et pro transgressione perjurii Jero-
solimam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam Forced aid
fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas quem- throughout
piam excusavit,² quin auxilium regi conferret. Unde factum France for
est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persequeretur, the king's
sicut³ sequens relatio declarabit. crusade.

*Quod Eugenius Papa Remis concilium celebravit pro negotio
Terræ Sanctæ.*

Id. Eodem tempore, in majore Letania, cum papa Eugenius apud Reception
Sanctam Genovefam solenni fuisset processione receptus, ser- of Euge-
vientes ecclesiæ clericos domini Papæ ac ministros fustigave- nius III. at
runt, et infra parietes ecclesiæ eorum sanguinem effuderunt. S. Gene-
viève,
In ultionem igitur illius excessus, servientium ecclesiæ ædificia April 25.
sunt subversa, et expulsis canonicis sæcularibus, loco eorum Riot there.
regulares sunt canonici introducti. Papa vero inde Remis Council at
profectus, tenuit ibi concilium, in quo damnata est hæresis Rheims.
Eudonis⁴ pseudoprophetæ, de cujus incantationibus et phantasiis Heresy of
Eon de
melius est silere quam loqui. In hoc quoque concilio constituit Stella.
prædicatores de negotio Terræ Sanctæ, quæ eo tempore adeo
18, col. 659, erat a Saracenis oppressa, quod liberis discursibus et sine con-

¹ *persona*] capella, Hist. Anglor.

² *excusavit*] excusare potuit, O. W.

³ *sicut . . . declarabit*] Introduced
by the compiler.

⁴ Of Eudo or Eon de Stella, see

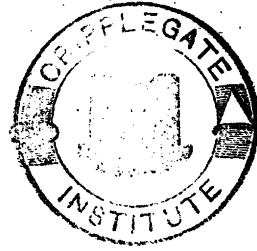
the Continuator of Sigebert, Gembl.
1146, col. 264; and Præmonstra-
tens. 1148, col. 375; Will. of
Newburgh, i. 19 (i. 51, Hamilton).

A.D. 1146. traditionem eam ubilibet pervagarentur.¹ Igitur ad prædicationem Bernardi abbatis Clarevallensis, Conradus Romanorum imperator cruce signatus est, et cum eo innumera hominum multitudo. Mense autem Maio proximo sequente dictus imperator iter peregrinationis arripens, duxit secum ad septuaginta milia equitum loricorum, exceptis peditibus et parvulis, mulieribus, equitibusque levis armaturæ. Secutus est illum quoque Lodowicus rex Francorum cum non minori numero armatorum, qui propositum habentes segregatim incedere, ut commodius sibi vitæ necessaria et jumentis pabula non deessent, profecti² sunt. Transcursa itaque Bavaria et Danubio flumine, [in] Austriam, Hungariam et utramque Pannoniam, Bulgarorum etiam provincias, Moesiam et Daciam, tandem in Thraciam descendunt. Inde Constantinopolim pervenientes, cum imperatore Manuele colloquium habuerunt. Inde transito Hellesponto Europæ termino, in Bithiniam, quæ prima est ex Asyanis provinciis, in pago Calcedoniensi castra statuerunt. Tunc imperator Romanorum Conradus transjectis Bosfori legionibus suis, et relinquens a læva Galatiam et Panagoniam³ et utrumque Pontum, a dextris autem Frigiam, Lidiam, et Asiam Minorem, per mediam Bithiniam iter agens, Nichæamque a dextris deserens, Licaoniam pervenit.

De proditiōne detestanda imperatoris Constantinopolitani.

Soldanus autem Yconensis, audito tantorum principum adventu, a multo retro tempore ex ultimis Orientis finibus militaria convocaverat auxilia, et quomodo ab imminentibus hostium periculis se possit eximere, curam propensioris gerit. Congregatis igitur copiis⁴ militaribus, in⁵ finibus Licaoniæ expectabat, ut loco et tempore⁶ hostibus transeuntibus impedimentum, ne procederent, procuraret. Tradiderat quoque Constantinopolitanus imperator imperatori Romano viæ duces, propter locorum abusum et itineris difficultatem, qui ipsum præcederent; sed illi consueta Græcorum usi malitia, de mandato, ut dictum est, imperatoris, qui semper Latinorum successi-

¹ *pervagarentur*] pervagarent, O. Will. of Tyre. W. has *militibus suis*.
² *profecti sunt*] om. W. It is inserted in the margin in A.
³ *Panagoniam*] Paphlagoniam, W. of Tyre.
⁴ *copiis*] Introduced by Par. from
⁵ *in finibus Licaoniæ*] Added by the compiler.
⁶ The Hist. Anglor. ins. *nacto opportuno*. W. of Tyre has only *opportuno*.

Will. of Tyre, xvi. 20, col. 662. Id. xvi. 22, col. 664. bus inuidebat,¹ cœperunt ex industria trahere legiones [per devia], A.D. 1146. in quibus locus esset hostibus regionis ignaros et simplices populos opprimendi. At Soldanus videns Christianos in angusta² The crusaders attacked by Nouredin, sultan of Iconium, solitudinis loca demersos, irrumpit in eos, scilicet non præmeditatos, qui tam ipse quam sui acrius instantes in equis velocibus, quibus pabula non defuerant, Romanos lentos et armis onustos, equos habentes fatigatos et afflictos fame, nec hostibus resistere nec cum eis congregi valentes, vicerunt, et stragem ex eis miserabilem confecerunt. Factum est autem occulto, sed justo tamen Dei iudicio, quod de septuaginta milibus equitum loricatorum et de tanta peditum manu, quorum erat quasi numerus infinitus, ut vix decima pars evaderet, aliis fame, aliis gladio, nonnullis etiam vinculis mancipatis. Evasis³ Conrad III. reaches Nice, and then remains at Constantinople. tamen imperator cum paucis principibus suis, et cum difficultate nimia Nicæam usque pervenit ad urbem, indeque Constantinopolim profectus, ubi usque ad sequentis initium veris perendinavit.

Quod idem imperator regem Francorum et ejus exercitum circumvenit.

Id. xvi. 28, col. 671. Anno Domini mxcxlvii. Imperator Conradus, hyeme transcursum,³ navibus devectus cum suis, portum attingit Achonensem, et inde Jerosolimam profectus, a rege Baldewino, clero⁴ civitatis, ac populo cum hymnis et laudum canticis in sanctam perducitur civitatem. Quo utique tempore, Lodowicus rex Francorum imperatorem secutus, post longos viæ labores ad vada Menandri⁵ cum septuaginta milibus loricatorum militum, præter classem quæ eum sequebatur, pervenit. Ubi, Francis accedere ad aquas volentibus, ex adversa fluminis ripa hostes inveniunt infideles, qui aquæ usum eis et transitum interdiceret satagebant. Sed vadis demum inventis, hostibus invitis et pluribus neci traditis, ac vinculis quibusdam mancipatis, omnes in fugam compellunt, et eorum spolia rapientes, facti sunt de victoria lætiores. Inde Laodiciam transeuntes, montem quandam arduum et ascensu difficilem in itinere reperiunt. Erat autem consuetudo Francorum, ut quosdam de illustribus viris

¹ *inuidebat*] inuidebant, A. This clause is added by the compiler.

² *angusta*] angustia, A.

³ *transcursum*] transversa, W., though O. is correct.

⁴ *clero*] cleroque, W. and the Hist. Anglor. A. has *clerico* altered in

the margin to *clero*; C. has *clero*; D. omits it.

⁵ *Menandri*] An error for *Menandri*, which W. of Tyre has. The next sentence, giving the numbers, is introduced by the compiler.

A.D. 1147. assignarent, qui agmina præirent, et qui a tergo sequerentur, Will. of Tyre, xvi. 25, col. 667.
 The forces principibus de modo viæ et dietæ quantitate tractarent. Præibat autem illa die vir nobilis Gaufridus de Rancona, qui cum agminibus montem ascendens, ad ejus fastigium pervenit. Quod defeated by Turci cognoscentes, qui exercitum illum a latere insidiantes¹ the Turks. sequebantur, in Francos non præmeditados potenter irruunt, et eorum legiones dissolvunt. Cecidit autem die illa casu miserabili gloria Francorum et virtus, qui forte peccatorum tenebris involuti mystica secum Domino² munera non ferebant. (Not in W. of Tyre.)
 Nec tamen rex propter casum adeo sinistrum a proposito potuit revocari, quin peregrinationem prosegueretur inceptam, sed ardentis desiderio cum regina³ sua Alienor ad iter se accingens, Jerosolimam tandem pervenit. Ubi a rege honorifice susceptus et populo, de casu, qui acciderat ei, non medio-
 Alienor. Cf. W. of Tyre, xvi. 29, col. 672.
 Louis VII. reaches Jerusalem.
 critur condolebant.

De obsidione Damasci a principibus prædictis et de proditiōe Orientalium magnatum.

Siege of Damascus. Completis tandem de more orationibus, convenerunt ad Id. colloquium imperator Romanus cum regibus Jerosolimorum Id. xvii. 1, et Francorum, ut de fructu tantæ peregrinationis et Terræ coll. 673, 4. Sanctæ agerent incremento. Tandem omnes in hoc communiter Id. xvii. 2. consenserunt, ut Damascum, urbem fidelibus nimis damnosam, obsiderent; et sicut fuerat prælocutum, ad urbem accedentes, pomeria occupant suburbana, quibusdam ibi ex hostibus interceptis. Inde ad flumen quod urbem lambebat accedentes, ut sitis angustias relevarent,⁴ invenerunt secus ripam tantam hostium multitudinem, quæ eis aquæ usum auferre vacabant, quod nec regem Jerosolimorum vel Francorum cum eorum legionibus accedere permiserunt. Quo cognito, imperator Conradus ira vehementi succensus, per medias Francorum acies cum suis principibus ad certaminis locum pervenit, et cuidam ex Turcis, fidelibus viriliter resistenti et strenue dimicanti, caput galeatum, collum et humerum loricatum, brachium sinistrum cum subjecto latere a reliquo corpore educto gladio separavit. Quod factum hostes ita deterruit, quod versus urbem, flumine relicto, fugere decertarent. Obtento itaque flumine, fideles ad urbem liberius accedentes eam obsidione cinxerunt; unde cives post longam obsidionem fidelium

¹ insidiantes] insidiante, A.

² The Hist. Anglor. inserts devotionis. This sentence is added by the compiler.

³ regina Alienor] From R. de Monte, col. 464.

⁴ relevarent] relevaret, A.

- Will. of Tyre, xvii. 5, col. 678. virtutem metuentes et numerum, compositis sarcinis, clam et A.D. 1147. de nocte de civitate fugere decreverunt. Sed prius nostrorum Siege of Tyre, xvii. 5, col. 678. animos, quorum corpora vincere nequibant, corrumpere temp- Damascus. tantes, dederunt quibusdam principibus ex nostris de partibus Traitors Orientis pecuniam infinitam, qui inde proditoris vicem gerentes among the obsidionem solvere conarentur. Instantibus autem ad hoc Christian proditoribus memoratis, loquentes cum imperatore et rege princes. Francorum in dolo, inceptæ obsidionis difficultatem allega- bant, et ob hoc aliis erant¹ de proditione suspecti. Unde *Principes* Id. xvii. 6, eorundem principum malitiam manifestam attendentes, et *Occidentis* col. 679. fraudem Orientalium detestantes, omnes quotquot erant de *confusi sunt re-* partibus Occidentis, prævio imperatore et Francorum rege, ad *versi.* regna² sua eadem via qua venerant sunt reversi. Qui dein- p. 232. cept non solum illos qui huic proditioni interfuerunt sed et om- nium Orientalium principum abhominabantur consortia, et alios ad hujus peregrinationis amorem minus efficiebant ferventes.
- Diceto, col. 510. Eodem anno Robertus de Chaisneio, archidiaconus Legeces- Robert de trensis, post³ Alexandrum creatus est Lincolnensis antistes, Chesney per manum Theodaldi archiepiscopi Cantuariensis, post jeju- bishop of nium mensis septimi episcopus consecratus. Lincoln.

Quod Reimundus princeps Antiochiæ a Turcis interfectus est.

- Will. of Tyre, xvii. 9, col. 681. Anno Domini MCXLVIII. Post discessum imperatoris et Fran- Nepa be- corum regis de partibus Terræ Sanctæ, Norandinus Sanguinii sieged by filius, princeps Turcorum potentissimus, fines Antiochenos in- Noureddin. gressus, Nepam castrum obsidione vallavit. Contra quem Reimundus Antiochenus princeps exercitum ducens, inconsulte Raymond, nimis et prælio inæquali decertavit; unde contigit, quod ipse prince of cum aliis quibusdam viris nobilibus occubuit interfectus. No- Antioch, slain.
- Id. xvii. 10, col. 683. randinus autem, nullo obstante progressus, Hareng castrum Hareng obsidens occupavit, et sic libere in partibus illis universa taken. depopulando percurrit, donec rex Jerosolimorum superveniens ipsum hostiliter recedere et sua repetere potenter coegit.
- R. de Monte, col. 466. Translatio⁴ sancti Erkenwaldi episcopi, decimo octavo S. Erken- kalendas Decembris. Eodem anno in solennitate Pentecos- wald, tes, David rex Scotorum militaribus decoravit armis Henricum, bishop of filium primogenitum Gaufridi Plantegenest, nunc⁵ ducem Nor- London, mannorum, et neptis suæ olim imperatricis Matildis. translated. Henry of Anjou knighted by David of Scotland.

¹ *erant*] erat, A. This sentence is the compiler's, though founded on W. of Tyre.

² *regna*] regina, A.

³ *post Alexandrum*] Added by the compiler.

⁴ Ralph of Coggeshall (col. 807) mentions this, but without the date.

⁵ *nunc* . . . *Normannorum*] Introduced by the compiler.

A.D. 1149. *Quod dux Gaufridus dedit Normanniam Henrico filio suo.*

Normandy Anno Domini mcdliix. Gaufridus dux Normanniæ reddidit R. de
given to Henrico filio suo Normanniam, hæreditatem suam ex parte Monte, coll.
Henry. matris suæ, contra prohibitionem regis Francorum, unde dis- 467, 466.
cordia inter ipsum regem et comitem¹ orta est.

End of the Reversio imperatoris Alemanniæ et regis Galliæ de
second crusade. Jerusolimis. Lexebona capta est a Christianis. Gile- Id. col. 464.
Lisbon taken. bertus Foliot efficitur episcopus Herefordensis. Id. col. 465.
Gilbert Foliot bishop of Hereford.

Quod rex Lodowicus cepit homagium ducis Henrici.

Louis VII. Anno Domini mcl. Rex Francorum Lodowicus et Eustachius Id. col. 467.
and Eus- filius regis Stephani cum militia copiosa venerunt ante turrem
tace son of de Archis ob discordiam memoratam, ubi etiam affuit dux
Stephen meet Normanniæ Henricus, et pater ejus comes Andegavensis Gau-
Henry at fridus, cum ingenti exercitu Andegavensium, Britonum, et
Arques. Normannorum. Sed videntes utriusque partis principes, quod
legiones illæ nequibant sine magna effusione sanguinis hosti-

Peace made. liter convenire, cœperunt de pace tractare, et intervenientibus
utrorumque amicis, rex Francorum cepit homagium ducis
Henrici de Normannia, et sic pacifice recesserunt. Dux igitur
Henricus dum tractaret cum optimatibus suis de itinere suo in
Angliam, pater ejus apud castrum Leri graviter infirmatus,
Death of Geoffrey of Anjou at Chateau du Loir. septimo idus Septembris ab hac vita migravit, et sic Henricus
Severe frost. filius ejus factus est comes Andegavensium et dux Normannorum.

Hoc anno gelu cœpit a quarto idus Decembris, durans
usque ad undecimum kal. Martii, et Tamisia sic gelata
est ut pede et equo transiretur. Rex² Stephanus fir-
mavit castellum apud Radingum. Eodem anno Radulfus
Reading castle. abbas ecclesiæ Sancti Albani, decidens in languorem, Robertum
Robert de Gorham, de Gorham priorem ecclesiæ suæ suum procuratorem constituit
rector of S. Alban's. per consilium conventus, et totius abbatiæ rectorem.

Ralph of Coggeshall, col. 808. (Not in Ralph.)

De hæreticis Assisinis.

Murder of Raymond II. count of Tripoli by the Assis- Eodem anno Reimundus comes Tripolitanus, vir potens et in
sinis. armis strenuus, ab Assisinis interfectus est. Planxerunt autem
eum rex Jerusalem Baldwinus et terræ promissionis populus,³ ut⁴

Will. of Tyre, xvii. 19, coll. 693, 694.

¹ comitem] Par. has *vel ducem* over this word. C. has *et ducem* in the text after comitem.
² Rex . . . Radingum] This is Paris's own. The next sentence is the compiler's.

³ W. ins. *universus*, and so probably had O.
⁴ ut . . . *Saracenis*] Introduced by the compiler.

Will. of Tyre, xx. 31, col. 810. qui erat¹ valde formidabilis infidelibus et principibus Saracenis. A.D. 1150. Est autem in provincia Tyrensi et Fenicis regionis quidam Account of Tyre, xx. 31, col. 810. populus circa episcopatum Antaradensem² in montibus habitans, the Assisini. et decem castella habens cum suburbanis multis, quorum numerus ad quadraginta³ milia virorum vel eo amplius excrescit.

Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogativa, sibi solent magistrum præficere et eligere præceptorem, quem, spretis aliis dignitatum nominibus, Veterem⁴ de monte sive Senem appellant. Cui tantæ subjectionis solent et obedientiæ vinculo obligari, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tamve periculosum, quod ad magistri imperium ardentibus animis non aggrediantur implere. Nam inter cætera, si quos habent principes odiosos aut genti suæ suspectos, data uni de suis sicha vel pluribus, non considerato rei exitu vel quæ eis poena sequatur, illuc contendunt, quibus mandatum est; et tam diu pro complendo imperio anxii⁵ circumeunt et laborant, quousque peragant sibi homicidium imperatum. Hos tam Saraceni quam Christiani Assisinos appellant, ethimologiam nominis penitus ignorantes. Hi etiam quasi annis quadringentis Saracenorum legem et eorum traditiones tanto zelo coluerunt, ut respectu eorum prævaricatores omnes alii viderentur. Habuerunt autem his [temporibus] modernis magistrum, virum facundum valde, subtilem, et discretum, qui præter morem majorum suorum cepit penes se evangeliorum libros habere et codicem apostolicum, quibus continuato incumbens studio, miraculorum Christi et præceptorum seriem, sed et Apostolicam doctrinam multo labore fuerat consecutus; indeque⁶ conferens ad honestam Christi et doctrinam suavem, recessit ab his quæ seductor Mahumetus ac miser suis complicitibus tradiderat, et cepit abhominari illius immundicias seductoris. Oratoria etiam, quibus ejus subjecti prius usi fuerant, deiciens, juxta morem Christianorum fecit eos vivere et orare, ad fidem Christi se conferre suspirans. Misit ergo unum ex fratribus suis, virum providum et discretum, ad regem Jerusalem Baldewinum, ut per ejus consilium baptismatis susciperet sacramentum; sed⁷ diabolus ecclesiæ semper invadens incrementis, hoc fieri non permisit. Nam legatus populi memorati, antequam ad regem perveniret, a fratre quodam de militia Templi in magnum fuit ecclesiæ scandalum interemptus;

Abridged from W. of Tyre, xx. 32.

¹ erat] erant, W.

² Tortosa.

³ quadraginta] sexaginta, W. of Tyre.

⁴ Veterem . . sive] Introduced by the compiler.

⁵ anxii] anxi, A.

⁶ W. ins. se.

⁷ sed . . permisit] Introduced by the compiler.

A.D. 1150. per quod negotium pie inchoatum usque in diem hodiernum dilationem accepit.

Louis VII. Eodem¹ anno celebratum est divortium inter Lodowicum Diceto, and his regem Francorum et Alienor reginam suam, in Quadragesima col. 526. queen Ali- in qua comites et barones Angliæ² fecerunt ligantiam (Not in nor di- et fidelitatem Eustachio filio regis Stephani; erant enim Diceto.) vorced. consanguinei in quarto gradu; præterea diffamata est de [ad]ulterio, etiam cum infideli, et qui genere fuit diaboli.

Quod dux Normanniæ Henricus Alienor duxit in uxorem.

Marriage Anno Domini MCLI. Dux Normannorum Henricus duxit Alienor R. de of Henry, quondam [Francorum] reginam, quam Lodowicus rex anno præ- Monte, duke of terito propter consanguinitatem et propter præactas causas coll. 468, Normandy, dimiserat, et³ sic factus est dux Aquitanniæ et comes Pictaviæ, 469. and Ali- qui prius fuerat dux Normannorum et consul Andegavorum.

Quo audito rex Francorum Lodowicus commotus est vehementer contra ducem Henricum, eo quod genuerat duas filias ex prædicta Alienor; quapropter noluit ut illa ab aliquo filios susceperet, per quos exhæredarentur filiæ memoratæ. Post festum vero Sancti Johannis, cum dux Henricus esset apud Barbefluviu, ut ad Angliam transfretaret, convenerunt in unum rex Francorum, Eustachius filius regis Stephani, comes Robertus⁴ Perticensis, comes Henricus Campaniensis, et Gaufridus frater ducis Henrici, cum⁵ ingenti copia armatorum, ut duci Henrico Normanniam, Andegaviam cum ducatu Aquitanniæ, et omnem terram suæ dominationis auferrent; quam quidem⁶ quinque viri potentes inter se præpropere diviserunt. Convenientes igitur omnes apud Novum Mercatum, castrum obsidione cinxerunt, et fratrem ducis Gaufridum miserunt cum manu armata, ut⁷ contra ducem Andegaveam ut ipsum expugnaret. Hæc audiens dux Henricus, recessit a Barbefluvio, obsesso castello pro viribus subventurus. Sed antequam dux illuc veniret, redditum est

p. 233.

Neuf-
marché
taken.

¹ Par. has in the margin, "Hoc in anno præterito secundum alios quos." This is in the text in C.; D. omits it.

² Angliæ] Andegaviæ, Hist. Anglor. This seems the earliest authority for this statement. It is found also in the Waverley Annals, p. 234.

³ et . . . Aquitanniæ] From Diceto, col. 526.

⁴ Robertus] Sic, erroneously for Rotrodus, and so the Hist. Anglor.

⁵ cum . . . armatorum] Added by the compiler.

⁶ quidem] etiam hi, O. W., and so the Hist. Anglor., as R. de Monte. Below præpropere is introduced.

⁷ Sic, the corrector forgetting to strike out this ut, when he inserted ut ipsum in the next line. C. D. follow A. as usual.

R. de Monte, col. 469. Id. col. 471. castellum regi Francorum fraude illud observantium, ac si esset captum¹ violenter. Tunc dux Henricus castrametatus est juxta fluvium Andellæ, et partem illam Wilcasini affixit, quæ est inter Iccam flumina et Andellam. Hæc provincia ad ducatum Normanniæ pertinebat; sed Gaufridus comes Andegavensium post mortem Henrici regis Anglorum ad tempus eam concesserat Lodowico. Tradidit etiam igni castella inimicorum suorum Baschervillam, Chitreium, et Stirpineium, cum castello Hugonis de Gornaco, quod Feritatem appellant; denegabat enim idem Hugo debitum famulatum. Castella etiam de Brueboles et aliud quod Villa² nominatur igne cremavit, et inde in Normanniam veniens Richerum de Aquila graviter affixit, qui hostibus suis subsidium ferebat, et municipium ejus Bon-mulins flammis discurrentibus conflagravit. Circa vero finem mensis Augusti, statutis militibus ad custodiam Normanniæ, dux ad Andegaviam pergens obsedit castrum Montis Sorelli, ubi obsidione jugi coarctans inclusos, Willelmum dominum castri, qui partes fratris sui fovebat, cum aliis militibus multis cepit. Hoc quoque infortunio Gaufridus frater ejus compulsus est cum ipso concordari. Rex interea Francorum, de ducis absentia occasionem nactus, Normanniam intravit, partem burgi Tegulariensis³ cum vico quodam castri Vernolii voracibus flammis consumpsit; sed confestim, intervenientibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter regem et ducem.

Diceto, col. 526.

A.D. 1151. Henry ravages the Vexin between the Epte and Andelle. Castles taken or destroyed by Henry.

Mont-Soreau besieged. Louis enters Normandy and burns Tillières.

Truce.

*Quod Robertus de Gorham consecratur abbas de Sancto Albano.*⁴

Hoc quoque anno, rege Anglorum Stephano ad Sanctum Albanum veniente, suggestum fuit ei de languore Radulfi abbatis, ubi, mediantibus episcopis ac cæteris prælatis, concessit ut in eligendo abbate liceret monachis uti privilegiis suis. Quod cum rex gratanter annuisset, communi totius congregationis assensu Robertum de Gorham priorem ecclesiæ elegerunt, qui postea decimo quarto kalendas Julii abbatis benedictionem suscepit. Supervixit autem prædecessor ejus post ipsius promotionem diebus xix., et tunc defunctus sepultus est in capitulo in aliorum abbatum ordine reverenter. Eodem

¹ *captum*] So Par. in margin; præreptum, W., as R. de Monte; C. D. have *captum* in the text.

² *Villa*] Maculvilla, R. de Monte. *Maconville*.

³ *Tegulariensis*] Regulariensis, MSS.

⁴ In the margin is a pastoral staff.

⁵ In the margin opposite to this is "impertinens."

A.D. 1151. anno dictum est cuidam in somnis ut manus suas truncaret et
 A dream. pedes, et sic salvus fieret, quod cum fecisset statim expiravit. R. de Monte, col. 469.
 Death of Matilda, wife of Stephen, 3 May. Illo anno obiit Matildis uxor regis Stephani, die Inventionis Sanctæ Crucis, apud Haingeham,¹ castellum comitis Alberici de Ver, et in abbacia de Feveresham, quam rex Stephanus fundaverat, traditur sepulturæ. Id. col. 470. (Not in R. de M.)
 John of Seez, bishop of Man. Eodem anno Johannes monachus Sagiensis factus est secundus antistes Moine insulæ, quæ est inter Angliam et Hyberniam, propinquior tamen Angliæ, unde et episcopus ille [archi]episcopo subjacet Eboracensi. Primus autem ibi fuerat episcopus Wimundus monachus Saviniensis, sed propter ejus importunitatem² privatus fuit oculis et expulsus. Eodem anno obiit Willelmus episcopus Dunelmensis. R. de Monte, col. 470.
 Geoffrey of Monmouth bishop of S. Asaph. anno Gaufridus Arthurus factus est episcopus Sancti Asaph Norwallia, qui historiam Britonum de lingua Britannica trans- tulit in Latinam. Quo etiam anno in capitulo Cisterciensi sta- tutum est, ne de cætero aliquam³ novam construerent abbatiam; Id. col. 472.
 Four arch- bishopricks in Ireland. excrevit. Johannes Papiro cardinalis, legatione fungens in Hyberniam, quatuor ibi constituit archiepiscopos; qui dum per Angliam transitum habuisset, regi Stephano fidelitatem juravit. Diceto, col. 527.

De quadam hæresi miraculose confutata.

Heresy of Henry in Gascony refuted by a young girl. Circa dies istos, pullulante perversa doctrina Henrici ejus- dam hæretici, et maxime in Wasconia, suscitavit Dominus spiritum puellæ junioris in illa provincia ad illam hæresim confutandam, quam contra articulos fidei prædicabat. Jacebat enim puella in unaquaque septimana per triduum absque voce, sensu, atque flatu, et postmodum ad se reversa, dicebat beatam Mariam orare pro populo Christiano, et beatum Petrum docuisse se fidem orthodoxam. Et sic de fide catholica sapienter disputabat, et præcipue hæresim Henrici convincens, plurimos ab eo seductos ad sinum sanctæ matris ecclesiæ revocavit. R. de Monte, col. 471.

De quodam facto memorabili Conradi imperatoris.

Death of the emperor Conrad III. Eodem anno Conradus impëator, vir prudens et discretus, diem clausit extremum; de quo legitur,⁴ quod dum in sancto Id. col. 468.

¹ This is the authority for the place (Hedingham or Heningham in Essex) of Matilda's death. The date is given by Gervase, col. 1372 (Twysden).

² *importunitatem*] crudelitatem, R. de Monte.

³ *aliquam*] aliqua, A.

⁴ This legend is told by Malmesbury of the emperor Henry III. The compiler has considerably enlarged Malmesbury's account.

Malmesb. Pentecoste præsentibus archiepiscopis, episcopis, et imperii A.D. 1151.
Gesta regum, ii. 192, p. 326. magnatibus in urbe quadam divinis interesset obsequiis, diabolo instigante, surrexit contentio inter praelatos memoratos, quis deberet esse dignior in primatu cathedrali, ut imperatori propius consideret. Altercantibus autem episcopis circa hoc aliisque praelatis, accurrunt eorundem praelatorum ministri cum gladiis et fustibus, et sic plagis impositis, istos de suis sedilibus extrahentes, in eisdem alios intruserunt. Et lite in hunc modum contestata, mitras hinc inde et pastorales baculos confregērunt, sanguinem in ecclesia non minimum effundentes. Quod videns imperator contristatus est vehementer, et iussit ministris suis, ut, expulsis ab ecclesia scismaticis illis, sedarent tumultum. Quod cum factum fuisset, imperator praelatos illos graviter increpans, iussit ut violatam reconciliarent ecclesiam, ne in tanta solemnitate a missarum obsequiis defraudati, Spiritus Sancti praepeirent adventum. Sedato itaque tumultu et ecclesia utcunque reconciliata, inchoatum est missæ officium, et licet temere fuisset attempatum, sicut rerum exitus evidenter ostendit, tamen usque ad Evangelii pronunciationem est perductum. Sed cum chorus novissimum sequentiæ versum percantasset, *Hunc diem gloriosum fecisti*, levavit vocem suam diabolus in excelsis, et distincte ad intelligendum, cunctis audientibus, cantare coepit, *Hunc diem bellicosum ego feci*. Hanc itaque vocem adeo terribilem cum omnes intellexissent, contuebantur sese ad invicem singuli, admirantes quid¹ hoc esset. Tunc imperator, qui vir erat prudens et devotus Dei cultor, animadvertit vocem esse Sathanæ subsannantis et impropertantis tam enorme discidium praelatorum. Et præcepit continuo, ut archiepiscopus, qui missam erat celebraturus, casulam deponeret, donec super tanta injuria Spiritui Sancto foret satisfactum, qui ea die solet donis suis mysticis corda fidelium illustrare. Deinde famulos suos mittens per plateas et vicos civitatis, p. 234. fecit convenire pauperes omnes et debiles infra ecclesiam violatam et extra; esurientes pavit, sitientes potavit, nudos vestivit, calceamenta necessitatem habentibus erogavit; de senibus et valetudinariis, qui in grabatis jacebant per urbem, idem fecit, aureum singulis donavit, injungens cunctis ut divinam implorarent misericordiam, ne populo suo imputaret praelatorum superbiam Deus, quo minus Spiritus sui præstolarentur adventum. Purpuram præterea deposuit, saccum et cilicium induit, vestigiis nudis per pavementum incedens, pauperibus ministravit, exemplumque aliis præbens omnes ad elemosinas et lacrimarum effusionem commovit. Tunc² mag-

¹ *quid hoc*] quis hic, W., though O. has *quid hoc*.

² From here to the end of this legend is the compiler's own.

A.D. 1151. nificus imperator videns ecclesiæ pavementum lacrimis ubertim perfusum, quod prius sanguine fuerat tabefactum, jussit fiducialiter missæ inchoare officium, et cum summa devotione inceptum obsequium compleverunt. Tandem cum perventum erat ad versum supradictum, *Hunc diem gloriosum tu fecisti*, præcepit imperator, ut versus a choro tertio repeteretur, in contumeliam Sathanæ; et demum finito versu jussit omnes aliquandiu silere, ut audirent si hostis antiquus, ut prius fecerat, aliquid subsannando proferret. Sed cum aliquantulum expectassent, et nihil audissent; "Noveritis," ait imperator, "quod inimicus noster confusus recessit." Tunc omnes congaudentes in Domino et exultantes, residuum missæ feliciter peregerunt, glorificantes Spiritum Sanctum, qui imperatori tale consilium inspiravit. Successit ei in imperium Romanum Fredericus nepos ejus. R. de Monte, col. 468.

Hoc anno obiit Papa Eugenius et multi divites cum eo.

Death of Eugen-
nius III.
Anasta-
sius IV.
Death of S.
Bernard,
and arch-
bishop H.
Murdac.
Anno Domini MCLII. Eugenius Papa diem clausit extremum, Vit. Pontif. mense Julio; cui succedens Anastasius, sedit in cathedra Romana anno uno, mensibus quatuor, et diebus viginti quatuor. Eodem anno Ricardus de Beumeis, archidiaconus Middel-Diceto, sexensis, consecratus est episcopus Londoniensis. Eodem anno col. 527. Bernardus abbas Clarevallensis migravit ad Dominum, et R. de Monte, col. 475. Henricus Murdac archiepiscopus Eboracensis.

Item obiit rex Scotorum David.

Death of
Eustace,
Stephen's
son, Feb. 2,
and David I.
k. of Scots.
Malcolm
IV.
Eodem anno,¹ cum Eustachius filius regis Stephani in die Id. Sancti Laurentii terram beati Eadmundi martyris prædatum iret, subita morte præreptus est, et apud Feveresham in Diceto, abbatia, quam² rex Stephanus pater ejus fundaverat, est sepul- col. 527. tus. Obiit eodem anno David rex Scotorum; et successit ei Malcolmus nepos ejus.

Quod dux Henricus in Anglia potenter applicuit.

Henry
duke of
Normandy
lands in
Eodem anno, dux Normannorum Henricus et Aquitanorum, R. de comes Pictavensis et Andegavensis, cum navibus xxxvi.³ et⁴ Monte, col. 472.

¹ In the margin is a portrait and crown reversed. puncted. C. has xxxvii., and D. xxxii., not observing the point, and the latter omitting the v. The Hist. Anglor. has xxxvii.
² quam . . . fundaverat] Added by the compiler.
³ xxxvi.] So O. W.; A. had xxxvii., but the last figure is ex-
⁴ et . . . nimis] Added by the compiler.

R. de
Monte,
col. 473.
Id. col.
474.
Id. col.
473.
Id. col.
475.

militia magna nimis ad Angliam transfretavit, et infra octavas A.D. 1152. Epiphaniae, Malmesberionse castellum obsedit et cepit; indeque England, profectus, castellum de Craumerse obsidione vallavit. Sed and takes intercurrentibus viris, inter¹ ducem et regem ita convenit, quod Malmesbury castle. rex Stephanus castrum illud propriis sumptibus complanaret. Crowmarsh fuerat, rege Stephano Craumerse subvertente. Castella etiam razed. de Radingis et de Bretewelle² dux Henricus in sua jura recepit. Brightwell, and Gundreda etiam Warewic comitissa, regis Stephani militibus Warwick de castello ejusdem urbis ejectis, tradidit municipium Henrico surrendered. duci, et³ sic prosperatum est negotium ejus. Eodem anno natus Birth of est duci Henrico filius ex Alienor uxore sua, et vocatus est his son Willhelmus, quod proprium nomen est ducibus Aquitannorum William. et comitibus Andegavorum.⁴

De concordia facta inter regem Stephanum et ducem Henricum.

Id.
Diceto,
col. 527.
R. de
Monte,
col. 475.
Diceto,
col. 527.

Anno Domini MCLIII. Justicia de cælo prospiciente, et dili- Treaty gentia Theodaldi Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum between regni intercedente,⁵ rex Anglorum Stephanus et dux Norman- Stephen norum Henricus apud⁶ Walingeford in talem concordiam conve- and Henry, nerunt: rex Stephanus omni⁷ hærede viduatus, præter solum- duke of Normandy. modo ducem Henricum, recognovit in conventu episcoporum et aliorum regni optimatum, quod jus hæreditarium dux Henricus in regnum Angliæ habebat; et dux benigne concessit, ut rex Stephanus tota vita sua, si vellet, regnum pacifice possideret. Ita tamen confirmatum est pactum, quod ipse rex et episcopi tunc præsentibus cum cæteris optimatibus regni jurarent, quod dux post mortem regis, si illum superviveret, regnum sine contradictione aliqua obtineret. Et sic⁸ hic⁹ illud propheticum Merlini¹⁰ attendatur, quod dicit; "Nocebit possi-

¹ *inter ducem et regem*] religiosus inter partes, O. W.

² *Bretewelle*] Bercewelle, Hist. Anglor. Brightwell.

³ *et . . . ejus*] Introduced by the compiler.

⁴ *-ensium* is written above *Andegavorum*; C. is corrected accordingly; D. has *Andegavensium*, and immediately afterwards in a later hand "qui cito obiit." R. de Monte has *Pictavorum*.

⁵ Here the *Historia Anglorum* inserts the story of Matilda inter-

posing and asserting Henry to be her son by Stephen. See above, vol. I. p. 204.

⁶ *apud Walingeford*] Introduced by the compiler.

⁷ *omni . . . Henricum*] Introduced by the compiler.

⁸ *sic*] si, W., as Diceto; the *c* has been inserted in A.

⁹ *hic*] So altered in A. from *nunc*, which W. has; *si nec*, D.

¹⁰ Merlin's name is not in Diceto, nor are the words of the prophecy given.

A.D. 1153. "denti ex impiis pietas, donec sese genitore induerit;" mani-
Treaty festum est regem Stephanum Henricum induisse hæredem,
between quem non genuit,¹ dum ipsum adoptavit² in filium et regni par- Diceto,
Stephen ticipem et postmodum successorem; in rege quoque ducem, et col. 527.
and Henry. in duce omnes venerarentur³ regem. Regalia passim a proceri-
bus usurpata rex in sua recipiet. Possessiones, quæ ab invaso- R. de
ribus direptæ erant, ad legitimos possessores, quorum fuerant Monte,
regis Henrici tempore, revertentur. Castella adulterina,⁴ quæ col. 476.
Peace. tempore regis a quocunque constructa sint, diruentur, quorum Diceto,
numerus ad undecies centum et quindecim excrevit. Rex colo- col. 528.
nos prædiis assignabit, ædificia combusta renovabit, replebit
pascua armentis, decorabit ovibus montana. Clerus debitam
tranquillitatem se habere gaudet, exactionibus indebitis non
gravabitur. Vicecomites in locis ponentur consuetis, et neminem
ex odio persequentur. Non gratificabuntur⁵ amicis, non indul-
gentiis crimina sullebunt, suum cuique ex integro reserva-
bunt. Metu pœnarum afficient nocentes, fures et prædones
terrebuntur in furca et sententia capitali. Milites juxta⁶ Ysaïam
gladios convertent in vomeres, et lanceas in⁷ ligones; a castris
ad aratra, a tentoriis ad ergasteria redibunt clientes ab excubiis
fatigati, in communi lætitia respirabunt. Relevabitur rusticitas
otio innocens et quieta; negotiatores commercium ditabit, cele-
bris et publica moneta una et eadem erit in regno ex⁸ argento
percutsa. Werra⁹ igitur, quæ septendecim annis sævierat, hoc (Not in
fine quievit. Diceto.)

De milite Oeno qui purgatorium vivus intravit.

Legend of Concordia¹⁰ itaque inter regem Stephanum et ducem Henri- Henrici
the entry cum, ut dictum est, confirmata, miles quidam Hoenus nomine Salteriensis
of the qui multis annis sub rege Stephano militaverat, licentia a rege Tract. de
soldier Purgatorio

¹ genuit] credit, Hist. Anglor.

² adoptavit] habuit, Hist. An-
glor.; arrogavit, Diceto.

³ venerarentur] venerabantur, A.,
altered from *venerarentur*.

⁴ adulterina] Introduced by the
compiler.

⁵ gratificabuntur] gratificaban-
tur, A.

⁶ juxta Ysaïam] Introduced by
the compiler.

⁷ in] et, A. C.; D. has been
corrected.

⁸ ex argento] om. W. It is not
in Diceto.

⁹ This last sentence is the com-
piler's.

¹⁰ This legend will be found in MS.
Cotton, Nero A. 7, and is printed in
Colgan's *Trias Thaumaturga* (Lo-
van. 1647), Appendix VI. ad Acta
S. Patricii, p. 273. The edition of
Messingham, *Flor. Insulæ Sanc-*
torum (Paris 1624), which Migne
has reprinted in vol. 180 of his
Patrologia, is partly from this S.
Alban's compilation.

S. Patricii, impetrata, profectus est in Hyberniam ad natale solum, ut A.D. 1153. (Migne's Patrologia clxxx. col. 989.) parentes visitaret. Qui cum aliquandiu in regione illa demoratus fuisset, cepit ad mentem reducere vitam suam adeo flagitiosam, quod ab ipsis cunabulis incendiis semper vacaverat et rapinis, et quod magis dolebat, se ecclesiarum fuisse violatorem et rerum ecclesiasticarum invasorem, præter multa enormia, quæ intrinsecus latebant, peccata. Miles igitur poenitentia ductus ad episcopum quendam illius regionis accessit; cui cum peccata sua devotus per ordinem retulisset, increpavit eum graviter episcopus, asserens illum nimis divinam clementiam offendisse; unde miles multum contristatus Deo condignam facere poenitentiam cogitavit. Episcopus autem, ut justum sibi videbatur, volens ei infligere poenitentiam, miles respondit; "Dum igitur, ut asseris, Factorem meum tam graviter offendere, rim, poenitentiam assumam, omnibus poenitentiis graviolem; et ut peccatorum meorum merear remissionem accipere, purgatorium Sancti Patricii volo intrare." De hoc quoque purgatorio et ejus origine, quod sequitur tradunt veteres historiae Hybernenses.

De ratione purgatorii supradicti.

Magnus Patricius, dum in Hybernia verbum Dei prædicaret et multis ibi miraculorum signis choruscaret, bestiales illius patriæ homines terrore infernalium tormentorum ac Paradisi amore gaudiorum a mortuis studuit¹ revocare. Sed ipsi plano sermone affirmabant, se non conversuros ad Christum, nisi oculata fide prius conspicerent quæ promisit. Unde beatus Patricius, [dum]² pro salute populi in jejuniis, vigiliis, et orationibus positus³ Dominum precaretur propensius, pius Dei Filius apparens ei duxit eum in locum desertum, et ostendit illi speluncam rotundam et obscuram intrinsecus, et dixit: "Quisquis veraciter poenitens et in fide constans hanc speluncam ingressus fuerit spatio unius diei ac noctis, ab omnibus in ea purgabitur peccatis, quibus in tota vita sua Deum offendit; atque eam ingrediens non solum tormenta malorum, sed [si] in Dei dilectione constanter perseveraverit, videbit et gaudia beatorum." Sic Domino disparente, Sanctus Patricius, tam pro Domini apparitione quam pro speluncæ ostensione lætus, sperabat miserum Hybernæ populum se ad fidem catholicam conversurum, et in loco illo confestim oratorium construens, speluncam, quæ in cimiterio est, ante frontem ecclesiæ

¹ O. W. ins. *operibus*.

² *dum*] om. A. C.; D. inserts *cum*.

³ *positus*] *positis*, W.

A.D. 1153. [muro] circumdedit, et januam cum seris apposit, ne quis eam Henri Legend of sine ejus licentia introiret. Canonicos regulares loco illo intro- Salteriensis
S. Patrick's duxit, et priori ecclesiæ clavem custodiendam commisit, sta- Tract. de
Purgatory. tuens, ut quicumque purgatorium ingredi voluerit, ab episcopo Purg. S.
loci licentiam habeat, et cum litteris episcopi accedat ad Patricii.
priorem, et ab eo instructus purgatorium intret. Multi autem
in diebus beati Patricii purgatorium intraverunt, qui reversi,
testati sunt se tormenta gravia pertulisse, et gaudia magna
ibidem et inenarrabilia conspexisse.

Quod miles Oenus de licentia episcopi loci purgatorium intravit.

Miles itaque supradictus cum angustiose nimis ab episcopo memorato licentiam postularet purgatorium experiendi, cum illum cognovisset [episcopus] inflexibilem, tradidit ei litteras suas ad priorem loci, mandans ut cum illo ageret, sicut fieri solet cum illis qui purgatorium ingredi deprecant. Prior autem visis litteris militem in ecclesiam perduxit, ubi per dies quindecim orationibus devotus instabat, et illis sic diebus elapsis, mane missa a priore celebrata, sacra communione militem communivit, adductumque ad speluncæ introitum aqua eum benedicta aspersit. Et aperto ostio, dixit: "Ecce nunc intrabis in
" nomine Jesu Christi, et per concavitatem speluncæ tamdiu
" ambulabis, donec in unum campum exiens aulam invenies
" artificiosissime fabricatam. Quam cum ingressus fueris, statim
" ex parte Dei nuntios habebis, qui tibi pie quid facies indi-
" cabunt." Vir autem ille virilem gerens animum, ad pugnam dæmonum audacter prorupit, atque omnium se orationibus commendans, frontem suam vivificæ Crucis signo munivit, et intrepidus portam intravit; et ostio post eum obserato, prior cum processione ecclesiam repetivit.

Quod miles ad aulam perveniens eam intravit.

Miles itaque per speluncam audacter progrediens, lumen paulatim totius claritatis amisit. Sed tandem parvo lumine apparente, ad campum prædictum pervenit et aulam. Lux ibi non erat, nisi qualis in vespere hic habetur. Aula parietes non habebat, sed columnis erat per gyrum subnixa, ut claustrum solet monachorum. Ingressusque eam et intus sedens, oculos studiose huc illucque convertit, admirans illius pulchritudinem et structuram. Ubi cum paululum solus sedisset, ecce quindecim viri quasi religiosi et nuper rasi, albisque vestibus induti, regiam intraverunt; et salutantes eum in nomine Domini, consederunt. Tunc aliis tacentibus, unus loque-

*Ad militem
intrantes
viri xv. in-
struxerunt
eum.*

Henrici
Salteriensis
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

batur cum ipso dicens: "Benedictus sit Deus omnipotens, qui A.D. 1153.
" bonum tibi propositum inspiravit, ut pro peccatis tuis pur- Legend of
" gatorium hoc intrares; sed nisi te viriliter habeas, in cor- S. Patrick's
" pore et anima simul peribis. Mox enim, ut hanc domum Purgatory.
" fuerimus egressi, multitudo replebitur spirituum immundo-
" rum, qui tibi gravia inferentes tormenta, minabuntur inferre
" graviora. Promittent te ducturos ad portam qua intrasti,
" si te decipere possint ut revertaris; sed si tormentorum
" afflictione victus, vel minis territus, seu promissione de-
" ceptus, assensum eis præbueris, in corpore pariter et anima
" peribis. Si vero fortis in fide¹ spem totam in Domino
" posueris, ut nec tormentis, nec minis, seu promissionibus
" eorum adquieveris, sed corde integro eos contempseris, ab
" omnibus purgaberis delictis, et tormenta malorum videbis
" et requiem similiter bonorum. Et quotienscunque te cru-
" ciaverint, invoca Dominum Jesum Christum, et per invoca-
" tionem hujus nominis statim liberaberis a quocunque tor-
" mento, in quo eris. Tecum hic amplius esse non possumus,
" sed Deo te omnipotenti commendamus."

Quod daemones militem graviter affligerunt.

Miles itaque a viris solus relictus, ad novi generis militiam
est² instructus. Cumque intrepidus pugnam dæmonum expec-
taret, subito coepit circa domum tumultus audiri, ac si omnes
homines, qui in mundo sunt, cum animalibus ac bestiis stre-
puissent. Et post horridum sonum sequitur terribilior visus
dæmonum. Coepit enim undique dæmonum deformium in-
numera multitudo in aulam irruere, et militem deridendo salu-
tare. "Alii homines," inquiunt, "qui nobis serviunt, non nisi
" post mortem ad nos veniunt, sed tu nostram societatem, cui
" studiose deservisti, in tantum honorare desideras, quod vivens
" nobis corpus tuum decernis et animam commendare. Huc
" venisti ut pro peccatis tormenta sustineres? Habebis nobis-
" cum pressuras et dolores. Veruntamen pro eo quod nobis
" curiose ministrasti, si reverti volueris ad portam qua in-
" trasti, te ducemus illæsum, ut gaudens in mundo vivas, et
" omne quod corpori tuo suave est penitus non amittas." Hæc
ideo dæmones dixerunt, quia aut terrore eum aut blanditiis deci-
pere voluerunt. Sed miles Christi nec terrore concutitur, nec
blandimento seducitur, dum æquo animo eos ita contempsit,
quod tacite sedens nec unum verbum respondit. At dæmones se

¹ fide] fidem, A.

| ² est] esse, A.

A.D. 1153. contemni indignantes, rogum in aula ingentis incendii succen- Henrici
 Legend of derunt. Et manus militis pedesque colligantes, in ignem eum Salteriensis
 S. Patrick's projecerunt, uncis ferreis huc illucque per incendium detra- Tract. de
 Purgatory. hentes. Et ille in ignem missus, cum prius grave tormentum Purg. S.
 sensisset, nomen Jesu Christi invocavit, dicens; "Jesu Christe Patricii.
 p. 236. "miserere mei." Ad hoc quoque nomen incendium rogi ita
 extinctum est, ut nec totius rogi scintilla unica appareret.
 Quod cernens miles, in animo proposuit, ut eos de caetero non
 formidaret, quos invocato Christi auxilio vinci conspexit.

De secundo pœnali loco in quo miles trahebatur.

Relinquentes vero aulam dæmones, militem diutius per vas-
 tam regionem quandam detraxerunt; nigra erat terra, et regio
 tenebrosa. Traxerunt eum dæmones illuc recto¹ tramite, quo
 sol oritur in æstate. Quo convertentes, cœpit miles quasi vulgi
 totius orbis miseros ejulatus audire. Tandem a dæmonibus
 tractus, in campum pervenit longum et latum, miseriis ac do-
 lore perplenum, cujus longitudo non potuit transvideri. Cam-
 pus ille hominibus utriusque sexus et ætatis diversæ, nudis et
 in terra jacentibus ventribus² deorsum versis, plenus erat, quo-
 rum corpora simul et membra, clavis ferreis et ignitis in terram
 usque transfixis,³ miserabiliter torquebantur. Aliquando autem
 præ doloris angustia terram comedebant, clamantes et eju-
 lantes, "Parce parce, miserere miserere;" cum qui sui mise-
 retur penitus non adesset. Dæmones etiam super miseros
 currentes, gravibus eos flagris cædebant, et militi dicebant,
 "Hæc tormenta, quæ vides, sentiendo patieris, nisi nobis ad-
 quiescas, ut ad portam per quam intrasti revertaris, ad
 "quam si volueris pacifice deducaris." Sed ille ad mentem
 revocans, qualiter ipsum Deus alibi liberaverit, credere eis⁴ om-
 nino contempsit. Tunc dæmones eum in terram prosternentes,
 ad modum aliorum configere conati sunt; sed invocato no-
 mine Jesu Christi ab eo, nihil amplius in loco illo ei facere
 potuerunt. In alium campum militem trahentes dæmones, hanc
 ibi differentiam conspexit, quod sicut in campo superiori
 homines afflicti ventres habuerunt deorsum versos, ita in hoc
 campo dorsa solo hærebant. Dracones autem ignei super quos-
 dam sedentes, et dentibus eis igneis corrodentes, modo mise-
 rabili affligebant. Aliorum quoque colla, brachia, et corpora
 serpentes igniti circumcingentes, aculeos oris sui igneos eorum

¹ recto] retro, W., though O. has
 recto.

² ventribus] ventris, A. O. W.

³ transfixis] Sic, all the MSS.

⁴ eis] eis, A. It is altered in D.
 and struck through with a line in C.

Henrici cordibus infixerunt. Bufones etiam miræ magnitudinis et hor- A.D. 1153.
 Salteriensis roris, super quorundam pectora incumbentes, deformibus rostris Legend of
 Tract. de suis eorum corda extrahere conabantur. Dæmones præterea S.Patrick's
 Purg. S. super singulos cursitantes, et flagris asperrimis cædentes, miseros Purgatory.
 Patricii. graviter cruciabant, nec unquam a fletu et ejulatu afflicti ces-
 sabant. Inde trahentes militem dæmones in alium pœnalem
 campum, invenit ibi tantam utriusque sexus et ætatis diversæ
 multitudinem, ut totius orbis plenitudinem vincere crederetur;
 alii ibi pendebant in flammis sulphureis, igneis cathenis per
 pedes et tibias, capitibus ad ima demissis, alii per manus et
 brachia, alii per capillos et capita; alii pendebant in flammis
 igneis in uncis ferreis et ignitis per oculos et nares, alii per
 aures et fauces, alii per testiculos et mamillas. Nec inter fle-
 tus miseros universorum et ejulatus flagella dæmonum defue-
 runt. Cumque militem hic sicut in aliis pœnis inimici torquere
 voluissent, nomen Christi invocavit et illæsus evasit.

De rota ferrea et ignita.

Ab illo pœnali loco dæmones militem impellentes venerunt
 ad rotam quandam ferream et ignitam, cujus radii et canti
 uncis ferreis et igneis erant undique circumfixi, in quibus
 homines pendentes a flamma tetri sulphureique incendii, quæ
 a terra surgebat, graviter urebantur. Hanc enim rotam dæ-
 mones tanta agilitate impingebant vectibus quibusdam ferreis,
 ut nullum omnino hominem ab alio posset discernere; quia
 præ nimia cursus celeritate nihil nisi ignis incendium appa-
 rebat. Nec minori tormento vexabantur hi, qui veribus trans-
 fixi, ad ignem assati deguttabantur a dæmonibus ex metallis
 liquefactis vel fornacibus cremabantur, seu illi, qui in sarta-
 ginibus frigeabantur. Vidit præterea miles, trahentibus eum
 ministris tartareis, domum innumeris caldariis plenam,¹ quæ
 piceis sulphureisque liquaminibus ac diversis repleta bullien-
 tibus metallis, homines utriusque [sexus] omnis conditionis et
 ætatis continebant. Quorum quidam ex toto, quidam usque
 supercilia et oculos, alii usque ad labia et colla, alii ad pectus
 usque et femora, alii ad genua usque et crura, alii manum
 unam vel pedem, alii ambas manus et pedes in caldariis tene-
 bant; omnes præ doloris angustia vociferabant, ac miserabiliter
 ejulabant. Et cum cœpissent dæmones militem cum aliis
 submergere, liberatus est Christi nomine invocato.

¹ plenam] plenum, A.

A.D. 1153.

De vento vehementi et flumine¹ foetido.

Legend of S. Patrick's Purgatory. Unde dæmones militem in montem excelsum impellentes, ostenderunt ei utriusque sexus homines et ætatis diversæ multitudinem copiosam, qui omnes nudi sedebant, et super digitos pedum curvati, et ad aquilonem versi, quasi mortem perterriti expectabant. Et ecce subito ventus turbinis vehementis, ab aquilone veniens, ipsos omnes et cum eis militem arripuit, et in aliam montis partem, in flumen frigidum et foetidum, flentes et² vociferantes projecit. Et cum de aqua frigidissima surgere conarentur, dæmones super aquam currentes in ipso omnes flumine summerserunt. At miles Christi nomen invocavit, et confestim in alia se ripa invenit. Tunc dæmones illum contra Austrum trahentes, ostenderunt flammam teterrimam et foetore sulphureo plenam de puteo quodam ascendere, et homines nudos et quasi igneos velut scintillas igneas in aerem sursum compelli, et flammarum vi deficiente, iterum in ignem et puteum relabi. At dæmones militi dixerunt, "Puteus iste flammivomus introitus est inferni, ubi nostrum [est]³ habitaculum; et quoniam nobis hucusque studiose servisti, hic nobiscum sine fine manebis; et si hunc⁴ puteum ingressus fueris, in anima pariter et corpore peribis. Sed tamen si adhuc nobis consentire volueris, ut revertaris ad portam qua intrasti, illæsus redibis." Ille autem de Dei adiutorio confisus, qui eum totiens liberaverat, eorum exhortationes contempsit. Tunc dæmones indignati [sese] projecerunt in ignem putei, et secum militem intruserunt; et quo miles in eo profundius descendit, eo latiore puteum conspexit, et penam in illo graviolem sensit. In puteo quoque illo miles tantam angustiam sensit et miseriam, ut diu oblitus sit sui Adjutoris. Sed Deo tandem illum respiciente, nomen Jesu Christi invocavit, et protinus vis flammæ eum in aerem sursum levavit, ubi in descensione putei aliquandiu attonitus stetit. Sed ecce novi dæmones ex ore putei prorumpentes dixerunt, "Et tu qui hic stas, cui socii nostri dixerunt hoc⁵ esse infernum, non ita fore scias; nam consuetudinis nostræ est semper mentiri, ut quos decipere non possumus per verum, decipiamus per falsum; hic non est infernus, sed nunc te ad infernum ducemus."

¹ *flumine*] fulmine, A.² *et*] in, A.³ *est*] om. A. D. It is interlined in C.⁴ *hunc*] hoc, A.⁵ *hoc*] hunc, W.

De mirabili ponte quem transiturus erat.¹

A.D. 1153.

Henrici
Salteriensis
Tract. de
Purg. S.
Patricii.

Trahentes igitur militem hostes novi cum tumultu horrissono p. 237.
ad flumen quoddam foetidum, latissimum, ac totum flamma² Legend of
sulphureo incendio coopertum, dæmonumque multitudine re- S. Patrick's
pletum, dicentium ei, quod sub flumine illo esset infernus. Purgatory.
Pons vero protendebatur ultra flumen, in quo tria quasi im-
possibilia videbantur; unum, quod ita lubricus erat, ut etiamsi
latus esset, nullus vel vix aliquis in eo pedem figere posset;
aliud quod adeo strictus erat, quod nullus in eo stare vel
ambulare valebat; tertium quod ita altus est et a flumine
remotus, quod horrendum erat deorsum aspicere. "Oportet
"te," inquit dæmones, "super pontem hunc ambulare, et
"ventus ille qui te projecit in³ aliud flumen proiciet in istud.
"Et confestim a sociis nostris, qui in flumine sunt, capieris,
"et in profundum inferni demergeris." Sed miles, invocato
nomine Jesu Christi, pontem audacter ingressus, coepit pede-
tentim super pontem incedere, et quo amplius processit in eo,
tanto viam largiorem invenit; unde pontis latitudo in brevi
ita crevit, ut viæ publicæ amplitudinem præferret. Porro
dæmones conspicantes militem tam libere super pontem ince-
dere, vocibus suis profanis ita horride aerem concusserunt,
quod stridore illo magis erat attonitus quam illatione tormen-
torum, quæ prius fuerat a dæmonibus perpessus. Alii hostes,
qui sub ponte in flumine erant, uncus suos ferreos et ignitos
projecerunt ad illum, sed militem tangere nequiverunt. Et
sic demum secure processit, quia nihil sibi contrarium invenit.

Quod miles a vexatione dæmonum liber effectus sit.

Miles itaque invictus, jam liber factus a vexatione spirituum
immundorum, vidit ante se murum altum et in aere⁴ devexum,
mirabilem et structuræ⁵ impreciablem, in quo portam unam,
sed tamen clausam, cernebat. Hæc metallis ac pretiosis exor-
nata lapidibus splendore admirabili radiabat. Ad quam cum
miles appropinquaret, patuit contra ipsum, a qua tantæ sua-
vitatis odor ei occurrens exivit, ut, viribus corporis resump-
tis, tormenta quæ pertulerat sibi in refrigerium verterentur.

¹ The heading in W. is *De ponte
stricto, lubrico, et alto.*

² *flamma sulphureo incendio*] Sic,
all the MSS. Nero A. 7 has "sul-
phurei incendii flamma."

³ *in*] et, A. D. It is altered in
C.

⁴ *aere*] arre, A

⁵ *structuræ*] stricture, A.

A.D. 1153. Egressa est enim contra ipsum venientem, cum crucibus, Henrici Legend of cereis, et vexillis, ac velut palmarum aurearum ramis, tam Salteriensis S. Patrick's ordinata processio, quod nunquam talis visa fuerat in hoc Tract. de Purg. S. mundo. Sequebantur prædicta de omnibus ordinibus utriusque Patricii.

sexus homines, quorum alii archiepiscopi et episcopi, alii abbates, monachi, et presbyteri, ac singulorum ecclesiæ graduum ministri, qui omnes sacris vestibus et suis ordinibus congruis induti militem cum jocunda veneratione susceperunt, atque cum concentu harmoniæ inauditæ infra portam secum feliciter conduxerunt. Finito itaque concentu, duo archiepiscopi cum eo loquentes benedixerunt Deum, qui tanta constantia in tormentis, per quæ transiit et quæ pertulit, ejus animam confirmavit. Illis igitur militem per patriam conducentibus, invenerunt et illi ostenderunt prata amœnissima diversis floribus fructibusque¹ herbarum arborumque multiformium decorata, ex quorum suavitatis odore [in æternum], ut sibi visum est, vivere potuisset. Nox illam aliquando non obnubilat, quia semper cælesti quadam claritate et inedicibili splendore coruscat. Tantam ibi hominum beatorum utriusque sexus vidit multitudinem, quantam² residuum sæculi credidit continere non posse. Chori choris per loca astiterunt, ac dulcis harmoniæ concentu Creatorem omnium laudaverunt. Alii quasi reges coronati incedebant, alii amictu aureo induti videbantur, nonnulli variis indumentis erant decorati, juxta quod unusquisque in sæculo utebatur. Singuli de propria felicitate gaudebant, singuli de aliorum liberatione et gaudio exultabant. Omnes, qui militem intuebantur, de ejus adventu Deum benedicebant, et de ejus ereptione a mortuis congaudebant. Non æstum, non frigus ibi aliquis sentiebat, nec quicquam quod offendere posset vel nocere videbat.

Quod miles in Paradisum perductus terrestrem gaudia viderit beatorum.

Tunc sancti pontifices, qui militi patriam tam præclaram ostenderant, dixerunt ei: "Quoniam misericordia Dei ad nos illæsus pervenisti, rationem a nobis audire debes de singulis quæ vidisti. Patria hæc terrestris est Paradisus, unde pro peccatis suis ejectus est homo primus, hinc vero expulsus in miseriam illam projectus est, in qua homines moriuntur; ex cujus carne nos omnes propagati, et in peccato originali omnes nati, per fidem Domini nostri Jesu Christi, quam in baptismo

¹ A. ins. et.

| ² *quantam*] quantum, A. D.

Henrici Salteriensi Tract. de Purg. S. Patricii. "suscepimus, ad hunc paradisum reversi sumus. Et quoniam A.D. 1153. "post fidei susceptionem innumeris actualibus sumus implicati Legend of "peccatis, non nisi per purgationem peccatorum et afflictionem S. Patrick's "poenarum huc potuimus pervenire. Pœnitentiã enim, quam Purgatory. "ante mortem vel morientes suscepimus et in sæculo non "peregimus, in locis quæ vidisti pœnalibus, juxta modum et "quantitatem culparum per¹ tormenta restant luenda. Omnes "enim qui hic sumus, in locis illis pœnalibus fuimus pro "peccatis. Et omnes, quos in poenis vidisti, præter eos qui "infra os putei infernalis existunt, ad hanc requiem per- "venient, et tandem salvi fient. Omni namque die inde "aliqui purgati ad nos veniunt, et nos in hanc requiem sicut "et fecimus te introducimus venientes, nec nostrum aliquis "novit, quamdiu hic [fuerit] moraturus. Per missas vero, "psalmos, elemosinas, et orationes ecclesiæ generalis,² et per "specialia³ amicorum auxilia, aut purgandorum tormenta "mitigantur, aut de ipsis suppliciis ad minora transferuntur, "donec penitus liberentur. Ecce ut vides, hic in magna quiete "sumus, sed nondum tamen ad supernam cæli lætitiã ascen- "dere sumus digni. Transibimus hinc post spatium a Deo "singulis constitutum, in Paradisum cælestem, sicut Deus "providet, transituri."

Quod miles cælesti visione sit recreatus et cibo spirituali refectus.

Deinde præsules venerandi militem in montem declivum ducentes, jusserunt ut aspiceret sursum. Quo cum aspiceret, interrogabant, cujusmodi coloris⁴ cælum esset, respectu loci in quo stetit; qui respondit, colori simile esse auri in fornace ardentis. "Hoc," inquiunt, "quod nunc vides, introitus est "cæli et cælestis Paradisi. Quando enim aliqui⁵ a nobis rece- "dunt, hic in cælum ascendunt. Et quam diu hic manemus, "cotidie semel pascit nos cibo cælesti Deus; et quali hic "pascamur cibo, nobiscum senties jam gustando." Vix ser- mone finito, et ecce quasi radius flammæ ignis de cælo⁶ de- scendens, patriam totam cooperuit, et quasi per radios super capita singulorum subsidens, flamma⁷ demum tota in eis in-

¹ *per tormenta restant luenda*] tormenta luendo persolvimus, Nero A. 7. The alteration spoils the sense.

² A. repeats *generalis*.

³ *specialia*] speciales, A. O. W.

⁴ A. repeats *coloris*.

⁵ *aliqui*] aliquid, A.

⁶ A. repeats *de cælo*.

⁷ *flamma*] flammam, A.

A.D. 1153. travit. Unde miles tantam dulcedinis in corde simul et cor-
 Legend of pore sensit suavitatem, quod vix intellexit utrum vivus an
 S. Patrick's mortuus fuisset; sed hora illa in momento transivit. Ibi miles
 Purgatory. libenter in ævum maneret, si ibi his deliciis frui liceret. Sed
 p. 238. post talia tantaque jocunda, ei tristia¹ referuntur. "Quoniam,"

Henrici
 Salteriensis
 Tract. de
 Purg. S.
 Patricii.

inquit sancti præsules, "et requiem beatorum, ut deside-
 "rasti, et tormenta malorum nunc pro parte conspexisti,
 "oportet te jam, ut per eam² viam, qua veneras, revertaris.
 "Si autem, quod absit, male vixeris, amodo ad sæculum re-
 "versus, vidisti quanta te expectant tormenta. Si vero bene
 "vixeris et religiose, securus esto; quia huc ad nos pervenies,
 "quando de corpore exhibis. In isto quoque reditu quo nunc
 "reverteris nec dæmonum tormenta formidabis, quia dæmones
 "ad te non audebunt accedere, nec tormenta tibi³ poterunt,
 "quæ vidisti, nocere." Tunc miles flens et ejulans ait, "Hinc
 "discedere non valeo, quia valde timeo, ne per fragilitatem
 "humanæ miseriæ aliquid delinquam, quod me impediat huc
 "redire." "Non," inquit, "sicut tu vis, erit, sed sicut
 "Ille, qui et nos et te fecit, voluerit, ita fiet." Mœrens igitur
 et lngens miles ab eis reducitur ad portam, et eo contra
 voluntatem suam egresso, clauditur porta post ipsum.

Quod miles ad sæculum reversus devotus Jerosolimam petierit.

Miles igitur Hoenus via qua venerat reversus, ad aulam
 præfatam pervenit. Sed dæmones quos in ipso reditu suo
 vidit, quasi timentes eum fugerunt, et tormenta per quæ transiit
 ei nocere nequiverunt. Et confestim cum aulam intrasset, oc-
 currunt ei quindecim viri supradicti, glorificantes Deum, qui
 tantam illi contulerat constantiam in tormentis. "Oportet te,"
 inquit militi, "ut quantocius hinc ascendas; jam enim in
 "patria tua⁴ clarescit aurora, et nisi portam prior aperiens te
 "invenerit, de reditu tuo desperans, obserata porta, ad ecclesiam
 "revertetur." Sicque miles benedictione percepta ab eis,
 ascendere festinavit, et hora eadem, qua portam prior aperuit,
 miles ei de intus veniens, obviavit. Quem cum Christi laudibus
 prior suscipiens, in ecclesiam perduxit, ubi cum per⁵ dies quin-

The soldier
 Owen, after
 visiting the
 Holy Land,
 is sent by

¹ *tristia*] tristicia, A.

² *eam*] eandem, O. W.

³ *tibi*] te, A.

⁴ *tua*] sua, A.

⁵ *per*] om. W.

Henrici Salteriensis Tract. de Purg. S. Patricii. Stephanum dominum suum adiit, consulturus, ut ejus consilio in sanctæ religionis ordine reliquum vitæ suæ expleret, ac Regi regum omnium de cætero militaret. Contigit autem eo tempore, quod Gervasius Ludensis cœnobii abbas, rege Anglorum Stephano donante, locum ad abbatiam construendam in Hybernia obtineret; qui monachum suum nomine Gilebertum ad regem direxit, ut ab eo locum suscipere et ibi construeret abbatiam. At Gilebertus ad regem veniens, conquestus est nimis, quod patriæ illius linguam non novit. "O," inquit rex, "bonum tibi interpretem, Deo auxiliante, inveniam." Et vocato milite Hoeno, jussit rex ut cum Gileberto iret et cum ipso in Hybernia remaneret. Quod miles gratanter annuens, cum dicto Gileberto remansit, et satis ei devotus¹ ministrans, monachilem habitum suscipere noluit, quia servus esse quam dominus præelegit. Transeuntes autem in Hyberniam, abbatiam construxerunt; ubi miles Hoenus interpret monachi devotus extitit, et in omnibus agendis minister fidelis. Quandocumque vero monachus solus alicubi cum milite fuit, de statu purgatorii et poenis mirabilibus, quas viderat et experto didicerat, curiose ab eo quæsit. At ille qui nunquam audire potuit de purgatorio loqui quin prorumperet in fletum amarissimum, cepit sub sigillo secreti amico pro ædificatione ea, quæ audierat et viderat et experimento didicerat, enarrare, affirmans sese omnia corporeis oculis conspexisse. Hujus autem monachi industria et diligentia hujus militis experientia redacta est in scripturam, simul cum relatione episcoporum regionis et aliorum religiosorum, qui causa justitiæ perhibuerunt testimonium veritati.

Quod Willelmus Eboracensis archiepiscopus veneno periit.

R. de Monte, col. 476.

Anno Domini MCLIV. Anastasius Papa, defuncto, ut supra dictum est, Henrico Eboracensi archiepiscopo, restituit in sedem eandem Willelmum, quem prius Papa Eugenius degradaverat, donans ei pallium Romæ, et in præsentia ipsius consecravit Hugonem de Pusat, regis Stephani nepotem, episcopum Dunelmensem. Sed paulo post, cum idem archiepiscopus sua reversus divina celebraret misteria, hausto in ipso calice, ut aiunt, veneno, obiit, et successit ei Rogerus Cantuariensis archidiaconus. Eodem anno dux Normannorum Henricus in transfretavit in Normanniam, et revocavit paulatim in jus

A.D. 1153.
king Stephen into a monastery in Ireland, built by Gervase, abbat of Louth.

William, of York, restored, and soon afterwards murdered. Roger abp. Henry in Normandy.

¹ *devotus*] devote, W.

A.D. 1154. proprium dominica sua, quæ¹ pater ejus dederat; et inde pro- R. de
Henry in fectus in Aquitanniam, rebellionem quorundam baronum Monte,
Aquitaine. suorum potenter repressit. Eodem anno defuncto Papa Anas- col. 476.
Pope tasio, successit ei Nicholaus Albanensis episcopus, et vocatus Id.col.478.
Adrian IV. est Adrianus; vir quidem religiosus, et natione Anglicus, de²
Peace territorio scilicet Sancti Albani procreatus. Eodem tempore Id.col.477.
between facta est concordia inter regem Francorum Lodovicum et ducem
Louis VII. Normannorum Henricum, hoc modo: rex reddidit duci Verno-
and Henry, lium et Novum Mercatum, et dux dedit ei duo milia marcas
duke of argenti pro resarciendis damnis, quæ rex perpessus fuerat in
Normandy. capiendis ac tenendis et in eisdem firmitatibus muniendis.

De morte regis Stephani et coronatione regis Henrici secundi.

Death of Eodem anno rex Anglorum Stephanus, miles³ egregius et Id.
Stephen, mente piissimus, octavo kalendas Novembris diem clausit
who is extremum; cujus corpus in monasterio de Faveresham, quod
buried at ipse a fundamentis⁴ construxerat, traditur sepulturæ, ubi
Feversham. paulo ante Matildis uxor ejus et Eustacius eorum filius sunt
sepulti.

Henry, Dux vero Normannorum Henricus, audito de morte regis Id.
duke of veridico⁵ nuntio, venit Barbeflavium, et ibi per mensem unum
Normandy, ad transfretandum ventum congruum expectavit. Erat interim
comes to in Anglia pax summa, quod⁶ raro contingit regibus defunctis,
England. ob amorem et timorem ducis Henrici, quem omnes venturum
et regem futurum sperabant. Dux igitur Henricus, septimo⁷ Id.col.478.
idus Decembris in Angliam veniens, cum magno cleri et
populi tripudio exceptus est; et decimo quarto⁸ kalendas
His conse- Januarii, die Dominica ante Nativitatem Domini, apud West-
cratation as monasterium ab omnibus rex acclamatus, a Theodbaldo Can-
king at tuariensi archiepiscopo in regem [est] consecratus, præsentibus
Westmin- archiepiscopis, episcopis, et baronibus regni Anglorum et
ster. ducatus Normannorum. Qui continuo in regem promotus,

¹ quæ . . . dederat] This is an alteration of R. de Monte, who has, "quæ pater suus, urgente necessitate, primoribus Normanniæ ad "tempus concesserat." The Hist. Anglor. inserts ei before dederat.

² de . . . procreatus] Introduced by the compiler.

³ miles . . . piissimus] inserted by the compiler. In the margin is a sword reversed, and at the foot of

the page a shield and crown reversed, and another erect.

⁴ ipse a fundamentis] This is from Diceto, col. 529. R. de Monte has instead, "Matildis uxor ejus."

⁵ veridico] certo, Hist. Anglor. R. de Monte has veridico.

⁶ quod . . . defunctis] inserted by the compiler.

⁷ septimo] octavo, D. W.

⁸ decimo quarto] xiii., R. de Monte. Diceto has xiv.

R. de Monte, col. 478. coepit in jus proprium revocare urbes, castella, et villas, quæ ad A.D. 1154. coronam spectabant, castra adulterina¹ destruendo, alienigenas et maxime Flandrenses de regno expellendo, et quosdam pseudo-comites quibus rex Stephanus poene omnia ad fiscum pertinentia minus caute contulerat, deponendo.

Will. of Tyre, xvii. 21, col. 696. Id. xvii. 30, col. 706. Id. col. 708. Eodem anno rex Jersolimorum Baldewinus, copioso nimis exercitu congregato, Ascalonam obsidione vallavit, et diuturna p. 239. urbem afflictione opprimens, tali eam conditione obtinuit; ut Ascalon Turci, qui in ipsa erant, cum uxoribus, liberis, et suis omnibus, Baldwin taken by Baldwin III., and given to his brother Amaury. liberum inde haberent recessum. Civitate igitur regi resignata, concessit eam fratri suo Jopensi comiti, de se tenendam.

De vita Sancti Wlfrici heremite.

Abridged from Johannis abbas de Forda Vita S. Wlfrici (MS. Cotton. Faustina B. 4). Eodem² anno sanctus anachorita et solitarius Wlfricus de Heselberga migravit ad Dominum, postquam viginti et novem S. Wulfrie, annis contra hostes humani generis configens felici marte hermit of Haselbury in Dorset-shire. victoriam reportavit; de cujus vita et virtutibus ad historiæ decorem vel parvam utile duximus facere mentionem. Beatus vir Wlfricus, ex mediocri Anglorum gente oriundus, in Contona, villa a Bristollo octo miliaribus distante, natus, nutritus est, et conversatus; ibi etiam per annos aliquot sacerdotis officium exercuit, quod in ætate juvenili levitate potius mentis quam rationis desiderio creditur accepisse, quippe nondum cognoscebat Dominum, unde carne magis quam spiritu ducebatur; nam canum simul et avium curis sollicitus incumbens, dum die quadam in hujus generis exercitio non segniter instaret, affuit vir subito, vultum papperis gerens et habitum, qui nummum novum ab eo supplex in elemosinam postulavit. Habebat autem tunc temporis³ Anglia novam monetam in diebus Henrici regis primi, sed adhuc raram, præ nummismatis novitate. Cui cum Wlfricus se nescire diceret si novum nummum haberet, "Respice," ait, "loculum tuum, et invenies in eo duos nummos et semis." Quo ille responso obstupescens, inspexit, et ita ut dictum sibi fuerat reperiens, quod petebatur devotus donavit. Homo autem ille, cum denarium accepisset, ait, "Retribuat tibi Is, pro Cujus amore hoc fecisti. Et ego tibi in nomine Ejus denuntio, quia ex hoc loco in brevi ad alium

¹ *adulterina*] noviter facta, R. de Monte.

² This life is printed from this in the Acta Sanctorum, Feb. 20, vol. iii. p. 231.

³ A. C. D. ins. *in*, as the life in Faustina B. 4. D. has *populus* in the margin for *tunc temporis*, in order to make sense.

A.D. 1154. " migraturus es, et inde ad alium transiens requiem tandem
Life and " invenies, ibi usque in finem in Dei servitio perseverans, et
miracles of " novissime eris ad sanctorum collegium evocandus."
S. Wulfrie.

Abridged
from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wulfri
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

De conversione Sancti Wulfrii heremite et vite asperitate.

Deinde post paululum in opus sacerdotale Willelmo domino villæ in qua natus fuerat adhærens, panem cotidie in mensa ejus comedit. Ubi etiam in fortitudine multa lumbos suos accingens, usui penitus carniū abdicavit. At vir Dei toto jam desiderio solitudinem suspirans, a domino suo milite supradicto ad aliam directus est villam, nomine Haselbergam, quæ ab Exonia versus Orientem triginta miliaribus distare videtur, Spiritu Sancto, ut creditur, hoc dictante,¹ ubi, in cellula ecclesiæ contigua Christo se consepeliens, multo labore multaque² carnis ac spiritus afflictione, Christi sibi gratiam comparavit. Nam tanto jejunio et abstinentia, tantaque vigiliarum instantia, membra sua mortificabat super terram, ut pellis in brevi ossibus adhærens non jam carnalem virum, sed spiritualem in humano corpore, intuentibus exhiberet. Vestitu simplici cilicio intus inhaerente contentus erat, quod cum ex consuetudine infra dies paucos induraverat,³ usum lorice incipit affectare. Quod dominus ejus miles præfatus, cum cognovisset, lorica unam contulit viro Dei, et vas bellicum cælesti militiæ consecravit. Noctibus in vas quoddam cum frigore et nuditate aqua plenum frigida descendere solebat, in quo psalmos Daviticos Domino offerebat, et sic aliquandiu perseverans carnis incentiva, cujus acerrimos patiebatur stimulos, mortificabat in aquis. Humilis erat cunctis in eloquio et jocundus, cujus sermones cælestem quandam harmoniam audientibus redolebant,⁴ licet hominibus semper clausa fenestra loqueretur.

Miraculum memorabile de incisione lorice ejus.

Inter hæc vir Dei Wulfrieus, soli Deo cognitus, in notitiam hominum ad eorum salutem quasi mane novum prorupit. Nam lorica qua induebatur cum se genibus⁵ ejus allideret, et genuflexionum⁶ ejus instantiam præpediret, militem sui consciū secreti advocat, et apud eum de nimia longitudine

¹ dictante] dictate, A.	⁴ redolebant] redolebat, A.
² multaque] multoque, A.	⁵ genibus] gentibus, W.
³ induraverat] indamerat, O.; induruerat, W.	⁶ genuflexionum] genus flexio- num, A.

Abridged from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

loricæ causatur. Ad quem miles, "Mittetur," inquit, "Lon- A.D. 1154.
"donias, ut sicut ipse designaveris, incidatur." Respondens vir Life and
Dei dixit, "Nimiam moram haberet ista, nec posset ostenta- miracles of
"tionis nota carere; sed tu," inquit, "has forfices coram S. Wulfrie.
"Deo apprehende, et manu propria hoc opus absolve." De-
dit itaque in manibus ejus forfices, de ipsius militis domo
allatas, et militi hæsitanti et ipsum delirare existimanti ait,
"Constans esto, et vide ne trepides; ego vado pro hac re
"orare Dominum meum, et interim huic operi fiducialiter in-
"cumbe." Instat uterque miles, unus orationi et alter inci-
sioni, et est opus in eorum manibus prosperatum. Putabat
enim miles non se ferrum incidere, sed pannum, dum tanta
facilitate in ferro forfices cucurrerunt. Sed viro Dei ante ope-
ris consummationem ab oratione cessante, coactus est ab inci-
sione cessare. Astitit Wlfricus militi, et qualiter res profece-
rit, percunctatur; "Bene," inquit, "hactenus; sed nunc, te
"adveniente, ruptæ forfices substituerunt." Et ille, "Non te
"moveat hoc," inquit, "sed cum eisdem forficibus perface
"quod cœpisti." Miles itaque resumpta fiducia, facilitate qua
prius rem feliciter consummavit, et quicquid inæquale erat
sine difficultate aliqua cœsequavit. Ex tunc vero vir Dei absque
forficibus cum digitis suis debilibus non minori fide anulos
loricæ ad varia sanitarum remedia cunctis caritative petentibus
dividens, ministrabat. Hanc autem miles virtutem videns,
admiratione ineffabili stupefactus, corruit ad pedes viri Dei;
quo facto Wlfricus confusus erectum militem adjuravit, ne
dum viveret, alicui revelaret. Sed rei fama celebris celari
non potuit, cum plures viri religiosi de eadem lorica anulos se
habere gauderent,¹ et fama celebris viri Dei totius regni fines
circumquaque perlustret.²

De homine qui diabolo homagium fecerat a viro Dei liberato.

In Aquilonalibus Angliæ partibus, homo quidam erat valde miserabilis, qui fortunam paupertatis non sæque ferens, diabolo manus dedit et homagium ei fecit. Diabolus autem cum captæ prædæ suæ aliquandiu incubuisset, miser ille intelligens reatum suum pœnitere cœpit, circumspiciens et deliberans, cui se patrono committeret, qui illum a morte animæ liberaret. Postremo beatum Wlfricum adire deliberavit, in cujus manu salus quiescere dicebatur. Et de progressu suo valde sollicitus,

¹ gauderent] so altered by Paris | ² perlustret] perlustrit, A. C.
from gaudeant, which A. has.

A.D. 1154. cum cuidam suorum id¹ ipsum revelasset, astitit ei diabolus in effigie consueta et nota, illum proditiōis arguens, castigatione crudeli se ipsum punire minatur, si quid tale de cætero attemptaret. At homo ille sibi silentium imponens, vidit manifeste quod inimicus ejus cogitationes cordis sui non cognovisset, nisi eas prius per verbum prodidisset vel signum. Dissimulato itaque aliquandiu pœnitentiæ suæ proposito, iter tandem præmeditatum arripuit, ut ad Wlfricum Dei amicum veniret, et transacto longo viæ spatio, ad vadum quoddam illius fluminis, quod extra Heselbergam situm est, accessit, iter suum Domino prosperante. Vir autem ille cum vadum fuisset ingressus et de beati Wlfrici subventionē spem certam concepisset, supervenit diabolus ira gravi succensus, et manus in hominem violentas immittens, infremuit et ait; "Quid est," inquit, "proditor, quod facere voluisti? Moliris pactum nostrum dissolvere, sed frustra; quia proditiōis, qua olim Deo renuntiasti et qua nunc mihi renuntiare cogitas, solvere pœnas modo debes; quia jam miserabiliter submergeris." Et tenens eum diabolus, ita immobilem fecit, quod nec procedere nec in latus aliquod valuit declinare. Dum hæc agerentur in flumine, vir Dei Wlfricus, rebus quæ fiebant a Deo sibi per spiritum prophetiæ revelatis, vocavit presbyterum suum ad se, [nomine] Brithricum, et ait; "Accelera," inquit, "et assumpta cruce cum aqua benedicta, occurre homini, quem diabolus in vado, quod extra villam est, captivum tenet, et aspergens eum aqua benedicta adduces ad me." At ille cum summa celeritate ad imperata iter arripens, invenit, sicut ei dictum fuerat, hominem in vado equo insidentem, ita² et in aqua immobiliter fixum, quod de loco non potuit se movere. Quem ut vidit Brithricus, protinus in virtute magistri sui aqua benedicta hominem perfundens, in nomine Jesu Christi prædam excussit, et prædonem fugavit. Sicque captivum de aquis assumens, cum lætitia duxit ad virum Dei, qui interim pro miseria ejus orans, manus habebat ad Deum. Sequebatur a tergo dæmon quondam hominem suum, quem videns stantem ante virum Dei, apprehendit eum clamantem et dicentem, "Serve Dei, succurre mihi, ecce invadit me inimicus meus." Sanctus autem apprehendit manum hominis dextram, et diabolus sinistram tenens cum virtute trahebat; et sic trahentibus illis, vir Domini Wlfricus una manu captivum tenuit, et altera aqua quam benedixerat contra faciem inimici aspergens, ipsum

Abridged from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4).

p. 240.

¹ id] ad, W.

| ² ita et] et ita, W.

Abridged from Jo-
hannis ab-
batis de
Forda Vita
S. Wlfrici
(MS. Cot-
ton. Faus-
tina B. 4,
or Harl.
322.)

valde confusum ab ædibus effugavit. At vir Dei hominem A.D. 1154. tremebundum de faucibus mortis ereptum in interiorem cellam suam duxit, tenens eum ibi, donec per confessionem poenitens ille virus, quod dæmon infuderat ei, ad pedes sancti evomuit. Tunc homo, viribus resumptis, corpus Domini a Sancto Wlfrico sibi oblatum in specie carnis [conspexit]; et interrogatus si ex toto [corde] crederet; "Credo, domine," inquit, "quia cor-
pus et sanguinem Domini mei in manibus tuis sub specie
"carnis video ego miser et peccator." Cui vir sanctus, "Deo
"gratias," inquit; "nunc simul oremus, ut in specie con-
"sueta illud percipere merearis;" sicque communicatum ho-
minem et in fide confirmatum dimisit in pace. Obiit autem
amicus Dei Sanctus Wlfricus decimo kalendas Martii, et in
oratorio suo sepultus est apud Heselbergam, quo in loco ad
laudem Dei et gloriam sancti innumera fiunt miracula usque
in diem hodiernum.

Life and
miracles of
S. Wulfric.

De genealogia Henrici regis.

R. de
Monte,
col. 478.
Diceto,
col. 529.

Anno Domini mclv. Natus est Londoniis pridie kalendas Martii Henrico novo Anglorum regi ex regina Alienor filius legitimus, et vocatus est Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ¹ prius fuerat imperatrix Romanorum et postea comitissa Andegavensium. Cujus mater fuit Matildis regina Anglorum, uxor² Henrici regis primi et filia sanctæ Margaretæ Scotorum reginæ. Margareta filia fuit Eadwardi, quam³ genuit ex Agatha sorore Henrici imperatoris Romani. Eadwardus fuit filius regis Eadmundi qui Latus Ferreum dicebatur, cujus pater rex Etheldredus, cujus pater Eadgarus pacificus, cujus pater Eadmundus, cujus pater Eadwardus senior, cujus pater nobilis rex Alfredus, qui fuit regis Athulfi, qui fuit regis Egbrihti, qui fuit Alcmundi, qui fuit Offa,⁴ qui fuit Coppæ,⁵ qui fuit Ingels, cujus frater Ine famosissimus rex Anglorum; quorum pater fuit rex Kenredus, qui fuit regis Ceolwalddi, qui fuit Cutha, qui fuit Cuthwini, qui fuit Ceaulini, qui fuit Cuthrici, qui fuit Creodda, qui fuit Certic, qui fuit Elesæ, qui fuit Egla, qui fuit Wig, qui fuit Frewine, qui fuit Freothegar, qui fuit Broand, qui fuit Beldai, qui fuit Woden, qui fuit Frethewald, qui fuit Freolater, qui fuit

Birth of
Henry, son
of Henry
II.

Genealogy
of Henry
II.

¹ quæ . . . Andegavensium]. Diceto has only *imperatrix* for this.

² uxor . . . primi] Introduced by the compiler.

³ quam . . . Romani] Introduced by the compiler.

⁴ Offa] Eoffa, W., Hist. Anglor.

⁵ Coppæ] Eoppa, W. It is not in the Hist. Anglor.

A.D. 1155. Frethewlf, qui fuit Fringoldulf, qui fuit Getha, qui fuit Tatwa, Diceto, Genealogy qui fuit Beau, qui fuit Seldwa, qui fuit Heremod, qui fuit col. 529.
of Henry Itermod, qui fuit Hatra, qui fuit Wala, qui fuit Bedwi, qui
II. fuit Sem, qui fuit Noe.
W. Peverel Eodem anno rex Anglorum Henricus exhæredavit Willelmum R. de
disinhe- Peverel causa veneficii, quod Ranulfo comiti Cestriæ fuerat pro- Monte,
rited. pinatum; in hujus pestis consortio plures conscii extitisse dicun- col. 479.
Fealtysworn tur. Eodem tempore rex Henricus fecit jurare [fidelitatem] filiis
to Henry's suis de regno Angliæ Willelmo et Henrico. Eodem tempore
sons. defuncto Roberto Exoniensi episcopo, Robertus Saresberiensis
Bishops of decanus successit. Per idem tempus Henricus Wintoniensis Id. col. 480.
Exeter. antistes, præmisso thesauro suo per abbatem¹ Cluniacensem,
Bp. Henry de Blois leaves Eng- absque licentia regis ab Anglia clam recessit, quapropter rex
land. tria² ejus complanari fecit castella. Circa eosdem dies Hugo Id. col. 479.
Hugh Mortimer fortifies his castles against the king. de Mortuo Mari, vir arrogantissimus, castella sua contra regem
munivit, turrim scilicet Glovernæ, Wiggemor, et Bregres;
sed³ rex superveniens omnia usque ad novissimum cepit et
subvertit; sed postea cum rege pacificatus est. Sub eisdem
diebus Lodowicus rex Francorum duxit filiam Aldefonsi regis Diceto,
Hispaniæ, cujus regni caput civitas est Tholetum; quem, quia col. 528.
principatur regulis Arragonum et Galiciæ,⁴ imperatorem Hys-
paniarum appellant. Frethericus consecratus est in im- Id. col. 530.
peratorem ab A[driano] Papa; manus⁵ Sancti Jacobi (Not in Diceto.)
restituta est Radingo. Eodem tempore Thomas Cantua- Id. col. 529.
Thomas, archdeacon of Canter- riensis archidiaconus, Beverlacensis præpositus et canonicus
bury, made in diversis per Angliam ecclesiis ascriptus, factus est regis
chancellor. cancellarius.

Quod Papa Adrianus Hybernæ insulam regi Anglorum dedit.

Messen- Per⁶ idem tempus rex Anglorum Henricus, nuncios solennes
gers sent Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, ut sibi liceret
by Henry Hybernæ insulam hostiliter intrare, et terram subjugare, atque
II. to Pope homines illos bestiales ad fidem et viam reducere veritatis,
Adrian IV. exstirpatis ibi plantariis vitiorum; quod Papa regi gratanter
for leave annuens, hoc sequens ei privilegium destinavit.
to invade Ireland. "Adrianus episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Diceto,
Letter "Christo filio, illustri Anglorum regi, salutem et Apostolicam col. 529.
of Pope

¹ Peter the Venerable.
² tria] omnia, R. de Monte; sex, Diceto.
³ sed . . . novissimum] This is the compiler's alteration of "quorum ultimum post aliquantulum tem-
poris" in R. de Monte. Cleoberei, which is the one meant by R. de Monte, is omitted. Bregres is Bridgenorth.
⁴ Galiciæ] Galatie, A.
⁵ This sentence is Paris's own.
⁶ This paragraph is the compiler's own.

Diceto,
col. 529.

“benedictionem. Laudabiliter et satis fructuose de glorioso A.D. 1155.
“nomine tuo propagando in terris et æternæ felicitatis præ- Adrian IV.
“mio cumulando in cælis tua magnificentia cogitat, dum ad granting
“dilatandos ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis et this.
“rudibus populis Christianæ fidei veritatem et vitiorum
“plantaria de agro Dominico extirpanda, sicut catholicus
“princeps, intendis, et ad id convenientius exequendum con-
“siliū sedis Apostolicæ exigis et favorem. In quo facto,
“quanto altiori consilio et majori discretione procedis, tanto
“in eo feliciorē progressum te, præstante Domino, confidi-
“mus habiturum. Significasti siquidem nobis, fili in Christo
“carissime, te Hyberniam insulam ad subdendum populum
“legibus Christianis et vitiorum inde plantaria¹ extirpanda
“velle intrare, et de singulis domibus annuam unius denarii
“beato Petro velle solvere pensionem; ita² et jura ecclesiarum
“illius terræ illibata et integra conservare. Nos autem pium
“et laudabile desiderium tuum favore congruo prosequentes,
“et petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum et
“acceptum habemus, ut pro dilatandis ecclesiæ terminis, pro
“vitiorum restringendo discursu, pro corrigendis moribus et p. 241.
“virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento,
“insulam illam ingrediaris, et quæ ad honorem Dei et salu-
“tem illius terræ spectaverint, exequaris; et illius terræ
“populus te recipiat et sicut dominum veneretur, jure eccle-
“siarum illibato et integro permanente, et salva beato Petro
“de singulis domibus annua unius denarii pensione. Sane
“omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus illuxit, et quæ
“documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus beati Petri
“et sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod tua etiam nobilitas
“recognoscit, non est dubium pertinere. Si ergo quod animo
“concepisti effectu duxeris prosequente complendum, stude
“gentem illam bonis moribus informare, et agas tam per te,
“quam per illos, quos ad hoc, fide, verbo, et vita idoneos esse
“perspexeris, ut decoretur ibi ecclesia, plantetur et crescat
“fidei Christianæ religio, et quæ ad honorem Dei et salutem
“pertinent animarum, taliter ordinentur; ut et a Deo sempi-
“ternæ mercedis cumulum consequi merearis, et in terris
“gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere.”

¹ plantaria extirpanda] So Di- | ² ita] om. W., Hist. Anglor., and
ceto; plantariis extirpandis, MSS. | so Diceto.

A.D. 1156. *De inventione tunicæ inconsutilis Domini Salvatoris.*

Our Lord's Anno Domini MCLVI. In pago Parisiacensi, monasterio R. de seamless Argentuilo, revelatione divina, tunica Salvatoris inconsutilis et coat found subconfusi¹ coloris reperta est, quam, sicut litteræ cum ea re- at Argen- pertæ indicabant, gloriosa Mater Ejus fecerat Ei, dum adhuc teuil. puer esset. Eodem anno rex Henricus in Normanniam trans- Castles in iens, cepit longa obsidione castella Mirebellum et Chinonem; Touraine Losounum² vero antea in jus suum receperat. Nam et³ paulo taken. ante⁴ frater ejus Gaufridus, qui expulso comite Britanniae Id.col.480. Peace between Hoelo, Nanneticam civibus consentientibus ceperat civitatem, Henry II. hac conditione cum rege pacificatus est, ut rex daret ei sin- Id.col.481. and his gulis annis mille libras Anglicæ monetæ et Andegavensium brother duo milia; et⁵ sic inter eos discordia est sopita, mense Julio. Geoffrey. Eodem anno rex Siciliæ Willelmus civitatem Barum funditus Diceto, Bari de- evertit, Græcos superavit, civitates et castella sibi prius ablata col. 531. stroyed by William I., in jus suum revocavit, cum Papa Adriano pacem fecit, con- king of secrations episcoporum regni sui ei concedendo. Tunc Sicily. Birth of the Alienor regina Anglorum peperit regi filiam, quam Matildidem princess nuncupavit. Matilda.

De presbytero qui castitatis amore seipsum castravit.

Legend. Circa⁶ dies istos heremita quidam, vir modestus et sanctus, Henricus in Hybernia non longe a purgatorio, de quo supradictum est, Salterien- in loco deserto degebat, in cujus horto omni fere nocte dæmones sis, MS. visibiliter convenerunt, et statim post solis occasum congre- Cotton. gati placitum ibi tenuerunt, ante solis inde ortum recedentes. ff. 119 b, Rationem quoque ibi reddebant dæmones principi dæmoniorum 120. quid mali fecerint in hominibus decipiendo; quorum confabu- lationes audivit vir sanctus manifeste, et eorum figuras de- formes visibiliter conspexit. Ad ostium cellulæ ejus conve- niunt; sed quoniam intrare non possunt, nudas illi sæpe mulieres ostendunt. Sicque fit ut heremita ille per confabula- tiones eorum vitam illius regionis multorum hominum cognos- cat. Erat autem in patria illa sacerdos quidam sanctæ vitæ et

¹ subconfusi] subfusi, O.W., Hist. Anglor.; subruft, R. de Monte.

² Losounum] So also O.; Losdu- num, W., Hist. Anglor. Loudun.

³ et] om. O. W., Hist. Anglor.

⁴ The MSS. ins. cum, spoiling the sense; it is not in the Hist. Anglor.

⁵ A. ins. in.

⁶ In the margin in rubrick is the word "impertinens." This legend does not seem to be found any- where else than in the MS. authority given in the margin.

Henricus
Salterien-
sis, MS.
Cotton.,
Nero A. 7.

honestæ, qui parrochiam regebat, cujus consuetudo talis [fuit], A.D. 1156.
ut cotidie mane surgens cimiterium circuiret, et pro anima- Legend.
bus omnium, quorum ibi corpora quiescebant, septem psalmos
devotus cantaret. Caste præterea vixit, et bonis operibus at-
que sanctæ doctrinæ sollicite studium impendit. Dæmones
vero in concilio suo multotiens conquesti sunt de eo, quod
nullus eorum a proposito ipsum flectere potuisset. Increpabat
autem satellites suos princeps dæmonum, quod tam diu pres-
byter inflexibilis perstitisset. Tunc accedens unus eorum,
“Ego,” inquit, “decipiam eum, quia paravi ei mulierem, per
“cujus pulchritudinem subicietur nobis; sed hoc facere non
“potero nisi infra quindecim annos.” “Si infra hunc ter-
“minum,” ait magister, “illum deciperes, magnam rem
“faceres.” Contigit autem eo tempore, ut sacerdos, juxta
consuetudinem mane cimiterium circuiens, infantulam juxta
crucem in cimiterio positam inveniret.¹ Quam accipiens pres-
byter, pietate motus, nutrici eam commendavit, et illam in
filiam adoptavit. Et quia sanctimonialem eam facere pro-
posuit, litteras discere fecit. Quæ cum annos pubertatis
attigisset, erat puella nimis speciosa; unde presbyter cœpit
temptari in concupiscentia ejus. Et quo secretius, eo fre-
quentius presbyter temptatus, nuper consensum petiit et in-
venit, nec tamen adhuc de carnis immunditia aliquid agebatur.
Nocte itaque sequenti, postquam puella actionem presbytero
concessisset, dæmones, qui in horto heremitæ ex more con-
venerant, magnum de consensu facto gaudium conceperunt.
Dæmon autem, qui sacerdotem decipere promiserat, magistro
suo dicebat; “Ecce, presbyter quem per mulierem me decep-
“turum dixeram, jam feci quod a virgine, quam in filiam
“adoptaverat et sanctimonialem facere decreverat, consensum
“stupri petens, impetravit, et cras hora meridiana² opus
“nefarium ad effectum perducam.” Gratias ergo ei magister
egit, et viriliter ipsum fecisse dicebat. Die itaque crastina,
presbyter puellam vocans, introduxit illam in cubiculum suum,
et eam in lecto collocavit; et stans ante lectum in tempta-
tione positus, cogitavit quid esset factururus. Et tandem in se
reversus, jussit ut puella expectaret, donec ad illam rediret.
Et sic ad ostium cubiculi divertens, cultrum arripuit, et pro-
pria membra virilia abscindens,³ foras projecit. “Quid,” in-
quit, “putastis, dæmones, quod non intellexerim temptationes
“vestras? de perditione mea vel filiæ meæ non gaudebitis,
“quia nec me⁴ nec ipsam habebitis.” Sequenti quoque nocte,
cum diabolus interrogaret discipulum quid de presbytero ac-

¹ *inveniret*] invenire, A.

² *meridiana*] meridia, A.

³ *abscindens*] abscidens, A.

⁴ *me*] mee, A.

A.D. 1156. tum fuisset, respondit se omnem laborem amisisse, et quali-
Legend. ter sacerdos seipsum castraverat, cunctis audientibus, enatrat-
vit. Jussit ergo magister ut daemon ille graviter flagellaretur, Salterien-
et sic conventus solvitur spirituum immundorum. Sacerdos Cotton.,
autem puellam, quam nutriverat, Deo servitutam sanctimonia- Nero A. 7.
libus commendavit. Eodemque anno Willelmus primo- R. de
Death of genitus regis Henrici obiit, et sepultus est apud Monte,
William, son of Henry II. Radingum. col. 481.

Quod reges Anglorum et Scotorum mutua jura sibi ad invicem reddiderint.

Castless sur- Anno Domini MCLVII. Rex Anglorum Henricus transfre- Id. col. 482.
rendered to tavit in Angliam, et rex Scotorum Malcolmus reddidit ei
Henry II. civitatem Karleolum, Bamburgi castrum, et Novum Castellum
by Mal- super Tynam, et totum comitatum Lodonensem; et rex red-
colm IV., didit ei Huntendoniam comitatum. Willelmus similiter, filius
by Wil- regis Stephani nothus,¹ qui erat comes Moretonii et de Wa-
liam, son renna, reddidit regi Peveneset et Norwicum, et omnes muni-
of Stephen, tiones suas in Anglia et Normannia, quas² ex dono regis
and by Stephani possidebat. Et rex Henricus dedit ei quicquid pater
Hugh ejus rex Stephanus habuit, die qua rex Henricus primus mor-
Bigod. tuus fuit et vivus. Et eo tempore³ Hugo Bigod castella sua
p. 242. regi resignavit. Eodem anno rex Henricus magnam paravit
Reduction expeditionem, ita ut duo milites de tota Anglia tertium in-
of Wales. venirent, ad expugnandum Walenses per terram et per mare.
Rhuddlan succisis atque viis patefactis, castrum Roelent firmavit, alias Id. col. 484.
fortified. munitiones antecessoribus suis surreptas potenter revocavit;
Basing- castellum etiam Basingewerc restauravit, et Walensibus ad
werk re- libitum subjectis, cum⁵ triumpho Angliam repetivit. Apud (Not in R.
stored. Snaudunam multorum cepit homagia, scilicet nobilio- de Monte.)
Birth of rum. Eodem anno natus est Henrico regi ex Alienor regina Diceto,
Richard I. filius apud Oxoniam, et vocatus est Ricardus. Et⁶ hucusque col. 531.
End of the 1st edition

¹ nothus] An erroneous addition of the compiler.

² quas] que, A., and so the Hist. Anglor. This clause is the compiler's.

³ W. and the Hist. Anglor., tempore eodem; eo is interlined by Paris in A.

⁴ exstirpatis . . succisis] An enlargement of "extirpatis nemori-
bus" in R. de Monte: the next sentence is altered and enlarged.

⁵ cum . . repetivit] Introduced by the compiler. The next sentence is Paris's own.

⁶ This seems transferred here from the year 1147 in Diceto's Abbrev. Chronic. Diceto, however, uses Robert de Monte beyond that year. The entry seems to show that the MS. of R. de Monte used at St. Alban's was one of his first edition, possibly the Reading MS., Harl. 651.

Cf. Diceto, Robertus abbas de Monte Sancti Michaelis cronica sua A.D. 1157.
 Abbrev. digessit. of R. de
 Chronic. Monte's
 col. 510. History.

Quod rex Henricus coronam portavit.

Diceto, Anno Domini MCLVIII. Rex Anglorum Henricus, in¹ Domi- Henry II.
 col. 531. nicæ Nativitatis die, apud Wigorniam coronatus est; ubi post crowned at
 celebrationem divinorum sacramentorum coronam super altare Worcester.
 posuit, nec ultra coronam portavit. Eodem anno Alienor regina Birth of
 filium peperit, quem Gaufridum vocavit. Et eodem anno nova Geoffrey.
 moneta fuit in Anglia fabricata. Eodem anno Thomas regis New coin-
 cancellarius in apparatu magno Parisius venit, Margaretam Thomas, the
 regis Francorum filiam Henrico filio regis Anglorum in con- chancellor,
 jugem accepturus. Eodem anno, Gaufrido fratre regis Anglo- at Paris.
 rum defuncto, idem rex mare² transiens Nanneticam³ civita- Nantes ob-
 tem in jus suum recepit. Quo etiam tempore rex Henricus a tained by
 rege Francorum invitatus venit Parisius, et receptus est in Henry II.
 palatio regis, rege Francorum cum regina sua in clauastro cano- Henry II.
 nicorum beatæ Mariæ Virginis hospitante. at Paris.

Quod [rex] Anglorum Henricus Tholosam obsedit.

Id. Anno Domini MCLIX. Rex Anglorum Henricus duxit exer- Henry II.
 citum versus Tholosam, et cepit castella fortia vicina ejus, leads an
 rege Francorum interim in urbe jugiter commorante. Sed army to-
 rex Anglorum ipsam civitatem non assiluit, ob reverentiam wards Tou-
 regis Francorum, cujus sororem Constantiam comes Tholo- louse, but
 sanus duxerat in uxorem, et ex ea liberos susceperat; qua de spares it.
 causa reges inimici facti sunt, sicut⁴ exitus rerum postmodum
 declaravit. Eodem anno, defuncto Papa Adriano, scisma oritur Schism be-
 Id. col. 532. inter duos, Alexandrum scilicet et Octovianum. Nam impe- tween Pope
 rator cum clero suo receperat Octovianum, sed a regibus Alexander
 Francorum et Anglorum consensum est in Alexandrum. Im- III. and the
 perator autem ad dictos reges litteras direxit, ut Octovianum Anti-Pope
 reciperent; sed ipsis contradicentibus, papatum obtinuit Victor IV.
 Alexander.

¹ in . . die] Added by the compiler, apparently from William of Newburgh, ii. 9. But the Christmas coronation was at Lincoln. Hoveden puts the Worcester coronation in 1159, and says it was "in solemnitate Paschali."

² mare] om. W., Hist. Anglor. It is in O.

³ Nanneticam] Natineticam, A.

⁴ sicut . . declaravit] Added by the compiler.

A.D. 1160. *Quod Henricus Anglorum rex juvenis uxorem duxit.*

Betrothal of prince Henry and Margaret of France. Gisors and Chaumont obtained by Henry II. Anno Domini MCLX. Rex Anglorum Henricus a¹ Tholosa Diceto, col. 532. reversus, Margaretam filiam regis Francorum, quam in sua custodia habebat, Henrico filio suo desponsari fecit, et castellum de Gisorz diu desideratum recepit. Quod [quia],² ut ait rex Francorum, præpropere factum fuerat, [in]dignatus est valde; unde cum auxilio Theobaldi comitis Flandrensis ad dedecus regis Anglorum Calvum Montem firmavit. Sed rex Anglorum festinus adveniens, rege Francorum et comite fugatis, castrum obsedit, et infra dies paucos ad deditionem inclusos coegit; capti sunt autem intus milites quinquaginta quinque; et sic celebratum est matrimonium inter filium regis Anglorum septennem et filiam regis Francorum triennem, auctoritate scilicet Henrici Pisani et Willelmi Papiensis, presbyterorum cardinalium et sedis Apostolicæ legatorum, quarto nonas Novembris apud [Novum] Burgum. Eo anno Maria abbatissa Id. de Rumesia, filia regis Stephani, nupsit Mathæo comiti Bononiæ, ex qua sustulit duas filias; propter³ quod peccatum Thomas regis cancellarius, qui contrarius fuit huic contractui illicito, ad instar beati Johannis Baptistæ multas passus est comitis insidias. Eodem anno Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus diem clausit extremum.

The marriage of Henry and Margaret at Neubourg. Marriage of Mary, daughter of Stephen, to Matthew, count of Boulogne. Death of archbishop Theobald. Cf. Herbert de Bosham Vita S. Thomæ, iv. 5 (vii. p. 167, ed. Giles). Hoveden, i. p. 218 (Stubbs).

De consecratione B[artholomæi] Exoniensis et de miraculo quod vidit.

Bartholomew consecrated bishop of Exeter. Story of him and a certain priest. Anno Domini MCLXI. Bartholomæus⁴ vir religiosus, et in theologicis disciplinis ad sufficientiam eruditus, a Waltero Rofensi episcopo consecratus est antistes Exoniensis. De hoc Bartholomæo venerabili viro fama refert notissima, quod, dum lucris animarum devotus intendens parrochiam visitaret, in villa quadam campestri cum suis clericis pernoctavit. Dormiens igitur de nocte in solarium quodam quod ecclesiæ villæ ac cimiterio imminabat, cum circa noctis medium ad nocturnam synaxim Deo persolvendam evigilasset, lumen, quod coram

¹ a Tholosa reversus] Added by the compiler. derived from the authority given in the margin.
² quia, which A. omits, is from Diceto. W. has quia and omits quod, though O. has quod. ⁴ Diceto, col. 532, mentions the consecration of Bartholomew by bishop Walter of Rochester. I cannot find the source whence the story that follows is taken.
³ This is Paris's own, probably

illo ardere consueverat, apparebat extinctum. Episcopus autem A.D. 1161. cubicularium suum graviter objurgans quod in tenebris dormiret, præcepit ut velociter lumen quæreretur et inferret. Interea Bartholomæo antistes, dum luminis adventum vigilans expectaret, audivit¹ voces quasi infantium innumerabilium de cimiterio exeuntes, plangentium et dicentium manifeste, "Væ nobis, væ nobis, quis amodo pro nobis orabit, et elemosinas dabit, vel pro nostra salute missas celebrabit?" Audiens autem has voces episcopus, obstupuit vehementer, supra modum quid signarent² admirans. Cubicularius quoque ejus lumen interim quærens, cum neque in aula neque in coquina ignem repperisset, exivit in villam anxius, et multis jam ædibus perlustratis lumen optatum non invenit. Tandem cum quærendo huc illucque diu discurrisset, vidit lumen quasi³ in ultima domo villæ, et illuc se cum festinatione conferens, invenit in domo cujusdam hominis corpus exanime, et cum presbytero villæ multos utriusque sexus homines circumstantes, et præ dolore defuncti flentes, et capillos sui capitis detrahentes. At cubicularius episcopi, super his quæ vidit non multum sollicitus, lumen posuit in laterna sua, et cum festinatione ad episcopum reversus, quæ sibi acciderant per ordinem enarravit. Cantatis igitur matutinis, cum crastina dies illuxisset, fecit episcopus convenire presbyterum cum quibusdam hominibus villæ, et sciscitatus ab eis diligenter, quis homo ille nuper defunctus esset, et qualis vitæ ante obitum in sæculo extitisset. Qui omnes fatebantur de eo, quod esset vir justus ac timens Deum, pater orphanorum et consolatio miserorum, ut qui omnem substantiam suam in pauperibus, dum viveret, et hospitibus erogavit. Tenuit præterea in domo sua [presbyterum], cui de proprio omnia necessaria ministravit, qui commendationes animarum et missarum suffragia diebus singulis pro defunctis fidelibus celebravit. Hæc autem cum audisset episcopus, intellexit continuo voces quas audierat de cimiterio emissas nihil aliud esse quam voces animarum illorum corporum, quæ in cimiterio quiescebant, plangentes de morte hominis⁴ et gementes, per quem dum vixerat elemosinarum et missarum habere suffragia meruerunt. Tunc episcopus, vocato ad se presbytero qui sub viro defuncto missas pro defunctis celebraverat, dedit ei portionem in ecclesia villæ, statuens et illi injungens ut, quamdiu viveret, missam et obsequia defunctorum diebus singulis

¹ See the curious additions to this in the Hist. Anglor. i. p. 312, where the name of the priest (Levenoth) is given.

² *signarent*] significarent, W.

³ *quasi*] om. W.

⁴ O. W. and the Hist. Anglor. ins. *illius*.

A.D. 1161. celebraret. Eodem¹ tempore Cantuaria fere tota com-
Canter- buritur.
bury burnt.

*Quod reges Francorum et Anglorum in concordiam convenerunt.*²

Peace be- Anno Domini MCXII. Lodowicus rex Francorum et Hen- Diceto,
tween Louis ricus rex Anglorum, armatorum copiis undique congregatis, col. 533.
VII. and cum jam campestre prælium inter eos imminere putaretur,
Henry II. at prope Fertevallem amici subito sunt effecti. Eodem anno
Freteval. p. 243. Alienor Anglorum regina apud Rothomagum filiam peperit,
P. Alienor et ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno Ricardus Lon-
born. doniensis episcopus viam universæ carnis ingressus est. Per
Death of the idem vero tempus rex Henricus fecit jurare fidelitatem Henrico
bishop of filio suo de hæreditate sua; et inter omnes magnates regni
London. Thomas cancellarius primus fidelitatem juravit, salva fide
Homage sworn to regis patris quamdiu viveret et regno præesse vellet.
prince Henry.

Quod Thomas regis cancellarius in archiepiscopum eligitur.

Thomas, Eodem anno, congregato clero et³ populo totius provincie Can- Id.
the chan- tuariensis apud⁴ Westmonasterium, Thomas regis cancellarius
cellor, electus est in archiepiscopum Cantuariensem⁵ solenniter, nemine
elected reclamante. Facta itaque electione, sabbato in Pentecosten
archbishop presbyter ordinatus est a Waltero Rofensi episcopo in ecclesia
of Canter- Cantuariensi; et sequenti die Dominica consecratus est ab
bury. Henrico Wintoniensi episcopo solenniter⁶ et intronizatus. Nun-
ciis igitur ad Papam directis, quem citra Alpes invenerunt ad
The pall Gallias descendentem, cum pallio sunt reversi; quod Thomas
sent to him. archiepiscopus, solitis constrictus sacramentis, ab altari susci-
piens, reverenter summi sacerdotis vestes induit, et habitum
sic mutavit ut et animum permutaret. Nam curiæ curis in-
teresse renuncians, ecclesiæ suæ negotiis et lucris spiritualibus
intendebat. Siquidem nuncios ad regem in Normanniam di-
rex, cancellariæ renuncians et sigillum resignans; quod in
cor regis altius ascendit, in se solum causam resignationis tam
subitæ retorquentis.

Early life Hæc⁷ prima fuit regalis animi perturbatio adversus Tho-
and cha- mam archipræsulem Cantuariensem. Erat autem Thomas Johannis
racter of iste Londoniensis urbis indigena, a primis adolescentiæ annis Saresberi-
archbishop Thomas. ensis Vita

¹ This is the first mention of this fire at Canterbury.

² convenerunt] So W.; invenerunt, A.; inierunt, Hist. Angl.

³ et populo] Added by the compiler.

⁴ apud Westmonasterium] Londoniæ, Diceto.

⁵ Cantuariensem] om. W.

⁶ solenniter . . . et intronizatus] Added by the compiler.

⁷ This sentence is the compiler's.

S. Thomæ gratia multiplici decoratus. Ab ineunte enim ætate bea-^{A.D. 1162.}
 (i. pp. 319- tam Dei Genitricem, tanquam ducem viarum suarum, dulcius Early life
 321, ed. invocare, et in illam post Christum totam spem ponere of arch-
 Giles). consuevit. Liberalium quoque disciplinarum scholas tandem bishop
 egrediens, ad Theodaldum Cantuariensem archiepiscopum se Thomas.
 contulit, et industria promerente, in brevi dignus habitus est
 ut ei familiarissimus haberetur. Quot autem et quantos ibi
 labores pro ecclesia Dei pertulerit, quotiens pro expediendis
 negotiis Apostolorum limina visitaverit, quam felici exitu quæ
 sibi injuncta fuerant expedierit, non est facile dictu; præsertim
 cum in causis perorandis et decidendis ac populis instruendis
 tota ejus intentio versaretur. Primo igitur a præfato archi-
 episcopo in archidiaconum Cantuariensem promotus, post mo-
 dici temporis intervallum ¹ cancellarius efficitur, ejus industria
 promerente. Cancellarii autem fungens officio, audaciam mil-
 vorum ² sapienter depressit, qui regi adulantes diripere con-
 spiraverant tam provincialium quam ecclesiæ facultates. Hæc ³
 de beato Thoma, qualis ante promotionem in archiepiscopum
 extiterit, prælibavimus, quatinus ea quæ de ipso sequuntur
 lectori clarius elucescant.

(Not in
 Joh. Sa-
 resb.)

*De finali concordia facta inter ecclesiam beati Albani et
 ecclesiam Lincolnensem.*

MS. Reg. Hoc⁴ anno sopita est discordia et amicabili fine terminata Arrange-
 13, E. 6, inter ecclesiam Lincolnensem et cœnobium beati Albani pro- ment be-
 margin, thomartyris Anglorum, Roberto de Cheisneto episcopo agente, tween the
 printed as et Roberto de Gorham abbate de Sancto Albano defendente, church of
 if by Di- in præsentia regis Henrici secundi, et archiepiscoporum Thomæ, Lincoln
 ceto, in Cantuariensis et Rogeri Eboracensis, et episcoporum Henrici and the
 Twysden, Wintoniensis, Willelmi Norwicensis, Jocelini Saresberiensis, monastery
 col. 533. Bartholomæi Exoniensis, Hylari Cicestrensis, Hugonis Dunel- of St. Al-
 mensis, Ricardi Coventrensis, Gileberti Herefordensis, et Gode- ban's.
 fridi de Sancto Asaph, præsentem etiam Roberto comite Legeces-
 trensi justiciario Angliæ, cum comitibus, baronibus, abbatibus,
 archidiaconis, et innumera turba regni apud Westmonasterium,
 feria quinta⁵ proxima ante Passionem Domini, in hunc modum.

¹ O. W. and the Hist. Angl. ins. regis.

² *milvorum*] This is the compiler's word. John of Salisbury has *offi- cialium*, p. 321.

³ This sentence is the compiler's.

⁴ See the Gesta Abbatum (Riley),

i. pp. 135-157, for full details of this transaction. The final documents, though mentioned in p. 156, are not, however, given there; the compiler no doubt took the one he gives from the Register at St. Alban's.

⁵ *quinta*] sexta, Diceto.

A.D. 1162. " Robertus Dei gratia Lincolniensis episcopus omnibus sanctæ
 Charter of " matris ecclesiæ filiis salutem. Notum sit universitati ves-
 the bishop " træ, quod ego controversiæ illi, quam adversus Robertum
 of Lincoln. " abbatem Sancti Albani et fratres ejus moveram, qua mo-
 " nasterium ipsum Sancti Albani et quindecim ecclesias illas,
 " quas in territorio suo privilegiatas habent, Lincolniensi ec-
 " clesiæ et mihi, ut ipsius episcopo, in subjectionem et obedi-
 " entiam petebam, in præsentia testium prædictorum, assensu
 " capituli mei in perpetuum renunciavi. Et ut ab ea in per-
 " petuum conquiescam, de manu ipsius abbatis et fratrum
 " ejus, villam quæ dicitur Tinghamstede cum ecclesia et omnibus
 " pertinentiis ejusdem, pro decem libratis terræ, libere et quiete
 " ecclesiæ Lincolniensi in perpetuum de cætero possidendam,
 " assensu domini mei regis et fratrum nostrorum episcoporum
 " jam dictorum consilio, capitulo meo in hoc assensum præ-
 " bente, recepi; et jus quod jam dicta abbatia, et in persona
 " Roberti abbatis et successorum ejus, et jam dictis quindecim
 " ecclesiis, ecclesiæ meæ et mihi [et] successoribus meis ven-
 " dicabam, in manu domini mei regis pro me et successoribus
 " meis in perpetuum resignavi. Sit itaque de cætero liberum
 " monasterium beati Albani, et¹ quindecim jam dictis ecclesiis
 " crisma sibi et oleum et benedictionem liceat abbati suo et
 " cætera omnia ecclesiæ [sacramenta² a quo voluerit episcopo
 " absque nostra et ecclesiæ] nostræ reclamatione accipere, et
 " de cætero in manu regis, sicut sua dominica, ecclesia libera
 " remanebit. Reliquæ vero ejusdem ecclesiæ monasterii pas-
 " sim per episcopatum Lincolniensem constitutæ obedientiam
 " et subjectionem, quam cæteræ debent ecclesiæ, episcopo
 " Lincolniensi et archidiaconis³ exhibebunt. Quod ne de cæ-
 " tero possit in litem revocari scripti præsentis attestazione, et
 " sigilli mei et capituli appositione confirmavi." Testibus
 supradictis.

Its confir- Hanc pacem et concordiam cum rex Henricus et Thomas
 mation by Cantuariensis archiepiscopus suis confirmaverant munimentis,
 P. Alex- Papa Alexander eorum vestigia secutus, eam per⁴ privilegium
 ander III. ecclesiæ Romanæ et subscriptione omnium cardinalium com-
 munivit. Eodem anno rex Jerosolimorum Baldwinus humanæ Will. of
 Death of Baldwin III. naturæ debitum solvit, cui successit frater ejus Amalricus. Tyre, xix.
 Amauri I. 1, col. 747.

¹ et] cum, Hist. Angl.

² These words, omitted in A., are
 in O. W. and the Hist. Angl.

³ archidiaconis] archidiaconi, A.

⁴ eam per] per eam, A. W.

Secunda perturbatio contra Thomam Cantuariensem archiepiscopum. A.D. 1163.

Diceto, col. 534.	Anno Domini MCLXIII. Rex Anglorum Henricus, finibus transmarinis pro voluntate dispositis, in Angliam rediit, et Thomas Cantuariensis archiepiscopus illi obvians ¹ in osculo ² receptus est; sed non in gratiæ plenitudinem, ³ sicut ipsius regis vultus statim aversus omnibus qui aderant patenter ostendit.	Return of Henry II. His reception of the archbishop.
(Not in Diceto.)	Eodem ⁴ anno translatus est corpus sancti regis et confessoris Ædwardi apud Westmonasterium a beato Thoma Cantuariensi archiepiscopo, præsentem rege Henrico qui hoc procuraverat.	Translation of S. Edward the Confessor.
Diceto, col. 534. Id. col. 535.	Eodem anno, rege Anglorum ad hoc instante. et Alexandro Papa id concedente, Gilebertus Herefordensis episcopus ad sedem ecclesiæ Londoniensis translatus est, et quarto kalendas Maii in illa cathedra solenniter introductus. Eodem anno Robertus de Muntford, cum Henrico de Essexia de ⁵ prodicione regis singulari certamine congregiens, victoriam reportavit. Qua de causa Henricus notam infamiæ simul et exheredationis jacturam incurrens, indulgentia pii regis apud Radingum habitum monachilem suscepit. Hoc etiam anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus, ad instantissimam regis petitionem, archidiaconatum Cantuariensem dedit Gaufrido ⁶ suo; sed gratiam regis sibi prius subtractam non plene redintegratam cognovit.	Gilbert Foliot bishop of London. Henry of Essex convicted of treason by Robert de Muntford.
Id. col. 534.	Apparuit ⁷ enim prima regis perturbatio contra Thomam archiepiscopum, cum sigillum regis resignavit; secunda, cum regi de partibus transmarinis venienti occurrens, receptus est in osculum et non in gratiæ plenitudinem; tertia in hoc loco, cum archidiaconatum ad ejus petitionem contulit, nec tamen gratiam ejus sibi redintegratam cognovit. Eodem anno Clarenbaldus Sancti Augustini electus benedictionem a Thoma Cantuariensi archiepiscopo accipere quærebat; sed in sua ecclesia et sine professione, spe cujusvis subjectionis in ⁸ pos-	G. Ridel archdeacon of Canterbury. p. 244. Causes for the quarrel between Henry II. and archbishop Thomas.
Diceto, col. 534.		

¹ *obvians*] So altered by Par. from *obviens*, which A. has, evidently an error for *obviam veniens*, which is in W., the Hist. Anglor., and Diceto.

² *osculo*] So altered by Par. from *osculum*, which W. also has, as Diceto.

³ *plenitudinem*] plenitudine, W.

⁴ This seems the earliest mention of this translation.

⁵ *de . . regis*] Added by the compiler.

⁶ *Gaufrido . . suo*] Introduced by the compiler. The name is given in the *Capitula* of Diceto, col. 511.

⁷ This is the compiler's.

⁸ *in posterum prorsus*] om. W., though in O.

A.D. 1163. terum prorsus adempta. Consensit autem [rex] electo, consue- Diceto,
 Causes for tudines antiquas in regno stare persuadens, et archiepiscopo col. 534.
 the quarrel prædicta exigenti adversans. Et¹ in hoc loco quarto apparuit (Not in
 between perturbatio regis contra ipsum. Eodem anno facta est in- Diceto.)
 the king sitio generalis per Angliam, cui quis in servitio sæculari² Diceto,
 and the de jure obnoxius teneretur. Inventum est in Cantia provincia col. 536.
 archbishop. quod Willelmus de Ros in munere quolibet subeundo regem
 deberet agnoscere, et non archiepiscopum; et sic odium per-
 sonæ in damnum ecclesiæ redundavit. Et¹ hic quinto loco (Not in
 apparuit perturbatio regis contra illum. Sexto apparuit, cum Diceto.)
 idem archiepiscopus vacantem ecclesiam de Ainesford cuidam Diceto,
 Laurentio contulit, sed Willelmus, villæ dominus, sibi jus ven- col. 536.
 dicans patronatus, Laurentium expulit; pro quo facto archi-
 episcopus Willelmum excommunicat.³ Quod quia rege minime
 certiorato fecisset, maximam ejus indignationem incurrit. As-
 serit enim rex juxta dignitatem regni sui, quod nullus, qui de
 rege teneat in capite, vel minister [ejus], citra illius conscien-
 tiam sit excommunicandus ab aliquo; ne si hoc regem lateat,
 lapsus ignorantia communicet excommunicato, comitem vel
 baronem ad se venientem in osculo vel consilio admittat.
 Septimo apparuit, cum idem rex nuncios ad curiam Romanam
 misisset ut consuetudines regni confirmaret, nec⁴ in aliquo
 profecisset, nuncii reversi animum regis contra archiepiscopum
 et alios exasperatum non poterant mitigare.

Quod Papa Alexander concilium Turonis congregavit.

Council at Eodem anno Papa Alexander Turonis concilium congregavit Id. col. 535.
 Tours un- in ecclesia Sancti Mauricii, duodecimo kalendas Junii; ad
 der Alex- cujus vocationem, permissione regis Angliæ, venerunt archi-
 ander III. episcopi, episcopi, et alii Angliæ prælati; Thomas Cantuari-
 May 21. ensis archiepiscopus cum suis suffraganeis ad dexteram Papæ
 in concilio sedit; et archiepiscopus Eboracensis Rogerus ad
 sinistram cum solo episcopo Dunelmensi. Eodem anno rex Id. col. 536.
 Malcolm IV. and Malcolmus Scotorum, et Resus princeps⁵ Demetiæ, id est Aus-
 Rhys ap tralium Walensium, cum aliis regibus et majoribus Cambriæ,
 Griffith do kalendis Julii apud Wdesteke fecerunt homagium regi Anglo-
 homage. rum et Henrico filio ejus. Ipso etiam anno Rogerus comes
 Roger, earl of Clare, Clarensis a Thoma Cantuariensi archiepiscopo apud West-
 refuses to monasterium vocatus ad faciendum sibi homagium de castello
 do homage Tunebregge et pertinentiis ejus, contradixit ei comes instinctu
 to the arch-

¹ This is the compiler's.

² sæculari] seculali, A.

³ excommunicat] excommunicavit,
 O. W.

⁴ nec] nisi, A.

⁵ princeps Demetiæ is added by
 the compiler, as also regibus in the
 next line.

Diceto, regis, dicens, feodum illud totum in servicio laicali ad regem A.D. 1163.
col. 536. potius quam ad archiepiscopum pertinere. Et hic loco octavo bishop for
(Not in apparuit regis perturbatio adversus archiepiscopum Cantua- Tunbridge
Diceto.) riensem. castle.

Facta est recognitio consuetudinum Angliæ apud Clarendonam.

MS. Cot- Anno Domini MCLXIV. In præsentia regis Henrici apud Council of
ton. Clau- Clarendonam, octavo¹ kalendas Februarii, præsidente Johanne Clarendon.
dius B. 2. de Oxonia de mandato ipsius regis, præsentibus etiam archi-
f. 25. episcopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus,
et proceribus regni; facta est recognitio sive recordatio cujus-

dam partis consuetudinum et libertatum antecessorum suorum, regis videlicet Henrici avi sui et aliorum, quæ observari debent in regno, debent² ab omnibus et teneri propter dissensiones et discordias sæpe emergentes inter clerum et justiciarios domini regis et magnatibus³ regni. Harum vero consuetudinum recognitarum quædam pars in sedecim capitulis subsequentibus continetur.

De advocatione et præsentatione ecclesiarum, si contro- Constitu-
versia emergerit inter⁴ laicos, vel inter laicos et clericos, vel tions of
inter clericos, in curia domini regis tractetur⁵ et terminetur. Claren-
don.

Ecclesiæ de feodo domini regis non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

Clerici⁶ accusati de quacunque re, summoniti a justiciario regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis quod ibi sit respondendum; et in curia ecclesiastica, unde videbitur quod ibi sit respondendum; ita quod regis justiciarius mittet in curiam sanctæ ecclesiæ, ad videndum quomodo res ibi tractabitur; et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cætero ecclesia tueri.

Archiepiscopis, episcopis, et⁷ personis regni, non licet exire⁸ a regno absque licentia domini regis; et si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo nec in redeundo vel moram faciendo perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

¹ octavo . . . Oxonia] The date and the name of the president are introduced by the compiler, the date probably from Diceto, col. 536. John of Oxford's name is mentioned in a note at the foot of f. 25 of MS. Cotton. Claud. B. 2.

² debent] om. W., Hist. Angl.

³ magnatibus] magnates, Hist. Angl.

⁴ inter laicos vel] om. W.

⁵ tractetur . . . regis] om. W.

⁶ Clerici] Cleri, A. W.

⁷ W. and the Hist. Angl. ins. claris. It is not in O., or in Claud. B. 2.

⁸ exire] exiit, A.

A.D. 1164. Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum; sed tantum vadium et plegium standi iudicio ecclesiæ, ubi absolvuntur. MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 256.

Constitutions of Clarendon. Laici non debent accusari, nisi per certos et legitimos accusatores et testes in præsentia episcopi; ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit vel non audeat aliquis accusare eos, vicecomes requisitus ab episcopo¹ faciat jurare duodecim legales [homines] de visneto sive de villa coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

Nullus qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec alicujus eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justiciarius ejus, si fuerit extra regnum,² ut rectum de eo faciat; et ita, ut quod pertinebit ad regis curiam, ibi terminetur, et de eo quod spectat ad curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.

De appellationibus, si emerint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum; et si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur; ita quod non debet ultra procedere absque assensu domini regis.

Si calumnia emerint inter clericum et laicum, vel e converso, de ullo tenemento quod clericus velit ad elemosinam trahere, vel laicus ad laicum feodum, per recognitionem duodecim legalium hominum, juxta capitalis justiciarii regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad laicum feodum, coram justiciario regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica; si vero ad laicum feodum, nisi ambo tenementum de episcopo eodem vel barone advocaverint, [erit³ placitum in curia regia. Sed si uterque advocaverit] de feodo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius fuerat saisitus.⁴

p. 245.

[Qui] de civitate vel castello vel burgo vel dominico manerio regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eis sub interdicto

¹ *episcopo*] ipso, Hist. Anglor.

² *regnum*] regimen, A. C. It has been altered in D.

³ These words, omitted by the scribe of A., are given from Claud.

B. 2. They are with slight variations in O. W., the Hist. Anglor., and Gervase.

⁴ Claud. B. 2. adds, "donec per placitum dirationatum sit."

MS. Cotton. Claudius B. 2. f. 26. ponere eum; sed non debent ipsum excommunicare, priusquam A.D. 1164. capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut justiciet Constitutionem ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia regis; et exinde poterit episcopus¹ Clarendon. ipsum accusatum ecclesiastica justitia coercere.

Archiepiscopi, episcopi, et universæ personæ regni quæ de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam;² et inde respondeant justiciariis et ministris regis, et sequantur et faciant omnes consuetudines regias; et sicut cæteri barones, debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus, quousque perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus in dominio regis, esse debet in manu ipsius, et inde percipiet omnes redditus et exitus, sicut dominicos redditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ; et in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius regis et consilio personarum regni, quas ad hæc faciendum advocaverit; et ibidem faciet electus homagium et fidelitatem regi, sicut ligio domino suo de vita sua et membris, et de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecratur.

Si quisquam de proceribus regni disforciaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se suisve justiciam exhibere, dominus rex debet eos justiciare. Et si forte aliquis disforciaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum justiciare ut regi satisfaciat.

Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis, non detineat ecclesia vel cimiterium, contra justiciarios regis, quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

Placita de debitis, quæ fide interposita debentur vel absque interpositione fidei, sint in justitia regis.

Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cujus terra nati dinoscuntur.

Enlarged from Wilhelmi Filii Stephani Vit. S. Thomæ, i. p. 217 (ed. Giles). Hanc recognitionem sive recordationem de consuetudinibus et libertatibus iniquis et dignitatibus Deo detestabilibus archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus cum comitibus et baronibus ac proceribus cunctis, juraverunt; et firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce se tenendas et observandas domino regi et hæredibus suis, bona fide et absque malo ingenio in perpetuum. The constitutions sworn to by the clergy and barons.

¹ *episcopus*] episcopo, A.
VOL. II.

[² *baroniam*] baronam, A.
P

A.D. 1164. *De poenitentia beati Thomæ archiepiscopi pro consuetudinibus temere concessis.*

Consequent power of the laity over the clergy. Repentance of the archbishop for having sworn to them. He seeks absolution for this from the Pope.

His ita gestis, potestas laica in res et personas ecclesiasticas Johannis omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus aut Sarisber. vix murmurantibus episcopis potius quam resistantibus, usur- Vit. S. pabat. Thomas¹ igitur Cantuariensis archiepiscopus in se re- Thoma, i. p. 326. versus, cum leges iniquas et omnibus Christi fidelibus detes- (Giles). tandas concessisset, et eas observare juramento firmasset, rem temere perpetratam diligenter examinans, seipsum graviter Id. p. 328. afflixit, alimentis austerioribus et indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem et condignos poenitentiae fructus a summo Pontifice meruit devotus absolvi. Nam² ilico nuncios ad Romanam dirigens curiam, (Not in dum causam ecclesiae et suam ad summi Pontificis in cedula Joh. Sar.) conscriptam transmisisset cognitionem, ab³ obligatione, quam inconsulte inierat, absolutionem petiit; et eam per has sequentes litteras impetravit.

De absolutione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi pro temerario juramento.

Letter of Pope Alexander III. to the archbishop giving him absolution.

“ Alexander episcopus, et cætera. Ad aures nostras frater- Epist. S. nitas tua noverit fuisse perlatum, quod occasione cujusdam Thom. excessus a missarum proposueris celebratione cessare, et a Cant. i. 26 consecratione Corporis et Sanguinis Domini abstinere. Quod (Giles, 201, vol. iv. p. 5). utique quam grave sit, præcipue in tanta persona, et quantum inde possit scandalum provenire, sollicita meditatione consideres; et hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis attendat. Debet autem prudentia tua diligenter advertere, quod plurimum interest, quando ex deliberatione et propria voluntate, et quando ignorantia vel necessitate aliqua committuntur. Nam, sicut legitur, usque adeo voluntarium est peccatum, quod nisi sit voluntarium non sit peccatum. Si igitur aliquid recolis te commisisse, de quo te debeat propria conscientia remordere, quicquid sit, sacerdoti, qui discretus et providus habeatur, tibi consulimus per poenitentiam confiteri; quo facto miserator et misericors Dominus, qui multo plus ad cor respicit quam ad actus, tibi consueta pietatis suæ misericordia dimittet. Et nos de beatorum Petri et Pauli Apostolorum Ejus meritis confi-

¹ This sentence is the compiler's, though John of Salisbury has been used.

² This paragraph is the compiler's.

³ ab] ad, A.

Epist. "dentes, te ab eo quod est commissum, absolvimus; et id A.D. 1164.
S. Thom. "ipsum fraternitati tuæ auctoritate Apostolica relaxamus;
Cant. 201, "consulentes utique ac mandantes, ut postea a missarum
iv. p. 6. "celebratione propter hoc non debeas abstinere."

Quod rex decrevit ut a laicis clerici punirentur.

Diceto, col. 536. Eodem anno rex Henricus volens in singulis, ut dicebat, male- Determina-
ficia debita cum severitate punire, et cujuscumque ordinis dig- tion of
nitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit Henry II.
clericos a suis justiciariis in publico flagitio deprehensos epi- to subject
scopo¹ tradere impunitos. Decrevit enim, ut quos episcopi in- the clergy
venirent obnoxios, præsentis regis justiciario, exauctorarent; et to lay ju-
post curiæ regis traderent puniendos. In contrarium sentiebat risdiction.
archiepiscopus, ut quos exauctorent episcopi, a manu laicali
postmodum [non] punirentur, quia bis in id ipsum puniri vide-
rentur. Huic controversiæ præstitit occasionem Philippus de
Broc, canonicus Bedefordensis, qui tractus in causam propter
homicidium, in regis justiciarium verbum protulit contumeli-
osum. Quod cum negare coram archiepiscopo non posset,
præbendæ suæ beneficio multatus est, et per biennium a regno
pulsus. Et hic nono loco apparuit perturbatio regis contra
archiepiscopum. Defuncto Octoviano, Frethericus alium A new
ei substituit. Thomas archiepiscopus exilium subiit; Anti-Pope
dedicata est prius ecclesia de Radingis ab eodem archi- (Paschal
III.)
episcopo Thoma, præsentis rege et episcopis decem.² Dedication
of the
church of
Reading.

(Not in Diceto.)
Cogges- hale, p. 15.
Herb. de Bosham, iii. 16, p. 97.

*Quomodo beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus a Nor-
hamtona injuriatus a rege recesserit.*

Diceto, col. 537. Videns igitur archiepiscopus libertates ecclesiæ jam funditus The archbp.
expirasse, inscio rege apud Rumenel navem ascendit, Romam³ attempts to
profecturus; sed vento in contrarium flante, in Angliam re- cross from
jectus est, ex quo facto loco⁴ decimo regis offensam incurrit. back.
Quapropter ilico tractus in causam, Johanne Marescallo regi Charges
deferente querelam pro manerio quodam, quod a multis tem- brought
poribus, ut dicebatur, archiepiscopus inconcusse possederat; against him.
tandem post graves vexationes contrariam reportavit senten- By John the
tiam, et regi judicatum solvi sufficienter cavit, habita taxatione Marshal for
[Pagham].

¹ W. ins. loco.
² decem] plerisque comprovinci-
alibus, Herb.
³ Romam] So also Diceto; Ro-
manam curiam, Hist. Anglor. The

first line of this paragraph is the
compiler's.
⁴ loco decimo] plurimum, Diceto.
⁵ possederat] possiderat, A.

A.D. 1164. in quingentis libris. Et hic loco undecimo apparuit pertur- (Not in
batio regis adversus archiepiscopum, puram conscientiam ha- Diceto.)
p. 246. hentem. Item apud Norhamtonam tractus in causam super Diceto,
actu quem in cancellaria egerat, præsentiam suam exhibuit col. 537.
The ward- tertio idus Octobris. Et quoniam castellanias de Eya et de
enship of Berchamestede pluribus annis libere possedisset, multum¹ con-
Eye and sentaneum rationi videbatur, ut a capite incipiens perceptorum
Berkhamp- redderet rationem. Sed quoniam ante consecrationem suam
stead. archiepiscopus ab Henrico filio regis et hærede atque justiciario
His appeal regni liber et absolutus ab omni ratiocinio fuit² assignatus epi-
against the scopis, ne injusto condemnaretur iudicio, sedem Apostolicam
sentence. appellavit; et sub poena anathematis tam suis suffraganeis epi-
scopis quam laicis universis [prohibuit],³ ne in patrem suum
et iudicem sententiam proferrent iniquam. Proceres vero et
episcopi qui ad hoc vocati erant a rege, in eum nihilominus
non convictum neque confessum, sed privilegium ecclesiæ suæ
et suum protestantem, sententiam intorserunt. Et sic⁴ archi-
episcopus in arcto positus et opprobriis lacessitus, omniumque
episcoporum solatio destitutus, crucem, quam manu tenebat,
in altum erexit, et a curia palam recessit. Sicque sequenti
nocte villam latenter egrediens, et ab aspectibus hominum se
diebus subtrahens, et de noctibus iter expediens, post dies
aliquot ad Sandici pervenit portum, ubi in navicula fragili, in
Flandriam est transvectus. Actus ergo in exilium Christi con-
fessor, a domino Papa Alexandro Senonis receptus est, et in
Pontiniacensi monasterio commendatus.

He escapes, and crosses from Sand- wich to Flanders.
He is re- ceived by the Pope at Sens, and sent to Pontigny.

Joh. Sares- ber. Vit. S. Thomæ, p. 330.

Allegatio nunciorum regis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariæ.

Messengers sent by Henry II. to the Pope against the archbishop. Charges laid by them against him.

Missi sunt eodem tempore nuncii a rege Anglorum ad Papam Diceto, Senonis, qui in consistorio coram eo talia allegabant: col. 537.
“ Inter Thomam Cantuariensem archiepiscopum et regem
“ Anglorum controversia versabatur, de utriusque voluntate
“ die præfixo ut in ea, justicia mediante, illa controversia ter-
“ minetur. Ad eandem diem ex præcepto regio archiepiscopi,
“ episcopi, et cæteri ecclesiarum prælati convocantur; ut quanto
“ generalior esset concilii celebratio, tanto manifestior fieret
“ fraudis et malitiæ denudatio. Die constituta catholici prin-

¹ multum] multis, O. W.
² fuit] fuerat, O. W.
³ prohibuit] So O. It is not in the other MSS.; D. has *inhibuit* in the margin, and the Hist. Angl. *interdixit*.
⁴ sic] si, A.

Diceto, col. 527. "cipis conspectui se præsentalit¹ regni turbator et² ecclesiæ; A.D. 1164.

"qui de suorum meritorum qualitate non securus, Dominicæ
"crucis armat se signaculo, tanquam ad tyranni præsentialiam
"accessurus. Nec tamen regia majestas inde offenditur; sed
"causæ suæ judicium episcoporum fidei committit, ut sic ab
"omni suspicione liberetur. Restabat ut judicio episcopi cau-
"sam terminarent, ut sic dissidentes in gratiam fœderarent,
"et dissensionis eorum materiam sepelirent. At obviat adver-
"sarius et obicit, quoniam coram rege stare judicio esset
"Apostolicæ sedis et dignitatis diminutio; ac si nesciat, quod
"etsi in illo judicio aliquantulum derogaretur³ ecclesiæ dig-
"nitati, dissimulandum erat pro tempore, ut pax ecclesiæ red-
"deretur. Obicit iterum, patris sibi nomen ascribens, quod
"arrogantiam redolere videtur, quod filii in patris damnationem
"minime debuerant convenire. Sed necessarium erat, ut patris
"superbiam filiorum humilitas temperaret; ne post patrem in
"filiis patris odium parentaret."

Id.
(Not in
Diceto.)

Instabant autem ad hoc nuncii studiose, ut duo legati mitte- They urge
rentur a Papa, qui causam Cantuariensis archiepiscopi ac regis the Pope
omni appellatione remota, diffinirent. Demum⁴ multis promissi- to send
onibus Papam flectere curabant, ut consuetudines regni Angliæ legates to
et libertates, quas rex ab avo suo rege Henrico avitas appellabat decide the
dignitates, confirmare et clementer concedere dignaretur. Sed question.
cum, reversis legatis, rex in hac petitione sese cognovisset fuisse
repulsum, ira vehementi incanduit, et has sequentes litteras
singulis Angliæ vicecomitibus sub hac forma direxit.

*Litteræ regis ad vicecomitem Cantuæ contra clericos beati Thomæ
Cantuariensis.*

Epist. S.
Thom.
Cant. i. 15
(Giles, 482,
vi. p. 279).

"Præcipio tibi, quod si aliquis clericus vel laicus in bailiva Letter of
"tua Romanam curiam appellaverit, eum capias et firmiter the king to
"teneas, donec voluntatem meam præcipiam. Et omnes red- the sheriff
"ditus clericorum archiepiscopi et possessiones saisias in of Kent.
"manum meam, et omnium clericorum qui cum archiepiscopo
"sunt, patres et matres, fratres et sorores, nepotes et neptes,
"ponas per salvos plegios, et catalla eorum, donec voluntatem
"meam inde præcipiam. Et hoc breve tecum afferas, cum
"summonitus fueris."

Gileberto quoque Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba:

¹ O. W. ins. *archiepiscopus*.

² et] in, A.

³ *derogaretur*] *derogantur*, A.

⁴ This is chiefly the compiler's,
though John of Salisbury's life
(p. 330) has been used.

A.D. 1164. *Litteræ regis ad episcopum Londoniensis [ecclesiæ] unde supra.*

Letter of the king to G. Foliot, bishop of London. " Nosti quam male Thomas Cantuariensis archiepiscopus Epist. operatus est adversum me et regnum meum, et quam male S. Thom. recesserit. Et ideo mando tibi, quod clerici sui, qui detrax- Cant. i. 13 (Giles, 481, vi. p. 278). erunt honori meo et regni,¹ qui circa ipsum fuerunt, post " fugam suam,² non percipiant aliquid de redditibus suis, quos " habuerunt in episcopatu tuo, nisi per me; nec habeant ali- " quod auxilium vel consilium a te." Item justiciariis suis signavit per literas sub hac forma:

Idem rex justiciariis contra beatum Thomam archiepiscopum Cantuariensis [ecclesiæ].

Letter of the king to the justices against the Pope and arch-bishop. " Si³ quis inventus fuerit ferens litteras domini Papæ vel Hoveden, " mandatum, aut Thomæ archiepiscopi, continens interdictum i. p. 231. " Christianitatis in Anglia, capiat et retineatur, donec inde " voluntatem meam præcipiam. Item nullus clericus, mona- " chus, canonicus vel conversus, vel alicujus religionis trans- " fretare permittatur, nisi habeat litteras de reditu suo justi- " ciarii vel nostras. Si quis aliter⁴ inventus fuerit, capiat " et retineatur. Nullus appellet⁵ ad Papam neque ad Tho- " mam archiepiscopum, neque aliquod placitum ex eorum man- " dato teneatur, neque aliquod mandatum eorum in Anglia " recipiatur; et si quis tenuerit, vel receperit, vel tractaverit, " capiat et retineatur. Si episcopi, abbates, clerici, vel " laici sententiam interdicti tenuerint, sine dilatione a terra " eiciantur, et tota eorum cognatio, ita quod nihil de catallis " suis secum ferant, sed catalla eorum et possessiones in manu " nostra saisiantur. Omnes clerici, qui redditus habent in " Anglia, sint summoniti per omnes comitatus, ut infra tres " menses sint in Anglia ad redditus suos sicut diligunt [habere]⁶ " eos et amodo in Angliam redire; et si ad terminum præ- " fixum non venerint, redditus eorum in [manu] nostra saisian- " tur. Episcopi Londoniensis et Norwicensis summoneantur, " quod sint coram justiciariis nostris ad rectum faciendum, " quod contra statuta regni interdixerunt terram Hugonis⁷ " comitis, et in ipsum sententiam anathematis intulerunt.

¹ W. and the Hist. Anglor. ins. et.

² suam] ipsam, A., altered by Par.

³ See Mr. Stubbs's edition of Hoveden, i. 232, note, where he shows that the true date of these injunctions is 1169.

⁴ aliter] alter, A.

⁵ appellet] appellat, A.

⁶ habere is from O. It is in Hoveden.

⁷ i.e. Hugh Bigod, second earl of Norfolk.

Hoveden, i. p. 232. "Denarii beati Petri colligantur et servantur quousque¹ inde A.D. 1164. "vobis dominus rex voluntatem suam præceperit."

Joh. Sa- resb. Vit. S. Thom. p. 330. Ecclesiam² præterea Cantuariensem et omnia bona archiepi- scopi et suorum rex³ confiscari præcepit. Et quod in nullius historia legitur serie, totam ejus cognationem exilio ascriptam addixit, sine delectu conditionis, sexus, aut ætatis. Et cum ecclesia Catholica oret pro hæreticis, scismaticis, et perfidis Judæis, prohibitum est a rege, ne quis archiepiscopum orationum suffragiis adjuvaret.

The arch- bishop's goods confiscated and his relations exiled by the king. Prayer for him forbidden.

Allegatio beati Thomæ archiepiscopi in præsentia domini Papæ.

Diceto, col. 538. [Ep. i. 30.] Beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeorum suorum inter tot injurias omnium solatio destitutus, profectus est ad curiam Romanam, et in præsentia domini Papæ sic loqui exorsus est: "Ad audientiam vestram, pater sanctissime, "confugio, dolens statum ecclesiæ, et jura ejus in avaritiam

The arch- bishop's appeal to the Pope.

(Not in Diceto.)

"principum dissipari. Quapropter occurrendum credidi morbo p. 247.

"venienti. Vocatus autem sum coram rege, ut⁴ de quibusdam

"custodiis, quas olim cancellarius regis existens disposueram,

"in ratiocinium, ut tanquam laicus computarem, qui in pro-

"motione mea ad archiepiscopatum a filio regis primogenito

"et justiciario regni ab omni ratiocinio et obligatione liber fui

Diceto, col. 538.

"episcopis assignatus. Et nunc unde mihi resistendi suffra-

"gia speraveram, destitutus sum. Animadverti enim dominos

"confratres meos episcopos pro aulicorum arbitrio in me ani-

"madvertere paratos, et cunctis incursantibus contra me, fere

"suffocatus, ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis

"negligit, respiravi. Sub qua demonstraturus asto, me nec

"ibi fuisse judicandum, nec ab illis. Nam quid aliud hoc

"esset, nisi jura ecclesiæ⁵ sibi subtrahere? Quid aliud quam

"spiritualia temporalibus submittere? Semel hoc natum, ex-

"emplum esset ad multa. Sed dicunt episcopi, 'Reddenda sunt

"Cæsari, quæ ejus sunt.' Sed si in pluribus obtemperandum

"est regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus effi-

"citur ut⁶ sit rex. Non enim essent illa Cæsaris sed tyranni.

"In quibus, etsi non pro me, pro seipsis episcopi ei resistere

"deberent. Quæ enim hæc causa tanta fuit odii, ut pro me

"extinguendo seipsos extinguerent? Itaque dum spiritualia

¹ quousque . . præceperit] Not in Hoveden.

² Ecclesiam] Ecclesia, A.

³ et suorum rex] rex et suorum, A. O. W.

⁴ ut . . assignatus] This is not in

Diceto, nor in the printed editions of the letters, nor in the copy of this letter in Claudius B. 2.

⁵ ecclesiæ] ecclesia, A.

⁶ ut] ne, W., Hist. Anglor., and so Diceto.

A.D. 1164. "pro temporalibus negligunt, deficiunt in utrisque. Conde- Diceto,
 "scende ergo, pater sanctissime, in fugam meam et persecu- col. 539.
 "tionem, et me aliquando tempore tuo reminiscere magnum
 "fuisse et propter te injuriis lacessitum. Utere igitur rigore
 "tuo, coerce illos quorum instinctu nomen hujusmodi per-
 "secutionis obrepit.¹ Nec domino regi horum aliquid im-
 "putetur, qui hujus machinationis minister est potius quam
 "reptor."

*Quod Papa sententiam ab episcopis in archiepiscopum latam in
 irritum revocavit.*

Answer of His auditis allegationibus, dominus Papa, habita cum cardi-
 the Pope. nalibus deliberatione, Thomæ Cantuariensi archiepiscopo tale
 fertur dedisse responsum:

"Quod minor majorem judicare non possit, et præsertim Epist. S.
 "eum, cui jure prælationis subesse dinoscitur et obedientiæ Thom.
 "vinculo tenetur astrictus, tam divinæ quam humanæ leges Cant. i. 49
 "demonstrant, et sanctorum patrum statutis id manifestius (Giles, 203,
 "declaratur. Hanc² siquidem nos, quorum interest errata cor- iv. p. 7).
 "rigere, sententiam ab episcopis et baronibus præsumptuose
 "in te latam, in qua tibi jam dicti episcopi ac barones omnia
 "mobilia tua, tam contra juris ordinem quam contra eccle-
 "siasticam consuetudinem, abjudicarunt, præsertim cum nulla
 "mobilia præterquam de bonis ecclesiæ tuæ habueris, irritam
 "penitus esse censemus, et eam auctoritate Apostolica cassa-
 "mus; statuentes, ut nullas in posterum vires obtineat, vel
 "tibi aut successoribus tuis, seu ecclesiæ tuæ gubernationi
 "commissæ, aliquod in posterum valeat præjudicium generare.
 "Cæterum si hi, qui in possessionibus et bonis ecclesiæ tuæ (Not in the
 "tibi aut tuis vel violentiam vel injuriam intulerunt, legitime printed
 "commoniti, vobis ablata restituere et satisfactionem con- edd. of the
 "gruam exhibere noluerint, tu in eos, si opportunum esse Epist. S.
 "videris, ecclesiasticam justiciam non differas exercere. Et Thom.
 "nos quod inde rationabiliter feceris, ratum habebimus atque Cant.)
 "firmum. Verum de persona regis speciale tibi mandatum
 "non damus, nec tamen in aliquo tibi jus pontificale, quod in
 "consecratione tua suscepisti, adimimus, si³ ipsum illæsum
 "voluerimus conservare." Et his ita gestis, Thomas archi-
 episcopus ad Pontiniacense cænobium remeavit.⁴

¹ obrepit] oppressit, W.

² Hanc] Hec, A. O.; D. ins. ad
 in the margin.

³ si . . . voluerimus] sed . . . volu-
 mus, W., Hist. Angl. O. is as the
 text.

⁴ There is a mark referring to the
 margin, but nothing is there corre-
 sponding to it.

⁵ Nor in the copy of the letter in
 Claudius B. 2.

Quod Matildis filia regis duci Saxonie maritatur. - A.D. 1165.

Diceto,
col. 539.

Anno Domini mclxv. Reginaldus Coloniensis archiepiscopus, Reginald
qui¹ scisma Octoviani contra Papam foverat Alexandrum, venit archbishop
apud Westmonasterium ad regem Henricum, accepturus in of Cologne
conjugem Matildem filiam regis primogenitam Henrico duci in England
Saxonie. Cui cum magnates Angliæ solenniter occurrissent, for the
Robertus comes Legecestrie et justiciarius regis illum in marriage of
osculum non recepit. Excommunicatus² enim erat a Papa, et princess
non absolutus, unde altaria super quæ³ Missam illi scismatico Matilda.
celebrarunt, passim sunt subversa. Eodem anno Alienor regina His bad re-
regi Anglorum Henrico peperit filiam, quam vocavit Johannam. ception, as
Eodem anno etiam Godefridus, de Sancto Asaph [episcopus,] Godfrey, being ex-
in basilica Sancti Albani prothomartyris Anglorum ad majus bishop of
Diceto, altare in cena Domini crisma confecit et oleum sanctum, fultus St. Asaph,
Reg. 13, auctoritate privilegiorum loci, in præsentia abbatis Roberti. at St.
E. 6, f. 59 b. Will of Eodem denique anno Noradinus quidam Turcorum prin- Siege of
Tyre, xix. ceps potentissimus, in finibus Antiochenis Hareng castrum Hareng by
9, col. 755. obsedit. Quo audito, Boamundus Antiochenus princeps, Rei- Noradin.
mundus comes Tripolitanus, Salamannus⁴ Cilicie præsul, et Bohemond
Thoros Armeniorum princeps, obsidionem solvere cupientes, prince of
ad locum accedunt, et Noradinum in fugam propellunt. Quem and others
cum temere insequerentur fugientem, reversus est contra taken
nostros ipsum insequentes, et facta irruptione in ipsos, no- prisoners.
biles cepit memoratos, et eos vinculis constrictos apud Hala-
piam custodiæ mancipavit; castrum etiam quod prius obsederat
militaribus copiis circumcingens, levi negotio subjugavit.

Eodemque anno terræmotus factus est septimo kalen- Earth-
das Februarii in Ely et Nortfolc et Sufoc, ita quod quake in
stantes prostravit, et campanas pulsavit. the eastern
counties.

*Quod beatus Thomas observatores consuetudinum Angliæ
excommunicavit.*

Diceto,
col. 539.

Anno Domini mclxvi. Rex Henricus in initio Quadragesimæ Henry II. in
in Normanniam transfretavit. Quod⁵ audiens Thomas Can- Normandy.
tuariensis archiepiscopus de Pontiniaco venit Viceliacum; et The ex-
in die Dominicæ Ascensionis, videntibus cunctis qui ad diem communi-
festum convenerant, et populo civitatis, repente in cations by
ascendens, consuetudinum, quas in regno Anglorum avitas the arch-
bishop at
Vezelay.

¹ qui . . . Alexandrum] Intro-
duced by the compiler.

² Excommunicatus . . . absolutus]
Introduced by the compiler.

³ quæ] quem, A.

⁴ Salamannus Cilicie præsul]
Altered by the compiler from Cala-
mannus Cilicie præses.

⁵ Quod audiens] Inserted by the
compiler.

A.D. 1166. appellant, observatores, defensores, et incentores candelis ex- *Diceto*,
communicavit accensis; et inter cæteros nominatim Ricardum *col. 539.*
de Luci, Ricardum [archidiaconum] Pictavensem, Jocelinum de
Bailul, Alanum de Nevilla, et alios quamplures. Sed ipsi ab-
sentes et non vocati nec convicti, ut dicebant, excommunicati,
missis ad archiepiscopum legatis, appellaverunt, et ecclesiam
Citation of the king and arch-
bishop to Montmi-
rail. intraverunt. Sed non multo post, Willelmus Papiensis et Jo- *Id. col. 547.*
hannes Neapolitanus cardinales, a latere summi Pontificis
destinati, apud Muntmirail regem Henricum et Thomam Can-
tuariensem archiepiscopum convocarunt. Et licet eos in par-
tem regis archiepiscopus inclinatiores sensisset, rem¹ tamen in
judicium deduci ea ratione concessit, residentibus illis in² con-
sistorio; ut secundum ecclesiæ formam tam sibi quam suis
prius fieret plena restitutio ablatorum. Nec enim spoliatus
judicium subire voluit, nec cogi potuit ratione. Quod cum illi
nec facere vellent nec possent, infecto negotio, prædictis³ ex-
communicatis prius absolutis, ad curiam sunt reversi. Alanum *Id. col. 540.*
vero de Nevilla absolvit Gilebertus episcopus Londoniensis,
accepto ab eo sacramento, quod in eundo Jerosolimam transiret
Louis VII. per dominum Papam, et ejus pareret mandato. Eodem tempore *Id. col. 547.*
at Pontin-
gny. Lodowicus rex Francorum venit Pontiniacum; et ne quid a
rege Anglorum fieret in perniciem Cisterciensis ordinis, Tho-
mam Cantuariensem archiepiscopum, cui jam per biennium
p. 248. Pontiniacenses monachi omnem exhibuerant humanitatem, Se-
nonis secum adduxit, et apud Sanctam Columbam ei per
Tax for the annos quatuor sufficientiam in expensis invenit. Per idem *Altered*
Holy Land. tempus ad subventionem Terræ Sanctæ, de unaquaque carucata⁴ *from Id.*
terre totius Angliæ quatuor denarii concessi sunt et collecti.
Certain heretics at
Oxford tried and
banished. Sub eisdem diebus, quidam pravi dogmatis disseminatores *Id. col. 539.*
Birth of prince John. apud Oxoniam tracti sunt in judicium, præsentem rege et epi-
scopis regni, quos a fide catholica devios et in examine supe-
ratos facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsi
sunt a regno. Eodem anno Alienor Anglorum regina peperit *Id. col. 544.*
filium, et vocatus est Johannes. Eodem⁵ [anno] Robertus abbas (Not in
ecclesiæ Sancti Albani octavus decimus diem clausit extremum, *Diceto.*)
Death of Robert ab-
bat of St. in festo Apostolorum Symonis et Judæ, postquam ecclesiam
Alban's, and of Robert de
Chesney bp. præfatam annis quatuordecim magnifice gubernasset. Obiit⁶ *Diceto,*
of Lincoln. Robertus Lincolniensis episcopus. *col. 547.*

¹ rem] tunc, W., though O. has rem.

² in consistorio] Added by the compiler.

³ prædictis . . . absolutis] Added by the compiler.

⁴ de unaquaque carucata] a singulis marcatis, Diceto.

⁵ The abbat's death is inserted in the MS. of Diceto, Reg. 13, E. 6, f. 63; the date, &c. are due to the compiler.

⁶ This insertion is omitted in C. It is in D.

Epistola beati Thomæ archiepiscopi ad regem Anglorum. A.D. 1166.Dieeto,
col. 541.

Eodem tempore, Thomas Cantuariensis archiepiscopus, spe- Letter of
rans se posse regem Henricum humilitate vincere, hanc quæ the arch-
sequitur epistolam inter cætera direxit: "Desiderio desideravi bishop to
" videre faciem vestram et vobiscum loqui, multum quidem the king.
" propter me, sed maxime propter vos, ut visa facie mea,
" reduceretis ad memoriam servitia, quæ dum essem in obse-
" quio vestro, exhibui vobis devote, juxta animi mei consci-
" entiam; sic me Deus adjuvet in examine ultimo, quando
" omnes astabunt ante tribunal Ipsius, recepturi prout gesse-
" runt in corpore, sive bonum sive malum; et ut moveremini
" super me, quem oportet inter alienos vivere mendicando.
" Propter vos utique tribus de causis, tum quia dominus meus
" estis, tum quia rex meus, tum quia filius meus spiritualis.
" In eo quod dominus, debeo et offero vobis consilium meum;
" eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam et commonitionem;
" eo quod filius, ratione officii, ad castigationem et cohorta-
" tionem. Inunguntur reges in capite, in pectore, et bra-
" chiis, quod significat gloriam, sanctitatem, et fortitudinem.
" Regibus, qui temporibus antiquis justificationes Dei non
" observabant, et prævaricati sunt mandata ejus, his sublata
" est gloria, sanctitas, et fortitudo, exemplo Saulis et Salo-
" monis. Qui vero post delictum humiliaverunt se Domino,
" his Dei gratia accessit, sicut Davidi, Ezechia, et aliis quam-
" pluribus. Audiat, si placet, dominus meus, consilium
" servi sui, commonitionem episcopi sui, castigationem patris
" sui, ne cum scismaticis habeat de cætero aliquam familiari-
" tatem vel communionem, nec contrahat aliquid cum eis.
" Memoresque sitis professionis, quam fecistis et posuistis
" scriptam super altare, de servanda ecclesiæ Dei libertate,
" quando in regem consecratus fuistis. Ecclesiam etiam Can-
" tuariensem, a qua promotionem accepistis, in eum statum
" restituatis et dignitatem, in quibus fuit temporibus præde-
" cessorum vestrorum et nostrorum. Alioquin pro certo sciatis
" quod divinam severitatem et ultionem sentietis."

*Quod beatus Thomas archiepiscopus Cantuariensis episcopis
habebatur suspectus.*

Eodem ¹ anno, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, cum The suffra-
audissent beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum con- gans in fear
suetudinum regni Angliæ iniquarum observatores ac defensores of the
archbi-

¹ This paragraph is the compiler's, to introduce the letter which follows.

A.D. 1166. excommunicationis sententia innodasse, in qua tam ipsos gene-
shop's ex- raliter quam dominum regem involverat; metuentes ne omnes
communi- illos, quos in genere per sententiam ligaverat, nominatim ite-
cation rato specificaret, per has sequentes literas in vocem¹ appella-
appeal. tionis contra juris ordinem proruperunt:

*Litteræ appellacionis suffraganeorum contra beatum Thomam
Cantuariensem archiepiscopum.*

Their letter " Venerabili patri et domino Thomæ Cantuariensi archi- Abridged
to the " episcopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, et personæ from
archbishop. " per eorundem diœceses constitutæ, debitam subjectionem et Diceto,
" obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod col. 541.
" ad memoriam anxie revocamus, vos in dominum [regem] [Ep. i.
" comminationes emisisse,² quo salutationem omittitis, quo non 126.]
" ad obtentum gratiæ consilium precesve³ porrigitis, quo non
" amicum quid sentitis, aut scribitis, sed intentatis minis inter-
" dictum aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore
" proponitis multa severitate, quod si quam dure dictum est,
" tam fuerit severe completum, quæ turbata sunt non jam
" speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium
" pertimescimus inflammari. Insedit alte quorundam mentibus,
" quod dominus rex vobis tam benignus extiterit, tamque
" [læta] mente susceperit, et cuncta potestati vestræ adeo sub-
" jecerit, ut hos solum beatos reputaret opinio, qui in vestris
" poterant oculis complacere. Et ne gloriam vestram mobilitas
" mundana posset concutere, vos in eis, quæ Dei sunt, voluit
" immobiliter radicare, sperans se de cætero regnare feliciter,
" et de consilio vestro summa securitate gaudere. Ne vero
" in dominum regem et regnum ejus, ne in nos et commissas
" nobis ecclesias et parochias manum vestram aggravare
" temptetis, remedium appellacionis vobis opponimus, et qui
" contra metum gravaminum in facie ecclesiæ appellavimus,
" iterato jam nunc ad Papam appellamus per scriptum, et
" appellacionis terminum diem Ascensionis Dominicæ assig-
" namus."

*Epistola beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi ad episcopos
suffraganeos suos.*

Letter of " Thomas Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeis suis. Id. col. 544.
the arch- " Fraternitatis vestræ scriptum, quod tamen de communi [Ep. i.
bishop in 127.]
answer.

¹ in vocem] invicem, C. D. has
been altered.

² emisisse] emisse, A.

³ precesve] precise, W. O. is
correct.

Diceto,
col. 544.

“ vestro consilio non credimus emanasse, nuper suscepimus, A.D. 1166.
 “ cuius continentia plus habere mordacitatis quam solatii, et Letter of
 “ utinam magis emissum esset de caritatis affectu, quam de the arch-
 “ obedientia voluntatis. Dico vobis, salva pace vestra, quod bishop to
 “ multo tempore silui, expectans si forte inspiraret vobis Deus his suffra-
 “ ut resumeretis vires, qui conversi estis retrorsum in die gans.
 “ belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet ex adverso, et
 “ opponeret se murum pro domo Israel, et certamen iniret
 “ contra eos qui non cessant cotidie exprobrare agmini Dei;
 “ sed non est qui ascendat. Judicet ergo Deus inter me et
 “ vos, et requirat ecclesiæ confusionem de manibus vestris,
 “ quam velit nolit mundus, necesse est in verbo Dei stare, in
 “ quo fundata est, donec veeiat hora ejus ut transeat ex hoc
 “ mundo ad Patrem. Exciditne a memoria vestra quid age-
 “ retur mecum et cum ecclesia Dei apud Norhamtonam, cum
 “ iterum judicaretur Christus in persona mea ante tribunal
 “ præsidis, cum arctaretur præsul Cantuariensis ob injurias
 “ sibi et ecclesiæ Dei passim illatas, et cogeretur Romanam
 “ audientiam [appellare]? Quis unquam vidit vel audivit Can-
 “ tuariensem archiepiscopum judicari, condemnari, cogi ad fide-
 “ jussionem in curia regis, et a suis præcipue suffraganeis? Si
 “ nobis recedentibus, ut dicitis, turbata sunt omnia, sibi imputet
 “ qui occasionem dedit; quia facientis procul dubio culpa est
 “ et non recedentis, persequentis et non injurias declinantis.
 “ Nobis adhuc in curia expectantibus, si nobis aliquid forte
 “ opponeretur, interdictum est officialibus nostris, ne nobis in
 “ temporalibus vel in modico obedirent, vel citra mandatum
 “ regis, vel nobis vel nostris aliquid ministrarent. Proscripti
 “ sunt clerici nostri cum laicis, viri cum mulieribus, mulieres
 “ cum parvulis lactentibus. Addicta sunt fisco bona ecclesiæ
 “ et patrimonium Crucifixi. Pars pecuniæ conversa est in usus
 “ regios, pars in usus episcopi Londoniensis. Appellatis, ut
 “ dicitis, sed hac appellatione auctoritatem nostram suspendere p. 249.
 “ non potestis, ne in vos aut ecclesias vestras animadvertamus,
 “ si delicti enormitas id requirat. Scimus enim quod omnis
 “ appellans, aut suo nomine appellat, aut alieno; si suo, aut a
 “ gravamine quod ei infertur vel quod sibi timet inferri.
 “ Certum tenemus per gratiam Dei, quod nullum gravamen
 “ adhuc vobis per nos illatum est, unde debeatis ad appella-
 “ tionis remedium convolare. Si contra metum gravaminum
 “ appellastis, ne quid de cætero contra vos statuam vel eccle-
 “ sias vestras, non est ista talis appellatio quod possit vel
 “ debeat suspendere auctoritatem meam aut potestatem quam
 “ in vos habemus et ecclesias vestras. Si domini regis no-
 “ mine appellastis, nosse debuerat discretio vestra, quod intro-
 “ ductæ sunt appellationes ad propulsandam injuriam et non

A.D. 1166. "ad inferendam, ad sollevandos oppressos et non amplius op- Diceto,
 Letter of "primendos. Si vero qui subvertit ecclesiæ libertates, qui bona col. 546.
 the arch- "ejus occupat et invadit, appellans non auditur, multo minus
 bishop to "pro eo appellantes. Non ideo hoc dicimus, quod circa do-
 his suffra- "mini regis personam vel regnum ejus vel circa personas et
 gans. "ecclesias vestras quicquam inordi[nate] fecerimus vel facturi
 "sumus. Unde credebamus a vobis pro longa patientia magis
 "debere culpari, quam de severitatis rigore condemnari. Inde
 "est, quod breviter vobis dicimus et constanter affirmamus,
 "dominum nostrum regem nullatenus injuste fore gravatum,
 "si adversus eum, a domino Papa et a nobis sæpissime ac
 "legitime conventum et satisfacere nolentem, processerit se-
 "veritatis censura."

The bishop In eisdem sane literis Gileberto Londoniensi episcopo, in This is
 of London virtute obedientiæ præcepit archiepiscopus, quatinus infra dies part of the
 required to quadraginta post litterarum susceptionem de ecclesiis ac bene- above letter
 restore ficiis clericorum ejus, qui cum eo et pro eo proscripti fuerunt omitted in
 whatever a regno, et quæ in custodia ejusdem episcopi sunt per manda- Diceto,
 he had re- tum regis, quicquid inde percepit, vel in usus ecclesiæ suæ col. 545.
 ceived from tum regis, quicquid inde percepit, vel in usus ecclesiæ suæ col. 545.
 the bene- conversum est, remota omni occasione et dilatione, infra
 fices given tempus prænominatum in integrum sibi restituere non omittat.
 into his Episcopus autem cum hujusmodi litteras suscepisset, regi
 custody by Anglorum scripsit sub hac forma :

Litteræ episcopi Londoniensis ad regem Henricum.

Letter of "Placuit excellentiæ vestræ, quod ecclesiæ clericorum Epist. S.
 the bishop "archiepiscopi, quæ in episcopatu Londoniensi sive in Cantia Thomæ
 of London "consistunt, sub nostra essent custodia constitutæ, quod onus Cant. i. 123
 to Henry "nos mera, Deus scit, caritate suscepimus; ut si forte eosdem (Giles, 274,
 II. in con- "clericos contingeret ad gratiam vestram redire, indemnes vi. p. 5).
 sequence of "eis conservaremus. Archiepiscopus autem in insidiis sedens,
 this de- "adversus meam specialiter personam occasiones quærit et
 mand. "inde mihi nocere nititur, unde aliis prodesse studebam.
 "Qui directis litteris in virtute obedientiæ præcepit, ut quic-
 "quid ex eis suscepissem, sibi suisque clericis restituere non
 "omitterem. Hinc est quod vestræ sullimitati supplico, ut¹
 "custodiam ecclesiarum prædictarum alii, prout expedire
 "videritis, committatis. Pecunia vero, quam inde recepi, ad
 "summam centum et octo librarum et quatuordecim solidos
 "rum sexque denariorum se extendit, quam peto liceat mihi
 "penes aliquem sub tuto reponere, donec Dominus judicaverit
 "ad quem res ista exitum debeat pervenire."

¹ ut] prout, W., though O. has ut.

Litteræ Alexandri Papæ ad Thomam Cantuariensem archiepiscopum. A.D. 1167.

- Anno Domini mclxvii. Alexander Papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo scripsit in hæc verba: Letter of Pope Alexander III. to the archbishop.
- Diceto, col. 546. "Prædecessorum nostrorum felicitis memoriæ Paschalis et Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam archiepiscopo tibi quam tuis legitimis successoribus Cantuariensis ecclesiæ primatum ita plene concedimus, sicut a Lanfranco et Anselmo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse possessum. Quicquid etiam dignitatis sive potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dinoscitur, præsentis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis auctoritate constat."
- Id. col. 547. Eodem anno Robertus Lincolnienensis episcopus, vir magnæ humilitatis, migravit ad Dominum, septimo kalendas Februarii mensis. Death of bishop R. de Chesney.
- MS. of Diceto, Reg. 13 E. 6, f. 63b. Eodem¹ anno Symon prior ecclesiæ Sancti Albani, die Dominicæ Ascensionis in abbatem ejusdem ecclesiæ electus, a Gileberto Londoniensi episcopo ante majus altare illius cœnobii est solemniter consecratus. Eligitur Symon in abbatem Sancti Albani.
- Diceto, col. 547. Eodem itaque tempore effecti sunt discordes reges Francorum et Anglorum; unde Calvus-mons Gizortio vicinus succensus est a Normannis; capti sunt [ibi] milites multi et cives; sed in illius rei ultionem rex Francorum villam Andeliaci combussit, et ipsa die reversus in Franciam, plusquam mille de suis in itinere amisit. Et non multo post in pago Perticensi milites multi de gente Francorum capti sunt a Normannis. Quarrel between Henry II. and Louis VII. Chaumont and Andely burnt.

Litteræ regis Henrici ad Reginaldum Coloniæ archiepiscopum.

- Anno Domini mclxviii. Henricus rex Anglorum motus contra Papam Alexandrum ex hoc quod Thomæ Cantuariensi archiepiscopo primatum regni Angliæ concessisset, Reginaldo scismatico Coloniensi archiepiscopo et hosti Papæ publico, literas in hæc verba direxit: Letter of Henry II. to Reginald archbishop of Cologne.
- Epist. S. Thom. Cant. i. 69 (Giles, 483, vi. 279). "Diu desideravi justam habere occasionem recedendi a Papa Alexandro et a perfidis cardinalibus ejus, qui proditorem meum Thomam Cantuariensem archiepiscopum contra me manutenere præsumunt. Unde cum consilio baronum meo-

¹ In the margin is a drawing of a pastoral staff. This passage is taken from the insertion on the margin of the Reg. MS. of Diceto. It is printed in Twysden's edition as if it were Diceto's own, col. 547.

A.D. 1168. "rum et cleri, magnos viros de regno meo, archiepiscopum Epist.
Letter of "scilicet Eboracensem, episcopum Londoniensem, archidia- S. Thom.
Henry II. "conum Pictavensem, Ricardum de Luci, Johannem de Ox- Cant. i. 69
to Reginald "onia, Romam missurus sum; qui publice denuntiabunt, et (Giles, 488,
archbishop "manifeste ex parte mea et totius regni Angliæ et omnium vi. 279).
of Cologne. "aliorum terrarum quas habeo, proponent Papæ Alexandro
"et cardinalibus ejus, ne ulterius proditorem meum manu-
"teneant, sed¹ ita liberent me ab eo, ut² alium possim cum
"consilio cleri instituere in ecclesia Cantuariensi. Denuntia-
"bunt etiam, quod quicquid Thomas fecit in irritum revo-
"cent. Hoc etiam postulabunt, ut coram eis Papa jurari
"faciat publice, quod ipse et successores sui et mihi et
"omnibus meis regias consuetudines Henrici regis avi mei,
"inconcussas³ et inviolatas, quantum ad se, in perpetuum
"conservabunt. Quod si forte alicui⁴ petitionum mearum con-
"tradecere voluerint, neque ego, neque barones mei, neque
"clerus meus, aliquam eis ulterius servabimus obedientiam;
"immo ipsum Papam et omnes suos manifeste impugnabimus,
"et quicumque in terra mea inventus fuerit qui Papæ post
"hæc adhærere voluerit, expelletur a regno. Ea propter
"rogamus vos, ut carissimum amicum, quatinus fratrem
"Ernaldum Hospitalarium, omni occasione remota, cito ad
"nos mittatis, qui⁵ ex parte imperatoris et vestra prædictis
"nunciis meis ducatum præbeat,⁶ eundo et⁷ redeundo per
"terram imperatoris. Valet."

The bishop Dictum⁸ est autem a clericis et notariis domini regis, quod
of London ad ejus petitionem has litteras dictaverit Gilebertus Londo-
the real niensis episcopus in perniciem domini Papæ et Thomæ Can-
author of tuariensis archiepiscopi et ecclesiæ Anglicanæ; unde contigit,
these quod nocte quadam, dum idem Gilebertus jaceret in stratu
letters. suo et studeret circa confusionem archiepiscopi, puram con-
scientiam habentis, et tenorem litterarum nihil præter iniqui-

His vision. tatem continentium, audivit vocem valde terribilem desuper
emissam, sibi aperte dicentem; "O Gileberte Foliot, dum
"revolvīs tot et tot, deus tuus est Astaroth."

¹ sed] si, A. C.; D. has been corrected.

² ut] aut, A.; C. has ut, and D. has been so corrected.

³ inconcussas] et concussas, A.

⁴ alicui] alieni, A.

⁵ qui] que, A.

⁶ O. W. ins. in.

⁷ et redeundo] Om. W., though O. has it.

⁸ This is the compiler's.

Litteræ Alexandri Papæ ad Gilebertum Londoniensem episcopum. A.D. 1168.

Eodem tempore, dominus Papa Alexander scripsit Gileberto Letter of
Londoniensi episcopo pro negotio Cantuariensis ecclesiæ, in the pope
hæc verba: to the
bishop of
London.

S. Thom.
Cant.
Epist. i. 37.

“ A memoria tua non credimus excidisse, qualiter carissi-
mus in Christo filius noster H[enricus] illustris rex Anglorum
multa a nobis olim precum instantia requisivit, ut ab Here-
fordensi ecclesia, cui præminebas, de te in ¹ Londoniensem
ecclesiam translationem fieri pateremur. Ut autem ² suæ peti- p. 250.
tioni nostrum super hoc impertiremur assensum, necessitatem
imminentem pariter et utilitatem proponebat, asserens quod
civitas illa quasi regia sedes existeret; et quia, cum te re-
ligionis et discretionis virtute crederet præminere consilio
tuo super his quæ ³ saluti animarum expedirent et ad regni
augmentum pariter et conservationem spectarent, tempora-
liter et spiritualiter uti volebat, et ideo magis proximum te
desiderabat habere. Unde attendentes quam utiliter pru-
dentia et religio tua saluti ejusdem regni et regis posset
consulere, et quanta [ex] ea valeat commoditas provenire,
libenter suis precibus ad quievimus, et te concessimus in
Londoniensi ecclesia promoveri. Unde quanto benignius ejus
beneplacitum et voluntatem complevimus et tuæ pariter
exaltationi intendimus et honori, tanto probitas tua circa in-
crementum et conservationem ecclesiæ amplius deberet eniti,
et attentius circa hoc laborare, ut fructum, quem idem rex
nobis proposuit et nos speramus, exhibitione operis et ipsa
rerum experientia cognoscamus. Quomodo autem rex præ-
dictus a devotione ecclesiæ ab eo [quod solebat] animum
avertit, et eam in multis sicut appellationibus ⁴ et visitationi-
bus nostris, communicando etiam excommunicatis nominatim
et scismaticis, et confederando se eis, et in eo etiam, quod
venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem
archiepiscopum de regno suo exire coegerit, ⁵ quasi persequi
et impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapro-
pter sollicitudinem tuam rogamus, monemus, atque man-
damus, quatinus adjuncto tibi venerabili fratri nostro,
R[oberto] ⁶ Herefordensi episcopo, eundem regem sollicite
commoneas et studiosa exhortatione inducas, ut hujus[modi]
proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum
est, satisfaciat, a pravis actibus omnino desistat, Creatorem

¹ in] Om. W., though it is in O.

² autem] ante, A.

³ quæ] qui, A.

⁴ appellationibus] in appellationi-
bus constat, W.

⁵ coegerit] coegit, A.

⁶ Robert de Melun, or Maledon.

A.D. 1168. "suum puro corde diligit, matrem suam Romanam ecclesiam S. Thom.
 Letter of "solita veneratione respiciat, neq̄ eam visitare volentes inhi- Cant.
 the pope "beat, appellationes ad eam factas nullo modo impediāt, et Epist. i. 37.
 to the "prædictum [fratrem] nostrum Thomam Cantuariensem archi-
 bishop of "episcopum ad sedem suam benignius revocans et reducens
 London. "in beati Petri et nostra reverentia firmus immobilisque con-
 sistat, et ad opera misericordiæ ac pietatis intendat, ut Ille,
 "per quem reges regnant, temporale sibi regnum conservet in
 "terris et sempiternum largiatur in cælis. Et nisi ista maturius
 "correxit,¹ timendum sibi erit, ne et Deus ei pro his omnibus
 "graviter irascatur, et in eum et in suos debeat gravius
 "vindicare, et nos ipsi id non poterimus diutius in patientia
 "sustinere. Nec ista pro nobis quantum pro ejus [salute]
 "proponimus, cujus gloriam et honorem totis affectibus exop-
 "tamus."

*Rescriptum episcopi Londoniensis Gileberti ad Papam Alexandrum
 nimis præsumptuosum.*

Answer of "Mandatum vestrum, pater in Christo carissime, debita S. Thom.
 the bishop "veneratione suscipientes, ilico filium vestrum carissimum Cant.
 of London "illustrem Anglorum regem adivimus, et adjuncto nobis Epist. i. 38
 to the "venerabili fratre nostro R[oberto] Herefordensi episcopo, (Giles, 174,
 pope. "juxta vestri formam mandati diligenter convenimus; cui v. 238),
 "singula, quæ vestris nobis expressa sunt litteris, ante oculos also in
 "ponentes, ipsum obsecrando, et quantum regiam decebat ma- Hoveden,
 "jestatem, arguendo, constanter et instanter hortati sumus, ut i. 244.
 "[propositis] sibi satisfaceret, et si a rationis tramite devia-
 "verat, ad viam veritatis et justitiæ redire, nostra per nos revo-
 "catus admonitione,² non tarderet; et a patre pie commonitus,
 "a pravis actibus omnino desisteret, Deum puro corde diligeret,
 "matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita venera-
 "tione respiceret, nec eam visitare volentes inhiberet; appel-
 "lationes ad eam factas non impediret, et patrem nostrum
 "dominum Cantuariensem archiepiscopum benigne revocans
 "et reducens, in beati Petri et vestra reverentia firmus
 "immobilisque persisteret, et pietatis intendens operibus, ec-
 "clesias et ecclesiasticas personas non gravaret³ per se, nec
 "per alium gravari permetteret; ut Ille, per quem reges
 "regnant, temporale sibi regnum conservaret in terris, et
 "æternum sibi largiretur in cælis. Alioquin nisi monitis
 "salubribus adquiesceret, sanctitas vestra, quæ huc usque

¹ *correxerit*] correxit, A.

² *admonitione*] admonitionem, W.

³ O. W. ins. *nec*.

S. Thom. Cant. Epist. i. 38 (Giles, 174, v. 238), also in Hoveden, i. 244. "patienter sustinuit, ulterius in impatientia¹ sustinere non A.D. 1168. posset. Ipse vero correctionem vestram multa gratiarum actione suscipiens multaue animi modestia, consequenter ad singula respondit. In primis asserens mentem² suam a vobis se nullatenus avertisse, nec id unquam mentis proposito concepisse, quin dum paternam sibi gratiam exhibueritis, vos ut patrem diligat, et sanctam Romanam ecclesiam veneretur et foveat, et sacris jussionibus vestris, salva sibi sua regnique sui dignitate, humiliter obtemplet et obediat. Quod si vos aliquandiu non respexit solita reverentia, hanc hujus rei causam asserit esse, quod cum vobis in necessitate, toto corde, tota mente, totis viribus astiterit, sibi postmodum in necessitate, per nuncios recurrenti ad vos, digne pro meritis vestra sanctitas non respondit; sed in omni fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur et erubescit. De paterna confisus gratia, quæ filium cum³ volet exaudit, vultus sperans et expectans lætiores, in beati Petri et vestra, ut dictum est, fidelitate, immobili constantia perseverat. Id est quod sanctitatem vestram visitare volentem nullum prorsus impedit, sed nec, ut asserit, hactenus impedivit. In appellationibus ex antiqua regni sui consuetudine, id sibi juris⁴ vendicat et honoris, ut ob civilem causam nullus clericorum regni sui [ejusdem regni fines exeat,] nisi,⁵ an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere queat, prius experiendo cognoscat. Quod si nec sic obtinuerit, excellentiam vestram, ipso in nullo reclamante, cum volet quilibet appellabit. In quo, si juri vestro vel honori præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui consilio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur. Imperatorem illum, etsi scismaticum noverit, a vobis tamen excommunicatum esse usque hodie non rescivit. Quod si denunciatione vestra rescierit, si foedus illicitum cum ipso vel quolibet alio iniit, et hoc ecclesiæ regni sui iudicio simul et⁶ consilio se correcturum promittit. Patrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum a regno suo se nequam expulisse asserit; unde sicut ultroneus recessit, sic ad ecclesiam suam, cum sibi sederit animo, plena pace reverti sibi liberum erit, dum tamen in satisfaciendo sibi super his unde conqueritur, regias sibi, in quas juratus est,

¹ *impatientia*] patientia, O. W.

² *mentem suam*] mente sua, A.

³ *cum volet*] convolet, A.

⁴ *juris*] in eis, W., though O. has *juris*. Oneris, Hoveden; honoris, Diceto.

⁵ W. also omits the words in brackets, but inserts *fines exeat* after *nisi*. O. has "fines exeat nisi ante ipsius auctoritate et mandato."

⁶ *et*] in, A.

A.D. 1168. "dignitates velit integre conservare. Si qua vero ecclesias- S. Thom.
Answer of "tica persona vel ecclesia ab ipso vel a suis se gravatam osten- Cant.
the Bishop "derit, satisfactioni plenæ totius ecclesiæ judicio paratus erit. Epist. i. 38
of London "Hæc a domino nostro rege in responsis accepimus, qui cau- (Giles, 174,
to the Pope. "sam suam plurimum sibi justificare videtur, cum in omnibus also in
"quæ dicta sunt, ecclesiæ regni sui judicio se pariturnum Hoveden,
"promittit. Unde vestræ supplicandum existimamus excel- i. 244.
Isa. xlii. 3. "lentia, quatinus illud præ oculis habentes, 'calamum quas-
"satum non conteres, linum fumigans non extinguēs,' zelum
"illum sanctum, qui ad ulciscendam omnem ecclesiæ Dei in-
"juriam succensus est, si placet, ad tempus intra fines mo-
"destiæ cohibeatis, ne vel interdicti sententiam vel ultimum
"illud præcisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras
"subverti misere doleatis, et tam regem ipsum, quam innu-
"meros cum eo populos, a vestra, quod absit, obedientia irre-
"vocabiliter avertatis. Sanguis regius tum se demum permittit
p. 251. "vinci, cum vicerit, nec verecundatur cedere cum superaverit.
"Insipienter, attamen in caritate non ficta sic loquimur; sed si
"hic rei finis extiterit, ut amissis omnibus dominus Cantua-
"riensis exilium jure sustineat, et vestris, quod absit, manda-
"tis ulterius Anglia non obediat, fuisset satius¹ patienter ad
"tempus sustinuisse, quam tanto severitatis zelo deservisse.
"Quid enim si plures e² nobis ab obedientia vestra persecutio
"separare non poterit? Non deerit tamen qui genua curvet
"ante Baal, et de manu idoli pallium Cantuariense,³ non
"habito religionis delectu, suscipiat; nec deerunt qui sedes
"nostras occupantes, et cathedris⁴ nostris insidentes, ipsi tota
"mentis devotione obediant. Jam multi præmasticant ad
"talia, optantes ut veniant scandala, et directa ponantur in
"prava. Unde, pater sanctissime, non propria plangimus aut
"ploramus incommoda; sed nisi his malis celerius occur-
"ratis, fœdam ecclesiæ Dei subversionem pertimescimus; ne
"citius ob vitæ tedium optemus perisse diem in qua nati
"sumus."

Alan de Ne-
ville excom-
municated.
Marriage of
Constance,
daughter of
Conan of
Britanny and
Scotorum
Constantia[m]
Eodem anno Thomas Cantuariensis archiepiscopus Alanum Diceto.
de Nevilla excommunicavit, quia Willelmum capellanum suum col. 548.
vinculis tenuit irretitum. Eodem utique tempore Conanus Mi-
noris Britanniae comes, dum in fata concederet, ex sorore regis
Britanny and Scotorum Constantia[m] nomine⁵ filiam reliquit hæredem; quam

¹ *satius*] *latius*, A.

² *e*] *ē*, A.

³ *Cantuariense*] *Cantuariensem*,
A. W.

⁴ *cathedris nostris*] *cathedras*
nostras, A. O. W.

⁵ *Constantiam nomine*] Intro-
duced by the compiler. All the
MSS. read *Constantia*.

Diceto, col. 548. rex Anglorum Henricus Gaufrido filio suo uxorem accipiens, A.D. 1168. et in pace statuenda passim per Britanniam studiosus existens, Margaret, to Geoffrey, son of Henry II. clerum terræ illius sibi conciliavit et populum.

Litteræ Alexandri Papæ ad Regem Henricum pro reconciliatione beati Thomæ.

Anno Domini MCLXIX. Papa Alexander regi Anglorum pro negotio Cantuariensis ecclesiæ scripsit in hæc verba: Letter of pope Alexander III. to Henry II.

S. Thom. Cant. Epist. iv. 4 (Giles, 306, iv. 130), also in Hoveden, i. 255, and Diceto, col. 549.

“ Quam paterne et quam benigne regiam sæpius excellentiam convenimus, et per litteras ac nuncios frequentius exhortati fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum tibi reconciliare deberes, et sibi ac suis ecclesias cum cæteris ablatis restituere, sullimitatis tuæ prudentia non ignorat, cum id toti fere Christianitati publicum et manifestum existat. Unde quoniam in hoc hucusque minime proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac lenibus emollire, tristes efficimur et dolentes, et nos sæpe hac fiducia nostra frustrati dolemus; præsertim cum te, sicut carissimum filium, sincerius in Domino diligamus, cui in hoc grave periculum imminere videmus. Et quoniam scriptum est, ‘Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem Isa. lviii. 1. tuam, et annuncia populo meo scelera eorum,’ duritiam tuam, sicut hactenus, contra justitiam et salutem vestram non duximus ulterius supportandam, nec præfato archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii sui debitum libere exequatur, et suam et ecclesiæ sibi commissæ injuriam ecclesiasticæ severitatis gladio ulciscatur.”

Item domino Cantuariensi idem Papa litteras direxit sub hac forma: Letter of pope Alexander III. to the archbishop.

Epist. v. 9. “ Quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benignitate expectavimus, et blandis dulcibusque verbis, et interdum duris et asperis, ut ad semetipsum rediret, sæpe monuimus,¹ si tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ possessiones et honores ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus, ut in personas et ecclesias, quæ ad tuam pertinent jurisdictionem, excepta regis persona, uxorisque ejus et filiorum suorum, ecclesiasticam justitiam exerceatis, nullius appellationis obstaculo prohibente; providentia tamen et circumspectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirit.”

Diceto, col. 549. Eodem tempore Gilebertus Londoniensis episcopus, Dominica² prima Quadragesimæ, ad declinandam sententiam Thomæ Cantuariensis archiepiscopi, excommunicationem de se ipso abiecit. Excommunication of the bishop

¹ *monuimus*] novimus, A.

² *Dominica prima*] circa initium, Diceto.

A.D. 1169. tuariensis archiepiscopi, convocato clero civitatis et populo in Diceto, col. 549.
of London ecclesia Sancti Pauli, Romanæ sedis audientiam appellavit. (Not in
by the arch- bish- Diceto.)
Fuerat¹ enim sæpe ab eodem archiepiscopo commonitus, ut clericis suis ecclesias et beneficia, quæ in manu sua ex traditione regis tenebat, restitueret cum bonis inde perceptis; sed quoniam in his et in aliis præceptis canonicis inobediens perseveravit, archiepiscopus super appellatione sua minime certioratus, in die Palmarum, ipsum ut² regis iniquis consuetudinibus faventem, apud Claramvallem solenniter excommunicavit, et litteras ei sequentes direxit:

Quod Thomas Cantuariensis Gilebertum Londoniensem episcopum excommunicavit.

Letter of the arch-bishop announcing this. " Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus et Apo- Id.
" stolicæ sedis legatus, Gileberto Londoniensi episcopo, utinam
" vero fratri, declinare a malo et facere bonum. Excessus
" vestros dum licuit supportavimus, et utinam mansuetudo
" patientiæ nostræ, quæ nobis supra modum damnosa extitit,
" in totius ecclesiæ perniciem³ non redundet. Sed quoniam
" patientia nostra semper abusi estis, neque dominum Papam
" neque⁴ nos in verbo salutis vestræ voluistis audire; sed obd-
" ratio vestra semper in deteriora excrevit, vos, urgente neces-
" sitate officii, et ratione juris id persuadente, ex justis et
" manifestis causis anathematis sententia⁵ percellentes, excom-
" municavimus, et a corpore Christi, quod est ecclesia, donec
" condigne satisfaciatis, amputavimus. Præcipimus ergo in
" virtute obedientiæ et in periculo salutis, dignitatis, et ordi-
" nis, quatinus prout ecclesiæ forma præscribit, ab omni com-
" munionem fidelium abstinere; ne vestra participatio Domini-
" cum gregem contaminet ad ruinam, qui vestra doctrina
The bishop submits. " erudiendus et exemplis reformandus erat ad vitam." Epi- Id. col. 550.
scopus vero Londoniensis, licet post appellationem sententia in
ipsum lata fuisset, mandatum archiepiscopi humiliter perferens,
ab ingressu ecclesiæ abstinnit patienter. Archiepiscopus vero Id. col. 549.
decano et clero Londoniensis ecclesiæ litteras dirigens, præcepit
in virtute obedientiæ, ut a communione sui episcopi penitus
abstinerent. Eodem anno Alienor filia regis Angliæ nupsit Id. col. 550.
Aldefonso regi Castellæ.

Marriage of P. Alienor and Alphonso IX. of Castile.

¹ *Fuerat . . . perseveravit*] This is the compiler's.
² *ut . . . faventem*] Introduced by the compiler.

³ *perniciem*] provincie, A.
⁴ *neque*] ne, A. O. W.
⁵ *sententia*] siruā, A.

Litteræ regis ad Gilebertum Londoniensem episcopum. A.D. 1169.

Per idem tempus, cum rumor de excommunicatione Gileberti Londoniensis episcopi ad aures regis Anglorum, eodem episcopo illi significante, pervenisset, scripsit ei litteras consolationis in hæc verba:

S. Thom. Cant. Epist. iii. 47 (Giles, 493, vi. 296.) " Audivi gravamen quod ille Thomas proditor et adversarius meus intulit in te et in alias personas regni mei, quod non minus ægre fero de persona tua, quam si in meam propriam personam virus¹ suum evomisset. Et ideo pro certo scias, quod ego omnem operam dabo per dominum Papam et per regem Francorum et per omnes amicos meos, quod de cætero non poterit nobis, nec regno nostro nocere. Unde volo et consulo, quod tu interim nullo modo in animo tuo turberis, pro certo sciturus,² quod si Romam adire volueris, omnia necessaria ad viam de meo tibi honorabiliter et sufficienter inveniam."

Quod legati a Papa mittuntur ad pacem reformandam inter regem et beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Diceto, col. 550. Eodem anno missi sunt duo legati a latere summi pontificis, Vivianus et Gratianus, ut pacem inter regem Angliæ et archiepiscopum Cantuariensem reformarent; sed quorum erat potestas æqualis, eos varius disjungebat affectus, nec finis potuit invenire concordēs, qui ab initio vota susceperant tam diversa. Sed sicut penes regem Gratianus gratiam non invenit, sic nec apud archiepiscopum Vivianus. Cum igitur de pace tractaturi, in Normannia apud Baiocas se regis et archiepiscopi conspectibus præsentarent, et post tractatus immensos pax esse in januis ab omnibus crederetur, litteras illis direxit Willelmus Senonensis archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine ipsius conscientia, sicut a domino Papa in mandatis acceperant, in reconciliatione procederent faciendā. Sic duo legati, infecto negotio, a regis curia recesserunt. Noluit enim rex cum archiepiscopo aliqua³ ratione componere, nisi salvis sibi consuetudinibus iniquis regni sui et dignitatibus,⁴ quod etiam ipsis legatis quasi nefas videbatur.

Diceto, col. 552. Henricus⁵ primogenitus regis Henrici apud Westmonasterium die⁶ Sancti Basili a Rogero archiepiscopo

¹ *virus*] victus, A.
² *sciturus*] secturus, A. W. O. is correct.
³ *aliqua*] aliquam, A.
⁴ The Hist. Angl. ins. *avitis*.
⁵ Above this is, "Hoc plenius
" alibi, scilicet tertio folio sequenti."
⁶ *die Sancti Basili*] xiv. kal. Julii, Diceto.

A.D. 1169. Eboracensi contra¹ libertatem ecclesiæ Cantuariensis
by arch- coronatus est.
bishop
Roger.

Litteræ regis Henrici ad Papam Alexandrum.

Conspiracy Eodem anno, Gilebertus Londoniensis episcopus transfretavit, Diceto,
of the suam domino Papæ exhibiturus præsentiam, et causas appella- col. 550.
bishop of tionis redditurus. Quo veniente ad regem Anglorum in Nor- (Not in
London mannia,² tractare coeperunt communiter, quomodo beatum Diceto.)
with Henry Thomam Cantuariensem archiepiscopum dolo circumvenirent,
II. against et causam ejus justissimam in conspectu summi pontificis
the arch- denigrarent. Tandem in hoc consenserunt, ut rex Romam
bishop. mitteret solennes nuncios cum litteris ipsius, in quibus expresse
Threats of the king domino Papæ denunciaret, quod nisi superbiam Thomæ Can-
against the tuariensis archiepiscopi severitatis pede contereret, ipse et
pope. omnes barones Angliæ cum viris ecclesiasticis ab ejus obedi-
tia recederent. Litterarum autem tenor hic erat, quas domino
Papæ transmisit:

Letter of "Vestræ, pater, satis³ innotescit serenitati, quanta me et S. Thom.
Henry II. "terram meam affligat molestia, quantis me vexaverit injuriis Cant.
to pope "Thomas ille adversarius meus, cum, teste conscientia, nihil Epist. iii.
Alexander "meruerim, nil gesserim tanta contumelia dignum. Nunc 48 (Giles,
III. "autem innumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, qui 491, vi.
"affligere non desinit innocentem. Vestra siquidem fultus
"auctoritate, ut asserit, devotos et fideles ecclesiæ Romanæ
"filios Londoniensem et Saresberiensem episcopos cum qui-
"busdam familiaribus meis anathematis sententia innodavit,
"nullam adversus [eos] habens rationabilem causam. Hoc
"autem quam sit mihi intolerabile, quamque famæ meæ
"et vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum
"prudentiæ. Videtur mihi etiam, quod me quasi derelictum
"projecerit paternitas vestra, cum ad ignominiam meam augmen-
"tum flagitiosum in me grassari permittit inimicum, nec re-
"primit injuriarum vehementiam paternæ correctionis mode-
"ratio. Vestram igitur obsecro suppliciter et adjuro, ut
"justum est, celsitudinem, ut, quem filio debetis, operis exhibi-
"tione monstretis affectum, et illatam mihi et personis meis et
"terræ meæ injuriam absque tardatione emendare dignemini,
"et quidquid adversarius meus contra juris ordinem contra me
"et personas regni mei, clericos et laicos, statuit, irritum habeatis
"et vacuum.

¹ contra Cantuariensis] | ² Normannia] Normanniam, W.
This is Paris's own. | ³ satis] latis, A.

(Not in the printed edd. of the Epist. S. Thom. Cant.) "Petitionibus enim, quas paternitati vestræ porrigimus, A.D. 1169. assensum de jure præbere tenemini, maxime cum petitionibus vestris, quas mihi nuncii vestri, Vivianus scilicet et Gratianus, proponebant, quatinus sæpe fato archiepiscopo Cantuariensi archiepiscopatum suum et amorem nostrum redderemus, nos, postposito honore nostro, concessimus coram ipsis legatis et octo archiepiscopis et episcopis et abbatibus multis, licet ille absque conscientia nostra et coactione aliqua a regno exierit, ut bene et in pace rediret, et omnes possessiones suas haberet, sicut habuit quando a regno exivit, et omnes qui cum eo vel pro eo exierunt, salvis dignitatibus regni nostri. Serenitatem igitur vestram obnixè rogamus, quatinus attente consideretis honorem et utilitatem, quam vobis et curiæ vestræ contulimus, et in futurum, nisi per vos steterit, conferemus, et sic rem hanc ita temperare velitis, ne illius perfidi proditoris nostri malitiøs blanditiøs simplicitatem nostram circumveniant; sed juxta petitionem nostram eos qui excommunicati sunt absolvatis, et ne in alios venenum excommunicationis effundere valeat, provideatis; ne si minus in hac justa petitione exauditi fuerimus, tanquam de benivolentia vestra desperantes, aliter securitati nostræ prospicere compellamur. Et quoniam singula negotia nostra difficile sub scripto comprehenduntur,¹ mittimus ad pedes paternitatis vestræ clericos nostros familiares R[eginaldum] archidiaconum Salesberiensem, et R[icardum] Barre,² qui plenius vobis cuncta quæ gesta sunt et alia negotia nostra exponent."

Quod nuncii regis causam beati Thomæ plurimum depresserunt.

Nuncii igitur regis ad Romanam pervenientes curiam, litteras ejus domino Papæ cum aliis negotiis sibi impositis ostenderunt, donariis simul et blandis sermonibus summopere studentes ad favorem regium illius animum inclinare. Sed quid ibi egerint nuncii, litteris apostolicis, quas vicissim beato Thomæ Cantuariensi archiepiscopo direxit, continetur expressum. In primis litteris Papa eidem ita scribit:

S. Thom. Cant. Epist. i. 4 (Giles, 198, iv. 1). "Novit industria tua, quam ferventem dispositionem circa regni sui gubernationem carissimus in Christo filius noster Henricus, illustris rex Anglorum, impendat, et eandem ut firmior habeatur, eam vult auctoritate Romanæ ecclesiæ corroborari, petens ut antiquas regni sui consuetudines et dignitates conservemus illæsas."

Letter of Henry II. to the Pope.

The king's ambassadors at the Roman court.

Letter of the pope to the archbishop, stating that he had made the archbishop

¹ comprehenduntur] comprehenderentur, O. W. | ² Barre] Barce, C. D. | ³ ibi] sibi, A.

A.D. 1169. "Item cum legationis officium totius Angliæ postulasset (Not in the of York "instantius Eboracensi archiepiscopo¹ indulgeri, pensantes printed legate, but "tempora periculosa, legationis litteras præfato archiepiscopo edd. of the the letters "concedendas eidem regi concessimus, licet antequam Epist. S. Thom. were not to "inclinaremur ad consensum, nuncii ejus nobis in verbo Cant.) be deliv- "veritatis promiserunt, et super hoc juramentum obtulerunt, ered with- "quod nunquam sine voluntate nostra litteræ Eboracensi out his per- mission. "archiepiscopo redderentur."

The arch- In aliis autem litteris suis idem Papa dedit in mandatis Cf. bishop for- archiepiscopo memorato, in virtute præcipientis obedientiæ, ne in S. Thom. bidden to ipsum regem aut regnum ejus vel personas regni interdicti Cant. excommu- seu excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgaret, Epist. iv. nicate the nisi idem rex in sua pertinacia perseverans ante initium 16 (Giles, king before Quadragesimæ sibi gratiam suam non redderet, et bona omnia 220, iv. 22, Lent. 23). sibi et suis restitueret, pro² animæ suæ salute et regni sui, similiter et hæredum suorum perpetua tranquillitate.

Epistola Alexandri Papæ ad soldanum Yconii.

p. 253. Diebus autem sub eisdem, dominus Papa hanc ele- Letter of gantem epistolam misit soldano Yconii, proponenti bap- pope Alex- tismi sacramentum suscipere, et in lege Christiana ander III. instrui cupienti. to the "Alexander iii. episcopus, servus servorum Dei, sol- This is the Instruction fidei Catho- Iconium, "dano Yconii, veritatem agnoscere et agnitam custo- lica of giving him "dire. Ex literis tuis et nunciorum fidei relatione pope Alex- instruction in the "cognovimus, quod in votis habeas ad Christum con- ander III. Christian "verti. Cumque jam receperis, ut audivimus, Penta- to the faith. "theucum Moysi, prophetiam Ysaïæ et Jeremiæ, Iconium, from Peter of Blois "Pauli etiam epistolas, atque Johannis Evangelium et (ed. Giles, "Mathæi, postulas tibi mitti virum aliquem ortho- ii. pp. xxi- "doxum, per quem in lege Christi quasi vice nostra xxxii, "plenius instruaris. Nos autem petitioni tuæ pluri- Migne's Patrologia, "mum in Deo commendabili grato occurrentes assensu, ccvii, coll. "tales excellentiæ tuæ procurabimus destinare, qui 1069seqq.).

*Ecce arra
salvationis.*

¹ archiepiscopo] om. W.

² Here two leaves, the second half the usual size, are inserted, and the whole is in the St. Alban's hand. The last two lines of p. 252 (which are not in the MSS. of

Wendover) are written in this hand over an erasure, which probably had "Hoc ergo tribulationis igne et "mentis," as in D. O. W. The insertion is in the text in C., but is omitted altogether in D.

“ apud te in doctrina sana et salutaribus monitis A.D. 1169.
 “ vices Apostolicæ auctoritatis suppleant, quorum etiam Letter of
 “ mores et merita ab honestate et munditia erudi- pope Alex-
 “ tionis evangelicæ non discordent. Quoniam vero ander III.
 “ nostræ fidei seriem et tenorem literis tibi supplicas to the
 “ aperiri, nos, tuis congratulantes desideriis, illam sub sultan of
 “ quodam compendio et quasi digito tenus intimamus. Iconium,
 “ Illud igitur pie credas et fideliter teneas, quia unus giving him
 “ Deus est, sic tamen ut in assignatione Deitatis sit instruction
 “ unitas in substantia, et Trinitas in personis. Est in the
 “ enim Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus. Christian
 “ Sed Pater et Filius et Spiritus Sanctus unum sunt. faith.
 “ Est autem ea discretio in personis, ut nec¹ Pater sit Nota de
 “ Filius nec Filius sit Spiritus Sanctus, nec Spiritus Trinitate.
 “ Sanctus sit Pater aut Filius. Res quidem difficilis est
 “ intellectu, et aciem rationis humanæ transcendit; sed
 “ tanto elegantius habet fidei meritum, quanto difficilior
 “ est ad credendum. Porro licet nihil inveniatur, quod
 “ expressam habeat unitatis, quæ in Deo est, et summæ
 “ Trinitatis imaginem, nec verba etiam inveniantur
 “ quibus possumus de illa essentia digne loqui, quod
 “ possumus tamen facimus. Et quasi balbutientes per
 “ verba rebus accommodata transitoriis, rem tibi in-
 “ effabilem aperimus. Paulus Apostolus dicit, quia Rom. i. 20.
 “ invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta
 “ conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et di-
 “ vinitas. Vide ergo mentem hominis, corpus etiam Elegans
 “ solare considera, et videbis qualitercunque, licet comparatio.
 “ tenuiter et quasi oculo conniventi, quandam similitu-
 “ dinem Trinitatis. Est in mente hominis intelligentia,
 “ memoria, et voluntas. Mentem autem vocamus me-
 “ moriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem
 “ dicimus voluntatem. Memoria, intelligentia, et volun-
 “ tas, sunt una mens. Sed nec memoria est intelli-
 “ gentia vel voluntas. In eodem corpore solis radium Alia de sole
 comparatio.

¹ nec . . . Sanctus] These words are repeated in A.

- A.D. 1169. " video, sentio calorem, et agnosco splendorem; hæc
 Letter of " tria unius sunt essentiae, et nullum tamen illorum
 pope Alex- " est alterum. Sic in illa ineffabili et incircumscrip-
 ander III. " bili gloria Deitatis est Filius a Patre, et Spiritus
 to the " Sanctus ab utroque. Cumque Pater et Filius et Spiri-
 sultan of " tus Sanctus ejusdem substantiae, ejusdem potentiae et
 Iconium, " gloriæ sint, non sunt tamen tres Dei; sed in tribus
 giving him " personis sunt una substantia et unius potentiae, et in
 instruction " una substantia tres personæ. Hæc fidei nostræ pro-
 in the " fessio non tantum a Christo et Ejus sequacibus traxit
 Christian " exordium, sed a Moyse et patriarchis et prophetis
 faith. " suum habuit fundamentum. In libro Moysi divinæ
 " essentiae unitas declaratur, ubi dicitur; 'Audi Israel,
 Auctoritas " 'Dominus Deus tuus unus est;' et iterum; 'Ego
 Moysi. " 'sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra
 Dent. vi. 4. " 'Egypti, non erunt tibi dii alieni præter me.'
 Exod. xx. " Pluritatem personarum ibi patenter insinuat, ubi
 2, 8. " dicit; 'Faciamus hominem ad imaginem et simili-
 Gen. i. 26. " tudinem nostram.' Cum enim verbum Dei sit
 " Filius Dei, sicut Johannes, cujus Evangelium re-
 Auctoritas " cipis, testatur dicens; 'In principio erat Verbum, et
 Johannis. " 'Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.
 S. John. i. " 'Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum
 1, 3. " 'nihil,' vides quod ad Filium et Spiritum Sanc-
 " tum sermo Patris dirigitur, cum hæc duo pluraliter
 " dicat, *Faciamus*, et *Nostram*. Per Verbum enim
 " et Spiritum Sanctum Dominus Deus universa ope-
 Ps. xxxii. 6. " ratus est, sicut David propheta commemorat; 'Verbo
 " 'Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus, etc.'
 " Idem etiam propheta misterium Trinitatis eleganter
 " insinuat, ubi ter hoc unum, Deus, in eodem versiculo
 Auctoritas " repetit et inculcat dicens; 'Benedicat nos Deus, Deus
 de Psalmo. " 'noster; benedicat nos Deus, et metuant Eum omnes
 Ps. lxvi. " 'fines terræ.' Prænominatus Johannes in epistola
 7, 8. " sua canonica dicit; 'Tres sunt qui testimonium dant
 Psend. " 'in cælo, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; et
 S. John i. " 'hi tres unum sunt.' Ysaïas autem propheta, quem
 v. 7. Auctoritas " Ysaïa.

" recipis, se audivisse testatur Seraphim clamantia, A.D. 1169.
 " 'Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth,' Isa. vi. 3.
 " Quare tertio replicat sanctus, nisi ut in Domino Deo Letter of pope Alex-
ander III.
 " exercituum Trinitatem insinuet personarum? Est to the sultan of
Iconium,
 " itaque in summa et beatissima Trinitate, Pater, qui giving him
instruction
 " Filium genuit, Filius, qui genitus est a Patre, Spiritus in the
Christian
faith.
 " Sanctus, qui progreditur ab utroque. Nec in illa
 " genitura vel processione damnum defectionis vel mi-
 " nutionis passa est in Patre vel Filio divina substantia. Elegans
comparatio.
 " Sicut enim lumen a lumine sumitur sine imminu-
 " tione luminis a quo sumitur, sic æqualis a Patre
 " Filius, et utrique coæqualis procedit ab utroque Spi-
 " ritus Sanctus. Modum tamen genituræ aut proces-
 " sionis istius humana ratio non attingit. Unde
 " cum Ysaïæ de Filii generatione constaret, modum Auctoritas
Ysaïæ.
 " generationis inenarrabilem esse sciens, 'Generationem Isa. liii. 8.
 " ejus,' inquit, 'quis enarrabit?' David propheta in Auctoritas
in Psalmo.
 " persona Filii de hac generatione sic loquitur; 'Do- Ps. ii. 7.
 " minus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie
 " genui te.' Filius etiam David Salomon, quem Deus
 " scientia et intellectu mirabiliter illustravit, in per-
 " sona Christi, qui est, sicut Paulus dicit, Dei virtus Auctoritas
Pauli et
Salomonis.
 " et Dei sapientia, in libro Sapientiæ, si tamen eum 1 Cor. i. 24.
 " recipis, ita dixit; 'Dominus possedit me in initio Prov. viii.
22-30.
 " viarum suarum; antequam quicquam faceret ab
 " æterno, ordinata sum, antequam terra fieret, nec
 " dum erant abissi, et ego jam concepta eram, quando
 " præparabat cælos aderam, quando appendebat funda-
 " menta, cum eo eram, cuncta disponens.' Apostolus Sapientia.
 " etiam Paulus Spiritui Sancto, immo toti Trinitati
 " testem perhibet, dicens, 'Misit Spiritum Filii sui in Paulus.
 " corda nostra, etc.' Et alibi; 'Si Spiritus Ejus qui Gal. iv. 6.
 " Jesum suscitavit habitat in vobis, vivificabit et il- Rom. viii.
 " lorum mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum
 " ejus in vobis.' Si Christi testimonium de unitate
 " essentiæ et personarum Trinitate desideras, Ipse in S. John,
x. 30.
 " Evangelio dicit, 'Ego et Pater unum sumus.' Christus Evange-
lium.

- A.D. 1169. "discipulis suis dixit; 'Ite, baptizate omnes gentes in
S. Matth. " 'nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.' Cum
xxviii. 19. " igitur homo perdidisset propter inobedientiam para-
Letter of " disum, et infernales misérias perpetuo meruisset, mis-
pope Alex- " sus est a Patre Filius; dignumque fuit ut mitteretur
ander III. " Filius et non Pater. Cum enim a nullo esset Pater,
to the " Filius ab aliquo, convenientius erat, ut haberet in
sultan of " tempore matrem qui ab æterno habuerat Patrem.
Iconium. " Cum autem scriptum esset in Psalmo David; Non est,
Quare " qui redimat, non est qui salvum faciat, non¹ est qui
Filius Dei " faciat bonum, non est usque ad unum; non est qui
incarnatur. " det placationem pro anima sua, ne dum pro anima
Ps. xiv. 1. " aliena, missus est a Deo Patre Filius, ut homo pro
p. 254. " homine moreretur, pro homine captivo tributum mor-
Ps. xlviii. 8. " tis tanquam homo exolveret, eumque tanquam Deus
De desi- " cælesti potestate redimeret. Hujus adventum deside-
derio pro- " raverant patriarchæ, prædixerant prophetæ; atque
phetarum. " illius dilationem impatienter sustinentes querela con-
" tinuata dicebant, Quando veniet? quando videbimus?
" Da, Domine, mercedem sustinentibus te, ut prophetæ
Isa. lxiv. 1. " tui fideles inveniantur. 'Utinam,' dicit Ysaïas, 'di-
Ps. cxliii. " rumperes cælos et venires.' Et David, 'Domine,
5. " inclina cælos et descende.' Sed et teste Ysaïa,
" angeli pacis pro dilatione nostræ salutis amare flebant.
" Idem vero Ysaïas de Christi nativitate manifes-
Isa. vii. 14. " tius loquens ait; 'Ecce virgo concipiet et pariet
De digni- " Filium, et vocabitur nomen ejus Emanuel.' Cum
tate et figu- " autem Maria de Jesse originem traxerit, idem pro-
ris dictis " pheta nativitatem Mariæ, et per Mariam Christi,
de beata " atque plenitudinem gratiæ spiritualis in Christo ma-
Virgine. " nifeste declarat dicens; 'Egredietur virga de radice
Isa. xi. 1-3. " Jesse, et flos de radice ascendet; et requiescet super
" eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intel-
" lectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus sci-
" entiæ et pietatis, et replebit eum spiritu timoris

¹ non unum] Repeated in A.

“ ‘Domini.’ Natus est itaque Filius Dei de virgine A.D. 1169.
 “ incorrupta, sicut plasmatus est primus Adam de Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.
 “ terra virgine et inviolata, Spiritu Sancto in ea ope-
 “ rante, nostræque salutis negotium ineffabiliter¹ pro-
 “ curante. Abissus enim inscrutabilis est incarnationis De dignitate nativitat
 “ Dominicæ sacramentum; plurima tamen antiquis pa-
 “ tribus acciderunt, in quibus hujus nativitat^{is} figura Christi.
 “ præcessit. Quod enim vellus Gedeonis rore cælesti Similitudines de vellere, de rubo, et virga Jesse.
 “ complutum est cum area circumquaque arida rema-
 “ neret, ros Spiritus Sancti designatur in virgine, quæ
 “ ad hæc propter humilitatem suam specialiter et sin-
 “ gulariter a Domino est electa, cui Psalmista concordat
 “ dicens; ‘Descendet sicut pluvia in vellus.’ Quod Ps. lxxi. 6.
 “ Moisi ignis in rubo apparuit, et non est rubus igne
 “ corruptus, virginitatis integritas in Maria demon-
 “ stratur. Quod, virgis aliarum tribuum remanentibus
 “ siccis, virga Aaron, de cujus stirpe virgo beatissima
 “ traxit originem, fronduit et floruit floremque de
 “ virga Jesse edidit quam vaticinaverat Ysaïas, partum
 “ scilicet incorruptæ Virginis indicavit. Cum inimici
 “ Dei essemus, per adventum Christi reconciliati sumus,
 “ sicut propheta prædixerat; ‘Et pax,’ inquit, ‘orietur De pace quæ erat nato Christo.
 “ ‘in terra dum venerit.’ Ideoque angeli in Ipsius
 “ nativitate gloriose pacis canticum cecinerunt; ‘Gloria S. Luc. ii. 14.
 “ ‘in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ vo-
 “ ‘luntatis.’ Nova etiam stella Magis apparuit, atque De stella apparitionis.
 “ historiarum testimonio Romæ fons olei de terra
 “ fluxit in Tyberim. Templum etiam, quod idola non De templo quod ruit Christo nato et probatica piscina.
 “ ruiturum prædixerant,² donec virgo pareret, eadem
 “ nocte funditus corruit dissipatum. Probatica quoque
 “ piscina, quæ Jerosolimis erat, ad adventum angeli
 “ moveri et sanitates conferre tunc³ cœpit. Vehemen-
 “ tissime nobis nocuit vetus Adam, sed plus profuit
 “ nobis novus. Amplius nobis contulit hujus humi-
 “ tus Adam, sed plus profuit novus.

¹ ineffabiliter] Inserted in the margin.

² prædixerant] prædixerat, A.
³ conferre tunc] conferentem, A.

- A.D. 1169. " litas, quam superbia illius abstulerit. Nam Paulo
 Rom. v. 15. " Apostolo teste, 'non sicut delictum, ita et donum;'
 Letter of pope Alex- " damni enim æstimationem beneficii magnitudo tran-
 ander III. " scendit. Quem prius habuimus terribilem Deum et
 to the sultan " Dominum, nunc habemus humilem fratrem et proxi-
 of Iconium. " mum. Christus itaque cursum mortalitatis nostræ
 Reconcilia- " transigens in fame et siti, in lassitudine et dolore,
 tio Dei et " et in universis hujus vitæ miseriis, traditus a disci-
 hominis. " pulo, et tanquam vile mancipium venditus, flagellatus,
 De tribu- " conputus, spinis coronatus, illusus, clavis affixus
 latione " stipiti, et morte turpissima condemnatus, quæ non
 [Christi]. " rapuit, solvit, et sponte morti se offerens omnia in
 Testimo- " humilitate sustinuit, sicut Ysaïas commemorat; 'In
 nium " 'humilitate,' inquit, 'judicium ejus sublatum est.
 Ysaïæ. " 'Sicut agnus ad occisionem ductus est, et sicut ovis
 Act. viii. " 'coram tondente se, sic non aperuit os suum.' Qui
 33. " ergo puerulus a justo Symeone semel oblatus in
 Isa. liii. 7. " templo fuerat in vespera legis, et sine ceremoniarum
 De humili- " redemptione pro nostra liberatione in cruce manus
 tate Christi. " suas ad Patrem levavit, juxta illud Davidicum;
 De Syme- " 'Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.'
 one sene. " Sic reatus, quem Adam per superbiam ligni delec-
 Ps. cxl. 2. " tatione contraxerat, mortis amaritudine per humili-
 " tatem Christi sublatum est, fusoque sanguine sine
 " culpa, omnium culparum a servitutis cyrographo¹ sunt
 E compe- " deleta. Alium siquidem redemptionis modum poterat
 tenti modo " Dominus procurasse, sed nullus suæ bonitati nostræque
 redemptio. " saluti congruentior occurrebat. Cum enim homo juxta
 " suæ prævaricationis exigentiam captus a diabolo tene-
 " retur, postulabat justitia, ut non eriperetur per vio-
 " lentiam. Sed quia per superbiam lapsus est, sua si
 " posset, sed quia sua non poterat, aliena saltem humi-
 Immolatur " litate resurgeret. Ita Christus innocens, quem agnus
 Agnus Dei. " Paschalis in lege significaverat, se pro nobis hostiam

¹ a servitutis cyrographo] Sic. The editions of Peter of Blois have chirographa.

" obtulit salutarem. Cumque lex Moysi capram vel A.D. 1169.
 " ovem constituisset pretium ad redemptionem hominis Letter of
 " a peccato, Christus, per quem gratia et veritas facta pope Alex-
 " est, attendens umbratiles leges ceremonias non suffi- ander III.
 " cere ad salutem, hominisque æstimationem pluris to the
 " faciens quam sanguinem ejus¹ hirci aut vituli, san- sultan of
 " guinem et mortem suam pro nostra salute contulit. Iconium.
 " Et sic semel introivit in sancta summus et verus
 " Pontifex, æterna redemptione inventa. Aperuit itaque
 " librum et solvit signacula ejus Leo de tribu Juda. Apoc. v. 5.
 " Et quod hostiæ legales non potuerunt, gladium amo-
 " vit versatilem, et Paradisi, qui omnibus antiquis
 " clausus fuerat, reseravit ingressum. Sic olim in De refugio.
 " monte summi pontificis solet illis, qui ad civitates
 " refugii confugerent, securus ad propria reditus indul-
 " geri. Olim consueverat homo causari et dicere; Augmen-
 " 'Cur exigit a me Dominus amplius quam a cæteris tum dilec-
 " 'creaturis? Quid pro me fecit? Quid pro me labo- tionis.
 " 'ravit? Dixit, et factus sum sicut jumenta et arbores
 " 'et cætera universa; sic suæ potentiæ nutu soloque
 " 'jussionis arbitrio me creavit.' Sed jam obstructum
 " est os loquentium iniqua, et jam homini dissimulare
 " non licet quanta pro eo Dominus fecerit, qui, ut
 " servum redimeret, proprio Filio non pepercit.² Porro
 " in hac nostræ salutis dispensatione dilectio Christi
 " nobis medullitus intimata est, qui cum in lege Mo-
 " saica dilectionem Dei et proximi dederit in mandatis,
 " eandem in schola evangelicæ disciplinæ, frequentius
 " et fortius verbis et tandem exhibitione operis, incul-
 " cavit. Majorem enim caritatem nemo habet, ut S. Joh. xv.
 " animam suam ponet quis pro amicis suis. Dedit^{13.}
 " itaque materiam diligendi se, qui in suis dilectionibus
 " nos prævenit, nec aliud a nobis exigit, nisi ut ipsum
 " diligamus ex corde. Sane inhumanus est et crudelis, De resur-
 " qui Ejus misericordiam non recelit, qui Dominum rectione et
 apparitione.

¹ ejus . . sanguinem] om. C.² pepercit] peperit, A. C.

A.D. 1169. " tam clementem ex affectu non diligit, qui se pro
 Letter of " Eo, si opus est, mortis periculo desiderabiliter non
 pope Alex- " exponit. Christus autem mortuus et sepultus, tertia
 ander III. " die resurgens a mortuis, sicut discipulis vivus præ-
 to the " dixerat, eisdem postea frequenter apparuit, et cum
 sultan of " ipsis loquens et comedens, ostensis vulneribus ma-
 Iconium. " nuum, pedum, ac lateris, in cordibus quorundam,

De ascen- " tantibus venit in montem Oliveti, et videntibus illis
sione. " in cælum elevatus est; ascendit ad Patrem, ubi Eum
 p. 255. " esse in Patris coequalitate credimus, atque in com-

De resur- " Judicem expectamus. Sic igitur Dominus noster
rectione. " Jesus Christus voluit et debuit ad horam mori quia
 " homo; potuit nam et decuit post mortem resurgere;
 " ut qui hominem superaverat diabolus ab homine
 " superaretur, et superatus confunderetur. Erubescant
 " infideles et prævaricatores, qui inordinate in hæc
 " prorumpunt deliramenta; 'Si Christus Deus fuit,
 " 'quomodo potuit mori? Si homo, quomodo resur-
 " 'gere?' Fuit nempe Deus et homo; quia homo, debuit
 " mori; quia Deus, potuit resurgere. Utile¹ quoque
 " nobis fuit, quod [qui] sub iniquo iudicio sponte mori
 " dignabatur, valuit et voluit resurgendo mortem su-
 " perare. Et sic diabolus per suos ministros in Do-
 " minum suum manus ausu temerario iniecit violentas,
 " juste ac judicialiter dominium et tyrannidem, quam
 " in hominem exercuerat, amisit in æternum. Et hoc
 " modo competenti, qui hominem vicerat ab homine
 " vincebatur; et qui in ligno superaverat, in ligno
 " scilicet crucis potenter et prudenter superavit Deus
 " et homo Christus Jesus; ut quasi frater ab homine
 " amaretur, et quasi Deus timeretur. Cæterum neces-
 " sarium fuit, ut Ille idem, qui nos creavit, et nos
Ut idem " recrearet; qui nos fecit, redimendo reficeret, ac per-
esset Cre-
ator et
Redemptor.

¹ Utile . . dignabatur] om. C.

" ditos repararet; ne unum Deum tanquam Creatorem A.D. 1169.
 " obligaremur adorare, et alium veluti Redemptorem Letter of pope Alexander III. to the sultan of Iconium.
 " venerari teneremur, et ita duobus Dominis famulari.
 " Et quod Filius, non Pater, non Spiritus Sanctus
 " incarnaretur, necesse fuit et conveniens; quia Filio Quod Filius incarnari debuit, non Pater, non Spiritus Sanctus.
 " assimilari præsumpsit homo scilicet Adam, aspirans
 " et volens scire bonum et malum ut Deus. Videbatur Similitudo de dicto Jonæ.
 " igitur Filius esse in causa, sicut sanctitas Abel invidiæ
 " Caym, et sic mortis ipsius. Dixit igitur Filius quasi
 " noster Jonas, qui ait, 'Ego sum qui peccavi, proicite
 " 'me in mare.' Non sufficit exile sacrificium et holo-
 " caustum ad tanti sceleris quod patrauerat homo expia-
 " tionem. 'Ecce venio, Ego ipse venio; quia in capite
 " 'libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem
 " 'tuam; ecce assum immolandus.' Iterum, si tantum
 " negotium, scilicet hominis redemptio, angelo com-
 " mitteretur, non esset tutum, quia in Lucifero su-
 " perbia angelum reddidit infamem et suspectum; si
 " homini, non foret similiter securum, cum primum
 " hominem, scilicet Adam, inobedientia culpabilem merito
 " condemnavit. Angelus insufficiens, homo deficiens, Quare non angelus non homo nec alius quam Deus nos venit salvare.
 " unus imbellis, alter imbecillis. Convenienter igitur
 " procuratum est, ut homo hominem, adjutus Numinis
 " adminiculo, a diaboli faucibus liberaret; ne tam
 " arduum, tam nobile commercium vacillaret, immo
 " potius irrefragabilius finem prosperum sortiretur, et
 " ordo angelicus, qui per lapsum Luciferi et suorum
 " complicitum fuerat mutilatus, feliciter restauraretur. De eminentia beate Mariæ quæ talem edidit.
 " Magna igitur et omni laude dignissima fuit mater
 " et virgo Maria beatissima, quæ tantum Dei et hominis
 " mundo edere mediatorem et nostrum parere meruit
 " Salvatore. Quæ inter omnes quas mundus habuit
 " mulieres

"Nec primam similem meruit nec habere sequentem.

" Concepit nempe sine pudore, peperit sine dolore,
 " et hinc migravit sine corruptione, juxta verbum

A.D. 1169. " angeli, immo Dei per angelum, ut plena non semi-
De digni- " plena esse gratiæ probaretur, et Deus Filius ejus
tate as- " antiquum quod pridem docuit mandatum fideliter
sumptionis. " adimpleret, videlicet patrem et matrem honore præ-
 p. 256. " venire; et ne caro Christi virginea, quæ de carne
 " Matris virginis assumpta fuerat, a tota discreparet.
Conclusio " A prædictis igitur Christianæ fidei venerabile surgit
de prædic- " in celsa culmina fundamentum; hæc est catholicæ
tis. " religionis scala, per quam homini datur ascendere ad
 " æternæ patriam claritatis. Si ergo habes in desiderio
 " de tenebris prodire in lucem, et amplecti saluberrimam
 " legem Christi, relictis Machometi spurciis, ad ecclesiæ
 " quoque, quæ sinum pandit omnibus, refugii asilum,
Consilium " confugere; tuæ conversationis primitias necesse est
Papæ sa- " baptismali lavachro consecrare. Quatinus deposita
lubre de " in aquis regenerationis vetustate peccati, in novam
susciendo " animæ innocentiam et vitæ infantiam renascaris; ut
baptismate. " illius gloriæ cælestis particeps efficiaris, quam auris non
 " audivit nec oculus vidit nec in cor hominis ascendit,
 " tam copiosa ut non possit annullari, magna ut [non]
 " possit comprehendere, multa ut [non] possit numerari,¹
 " pretiosa ut non possit æstimari, diuturna ut non
Baptizatus " possit terminari, quam repromisit Deus diligentibus
fuit solda- " se et sua sequentibus vestigia pedetentim." Solda-
nus, sed " nus igitur his informatus salubribus admonitionibus,
clam prop- " baptismi suscepit clanculo sacramentum.² Primates
ter metum " enim sui, quia Romæ tot scaturiunt enormitates,
paganorum " dicebant; "Quomodo³ ex uno fonte aqua dulcis et
contradi- " salsa poterit emanare? Ubi Christiani fontem jus-
centium. " titiæ haurire tenerentur, inveniunt laticem toxi-
Quomodo " catum."
malicia
curiæ Ro-
manæ gene-
rat scanda-
lum etiam
inter Sar-
racenos.

¹ numerari] numerare, A. C.² At the foot of the previous page is a group of the baptism: "Anti-
 " ochenus" over the prelate who is
 putting the chrism on the sultan'shead, while a priest holds a vessel
 with the chrism. Above is "Bapti-
 " zatur soldanus Yconii, sed clam."³ S. Jac. iii. 11.

De eventibus qui acciderunt beato Thomæ diebus Martis. A.D. 1169.

Nescitur¹ quo rerum præsagio vel eventu contigerit, Remark-
quod multa beato Thomæ die Martis mirabilia con- able Tues-
tigerunt. Die enim Martis, scilicet die Thomæ Apo- days in the
stoli, natus extitit, propter quod Thomas ex voto life of arch-
matris in baptismo appellabatur. Bene in mundum bishop
intravit die Martis tanquam contra diabolum præ- Thomas.
liaturus; Mars enim secundum philosophos deus
belli nuncupatur. Vita namque beati Thomæ, secundum
illud Job, "Vita hominis militia est super terram," Job vii. 1.
tota fuit contra hostem bellicosa. Passus quoque fuit
die Martis, et translatus die Martis; ut talis dies ejus
gloriæ deserviret, qualis ejus passioni tormentum
impendit. Die Martis sederunt principes apud Nor-
hamtonam et adversus eum loquebantur. Actus est
etiam die Martis in exilium. Die Martis apparuit ei
Dominus apud Pontiniacum dicens; "Thoma, Thoma,
"ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo." Die
insuper Martis reversus est ab exilio. Martyrii quoque
palam die Martis est adeptus. Præter etiam huma-
nam providentiam accidit, Dei gratia procurante, quod
anno quinquagesimo passionis ipsius, qui est annus
remissionis, annus videlicet Domini millesimus ducen-
tesimus vigesimus, venerabile corpus ejus die Martis
gloriam translationis suscepit, et eodem die Henricum
regem, sub quo passus est, sinus terræ suscepit. Sed
hæc in sequentibus locis suis declarabuntur.

De martyrio beati Thomæ martyris jam subarrato.

Hæc² beato martyre Thoma prædicta cogitante, et Sufferings
arram passionis præ-accipiente, antequam adhuc esset of the arch-
bishop.

¹ This paragraph (which is not in D.) seems to be Paris's own, partly from Herbert de Bosham, vii. 164, and Diceto, col. 556. The account of the vision at Pontigny

is from Fitz-Stephen, i. pp. 250, 251 (ed. Giles), but he makes no mention of its having taken place on a Tuesday.

² *Hæc . . . esset*] For this O. W.

A.D. 1169. passione confossus, Thomas confessor invictus martyrium, quod
 p. 257. nondum suscepit in corpore, servavit in mente. Videns enim
 illum, qui caput esse debuit ecclesiæ militantis, quod se non
 opposuit murum ut staret pro ea in die prælii, sed conversus
 Ps. lxxvii. est retrorsum velut aries cornua non habens, omni humano
 10. destitutus solatio, ad divinum confugit auxilium, incessanter
 pro statu ecclesiæ orans, corpus suum in vigiliis et jejuniis
 macerans, pro se persequentibus et odio habentibus preces
 fundens, lacrimosis suspiriis Deum sollicitare studuit, ut eccle-
 siam conservare dignaretur quam redemit et proprio sanguine
 consecravit. Quis enim hujus viri Dei angustias et mentis
 poterit exprimere passiones? cujus pater et mater, fratres et
 sorores, nepotes et neptes, clerici et ministri pro eo sunt in
 exilium pulsi, et ipse qui tam reverenda erat in ecclesia Dei
 persona, panem suum in terra aliena cum dolore compulsus
 est mendicare. Sed fortasse, quia nemo repente fit summus,
 hæc ejus fuerunt tormenta præcurrentia ad illius animum
 solidandum et perferendas injurias, quousque strictis ensibus
 ad martyrii gloriam pertingere mereretur, cui nondum certus
 fuerat locus martyrii deputatus.

*Forma petitionis quam Thomas Cantuariensis archiepiscopus a
 rege postulavit.*

Meeting of Eodem anno, infra octavas beati Martini, procurante¹ summo Diceto,
 Henry II. Pontifice, habitum est colloquium prope Parisius inter reges col. 550.
 and Louis Francorum et Anglorum, ubi præsens fuit archiepiscopus
 VII. near Cantuariensis; sed se conspectui regis Anglorum minime
 Paris, at præsentavit. Ubi cum diu tractatum fuisset de pace refor-
 which the mandanda inter regem Anglorum et archiepiscopum Cantuariensem,
 archbishop idem archiepiscopus per consilium regis Francorum et episco-
 is present. porum ac procerum, qui affuerunt, petitionem suam in cedula
 redactam regi Anglorum transmisit hæc verba continentem :

His peti- "Hoc petimus a domino nostro rege, juxta consilium et man- Id. col. 551.
 tion to "datum domini Papæ, quatinus pro amore Dei et domini Papæ,
 Henry II. "et honore sanctæ ecclesiæ et salute sua et hæredum suorum,
 "recipiat nos in gratiam suam, et concedat nobis et omnibus,
 "qui pro nobis et nobiscum exierunt de regno suo, pacem
 "suam² et plenam securitatem de se et suis, sine malo ingenio.

have, "Hoc igitur tribulationis igne
 "et mentis." D. has "Hoc ergo
 "tribulationis et mentis." After
 these words the former scribe's hand

comes in again. This chapter is the
 compiler's.

¹procurante summo Pontifice]
 Added by the compiler.

²suam] Om. W. It is in O.

Diceto, col. 551. " Et reddat nobis ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine¹ A.D. 1169.
" et libertate, in qua eam melius habuimus postquam facti
" sumus archiepiscopus; et omnes possessiones, quas habui-
" mus, ad habendum et tenendum ita libere et quiete et
" honorifice, sicut ecclesia et nos ea liberius habuimus et
" tenuimus, postquam in archiepiscopum promoti sumus, et
" similiter omnibus nostris, cum ecclesiis omnibus et præbendis
" ad archiepiscopatum pertinentibus, quæ vacaverunt postquam
" exivimus de terra, ut faciamus de eis, sicut de rebus nostris,
" prout nobis placuerit et nostris."

Id. Rex autem Anglorum duobus articulis non plenum præbuit Refusal of
assensum; non enim nomine restitutionis, cum archiepiscopum this by
non expulerit, juxta dignitatem regni sui quicquam solvere Henry II.
tenebatur; nec vacantium ecclesiarum possessiones, quas jam
certis dederat personis, in irritum revocare; sed coram rege
Francorum, ut asserebat, archiepiscopo satisfacere paratus erat,
vel, si contendere vellet, judicium in palatio Parisiensi subire,
Gallicana ecclesia [inter]ponente² partes suas, seu scolaribus
diversarum provinciarum æqua lance negotium examinantibus.
Et ita rex Angliæ, qui prius odium in se plurimorum conflaverat,
per hæc verba plurimum adeptus est favorem; itaque median-
tibus³ amicis, in qualemcunque concordiam convenissent rex et
archiepiscopus, nisi quod rex osculum pacis dare archiepiscopo
negavit, paratus omnem aliam securitatem præstare. Archi-
episcopus⁴ autem pacem inire noluit, nisi firma posset stabi-
(Not in Diceto.) litate gaudere.

*Quod procures Britannicæ Henrico regi et Gaufrido filio suo
fidelitatem fecerunt.*

Diceto, col. 551. Anno Domini MCLXX. Rex Anglorum Henricus in Natali Fealty
tenuit curiam suam apud urbem Nanetensem, præsentibus epi- sworn at
scopis et baronibus Britannicæ Minoris, ubi fidelitatem omnes Nantes to
juraverunt sibi et filio suo Gaufrido; et in Quadragesima so- Henry and
quenti ad Angliam transfretavit,⁵ cum omnibus suis in mari Geoffrey.
fere submersus. His danger
in return-
ing.

¹ plenitudine] pletudinem, A.

² interponente] So Diceto; im-
ponente, O. W.

³ mediantibus amicis] Added by
the compiler.

⁴ This sentence is the compiler's.

⁵ O. W. ins. ipse.

A.D. 1170.

De absolutione Londoniensis episcopi.

Letter of the Pope to the bishop of London, who is absolved at Rouen. Quo etiam anno Gilebertus Londoniensis antistes, dum Alpi-Diceto, bus transcensis Romam tenderet, apud Mediolanum veniens, col. 551. litteras domini Papæ in hæc verba suscepit :
 " Rothomagensi archiepiscopo et episcopo Exoniensi dedimus Id. col. 552.
 " in mandatis, ut, recepto a te juramento quod nostro stares
 " iudicio super his pro quibus in te lata erat sententia, no-
 " stra te vice absolvant. Ita quidem, ut pro eo quod excom-
 " municatus fueras, nullum ordinis aut dignitatis periculum
 " aut infamiæ notam debeas sustinere." Episcopus igitur ad
 absolutionem aspirans, apud Rothomagum in die Paschæ est
 solenniter absolutus.

De vita et virtutibus Sancti Godrici heremite.

Life of S. Godric.

Eodem quoque anno, venerabilis heremita Godricus ex hac luce transiens pro vita temporali commutavit æternam. De cujus vita et actibus admirandis ac fine glorioso huic historiæ vel pauca referre libet; quoniam injuriam hoc esset facere sancto, ejus opera tam præclara sub silentio præterire. Amicus Dei² Abridged from Reginaldi Monachi Vita S. Godrici, MS. Harl. 322, pp. 243, 254, 273. (ed. Stevenson).¹
 Godricus in pago Norfolkensi, patre Ailwardo, matre vero Eadwenna generatus, villa, quæ Walepol nuncupatur, a prædictis parentibus educatus est, et ibidem cum eis aliquandiu conversatus. Ubi puerilibus annis innocenter transactis, mercator efficitur, et primo minoris pretii merces exercens, tandem cum sociis mercatoribus nundinas cœpit publicas exercere. Hic die quadam, cum in arenis³ maritimis solus ambularet, tres in sicco delfines invenit, quorum duobus adhuc palpitantibus tertius mortuus apparebat. Ille motus pietate, viventes reliquit intactos, et de mortuo partem sumens, onustus recessit. Sed fluctibus maris de more⁴ revertentibus, primo pedes et tibias et demum abyssus caput ejus vallavit. Godricus autem fortis in fide et sub aquis diutius incedens, Domino ducente, ad siccum pervenit, et parentibus pisce dato, cuncta quæ sibi ac-

¹ See the account of this edition of Reginald's work in the preface (pp. ix., x.), to Mr. Stevenson's edition of the longer work of Reginald, "Libellus de Vita et Miraculis S. Godrici," Surtees Soc., 1845. It is printed in the notes to the larger work. The edition in

the Harl. MS. 322 is, as the author tells us in his preface, an abridgment of the larger work (f. 36 of the MS.).

² O. W. ins. *igitur*.

³ *arenis* has been nearly erased in A., and is omitted in C. D.

⁴ *more*] morte, A.

Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
p. 30¹.

ciderant enarravit. Solebat autem iter¹ solus agens de cælesti- A.D. 1170.
bus meditari, et orationem Dominicam cum symbolo frequentius
ruminare. Sanctum Andream in Scotia orationis gratia devotus
petivit, nec minori devotione ductus Romam perrexit. Inde
demum reversus, quibusdam negotiatoribus adjunctus est, et
cum eis navigio aggressus est mercaturam. Et² divitias conge-
rens, unius navis dimidium et alterius quartam [partem] habe-
bat. Erat autem corpore robustus et animo strenuus; unde
per regiones diversas navigando, loca sanctorum multa visita- p. 258.
bat, et eorum se patrocinio commendabat.

De puella quæ beato Godrico in peregrinatione ministravit.

Id. p. 36¹.

Godricus itaque cum jam navalibus lucris sedecim annorum Pilgrimages
tempus compleverat, divitias, quas multis laboribus congre- of S. Godric
gaverat, in obsequiis divinis expendere disponebat. Signum to Jerusa-
itaque vivificæ crucis Jerosolimam petiturus accepit, et Domi- lem, Com-
nicum sepulchrum devotissime visitavit, et inde per Sanctum postella,
Jacobum in Angliam remeavit. Qui iterum post aliquanti and Rome.

Id. p. 33².

temporis spatium pia devotione succendebatur, ut Apostolo-
rum limina visitaret, et propositum suum parentibus indicavit.
Mater vero cum se itineris comitem futuram assereret, si liceret,
filius gratanter annuit, et genetrici humiliter obsequens, hu-
meris eam portabat, quotiens asperitas³ itineris exigebat. Illis
autem urbem Londoniensium prætergressis, accessit subito
mulier quædam magni decoris, et hujus peregrinationis comi-
tem fieri humiliter supplicavit; quod illi alacriter annuerunt.
Erat quidem eis comes individua, et in eorum obsequiis diligens
et devota. Nam pedes eorum lavabat, oscula pedibus impri-
mebat, et aliis cunctis obsequentior habebatur. Ita per totum
iter in eundo et redeundo se gerebat, nec ab aliquo interrogata
fuit quæ esset vel unde, nec illa id ipsum aliquando indicabat.

Id. p. 40¹.

Cum autem repatriantes Londonias appropinquabant, impetravit
licentiam recedendi, et in suo recessu hæc verba dixit; "Tem-
pus est ut illuc redeam unde sum digressa; vos autem
"benedicite Deum, qui sperantes in se non deserit, scientes
"quod⁴ illud eveniet, quod Romæ ab Apostolis postulastis."
Hanc autem mulierem de comitatu nemo vidit, nisi Godricus
et mater ejus.

¹ iter] inter, A.

² O. W. ins. sic, as the Harleian
MS.

³ W. ins. id. It is not in O. The
Harleian MS. has hoc.

⁴ quod] quoniam, A. O. W.

A.D. 1170. *Quod vir Dei de peregrinatione reversus ad heremum convolavit.*

His settle- Cumque patri suo matrem restituisset incolumem, omnia
ment as a vendidit quæ habebat, et eorum benedictione percepta, pro-
hermit near fectus est. ab eis, vitam heremiticam præ omnibus concupiscens.
Carlisle. Venit tandem in extremis Angliæ finibus ad civitatem quæ
Karleolum nuncupatur, ubi quosdam homines sibi consangui-
nitate conjunctos inveniens, ab uno eorum Psalterium Sancti
Jeronimi ipso donante suscepit, quod in brevi didicit et me-
moriter recitavit. Tunc silvas, ignorantibus amicis, petens,
silvestribus herbis ibi et fructibus aliquandiu victitavit. Ad
quem serpentes ac feræ accedentes, ipsum diu intuebantur, sed
mox cum omni mansuetudine recedebant. Ille solus in heremo
diebus multis conversatus, nunc genuflexionibus, nunc mani-
bus in cælum elevatis, nunc humi prostratus, Dominum assidue
precabatur. Tandem solitarium quendam inveniens, et spe-
luncam senis ingrediens, ab ipso confestim audivit, "Bene
" venias, frater Godrice;" "Et tu bene valeas, pater Ailrice,"
cum antea prorsus essent ignoti. "Tu,"¹ inquit senex, "ad
" hoc missus es a Deo, ut corpus senile sepulturæ tradas."
Itaque soli per biennium commanserunt, nullam omnino sub-
stantiam possidentes. Sene tandem graviter infirmato, Godri-
cus debilem sullevat et transportat, cibos ori ejus applicat,
presbiterum adducit, qui ei facta confessione eucharistiam sum-
ministrat. Videns ergo Godricus quod morbus inualesceret,
dixit; "O spiritus, qui ad imaginem Dei creatus es, adjuro te
" per Deum omnipotentem, ut me nesciente ex hoc corpusculo
" non recedas." Sene autem sine mora animam exhalante,
vidit in similitudinem velut venti urentis et fervidi formam
quasi sphericam et rotundam, quæ instar vitri lucidissimi tota
resplenduit, et illam undique incomparabilis candor obduxit;
licet modum qualitatis animæ nemo valeat explicare. Audito
autem obitu viri sancti, socii ejus, qui erant in curia beati Cuth-
berti, inter² quos fuerat juvenis conversatus, sepelierunt eum
in cimiterio Dunelmensi.

*Quod beatus Godricus Jerosolimam profectus cum prosperitate
reversus est.*

His second Sepulto itaque fratre jam dicto, Godricus revertitur ad de-
visit to Je- sertum, hæsitans quid de se divinæ sit placitum voluntati.
rusalem. Dum igitur super hoc attentius Deum oraret, vox lapsa de
cælo dixit ei, "Expedit tibi ire Jerosolimam et reverti." Sed

¹ Tu] Tunc, O., as the Harl. MS. | ² inter . . conversatus] Introduced
from a previous passage, p. 47¹.

- Reginaldi et sanctus confessor Christi Cuthbertus ei apparens dixit, A.D. 1170.
 Monachi "Vade Jerosolimam cum Domino crucifigi, et ego tibi sum
 Vita S. "futurus adjutor in omnibus et patronus. Et itineris hujus
 Godrici, "labore consummato, sub mea protectione apud Finchale Do-
 p. 53¹. "mino militabis." Godricus autem Dunelmum reversus, sig-
 num crucis cum presbyteri benedictione suscepit. In hoc itinere
 Id. p. 55². erat ei cibus panis ordeiceus et aqua potus, non vestes mutavit
 nec abluit, non calciamenta deposuit vel mutavit aut emendavit,
 antequam ad loca sancta veniret. Ad sepulchrum Domini et¹
 ad alia loca sancta veniens, devote oravit, lacrimas fudit, solo
 adhæsit, oscula fixit, ita devotus existens ut vix cuilibet credibile
 Id. p. 57¹. videretur. Ad Jordanis fluentia procedens, cum cilicio et cippo
 quem in pera portabat et cruce modica quam semper in mani-
 bus ferebat, aquas fluminis introivit, quæ omni post tempore
 quo vixit habuit cariora. Tunc primo vestes exuit, de aqua²
 lotus ascendit, calciamenta deposuit et dixit; "Deus omni-
 "potens, qui in hac terra nudis pedibus ambulasti, et eos pro
 "me in patibulo clavis transfigi permisisti, ego deinceps cal-
 Id. p. 60¹. "ciamenta pedibus non apponam." Exacto igitur peregrina-
 tionis voto, in Angliam repedavit.

*Quod beatus Godricus apud Finchale locum habitationis Deo
 inspirante elegit.*

- Id. Reversus autem in Aquilonalibus³ Angliæ partibus, locum in On his
 silva invenit secretum Eschedale nuncupatum, et hunc sibi return he
 competere judicabat. Hic de lignis⁴ casulam construxit, et settles first
 cespitibus eam texit, ibique per annum et menses aliquot habi- in Eskdale,
 tavit. Sed cum ibi a dominis fundi molestias sustinuisset, and then
 discessit, et Dunelmum pervenit; ubi psalterium ex integro at Finchale.
 discens, tantum in brevi profecit, quod in psalmis, hymnis,
 et orationibus eruditus est, quantum sibi sufficere videbatur.
 Id. pp. 61¹, Igitur divina admonitione inspiratus, die quadam ad vicinum
 62³. nemus processit, ubi audivit pastorem quendam sic dicentem,
 "Eamus in Finchale, greges adquare." Hæc audiens God-
 ricus, dedit ei solum quem habuit obolum, ut illum duceret
 ad hunc locum; ubi ad interiorem silvæ densitatem progrediens,
 Id. p. 64³. occurrit lupo miræ magnitudinis sævienti, qui in illum irruit,
 ac si vellet dilaniare frustatim. Intellexit autem Godricus
 versutiam fore hostis antiqui, Crucis ei opposuit signum dicens;
 "Adjuro te in nomine Sanctæ Trinitatis, ut festinanter recedas, p. 259.

¹ et . . veniens] Introduced by
 the compiler.

² aqua] qua, A.; aquis, Harl. MS.

³ Aquilonalibus] Aquilonibus, A.

⁴ lignis] linguis, A.

A.D. 1170. " si meæ servitutis obsequium, quod in hoc loco exhibere
 " Domino proposui, sit acceptum; " et his dictis, fera se ipsius¹ Vita S.
 pedibus prostravit, quasi veniam precaretur. Godrici, p. 64².

*Quod Sanctus Godricus apud Finchale ferarum et serpentium
 socius habitavit.*

His life at
 Finchale.

Advertens igitur mente quod ibidem esset Domino serviturus, Id. p. 66³.
 de licentia Ranulfi Dunelmensis episcopi juxta ripam Weri
 fluminis casulam composuit in terra defossam, quam cespite Id. p. 70³.
 contexit, et cœpit ibi habitare, serpentium socius et ferarum.
 Magna quidem et horribilis aderat serpentium multitudo, Id. p. 67².
 mitissimas se tamen viro Dei, palpabilesque et ipsius¹ obtem-
 perantes jussionibus exhibebant. Nonnunquam vero eo sedente
 ad ignem, se inter ipsius tibias extendebant, et quandoque in Id. p. 69¹.
 disco aliquo vel cippo rotundo se scemate componebant.
 Cumque hæc annis aliquibus pertulisset, visum est sibi quod
 ejus orationes impediabant; et die quadam illos solito more
 reperiens, jussit ne amplius domum suam intrarent; et mox
 totum illud vermium genus ita discessit, quod nec ultra casæ
 limen transire præsumpsit. Munera quoque sibi oblata Id. p. 72².
 plane respuit et cibaria. De laboribus manuum vivere dis- Id. p. 80².
 ponens, ramos et radices herbarum in cineres redegit, quos
 cum farina ordeï ita commiscuit, ut partem tertiam cineres
 continerent. Insultus libidinis lacrimis, vigiliis, arcebat et Id. p. 76⁵.
 jejuniis, ita quod plerumque per sex dies abstineret a cibo.
 Post fortia luxuriæ temptamenta, conatus est eum diabolus, Id. p. 78¹.
 nunc apparens in urso vel leone, nunc in tauro vel lupo,
 nunc in vulpe vel bufone, terrere; sed ille fortis in fide
 omnia contemnebat. Ut autem carnis incendia superaret, cili-
 cio carnem edomabat asperrimo, et lorica per quinquaginta
 annorum curricula utebatur. Lapidem latum habuit pro mensa, Id. p. 82⁴.
 super quem panem collocabat prædictum, quem nunquam
 comedit, nisi gravi necessitate compulsus. Potus illi fuit Id. p. 83⁵.
 gustus aquæ permodicus, nec hunc sumebat nisi valida siti
 coactus. Nunquam jacebat in lecto, sed in humo nuda super Id. p. 84³.
 cilicio fatigatus decubuit, capite supposito lapide quem pro
 mensa habebat. Luna lucente operibus insistebat, et somno
 ita discusso, orationibus incumbebat. Hyeme gelu et nive Id. p. 86⁵.
 rigenti, nudus flumen ingressus, nocte ibi tota vivam² semet-
 ipsum Domino hostiam immolabat, et usque ad collum sum-

¹ ipsius] impius, A.

| ² vivam] viva, A.

Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
p. 88¹.

mersus, orationes et psalmos cum lacrimis profunde-
bat. Dum A.D. 1170.
vir sanctus staret in aquis, apparuit ei sæpe diabolus, mem-
brorum universitate distortus, et cum in eum vellet irruere,
signo sanctæ Crucis illum confusum fugavit. Vestes ejus
quas in ripa reliquerat asportavit, quem Godricus ita clamore
deterruit, quod cuncta relinquens effugit.

*Quod beatus Godricus puerum ex ore imaginis Crucifixi vidit
exire et in matris gremium descendere reverenter.*

Id. p. 101¹. Die quadam, dum vir Domini Godricus, in oratorio suo His visions.
sedens, psalterium ruminaret, vidit ex ore imaginis Crucifixi
puerulum exire, qui ad imaginem beatæ Virginis, quæ in
parte Aquilonis stabat in eadem trabe, descendit et gremio
ipsius insedit. Illa vero manus contra venientem extendens,
amplexum fere per tres horas brachiis confovebat. Puer
quoque, quamdiu sedebat in gremio matris, ut vivens in cor-
pore se movebat, et ad ejus adventum pariter et discessum
tota sacræ Virginis imago ita contremuit, ut de trabe ruina¹
minari videretur. Putabat autem amicus Dei Godricus ima-
ginis membra vitali spiritu compleri, et puerum non aliud
esse quam Jesum credidit Nazarenum. Deinde puer eodem
modo quo venerat in os rediit Crucifixi.

*Quod mater Domini et Maria Magdalene beato Godrico apparue-
runt, et de cantico quod a Matre didicit Salvatoris.*

Id. p. 117². Altera vice cum vir sanctus coram altari beatæ Virginis et He is
Dei genetricis oraret, vidit duas puellas quasi ætate teneras visited by
stantes ad duo cornua ipsius altaris specie pulcherrimas, qua- the blessed
rum vestes erant niveo splendore fulgentes. Quibus diu in- Virgin
vicem se contemplantibus, tacuit Godricus, non ausus se Mary and
movere; sed sæpius in eas oculos convertibat, et quandoque S. Mary
Magdalene.

Id. p. 120¹. cernuus adorabat. Tunc virgines ad Godricum accedentes, illa
quæ a² dextris erat altaris illum taliter est affata; "Nunquid
me, Godrice, cognoscis?" Et ille, "Domina, hoc nemo potest,
nisi cui tu³ volueris revelare;" et illa, "Vere dixisti, quia
"mater Christi sum, et per me Ipsius gratiam obtinebis.
"Ista est autem Apostolorum apostola Maria Magdalene."
Et Godricus pedibus Dei genetricis advolutus, "Tibi me,
"domina mea," inquit, "committo, ut me perpetuo custodire

¹ ruina] ruinam, W.

² a] ad, A.

³ tu] te, W., though O. has tu.

A.D. 1170. "digneris." Tunc utraque manus super caput ejus imposuit, et Reginaldi cæsariem complanantes domum odore dulcissimo compleverunt.¹ Monachi Vita S. Post hæc autem Dei genitrix canticum quoddam coram illo Godrici, musica modulatione præcinit, et ipsum cantare edocuit, quod p. 120¹. frequenter repetens Godricus memoriæ firmiter commendavit.

The Eng-
lish hymn
taught him.

Est autem canticum illud Anglico idiomate compositum sic;

"Seinte² Marie clane virgine,
"Moder Jesu Cristes Nazarene,
"Unfo, scild,³ þin Godrich
"Onfang, bring, haali, pidh þe in Godes rich.
"Seinte Marie Cristes bur,
"Meidenes clenhad, moderes flur,⁴
"Dilie mine sennen, rixe i min mod,
"Bring me to þinne⁵ pidh self God."

The first of
these two
stanzas is
from the
Harl. MS.,
f. 74b.
[p. 287²].
The second
is from
MS. Reg.
5 F. vii. f.

Hoc canticum potest hoc modo in Latinum transferri:⁶ 85.
"Sancta Maria Christi thalamus, virginalis puritas, matris flos,
"dele mea crimina, regna in mente mea, duc me ad felicitatem
"cum solo Deo." Præcepit itaque mater Christi Nazareni,⁷ ut Id. p. 120¹.
quotiens dolori, tædio, vel temptationi subcumbere formidaret,
hoc se cantico solaretur. "Nam me," inquit, "sic invocans,
"meum senties constanter auxilium." Deinde signum Crucis
capiti ejus imprimens, ipso cernente, in cælum ascendunt,
odorem ei suavissimum relinquentes.

Quomodo Sanctus Godricus duos mortuos resuscitaverit.

His
miracles.

Venerunt⁸ die quadam ad hominem Dei vir cum uxore sua, ip- Id. p. 133³.
sum misericorditer obsecrantes ut resuscitare⁹ filiam suam mor-

¹ compleverunt] repleverunt, O. W.

² This is thus given in the Harl. MS., f. 74 b. with musical notes:

"Seinte Marie virgine moder
"jesus cristes nazarene, on fong
"schild help þin godrich, on fong
"bring hegliche wiþ þe ine godes
"rych."

³ O. W. ins. *help*, as the Harl. MS.

⁴ *flur*] flour, O.

⁵ *þinne*] blisse, W., though O. has *þinne*; A. C. D. have *þinne*; Reg. 5. F. vii. has *þinne*.

⁶ A. omits the translation of the first stanza, which O. W. give, "Sancta Maria, virgo munda, mater Jesu Christi Nazareni, suscipe, adduc, sancta, tecum in Dei regnum." This is in the Harl. MS., which does not give the translation of the second stanza.

⁷ *Nazareni*] Om. O. W.

⁸ *Venerunt*] So O. W. A. has *Fuerunt*, apparently a confusion between *Exierunt* and *Venerunt*. C. has *Fuerunt*, D. *Pervenerunt*.

⁹ *resuscitare*] resuscitaret, A. C.; recitaret, D.

Reginaldi
Monachi
Vita S.
Godrici,
p. 133³. tuam dignaretur. Et corpus exanime de sacco excutientes, coram A.D. 1170.
ipso illud projecerunt. Vir autem Domini, qui ad tantæ virtu-
tis opus se judicabat indignum, nihil respondit, sed in agrum
processit, ut consuetum exerceret laborem. Illi autem com-
moti recesserunt, corpus relinquentes in oratorio, et dicentes; p. 260.

Id. p. 135¹. "Habeat cadaver et infodiat, vel illud vitæ restituat, quia
"posset suscitare si vellet." Godricus vespere domum rediens
in angulo oratorii corpus invenit. Ad Deum igitur tota cor-
dis intentione conversus, orationibus cœpit instare, ut Deus
omnipotens, qui vita omnium est et salus, puellam ad vitam
revocare dignaretur. Tribus autem diebus et binis noctibus¹
hoc agere non cessavit; sed die tertia, cum adhuc esset in
lacrimis, ante altare procumbens, vidit puellam ad altare
venientem, et vocatis cum festinatione parentibus, reddidit eis
puellam incolumem, jurantibus illis prius, quod secretum hoc,
dum Godricus viveret, nemini revelarent.

Id. MS. Harl. 322, f. 60. Alio quoque tempore viro Dei puerum mortuum² a paren-
tibus clam oblatum jussit super altare in oratorio beatæ Vir-
ginis ponere, et parentes consolans lacrimantes ait; "Ne
"putetis," inquit, "puerum esse mortuum, sed mecum flexis
"genibus divinam pro puero clementiam exorate." Oratione
igitur completa, præcepit ut eum tollerent de altare, et acce-
dentes viventem reperiunt et ridentem. Moxque illos sacramen-
tis constrinxit, ne hoc opus ante ipsius obitum propalarent.

Qualiter monacho vitam ejus scribere volenti responderit.

Habuit autem vir sanctus monachos Dunelmenses valde familiares, sed tamen inter cæteros monachum quendam nomine N.³ specialius diligebat. Hic autem, cum a multis rogatus fuisset, ut vitam et virtutes Sancti Godrici posteris profuturas litteris commendaret, ipse pro rerum veritate certius inquirenda accessit ad virum Dei, volens ab eo quid scribere deberet familiariter erudiri. Residens autem ad pedes sancti dixit, quod libenter scriberet vitam ipsius si annueret, protestans quam utile foret, si actum ejus notitia ad posteros deveniret. Ille vero quasi commotus, vultum convertens⁴ ait; "Vitam Godrici, amice, talem esse cognoscas. Godricus pri-
mo rusticus pinguis, fornicator immundus, fœnerator, fal-
sarius, deceptor, perjurus, adulator, discurrens, petulans, et

¹ Tribus . . . noctibus] Tribus
quidem noctibus et duobus diebus,
Harl. MS.

² puerum mortuum] puer mor-
tuus, A.

³ N.] Probably an error for R.
i.e. Reginaldus.

⁴ convertens] convertes, A.

A.D. 1170. "gulosus; modo pulex mortuus, canis fœtidus, vilis vermiculus, Reginaldi
 "non heremita, sed hypocrita, non solitarius, sed mente diffusus, Monachi
 "devorator elemosinarum, fastidiosus deliciarum, cupidus et Vita S.
 "negligens, otiosus et stertens, prodigus et ambitiosus; et qui Godrici,
 "non esset dignus alii[s] servire, cotidie sibi ministrantes ver- Prolog. p.
 "berat et objurgat. Hæc autem et his pejora scribere poteris xxxiii.
 "de Godrico." Et his dictis velut indignatus obtinuit; et
 monachus cum nonnulla¹ confusione discessit. Interjectis autem
 deinceps aliquot annis, nihil de ipsius vita monachus ausus fuit
 inquirere, donec ipse quasi misertus ejus, et² velut de prædicta
 poenitens injuria, ultro cœpit dicere quod volebat. Adjuravit
 tamen monachum per dilectionem qua ei conjunctus erat, ut
 eo vivente nemini libellum ostenderet.

*Qualiter Sanctus Godricus de exitu animæ et statu interrogatus
 responderit.*

His answer respecting the manner in which the soul leaves the body. Altera vice cum idem monachus propter festum Sancti Jo- Id. p. 205⁴.
 hannis Baptistæ illuc veniret, ut viro Dei missam celebraret,
 sedens extra limen oratorii, illum intus canentem audivit. De-
 inde post vespertas interrogavit eum frater, qualis esset exitus
 animarum ex hoc mundo; ad quod tale fertur accepisse re-
 sponsum: "Sancta," inquit, "anima leniter exit a corpore;
 "sed peccatrix anima, velut immatura, multis flagris ad exitum
 "perurgetur. Egressa vero ad aeris fastigium sine mora con-
 "scendit, et ibi moram quandoque facit, expectans quid Deus
 "de illa facere velit. Est autem ibi quasi quædam porta fer-
 "rea et angusta, hinc inde spirituum bonorum et malorum cus-
 "todis circumcincta, per quam animæ justorum levi transitu
 "admittuntur, injustæ vero graviter angustantur et cruciantur,
 "et ad inferiora miserabiliter deprimuntur. Hodie vero con-
 "spexi animam cujusdam justi liberam transvolare per eam,
 "et ideo cum angelis eam deferentibus cœpi præ gaudio
 "cantare, quod et tu admirans audisti."

Qualiter Sanctus Petrus beato Godrico missam celebraverit.

His vision of S. Peter. Monachus idem iterum illuc reversus quæsit ab homine Id. p. 211⁴.
 Dei, num missam vellet audire; qui respondit: "Hodie de
 "Sancta Trinitate missam audiui, et communionem de manu
 "viri cujusdam decandidati suscepi, qui de cælo descendens
 "iterum in cælum ascend[it], et ut peccata confiterer admonuit,
 "et de meis excessibus dixi ei quicquid mihi occurrit; sic

¹ nonnulla] non ullam, A.

² et . . . injuria] Added by the
 compiler.

Reginaldi " autem absolutus ab illo, eucharistiam de manu ipsius reve- A.D. 1170.
Monachi. " renter percepi. Officio quoque peracto, elevatis manibus est
Vita S. " elevatus in cælum. Laudasne, fili, ut post hæc a te modo
Godrici, " disciplinam vel communionem accipiam?" Et ille respon-
p. 211⁴. dit, quod hoc facere non auderet; sed quæsit ab eo quis
sanctorum ille fuisset; et vir Dei dixit, hunc fuisse Petrum
Apostolum, qui missus fuerat a Domino, ut ipsum absolveret
a peccatis. " Tu missam," inquit, " in honorem beatæ Virginis
celebrato, ut ejus interventu Filium ipsius habere propi-
tium mereamur." Et monachus Deum laudans, lætus paruit
imperanti.

*Qualiter Sanctus Godricus per orationes et crucis signum fuerit
a dæmonibus liberatus.*

Id. p. 311⁴. Sanctus heremita et amicus Dei Godricus, cum annos sexa- In his last
ginta¹ in heremo apud² Finchale strenue peregrisset, morbo con- illness he
Id. p. 312¹. fectus et senio, ad transitum propinquabat. Nam per octo fere is assaulted
annos in lecto languidus decubuerat, nec unquam nisi alienæ by demons,
manus auxilio se in latus aliquod declinabat. Quo utique but puts
tempore tot sustinuit ægritudinum temptationumque molestias, flight.
quod nec lingua possent vel calamo comprehendere. Venerunt
ad eum duo dæmones,³ deferentes lecticam et dicentes; " Huc
venimus ut te ad inferos deportemus, quia senex delirus es,
et de sapientia factus insipiens;" ille crucis signaculo se
munivit, et orans protinus dæmones effugavit.

*Quomodo diabolus Sanctum Godricum in capite percusserit, et de
morte ejus.*

Id. p. 314². Postea vero cum vir Dei vice quadam in lecto solus jaceret, Another
ministri, qui foris erant, vocem illos vocantem audierunt; et assault of
accurrens unus eorum festinanter, invenit eum corpore nudum the devil.
jacentem in oratorii pavimento; et illum in lecto reponens, p. 261.
quæsit ab eo quare sic jaceret. Et ille; " Diabolus," inquit,
" mihi astitit, et videns me post quietem somni tepidius
agentem, subito de lecto me pepulit improvisum, et scamno
caput meum allisit." Et ostendens gibbum in capite, hæc
verba subjunxit: " Ita subito me prævenit inimicus, quod
signo crucis me non potui præmunire, et ait; ' En Godrice
' rustice, de quo non valui hactenus per meos satellites

¹ sexaginta] quadraginta, W.,
though O. is correct.

² apud Finchale strenue] Added
by the compiler.

³ dæmones] zabuli, Harl. MS.

A.D. 1170. “ triumphare, dum lecti mollia quæris et sicca,¹ a me modo Reginaldi
“ occideris.” Cogitet ergo unusquisque quam periculosum Monachi
“ sit delicias corpori adhibere, et mollitie delectari, cum non Vita S. Go-
“ possit Deus in finibus suaviter viventium inveniri.” Obiit drii, Harl.
Death of S. Godric, May 20. in octavis scilicet Dominicæ Ascensionis, cujus² vita et virtutes MS., f. 78b.
supra homines esse et impossibilia relatu videntur. Sepultus
est autem in oratorio suo ad plagam Septentrionalem, ante Id. p. 327¹.
gradus altaris Sancti Johannis Baptistæ, cujus³ sepulchrum Id. p. 331³.
usque in diem hodiernum choruscat miraculis gloriosum.

De coronatione regis Henrici juvenis.

Coronation of the young king Henry by Roger, archbishop of York, against the letters of the Pope. Eodem⁴ tempore, id est anno Domini mclxx., idus Julii, con- Diceto, col. 552.
venerunt ad mandatum regis Anglorum Henrici, apud West-
monasterium, Rogerus Eboracensis archiepiscopus et omnes
suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, ad coronationem
Henrici filii regis primogeniti, qui patre jubente coronatus
est solemniter a Rogero Eboracensi archiepiscopo, quarto-
decimo kalendas Julii, contra prohibitionem domini Papæ, qui
litteras ipsi archiepiscopo et aliis episcopis regni in hæc verba
direxit: “ Universitati vestræ auctoritate Apostolica penitus
“ inhibemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si
“ forte casus emerit, absque assensu Cantuariensis archi-
“ episcopi et ecclesiæ Cantuariensis conniventia, contra anti-
“ quam ejus consuetudinem et dignitatem, manum apponere
“ qualibet occasione præsumat, aut id aliquatenus attemptare.”
Sed⁵ hæc frustra, quia antequam literæ essent promulgatæ, (Not in Diceto.)
Meeting of the king and archbishop at Montmirail, which comes to nothing. negotium fuerat consummatum. Et rex statim post corona-
tionem filii sui mare transiens, convenit ad colloquium archi-
episcopi Cantuariensis apud Muntmirail, ubi præsens erat rex
Francorum; et post diutinum de pace tractatum inter eos,
cum perventum fuisset ad osculum, quia archiepiscopus dixit
ad regem, “ In honore Dei vos osculor,” rex recessit ab
osculo, quasi conditionaliter involutus. Nam rex semper in
verbis archiepiscopi conscientiam habentis purissimam quas-

¹ sicca] sicci, A.
² cujus . . . videntur] Introduced by the compiler.
³ cujus . . . gloriosum] Introduced by the compiler.
⁴ In the margin is a crown, inclined at an angle; a little lower, a shield with the three leopards, half red and half black; above the two sides are “pomposum principium” in red, and “vitæ brevis” in black; and below in red, “In medietate rubra vitale, in nigra vero accipe mortale auspiciu.”
⁵ Sed . . . consummatum] Introduced by the compiler.

Diceto, col. 552. dam clausulas causabatur, videlicet, nunc salvo honore Dei, A.D. 1170. nunc salvo ordine meo, nunc salva fide Dei. Archiepiscopus¹ vero regis cautelas habuit semper suspectas, ne si concordiam absolute iniret, iniquas Angliæ consuetudines regi concedere videretur.

De concordia facta inter regem Henricum et beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

Diceto, col. 552. Convenerunt iterum rex Francorum cum rege Anglorum et Meeting at Willemo Sinonensi archiepiscopo et episcopo² Nivernensi, Freteval apud Fractam-Vallem. Cum autem rex et archiepiscopus in with the partem secessissent, bisque descendissent, et bis equos ascen- archbishop of Sens and dissent, bis stapham archiepiscopi rex tenuit, cum equum bishop of ascendisset; sed tandem apud Ambazium, procurante Rotrodo Nevers. Rothomagensi archiepiscopo, rex [et] Thomas archiepiscopus The recon- Cantuariensis concordiam inierunt. Et pace confirmata, rex Amboise. Henricus scripsit Henrico filio suo novo regi litteras in hæc verba:

Id. "Sciatis quod Thomas Cantuariensis archiepiscopus pacem Letter of "mecum fecit ad voluntatem meam, et ideo præcipio ut ipse Henry II. "et omnes sui pacem habeant; et faciatis ei habere et suis, to his son, "qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas bene et in announcing it, and "pace et honorifice, sicut habuerunt tribus mensibus antequam ordering "exiret ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de melio- the arch- "ribus et antiquioribus militibus de Saltwde, et eorum jura- bishop's "mento faciatis recognosci quid ibi habetur de feodo archi- property to "episcopatus Cantuariensis; et quod recognitum fuerit esse berestored. "de feodo ejus, ipsi faciatis habere. Valet."

His¹ ita gestis, Thomas venerabilis Cantuariensis archiepisco- The arch- pus, antequam ad Angliam transfretaret, Romam misit, domino bishop sends the Papæ denunciatis quod cum rege Anglorum pacifice con- news to the venisset. Papa autem Deum glorificans litteras ei rescripsit Pope. quæ sequuntur:

Epp. v. 29 (Giles, ii. 227). "Anxietate cordis et amaritudine premimur, cum angustias, Letter of "onera, et gravamina, quæ zelo justitiæ et pro libertate the Pope in "ecclesiæ manutenenda æquo animo et invicta fortitudine answer. "tolerasti, ad memoriam reducimur et meditatione sedula "cogitamus; veruntamen ut in te virtutis perfectionem adim- "pleres, non potuisti frangi adversis, nec a tuæ constantiæ "proposito amoveri; tuam super hoc admirandam commenda- "mus virtutem, et tibi super tanta patientia in Domino pluri- "mum congaudemus. Cæterum quoniam regem Anglorum "diutius in patientia et benignitate portavimus, et blandis "dulcibusque verbis, et interdum duris et aspersis, ut ad se re-

¹ This sentence is the compiler's. | ² Bernard.

A.D. 1170. "direct sæpe monuimus, si pacem, quam tecum fecit, executione Epp. S. T.
 "operis non impleverit, et tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ pos- C. v. 29.
 "sessiones et honores ablatis non restituerit, tibi plenam
 "auctoritatem concedimus, in personas et in loca quæ ad
 "tuam legationem pertinent, ecclesiasticam justitiam exercere,
 "nullius obstaculo appellationis obstante."

*De adventu beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi in
 Angliam ab exilio.*

The arch-
 bishop re-
 turns, and
 lands at
 Sandwich.

Hac igitur securitate tam¹ a Papa quam a rege accepta, in Diceto,
 Angliam rediit, et in kalendis Decembris ad portum applicuit col. 553.
 Sandicensē. Qui statim, ut² nihil de contingentibus omitteret,
 quibus martyrii gloriam, quam ardentē sitiebat, impediret,
 misit litteras domini Papæ Eboracensi archiepiscopo, hæc
 verba continentes:

Letter of
 the Pope
 suspending
 the arch-
 bishop of
 York for
 the young
 king's
 coronation:
 p. 262.

"Cum filium suum rex vester coronari voluerit, contempto Id.
 "Thoma Cantuariensi archiepiscopo, ad cujus officium de anti-
 "quo jure dinoscitur pertinere, per manum tuam, frater
 "archiepiscopo, in aliena provincia diadema regni ei fecit
 "imponi. In coronatione vero illius, nulla ex more de con-
 "servanda ecclesiæ libertate cautio juratoria est præstita,
 "nec, sicut aiunt, a vobis exacta; sed potius juramento asse-
 "ritur confirmatum, ut regni consuetudines iniquas³ sub
 "quibus dignitas periclitatur ecclesiæ, illibata debeant omni
 "tempore conservari. In quo etsi multum prænominati regis
 "vehementia nos conturbat, amplius tamen de vestra et alio-
 "rum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri,
 "qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes
 "Thren. i. cornua, abistis absque fortitudine ante faciem subsequentis.
 6. "Et si forte hoc licere tibi, frater archiepiscopo, in propria
 "potuisset provincia, quomodo tamen in aliena et illius præ-
 "cipue, qui exulare pro justitia et solus exire voluit et dare
 "gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus nec de
 "sanctorum patrum constitutionibus invenire. Unde et post
 "tam iniquas consuetudines juramento firmatas non adjecistis
 "sumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die
 "prælii.⁴ Ne, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die

¹ tam . . accepta] introduced by the compiler.

² ut . . impediret] Introduced by the compiler.

³ iniquas] Sic A. W., probably from the compiler altering Diceto's "quas avitas dicunt," and forgetting to change the case. O. has *inaquas*.

⁴ In the margin are the lines (from MS. Reg. 13, E. 6),

"Annus millenus centenus sep-
 "tuagenus

"Primus erat, primas quo cadit
 "ense Thomas."

They are also given in Hoveden, ii. p. 17.

Diceto, col. 553. "iudicii damnationis sententia involvamus, auctoritate sacro- A.D. 1170.
"sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo ministramus, ab

"omni vos officio episcopalis suspendimus dignitatis."

Cf. Id. Item sane Thomas Cantuariensis archiepiscopus per alias do- The arch-
mini Papæ literas, episcopos Londoniensem, Saresberiensem, bishop
Exoniensem, Cestrensem, Rofensem, de Sancto Asaph, et Lan- sends the
davensem, cum aliis qui præfatæ¹ coronationi ministerium the Pope
præbuerunt, ab omni episcopali dignitate per has literas suspending

Epist. S. subscriptas suspendit: "Quæ causa venerabilem fratrem the bishops
Tho. Cant., "nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum et sedis who had
v. 68. "Apostolicæ legatum a sua sede exulare compulerit, non in the coro-
(Giles, 273, iv. p. 86.) "oportet præsentibus annotare; quoniam et vos præsentialiter nation.

"aspexistis, et id per totam fere Occidentalem ecclesiam fama
"celebris divulgavit. Cum autem piæ memoriæ Theodaldus
"Cantuariensis archiepiscopus, prædecessor hujus archiepiscopi,
"Anglorum regi coronam imposuerit, ac per hoc Cantuariensis
"ecclesia quasi possessionem hujus dignitatis habuerit, vos
"nunc novi regis coronationi, archiepiscopo non præmunito,
"in ejus provincia ministerium præbere, litteris apostolicis id
"prohibentibus, præsumpsistis. Et qui relevare ipsius exilium
"qualibuscunque solatiis debuistis, aggravastis potius causam
"ejus, et super dolorem vulnerum ejus, quod mærentes dici- Ps. lxxviii.
"mus, addidistis. In quo facto, si contra personas vestras, 27.
"non quantum culpa exigit, moveamur, pertransire tamen
"hoc sub silentio non debemus, ne forte, quod Dominus aver-
"tat, et nos et vos sententia divinæ severitatis addicat, si ea,
"quæ in oculis omnium perperam acta sunt, neglexerimus
"vindicare. Noveritis itaque vos tam diu ab episcopali officio,
"commissa nobis a Deo auctoritate, suspensos, donec ad sedem
"Apostolicam, de tanto excessu satisfacturi, accedatis, nisi
"præfato archiepiscopo ita² satisfacere curaveritis, ut pœnam
"istam ipse judicet relaxandam."

*Quod Ministri regis beato Thomæ præceperunt ut episcopos
excommunicatos absolvet.*

Cf. Herb. Postquam autem Thomas venerabilis Cantuariensis archi- The arch-
de Bosham, episcopus ad ecclesiam suam cum magna cleri et populi de- bishop is
v. 7, p. 316. votione susceptus pervenit, illum incontinenti adierunt regis met by the
officiales, denunciante ex parte ipsius regis, ut suspensos epi- king's
scopos et excommunicatos absolvet;³ quia quicquid contra officials
eos factum fuerat, ut aiebant, in regis redundabat injuriam et who re-
to absolve

¹ qui præfatæ] que prelate, A.

² ita] om. W. though in O.

³ absolvet] absolvet, A.

A.D. 1170. eversionem consuetudinum regni. Quibus¹ respondit archiepi- Cf. Herb.
the sus- scopus, quod episcopi excommunicati, si jurare vellent in forma de Bosham,
pended ecclesiæ se mandato domini Papæ parituros, ipse pro pace v. 7, pp.
bishops. ecclesiæ et reverentia domini regis eos absolveret. Quod cum 318, 319.
His an- episcopis referretur, responderunt, juramentum hujusmodi, nisi
swer. ex voluntate regis, se non præstare debere. Et cum paulo Diceto, col.
He is pre- post archiepiscopus tenderet ad videndum faciem novi regis, 554.
vented from going qui tunc apud Wdestoke morabatur, venerunt ad eum nuncii
to the ipsius regis, interdicentes ex parte ejus, ne ultra procederet,
young king ed ad suam ecclesiam rediret.²
at Wood- stock.

His inter- Qui, cum comminationes multiplicarent, obtemperavit; Compare
view at the account
Harrow, on of this in-
Dec. 10, terview
with Si- given in the
mon, abbat Gesta Ab-
of St. Al- batum S.
bans. Albani
(Riley), i.
p. 185.

abbas Sancti Albani in esculentis et poculentis nobile
fecisset xenium, regratians archiepiscopus dixit satis
civiliter, "Accepto ejus præsentias, id est, xenia, mallem
"tamen præsentiam." Cui nuncius ejus, "Domine, ecce
"apparet veniens in foribus." Cui occurrit archiepi-
scopus usque ad ostium. Venit enim dictus abbas Simon
nomine, et recepto eo in osculo, habuerunt multas diu
confabulationes. Deinde petiit archiepiscopus abbatem,
ut iret ad Wudestoc ad juvenem regem, admoneretque
dulcibus, quibus abundavit ac efficacibus sermonibus, ut
rigorem conceptum leniret. Obtemperans igitur abbas
ipsum adiit festinanter; sed cum nihil nisi superbiam
et indignationem inveniret, rediit infecto negotio.
Quod cum cuncta rediens archiepiscopo renunciaret,
vultu demisso ac tristi respondit archiepiscopus sus-
pirans, "Sine modo, sine modo;" et caput movens,
addidit quasi spiritu prophetico, "Siccine, siccine
"adesse festinant tempora consummationis." Abbas
autem non intellexit verbum, sed postea omnia patu-

¹ This seems to be taken from the words, "qui Cantiam revertens
what follows below, p. 280, from "ibi disposuit dies Natalitios cele-
Diceto, col. 555. "brare," from Diceto, col. 555.

² O.W. end this paragraph with

erunt. Et intuens ipsum abbatem oculo piissimo, et A.D. 1170.
fere lacrimanti ait; "Domine abbas, grates tibi refero
" aduberes de labore tuo licet inutili;

" Non est in medico semper relevetur ut æger: Ovid.
" Interdum valida¹ plus valet arte malum." Epist. ex
Ponto, i. 3,
17.

Et subjunxit, "Sed et ipse portabit sine dilatione
" judicium;" et respiciens clericos circumsedentes addi-
dit dicens, "Ecce, amici mei, quid contigit; plus fecit
" mihi nunc obsequii et civilitatis iste abbas, qui in
" nullo mihi tenetur obligatus, quam omnes confratres
" et suffraganei mei episcopi." Præceperat enim abbas
recedens apud Wdestoc cellerario suo, ut cotidie ipsum
archiepiscopum, qui prope erat, munifice visitaret. Cum
igitur abbas domum rediturus peteret archiepiscopum
obnoxius, junctis manibus, ut dignaretur caritatis in-
tuitu domum Sancti Albani, ad Natale quod immine-
bat, sua desideratissima præsentia illustrare, et tenere
ibidem festum Christi Nativitatis et Angliæ protho-
martyris, respondit obortis lacrimis archipræsul; "O
" quam libenter vellem, sed multo aliter diffinitum est;
" vade in pace, pater carissime, vade ad ecclesiam tuam,
" quam Dominus conservet; vado autem ad meam; cito
" audies meam sufficientem excusationem, quare tecum
" non venio. Sed tu potius, si fieri potest, mecum
" veni, ut meus sis conviva, et in tribulationibus, qui-
" bus abundo, consolator." Quod cum renuisset, quia
oportuit eum solemnibus suæ interesse ecclesiæ in tanta
festivitate, accepta abbas recessit benedictione. O
quantis lamentis, quantisque suspiriis abbas postea cor
suum cruentavit; quia non datum fuerat ei desuper
in tanti martyris consortio gloriam suscepisse. Archi-
episcopus autem ad ecclesiam suam iter maturavit, dies
Natalicios celebraturus, et infra octo dies illos ad Domi-
num migraturus.

¹ *valida*] docta, Ovid.

A.D. 1171. *De passione beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi.*

The arch-
bishop ex-
communi-
cates Nigel
de Sack-
ville and
Robert de
Broc.

Anno Domini mclxxi. Beatus Thomas Cantuariensis archi-
episcopus, sermonem habiturus ad populum in die Dominicæ 555.
Nativitatis, pulpitum ascendit, et sermone completo, Nigellum
de Sackevilla, ecclesiæ de Herges¹ violentum incubatorem, et
ejusdem vicarium ecclesiæ, Robertum quoque de Broc, qui
equum quendam ipsius archiepiscopi victualia deferentem ad
dedecus et ignominiam ejus decurtaverat, solenniter excommu-
nicavit.

His mar-
tyrdom.

Quibus ita gestis, quinta die Dominicæ Nativitatis, circa Id.
horam vespertinam, cum² archiepiscopus cum clericis suis
in thalamo resideret, Willelmus de Traci, Reginaldus filius
Ursi, Hugo de Morvilla, et Ricardus Brito, de Normannia
venientes, tanquam furia invecti, subito in thalamum irru-
perunt, denunciantes ex parte regis ut episcopos Angliæ sus-
pensos officio suo restitueret et excommunicatos absolveret.
Quibus respondit archiepiscopus, non esse judicis inferioris, ut
sententiam superioris absolvat; et quod nulli hominum liceat
infirmare quod sedes Apostolica decreverit statuendum. Atta-
men si Londoniensis et Saresberiensis episcopi et³ alii excom-
municati suo mandato se parituros jurare vellent, eos pro pace
ecclesiæ et reverentia domini regis absolveret. Illi vero ira
incandescentes, et scelus nefarium, quod in mente conceperant,
ad effectum perducere properantes, cum impetu recesserunt.
Archiepiscopus vero, monentibus clericis suis, et hora diei
vespertina urgente, in majorem intravit ecclesiam, vesperas
cantaturus. Quatuor itaque satellites nefandi supradicti, armis
interim induti militaribus, archiepiscopum e vestigio sunt se-
cuti. Qui cum ad ecclesiam pervenissent, ostia ejus, ut præ-
ceperat archiepiscopus, invenerunt aperta. "Neque enim,"
ait "Christi ecclesiam, quæ cunctis debet esse refugium, or-
dine turbato commutabimus in castellum." Turbis quoque
undique confluentibus, præfati quatuor milites ecclesiam irre-
verenter ingressi, clamare cœperunt, "Ubi est proditor regis?
" ubi est proditor regis? ubi est archiepiscopus?" Ille autem
cum audisset nomen archiepiscopi, a tertio vel quarta presbiterii
gradu quem jam ascenderat, eis obviam regressus est, dicens,
"Si queritis archiepiscopum, ecce me in promptu habetis."
Quibus acerba proponentibus ei ac⁴ mortem comminantibus,

¹ *Herges*] i.e. Harrow.² *cum*] Inserted by Par. Diceto
has *dum*.³ *et . . . excommunicati*] Added by
the compiler.⁴ *ac . . . comminantibus*] Added
by the compiler.

Diceto, col. ait, "Ego mori paratus sum, vitæ præferens assertionem A.D. 1171.
555. "justitiæ et ecclesiæ libertatem. Rogo tamen ut mei non sint
"obnoxii pœnæ, sicut non fuerunt incentores causæ." Dum
autem nefandi carnifices¹ strictis ei insurgerent ensibus, ait,
"Deo et Beatæ Mariæ et sanctis hujus ecclesiæ patronis et p. 263.
"Beato Dionisio meipsum et ecclesiæ causam commendo." Im-
molatus itaque martyr² gloriosus ante altare Beati Benedicti,
letale vulnus excepit in illa corporis parte, qua olei sacri
perfusio specialius illum Domina consecraverat.³ Nec satis Outrage on
Johannis fuit eis sanguine sacerdotis et nece ecclesiam prophanare et his body.
Sarisber. diem sacratissimum incestare, nisi, corona capitis amputata,
Vit. S. funestis gladiis jam defuncti eicerent cerebrum et [per] pavi-
Thomæ, i. mentum crudelissime spargerent cum cruore.
p. 337
(Giles).

*Quod lictores beati martyris spolia rapuerunt, et de ejus
martyrii dignitate.*

Diceto, col. Translato ad cælestia martyre glorioso, nefandi lictores cum Robbery
555. suis complicitibus suppellectilem martyris et clericorum ejus by the
vestes et ministrorum officinarum omnium utensilia penitus murderers.
rapuerunt. Corpus autem sanctissimum, quod in ecclesiæ de-
cubuit pavimento, ante majus altare est sub ipsius diei crepus-
culo deportatum; ubi quod prius ad notitiam solius cubicularii
devenerat, astantibus tunc cunctis venit in lucem. Licet enim Sackcloth
archiepiscopus habitum monachilem, quem a tempore suæ⁴ worn by
promotionis occulte portaverat, habitu canonicali suppress- the arch-
sisset, carnem tamen cilicio attritam cum femoralibus cili- bishop.
cinis, quod fuerat a sæculis inauditum,⁵ curaverat edomare.
Et ut aliqua breviter perstringamus quæ concurrunt, die Remark-
Martis archiepiscopus apud Norhamtonam a curia regis re- able Tues-
cessit, die Martis retessit ab Anglia exilium subiturus, die days in his
Martis præcepto domini Papæ revertens in Angliam est ap- life.
pulsus, et die Martis martyrio consummatus.
Id. col. 556. Sequenti vero die Mercurii summo diluculo rumor increbuit, His hurried
quod nefandi carnifices corpus archiepiscopi abstrahere ab burial.
ecclesia condixerant, et extra muros civitatis illud⁶ proicere,
avibus et canibus discernendum. Sed abbas de Boxleia cum

¹ carnifices] satellites, Diceto.

² martyr . . . Benedicti] coram
altari, Diceto. He mentions the al-
tar of S. Benedict in the next para-
graph, col. 556.

³ There is a picture of the martyr-
dom at the foot of the page.

⁴ suæ promotionis] multo,
Diceto; A. has promotionis.

⁵ A. O. W. and the Hist. Angl.
ins. curnem.

⁶ illud] so Par. in the margin;
istud, A.

A.D. 1171. priore et conventu ecclesiæ Cantuariensis illud maturiori tra- Diceto, dentes sepulturæ, nec abluendum fore illis videbatur, præsertim col. 556. cum longa nimis abstinencia fuerit maceratum, cilicio abster- sum, et proprio sanguine consecratum.

Remark- In¹ hoc sane multa notabilia concurrunt martyrio. Primo, able points quod passus est pro assertione justiciæ et ecclesiæ libertate. in the mar- Secundo, quod in ecclesia non qualicunque, sed in illa quæ tyrdom. mater est omnium ecclesiarum gentis Anglicanæ. Tertio, quod non in quolibet tempore, sed in diebus Natalitiis, in quibus homicidæ rei læsæ majestatis habentur. Quarto, [quod] non simplicem sacerdotem peremerunt, sed utique talem, qui in regno Angliæ erat summus in populo, et pater omnium sacerdotum. Quinto, quod non passus est in quolibet mem- bro, sed in eo corporis loco, quo tonsuram acceperat ut in sortem Dei admittetur, et quem sacri perfusio olei Domino consecravit.²

De poenitentia regis, et quod nuntios Romam misit qui eum excusarent.

Penitence Rex autem Anglorum Henricus tunc temporis in Normannia Diceto, col. morabatur apud Argentomum, quando rumor infaustus ad 556. eum, quibusdam perferentibus, penetravit. Qui in primis ad omnia lamentationum convertens genera, regiam majestatem prorsus in cinere et cilicio commutavit, omnipotentem Deum testem invocans, quod opus nefarium nec sua voluntate vel conscientia commissum est, nec suo artificio perquisitum; nisi forte ex hoc reus sit, quod archiepiscopum minus diligere videbatur. Super hoc quoque se judicio ecclesiæ prorsus exposuit, et humiliter se suscepturum, quicquid in eum fieret statuendum, salubriter compromisit. Misit ergo nuncios ad summum Pontificem, qui eum excusarent et ejus innocentiam allegarent; quos nec dominus Papa videre voluit, nec ad pedes vel ad osculum admittere dignabatur. Sed nuncios, qui secundo missi fuerunt, aliqui cardinalium susceperunt, sed verbis tantum. Instante tandem quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ ecclesiæ solet Papa publice vel absolvere vel excommunicare, quibusdam domini Papæ silentiariis ad aures nunciorum regis perferentibus, devenit, quod Papa ea-

The pope refuses to see his messengers.

¹ This paragraph is the compiler's.

² W. has in the margin, "Quis moritur? præsul. Cur? pro grege. Qualiter? ense."

"Quando? natali. Quis locus? ara Dei."

These lines are also in the Hist. Anglor. i. p. 364. They are not in O. They are taken from the margin of the Diceto MS., Reg. 13, E. 6.

Diceto, col. 556. dem die decreverat in regem Angliæ nominatim et in omni- A.D. 1171.
bus terris suis de communi fratrum suorum consilio interdicti The pope
ferre sententiam, et eam, quæ lata fuerat in archiepiscopum is with
Eboracensem et alios Angliæ episcopos, confirmare. Sic difficulty
nuncii regis in arcto positi, quibusdam cardinalibus domino induced
Papæ suggerentibus, quod idem nuncii a rege Anglorum not to ex-
acceperant in mandatis, ut jurarent regem Anglorum ejus et communi-
cardinalium iudicio staturum, et per omnia pariturum. Sicut cate the
etiam nuncii regis petierunt, ita juraverunt et interdicti king.
sententiam declinarunt. Nuncii vero Eboracensis archiepiscopi
et aliorum episcoporum Angliæ [idem] fecerunt. Eadem Excom-
tamen die Papa excommunicavit sceleratissimos interfectores munication
beati Thomæ Cantuariensis archiepiscopi et martyris, et omnes of the mur-
qui consilium, auxilium, vel consensum præbuerunt, et omnes derers, who
qui eos in terra sua reciperent aut foverent. Ipsi tamen stay for a
moram fecerunt in castello regis apud Cnaresburc per annum. year at
Knares-
borough.

*Quo tempore Deus pro martyre Sancto Thoma miracula
inchoaverit.*

Id. col. 557. Eodem anno circa Paschalem solemnitatem Dominus Jesus Miracles at
Christus, qui in sanctis suis semper est et ubique mirabilis, the tomb
gloriosissimi martyris sui Thomæ Cantuariensis archiepiscopi of the arch-
vitam laudabilem et insuperabilem in morte constantiam cre- bishop.
bris cœpit irradiare miraculis; ut qui pro tuenda libertate
periclitantis ecclesiæ suam suorumque proscriptionem tot
annis sustinuit patienter, dignum pro meritis cognoscatur ab
omnibus reportasse triumphum. De sepulchro quoque martyris
gloriosi, nullus in fide accedens recedit vacuus, quacumque
sit infirmitate gravatus. Nam restituitur ibi claudis gressus,
surdus auditus, cæcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis,
vita¹ mortuis, et non solum utriusque sexus homines, verum
etiam aves et animalia de morte reparantur ad vitam.

Cf. Joh.
Saresb.
Vit. S.
Thom., p.
339.

Diceto, col. 557. Eodem quoque anno rex Anglorum Henricus, octavo idus The king
Augusti in Angliam rediens, visitavit Henricum Wintoniensem p. 264.
episcopum, jam in extremis agentem. Qui eum pro morte visits bp.
Thomæ martyris gloriosi dirissime² increpans, multa ipsum Henry de
prædixit adversa passurum. Episcopus autem plenus dierum Blois.
sexto idus Augusti migravit ad Dominum. Death of
the bishop.

¹ *vita . . . vitam*] This is entirely
the compiler's. John of Salisbury,
as also Fitz-Stephen, p. 312, men-
tions the recovery of the dead to

life, but the miracles to animals are
mentioned nowhere else.

² *dirissime*] durissime, Diceto;
durissime et dirissime, Hist. Angl.

A.D. 1171. *Quod rex Henricus Anglorum Hyberniam ingressus a quibusdam regibus homagium suscepit.*

Henry II. Per idem tempus rex Anglorum Henricus decimo quinto Diceto, in Ireland, kalendas Novembris hostiliter Hyberniam intravit, ubi archi- col. 558.
where several episcopi et episcopi ipsum in regem et dominum receperunt,
princes do et ei fidelitatem juraverunt. Regulus de Limelie,¹ regulus de
homage to Chore,² et regulus³ qui Monoculus dicebatur, ei homagium jura-
him. verunt. Rodericus autem regulus de Comnat, quia regio quam
Roderic of inhabitabat inaccessibilis est, paludibus nimis interjacentibus,
Connaught in quibus nec vada commoda, nec pontes pervii, nec navigatio
refuses, tuta habetur, regi occurrere supersedit.
The abp. Eodem anno in festo Sancti Nicholai apud Albemariam, Id.
of York Rogerus Eboracensis archiepiscopus, præstito juramento quod
swears he ante coronationem novi regis litteras prohibitionis a domino
had not re- Papa nequaquam susceperat, et quod se regi de consuetu-
ceived the dinibus regni observandis non obligaverat, quodque mortem
pope's Thomæ gloriosi martyris nec verbo, nec scripto, nec facto
letter be- scienter procuraverat, ad officii sui est plenitudinem restitutus.
fore the co-
ronation of
the young
king.

De reconciliatione Cantuariensis ecclesiæ post mortem Sancti Thomæ.

Condition Post mortem beati Thomæ martyris anno fere integro ec- Id.
of the clesia Cantuariensis a divinis cessans obsequiis, continuis per-
church of stitit in lamentis; subversum est ecclesiæ pavementum, sonus
Canter- est campanarum suspensus, nudati sunt parietes ornamentis, et
bury for a sic quasi in cinere et cilicio exequias in tristitia et mœrore
year after persolvit. Sed tandem ad matris suæ Dorobernensis ecclesiæ
the mur- vocationem in festo Sancti Thomæ Apostoli suffraganei conve-
der. nerunt episcopi, ut ecclesiam, longa suspensione consternatam,
Its recon- juxta mandatum domini Papæ in statum pristinum reformarent.
ciliation. Bartholomæus igitur Exoniensis episcopus, ad petitionem con-
Sermon by ventus missam celebraturus solennem, et sermonem ad popu-
the bishop lum habiturus, sic exorsus est, "Secundum multitudinem
of Exeter. "dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ læti-
Ps. xciii. ficaverunt animam meam."

¹ Donald O'Brien, king of Breifny; he is called *monoculus* by Giraldus Cambrensis, *Expugn.*

² Dermot MacCarthy, king of Hibern. pp. 276, 292. See Mr. Dimock's note ³, p. 225.

³ Tiernan O'Rourke, king of

De tonitruo generali et satisfactione regis pro morte beati Thomæ. A.D. 1172.

Diceto, col. 559. (Not in Diceto.) Anno Domini mclxxii. In nocte Natalis Domini tonitrua audita sunt generalia, in Anglia scilicet, Hybernia, et Gallia, subita et horribilia, orbem fortasse ad nova beati Thomæ martyris miracula ex diversis partibus invitantia, ut sicut sanguinem suum pro universali profudit ecclesia, ita ejus passio sit generaliter ab omnibus piis desideriis recolenda. Eodem tempore, rege Anglorum moram faciente in Hybernia, Hugo De Seintemore et Radulfus de Faie¹ avunculus Alienor reginæ consilio ipsius, ut dicitur, regis Henrici junioris animum ceperunt avertere a patre suo; asserentes incongruum videri regem quemlibet esse, et dominationem in regno debitam non habere. Sed rex pater antequam ab Hybernia rediret, apud Lissemore concilium congregavit, ubi leges Angliæ ab omnibus sunt grantanter receptæ et, juratoria cautione præstita, confirmatæ. Urbes et castella, quæ rex in sua receperat, sub fidei custodia deputavit. Et quoniam varia ipsum trahebant negotia, in die Paschæ sub ipsius diei crepusculo navem ascendens, in crastino applicuit in Walliam. Et inde Porecestriam veniens, navigatione felici in Normanniam est² transvectus. Et confestim ad cardinales a Papa missos, Albertum³ et Theodinum⁴ accedens, post longos tractatus in præsentia eorundem legatorum juravit, mortem Thomæ martyris gloriosi nec voluntate sua vel conscientia perpetrata fuisse, nec suo artificio perquisitam. Sed quoniam malefactores ex verbis, quæ rex iracundiæ calore succensus minus caute protulerat, quod⁵ videlicet nequissimos commilitiones educaverat et clientes qui ipsum in proditorem suum archiepiscopum noluerunt vindicare, occasionem virum Dei sumpserant perimendi, rex cum summa humilitate absolutionem postulans impetravit. Promisit igitur rex ad mandatum legatorum, quod tantum daret de pecunia sua, unde ducenti milites ad defensionem Terræ Sanctæ possent sustentari per annum. Promisit insuper, quod permetteret deinceps appellationes libere fieri, et quod consuetudines, quæ suis erant introductæ temporibus contra libertates ecclesiæ, in irritum revocaret, et quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, quæ post recessum archiepiscopi ablata⁶

¹ Faie] Fesne, Hist. Angl.

² est] esse, A.

³ Albert, cardinal of S. Lorenzo in Lucina, afterwards P. Gregory VIII.

⁴ Theotwin, cardinal of S. Vitale.

⁵ quod] quoniam, A.

⁶ ablata] ablatum, A.

A.D. 1172. fuerant, [in] integrum redderentur. Promisit præterea, quod Diceto, clericis et laicis utriusque sexus, qui pro beato martyre de col. 560. regno exierant, cum pace sua recipere bona omnia et libere redire licebit; et hoc totum promittere et jurare ac facere ex parte domini Papæ regi injunctum est, in remissionem omnium peccatorum. Rex vero juvenis, quicquid rex pater juraverat et promiserat, ipse juravit et promisit. Et his ita gestis, rex juvenis cum sponsa sua Margareta mense Augusti in Angliam transfretavit, et duodecimo kalendas Septembris apud Wintoniam præfatam Margaritam Rothrodus Rothomagensis archiepiscopus in reginam Angliæ, ministrantibus sibi quibusdam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, consecravit. Eodem anno Gilebertus Londoniensis episcopus, præstito Id. juramento quod mortem beati Thomæ martyris nec verbo, nec facto, nec scripto scienter procuravit, suo est officio restitutus. Foliot.

Quod rex Henricus Johanni filio suo extorri cognomento uxorem providerit.

Betrothal of P. John and Alice, daughter of Humbert III, count of Maurienne. p. 265. Roger, abbat of Bec, elected archbishop but refuses. Anno Domini MCLXXIII. Rex Anglorum Henricus Johanni Id. col. 561. filio suo, cognomento Sine-terra, vix septenni filiam Huberti comitis de Moriana primogenitam, quam ex relicta Henrici ducis [Saxonie]¹ sustulerat, in sponsam accepit.² Eodem etiam anno Rogerus abbas Beccensis, pridie³ nonas Id. Martii apud Lamehitham, præsentibus suffraganeis ecclesiæ Cantuariensis, in archiepiscopum præfatæ ecclesiæ est electus. Sed abbas ille electioni factæ penitus contradixit, utrum pusillanimitatis intuitu an religionis, incertum.

Scisma.

Rebellion of the young king who is joined by his brothers Richard and Geofrey. Eodem anno rex Henricus juvenis in consilio abiens impiorum, Id. animum suum a patre divertit, et ad socerum suum regem Francorum secessit. Quo facto, Ricardus dux Aquitanniæ et Id. col. 562. Gaufridus comes Britannie, consilio matris suæ, ut dicebatur, Alienor reginæ, fratrem potius elegerunt sequi quam patrem. Fiunt undique conjurationes, fiunt rapinæ et incendia, et⁴ sic, ut creditur, in ultionem beati Thomæ martyris suscitavit Deus (Not. in viscera regis Henrici contra eum, id est filios suos, qui ipsum Diceto.)

¹ Saxonie is erased in A. This was Germaine, divorced wife of Henry the Lion, daughter of Berthold III. duke of Zähringen.

² accepit] dedit, W., Hist. Angl. O. has accepit. It is written by Paris over an erasure.

³ pridie] vi, Diceto.

⁴ et . . . declarabit] This is introduced by the compiler instead of the long series of extracts given in Diceto on sons who have been rebellious to their fathers.

usque ad mortem persecuti sunt, sicut sequens historia decla- A.D. 1173.
 Diecto, col. 567. rabit. Eodem anno Radulfus de Warnevilla, sacrista Rotho- Ralph de
 magensis et thesaurarius Eboracensis, constitutus est Angliæ Warne-
 Id. col. 568. cancellarius. Per idem tempus, ad instantiam cardinalium ville, chan-
 Alberti et Theodini, rex Anglorum Henricus liberas fieri elec- cellor.
 tiones vacantium ecclesiarum concessit. Porro Ricardus Pic- Election to
 tavensis archidiaconus ad Wintoniensem, Gaufridus Cantuariensis various
 archidiaconus ad Heliensem, Gaufridus Lincolnensis archidia- sees.
 conus ad Lincolnensem, Reginaldus Saresberiensis archidiaconus
 ad Bathoniensem, Robertus Oxoniensis archidiaconus ad Here-
 fordensem, et Johannes Cicestrensis decanus ad Cicestrensem
 ecclesias sunt electi, regis justitiario¹ assensum præbente.

*De electione Ricardi Cantuariensis archiepiscopi et canonizatione
 Sancti Thomæ martyris.*

Id. Eodem anno, pridie nonas Julii, suffraganei Cantuariensis Election of
 ecclesiæ et ejusdem loci sanior pars conventus, de electione Richard,
 archiepiscopi tractantes, elegerunt Ricardum priorem Dover- prior of
 Id. col. 569. nensem. Igitur electione facta, electus ille regi fidelitatem Dover, to
 juravit, salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de Canter-
 bury.
 regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt hæc
 apud Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ, justitiario
 assensum præbente. In hoc quoque concilio recitatæ fuerunt Canoniza-
 literæ domini Papæ in audientia episcoporum omnium ac ba- tion of
 ronum, hæc inter cætera continentes: "Universitatem vestram archbishop
 Thomas.
 " monemus et auctoritate qua fungimur districte præcipimus,
 " ut natalem Thomæ martyris gloriosi Cantuariensis olim
 " archiepiscopi, diem videlicet passionis ejus, solenniter sub
 " annis singulis celebretis, et apud eum votivis orationibus
 " satagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo
 " in vita exilium et in morte virtutis constantia martyrium
 " pertulit passionis, fidelium jugi supplicatione pulsatus, apud
 " Deum pro nobis intercedat." Apicibus autem vix perlectis,
 levaverunt vocem omnes in sullime dicentes, *Te Deum lauda-*
mus. Et quoniam suffraganei ejus debitam patri reverentiam
 aut exulanti, aut ab exilio revertenti, vel etiam reverso non ex-
 hibuerant, sed² potius fuerant persecuti, ut suum publice omni-
 bus confiterentur errorem et iniquitatem, ex ore unius episcopi
 omnium episcoporum est expressa confessio dicentis, "Adesto,
 " Domine, supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra
 " reos nos esse cognoscimus, beati Thomæ martyris tui atque
 " pontificis intercessionem liberemur." Eodem anno Maria soror His sister
 Mary ab-

¹ Richard de Luci. ² sed . . . persecuti] Introduced by the compiler.

A.D. 1178. ejusdem sancti martyris, rege jubente, facta est abbatisa Ber- Diceto, col. 570.
 bess of kingensis.
 Barking. Per idem tempus rex Henricus juvenis castrum Gornaci ob- Id. col. 569.
 Gournay sedit, et cepit in eo Hugonem dominum castri et filium ejus
 castle cum quater viginti militibus, castrum succendit, et burgenses
 taken by ad redemptionem coegit. Quo etiam tempore Robertus comes Id. col. 570.
 the young king. Legecestrensis, et cum eo Willelmus de Tankarvilla, cum
 Many nobles comitibus et baronibus, regem patrem relinquentes,
 join him. ad regem filium transfugium fecerunt.
 William, Ipso anno quoque vir prudens et religiosus Willelmus
 abbat of abbas Redingiae assumptus est in archiepiscopum Bur-
 Reading, degalensem.
 made abp. of Bour-
 deaux.

Quod rex Francorum Normanniam hostiliter invaserit.

Invasion of Eodem anno, rex Francorum Lodowicus ad Normanniam Diceto, col.
 Normandy penitus devastandam innumerabilem exercitum congregavit. 570.
 by Louis Qui quantocius Normanniam ingressus, castrum Alberemalense Id. col. 571.
 VII. cepit, et Willelmum ejus dominum cum comite Symone¹ et
 pluribus aliis ad deditionem coegit. Deinde cepit castrum
 Driencurt, et custodiæ deputavit. Indeque ad castrum de
 Archis progrediens, amisit in itinere Bononiæ comitem;² unde
 comes Flandrensis,³ de morte comitis fratris sui animo nimis
 consternatus, ad propria remeavit.

Death of
 the count
 of Bou-
 logne.

Rex Francorum declinavit furorem regis Henrici nimis offensi.

Henry II. Rex Henricus senior inter hæc omnia Rothomagi morabatur, Id.
 remains at æquo animo, ut populo visum est, ferens ea quæ fiebant, et
 Rouen. solito frequentius venatui indulgens, ad se venientibus vultum
 hilariorem præstendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab
 annis puerilibus educaverat; credentes dominationem filii ilico
 imminere. Sedente quoque rege Francorum cum rege filio Id. col. 572.
 Siege of regis in obsidione Vernolii, rex pater nuncios direxit ad
 Verneuil. regem Francorum, mandans ut cum festinatione a Normannia
 recederet, alioquin ipsum ea die hostiliter visitaret. Quod
 audiens rex Francorum, cum sciret regem Anglorum esse po-
 tentissimum et animo amarum, fugam inire potius quam
 Flight of pugnare decrevit, et sic a facie regis Anglorum fugiens, intra
 Louis VII. Galliam se cum festinatione recepit.
 on Henry's threats.

¹ Simon de Montfort, Count of Evreux. | ² Matthew of Alsace.
³ Philip of Alsace.

De subversione Legecestriae.

A.D. 1173.

Diceto, col. 572. Eodem anno, quinto nonas Julii, rege jubente, obsessa Lege- Siege of
Id.col.573. cestria dicitur, eo¹ quod comes dominus urbis, rege patre relicto, Leicester
ad regem filium confugit. Sed urbe tandem pro maxima parte by the
combusta, cives de pace tractaverunt, datis regi trecentis libris, royal
ut haberent quo vellent licentiam abeundi. Concessa est ergo forces,
eis tali conditione licentia, ut in urbibus regiis vel castellis
locum suscipere habitandi. Dispersi² sunt nobiles civi- The nobles
(Not in Diceto.) tatis; et quia regem nimis in defensione suæ civitatis of the city
offenderant, locum tuti refugii quærebant, ut minas et go to S.
gravamen regis evaderent. Tunc igitur ad terram Alban's or
Sancti Albani Anglorum prothomartyris, et Sancti Ed- S. Ed-
mundi regis et martyris, quasi ad sinum protectionis munds-
confugerunt. Quia tunc temporis tanta fuit eorum re- bury.
verentia, ut eorum burgi omnibus transfugis asilium et
Diceto, col. 573. tutam protectionem ab hostibus præbuerunt. Illis autem
abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars³ murorum de-
structa est; militibus castello inclusis dantur induciæ usque
ad festum Sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti
obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus pro- Invasion of
vinciam Northanhumbro- rum, quæ David regi avo suo data Northum-
fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens, re- berland by
pulsam invenit. Qui exercitum congregans tam Walensium king of
quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum ha- Scots, who
buit transitum, donec villis quam pluribus succensis, mulieri- is forced to
bus et parvulis interfectis, prædam impreciablem congregavit. retire by
Ad propulsandam ergo tantam injuriam, magnates Angliæ oc- the Eng-
currentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt. Qui lish nobles.
ejus vestigia insequentes, totum Lodonesium incendio tradi- p. 266.
derunt. Quicquid extra muros repperiunt, Anglis cessit in
prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad
festum Sancti Hillarii induciis, magnates Angliæ cum victoria
remearunt.

Qualiter comes Legecestriae et Flandrenses capti incarcerationantur.

Audiens⁴ autem Robertus comes Legecestrensis quæ de civi- The earl of
tate sua facta fuerant, tactus dolore cordis intrinsecus, cum Leicester
passes

¹ eo . . . confugit] Introduced by the compiler. The earl is Robert Blanchmaines.

² This introduction is Paris's own.

³ In the margin the walls are re-presented falling.

⁴ Audiens . . . intrinsecus] This is the compiler's introduction.

A.D. 1173. uxore¹ in Angliam reversurus, per Flandriam transitum fecit. Diceto, through Ubi Normannorum et Flandrensium, tam equitum quam pe- col. 573.
Flanders ditum, plurima sibi suffragante caterva, naves ascendit, et velis
and lands at in altum expansis, applicuit in Suthfolca apud Waletunam,
Walton-on- the-Naze.

After taking Hagenet, (Haughley) castle, he goes to Framlingham, and marches to the relief of Leicester. He is attacked by the king's army, defeated, and taken prisoner. Inite³ itaque certamine et ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios eventus comes et comitissa, Flandrenses, Normanni, et Franci, et qui cum eis venerant, omnes capiuntur, decimo sexto kalendas Novembris. Comitissa vero (Not in anulum habens in digito pretiosum, in amnem prope fluentem⁴ Diceto.) projecit, nolens hostibus suis de sua captione tantum habere proventum. Tandem pars major Flandrensium occiditur, pars Diceto, quædam submergitur, pars minima ad vincula trahitur sub- col. 574.
eunda, quæ carcerali custodiæ deputatur.

Quod rex Henricus multos hostium suorum cepit.

The young king's army surrounded at Dol. Henry II. arrives there. Bege Anglorum patre apud Rothomagum commorante, nun- Id.
ciatum est ei, electam regis filii sui militiam apud Dolensem urbem a suis Brebantiis et ruptariis circumclusam. Qui continuo equos ascendens, sequenti mane ad urbem pervenit præfatam, et militiam filii sui repugnantem sibi per dies aliquot comprehendit. Sed priusquam veniret, hostium suorum permaxima multitudo a suis ruptariis fuerat interempta. Captus

¹ Petronilla, daughter of Hugh de Grentemesnil.

² See the song of the Flemish soldiery in the Hist. Anglor. i. p. 381.

³ The battle was fought at Fornham S. Geneviève, near Bury St. Edmund's.

⁴ This is the only mention of this incident. The Hist. Anglor.

adds, *pre indignatione*. Jordan Fantosme mentions that she lost her rings, p. 50 (ed. Surt. Soc.). A ring, supposed to be the countess's, was found "in the bed of the river in the adjoining parish of Fornham S. Martin some years since." Rokewode, Chronicon Jocelini de Brakelonda, p. 106 (Camden Soc. 1840).

- Diceto,
col. 574. est ibi comes Cestrensis¹ Ranulfus,² qui nuper transfugium A.D. 1173. fecerat ad filium suum, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus Names of Patricius, Radulfus de Haie, Hasculfus de Sancto Hillario, et the chief cum istis milites quater viginti. prisoners taken there.
- Id. Eodem tempore magnates Angliæ cum exercitu infinito ad there. Hugonis Bigod superbiam reprimendam profecti, cum de facili Attack posset expugnari, sicut omnibus videbatur, interventu pecuniæ, by the datis et acceptis induciis usque ad Pentecosten, quatuordecim nobles on milibus Flandrensiarum armatorum stipatus agminibus, per Hugh Bigod, Essexiam et Cantiam securum ei ipsi præbuerunt conductum, who makes et apud Doveram naves ad transfretandum paraverunt. Sed terms with nunquam ultra illud tempus comes ad plenum respiravit. them.
- (Not in
Diceto.) Eodem anno electus Cantuariensis Romam proficiscens habuit The arch-
Diceto, col. 574. in comitatu Bathoniensem³ electum. bishop elect goes to Rome.

De subversione Axiholm et magna milita capta.

- Id. Anno Domini MCLXXIV. Rogerus de Molbraio a fidelitate Roger de regis senioris recedens, in insula Axiholm castellum⁴ ab antiquo Mowbray's dirutum reparavit. Ad quem multitudo Lincolnensium navigio castle in transvecta castellum obsedit, constabularium et milites omnes Axiholm destroyed ad deditionem coegit, et castellum subvertit. Eodem tempore, by the
- Id. col. 575. pridie kalendas Maii, rex Anglorum senior, cum audisset Lincoln-shire men. militiam Ricardi filii sui urbem Santonicam occupasse, sumptis Militia illi nec Deo nec sanctæ ecclesiæ reverentiam exhibentes, Ricardi majorem ingressi ecclesiam ipsamque in castellum redigentes, contra re- armis et victualibus impleverunt. Cum autem rex hostes gem patrem suum recal- in tribus munitionibus confidere edoctus fuisset, ad eos citantis invadendum operam impendit. Duobus igitur munitionibus confusa est. ilico subjugatis, ad majorem ecclesiam militibus armatis et Relief of lenocinatoribus⁵ refertam accessit, ita ut non eam impugnaret, Saintes. sed a sordibus liberaret. Capti sunt autem tam in ecclesia quam in aliis locis milites sexaginta cum balistariis quadrin- gentis. Positis⁶ igitur in securitate finibus illis, rex in Nor- Incipit mannam reversus est, necessitate compulsus. Philippus enim regis per- comes Flandrensis, præsentem rege Francorum Lodowico et turbatio majoribus regni illius tactis sacrosanctis reliquiis, juraverat, per filium suum.

¹ Cestrensis] Castrensis, A.² Ranulfus . . . suum] Intro-duced by the compiler. Ranulfus is an error for Hugo—Hugh Cyvelloc.³ Reginald Fitz Jocelin.⁴ Kinardeferie, Hoveden, ii. p. 57.⁵ lenocinatoribus] lenonibus, Hist. Angl.; lenocinantibus, Diceto.⁶ Positis . . . compulsus] Abridged from Diceto; necessitate compulsus is the compiler's.

A.D. 1174. quod infra dies quindecim, post instans festum Sancti Johannis, Diceto, Philip, in manu robusta Angliam intraret, et regis eam juvenis subi- col. 575.
count of ceret potestati. Qua fiducia rex junior tractus, pridie idus
Flanders, Julii apud Witsant venit, Radulfum de la Haie in Angliam cum
joins the multa militia transmissurus. Comes Flandrensis trecentos et
young king. decem et octo milites probatissimos ad transfretandum præmisit;
The sed postquam apud Arewellam¹ in Angliam sunt appulsi, de-
Flemings cimo octavo kalendas Julii,² sociis eorum pro³ maxima parte
land at periclitatis, Hugonem Bigod comitem secum ilico assumpse-
Orwell, runt. Norwicum invadentes ceperunt, infinitam⁴ inde pecuniam
and take sustulerunt, multos abduxerunt captivos, decimo quarto kalen-
Norwich. das Julii, et ad redemptionem gravissimam compulerunt. Quod
Richard videntes justiciarii regis, de consilio communi miserunt ad
Toelive, regem Ricardum Wintoniensem electum, qui pericula, quæ in
elect of Anglia imminebant, fideliter intimaret. Qui celeriter in Nor-
Winches- manniam transvectus, omnia⁵ quæ fiebant in Anglia, remota
ter, sent to falsitate, narravit.
inform the king.

*Quod rex veniens in Angliam beatum Thomam gratia orationis
petivit.*

The king. Rex autem talem nuncium debita cum veneratione suscipiens Id. col. 576.
returns to et se ad transfretandum præparans, reginam Alienor reginam-
England que Margaretam, filium et filiam Johannem et Johannam,
with his secum adduxit. Comitem quoque Legecestrensem⁶ et comitis-
family and sam aliosque quam plures, quos habebat in vinculis, ante
prisoners. faciem suam Barbestuvium præmisit. Ubi navibus congregatis,
cum innumera armatorum copia impiger naves conscendit;
p. 267. sed ventus in contrarium veniens, transitum ea die nautis red-
debat suspectum. Cum autem mare rex turbulentum cogno-
His prayer visset, erectis in cælum luminibus, palam cunctis [ait]; "Si ea
before " quæ ad pacem sunt cleri et populi habeam in proposito, si
crossing. " pacem in adventu meo dare Rex cælorum disposuit, tunc pro
" sua misericordia indulgeat mihi portum salutis. Si autem
" aversus fuerit, et regnum Angliæ in virga furoris visitare
" decreverit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis."
He lands at Oratione itaque completa, ipsa die tranquilla navigatione cum
Southamp- rerum indemnitate ad portum Hamonis applicuit. Deinde
ton. in pane jejunans et aqua, ab ingressu civitatum abstinuit,

¹ Arewellam] Orewellam, Hist. Angl. Orwell.

² Julii] Junii, Diceto.

³ pro] So W., as Diceto; A. O. have per.

⁴ infinitam] infinite, A.

⁵ omnia . . . narravit] This is the compiler's.

⁶ Diceto has "comitem Cestren-
sem, Legecestrensem comitissam."

Diceto,
col. 577.

quousque vota orationum persolveret mente concepta beato A.D. 1174.
Thomæ Cantuariensi archiepiscopo ac martyri glorioso. Cum His pen-
autem Cantuariam appropinquasset, equo desiliens, et regiam ance at
majestatem prorsus deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis, Canter-
pœnitentis, et supplicantis assumens, tertio¹ idus Junii, feria bury.
sexta, ad ecclesiam majorem pervenit, et cum gemitibus et
suspiriis alter² Ezechias lacrimarumque affluentia petiit sepul-
chrum martyris gloriosi. Ubi toto corpore prostratus, manibus-
que in cælum expansis, diutius in oratione permansit. Interim
per os episcopi Londoniensis sermonem ad populum habentis rex,
Deum et martyrem beatum in animam suam invocans, publice
protestatus est, quod mortem martyris nec mandavit, nec voluit,
nec suo artificio perquisivit. Sed quoniam interfectores mar-
tyris gloriosi ex verbis ejus non satis circumspecte prolatis
occasionem sumpserant archiepiscopum perimendi, ab episcopis,
qui tunc præsentes erant, absolutionem petiit, carnemque suam
nudam disciplinæ virgarum supponens, a singulis viris religi-
osis, quorum multitudo magna convenerat, ictus ternos vel
quinos excepit. Vestibus igitur resumptis, muneribus pretiosis
martyrem honoravit, assignans insuper annui census quadra-
ginta libras ad luminaria circa sepulcrum martyris continu-
anda, reliquumque diei ac noctis sequentis in amaritudine
mentis transegit. Orationibus igitur, vigiliis, et jejuniis de-
ditus, usque in diem tertium ab alimentis abstinuit. Unde
beatum martyrem sibi reddens placabilem, ipsa die Sabbati Capture of
qua sibi ab eo indulgentiam dari postulabat, tradidit Deus the king of
regem Scotiæ Willelmum in manus suas, apud Richemunt Scots, and
castellum custodiæ mancipatum. Ipsa etiam die Sabbati dispersion
of the
filius ejus, navibus, quas congregaverat ad transfretandum in young
Angliam ut eum subjugaret, dissipatis penitus et fere submersis, king's fleet
coactus est ad Galliam redire. on the
same day.

De captione Willelmi regis Scotorum.

De captione regis Scotorum, ut breviter dicatur, dum The king
Northanhumbrum intraret, sicut in anno præterito, ut eam of Scots²
subjugaret et suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei attempt
magnates regionis, et commisso campestri prælio, ipsum cepe to seize
Northum-
runt et vinculis arctioribus constrinxerunt.³ De formicis autem bria.
Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem ex-

¹ *tertio*] quarto, Diceto.

² *alter Ezechias*] Introduced by
the compiler.

³ In the margin "Willelmus rex"

is represented with his crown falling
off, and by his side a figure armed
with an axe. This and the follow-
ing sentence are the compiler's.

A.D. 1174 cedere dicebantur. Rege autem apud Richemunt castellum Diceto, col. 577.
 Fulfilment of Merlin's prophecy. carcerali custodiæ deputato, impleta videtur Merlini prophetia dicentis, " Dabitur maxillis ejus, frænum, quod in Armorico " sinu fabricabitur," sinum Armoricum vocans castellum de Richemunt, ab Armoricis principibus et tunc [et] ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum.

Successes of Henry after his penance. Ut¹ autem veraciter perstringamus beneficia, quæ regi Henrico Dens post satisfactionem, quam sibi exhibuit et beato Diceto.) martyri per ejusdem sancti intercessionem, in articulo temporis præstitit, intelligamus [per] ea quæ sequuntur. Rex autem Henricus, votis orationum completis, a Londoniensibus susceptus est reverenter. Inde ad Huntingdonam progrediens, castellum obsedit et subjugavit, decimo quarto kalendas Augusti; ubi milites comitis Legecestriæ ad regem accedentes, reddiderunt castella de Grobi et Muntsorel, ut² cum domino suo mitius se haberet, undecimo kalendas Augusti. Proceres Norenses, ducem habentes electum Lincolnensem, regis videlicet filium, Malesart³ castellum Rogeri de Molbraio viribus subjugarunt. Rex Henricus, turmis militaribus undique ad eum confluentibus, cum apud Sanctum Eadmundum copiosum congregasset exercitum, duo castella Hugonis Bigod, Bungeie et Framingeham, obsidere decrevit. Comes autem non habens fiduciam resistendi, datis mille marcis cum obsidibus, pacem regis obtinuit, octavo kalendas Augusti. Tunc multitudo Flandrensium, quam Philippus comes in Angliam miserat, ut præmissum est, præstito juramento quod fines Angliæ amplius hostiliter non intraret, cum licentia regis ad propria remeavit. Militia etiam regis juvenis, cui præerat Radulfus de la Hai, absque impedimento ab Anglia recessit. Robertus comes de Ferrariis, et Rogerus de Molbraio, quorum castella tunc obsidebantur a rege Trese⁴ et Stuteberi,⁵ missis ad regem legatis, pacem ejus impetrarunt. Willelmus comes Gloverniæ et Ricardus comes de Clare regi occurrerunt, suo mandato in omnibus parituri. Sic rex magnificus, per intercessionem martyris gloriosi hostibus superatis et rebus Angliæ pacificatis, septimo idus Augusti in Normanniam transfretavit, ducens secum regem Scotorum, comitem Legecestrensem,⁶ et Hugonem de Castello, quos in vinculis retinebat.

He takes Huntingdon castle. Other castles surrendered.

Hugh Bigod submits.

The Flemings and the young king's forces leave England.

Submission of various nobles.

Henry crosses to Normandy with his prisoners.

¹ *Ut . . . sequuntur*] Introduced by the compiler.

² *ut . . . haberet*] Introduced by the compiler.

³ Malzeard.

⁴ Thirsk.

⁵ Tutbury.

⁶ Diceto adds *comitem Cestrensem*, here again omitted by the compiler.

Quod rex Francorum ab obsidione Rothomagi recessit. A.D. 1174.

- Diceto, cum autem rex Henricus tertio¹ idus Augusti applicuisset, He forces
col. 578. invenit Rothomagensē civitatem obsessam. Lodowicus enim Louis VII.
rex Francorum et Henricus rex juvenis cum comite Flandrensi to raise the
Philippo, in absentia regis Anglorum, cum exercitu copioso siege of
supervenerant, et requiem non dederant civibus obsessis. Sed Rouen.
Id.col.579. rex Francorum, cum Anglorum regem supervenire didicisset,
succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit; atque in
ejus fuga milites [regis] Anglorum arma plurima et instrumenta
Cf. Id. bellica rapuerunt. Eodem anno archiepiscopus Cantuariensis a Archbishop
col. 580. Roma rediens pallium² et primatum Angliæ reportavit. Ve- returns from
Id.col.581. niens apud Londonias tertio kalendas³ Septembris, vacantium Rome, and
ecclesiarum personas principales, quæ sibi pastores elegerant, consecrates
Id.col.582. convocavit. Ubi electionibus confirmatis, Wintoniensem, Heli- several
ensem, Herefordensem, et Cicesterensem electos pariter conse- bishops.
cravit. Gaufridus vero Lincolnensis electus, quia nondum p. 268.
electio ejus fuerat confirmata, transfretavit, in propria persona Geoffrey,
Romam iturus, vel ad ipsam nuncios transmissurus. elect of
Lincoln,
goes to
Rome.

Quod omnes filii regis Anglorum ad pacem patris sunt reversi.

- Id. Anno Domini mclxxv. Lodowicus⁴ rex Francorum et comes Louis VII.
Flandrensiū, sumptibus tædiosis affecti, quos pro rege An- and Philip
glorum juvene impenderant, et damna sibi ac suis illata et count of
interfectiones ad memoriam revocantes, promiserunt se velle Flanders
ab infestatione Normannorum animum revocare. Unde filios the young
regis Angliæ, quos paternam maledictionem, odium cleri, po- king's
pulorum imprecationem noverant incurrisse, ut ad patris cause.
gratiam redire possent, summopere satagebant. Rex Angliæ Henry's
igitur per internuncios omnes adversarios suos ad pœnitentiam sons sub-
Id.col.585. revocatos intelligens, ipsos Cenomannis ad suum venire collo- mit and
quium procuravit; ubi a Gaufrido primitus et Ricardo filiis suis are recon-
homagium et fidelitatem accepit. Post dies autem paucos, ciled with
apud Burum in Normannia venit ad eum rex filius ejus, cum him.
Id.col.586. archiepiscopo Rothomagensi et aliis episcopis et baronibus
multis, et cum multa lacrimarum effusione ad pedes patris
prostratus, misericordiam precabatur. Rex autem formam
induens patrisfamilias, redeunte filio suo prodigo, motus

¹ *tertio*] quarto, Diceto.

² The pall is not mentioned by Diceto.

³ *tertio kalendas*] quarto non., Diceto.

⁴ This paragraph is made up by the compiler from Diceto out of the letters as well as out of his account.

- A.D. 1175. pietate super filio quem totis visceribus diligebat, intelligens Diceto, eum ex corde loqui, iram et omnem ei indignationem remisit, col. 586.
- The prisoners on both sides released without ransom. atque ejus homagium, addito juramento, suscepit. Omnibus igitur bene pacificatis, et osculis undique ex corde collatis, rex pater milites nongentos et sexaginta novem, quos tempore belli ceperat, sine redemptione a vinculis solvit; paucos vero, quorum facinus enorme principem mansuetissimum ad iracundiam pro vocaverat, arctiori custodiæ tradidit mancipandos. Rex vero filius eodem modo milites quos jure belli ceperat, quorum numerus ad centum et eo amplius excreverat, sine pecunia relaxavit. Tunc rex pater litteras in omnes fines suæ dominationis, formam hujus pacis continentes, direxit, ut¹ omnes, quos (Not in Diceto.) generale discrimen belli afflixerat, communis lætitia recrearet. Continebant insuper litteræ, quod omnia castella, quæ munita Diceto, fuerant tempore belli contra ipsum, ad illum redigerentur col. 583. statum in quo erant quando guerra incepit.
- Council at Westminster, 17 June. Eodem anno civitas Rothomagi obsessa est; concilium Id. coll. 578, 585. generale habitum est apud Westmonasterium, quinto decimo kalendas Julii, præsidente Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato; Rogerus vero Eboracensis archiepiscopus concilio noluit interesse.
- Death of Reginald earl of Cornwall. The legate arrives. Obiit Reginaldus comes Cornubiæ. Hugo Petroleonis Id. col. 586. diaconus cardinalis venit legatus in Angliam, et præ- Id. col. 587. stitit auctoritatem tradendi clericos ante judicem sæcularem, pro forisfacto forestæ et laico feodo in favorem regis.

Willelmus rex Scotorum pacem fecit cum rege Anglorum.

- William, king of Scots, makes peace. Eodem anno, Willelmus rex Scotorum apud Falesiam tentus Id. col. 584. in vinculis cum rege Anglorum pacem fecit in hunc modum, sexto idus Decembris. Rex Scotorum devenit homo ligius regis Anglorum de regno Scotiæ et omnibus terris suis, et homagium fecit ei et ligantiam ut domino suo speciali, et Henrico filio ejus, salva fide patris sui. Et similiter omnes episcopi cum comitibus ac baronibus de regno Scotiæ, de quibus rex Anglorum homagium voluit et fidelitatem habere; et non solum sibi, sed et successoribus regis, ipsi et successores sui imperpetuum, sine malo ingenio. Hæc est forma cartæ revera, quæ est in thesauro, ubi appensa sunt omnia sigilla episcoporum et (Not in Diceto.)

¹ ut . . . recrearet] This is the compiler's.

- Diceto, col. 584. baronum Scotiæ: "Rex præterea Scotorum et omnes homines A.D. 1175. "sui nullum amodo fugitivum de regno Angliæ receptabunt "in Scotia, nec in alia terra sua; sed rex Scotiæ et homines "ejus cum capient, et illum regi Anglorum vel suis justiciariis "reddent." Pro hac autem conventionem et fine firmiter ob- He gives up Berwick and Roxburgh castles.
servando, dedit rex Scotorum regi Anglorum et successoribus suis castella de Berewic et de Rokesburc imperpetuum possidenda. "Et si rex Scotorum aliquo tempore contra hoc venire "attemperit, episcopi Scotiæ cum comitibus et baronibus "contra regem suum tenebunt, et episcopi terram ejus sub interdicto ponent, donec ad regis Anglorum obsequium revertatur."
- Id. col. 585. Igitur rex Scotorum datis obsidibus rediit in Angliam, sub libera deputatus custodia, donec castella quæ regi pepigerat pro illius arbitrio redderentur. Castella vero per Angliam et The castles erected during the war destroyed.
Normanniam multorum, quæ tempore discriminis inter patrem et filium constructa fuerant, passim eversa sunt, rege jubente, filioque non contradicente.

Reges Anglorum pater et filius beatum Thomam petierunt.

- Id. Anno Domini MCLXXVI. Reges Anglorum, pater et filius, in The two Angliam venientes, per dies singulos in eadem mensa sunt kings, refecti, et idem thalamus fomenta quietis eisdem de noctibus father and ministravit. Et properantes simul, ut beatum Thomam marty- son, at-
rem egregium visitarent, cum omni humilitate orationum vota bury.
et mansuetudine peregerunt. Indeque¹ per Angliam pariter profecti, pacem singulis et justiciam tam clericis quam laicis promiserunt, et id opere compleverunt. Eodem anno Willelmus Walenses de Brausia multitudinem Wallensium in castello de Bergeveni multi perempti sunt.
callide convocatam prohibuit, ne quis cniplum ferret viator vel arcum. Sed² illis hujusmodi decreto contradicentibus, capitali omnes sententia condemnavit. Qui, ut proditiōis suæ nequitiam quasi sub velamine honestatis palliatam intelligas, hoc fecit in ultionem avunculi sui Henrici de Hereford, quem
- Id. col. 588. ipsi in sancto Sabbato Paschæ antea peremerunt. Eodem anno Nota de Ricardus Cantuariensis archiepiscopus in diocesi sua, quæ ab tribus archidiaconis antiquis temporibus uno tantum fuerat archidiacono contenta, in Cantuariensi ultimis his diebus tres archidiaconos constituit, Savaricum ariensi scilicet, Nicholaum, et Herebertum. Eodem anno Johannes de- diocesi.
canus Saresberiensis consecratus est antistes Norwicensis. John bishop of Norwich.
Nec multo post rex Anglorum fecit complanari castella de p. 269.
Legecestria, Huntendon, Waletonia, de Grobi et Stutesberi, Complanantur

¹ Indeque . . . compleverunt]. In- | ² Sed . . . contradicentibus] In-
troduced by the compiler. | troduced by the compiler.

A.D. 1176. de Haie¹ et de Tresc, et alia quam plurima; in ultionem in- Diceto,
quædam juriarum quas ipsi frequenter intulerant domini castellorum. col. 588.
castra et Deinde idem rex per consilium filii sui et episcoporum con-
constituuntur justici- stituit justiciarios per sex partes regni, in qualibet parte tres,
arū novi. qui juraverunt quod cuilibet jus suum conservarent illæsum.

Petro Romance sedis legato rex Anglorum quatuor capitula concessit.

Articles Veniente eodem tempore in Angliam Petro Leone legato sedis Id.col.591.
granted by Apostolicæ, quatuor ei rex concessit capitula quæ sequuntur, in
the king to regno Angliæ observanda. Primo, quod de cætero clericus
the legate. non trabatur ante judicem sæcularem personaliter pro aliquo
crimine vel transgressione, nisi pro foresta et laico feodo, unde
regi vel alio domino sæculari laicum debetur servitium. Se-
cundo ut archiepiscopatus, episcopatus, vel abbatie non tene-
antur in manu regis ultra annum, nisi pro causa evidenti vel
necessitate urgente. Tertio concessit, ut interfectores clerico-
rum convicti vel confessi coram justiciario regni præsentem
episcopo puniantur. Quarto quod clerici duellum facere non
cogantur.

Johanna Eodem anno Johanna filia regis Siculo regi nuptura quinto Id.col.594.
nupsit regi idus Novembris apud Sanctum Egidium, in conspectu virorum Id.col.595.
Sicilie. illustrium, tradita est marito. Quo utique tempore, universa Id.col.594.
Angliæ castella sunt ad imperium regis custodiæ deputata.

Johannes Hoc quoque tempore Willelmus comes Gloverniæ, cum filium
filius regis non haberet, ægre ferens hæreditatem inter filias dividere,
fit hæres Johannem Sine-terra regis filium sibi² constituit successorem.
Gloverniæ.

Rex Hen- Hugo Petro Leonis, legationis suæ cursu cancellato, Id.col.591.
ricus dedit transfretavit. Rex Henricus dedit filiam suam juniorem Id.col.594.
filiam suam regi Apuliæ, et³ sexto kalendas Septembris transfretavit.

nuptui regi Obiit Ricardus comes de Strigoil; comes etiam Willel- Id.col.589.
Apuliæ et mus de Arundel obiit quarto idus Octobris apud Wa- Id.col.595.
Sicilie, sed mus de Arundel obiit quarto idus Octobris apud Wa-

De obitu verle, et sepultus est apud Wimundham, cellam⁴ scilicet (Not in
quorundam ecclesiæ Sancti Albani, cujus cellæ patronus fuisse Diceto.)
comitum. dinoscitur. Walterus quoque prior Wintoniensis factus
Walter, est abbas Westmonasteriensis. col. 588.
abbat of
Westmin-ster.

¹ Haie] Dudeleia, Diceto. Eye, Suffolk.

² sibi] om. W. It is in O.

³ i.e. she crossed. This is a repetition by Paris in different words of

the extract from Diceto, immediately given by the compiler above.

⁴ cellam . . dinoscitur] Introduced by Paris.

*Quod reges extranei discordes regis Anglorum sese arbitrio
subdiderunt.* A.D. 1176.

- Diceto, col. 595. Circa dies istos Aldefonsus rex Castellæ, gener regis Angliæ, Quarrel et Santius rex Navarorum avunculus ejus, discordes ad invicem, between missis ad regem Angliæ legatis, se staturos illius arbitrio jurave- the kings of Castile Id.col.597. runt. Nuncii quoque apud Westmonasterium in præsentia regis, and Navarre. episcoporum, comitum, et baronum constituti; proponebant Navarre. illi qui causam Aldefonsi regis tuebantur, Santium regem *Nota regis Henrici magnificen- tiam.* Navarorum memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, castella et terras, Logionum¹ videlicet, Navaret, Anthlena, Aptol, et Agosen, cum pertinentiis suis, quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annos quiete posse- derat, injuste et violenter abstulisse; unde domino suo restitu- tionem fieri postulabant. Illi autem quibus causa Santii regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum præfatum Santio præ- nominato castella Legin scilicet, Portel, et castellum quod tenet Godin per werram et injuste abstulisse; parte altera in nullo sibi contradicente, eorum domino suo restitutionem fieri pari instantia flagitabant. Nuncii præterea in jure confessi sunt palam, inter reges præfatos treugas usque in septennium fide interposita fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito Decision of cum episcopis, comitibus, et baronibus consilio super querelis Henry II. in the case. prætaxatis, hinc inde violenter et injuste ablatis, cum nihil contra violentiam utrinque propositam a parte alterutra res- ponderetur alterutri, nec quicquam² quo minus restitutiones quas petebant faciendæ essent allegaretur, plenariam utrique parti supradictorum, quæ in jure petita erant, restitutionem judicavit. Adjunxit etiam, treugas præfatas inter eos fide firmatas usque ad constitutum terminum esse inviolabiliter ob- servandas. Judicavit etiam pro bono pacis, ut rex Aldefonsus donet liberaliter Santio regi singulis annis usque ad decennium tria milia marabotinorum, et sic pacem haberent ad invicem et perpetuam amicitiae firmitatem.
- Id.col.595. In eisdem sane diebus, nuncii Manuelis Constantinopolitani Embassies imperatoris, nuncii Romani imperatoris Fretherici, nuncii Wil. to Henry Ielmi Treverensis³ archiepiscopi, nuncii⁴ Henrici ducis Saxonici, II. from nuncii Flandrensis comitis Philippi, quos varia trahebant various negotia, tanquam ex condicto, pridie idus Novembris in curia princeps,

¹ *Logionum*] So altered by Par. (as O.) from *Logtonium*, as W.; Legionum, C.; Legionium, D.; Logronium, Diceto. *Logroño*. Agosen is *Ansejo*.

² *quicquam*] quisquam, A.

³ *Treverensis*] An error for *Remensis*, which Diceto has. The archbp. of Treves then was Arnold.

⁴ *nuncii* . . *Saxonici*] om. D.

A.D. 1176. regis Anglorum simul apud Westmonasterium convenerunt. Diceto, Greatness Hæc ideo dicimus, ut notum sit omnibus, quantæ rex Henricus col. 595. of Henry sapientie fuerit quantæque magnificentie, ad cujus audientiam (Not in Diceto.) II. totius fere orbis consilia et dubia principum discutienda judicia pervenerunt.

De remotione ab ecclesia de Waltham canonicorum sæcularium.

Regular Anno Domini MCLXXVII. Amotis ab ecclesia Walthamhensi Diceto, canons in- canonicis quos sæculares vocant, introducti sunt regulares, col. 598. troduced auctoritate summi Pontificis, in vigilia Pentecostes, rege into Wal- procurante Henrico et præsentē. Et eadem die Radulfus Cire- tham. cestrensis canonicus, de manu Londoniensis episcopi curam ecclesie prædictæ suscipiens, ipsi tanquam diocesano de canonica subjectione servanda verbis se obligavit expresse; et fratribus cum eo introductis, prior est ab eodem episcopo assignatus, et in sua sede solemniter collocatus.

*Quidam magnates profecti sunt in Terram Sanctam.
Frethericus humiliatur propter sanctitatem Papæ.*

The count of Eodem quoque anno, Philippus comes Flandrensis, Id. Flanders et Willelmus de Magnavilla profecti sunt Jerusalem. and W. de Frethericus¹ imperator venit ad pedes Alexandri Papæ; Mandeville go to Jeru- audivit enim et certificatus est super hoc, quod cum (Not in Diceto.) salem. Submission of the fugeret a persecutione imperiali, et non erat ei tutus emperor Frederick to Pope Alexander III. transitus per terram, immo per mare, exorta tempestate, assumpsit omnia ornamenta papalia in navi, quasi celebraturus, et stans imperavit mari et ventis vice Jesu Christi, cujus vicarius erat, ut ait; et statim facta est tranquillitas magna. Quo audito, imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, timens tamen plus Deum quam hominem, et sic cessavit scisma.

Concordia firmata est inter reges Anglorum et Francorum.

Henry II. Quo etiam tempore rex Anglorum, regno pro sua voluntate Diceto, crosses to disposito, decimo quinto kalendas Septembris in Normanniam col. 599. Normandy transfretavit. Et confestim inter regem Francorum et ipsum

¹ The Pope's letter mentioning Frederick's submission is given in Diceto, but the story that follows is Paris's own.

Diceto, col. 599. habito colloquio, hoc modo concordiam inierunt: "Ego Lodowicus rex Francorum et ego Henricus rex Anglorum volumus ad omnium notitiam pervenire, nos, Deo inspirante, promississe et juramento confirmasse, quod simul ibimus in servitium Crucifixi, et ituri Jerosolimam suscipiemus¹ signaculum sanctæ crucis; et amodo volumus esse amici ad invicem, ita quod uterque nostrum alteri conservabit vitam et membra et honorem terrenum contra omnes homines. Et si quæcunque persona alteri nostrum malum facere præsumpserit, ego Henricus juvabo Lodowicum regem Francorum dominum meum contra omnes homines; et ego Lodowicus juvabo regem Anglorum Henricum contra omnes homines, sicut fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu nobis fidelitatem servabunt." Acta autem sunt hæc apud Minantcourt,² septimo kalendas Octobris.

De fundatione monasterii de Westwde.

Id. col. 600.	<p>Anno Domini mclxxviii. Ricardus de Luci, Angliæ justiciarius, tertio idus Junii, fundamenta jecit ad construendam ecclesiam conventualem in honorem beati Thomæ martyris in loco qui vocatur Westwde, in territorio Rofensi. Eodem anno, rex Anglorum Henricus, cum per omnes provincias suæ potestatis, quæ vel Francorum liminibus vel montibus Pyrenæis vel Britannico vicinatur Oceano, munitiones optinuisset, et omnia pro velle disposuisset, idus Junii,³ beatæ Thomæ martyris visitavit sepulcrum. Et paucis inde diebus evolutis, Gaufridum filium suum, octavo idus Augusti, apud Wdestoke cingulo militari donavit. Nix maxima et diuturna; animalia maritima involuta sunt fluctibus; sol⁴ passus est eclipsim sexto idus Januarii.</p>	<p>R. de Luci founds Westwood monastery.</p> <p>Henry II. at Canter- bury.</p> <p>He knights his son Geoffrey. Snow.</p> <p>Solar- eclipse.</p>
Id. col. 599.	<p>(Not in Diceto.)</p>	

De revelatione Sancti Amphibali cuidam viro facta.

Eodem anno, vir^s quidam beati Albani martyris burgum in-Discovery
habitans, et loci illius indigena, inter convicaneos suos sine at St.
Alban's of

¹ *suscipiemus*] *suscipimus*, W.;
suscepimus, O.

² *Minancourt*] so for Nunancourt, i.e., Nonancourt in Normandy.

³ *Junii*] *Julii*, *Diceto*.

⁴ The eclipse is not mentioned by Diceto. It is an error, as there was none at that date. The date is what he gives for the floods.

⁵ Over the picture of the "inventio" described in the next page, his name is given, "Robertus civis Sancti Albani cognomento Mercer." See the reference to this account in the Gesta Abbatum (Riley), i. p. 193.

A.D. 1178. querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ me-
the body diocritas permittebat, honeste vivens, devotus ecclesiæ extitit
of St. frequentator. Dum igitur una noctium in stratu jaceret, circa
Amphi- gallicinium intravit quidam decori vultus¹ et eleganti statura
balus. procerus, thalamum suum interiorem; qui vestibus indutus
candidis virgam in dextra pulcherrimam bajulabat. In cujus
ingressu domus confestim tota resplenduit, et quasi claritas
solaris interiora cubiculi perlustravit. Qui lecto² appropians
jacentem vocavit, et si dormiret leniter requisivit; "Robertus,"
inquit, "dormis?" Expavit Robertus timore vehementi, et
supra modum admirans; ait, "Quis es, Domine?" Et ille;
"Ego sum martyr Albanus, qui ad hoc venio, ut annunciem
"tibi Domini voluntatem, de magistro meo," inquit, "clerico
"videlicet illo, per quem fidem Christi³ suscepi, de quo inter
"homines sermo frequens habetur; et cum spes fidelium sit,
"quod futuris temporibus debeat revelari, locus tamen sepul-
"turæ ab omnibus ignoratur. Surgens ergo velociter, cir-
"cumda tibi vestimentum tuum, et sequere me, et ostendam
"tibi sepulcrum pretiosis ejus reliquiis insignitum." Surgens
ergo Robertus, velociter⁴ vestitus et calciatus, secutus
est eum, et versus Aquilonem in strata publica gradientes
perrexerunt pariter, donec ad planiciem quandam ab antiquo
incultam, quæ sita est juxta viam regiam, pervenerunt.

Argumentum veritatis.

Vision of Robert Mercer, citizen of S. Alban's. Obiter⁵ colloquebantur, ut solet amicus cum amico
co-itinerante, tum de mœniis dirutæ civitatis, tum de
amne diminuto, tum de strata communi adjacente
civitati, tum de adventu beati Amphibali magistri sui
in civitatem, tum de recessu ab invicem lamentabili,
tum de utriusque passione. Et quæcunque Robertus
interrogare volebat, martyr prompta responsione disse-
rebat. Contigit autem, ut inter loquendum quosdam

¹ *vultus . . candidis*] Written by Paris over an erasure; W. has "decori vultus et statura procerus ejus cubiculum, ut sibi videbatur, qui, &c."

² *lecto*] ilico, Hist. Anglor.

³ *fidem Christi*] om. W., though in O.

⁴ *velociter . . versus*] Written by Par. on a strip of parchment pasted on to the leaf, over the line. Below is what W. has, "ut sibi videbatur, secutus est eum et versus."

⁵ This introduction of Paris is slightly enlarged in the Hist. Anglor.

mercatores de Dunestaple haberent obvios, qui mane in- A.D. 1178.
 teresse fori negotiis in pago Sancti Albani festinabant. Vision of
 Quorum adventum prædicens, ait martyr; "Divertamus Robert
 Mercer of
 S. Alban's.
 " paulisper, donec pertransierint adventantes, ne forte
 " iter nostrum impediunt percunctando;" iter enim ab
 eo choruscavit; quod et factum est. Cum autem per-
 venissent ad medium circiter itineris, ubi duæ arbores
 in medio stratae fuerant, ait martyr; "Hucusque duxi
 " magistrum meum beatum Amphibalum, cum ultimo
 " in hac vita mundiali lacrimabiliter colloquebamur,
 " tunc ab invicem recessuri." Et nisi splendor, qui a
 martyre procedebat, obtutus Roberti reverberaret, et
 timor cum simplicitate refrænasset ipsum Robertum,
 de multis tam futuris quam præteritis sanctus certi-
 ficasset. Habebat autem locus ille gratam planiciem, tam
 pascuis quam fessis in via hominibus ad pausandum aptam,
 in villa quæ Redburnia nuncupatur, tribus ferme miliaribus a
 Sancto distans Albano. In hac sane planicie duo colliculi emi-
 nebant, qui colles vexillorum dicebantur, eo quod circa illos
 populares fiebant concursus, quando populus fidelis ex antiqua
 traditione solemnem annuatim processionem ecclesiae Sancti
 Albani debita cum veneratione persolvere consuevit.¹ Tunc
 Sanctus Albanus a via paululum declinavit, et apprehensa manu
 viri, duxit eum ad unum de colliculis, qui sepulchrum beati
 martyris continebat. Deinde converso ad eum vultu; "Hic,"
 inquit, "locus magistri mei reliquias tenet, hic ejus ossa con-
 " tegit et conservat." Et sic fatus, pollice viri terram ad
 instar crucis aperuit, et eversa cespitis modica portione, quod-
 dam scrinium reseravit, ex quo splendor nimis exiens orbem
 Occiduum illustravit, et post lucis suæ radios in mundi lati-
 tudinem copiose diffudit; quo facto, capsula recluditur, et loci
 planicies in statum pristinum reformatur. Stupet vir ille, et
 quid sibi super his sit agendum, a sancto postulat edoceri. Ad
 quem beatus Albanus; "Signa locum diligenter, ut quæ meo
 " tibi sunt revelata ministerio firmiter adhæreant menti tuæ;
 " veniet enim e proximo tempus, quando hæc instructio tua
 " specialis generali profectui militabit, multisque proderit
 " ad salutem." Robertus vero aeris et planicie visum
 dimetiens, lapides quosdam, qui ibi jacebant, collegit

¹ persolvere consuevit] persolvit, O. W.

A.D. 1178. et ibidem quodam scemate locavit, dicens; "His me-
 Vision of "tis de hoc sancto loco cras plenius edocebor." Et his
 Robert dictis, "Surge," [inquit] "eamus hinc, et ad locum unde re-
 Mercer of S. Alban's. "cessimus revertamur." Illis autem per viam, qua venerant,
 revertentibus, cum venirent ante portam ecclesiæ, (erat
 domus R[oberti] remotior,) sanctus suam intravit ecclesiam,
 et homo ille domum suam ingressus, proprio sese lecto recepit.

Item aliud argumentum veritatis.¹

Proof of Istud, ut quidam fingunt detrahentes veritati, non
 the truth ut somnium evenit, sed in veritate. Cui testimonium
 of the perhibet finalis rei eventus, et cujusdam fratris vide-
 vision. licet monachi ecclesiæ Sancti Albani Gileberti de Sis-
 severne testimonialis assertio, qui frequenter a præ-
 dicto Roberto rei seriem sciscitabatur, et diligenter
 veritatem sub attestazione tremendi judicii, utpote vir
 prudens et literatus, medullitus exploravit.

Quod vir præfatus visionem sibi ostensam revelaverit.

Robert Vir autem mane expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat,
 reveals his utrum sub silentio præteriret, an aliis, quæ non² visu sed re
 vision. sine aliqua hæsitatione corporaliter gesta didicerat, reve-
 laret. Si enim sileret, peccare metuebat in Deum; si rem
 publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tandem animo
 sæpe revolvens homo, timore Dei humanum absorbit; et
 licet adhuc verbum hoc communibus esset auribus abscondi-
 tum, domesticos tamen suorum et privatos effecit conscios
 secretorum. Illi autem quod dicebatur in tenebris, in lumine
 proferebant; et quod in aure audierant, super tecta prædi-
 cabant. Factum est autem, ut hoc anno verbum istud per
 totam disseminaretur provinciam, adeo quidem, ut ipsius fre-
 quentia monasterii beati martyris Albani claustrum intraret.
 Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad abba-
 tem Symonem ascenderat,³ cæus post Deum auctoritate ne-

¹ This and the previous rubrick
 are interchanged.

² non . . . hesitatione] Written by
 Paris over an erasure. W. has

"quæ in visu, vel potius, ut præ-
 sumebat, re."

³ ascenderat] So Par. in the mar-
 gin; A. has penetravit, as O. W.,
 and the Hist. Angl.

gotium illud robur erat specialiter habiturum. Qui protinus A.D. 1178. gratiæ Dei laudes persolvit, et communicato consilio, electos de conventu fratres aliquot ad locum quem vir ille ostensurus erat, eodem viro prævio, destinavit. Conventus domi devotis orationibus incumbibat, et fratres ductorem suum sequentes videre martyrum reliquias properabant. Quo demum pervenientes, invenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos Spiritus p. 271. Sanctus de diversis provinciis in unum prospero prænostico collegerat, ut inventioni martyris interessent. Illis eventum rei præstolantibus, sæpeditus homo præcedebat, fratribus planiciem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati Albani, quando hæc facta sunt; qua ejusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergo die, usque quo elevati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres jugiter cum laicis affuerunt. Conventus interim abstinentiam¹ vitæ suscepit² arctioris, et statuto cum processione orationum suffragio, solemne jejunium populo prædicatur. Jam locus ille futuræ inventionis nundinarum similitudinem præferebat, et recedentibus aliis, quos fervor devotionis adduxerat, alii cotidie succedebant.³

De duabus mulieribus ibi curatis dum sanctus quære[re]tur.

Porro signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde Miracles. terræ latentes in auspiciis spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari. Mulier namque quædam de Gatesdene, scapularum et renum debilitate per decem annos detenta, jam proper ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur; quæ proprios egressa fines, et per Redburniam transitum faciens, juxta sanctorum martyrum decubuit sepulturam; nec de loco surrexit, donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de Dunestaplia, nomine Cecilia, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in utero similitudinem præferebat. Hæc ad loca prædicta suæ salutis avida perveniens, ilico optatam recepit⁴ sanitatem. Item puella quinquennis, quæ nunquam a nativitate pedes incesserat, semper parentum ministerio portabatur; hæc, quod multi fidelium conspexerunt, juxta locum prætaxatum collocata, cum paululum obdormisset, exiliit et incessit, parentumque suspiria in lætitia⁵ commutavit.

¹ *abstinentiam*] So Par. and the Hist. Anglor.; A. had *continentiam*, as O. W.

² *suscepit*] suscipit, O. W.

VOL. II.

³ *succedebant*] succedebat, A.

⁴ *recepit*] recipit, O. W.

⁵ *lætitia*] lætitiam, O. W.

A.D. 1178.

*De miraculo dolii et diligentia querendi.*Other
miracles.

Illuxit interea sancta solemnitas beati Albani martyrio consecrata, quam in se claram istorum publicatio miraculorum reddidit clariorem. Admonentur fideles ad elemosinas largiores, singulis usus parcior alimentorum indicitur, et iterata in crastinum processio instauratur. Sed interpositi quoque dies nequam otioso transiere¹ discursu, sed usque in horam inventionis sanctorum miraculis evidentibus choruscabant.² Nempe vir quidam de Kingesberia, fodientes et sanctos quærentes irridens, nocte cum aliis venit ad locum, pari quidem via, sed voluntate diversa. Qui confestim arreptus a dæmonio, furiosum evidenter expressit, et vestes dirumpens abiecit; et qui alios deridens spectare venerat fodientes, spectaculum omnibus est effectus. Cumque cunctis videntibus diutius torqueretur, corripientis Dei manus cessavit, et demum castigatus, incolumis ad propria repedavit. Alios autem sanctos quærentes³ verbis subsannatoriis illudens, statim divinæ subjacuit ultioni. Nam inter loquendum gravi correptus incommodo, in brevi blasphemum spiritum exhalavit. Algarus de Dunestaplia, cum ad locum eundem dolium celia plenum ad vendendum reda portari fecisset, accessit ad eum æger quidam et pauper, rogans simpliciter ob martyris amorem, cujus inventionem populus expectabat, ut sitim, qua premebatur, potu modico relevaret. Incanduit Algarus ad verba ægroti ira vehementi, asserens se illuc non causa martyris advenisse, sed ut lucrum quocumque modo augeret. Adhuc illo pauperem in hunc modum convitiante, et ecce utroque fundo dolii impetuose evulso, in platea cervisia fundebatur; sicque factum est, ut cujus portiunculam, martyris nomine spreto, negaverat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed et alii multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter nullo prohibente potarent. Repressa igitur martyre procurante perversorum nequitia, devotio fidelium recipit quod meretur. Nam tribus continuis quæ sequebantur diebus, decem utriusque sexus homines a diversis infirmitatibus ad laudem Dei et beati martyris receperunt pristinam sanitatem.

*De inventione Sancti Amphibali cum novem sociis suis.*Discovery
of the
bodies of

Clarescente interim die quam sanctorum inventio consecrabat, venerabilis pater Symon abbas locum adiit sanctissimum,

¹ *transiere*] transire, O.² *choruscabant*] choruscabat, A. O. W.³ *quærentes*] querentis, A.

et celebratis in capella Sancti Jacobi, loco illi contigua, in A.D. 1178. veneratione beati martyris Albani nostræ redemptionis mysticis, monachis qui aderant, ut diligenter quærerent, et pluribus adhibitis fossoribus¹ ut coeptis insisterent, imperavit. Fuerat autem capella illa antiquitus in honorem martyris fabricata propter frequentes cælestis radios lucis, qui pastoribus vigiliis noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant. Quæ in honore Sancti Jacobi principaliter et sanctorum, pro quorum veneratione fulgor cælestis apparuit, ibidem fabricata, venerabatur. Unde dictus abbas in eodem loco divina celebrans sacramenta, super instanti negotio beati martyris auxilium imploravit. Reverso itaque domum abbate, et jam cum conventu ad prandium sedente, legebatur passio beati martyris quem quærebant et sociorum ejus, per quam carnis ergastulo soluti promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sævitia iudicis, lictorum immanitas, martyrum patientia et mors prolixius recitata pias mentes conventus in fletus et suspiria commovisset, beatum Amphibalum cum tribus sociis suis repertum accurrens aliquis nuntiavit. Quid ergo? Suspiria mutantur in laudes, et tristitiæ successit lætitiæ magnitudo. Exurgens a mensa congregatio ad ecclesiam festinanter procedit, et lætitiæ corde conceptam elevatis laudibus protestatur. Inventus est autem beatus martyr Amphibalus, inter duos socios medius et collateralis ambobus, tertio socio quasi ex transverso et ab opposito locum solitarium p. 272. occupante. Inventi sunt autem prope locum illum numero sex ex sociis martyrum prædictorum, ita quod beatus martyr Amphibalus decimus habebatur. Inter reliquias athletæ² Christi Amphibali cultelli duo magni inventi fuerunt, unus in testa capitis, et alter circa præcordia; ut verum esse insinuant quod in libello passionis ejus scripto antiquis temporibus continetur. Ut enim habet passionis illius textus, alii occubuerunt gladiis cæsi, ipse vero visceribus primo patefactis et intestinis ejectis et post lanceis confossus et cultellis occubuit tandem lapidibus conquassatus; unde nullum fere ex ossibus ejus integrum apparebat, cum sociorum ipsius ossa illæsa penitus extitissent.

¹ At the foot of the previous page is a representation of the "Inventio Sancti Amphibali martyris sociorumque ejus." The two diggers are

directed by "Robertus civis Sancti Albani cognomento Mercer."

² *reliquias athletæ*] reliquias ad lethe, A.

A.D. 1178. *Quod reliquiae Sancti Amphibali apud Sanctum Albanum sint translate.*

The relics
translated
to the
church of
St. Al-
ban's.

Abbas autem, ut diximus, audito nuntio desiderato, adjuncto sibi priore aliquot fratribus de conventu, sanctorum celeriter adiit sepulturas, et effossas reliquias erigens, in lintheaminibus idoneis collocavit. Metaensque supra modum fraudem plebis et vim turbæ undique confluentis, quam a compressione inventi thesauri arcere non poterat; unde placuit abbati, ut martyres sancti in beati Albani basilicam portarentur, ubi custodia diligentior et securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum abbate fratres separatim, sanctorum corpora¹ deferentes. Procedit martyribus obviam cum processione conventus, corpus secum beati Albani martyris deportantes. Quod cum aliquotiens consueverit, prout ejus portitoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, ut volare potius quam humeris ferentium incumbere videretur. Occurrit ergo martyr martyribus, magistro discipulus, et jam palam magistrum recipit revertentem, quem habebat olim clam fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est, cum obviantes se primitus reliquiae pariter conveniunt, non debet sub silentio præteriri. Cum enim siccitas prolixior, exustis herbis et fructibus, diutius perdurasset et agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aere nec minima appareret nubecula, tanta pluviarum inundatio prorupit, ut et copiose descendentes imbres terram irrorarent, et desperatae messis spem promitterent lætiores. Inventus est autem pretiosus martyr Amphibalus cum sociis suis, et in ecclesiam beati Albani cum canticis et laudum præconiis solemniter delatus, anno a passione sua DCCCLXXXVI., ab incarnatione Domini MCLXXVII., die Sabbati, septimo kalendas Julii. In præsentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, necnon et in loco sepulture ejus, ad laudem Dei et gloriam martyris, a diversis infirmitatibus sanantur ægroti, membra paralytica solidantur, mutorum ora ad loquendum laxantur, cæcis tribuitur visus, surdis auditus, claudis firmatur gressus, et quod magis magnificum est, arrepti a dæmonio liberantur, epylentici sanantur, leprosi mundantur, et ad vitam mortui revocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos divina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat qui² de signis ejus et virtutibus clarus habetur; et nos ad alia festinantes a lectore veniam postulamus.

¹ corpora] pignora, Hist. Angl. | ² qui] quod, A.

Quod juvenis rex Henricus torneamenta exercuerit.

A.D. 1179.

- Diceto, col. 602. Anno Domini mclxxix. Henricus rex Anglorum junior, mare transiens, in conflictibus Gallicis¹ et profusioribus expensis triennium peregit, regiaque majestate prorsus deposita, totus est de rege translatus in militem, et flexis² in gyrum frænis, in variis congressibus triumphum reportans, sui nominis famam circumquaque respersit. Sic igitur cum nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem, et ab eo honore debito est receptus. Triumphs obtained by the young king Henry at tournaments in France.
- Id. col. 604. Eodem anno, Lodowicus rex Francorum, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum aliquo tempore visitaverat, devotus intravit. Rex autem Anglorum navem apud Doveram ingredienti³ Francorum regi undecimo kalendas Septembris festinanter occurrit; cui quicquid honoris ab aliquo excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quam suis comitibus est impensum. Louis VII. comes to England to visit the shrine of S. Thomas.
- Id. col. 605. Concurrentibus enim archiepiscopo⁴ cum suis suffraganeis episcopis cum comitibus et baronibus, cum clero et populo, sollemnis processio in tanti adventu principis majorem ecclesiam illustravit. Quantum auri vel argenti Gallicana nobilitati rex Henricus contulerit, quantumque in vasis et lapidibus pretiosis omnes honoraverit, cum⁵ non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini modios rex Francorum annuatim imperpetuum Parisius solvendo, ob reverentiam martyris gloriosi, in usus collegii Cantuariensis convertit. Rex autem Henricus gazas totius regni sui, quicquid ipse et antecessores ejus in divitiis congesserant, regi Francorum et suis exposuit; sed ne Franci aliud quam martyrem quæsisse viderentur, munus a munere cohibentes, martyrium⁶ forsitan ex oblati pertulerunt in mente. Sic rex Francorum, cum in vigiliis, jejuniis, et orationibus Cantuariæ triduum complevisset, et exeniola quædam parva a rege Anglorum in signum dilectionis accepisset, septimo kalendas Septembris ad Galliam transfretavit. Eodem anno Deaths of Roger, bishop of Worcester, and R. de Luci, the justiciary.
- Id. col. 604. Hoveden, ii. p. 190. (Not in Hoveden.) Rogerus Wigornensis episcopus obiit, quinto idus Augusti. Obit Ricardus de Lyci episcopus⁷ Wintoniensis. Puer quidam martyrizatus est apud Wudestoc.

¹ The Hist. Angl. adds "qui hastiludia vel torneamenta vocantur."

² *flexis*] flexus, A.

³ *ingrediendi*] So altered by Par. rom *egrediendi*, as O.W. and Diceto.

⁴ O.W. and the Hist. Angl. insert *Cantuariensi*.

⁵ *cum . . . sciat*] ne sit qui non credat, Diceto.

⁶ *martyrium*] martyr, A.

⁷ This is an error. Richard de Luci was the chief justiciary. Possibly Paris's eye was caught by *Wintoniæ* in the previous line in Hoveden.

A.D. 1179. *De concilio Romæ habito præsidente Papa Alexandro.*

p. 273. Eodem anno, habitum est Romæ concilium generale trecentorum et decem episcoporum, decimo quarto kalendas Aprilis, col. 603. Third Lateran council in patriarchio Lateranensi.

Heads of the constitutions.

Cui præsedit dominus Papa Alexander tertius; cujus statuta¹ omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis Albegensibus et diversis eorum appellationibus. De ruptariis et Brabantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum nisi legitimæ sit ætatis et de legitimo matrimonio susceptus. Ne viventibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis ultra sex menses vacent. De appellationibus. Ne infra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur² stipendiis, rebus se immisceant sæcularibus. De treugis statuendis, et temporibus treugarum. Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam, et quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tam diu necessaria inveniat, donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias operimant aut ecclesiasticas personas. Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere; sed ad fidem Christi si converti voluerint, a possessionibus suis nullatenus excludantur. Ut leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant et proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur, nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerceant episcopalem. Et in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris et senioris³ consilii parte fuerit constitutum. Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec⁴ Christianam habeant sepulturam. Et agricolæ et viatores, et omnia quæ sua sunt, plena ubique pace et securitate lætentur. Ut ordinationes [a] scismaticis factæ irritæ habeantur et inanes, et beneficia ab eis collata revocentur. Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis,⁵ aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alii ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine auctoritate epi-

¹ These heads of the statutes of the third Lateran council are not from either Gervase or Hoveden. They seem rather drawn by the compiler from the acts of the council, though they are not in the usual order.

² *sustentantur*] sustentatur, A.

³ *senioris*] sanioris, O. W.

⁴ *nec*] nisi, A.

⁵ A. repeats *sacramentis*.

Diceto,
col. 603.

scoporum, et non [nisi]¹ semel in anno Templarii sive Hospi- A.D. 1179.
talarii² ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora Constitu-
sepelire tunc præsument. Ne quis interventu pecuniæ habitum tions
religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, of the
nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia Lateran
degradentur. Ne Christiani Saracenis arma vendant, nec pa- Council.
tientibus naufragium quisquam spoliare præsumat. Et clerici
infra sacros ordines constituti continenter vivant, et si in illa
[in]continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint labo-
rare, excommunicentur et a clero abiciantur. Ut archiepiscopi
parochias vel ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta
equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta,
legati viginti vel viginti quinque, archidiaconi quinque vel
septem, decani duorum evectionum numerum non excedant.
Et nullus torneamenta exercere præsumat, et mortui in tornea-
mentis Christiani careant sepultura. Quod unaquæque³ cathe-
dralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares et alios
doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat. Ut
prælati unam tantum regant ecclesiam, et quod patroni ab
ecclesiis in suo fundo constitutis exactiones non faciant. Ne
episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur iudicio laicorum;
nec laici laicis decimas conferre præsument. Si quis ab aliquo,
commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si de-
ductis expensis sortem suam receperit ex fructibus possessionis,
pignus restituat debitori.

Epistola Papæ Alexandri contra hæresim Petri Lombardi.

Relatum⁴ fuit præterea ejusdem Papæ Apostolatui, quod ma- Letter of
gister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis pope Alex-
[fidei] deviavit. Unde Willelmo Senonensi archiepiscopo lit- ander III.
teras sub hac forma direxit: on the

Alexandri
III. Epi-
stolæ, 744,
a. 1170
(Migne, cc.
col. 685.)

“ Alexander episcopus, servus servorum Dei, Willelmo Se- errors of
PeterLom-
“ nonensi archiepiscopo salutem. Cum in nostra olim esses bard re-
“ præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut, suffra- specting
“ ganeis tuis Parisius tibi ascitis, ad abrogationem pravæ the nature
“ doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur of our
Lord.
“ quod Christus, secundum quod est homo, non est aliquid,
“ omnino intenderes et efficacem operam adhiberes. Inde
“ siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta

¹ nisi is from O. It is interlined
in C.

² Hospitalarij] Hospitarii, A.

³ unaquæque] unaquaque, A. O.
W.

⁴ Relatum] Delatum, O. W.

A.D. 1179. "mandamus quatinus, quod tibi cum præsens esses præcepimus, Alexandri
Letter of "suffraganeos tuos Parisius convoces, et una cum illis et aliis III. Epi-
pope Alex- "viris religiosis et prudentibus, præscriptam doctrinam studeas stol. 744,
ander III. "penitus abrogare, et a magistris scholaribus ibidem in theo- col. 685.
on the "logia studentibus, Christum sicut perfectum Deum, sic et
errors of "perfectum hominem, ac verum hominem ex anima et corpore
Peter "consistentem, præcipias edoceri; universis firmiter et dis-
Lombard. "trictè injungens, quod doctrinam¹ illam de cætero nequa-
"quam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur."

. *De libello abbatis Joachim quem scripsit contra Petrum
Lumbardum.*

Attack on Scripsit etiam eisdem diebus contra eundem Petrum Lum- Cf. Decre-
PeterLom- bardum abbas Joachim² Florentis cænobii libellum, vocans eum tal. Greg.
bard's doc- hæreticum et insanum; eo quod in libro sententiarum, quem ix. Tit. i.
trine of the composuerat, idem Petrus de unitate sive essentia Trinitatis cap. 2,
Trinity by p. 1 (ed.
Joachim, dixit, quoniam quædam summa res est Pater et Filius et Antv.
abbat of Spiritus Sanctus, et illa non est generans neque genita nec 1618), or
Fiore. procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, Acta Con-
quod non tam Trinitatem astruebat in Deo quam quaternita- cili Late-
rani iv.
tem, tres videlicet personas et illam communem essentiam (Mansi.
xxii. 981.)
p. 274. quasi quartam manifeste protestans; quod nulla res est quæ
sit Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec essentia, nec sub-
stantia, nec natura. Quamvis concedat, quod Pater et Filius et
Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, et una natura.
Et hanc suam assertionem idem Joachim his quæ sequuntur
auctoritatibus affirmat; "Tres sunt qui testimonium dant in cælo,
Pseud. S. "Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt.
Joh. i. 5, 7. "Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et
S. Joh. "sanguis; et hi tres unum sunt." Item; "Volo, Pater, ut
xvii. 11, 21. "sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus." Unde vide-
tur, quod sæpeditus Joachim hujusmodi unitatem non veram
et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse
fateatur; quemadmodum multi homines dicuntur³ unus popu-
lus, et multi fideles una ecclesia.

¹ *doctrinam illam*] doctrina illa, a pastoral staff, with "De Joachim
A. "abbate" above it.

² In the margin is the drawing of ³ *dicuntur*] dicunt, A. O.

Quod Papa Innocentius libellum Joachim damnavit. A.D. 1179.

Decretal.
Greg. ix.
tit. i. cap.
2, p. 1 (or
Acta Con-
cilii Late-
ran. iv.
Mansi.
xxii. 981.)

Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri Papæ usque in tempora Innocentii Papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana, Lucio, Urbano, Gregorio, Clemente, et Celestino pontificibus Romanis. Quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatis Joachim, quem contra Petrum et articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: "Nos," inquit, "sacro et universali approbante concilio, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, tres simul personæ ac singillatim quælibet earundem. Et ideo in Deo¹ solummodo Trinitas est, et non quaternitas. Quia quælibet trium personarum est illa res, substantia, videlicet essentia seu divina natura; quæ sola est universorum principum, præter quam aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, neque procedens; sed est Pater qui generat, et Filius qui gignitur, et Spiritus Sanctus qui procedit; ut distinctiones sint in personis et unitas in natura. Licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud; Pater enim ab æterno Filium generando suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur; 'Pater quod dedit mihi, S. Joh. x. 'majus omnibus est.' Et dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, et partem retinuerit ipse sibi; cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando illum, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desiisset esse substantia. Filius vero substantiam Patris integram nascendo, accepit, et ita Pater et Filius eandem habent substantiam, et eadem res est Pater et Filius, necnon et Spiritus Sanctus ab utroque procedens et in utroque manens. Non enim, ut ait abbas Joachim, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res, quæ communis sit omnibus, sed sunt unum in unione caritatis, in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur idemnitatis unitas in natura. Damnamus igitur et reprobamus libellum Joachim sive doctrinam, ita quod si quis ejus sententiam in hac parte defendere vel approbare præsumperit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur." De hoc Papa et concilio memorato latius suo loco dicetur.

¹ Deo] Deum, A.

A.D. 1179. *Quod Philippus consecratur in regem Francorum.*

Coronation of Philip II. during his father's lifetime. Death of Cadwallan, prince of Wales. Eodem¹ anno Philippus filius Lodowici regis Francorum, Diceto, in solemnitate Omanium Sanctorum, per manum Willelmi Re- col. 607. mensis archiepiscopi in eadem civitate consecratur in regem, patre adhuc vivente et tantæ coronationi omnia necessaria ministrante. Eodem tempore, Cadwallanus princeps Walensium, coram rege Anglorum tractus in causam et multorum querelis impetitus, dum sub regis conductu remeasset, in itinere hostium perpressus insidias, interfectus est decimo kalendas Octobris. Quod plurimum in regis redundavit scandalum, licet non deliquerit; unde auctores cædis graviter punire præcepit.

Confederatio facta inter reges Anglorum et Francorum.

Treaty between Henry II. and Philip II. Anno Domini MCLXXX. Habito inter [regem] Francorum Id. col. Philippum nuper coronatum et regem Anglorum Henricum col. 611. loquio inter Gisortium et Triam, sicut convenit inter eos. "Ego Philippus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus Id. col. "eadem gratia rex Anglorum, ad omnium volumus pervenire 610. "notitiam, quod fœdus et amicitiam fide media innovavimus "et sacramento; et ut omnis amodo inter nos auferatur occasio "discordiæ, concessimus ad invicem, ut de terris nostris et "possessionibus et de omnibus aliis rebus, quas habemus "modo alter adversus alterum, nihil amodo petet, excepto de "Arvernia, de qua inter nos est contentio, et excepto feodo de "castro² Radulfi, et exceptis minutis feodis nostris et divisis "terrarum nostrarum de Berri. Si autem super his quæ ex- "cepta sunt per nosmet ipsos convenire non poterimus, ego "Philippus tres elegi episcopos et barones, et ego Henricus "totidem, qui inter nos dicent, et nos eorum iudicio stabimus "firmiter et bona fide." Eodem³ tempore Lodowicus rex Id. col. Francorum Parisius diem exclusit extremum, decimo quarto 611. kalendas Octobris, et sepultus est in monasterio Cisterciensis ordinis, Barbellum quod nuncupatum est, quod etiam propriis sumptibus inchoatum idem rex laudabiliter consummavit.

Death of Louis VII., who is buried at Barbeaux.

¹ Philip's crown and shield are represented in the margin.

² Châteauroux, Berry.

³ There is an inverted crown drawn in the margin.

*Quod Ricardus comes Pictavensis terras Gaufridi de Rancona¹ A.D. 1180.
graviter afflixit.*

Diceto,
col. 603.

Per idem tempus Aquitannorum dux Ricardus et Henrici Capture regis filius, per superbiam Gaufridi de Rancona multis sæpe and de-
laccessitus injuriis, collectis undique militaribus copiis, Taille- struction of
burc castellum ejusdem Gaufridi obsidione vallavit; opus des- the castle
peratissimum, et quod suorum nullus antecessorum attemptare bourg by
præsumpsit. Castrum enim illud ante dies illos hostium cuneis Richard,
prorsus incognitum, triplici fossato totidemque mœniis vesti- p. 275.
tum, seris, armis, et repagulis sufficienter instructum, turribus duke of
per intervalla dispositis insignitum, comportato lapide in pro- Aquitaine.
pugnaculis munitum; abundans in victualibus, refertum mili-
tibus et hominum milibus ad pugnam idoneis, ducis Ricardi
non expavit adventum. Sed postquam dux ipse leonibus au-
dacior regionem hostiliter introivit, fructus prædiorum abduxit,
vites² succidit, villas succendit, omnia demoliendo contrivit,
prope castellum tentoria fixit, machinas prope murum erexit,
oppidanosque nil tale suspicantes exercuit vehementer. In-
clusis autem, quia res ignominia plena videbatur, tot elata
mentis, tot probata virtutis milites, intra muros sine recla-
matione valida circumcingi, placuit de consilio communi, ut
foras erumperent et impeterent ducis exercitum improvise.
Quod cum animose satis attemplassent, dux suos in arma
ruere docuit, et retrorsum cedere compulit oppidanos. Sed in
illo portarum ingressu, cum dux insequeretur terga dantes,
fit gravissimus hinc inde conflictus, dum ibi quid equus, quid
lancea, quid³ ensis, quid arcus, quid galea, quid balista, quid
umbo, quid lorica, quid sudes, quid clava certantibus conferant,
experitur. Oppidanis itaque assultus ducis acerrimos ultra ferre
non valentibus, sed intra mœnia se recipientibus, dux impiger
certatim se pariter intra villam immiscet cum hostibus, et cum
ipsis nusquam locus pateret diffugii, per plateas hinc inde dis-
curritur, rapinis insistitur et incendiis, et ab his oppidanis,
quos a mortis discrimine felix fortuna eruit, ad castellum con-
fugitur principale. Castelli dominus ad deditionem compellitur,
facies murorum pulcherrima complanatur, alia passim castella
rebellionis conscia par infra mensem subiere discrimen. Omni-
bus igitur ad votum completis, dux transfretavit in Angliam,
maximo cum honore receptus a patre. Nova moneta in New coin-
Anglia facta est. Obiit Johannes episcopus Cicestrensis. age.
Death of
John,
bishop of
Chichester.

Id. col. 611.
R. de
Monte,
col. 533.

¹ Rancona] So C. Lramaco, | ² vites] vires, A.
A. D. Liziniaco, W. | ³ quid] qui, A.

A.D. 1181. *Quod rex Francorum Philippus regnum suum sub dispositione regis Angliæ commisit.*

Philip II. Anno Domini MCLXXXI. Cum rex Francorum Philippus cum Diceto, submits quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognovisset col. 611. his king- qualiter rex Anglorum regnum suum tam late diffusum, a dom and tam barbaris nationibus, Scotis scilicet et Wallensibus, pacifice himself to Henry II. gubernaret, de communi consilio domesticorum suorum præ-

Visit of Henry II. Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, octavo to S. Tho- kalendas Augusti in Angliam transiens, beatum Thomam mas. martyrem orationis gratia visitavit.

Death of Roger, supremum, duodecimo kalendas Decembris; qui adhuc vivens Id. col. 613. archbishop a Papa Alexandro privilegium impetraverat, ut si clericus suæ Id. col. 614. of York. jurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum confi-

The privi- lege ob- tained by him from the pope causes the confisca- tion of his own goods. ceret, et propriis manibus bona sua moriens non distribueret, archiepiscopus haberet facultatem iniciendi manus in bona de- functi. Et quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem archiepiscopi quæcunque reperta sunt in thesauris ejus justo sunt Dei judicio confiscata. Quorum summa fuit undecim milia libræ argenti, et aurei tre- centi, cuppa aurea, et argentæ septem, cyphi argentei novem, tria salsaria argentea, tres cuppæ murtinæ,¹ coclearia quadra- ginta, octo scutellæ argenteæ, pelves argenteæ, et discus mag- nus argenteus.

Epistola Alexandri Papæ ad Johannem presbyterum regem Yndorum.

Letter of Circa eosdem dies, Papa Alexander scripsit Presbytero Jo- Id. col. 608. pope Alex- hanni Yndorum regi³ in hæc verba: "Alexander episcopus ander III. " carissimo in Christo filio salutem et Apostolicam benedic- to Prester " tionem. Audieramus jampridem, referentibus multis, quo- John. " modo cum sis Christianam religionem⁴ professus, piis velis Nota² de " operibus incumbere diligenter. Sed dilectus filius noster Johanne " Philippus medicus, qui de intentione propria et proposito rege Indie. " tuo cum magnis et honorabilibus viris tui⁵ regni se in par- " tibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus, con- " stanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod " tuæ voluntatis sit et propositi, erudiri catholica et Apo-

¹ murtinæ] mazerinæ, Diceto.

² Below this is a crown.

³ Probably meant for the king of Abyssinia. Yule's *Marco Polo*, i. p. 209.

⁴ religionem] So Par. in margin; professionem, A. O. W. as Diceto.

⁵ tui] tuis, A.

Diceto, col. 609. " stolica disciplina, et ad hoc ferventer intendas, ut tu et A.D. 1181.
 " cuncta plebs tuæ sublimitati commissa nihil unquam videamini in fide nostra¹ tenere, quod a doctrina sedis Apostolicæ dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis accedit, quod sicut prædictus Philippus se a tuis asserit audivisse, ferventi desiderio cuperes in urbe habere ecclesiam et Jerusalem altare aliquod, ubi viri religiosi de regno tuo et prudentes manere possent, et Apostolica plenius instrui disciplina; per quos tu et homines tui doctrinam ipsam facilius reciperent et tenerent. Nos autem vos ab his articulis, in quibus erratis a Christiana et catholica fide, revocare volentes, præfatum Philippum ad tuam mittimus magnitudinem; per quem de articulis fidei Christianæ, in quibus tu et tui a nobis discordare videmini, in proximo per fidei² gratiam eruditus, nihil prorsus timere poteris, quod de errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis nomen Christianitatis obfuscet." In³ vigilia exaltationis sanctæ Crucis facta est eclipsis solis hora tertia. Solar eclipse, Sept. 13.

Quod Papæ Alexandro Lucius successit.

Hoveden, ii. p. 264. Eodem anno obiit Papa Alexander, postquam sedisset in cathedra Romana annis [x]xii. Successit ei Humbaldus Hosiensis episcopus, et vocatus est Lucius tertius, sedens⁴ in ecclesia Apostolica annis quatuor. Eodem tempore, Philippus rex Francorum duxit uxorem Margaretam⁵ filiam Baldewini comitis Hamaucensium, ex Margareta sorore Philippi comitis Flandrensis susceptam. Death of pope Alexander III. Lucius III. Marriage of Philip II. and [Isabella] of Hainault.

Nova moneta.

Id. col. 611. Eodem anno moneta veteri in Anglia reprobata, nova successit in festo Sancti Martini. Eodem anno Baldewinus abbas Fordensis Cisterciensis ordinis successit Rogero episcopo ad ecclesiam Wigornensem. New coinage. p. 276. Baldwin, bishop of Worcester.

Quod Gaufridus Lincolniensis electus renunciavit electioni.

Diceto, col. 613. Anno Domini mclxxxii. Gaufridus Lincolniensis electus et regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino Papa Geoffrey, elect of Lincoln,

¹ nostra] vestra, Diceto.² fidei] Dei, O. W. Hist. Angl.³ This addition of Paris is omitted in C. The eclipse really took place on July 13.⁴ sedens quatuor] Not in Hoveden.⁵ Margaretam] An error for Isabellam, from Diceto.

A.D. 1182. confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice Diceto, præfuisse, præsentē rege et episcopis regni, in Epiphania Domini col. 613.
 resigns the see. apud Marlebergiam electioni renunciavit, nemine compellente.
 Aid given by Henry II. for the Holy Land. Eodem tempore, rex Henricus apud Waltham in præsentia procerum regni, ad subventionem Terræ Sanctæ quadraginta duo milia marcas argenti¹ et quingentas marcas auri liberaliter assignavit, et sic in Normanniam transfretavit. Quibus utique diebus, dux Saxonum Henricus et gener regis, ab imperatore Id. col. 614.
 Reception in Normandy of Henry, duke of Saxony. in exilium pulsus, in Normanniam venit ad regem, ducens secum ducissam et duos filios ejus, Henricum et Othonem; et per tres annos exhibitus est a regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Eodem anno, Walterus de Con- Id. col. 615.
 Walter of Coutances, bishop of Lincoln. Lincolniensis, a Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, Andegavis in ecclesia Sancti Laudi. Eodem anno Walterus obiit, Id. col. 614.
 Death of bishop Walter, of Rochester. Rofensis episcopus.

De morte² Symonis abbatis et successione Garini abbatis.

Abbat Warin succeeds Simon at St. Alban's. Anno Domini MCLXXXIII. Defuncto³ Symone abbate de Sancto Albano, Warinus ejusdem ecclesiæ prior successit, et in die Nativitatis Dei Genetricis abbatis benedictionem suscepit.

De morte Henrici regis juvenis.

Geoffrey and Richard urged by their father to do homage to the young king Henry. Circa dies istos rex Henricus diligentem operam impendit, Diceto, ut filii ejus Gaufridus de Britannia et Ricardus de ducatu col. 617.
 Aquitanniæ homagium facerent filio suo primogenito regi Henrico. Quod quidem pater petiit, Gaufridus de comitatu Britanniae gratanter complevit. Ricardus vero cum rogatus a patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi; incongruum esse dicens, cum eodem patre et ex eadem matre ducerent originem, si patre vivente fratrem primogenitum aliqua subjectionis specie superiorem agnoscerent. Sed sicut fratri primogenito bona debentur paterna, sic in bonis maternis Ricardus successionem legitimam vendicabat. Hæc audiens rex pater, iracundiæ calore⁴ succensus, adversus Ricardum dura proposuit; et ut rex junior ad edomandam fratris superbiam

¹ argenti . . . marcas] Om. W.

² In the margin are two pastoral staves and mitres, one erect and the other inverted.

³ In the margin, written with a style, is "A Paulo huc c. et iv.

"anni," i.e. Paul, 14th abbat of St. Alban's. The death of Symon, and the succession of Warin are introduced into the Diceto MS. 13 Reg. E. 6, f. 97 b.

⁴ calore] colore, A.

- Diceto, col. 617. totus insurgeret, constanter indixit. Habitis igitur inter se A.D. 1183. colloquiis frequenter, cum nulla spes de pace haberetur, rex army juvenis undique copiosum congregavit exercitum, et dum con- against gredi cum fratre suo decrevisset, præcisa est, velut a texente, him. vita ejus, quæ spem multorum deficiens præcidit.¹ Siquidem Death of the young king Henry at Martel. in flore juventutis suæ, cum annum ætatis vicesimum octavum complevisset, intra Gasconiam, in illo tractu terræ quæ Toro- inna dicitur, apud castellum Martel, in festo Sancti Barnabæ Id. col. 618. Apostoli, rex junior e medio est subtractus. Corpus autem in His burial lineis vestibus, quas habuit in consecratione sacro crismate at Rouen. delibutas, regaliter involutum apud Rothomagum delatum est, et in ecclesia cathedrali prope majus altare cum honore tanto Death of Girard, bishop of Coventry. principi congruo, tumulatur. Eodem anno, Girardus cogno- mento Puella consecratus episcopus Coventrensis, qui, cum Coventry. decem septimanis sedisset, in fata concessit. Eodem tempore Walter of Walterus de Constantiis, Lincolnensis antistes, in Angliam Coutances veniens, in sua sede est solemniter collocatus. installed.

Obiit Ricardus] Cantuariensis episcopus.

- Id. Anno Domini mclxxxiv. Ricardus Cantuariensis archiepis- Death of pus apud Hallingum villam Rofensis episcopi diem clausit ex- archbishop Id. col. 619. tremum. Eodem anno rex² Henricus duxit in Angliam Sax- Richard at onia ducem cum familia sua, et infra dies paucos ducissa apud Halling. Birth of Wintoniam peperit filium, quem vocavit Willelmum. Eodem William of Id. col. 620. anno Baldwinus episcopus Wigorniensis electus est archiepi- Saxony in Id. col. 619. scopus Cantuariensis, et Walterus episcopus Lincolnensis electus England. Baldwin, est archiepiscopus Rothomagensis; qui, susceptis palliis,³ in archbishop suis sunt sedibus solemniter collocati. Eodem tempore Philippus of Canter- Id. col. 625. archiepiscopus Coloniensis et Philippus comes Flandrensis vene- bury, and runt in Angliam, vota orationum beato Thomæ martyri solu- Walter of turi; quibus rex Anglorum occurrens, petiit ut Londonias Philip, venirent, visuri⁴ regiam civitatem; in quorum adventu, quod archbishop ante non erat visum, civitas coronata resplenduit, gaudium et of Cologne, tripudium per omnes plateas civitatis intonuit.⁵ Archiepiscopus and Philip, vero Coloniensis et cum eo comes Flandrensis in ecclesia count of Sancti Pauli suscepti sunt profectione solemniter; et die eodem visit S. Thomas, and then London.

In the margin is an inverted crown and shield, half emblazoned and half sable, with "mors" "vita" under the two parts; above, in rubric, "Corona et scutum Henrici regis junioris, qui vivente patre obiit."

² rex Henricus duxit, &c.] dux

Saxonum . . . intravit Angliam, Diceto.

³ The mention of the palls is from Hoveden, ii. 304.

⁴ visuri regiam civitatem] Added by the compiler.

⁵ intonuit] So Par. over introivit, which A. has. O. W. have intonuit.

A.D. 1184. simili honore sibi exhibito, tandem per quinque dies in palatio Diceto, Death of regis expensis sunt effusioribus hospitati. Sed an multis mu- col. 625.
 bishop neribus donati recesserint, quærere superfluum videretur.
 Jocelin, of Eodem anno, obiit Jocelinus Saresberiensis episcopus.¹
 Salisbury.

Quod Saraceni Hispaniæ Christianos invadentes confusi recesserunt.

Defeat of His denique diebus, circa festum beati Johannis Baptistæ, Id. col. 623.
 the Sara- rex Saracenorum qui sunt in Hispania, Gamius, duxit regem
 cens at regum Saracenorum nomine Macemunt intra fines Christia-
 Santarem norum cum regibus triginta septem. Qui inprimis obsederunt
 by the Sanctum Hyrenæum, et tribus diebus cum totidem noctibus
 prince of pugnauerunt, et tandem, dejectis mœniis, intraverunt. Qui
 Portugal. autem interius muros defendebant, se infra turrem receperunt,
 ut protegerentur ibidem. Nocte vero sequenti, venit antistes²
 26 June. Portigalensis cum filio³ regis, et quindecim milia peremerunt
 rex Saracenorum et regem Gamium; et posuerunt corpora defunc-
 torum ubi murus dejectus erat, ut per ea loco muri defende-
 rentur. In crastino autem, in die scilicet Sanctorum Johannis
 et Pauli, archiepiscopus⁴ Sancti Jacobi viginti milia conduxit
 armatorum, et in aurora diei de Saracenis triginta milia inter-
 fecit. In die postea beatæ Margaretæ, apud Alcubaz pereme-
 20 July. runt Saraceni decem milia mulierum et infantium; sed illi
 Massacre at qui fuerunt in oppido Alcubaz exeuntes, tres reges cum omni
 Alcobaza. eorum exercitu percusserunt. Postea in vigilia beati Jacobi,
 p. 277. rex Macemunt audivit, quod rex⁵ Galiciæ venerat ut solus cum
 solo dimicaret. Macemunt, cum præpararet ad pugnam, dum
 equum vellet ascendere, ter ab eo lapsus, interiit. Quo mortuo,
 Death of totus ejus exercitus fugit, omni pecunia relicta. Rex⁶ vero
 Macemunt, king of the Portigalensis ex captivis Saracenis dedit servos, qui cemen-
 Saracens. tariis ministrarent ad ecclesias reparandas; et de pecunia
 Attempt of Sancto Vincentio auream fecit thecam. Venerunt postmodum
 the Sara- galeiæ infinitæ Saracenorum apud Ulixebonam, ducentes dromundum,⁷
 cens on in quo talis erat machina, quod per ipsam Saraceni
 Lisbon. poterant ire et redire ultra muros civitatis armati; sed Deo
 disponente, quidam in aqua se dromundo supposuit, et eo

¹ In the margin is a pastoral staff reversed.

² Madden conjectures this to be Bobon, bishop of Oporto. Index to Hist. Angl. iii. p. 507.

³ Sancho, afterwards Sancho I.

⁴ Bernard, archbishop of Compostella.

⁵ Ferdinand II.

⁶ Alfonso I.

⁷ dromundum] dromundam, A.

Diceto, perforato, submersit. Saraceni autem, se delusos esse cogno- A.D. 1184.
col. 624. scentes, fugerunt, omnia¹ quæ sua fuerant relinquentes.

*Quod Guido de Liziniaco regni Jerusalem constituitur
procurator.*

William of Tyre, xxii. 25, col. 879. Regnavit sub his diebus in Jerusalem Baldwinus Amalrici Baldwin IV. king of Jerusa-
lem. quondam regis filius, qui ab initio regni sui elephantino laborans incommodo, jam lumen amiserat; et putrescentibus membrorum extremis, pedes ei et manus suum officium denegabant. Regiam tamen administrationem, licet corpore debilis esset, animo fortis, supra vires nitebatur² implere. Convocatis itaque principibus suis, matre³ presente et patriarcha,⁴ Guidonem de Lusignan Liziniaco, comitem Jopensem et Ascalonitanum, regni constituit and Ray-
mond II., provisorem. Habuit⁵ idem Guido sororem regis uxorem nomine count of
Sibillam, quæ prius marchisio⁶ de Monte Ferrato matrimonio Tripoli,
copulata filium ex illo suscepit nomine Baldwinum; sed made guar-
cum, aliquanto tempore Guidone procuratore existente, Jeroso- dians of
Tyre, xxii. limitanum non prosperaretur regnum, rex, amoto eo, Reimundo the king-
29, col. 887. comiti Tripolitano regni curam commisit. dom.

*Quod Salaadinus Soldanus Babilonis, plures civitates
Christianorum destruxit.*

Contigit⁷ hac tempestate, ut Salaadinus, Soldanus Damasci, Power and
subjugatis omnibus regibus Saracenis ex finibus totius Orientis, threats of
ita ut diceretur rex regum et dominus dominantium, cum ei Saladin.
obedirent omniū gentium nationes, adiciens ergo ut univer-
sam sibi Christianitatem subjugaret, intrante Julio mense,
Jordanem transivit, terram circa castrum Crach, quod⁸ antiqua His inva-
appellatione Petra deserti dicebatur, devastavit, cibaria col- sion and
legit. Deinde Neapolim transiens, villam spoliavit et postea ravages
concremavit. Inde progrediens, ad urbem Sebesteam pervenit, about
Diceto, Kerak,
col. 623. ubi episcopus civitatis villam et ecclesiam suam octoginta Nablous,
captivis redemit; inde⁹ Arabiam veniens, eam destruxit, viris et Samaria,
mulieribus captivatis. Ad Magnum inde Gerinum transiens,

¹ omnia . . . relinquentes] intro-
duced by the compiler.
² nitebatur] nitebantur, A.
³ Agnes of Edessa.
⁴ Heraclius.
⁵ This seems taken from William
of Tyre, though the sentence has to
be made up out of several passages.

Compare Jac. de Vitriaco, Hist.
Hierosol. 93, p. 1117.
⁶ William Longaspata.
⁷ The beginning of this chapter
is the compiler's.
⁸ quod dicebatur] From
Will. of Tyre, xxii. 28, col. 885.
⁹ inde] in, A.

A.D. 1184. castrum diruit, et quibusdam captivatis, mulieres et parvulos Diceto, Jezreel, interfecit; inde ad Parvum Gerinum, quæ villa est Templi, col. 623. eam vastavit, et recedens per castrum quoddam Hospitalis, quod Belverium dicitur, quibusdam captis et quibusdam interfectis, recessit.

Quod rex Anglorum eligitur in regem Jerosolimorum.

Baldwin V., king of Jerusalem. Mortuo interea Baldewino rege Jerosolimorum leproso, regnavit pro eo Baldewinus, puer quinque annorum, nepos ejus ex sorore Sibilla, et Willelmo marchione Montis Ferrati genitus; qui statim coronatus in regem, Reimundo comiti Tripolitano committitur nutriendus. Videntes igitur clerus et populus regnum in eum devenisse statum, in quem non posset diu subsistere, quid facto opus sit diligenter pertractant. Et cum pax Salaadini haberetur suspecta, de rege puero nihil remedii sperabatur; tandem unum erat omnibus consilium, ut ad Henricum regem Anglorum legatos mitterent; qui ei ex parte universitatis regni Jerosolimitani regnum offerrent, et claves sanctæ civitatis et Sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent. Eraclius patriarcha officium legationis rogatus suscepit, qui, adjuncto sibi magistro Hospitalis et quibusdam aliis, Mediterraneum mare transivit, et Romam usque perveniens, ad regem Anglorum litteras a Papa Lucio precatorias impetravit.

Quod Eraclius patriarcha in Angliam veniens regi electionem de se factam publicavit.

Embassy of the patriarch Heraclius and Roger de Moulins, the master of the Hospitalers, to Henry II. Anno Domini mclxxxv. Eraclius patriarcha sanctæ resurrectionis et dominus Rogerus magister Hospitalis domus Jerusalem venerunt ad regem Angliæ Henricum apud Redingum. Qui, cum sui itineris causas cum litteris Apostolicis exposuissent, [et] sanctæ civitatis Jerusalem et terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, regem et omnem multitudinem, quæ convenerat, in lacrimas et suspiria provocarunt. Deferebant enim ad regem memorialia, suæ¹ petitionis signa, Nativitatis Jesu Christi, videlicet, passionis, resurrectionis, turris David sanctique Sepulchri claves, et vexillum regium;² quæ omnia rex non mediocriter honoravit.

Litteræ vero domini Papæ hæc inter cætera continebant:

¹ suæ petitionis signa] Introduced by the compiler. | ² regium] sanctæ crucis, Diceto.

Epistola Lucii Papæ ad regem Anglorum.

A.D. 1185.

Cont. Will. "Lucius episcopus, servus servorum Dei, et cætera. Cum Letter of
Tyr. MS. "cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus ar- Pope Lu-
Reg. 14, "morum gloria et animi nobilitate longe retro claruerint, cius III. to
C. 10, i. 3, "eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate Henry II.
f. 246.; also "patronos, merito ad te, non tantum regni sed paternarum p. 278.
in Bene- "hæredem virtutum, quadam securitate præsumpta recur-
dict, i. p. "ritur, ubi populo Christiano imminere periculum, immo ex-
332. "terminium, formidatur, ut per brachium regiæ magnitudinis
"membris [Ejus] impendatur præsidium, qui te ad tantæ glo-
"riæ apicem pervenire Sua pietate concessit, et te contra Sui
"nominis impugnatores nefarios murum inexpugnabilem ordi-
"navit. Porro noverit vestra serenitas, quod Salaadinus ille,
"sancti nominis Crucifixi immanissimus persecutor, ita nunc
"in spiritu furoris contra Christi fideles Terræ Sanctæ adeo
"invaluit, quod nisi immanitatis ejus impetus objectis obi-
"cibus reprimantur, habet fiduciam, quod influat Jordanis in
"os ejus," et cætera.

*Quod rex Henricus regnum Jerosolimorum recusavit.*Diceto,
col. 626.

His auditis, rex Anglorum convocato clero regni ac populo Parliament
convenerunt Londoniis apud Fontem-Clericorum, decimo quinto at Clerken-
kalendas Aprilis, rex cum universa nobilitate regni, ubi dic- well, where
tus rex, audientibus patriarcha et magistro domus Hospitalis, Henry II.
omnes fideles suos multis adjurationibus astrinxit, quatinus is advised
proferrent in medium quid super his saluti animæ suæ vide- to refuse
rint expedire. Ad hoc enim asserit animum suum inclinatum, the king-
ut quod ex eorum consilio acciperet modis omnibus observaret. dom of
Tunc concilium universum super præmissis colloquentes, sanius Jerusalem.
visum est cunctis, et animæ regis multo salubrius, ut regnum
suum debita moderatione gubernet et illud a barbarorum
irruptione tueatur, quam Orientalium consulat in propria per-
sona saluti. De filiis regis quidem, quorum petiit aliquem
patriarcha si rex venire recusaret, quicquam statuere, cum
essent absentes, incongruum videbatur.

Id.

Eodem anno¹ Johannes filius regis, a patre militaribus ac John
cinctus armis apud Windleshoram pridie kalendas Aprilis, in knighted,
Hyberniam transfretavit. Quo facto, rex Henricus, cum pat- and goes to
riarcha mari transito, diem Paschæ apud Rothomagum cele- Ireland.
bravit. Rex Francorum, audito regis Anglorum adventu, cum Henry at
festinatione venit apud Vallem-Ruil castellum; ubi reges in Rouen.
His meet-
ing with

¹ anno] om. D. It is in the margin in A.

A.D. 1185. colloquiis familiaribus triduo perstiterunt, et in eorum præsentia
 Philip II. multi nobiles cruce signati sunt. Sed ipsi reges patriarchæ
 at Vau- nihil aliud in responsis dederunt, nisi quod uterque Terræ
 dreuil. Sanctæ festinum promiserunt auxilium; non enim leve eis vide-
 batur, ab extremis finibus Occidentis rem tam arduam attemp-
 tare. Patriarcha vero, cujus negotium in arcto erat positum,
 spe frustratus ad propria remeavit.
 The pa- Eodem anno Hugo de Laceio, dominus provinciæ quæ Media
 triarch returns. dicitur, interfectus est, octavo kalendas Augusti. Eodem tem-
 Hugh de Laci pore, Symon comes Huntendonæ cum absque liberis decessisset,
 slain. rex Anglorum dedit comitatum illum¹ regi Scotorum Willelmo
 Hunting- cum pertinentiis suis.²
 don given to William king of Scots.
 Death of the ex- Circa³ eadem tempora obiit maxima mulierum, vene-
 empress Matilda. rabilis domina Matildis, filia regis Anglorum Henrici
 Nota in- Unde ejusdem Matildis epitaphium:
 compara-
 bile Matil-
 dis impera-
 tris epi-
 taphium.
 G. de
 Glanville
 bishop of
 Rochester.
 Pope
 Urban III.
 Henry duke
 of Saxony
 returns.

Ortu magna, viro major, sed maxima partu,
 Hic jacet Henrici filia, sponsa, parens.

Eodem anno Gilebertus de Glanvilla, archidiaconus Luxo-
 viensis, consecratus est episcopus Rofensis, tertio kalendas
 Octobris. Eodemque tempore in Natali Domini obiit Hoveden,
 Lucius Papa; successit Urbanus secundum quandam
 historiam. In eodem tempore, dux Saxonum Henricus licen-
 tia imperatoris rediit ad propria, suo tantum patrimonio
 contentus.

*Quod Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus pallium et
 legatiam suscepit.*

Arch- Anno Domini MCLXXXVI. Baldewinus Cantuariensis archiepi-
 bishop scopus pallium cum⁴ legatione in provincia sibi subdita ac-
 Baldwin receives the pall. cepit. Eodem anno Willelmus de Ver in festo beati Laurentii

¹ illum . . suis] not in D.

² In the margin is "Terræ motus
 factus est magnus apud Lincol-
 niam xvii. kal. Maii. Johannes
 junior filius regis Henrici secundi
 factus est miles a patre et in Hi-
 berniam missus;" and below,
 "Baldewinus Wigorniensis episco-
 pus factus est archiepiscopus Can-

"tuariensis." Both these are run
 through with red lines across. They
 are not in C. D.

³ Circa eadem tempora] Matilda's
 death really took place in 1167.
 Hoveden, i. p. 253.

⁴ cum . . subdita] added by the
 compiler.

Diceto,
 col. 626.
 Cont. Will.
 Tyr. i. 4,
 f. 246 b.

Diceto,
 col. 626.
 Id. col. 627.

Diceto,
 col. 629.
 ii. p. 305.
 Diceto,
 col. 629.

Diceto,
 col. 630.

- Diceto, Herefordensis est consecratus antistes. Eodem anno Gaufridus A.D. 1186.
col. 630. comes Britanniae et filius regis Angliae, diem clausit supremum, Death of Geoffrey.
decimo quarto kalendas Septembris, et sepultus est Parisius in ecclesia beatae Mariae, intra chorum canonicorum. Reliquit autem duas filias, quas genuerat ex Constantia uxore sua, filia scilicet
- Id. col. 635. Conani comitis Britanniae, quae etiam tempore quo vir ejus Birth of obiit gravida fuit, quae postea filium pariens Arturum illum Arthur.
- Id. col. 631. vocavit. Eodem anno Hugo, genere Burgundus et prior Car- Hugh Bp.
tusiensis ordinis in Anglia, consecratus est episcopus Lincol- of Lincoln.
niensis in festo Sancti Mathaei. Et eadem die Willelmus de Bishops of
Norhale consecratus est Wigorniensis episcopus. Eodem anno, Worcester
(Not in
Diceto.) scilicet in confinio temporis quo annus anno continu-
Id. col. 629. atur, scilicet diebus nataliciis Domini, defuncto Papa
Id. col. 631. Lucio, Urbanus successit. Per idem tempus Johannes, prae-
centor Exoniensis, ejusdem ecclesiae consecratus est antistes. and Exeter.

Quod Papa Urbanus B[aldewino] Cantuariensi archiepiscopo concessit ut construeret ecclesiam apud Akintonam.

- Id. Eodem tempore Papa Urbanus Baldewino archiepiscopo Permission
Cantuariensi scripsit in hæc verba: "Præsentium tibi auctori- given by
tate mandamus, ut liceat tibi ecclesiam in honorem beatorum Urban III.
martyrum Stephani et Thomae construere, et de idoneis eam Baldwin
ordinare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustenta- to build a
tionem constitueris, canonice debeas assignare. Item fraterni- church at
tati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reli- Hacking-
quias beati Thomae martyris offeruntur, monachorum usibus honour of
concessa, quarta fabricis ecclesiae deputata, quarta pauperi- the mar-
bus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus tyrs Ste-
bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare." phen and
Thomas.

Quod Sibilla in reginam Jerosolimorum coronatur.

- Contia. Circa dies istos Baldewino puero rege Jerosolimorum de- Death of
Will. Tyr. functo, non erat qui ei in regnum succederet, præter Sibillam Baldwin/V.
i. 6, MS. uxorem Guidonis comitis Jopensis, quæ soror erat regis leprosi, p. 279.
f. 247, et regis pueri nuper defuncti mater. Sed quoniam tempus in- Artifice of
i. 10, MS. stabat, ut treugæ inter Salaadinum et populum Christianum Sibilla
f. 248. constitutæ solverentur, regni provisio jam in arcto posita queen of
erat, nec differri potuit quin de illius ordinatione ilico Jerusalem
tractaretur. Convocato igitur procerum concilio,¹ in hoc pari- to secure
ter consenserunt, ut Sibilla Guidonis uxor, tanquam hæres the crown
justissima regum prædictorum, coronaretur in reginam; ita Guy of for her
Lusignan. husband,

¹ concilio] consilio, A.

A.D. 1186. tamen quod Guidonem, qui regno insufficiens erat regendo, Contin.
solemniter repudiaret. Respuit Sibilla regnum sibi sub tali Will. Tyr.
conditione oblatum, donec procures id generaliter illi concesser. i. 10, MS.
runt et juramento firmaverunt, ut quem ipsa maritum eligeret, f. 248.
omnes ipsi sicut regi et domino fideliter obedirent. Guido
etiam vir ejus suppliciter postulabat ne pro suo damno regni
provisio differretur. Ita tandem cum lacrimis tamen adque-
scens, coronata est solemniter in reginam, et omnium fidelita-
tem, adhibito juramento, suscepit; et Guido vir ejus, sine spe
conjugis et regni, ad sua divertit. Nunciatur interea Salaa-
dini hostilis adventus, quod nec a vero distabat; unde regina
convocatis edicto regio tam viris ecclesiasticis quam seculari-
bus, de rege habuit eligendo tractatum. Et quoniam id sibi
prius ab omnibus concessum fuerat, ut quem vellet maritum
eligeret, expectantibus rei exitum universis, regina Guidoni,
qui inter alios astabat, voce clara dixit; "Domine mi Guido,
" ego te in maritum eligo, et me simul cum regno tibi tra-
" dens, te regem futurum publice protestor." Ad hanc vocem
omnes stupefacti admirabantur valde, quod tot viros prudentes
una mulier ita simplex delusit. Laudabilis plane femina, et
tam pudicitie quam prudentie præconiis extollenda; sic enim
negotium temperavit, ut et regnum viro et sibi virum obti-
neret.

Earth- Factus est his diebus per orbem universum terræmotus mag- Id. i. 4.
quake. nus et horribilis, ita ut etiam in Anglia, ubi raro contingit, MS.
multa ædificia subverterentur. f. 246 b.

De matre Contigit autem his diebus matrem¹ Salaadini ab Ægypto Id. i. 6.
Saladini. in partes transire Damascenas, in apparatu magno et divitiis MS. f. 247.
copiosis; quæ de fide treugarum præsumens, per fines regio-

The truce nis quæ trans Jordanem sunt secure perrexit. In cujus comi-
with Sala- tatum Reginaldus de Castellione temere irrumpens, divitias
din broken diripuit universas; veruntamen mater Salaadini fuga peri-
by Regi- culum declinavit. Commotus inde Salaadinus restitutionem
nald of ablatorum et super injuriis satisfactionem sub pactione fœderis
Châtillon. postulavit. Conventus autem super his Reginaldus de Castel-
lione a Salaadino dure nimis et contumeliose respondit. Salaa- Id. i. 9,
dinus vero supra modum lætus, quod in parte Christianorum f. 247 b.
diruptæ erant treugæ, ad vindictam provocatus accingitur ad
certamen.

Prodigy. Imago pueri Jesu lapidea fracta sanguine manavit.
Henry II. Reges Angliæ et Franciæ susceperunt crucem decimo Diceto,
and Philip II. take col. 636.

¹ The *Estoire de Eracles* mentions the sister of Saladin as being cap- tured, but this story of his mother is not given by any other chronicler.

Benedict, tertio kalendas Februarii. Mater ecclesia Cicestrensis A.D. 1186.
 ii. p. 28. et tota civitas comburuntur, decimo¹ tertio kalendas No- the cross.
 Id. p. 33. vembris. Hugo de Nunant Cestrensis. Chichester
 cathedral
 burnt.

Quod Salaadinus Terram Sanctam depopulatur.

Cont. Will. Anno Domini MCLXXXVII. Salaadinus contra Christianos in- Advance
 Tyr. i. 12, dignatione succensus, Parthos, Bedewinos, Turcos,² Saracenos, of Saladin
 MS. f. 249. Arabes, Medos convocat et Cordinos, et his omnibus cum against
 Jerusalem.
 Ægyptiis stipatus, fines Christianorum conterit et conturbat.
 Et jam non contentus quod parva quædam in Galilæa [occu-
 paverit] præsidia, Calvariam³ obsidere proponit. Cum omni⁴
 igitur machinarum genere illuc properaret, magistrum⁵ militiæ
 Templi cum fratribus lx. et Christianorum multitudine itine- Battle of
 rando peremit, et⁶ cum palma martyrii ad cælestia regna trans- Nazareth
 misit. Hac igitur Salaadinus victoria exhilaratus, ad⁷ obsi- and
 dionem Calvariæ festinans⁸ contendit. Rex autem Jerusalem, slaughter
 Id. i. 13, ut urbem auditit obsidione vallatam et inclusos vehementer the Tem-
 f. 249 b. affligi, edicto regio omne regni robor convocavit; illis⁹ solum- plars.
 modo in castrorum præsidio relictis, quos ætatis et sexus in-
 firmitas armorum prorsus habebat immunes. Castra igitur The Chris-
 moventes a fonte Sephoritano, ubi convenerant, stipati militum tian army
 viginti milibus incesserunt. Præfecto itaque exercitui Rei- moves to
 mundo comite Tripolitano, versus Tybariam sunt profecti. Tiberias.
 Cumque funesta dies certaminis instaret, camerario regis visio Evil omen
 tremenda contigit; videlicet quod aquila quædam Christianum before the
 transvolaret exercitum, quæ, missilia septem gerens in pedibus, battle.
 voce terribili personaret, "Væ vobis Jerusalem, væ vobis
 Jerusalem inhabitantibus." Ad hujus visionis expositionem
 sufficere nimirum credimus, quod Spiritus Sanctus de reprobis
 loquitur per prophetam; "Tetendit Dominus arcum suum, Ps. vii. 13,
 et in eo paravit vasa mortis." 14.

¹ This date is not in Benedict.

² *Turcos, Saracenos*] These are not in the Cont. of W. Tyr., and are probably introduced from the Itinerarium of Richard the Canon, i. 3, p. 13 (Stubbs).

³ *Calvariam*] *sic*, erroneously for *Tabariam*, which the MS. Cont. of W. Tyre has, but written so that it may be easily mistaken for *Calvariam*.

⁴ *omni*] omnium, A.

⁵ An error for the master of the Hospitallers (Roger de Moulins).

⁶ *et . . . transmisit*] Added by the compiler.

⁷ *ad . . . contendit*] ad majora intendit, Cont. Will. Tyr.

⁸ *festinans*] festinus, O. W.

⁹ *illis . . . immunes*] Added by the compiler.

A.D. 1187. *De captione sanctæ Crucis et regis Jerusalem a Salaadino.*

Battle of Hittin, July 3, 4. Audiens autem Salaadinus quod rex in succursum veniret Cont. Will. obsessorum, venientibus audacter occurrit, et cum eos in Tyr. i. 13, scopulis angustis et præruptis inclusos cognovisset non longe a f. 249 b. Tabaria, in loco qui Marescallia dicitur, in regis exercitum irrui confidenter. Igitur Christiani hostes viriliter exceperunt, quantum locorum angustia permittebant. Pugnatum est acriter hinc et inde, et multi corruerunt interfecti; sed tamen exigentibus Christianorum peccatis, prævaluit tandem pars adversa. Nam, ut aiunt, comes Tripolitanus militiae princeps (Not in the vexillum regis in terram proditiose demittens, Christianos Cont. W. fecit fugam meditari; sed quo fugerent, nisi in hostes, non Tyr.) habentes. Rex Guido captus est cum Cruce sancta,¹ et omnis Id. multitudo eorum capta fuit vel gladiis interfecta. Evaserunt Diceto, tamen ab hac clade comes Tripolitannus licet² omnibus suspectus, col. 635. dominus Reginaldus Sydonis patronus, atque dominus Balianus cum paucis fratribus militiae Templi. Facta est autem hæc misera belli congressio quinto scilicet et quarto nonas Julii, infra octavas Apostolorum Petri et Pauli. Evasit etiam Cont. W. p. 280. ab hac clade Theodoricus³ magister militiae Templi, qui tamen Tyr. i. 13, ipsa die ducentos et triginta de fratribus amisit. Comes Tripolitanus hoc quod sine sanguinis effusione evaserat, in argumentum sumebatur contra ipsum quod in regem et populum Dei proditiose egisset. Capti⁴ sunt etiam cum Cruce ejus bajulatores episcopus⁵ Achonensis et præcentor Dominici sepulchri; ille cæsus et iste captus pariter cum ipsa succumbunt. Sicque capitur Crux sancta propter peccata hominum, et quæ nos a veteri captivitatis jugo absolvit, pro nobis captiva ducitur, et profanis Gentilium manibus contrectatur.

Quod sancta civitas cum tota fere terra Jerosolimitana a Salaadino subjugatur.

King Guy sent to Damascus. Salaadinus itaque victoria potitus Tyberiadem revertitur, et Id. i. 14, solo præsidio quod supererat capto, regem cum cæteris quos f. 250.

¹ At the foot of the page is a picture of the battle and the capture of the cross "Salaadinus" and "Guido rex" being distinguished by their names.

² *licet omnibus suspectus*] Added by the compiler.

³ *Theodoricus*] Terriens, in the

copy of the letter given by Hoveden and Benedict. As to his having been grand master at this time, see Stubbs's notes, Hoveden, ii. 324,²; Benedict, ii. 13, ².

⁴ *Capti sunt*] capiuntur, O. W.

⁵ Ruffinus, Hoveden, ii. 320.

Cont. Will. ceperat Damascus transmisit. Deinde Galilæam invadens, A.D. 1187.
 Tyr. i. 14, universa pro libitu occupavit. Et veniens Tholomaidam, sine Saladin
 MS. f. 250. sanguinis eam effusione suscepit. Inde Jerosolimam festinans, takes Jeru-
 Id. i. 16, urbem obsidet, machinas in gyrum locat. Cives quas possunt salem, and
 f. 250 b. et inutiliter contrectantur. Vulgus vero pavidum ad patri- cities of
 archam et reginam, qui tunc urbi præerant, flebiliter supplicans Palestine.
 instat, ut cum Salaadino de urbe tradenda conveniant. Pactio
 tandem intercedit magis dolenda quam memoranda. Nam
 singuli capitis sui censum statuantes, vir bisantios decem,
 mulier quinque, infans unum persolveret, et quisquis qui ad,¹
 hoc non sufficit teneretur captivus. Erant autem in civitate
 ad quatuordecim milia utriusque sexus hominum, qui ad hoc
 non sufficientes jugum subierunt perpetuæ servitutis. Reddita
 est civitas sancta inimicis Christi, et sepulchrum possident
 qui persequuntur sepultum; Crucem tenent, qui Crucifixum
 blasphemant. Ingressus itaque civitatem [Salaadinus] cum
 Id. ii. 1, strepitu tympanorum et tubicinum, ad templum properabat, et
 f. 251 b. cruce quæ in eo erecta stabat deposita, ejectisque quæ Christiani
 venerabatur, templum intus et extra aqua lustrabat rosacea, et
 sic erroris sui superstitiones per quatuor angulos templi magno
 fecit strepitu conclamari. Ecclesiam sanctæ resurrectionis et
 sepulchrum Domini cum locis aliis venerabilibus quibusdam
 Surianis sub certo constituit tributo. Et inde festinanter pro- Ascalon,
 gressus urbes omnes circumquaque positas et oppida subjugavit; Tyre, and
 præter Aschalonem et Tyrum, et² Crach ultra Jordanem, quod Kerak
 alio nomine dicitur Mons-regalis. alone hold
 out.

Prohibitio Papæ ne ecclesia de Akintona construatur.

Diceto,
 col. 635.

Eodem anno, Papa Urbanus scripsit Baldewino Cantuariensi Letter of
 archiepiscopo pro negotio conventus ecclesiæ ejusdem, in hæc Urban III.
 verba: "Dilecti filii nostri prior et conventus ecclesiæ tibi to arch-
 " commissæ, ad nostram præsentiam litteras et nuntios desti- bishop
 " nantes, proposuerunt de ecclesia quam ædificare cœpisti Baldwin,
 " tantum sibi et ecclesiæ dispendium proventurum, quod nisi ordering
 " fuerit ab ejus constructione cessatum, præscripta ecclesia him to
 " suæ honestatis et status miserabile suscipiet detrimentum. the church
 " Nos autem sollicitè providere volentes, ne inter te et fratres at Hack-
 " tuos materia remaneat jurgiorum, cum non possint conve- ington.

¹ *ad . . teneretur*] Written over
 an erasure; "id sufficit" is in the
 margin. O. W. have "ad hoc (W.
 " om. *hoc*) non sufficit teneretur."

The MS. Cont. of Will. of Tyre has
 "quisquis non sufficit teneretur."
² *et . . Mons-regalis*] Introduced
 by the compiler.

A.D. 1187. " nienter intendere divinis obsequiis qui sunt in contentioni- Diceto,
 " bus, de consilio fratrum nostrorum monemus fraternitatem col. 635.
 " et districte præcipimus, quatinus, donec causa cognita statu-
 " amus quid de ipsa fieri debeat, omni occasione et appella-
 " tione postposita, ab illius ecclesiæ constructione desistas;
 " litteris aliis non obstantibus a sede Apostolica impetratis."

Eodem anno, mortuo Papa Urbano, Gregorius successit; qui Id. col. 636.
 cum sedisset duobus mensibus, defunctus est, et Clemens
 tertius decimo tertio kalendas Januarii surrogatur. Eodem
 anno Gilebertus Folioth Londoniensis episcopus naturæ debi- Id. col. 634.
 tum solvit. Eodem anno, Ricardus comes Pictavensis cum¹ Id. col. 636.
 audisset calamitatem Terræ Sanctæ et de capta Cruce, non
 expectata alicujus prædicatione, vel patris sui consilio aut vo-
 luntate, primus inter proceres transmarinos signaculum crucis
 suscepit de manu archiepiscopi² Turonensis. Eodemque anno Benedict,
 Hugo de Nunant factus est episcopus Cestrensis. ii. p. 33.

Pope Gre-
 gory VIII.
 Pope Cle-
 ment III.
 Death of
 bishop G.
 Folioth.
 Richard,
 count of
 Poitou,
 takes the
 cross.
 Hugh
 Nunant,
 bishop of
 Lichfield.

Quod ad prædicationem crucis multi cruce assignantur.

Anno Domini MCLXXXVIII. Fræthericus Romanorum imperator Hoveden,
 ad prædicationem Henrici Albanensis episcopi et Apostolicæ ii. p. 356.
 sedis legati, qui a Papa Clemente missus fuerat, crucem
 Christi suscepit. Et eodem tempore rex Francorum Philippus Diceto,
 et rex Anglorum Henricus, in Normannia pro subventionem col. 636.
 Terræ Sanctæ ad colloquium venientes, inter Triam et Gi-
 sortium, post longos tractatus, præsentem³ comite Flandrensi
 Philippo, in hoc pariter consenserunt, ut sumpto crucis signa- (Not in
 culo iter Jerosolimitanum socialiter expedirent. Rex igitur Diceto.)
 Anglorum primo crucis signaculum suscepit de manibus archi- Id.
 episcoporum Remensis⁴ et Willelmi Tyrensis; quorum ulti- (Not in
 mus a domino Papa super negotio crucis officium legationis Diceto.)
 susceperat in partibus Occidentis. Deinde rex Francorum et Id.
 Philippus comes Flandrensis crucem sumentes exemplum aliis Cf. Cog-
 potissimum præbuerunt. Unde tam de imperio quam de utro- gesdale,
 que regno regum prædictorum archiepiscopi, episcopi, duces, p. 23 (ed.
 marchiones et comites, barones, milites, et mediæ manus Steven-
 homines vulgusque promiscuum, crucem animosius susceperunt. son.)

The differ- Provisum est etiam inter eos ut omnes de regno Francorum Diceto,
 ent nations cruces rubeas, de terris regis Anglorum albas, de terra comitis col. 636.
 take differ- Flandrensis virides haberent cruces. De terris autem, catallis,⁵ (Not in
 ent colours Diceto.)
 for their
 crosses.

¹ cum . . . prædicatione] This is
 the compiler's.

² Bartholomew II.

³ præsentem . . . expedirent]
 Added by the compiler.

⁴ William of Champagne.

⁵ catallis] Altered by Par. from
 castellis, which O. W. have.

et rebus omnibus usque peracta peregrinatione et quilibet A.D. 1188. eorum in terra sua quadraginta diebus moram fecisset, omnia Property of the crusaders. essent in eo statu quo fuerunt in die qua crucem susceperunt.

Quare Ricardus comes Pictavensis animum suum a patre alienaverit.

Diceto, col. 639.

Circa dies istos, Gaufridus de Liziniaco quendam Ricardo Quarrel of comiti Pictavensi familiarem structis¹ insidiis interfecit. In Richard tanti vero ultionem delicti comes ad arma provocatur; sed with acceptæ crucis non immemor, omnibus hominibus Gaufridi p. 281. crucis signaculo insigniri volentibus pepercit, alios in ore Geoffrey de Lusig- gladii interfecit, et in deditionem plura castella suscepit. Sed nan. Gaufridus regis Anglorum fultus pecunia et auxilio, ut dicebatur, Ricardo comiti restitit, et parum profecit; unde idem comes animum suum a patre alienavit. Gaufrido itaque superato, comes terram comitis Tholosani hostiliter ingressus, injuriatus ab ipso, intra breve temporis spatium castella ejus septendecim subjugavit. Rex autem Francorum indigne ferens, Conse- quod comes Ricardus terram comitis Tholosani ingressus fuisset, quent eo non certiorato, castellum Radulfi latenter ingressus est, et quarrel omnes in illo repertos ad fidelitatem sibi faciendam coegit. between Henry II. Quod factum tanto principi ignominiosum videbatur, cum and Philip præsertim rex Anglorum post crucem susceptam transiturus II. in Angliam regi Francorum totius terræ suæ custodiam tradidisset. Deinde rex Francorum castellanos quosdam regi Anglorum subjectos in suum favorem tam minis quam promissis attraxit; et² sic instinctu diabolico post crucem susceptam reges discordes effecti, mutuis sese damnis ad invicem affixerunt. Henry Unde rex Anglorum Francorum ingressus regnum, a Vernolio ravages France from usque Meduanam universa contrivit. Verneuil to Mayenne.

Id.col.641. Eodem anno Ricardus Wintoniensis episcopus obiit undecimo kalendas Januarii, et Wintoniæ sepultus est. Death of Richard, bishop of Winchester.

Epistola Fretherici imperatoris Romani ad Saladinum.

Cont. Will. Eodem anno Frethericus Romanorum imperator Salaadino Letter of Tyr. f. 256, scripsit pro negotio Terræ Sanctæ, sub hac formâ: " Fretheri- the em- also in " cus Dei gratia Romanorum imperator, semper augustus, et peror Fre- Diceto, " hostium imperii magnificus triumphator, Salaadino. Saracen- Saladin. col. 640; " orum præsidi, Jerusalem³ fugere exemplo Pharaonis. Quo-

¹ *structis*] So O. W., as Diceto; A. has *fructus*, the *u* over the expuncted letter being inserted by Paris; fructus, C. D.

² *et . . . affixerunt*] This is the compiler's.

³ *Jerusalem*] So also Cont. W. Tyr., Itin., Benedict; Israelem, Diceto, Hoveden, Libellus De Exp. Ter. Sanct.

A.D. 1188. " niam Terram Sanctam nuper prophanasti, cui æterni Regis Benedict, Letter of
the em- " imperio imperamus, in tanti sceleris præsumptosam plec- ii. p. 62,
peror Fre- " tibilemque audaciam debita animadversione decernere, impe- Hoveden,
derick I. " rialis celsitudo et officii sollicitudo nos admonet. Quapropter, the Itiner. ii. p. 356,
to Saladin. " nisi occupatam terram et omnia restituas, adjuncta satisfac- Ricardi,
" tione sacris constitutionibus pro tam nefariis¹ excessibus p. 35, the
" taxata, ne legitimum minime videamur indicere bellum, a Libellus
" capite kalendarum Novembrium, evoluta anni spacio, ter- De Expug-
" minum constituimus ad experiendam belli fortunam in Terræ natione
" Campo Thaneos, in virtute mirificæ Crucis et in nomine Sanctæ,
" veri Joseph. Vix enim credere possumus hoc te latere, p. 257
" quod ex scriptis veterum et in historiis nostri temporis (ed. Ste-
" factum redolet. Numquid scire dissimulas, ambas Æthiopias, venson).
" Mauritaniam, Persiam, Siriam, Parthiam, Judæam,² Sama-
" riam, maritimam Arabiam, Chaldæam, Ægyptum, et Arme-
" niam, cum innumerabilibus terris nostræ ditioni subjectas?
" Norunt hoc reges, quorum³ cruore gladii Romani sunt cre-
" brius debriati. Et tu quidem, auctore Deo, intelliges, quid
" nostræ victrices aquilæ, quid cohortes diversarum nationum,
" quid furor Theutonicus etiam in pace arma movens, quid
" caput indomitum Hreni, qui[d] juvenus [Histri]⁴ quæ nun-
" quam novit fugam, quid procerus Bavarus, quid Suevus
" astutus, quid Franconia circumspecta, quid in gladio ludens
" Saxonia, quid Turingia, quid Westfalkia, quid agilis Breban-
" tia, quid nescia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia,
" quid Alpini salices, quid Frisonia in amento prævolans,
" quid Boemia ultro mori gaudens, quid Bolemia suis feris
" ferior, quid Austria, quid Stiria, quid Bugresia, quid partes
" Illiricæ, quid Leonardia, quid Tuscia, quid Archarictana,⁵
" quid Ve[ne]tus proretha, quid Spinacius⁶ naucclerus. Deni-
" que dextram nostram, quam senio arguis, qualiter gladium
" vibrare didicerit, dies illa lætitia plena et jocunditate tri-
" umphe Christi præfixa te docebit."

¹ *nefariis*] *nephariis*, O. W.; A. has *nepham*.

² *Judæam*] om. W. It is in O.

³ *quorum*] So the Hist. Angl.; qui, A. O. W., as Diceto. It is correct in Hoveden.

⁴ *Histri* is from the copy of this

in the Itinerarium regis Ricardi of Richard the Canon, p. 36 (*ed. Stubbs*).

⁵ *Archarictana*] An error for *Anconitana Marcia*, which Hoveden and the Itinerarium have, the march of Ancona.

⁶ *Spinacius*] i.e. *Pisanus*, as Hoveden has.

Rescriptum Salaadini ad Frethericum imperatorem Romanum. A.D. 1188.

Cont. Will. " Illi regi sincero, amico, magno, excelso Fretherico regi Answer of
Tyr. ii. 15, " Alemanniæ, in nomine Dei miserentis, per gratiam Dei Saladin
f. 256 b; " unius, potentis, exuperantis, victoris perennis, cujus [regni] to the
also in Ricardi " non est finis. Gratias Ei agimus perennes, cujus gratia est emperor.
Itinera- " super omnem mundum; deprecamur Eum, ut infundat ora-
rium, i. 18, " tionem suam super prophetas suos, et maxime super instruc-
p. 37. " torem nostrum nuncium suum Mahumet prophetam, quem
" misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super
" cunctas leges. Attamen notum facimus regi sincero, potenti,
" magno, amico, amicabile regi Alemanniæ, quod homo quidam
" Henricus nomine venit ad nos dicens se esse nuntium
" vestrum, et detulit nobis quandam cartam, esse quam dixit
" vestram. Nos legi fecimus cartam, et audivimus eum viva
" voce loquentem, et verbis quæ ore dixit verbis respondimus,
" et hoc est responsum cartæ. Quod si computatis qui vobis
" cum concordant veniendi super nos, et nominatis et dicitis,
" rex talis terræ et rex alterius terræ, et comes talis et
" talis, et tales archiepiscopi et marchiones et milites; si
" nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro servitio, et
" qui sunt intendentes nostro præcepto et prompti nostro
" sermoni, et qui dimicaret coram nostris manibus, non
" posset [hoc] in scriptum redigi. Et si Christianorum com-
" putatis nomina, Saracenorum sunt plura et abundantiora
" quam Christianorum. Et si inter vos et eos, quos nominas-
" tis Christianos, mare est, inter Saracenos, qui non possunt
" aestimari, non est inter eos et nos mare nec ullum impedi-
" mentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur Bedewini,
" quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent. Habemus
" et Turkemannos, quos si effunderemus super inimicos nos-
" tros, destruerent eos. Habemus rusticos, qui dimicaret
" strenue, si juberemus, contra gentes quæ venturæ sunt
" super terram nostram, et ditarentur de eis et extermina-
" rent eas. Habemus soldarios bellicosos, per quos terram
" apertam habemus et adquisitam et expugnatos inimicos; et
" hi et omnes reges paganismi non tardabunt, cum eos sum-
" monuerimus et vocaverimus. Et vos, cum fueritis congre-
" gati, sicut carta vestra dicit, et ducetis multitudinem
" vestram, ut narrat nuntius vester, obviabimus vobis per
" potentiam Dei, et obtinebimus terras fortitudine Dei. Nam
" si veneritis, cum toto posse vestro venietis et præsentis eritis
" cum omni gente vestra. Et scimus quod nullus remanebit
" in terra vestra, qui se defendere possit nec terram tueri;
" et quando Deus victoriam nobis sua fortitudine de vobis p. 282.

A.D. 1188. "donaverit, nihil amplius erit quam ut terras vestras libere Cont. Will.
 Answer of "capiamus fortitudine sua et voluntate. Adunatio enim legis Tyr. ii. 15,
 Saladin to "Christianorum his venit super nos in Babilone; una vice f. 256 b.
 the em- "apud Damietam et altera apud Alexandriam;¹ et nostis qua Ricardi
 peror. "liter Christiani utraque vice redierint et ad qualem exitum Itinera-
 "venerint. Et Deus adunavit nobis regiones affluentius, et rium, p. 38.
 "adunavit eos longe lateque sub potestate nostra, Babilo-
 "niam cum pertinentiis suis, terram Damasci et maritimam,
 "Jerusalem, terram Gethsure et castella ejus, terram Roasie
 "cum pertinentiis, regionem Yndie cum pertinentiis. Et per
 "gratiam Dei hoc totum est in manibus nostris. Et resi-
 "duum regnum² Saracenorum nostro [pertinens] est imperio.
 "Nam si mandaremus excellentissimis regibus Saracenorum,
 "non retraherent se a nobis. Et si summoneremus calipham
 "de Baldac, quem Deus salvet, de sede excelsi imperii sui
 "exurgeret, et veniret in auxilium excellentie nostre. Et nos
 "per virtutem Dei obtinimus Jerusalem et terras ejus, et
 "remanent adhuc in manibus Christianorum tres civitates,
 "Tyrus, Tripolis, et Antiochia; et de his non est aliud nisi
 "ut capiantur. Attamen si bellum vultis, et si Deus voluerit,
 "ut sit per voluntatem suam, et quod totam terram Christi-
 "anorum adquiramus, obviabimus [vobis]-sicut scriptum est in
 "carta vestra. Verum si nos de bono pacis requisieritis, man-
 "dabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum,
 "ut ea nobis sine contradictione resignent, et vobis sanctam
 "Crucem reddemus, et liberabimus omnes captivos Christianos
 "qui sunt in tota terra nostra, et permittemus vobis ad Se-
 "pulchrum unum sacerdotem, et reddemus abbatias quæ sole-
 "bant esse in tempore paganismi; et bonum eis faciemus, et
 "permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, et habe-
 "bimus vobiscum pacem. Carta hæc scripta fuit anno ad-
 "ventus prophetæ nostri Mahumet DLXXXIV., gratia Dei
 "solius."

Quod Guido rex Jerosolimorum a carcere liberatur.

King Guy "Eodem anno Guido rex Jerosolimorum, cum apud Damascum Cont. Will.
 is freed per annum detentus fuisset in vinculis, Salaadinus sub tali Tyr. iii.
 from cap- illum pactione [absolvit; ut] abjurato regno mare quam citius 1, MS.
 tivity. proscriptus transiret. Hanc pactionem cassandam clerus regni f. 259 b.
 deliberat, nec ibi fidem esse servandam, ubi periclitatur religio,

¹ A passage given in the Cont. of W. Tyr. and in the Itinerarium is omitted here.

² *regnum*] regum, A.

Cont. Will. dum Terra Promissionis omni solatio destituta caput non A.D. 1188.
Tyr. iii. 1, habeat nec rectorem, nec peregrini venturi ductorem, nec
M.S. f. 260. populus defensorem. Rege itaque a vinculis soluto, conflux-
erunt ad eum multi peregrini, qui nuper advenerant cum He is
Id. iii. 2. populo regionis, et copiosum exercitum confecerunt. Qui refused
Tyrum ingredi volens, a Marchisio non admittitur; licet eo entrance
pacto civitas ei commissa fuisset, ut regi repetenti et regni into Tyre
hæredibus redderetur. Sed¹ post dies paucos, eodem Marchisio by the
defuncto, hæc pestis cessavit. Mortuus est etiam eodem tem- Marquis of
pore Reimundus comes Tripolitanus, cui imputabatur totus Mont- Ferrat.
sinister eventus Terræ promissionis, minus Christiane, ut di- Death of
citur, quia ex mentis alienatione in extremis viaticum non count of
percepit. Tripoli.

Achon obsidetur.

Id. iii. 3. Et his ita gestis, rex cum exercitu baronum regni qui sibi Siege laid
adhæserant, sociatis sibi Templariis et Hospitalariis, Venetia- to Acre.
nis² etiam qui nuper advenerant et Januensibus peregrinis, iter
Id. iii. 4, versus Tholomaidam, quæ alio nomine Achon dicitur, arripuit;
f. 260 b. cujus robur veraciter numeratum³ ad novem milia armatorum
excrevit. Rex itaque Jerosolimitanus cum Tholomaidam per-
venisset, fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinum,
qui,⁴ eo quod instar turris erectus sit in sublime et rotundus,
Turonum a vulgo nuncupatur. Mons autem iste a parte urbis
orientali consurgit editior, et in circuitu longe prospectum⁵ in
plana diffundit. Die⁶ igitur tertia post suum adventum urbem
(Not in the Cont. W. Tyr.) Christiani obsident, quæ postea non defecit usque ad tempus
quo capta fuit a regibus Francorum et Anglorum, Philippo et
Id. iii. 5, Ricardo. Adeo quidem peregrini simplices et mediæ manus
f. 261. homines bellatores concepto devotionis fervore ducuntur, quod,
suis regibus vel dominis non expectatis, ab extremis mundi
partibus confluant Domino servituri.

Quod Salaadinus ab Achon confusus recessit.

Id. iii. 6, Rex autem Jerosolimorum, peregrinorum multitudine val- Saladin
f. 261. latus, fecit suos omnes de Turono descendere; et una cum attacks the
peregrinis, qui nuper advenerant, ante civitatem castra loca- besiegers,
vit. Post dies autem paucos, superveniente Salaadino in manu beaten

¹ This is a blunder of the compiler, from carelessly reading the account of the Marquis's illness in the Cont. of Will. of Tyre.

² *Venetianis*] Venetianis, A.

³ *numeratum*] numeratus, A. O.W.

qui] quem, A.

⁵ *prospectum*] porrectum, W.

⁶ This sentence is introduced by the compiler.

A.D. 1188. robusta, impetum [in] Christianos fecit acerrimum, ut qui Cont. Will. putabat eos insultu primo vincendos. At fideles Christi in Tyr. iii. 5, a fleet of unum conglobati, quasi pro animabus decertantes, viriliter re- f. 260 b. stiterunt; quos Salaadinus circumcingi jubens, pro impos- sibili, quod ex omnibus pes unus¹ evaderet, judicabat. Sed aliter visum est Ei qui dissipat consilia reproborum. Nam cum per triduum insultus infidelium undique venientium pertulis- sent, et jam quasi debilitati ab hostibus deficere cœpissent, ecce aspiciunt classem cum duodecim milibus Danorum et Frisorum velis sinuantibus accedere ad portum; quem, Deo opitulante, cum prosperitate optata intraverunt. His et hujus- modi, quæ fiebant assidue, visionibus permotus Salaadinus, confusus ad terræ suæ inferiora descendit.

De magno impedimento Terræ Sanctæ.

The Accessit autem his diebus ad Terræ Sanctæ magnum impe- Cf. Will. of quarrel dimentum discordia,² quæ nuper et post crucem susceptam Newburgh, between inter regem Francorum et comitem Pictavensem Ricardum ex iii. 25. the kings una parte, et Henricum regem Anglorum surrexit ex altera; of England adeo quidem, ut mutua ad invicem castella surriperent, et and France multa mala in homicidiis et spoliis perpetrarent. Qui tandem Cf. Diceto, a great pro bono pacis in Normanniam ad colloquium convenientes, col. 644. hindrance to the diabolo superseminante zizania in medio tritici, discordes ab Crusade. invicem recesserunt.³

*Ut⁴ Johannes Agnaniæ cardinalis pacem inter Philippum Fran-
corum et Henricum Anglorum reges fecerit.*

Anno Dominicæ Nativitatis MCLXXXIX. Rex Henricus, in par- MS. B. (i.e. MS. C.C.C. 16), p. 1. tibus transmarinis moram faciens, infestationes, quas sibi rex Benedict, ii. f. 60.

¹ A. ins. non.

² discordia] discordiam, A.

³ Here ends MS. A., C.C.C. 26. At the foot of the page is "Anno Do-
minicæ Incarnationis MCLXXXIX.
"est vera continuatio historiæ
"Mathæi Parisiensis in alio volu-
mine ejusdem manus." In W. there is in the margin, written with a style, "Huc usque in lib. Cronic. Johannis abbatis;" and op-
posite, in a later hand, "Usque hoc
cronica Johannis abbatis, et hic
finis." These words are not in O., and there is no break. From

this point D. differs considerably from B. C.

⁴ This is the first page of MS. B., C.C.C. 16. In the margin is in ru-
brick, "Hunc librum dedit frater
"Mathæus de Parisius Deo . . .
" [an erasure] anima fratris Mathæi
"et animæ fidelium defunctorum
"requiescant in pace. Amen."

The second part of MS. C. here also begins, written in a different hand from the first. See the account of the MS. in Madden's preface to the Historia Anglorum, i. pp. lxi.-lxiv. Henceforward I speak of the compiler as Roger of Wendover.

Benedict, ii. p. 61. Francorum Philippus et comes Pictavorum Ricardus filius A.D. 1189. ejus faciebant, graviter nimis et moleste ferebat. Fuit autem Henry at ad Natale Domini in Andegavia apud Saumur, et¹ solenne fes- Saumur. tum ibi tenuit; licet quamplures de comitibus et baronibus suis ab eo recessissent et Ricardo filio suo adhæsissent.² Post His territo- festum vero Sancti Hylarii ruptis treugis quæ erant inter ries in- reges, Philippus rex Francorum et comes Ricardus, congregatis vaded by Philip and Richard. copiis militaribus, intraverunt terras regis Anglorum³ et eas devastare coeperunt. Britones etiam, relicto eo, Ricardo comiti adhæserunt. Sed Papa Clemens admirans nondum pacem inter Attempt to reges fuisse reformatam, misit Johannem de Agnatio cardi- reconcile nalem cum plena⁴ potestate ad lites regias⁵ dirimendas. Qui them by John of Anagni cum ad eos venisset, et ipsos nunc asperis, nunc blandis ser- sent by cantione, juraverunt, quod starent judicio Byturicensis,⁷ Rotho- Pope Clement III. magensis,⁸ et Cantuariensis archiepiscoporum; ita ut si quis eorum deficeret, quo minus inter eos pax solida firmaretur et iter Jerosolimitanum expediretur, in eum tanquam in Dominicæ crucis et totius Christianæ religionis subversorem auctoritate domini Papæ sententiam excommunicationis promulgarent. Statimque cardinalis sententiam tulit in omnes tam clericos quam laicos, per quos staret quo minus pax fieret inter reges, salvis tantummodo eorundem regum personis.

In⁹ imaginibus historiarum reperitur anno hoc propheta Danielis Constantinopolitani.

Diceto, col. 641. Anno quo Annunciatio¹⁰ Domini in die Paschæ Prophecy of the recovery of the Holy Land. continget, Franci restaurabunt terram promissionis, et stabulabunt equos suos in palmatia¹¹ de Baldac, et

¹ et ibi] ubi, D.

² et...adhæsissent] adhærentes, D.

³ D. ins. *hostiliter*.

⁴ plena potestate] potestatis plenitudine, D.

⁵ ad lites regias] ad has lites prudenter, D.

⁶ commonuisset] So Par. in the margin, for *commovisset*, which B. O. W. have, as also Benedict; commonuisset, also C.; cognovisset, D.

⁷ Henry de Soilli. Benedict and Hoveden add "domini Remensis."

⁸ Walter of Coutances.

⁹ This introduction is in the text in C. It is not in D.

¹⁰ The following note to this is given in the margin in Paris's writing, it is not in C. D.: "In veteri rotulo
" Resurrectio; sed non invenitur
" quo anno; multotiens autem hoc
" postea evenit; forte autonomasice
" dicitur et obscure, sicut mos est
" prophetiæ, id est, anno quo quinquagesimo pascha celebrabitur in
" Domini resurrectione."

¹¹ Par. has *vel r* over the *t*, i.e. palmaria.

A.D. 1189. figent tentoria sua ultra arborem siccam,¹ et lolium ^{Diceto,}
separabitur a tritico. ^{col. 641.}

Epistola² filii Marchionis de oppressione Terræ Sanctæ.

Letter of " Cantuariensi archiepiscopo Baldewino Conradus filius Mar- Id.col.642.
Conrad of " chionis de Monte Ferrario, salutem. Turbantur elementa et
Mont- " catholicæ fidei derogatur, cum sedes Jerosolimitana Aposto-
Ferrat to " licæ fidei³ subtrahitur. Periit enim Jerosolima, et inertia Id.col.643.
archbishop " Christianorum a Saracenis vilissime pertractatur. Fœdant
Baldwin. " namque Dominicum Sepulchrum, destruunt Calvariæ locum,
" nativitatem Christi contemnunt, et beatæ Virginis Mariæ
" eradicant sepulchrum. Sedes Constantinopolitana Romanæ
" sedi nullam exhibet reverentiam; Antiochena quidem la-
" borare dinoscitur in extremis. Hæc autem omnia Christia-
" norum noscuntur desidia contigisse. Lugenda est autem
" civitas Jerusalem sancta atque lamentanda, quæ suis [est]
" cultoribus spoliata; ubi Christus per horas diei ac noctis con-
" stitutas deprecabatur, nunc Mahmet excelsa voce laudatur.
" Vestræ igitur celsitudini preces cum lacrimis porrigo fusas,
" quatinus calamitatum Terræ Sanctæ misereri dignemini, ut
" confortetis reges, commoneatis fideles, ut⁴ expulsis a patrimo-
" nio Jesu Christi misericorditer subveniant, vincula solvant,
" et⁵ Terra Sancta⁶ pedibus Salvatoris calcata de potestate
" infidelium liberetur."

*De conspiratione imperatoris Constantinopolitani et Salaadini
contra Christianitatem.*

The con- " Accedit etiam ad cumulum iniquitatis ac desolationem
spiracy " Christianitatis familiaritas quæ viget inter Salaadinum et
between " imperatorem Constantinopolitanum; cui tradidit idem Salaa- Id.col.642.
the Greek " dinus omnes ecclesias terræ promissionis, ut in eis servire-
emperor, " tur⁷ per suos secundum ritum Græcorum. Insuper etiam
Isaac An- " idem Salaadinus misit idolum suum Constantinopolim impera-
gelus, and " toris assensu, ut ibi publice coleretur; sed per gratiam Dei
Saladin. " captum est in mari a Jenuensibus, et cum ipsa navi perduc-

¹ On the *Arbre sec*, see Yule's
Marco Polo, i. p. 120.

² This is omitted in D.

³ *fidei*] sedi, O. W., as Diceto.

⁴ O. W. and the Hist. Anglor.
ins. *canibus*.

⁵ *et*] ut, O. W.

⁶ *Sancta*] sanctis, O. W.

⁷ *serviretur*] So altered by Paris
from *serviatur*, as O. W.

Diceto, col. 642. " tum est Tyrum. Nuper etiam exercitus constructus est ante A.D. 1189.
" urbem Antiochiæ, et imperator promisit centum galeias
" Salaadino, ac Salaadinus dedit ei Terram totam Pro-
" missionis, ita ut impediret¹ viam Francorum ad succursum
" Terræ Sanctæ. Nec est² aliquis apud Constantinopolim qui
" crucem accipiat,³ quin statim capiatur⁴ et in carcerem de-
" trudatur.⁵ Hoc autem nobis solatium est, quod nuper frater
" Salaadini et filius ejus ante Antiochiam capti sunt, et⁶ sub
" salva custodia deputati. Valet.

Quibus de causis comes Ricardus a fidelitate patris sui recesserit.

Id. col. 644. Eodem anno post Paschalem solennitatem bis inter reges Interview
Benedict. habitum est colloquium prope Feritatem Bernardi; sed ad between
ii. p. 66. ultimum in hebdomada Pentecostes ibidem convenientes, pos- the kings
tulavit autem rex Francorum Alesiam sororem suam, quam of England
rex Angliæ habuit sub custodia sua, donari Ricardo comiti in and France
uxorem, et aliquam⁷ securitatem sibi fieri de regno Angliæ post at La Ferté
decessum suum. Petiit insuper, ut Johannes filius ejus crucem Bernard,
susciperet, Jerosolimam profecturus. Nam Ricardus frater ejus which
iter illud nullatenus sine ipso arripit. Sed quia rex Angliæ comes to
huic petitioni assensum præbere noluit,⁸ discordes ab invicem nothing.
recesserunt.

Id. In hoc autem colloquio cardinalis præfatus constanter asse- The cardi-
rebat, quod nisi rex Franciæ et comes Ricardus cum rege nal (John
Anglorum ad plenum componerent, omnes terras eorum sub of Anagni)
interdicto concluderet. Cui rex Francorum respondit, se ipsius threatens
sententiam non timere, cum nulla æquitate niteretur. Addidit Richard
etiam, ad ecclesiam Romanam non pertinere, in regem vel reg- with an
num Francorum per sententiam animadvertere, si rex Francorum interdict.
in homines suos demeritos in regno suo rebelles causa injurias
suas⁹ ulciscendi insurgit. Adjunxit insuper, quod cardinalis
prænominatus jam sterlingos regis Angliæ olfecerat, unde¹⁰
(Not in Benedict.) illum judicem suspectum habebat.¹¹ Archiepiscopi vero alique

¹ *impediret*] Altered by Paris from *impediat*, as O. W.
² *est*] Par. has "vel erat" above the line.
³ Par. inserts "vel acciperet" above the line.
⁴ *capiatur*] Par. inserts above the line "vel caperetur."
⁵ *destrudatur*] Par. inserts above the line "vel detruderetur."
⁶ *et . . . valet*] Introduced by Wendover. See below, p. 353.

⁷ *aliquam*] aliam, D.
⁸ *noluit*] renuit, D.
⁹ *suas*] om. D. O. W.
¹⁰ *unde . . . habebat*] This is Wendover's, as are the two next sentences.
¹¹ See the curious account of Richard's anger in the Hist. Anglor. D. adds "cum pertineat ad Romanos
" patulis rictibus thesauris semper
" inhiare."

A.D. 1189. magnates, his auditis, regi Anglorum dederunt consilium ut petitionibus filii sui præberet assensum. Dignum enim esse dicebant, ut filio suo et hæredi legitimo militique tam strenuo aliquam securitatem faceret de hæreditate habenda, si ipsum supervixisset. Quibus¹ respondit rex se nullatenus hoc in tali statu facturum; quoniam id coactus potius quam spontaneus facere videretur. Comes vero Ricardus, cum talia cognovisset, videntibus cunctis homagium fecit regi Francorum de toto tenemento patris sui, quod ad regnum Franciæ pertinebat; salvo patri tenemento, quamdiu viveret, et salva fide quam patri debebat. Sicque finito colloquio, reges et tota multitudo recessit.

On Henry's refusing to grant Richard's request, Richard does homage to Philip II.

Diceto, col. 641.

Ut rex Francorum quatuor castella regis Angliæ ceperit ipsumque a Cenomannica urbe fugaverit.

Castles taken by Philip.

Rex² Francorum, cum comite Ricardo in hunc modum recedens, cepit Feritatem Bernardi, Montem Fortem, Baalumque,³ Benedict, castella regis Angliæ. Et post captionem illam, moram trium dierum fecit ibidem. Deinde Cenomanniam veniens, fingensque se Turonis iturum, proxima die Lunæ, cum rex Angliæ et sui viderentur ibidem esse securi, rex Francorum acies suas disposuit, in civitatem Cenomanniæ insultum facturum. Quod videns Stephanus de Turnham,⁴ tunc Andegaviæ regis Anglorum senescallus, in suburbio ignem conjecit; sed ignis accensus muros transcendens, fere civitatem totam⁵ in favillas redegit. Hoc Franci cognoscentes ad quendam pontem lapideum pervenerunt, ubi Gaufridus de Bruilun et multi alii⁶ cum eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt, pontem dirumpere cupientes; factoque ibi conflictu maximo, multi hinc et inde gladio corruerunt. In hoc⁷ autem conflictu captus est Gaufridus prædictus, in cervice⁸ vulneratus, cum aliis multis.⁹ Cæteri autem volentes in civitatem fugere,¹⁰ Franci una cum illis ingressi sunt civitatem. Quod videns rex Anglorum, de se desperans,¹¹ cum mili-

Burning of Le Mans.

f. 1 b.

¹ This is from Diceto's account of the interview at Bonsmoulins, in the previous year.

² D. ins. *itaque*.

³ The fourth, Mons bellus (Beaumont), is mentioned at the end of the chapter.

⁴ *Turnham*] Turonis, Benedict.

⁵ D. ins. *accendit et*.

⁶ *alii*] om. O. W. Hist. Angl.

⁷ *hoc autem conflictu*] quo, D.

⁸ D. ins. *graviter*. Benedict has *crure* for *cervice*.

⁹ *multis*] sauciis et quampluribus insanabiliter contritis et vulneratis, D.

¹⁰ D. ins. "immixti sunt incaute ruentibus, unde."

¹¹ For this D. has "cæpit trepidus desperare, arreptisque de suis militibus septingentis festinus aufugit."

Benedict, ii. p. 67. tibus septingentis aufugit. Rex vero Francorum et Ricardus A.D. 1189. comes Pictavorum per tria illum miliaria insecuti sunt.¹ Et Flight and nisi vadum, per quod transitum fecerunt, altum esset et im- narrow mensum,² omnes de familia regis Angliæ milites³ caperentur. escape of In illa denique fuga multi sunt Walensium interfecti.⁴ Rex⁵ Henry II. autem Anglorum Turonis⁶ cum paucis veniens, ibi se in muni- tionem recepit; residui vero qui remanserant de suis, in turrim sese Cenomanniæ receperunt. Rex Francorum ilico tur- Philip rim obsedit; et tum per effossos suos, tum per machinarum takes the insultus, infra diem tertium reddita est ei turris cum militibus citadel of triginta et servientibus sexaginta. Inde recedens, cepit Le Mans. Montem-Duplicem⁷ per deditionem. Deinde reddita sunt ei Castles Id. p. 69. castella de Troia,⁸ de Rupibus,⁹ Montarium, Castrum Carceris¹⁰ surren- et de Leir, castrum Calvi-montis, cum castro Ambasiæ, cas- dered to trumque de Rupibus Carbonis¹¹ et Mons¹² Bellus. Philip.

De¹³ captione Silvæ civitatis.

Diceto, col. 645. Eodem anno multæ naves a partibus Aquilonis Britannicum A body mare sulcantes cum peregrinis Angliæ fœdus inierunt. Itaque of English de consilio communi, decimo quinto kalendas Junii de Der- pilgrims, tesmne exeuntes, naves videlicet multum oneriferæ numero starting from Dart- triginta septem sese pelago commiserunt, quæ post varios mouth, rerum eventus Ulixebonam venerunt. Rex autem Portigalensis, reaches intelligens quod naves præmunitæ essent tam armis quam Lisbon, and under hominibus ad pugnandum idoneis, supplicavit ut ei venirent in

¹ D. adds "crussu (i. e. cursu) "eo fortiter et acriter eam exturba-
"velocissimo."

² *immensum*] latum, D.

³ D. adds, "ad arbitrium adversa-
riorum suorum."

⁴ D. adds, "et equi fatigati et
"enervati cum suis ascensoribus
"miserabiliter perierunt."

⁵ For this paragraph D. has,
"Rex autem Anglorum Turonis
"veniens ibi se fatigatum et ha-
"nelum (*anhelum*) in munitionem
"recepit refocillandum. Residui
"autem qui remanserant pro posse
"suo in turrim Cenomanniæ sese
"receperunt. Rex itaque Franco-
"rum illico turrim obsedit in girum
"et tum per suffossos suos tum
"machinarum impulsus tum per
"audaciam per scalas ascensores ad

"vit, quod infra tertium diem red-
"dita est turris cum xxx. militibus,"
etc., as in text.

⁶ *u ronis*] A careless alteration
of *usque Chinonem*, which both
Benedict and Hoveden have.

⁷ Montdoubleau.

⁸ Trou.

⁹ Roches de l'Evêque.

¹⁰ La Chartre.

¹¹ Roche-Corbon.

¹² Beaumont. This is given by
Benedict and Hoveden at the be-
ginning of the chapter; Wendover
inserts it here to make up for the
omission.

¹³ This and the next chapter are
not in D.

A.D. 1189 *auxilium, ad subjugandam civitatem nomine Silviam. Promisit Diceto, etiam eis in adjutorium galeas triginta septem et alias naves plurimas; pactum etiam cum eis iniit, præstito sacramento, quod quicquid auri vel argenti sive cujuscunque generis lucri, civitate subacta, possent adquirere, in usus suos redigentes, urbem solummodo regi concessissent. Igitur ab Ulixebona recedentes, velis prosperis in brevi portum Silvias intraverunt; impulsisque ad terram navibus tentoriisque fixis, urbem obsidione vallaverunt. Erat autem numerus Christianorum ad pugnam præparatorum tria milia quingenti. Deinde die tertia muris appropinquant, insultum fecerunt acerrimum, suburbium irruerunt; fontem etiam duplici muro circumdatum, habentem barbecanam novem turribus circumseptam, a quo cives haurire solebant aquæ abundantiam, terra, fimo, et lapidibus obstruxerunt. Gentiles vero aquæ penuria laborantes, animo sunt consternati. Princeps civitatis, Alchad nomine, regem adiit Portigalensem, reddiditque ei civitatem, ignorantibus Christianis.*

Tria (quod mirabile fuit) milia Christianorum sexaginta milia paganorum peremerunt.

Slaughter of the pagans in Silves. Subacta itaque mirabiliter urbe a peregrinis Crucifixi, in Id. venta sunt in illa paganorum plusquam sexaginta milia; qui omnes in ore gladii, præter solummodo tredecim milia utriusque sexus, perierunt. Sic omnipotentis Dei virtute, sine damno Christianorum, triumphatum est de paganis; et civitate sordibus et idolatriis emundata, Portigalensis episcopus mahumereiæ magnam in honorem Dei Genetricis dedicavit, præficiens ibi episcopum quendam qui de partibus Flandriæ gratia peregrinationis advenerat.

The chief mosque dedicated in honour of the Blessed Virgin Mary.

Ut¹ rex Henricus cum Ricardo filio suo pacem coactus fecerit.

Conference for peace at Saumur. Eodem anno, in² crastino festivitatis Apostolorum Petri et Benedicti Pauli, comes Flandriæ Philippus et Wilhelmus Remensis archiepiscopus et Hugo dux Burgundiæ venerunt apud Saumur ad regem Anglorum ad componendum inter eum et regem Francorum et Ricardum comitem Pictavorum. Habuit autem comes Ricardus Britones confederatos cum Pictavensibus, qui

¹ This chapter follows the next in D.

² in crastino festivitatis] circa festum, D., as Hoveden, ii. 365.

The date in the text is the date Benedict and Hoveden give for the arrival of Philip at Tours.

Benedict, ii. p. 69. a rege Francorum literas patentes acceperant quod ipse nul- A.D. 1189.
latens cum rege Anglorum componeret, nisi et ipsi in pace
fuerint¹ comprehensi.

Id. Interea vero rex Francorum et Ricardus comes Pictavorum Tours
civitatem Turonicam obsidione cingentes, proxima die Lunæ taken by
post festum præfatum,² ex parte Ligeris, præ modicitate aquæ Philip and
transibilis, scalis muro applicatis, violenter civitatem ceperunt, Richard.
et in ea milites sexaginta³ novem et centum servientes. Tunc

Id. p. 70. rex Anglorum in arcto constitutus pacem sibi turpissimam Henry
facere compulsus est in hunc modum: "Rex Anglorum se forced to
posuit ex toto in consilio regis Francorum, ita quod quicquid make
idem rex provideret vel fieri judicaret, rex Angliæ sine con- peace.
traditione compleret." Tunc rex Anglorum regi Francorum Nota.

fecit homagium, quia⁴ in principio hujus werræ homagium
suum reddiderat regi Francorum. Provisum est insuper ut Terms of
Alesia soror regis Francorum redderetur in custodia comitis Ri- the peace.
cardi, usque ad reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ,
ut tunc illam duceret in uxorem. Provisum est etiam, quod
comes Ricardus acciperet homagia hominum de omnibus terris
patris sui citra mare et ultra; "et nullus baronum sive mili-
tum, qui in hac werra adhæsit comiti Ricardo, de cætero
redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense ante motionem
regum versus Terram Sanctam, cujus terminus in media
Quadragesima erit. Dabit præterea regi Francorum pro labo-
ribus suis in obsequio comitis Ricardi impensis viginti milia
marcas argenti. Et rex Francorum et comes Ricardus tene-
bunt civitates Cenomannicam et Turonicam cum castellis de
Leir, de Trou, donec omnia fiant quæ sunt prælocuta."

Diceto, col. 645. In hoc eventu videtur prophetia Merlini completa, quæ Nota.
dicit, "Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu Merlin's
fabricabitur;" frænum quoque⁵ maxillis ejus, videlicet regis prophecy
Angliæ, datum est; dum quod prædecessores sui hæreditario fulfilled.
jure⁶ in Arvernia tenuerant, dominio subjecit alterius, dum
transfugas suos, Gaufridum scilicet de Meduana, Guidonem
de Valle, Radulphum de Fulgeriis, intra sinum habitantes
Armoricum, id est Britannicum, qui⁷ sinus transitum facien-
tibus a Britannia versus Franciam se pacificum et commea-
bilem offerebat, vitatis finibus Normannorum, in ligantiam filii
sui Ricardi, vellet nollet, transire concessit.

¹ fuerint comprehensi] compre-
henderentur, D.

² præfatum] memoratum, D.

³ sexaginta novem] octoginta,
Benedict. The copier has made a
confusion between lxxx. and lxix.

⁴ quia . . . Francorum] om. D.

⁵ quoque] namque, D.

⁶ D. adds pacifice.

⁷ qui . . . concessit] om. D.

A.D. 1189. *Ut imperator iter peregrinationis arripuit.*

The emperor begins his crusade at Ratisbon, April 23. Circa dies istos, in festo Sancti Georgii, Frethericus imperator Romanus, loca Dominicæ passionis visitaturus,¹ peregrinationis iter arripuit apud Reinesburgum, transitum per Hungariam et Bulgariam, sicut proposuerat, habiturus. Diceto, col. 645.

De morte regis Henrici secundi.

Death of Henry II. at Chinon, July 6. Rex² Henricus de colloquio moestus ad Chinonem veniens, gravi tactus incommodo, maledixit diei in qua natus fuerat; et sic in angaria³ positus, infra triduum post concordiam factam diem clausit extremum. Obiit autem postquam renaverat annis triginta quatuor, mensibus septem, et diebus quinque, in octavis Apostolorum Petri et Pauli. In crastino itaque cum portaretur ad sepeliendum, regio indutus apparatu, coronam in capite gerens⁴ auream, habensque cirothecas in manibus, calciamenta auro contexta⁵ in pedibus et calcaria,⁶ anulum in digito aureum, et in manu sceptrum, accinctusque gladio, discoopertum habens vultum jacebat.⁷ Hoveden, ii. p. 366. (not in Hov.) Diceto, col. 645. Benedict, ii. p. 71.

Ut sanguis de naribus regis defuncti effluerit.

Richard meets the body, Quod⁸ cum Ricardo filio suo nunciatum fuisset, festinanter Id. ei venit obviam; quo superveniente, confestim manavit sanguis

¹ D. adds, "et ibidem Christi vestigia adoraturus."

² In the margin there is an inverted crown, at the foot of the page a shield and crown (both inverted), and below, "Obiit magnanimus rex Henricus secundus, sed in amaritudine cordis."

³ *angaria positus*] amaritudine spiritus et vitæ tædio, D., omitting *post concordiam factam*. This clause is Wendover's.

⁴ *gerens auream*] habens regiam, D.

⁵ *auro contexta*] om. D.

⁶ *et calcaria*] cum calcariis deauratis, D.

⁷ D. adds "in propatulo, cum factæ fuerunt ejus regales obsequiæ."

⁸ For this D. gives, "Quod cum Ricardo filio suo nunciatum fuisset, quamvis ferus fuisset, pro sanguinis tamen motus pietate, ab imo pectoris traxit suspiria. Festinanter igitur venit feretro obviam, in quo portabatur corpus miserandum. Quo superveniente, confestim ebulliens manavit sanguis ex naribus regis defuncti, licet non recentis, ac si indignaretur spiritus regis in adventu ejus, qui mortis ipsius [causa] esse videbatur. Constat enim secretis ejusdem regis cubiculariis morienti assistentibus per gestum et verba ipsius, quod præ dolore in amaritudine spiritus extremum spiritum exsufflavit. Quod videns comes Ricardus, amarissime flere cæpit, singultibus sermones queros prorumpentibus. Et inæstimabili perturbatus angustia,

Benedict, ii. p. 71.	ex naribus regis defuncti, ac si indignaretur spiritus regis in A.D. 1189. adventu ejus, qui mortis ipsius causa esse credebatur. Quod f. 2. videns comes Ricardus, amarissime flere cœpit, et inæstimabili perturbatus angustia, usque ad Fontem Ebraudi feretrum se- quens, corpus patris sui ab archiepiscopis Turonensi ¹ et Tre- verensi, ² divinis celebratis mysteriis, fecit honorifice tumulari. Et quoniam idem adhuc vivens sæpe dicere consueverat, orbem universum uni non sufficere debere pro voto principi, inscriptio illius tumuli talis erat :	which is buried at at Font- evraud.
Diceto, col. 645.		
Id.	Rex Henricus eram, mihi plurima regna subegi, Multiplicique modo, duxque comesque fui. Cui satis ad votum non essent omnia terræ Climata, terra modo sufficit octo pedum. Qui legis hæc, pensa discrimina mortis, et in me Humanæ speculum conditionis habe.	Epitaph on Henry II.

“ usque ad Fontem Ebraudi dum
“ feretrum sequeretur, divertens
“ subtus dumos obiter, bis vel ter
“ in extasim raptus de equo cecidit,
“ sed aqua respersus respirans om-
“ nia sub vultu simplici, ne mulie-
“ bris videretur impotens tollerare
“ infortunium caute dissimulavit.
“ Ad locum igitur perveniens me-
“ moratum, corpus patris sui ab
“ archiepiscopis Turonensi et Tre-
“ verensi, divinis celebratis miste-
“ riis, fecit honorifice tumulari. Et
“ quoniam adhuc vivens sæpe di-
“ cere consueverat, quod tamen
“ Deo placuisse non credimus, or-
“ bem universis [l. universum] non
“ sufficere debere uni magnifico
“ principi, pro voto in scripto [l.
“ inscriptio] tumuli illius non sine
“ ratione talis erat :

[The epitaph as in the text.]

188 b. “ Hi versus ante obitum suum
“ compositi cum ante ipsum lan-
“ guentem et mortem expectantem
“ legerentur, commendavit senten-
“ tiam eorum et benedixit compo-
“ sitori dicens, ‘ Mihi bene compe-

“ tuit, et super tumulum mihi ad
“ futurorum informationem scri-
“ bantur.’ Leges (MS. Reges)
“ autem quas idem rex ad utili-
“ tatem regni composuit et sta-
“ bilivit, hoc in loco scriberem,
“ si lector non fastiditus aurem
“ benignam accommodaret, sed quid
“ juvat in sterili spargere semen
“ humo? Magnitudo autem hu-
“ jusmodi regis per epitaphium ma-
“ tris ejus Matildis eterna memoria
“ recolendum bene potest appro-
“ bari, et testimonio confirmari.

Epitaphium.

“ Ortu magna, viro major, sed
“ maxima partu,
“ Hic jacet Henrici filia, sponsa,
“ parens.

“ Fuit enim filia Henrici primi,
“ regis Anglorum, et uxor Henrici
“ quarti imperatoris, et hujus Hen-
“ ricus mater.”

In the margin in rubrick is, “ Hic
“ in quarto folio, scilicet in margine
“ notatur.” MS. D. ends here.

¹ Bartholomew II.

² Fulmar.

A.D. 1189. Leges autem quas idem rex ad utilitatem regni composuit, hoc in loco scriberem, si non lectorem offendere dubitarem. Per idem tempus, Matildis uxor ducis Saxonie et filia ejusdem regis¹ defuncta est. Benedict, ii. p. 72.

Ut comes Ricardus ducatum Normanniae acceperit.

Acts of Richard on his father's death. Defuncto itaque rege Henrico secundo, Ricardus filius ejus statim injecit manus in Stephanum de Turnham senescallum Andegaviae; et mittens eum in custodia, exegit ab eo castella et thesauros patris sui, quos habebat. Deinde omnes servientes patris sui, quos fideles noverat, honorifice secum retinuit, et unicuique servitium, quod patri suo longo transacto tempore fecerat, secundum cujusque meritum recompensavit. Johannem vero fratrem suum ad se venientem honorifice suscepit. Id. p. 71.

At Rouen he receives the sword of the duke- dom of Normandy. Tunc pergens in Normanniam, Rothomagum venit; atque decimo tertio kalendas Augusti, praesentibus episcopis, comitibus, baronibus, ac militibus, per ministerium archiepiscopi de altari beatæ Virginis Mariæ ducatus Normanniæ gladium suscepit. Receptaque fidelitate tam cleri quam populi, Johanni fratri suo omnes terras, quas pater suus ei dederat in Anglia, terram videlicet quatuor milium marcarum cum comitatu toto Moretonii, liberaliter² confirmavit. Concessit etiam Gaufrido fratri suo, ecclesiæ Lincolnensis quondam electo, archiepiscopatum Eboracensem; qui continuo, missis clericis suis cum literis ducis, accepit archiepiscopatum in manu sua, expulsis custodibus regis et Huberti Walteri, ejusdem ecclesiæ decani et a quibusdam canonicis ecclesiæ illius electi. Dux igitur tertia sui ducatus die habuit colloquium cum rege Francorum, inter Calvum-Montem et Trie; in quo colloquio rex Francorum postulavit Gisortium castellum et totam provinciam adjacentem; sed quoniam dux accepturus erat Alesiam viciniam adjacentem; sed quoniam dux accepturus erat Alesiam sororem regis in conjugem, sustinuit ad tempus, promissis a duce quatuor milibus marcis, præter supradictam pecuniam quam promiserat pater suus. Id. p. 72.

Interview between Richard and Philip II. between Chaumont and Trie. Id. p. 73.

Ut rex Ricardus matrem suam de longo carcere liberaverit.

Queen Alienor released. Interea mater ejus regina Alienor, quæ per annos sedecim³ Diceto, a thoro patris separata sub arcta custodia tenebatur, statuendi col. 646.

¹ The Hist. Angl. inserts here "præ dolore hujus dieti infortunii, ut dicitur."
² liberaliter] dapsiliter, O. W.
³ sedecim] plurimos, Diceto, in this place; he mentions the number below, col. 647, 5.

Diceto, col. 646. in regno quæ vellet a filio potestatem accepit. Datumque est A.D. 1189. regni principibus in mandatis, ut omnia disponerentur ad from
 Benedict, ii. p. 74. votum reginæ; quæ continuo, accepta potestate, omnes cap- prison.
 Diceto, col. 646. tivos per Angliam a carceribus liberavit, sicut quæ experi- She re-
 mento didicerat, carcerales custodias hominibus nimis esse leases all
 molestas. His profecto diebus venit in lucem prophetia Mer- the pri-
 lini, ubi dicitur, "Aquila rupti fœderis tertia nidificatione soners in
 England.
 "gaudebit." Aquila siquidem regina illa est appellata; quia Prophecy
 duas alas super duo regna, Francorum videlicet et Anglorum, of Merlin
 expandit. Hæc a rege Francorum disjuncta fuit propter con- fulfilled.
 sanguinitatem per divortium; a rege Anglorum segregata ex-
 titit propter¹ suspicionem per² custodiam carceralem. Sic
 aquila rupti fœderis utrobique fuit; quod autem addidit, "et
 "tertia nidificatione gaudebit," sic intelligere potes; primo-
 genitus reginæ filius nomine Willelmus in puerili ætate de-
 cessit; Henricus secundus in regem sublimatus, hostiliter cum
 patre congressus, naturæ debitum solvit; Ricardus filius ejus
 tertius, tertia nidificatione denotatus, matri³ gaudium fuit, qui
 eam, ut dictum est, a squalore carceris liberavit.

Ut dux Ricardus in Angliam coronandus venerit.

Benedict, ii. p. 75. His ita dispositis, dux Ricardus singulis hominum suorum Arrival of
 jura sua reddens, usque ad Barbelfluvium venit; ubi navibus Richard in
 conscens, apud Portesmue idus Augusti applicuit. Cujus England.
 adventus cum esset per Angliam divulgatus, gavisī sunt
 clerus et populus in adventu ipsius. Et licet quidam moleste
 tulissent mortem patris illius, solatium tamen illis fuit quod
 quidam ait,

"Mira canam, sol occubuit, nox nulla secuta est."

Id. p. 76. Statim itaque dux ut applicuit, Wintoniam veniens, fecit pon- At Win-
 derare et in scriptum redigere omnes thesauros patris sui. chester he
 Et inventa sunt plusquam nongenta milia librarum in auro takes pos-
 et argento, præter⁴ lapides pretiosos. Deinde apud Saresberi his father's
 veniens, et inde de loco ad locum pergens, unicuique jus treasures.
 petitum reddidit et terras multas⁵ non habentibus dedit. Dedit His gifts
 Id. p. 78. præterea Johanni fratri suo filiam Roberti⁶ comitis Glovernæ to John.

¹ *propter*] per, B. O. W.; propter
 suspicionem is Wendover's.

² *per*] et, B. O. W.

³ *matri . . . liberavit*] This is
 Wendover's.

⁴ *præter lapides pretiosos*] Intro-
 duced by the compiler.

⁵ *multas*] multis, Hist. Anglor.
 This clause is Wendover's.

⁶ *Roberti*] Sic all the MSS., er-
 roneously for *Willelmi*. The name
 is not given in Benedict.

A.D. 1189. cum comitatu illo, et castella de Merleberge, de Lutegareshale, Benedict, de ¹ Peec, de Bolesoveres, de Notingeham, et de Lancastre, ii. p. 78. cum honoribus ad ea pertinentibus, cum honore Willelmi Peverel; et ei omnia confirmavit. Quo facto, comes Johannes desponsavit præfatam comitis filiam, contra prohibitionem Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, eo quod parentes erant in tertio gradu consanguinitatis. Circa eosdem dies quidam Id. p. 77. Geoffrey elected archbishop of York. canonorum Eboracensis ecclesiæ elegerunt Gaufridum fratrem ducis, et cantato hymno sigillis suis electionem factam sollemniter confirmaverunt. Sed magister Bartholomæus, Huberti Walteri officialis, ejusdem ecclesiæ decani, qui unus erat de primis electis, ne id fieret in absentia Dunelmensis episcopi et Huberti Walteri decani, scilicet quorum de jure erat illi interesse electioni, domini Papæ præsentiam appellavit.

G[aufridus] Helyensis intestatus decessit.

Death of Geoffrey Ridel, bishop of Ely. Part of his property confiscated. Eodem tempore, Gaufridus Eliensis episcopus duodecimo Diceto, kalendas Septembris intestatus decessit; unde ex reliquiis col. 647. ejus confiscata sunt tria milia marcæ argenti, additis marcis ducentis. Numerus vero suppellectilis suæ in anul² et vasis aureis et argenteis, bladi, vestibus festivis et instauramentis crevit in immensum.

De ³ coronatione regis Ricardi et modo coronandi.

Richard comes to London. Dux ⁴ Ricardus, omnibus necessariis ad coronationem suam Benedict, præparatis, Londonias venit; ubi congregatis archiepiscopis Cantuariensi, Rotomagensi, scilicet W[altero] de Constantiis, et Treverensi, a ⁵ quibus absolutus fuerat in partibus transmarinis, eo quod arma moverat contra patrem suum post susceptam crucem, expectabat ipsum populi multitudo copiosa. Affuit etiam et archiepiscopus Dublinensis, id est, Johannes Benedict, Cumin, cum omnibus episcopis, comitibus, baronibus et magnatibus regni. Congregatis igitur omnibus, ordine subscripto diadema suscepit. In primis venerunt archiepiscopi, abbates et clerici, capis induti, præcedentibus cruce, aqua

¹ de Peec] om. W., though in O.

² anul^{is} et vasis] Not in Diceto.

³ This account is taken from Benedict. The original source (the Consuetudines Scaccarii) is referred to in the Hist. Angl. ii. p. 8, and the Abbreviatio Chronicorum, iii. 209. See Madden's note iii. 209⁴.

⁴ At the foot of the page are the crown and shield of Richard, with "Corona et scutum bellipotentis regis Ricardi" below.

⁵ a . . . copiosa] Introduced by the compiler and Paris.

Benedict, ubi accepto duce duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii, usque ad majus altare cum processione solenni. In medio autem episcoporum et clericorum procedebant quatuor barones, portantes candelabra cum cereis, post quos veniebant duo comites, quorum primus portabat sceptrum regale, in cuius summitate erat signum crucis aureum, et alter portabat virgam regalem, habentem in summitate columbam. Et post illos veniebant duo comites, et tertius in medio eorum, portantes tres gladios cum vaginis aureis, de thesauro regis sumptos. Sequebantur autem istos sex comites et barones, portantes scacarium unum, supra quod posita erant regalia insignia et vestes, sequente eos comite uno, in excelso coronam auream portante. Ad ultimum venit dux Ricardus, habens episcopum¹ a dextris et alium a sinistris, et supra illos umbraculum sericum portabatur; et ad altare, ut diximus, pervenientes, coram clero et populo, propositis sacrosanctis evangelii cum plurimorum sanctorum reliquiis, juravit quod pacem, honorem, ac reverentiam omnibus diebus vitæ suæ portabit Deo et sanctæ ecclesiæ et ejus ordinatis. Juravit etiam, quod in populo sibi commissio rectam justiciam exercebit, et quod malas leges et iniquas consuetudines, si aliquæ fuerint in regno suo, delebit, et bonas observabit. Deinde exuerunt eum omnibus indumentis suis præter braccas et camisiam quæ in scapulis dissuta erat, propter unctionem. Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, sandaliis calciatum auro textis, in tribus locis eum unxit in regem, videlicet in capite, in scapulis, et in brachio dextro, cum orationibus ad hoc constitutis. Posito deinde super caput ejus panno lineo sacrato, pilleum desuper posuit. Et regalibus induto vestimentis, cum tunica et dalmatica, tradidit ei archiepiscopus gladium ad malefactores ecclesiæ deprimendos. Quo facto, duo comites calciaverunt ei calcaria, indutusque mantea conjuratus est ab archiepiscopo ex parte Dei et prohibitus, ne hunc honorem accipere præsumat, nisi in mente habeat sacramenta tenere quæ fecit. Et ipse respondit, se per auxilium Dei bona fide observaturum omnia supradicta. Deinde coronam de altari accipiens, rex tradidit archiepiscopo, quam ipse capiti regis imposuit, sceptrum in manu dextra et virgam regalem in sinistra; et sic coronatus, ductus est ab episcopis et baronibus, præcedentibus candelabris, cruce, et tribus gladiis supradictis, ad sedem suam. Et cum perventum fuisset ad offertorium Missæ, præfati duo episcopi duxerunt eum et iterum redux-

f. 2 b.

¹ C. O. W. ins. *unum*.

A.D. 1189. erunt. Tandem Missa cantata et omnibus rite peractis, sæpe Benedict, dicti duo episcopi reduxerunt eum coronatum, sceptrum in ii. p. 83. dextra, virgam vero regalem in sinistra bajulantem; et ordinata processione, in chorum reversi sunt. Quo cum pervenis- sent, rex, depositis regalibus indumentis, leviores coronam et vestes resumens, perrexit ad prandium; ubi archiepiscopi, episcopi, comites et barones, cum clero et populo, unusquis- que secundum ordinem et dignitatem suam ad mensam col- locati, epulabantur splendide, Baccho¹ per pavimentum et parietes palatii discurrente. Acta autem sunt hæc die Do- Id. ii. p. 79. minica, tertio nonas Septembris.

De persecutione Judæorum.

Frightful persecution of the Jews. Huic coronationi multi Judæorum interfuerunt contra regiam Id. ii. p. 83. prohibitionem; qui die præcedenti communi edicto interdix- erat, ne Judæi aut mulieres interessent propter² magicas incan- tationes, quæ fieri solent in coronationibus regum. Sed curi- ales, quamvis occulte venissent, injectis manibus, spoliaverunt eos et diris verberibus affecerunt, et ab ecclesia illos eici- entes, quosdam semivivos reliquerunt. Audiens autem vulgus Id. p. 84. civitatis quod curiales ita sæviebant in Judæos, irruerunt in illos qui in civitate remanserant; multisque utriusque sexus ex eis interfectis, et domibus subversis et succensis, aurum³ (Not in eorum et argentum, cartas et vestes preciosas rapuerunt. Benedict.) Qui autem ab hac clade evaserunt, fugerunt ad turrim Lon- Benedict, doniarum, et in domibus amicorum suorum in locis diversis ii. 84. latitantes, de⁴ suo damno multos divites reddiderunt. Hæc Coggeshale persecutio in ortu jubilæi sui, quem annum remissionis (ed. Ste- appellat, inchoata, vix per annum conquiescere potuit. Nam⁵ venson), contraria ratione, qui debuit eis annus esse remissionis, factus p. 27. est illis jubilæus confusionis. In crastino autem cum rex Benedict, talem cognovisset eis illatam injuriam, quam⁶ propriam repu- ii. p. 84. tabat, quosdam eorum fecit comprehendi, quorum tres culpabiles deprehensos per judicium curiæ suæ jussit suspendi; unum vero, quia furtum fecerat de re cujusdam Christiani, duos, quia incendium fecerunt in civitate, unde domus Christianorum sunt combustæ. Audientes autem Christiani per Angliam in (Not in Benedict.)

¹ *Baccho . . discurrente*] This is Wendover's.

² *propter . . regum*] Introduced by Wendover.

³ *aurum . . . rapuerunt*] Intro- duced by Wendover.

⁴ *de . . reddiderunt*] Introduced by Wendover.

⁵ *Nam . . confusionis*] This is Wendover's.

⁶ *quam . . reputabat*] This is Wendover's.

locis diversis constituti quod apud Londoniam actum est de A.D. 1189. Judæis, irruerunt in eos ubique; maximamque ex eis stragem facientes, et eorum spolia diripientes, multos immiseri- Persecu-
corditer peremerunt. Sed rex Ricardus in crastino corona- tion of the
tionis suæ, cum homagia et fidelitates a regni magnatibus Jews.
suscepisset, prohibuit ne quisquam Judæis forisfaciat, sed
pacem suam habeant per omnes Angliæ civitates. Omnia Weights
commercia rerum venalium per totum regnum consti- and mea-
tuta sunt unius ponderis et mensuræ. sures re-
duced to
one stan-
dard.

Benedict,
ii. p. 84.

(Not in
Benedict.)

De munificentia regis Ricardi.

Diceto, Rex Ricardus monachis Cisterciensibus, ad capitulum gene- Gift of
col. 648. rale de diversis terrarum locis convenientibus singulis annis, Richard to
centum marcas argenti contulit, et carta sua confirmavit. the Cister-
cians.

*Ut rex Ricardus ecclesiis vacantibus per Angliam pastores
concesserit.*

Id. Rex Ricardus in crastino Exaltationis sanctæ Crucis apud New
Pipwelle, archiepiscoporum et episcoporum consilio, con- bishops
Cogges- ventu magno congregato, dedit Gaufrido fratri suo archiepi- appointed
hale, p. 28. scopatum Eboracensem, Godefrido de Luci episcopatum Win- at the
toniensem, Ricardo Eliensi archidiacono Londoniensem, Pipewell,
Huberto Walteri Saresberiensem, Willelmo de Longo Campo Sept. 17.
Benedict, Eliensem; sed Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus, factis
ii. p. 86. electionibus, prohibuit Gaufrido Eboracensi electo, ne ab alio
quam a se ordinem sacerdotalem vel consecrationem episco-
palem susciperet, et super hoc sedem Apostolicam appellavit.
Diceto, Electi¹ sunt in episcopos eodem anno Godefridus de
col. 648. Lucy in Wintoniensem, Ricardus thesaurarius in
Londoniensem, Hubertus Walterus in Saresberiensem,
Willelmus de Longo Campo in Elyensem, et conse-
Id. col. 650. crantur. Obiit Willelmus comes de Mandevilla. Nonas Death of
(Not in William of
Diceto.) Martii audita sunt tonitrua nimis horribilia. Mandevilla.
Thunder-
storm.

*Ut Hugo Dunelmensis episcopus data pecunia nomen comitis
usurpaverit.*

Benedict, Eodem tempore Ricardus rex deposuit a bailivis suis Richard
ii. p. 90. Ranulfum de Glanvilla Angliæ justiciarium, et fere omnes deposes R.
Glanville

¹ This repetition (introduced by Paris) is not in C.

A.D. 1189. vicecomites Angliæ et ministros eorum, quos omnes ad gra- Beredict,
and the vem redemptionem coegit. Et ut¹ Terram Promissionis ab ii. p. 90.
sheriffs, infidelium dominatione eriperet, omnia ei venalia erant; do-
and sells minationes videlicet, castella, villæ, prædia, silvæ, vicecomita-
castles tus, et his similia. Unde factum est, quod Hugo de Pusac,
and offices Dunelmensis episcopus, emit sibi et ecclesiæ suæ villam regis
to raise quæ Seggesfeld appellatur, cum wapentac et omnibus per-
money for tinenciis suis, ac Northanhumbriæ comitatum, in vita sua;
the cru- qui² a rege gladio comitatus accinctus, nomen sibi comitis (Not in
sade. usurpavit. Quo gladio accincto, rex cum cachinno astantibus Benedict.)
Hugh ait, "Juvenem feci comitem de episcopo veterano." Tan-
Pudsey, dem vero ad cumulum subsannationis dedit eidem regi mille
bishop of marcas argenti, ut esset justiciarius Angliæ, et ut ab itinere
Durham, buys the Terræ Sanctæ remaneret. Et ne a quoquam redargui posset,
earldom of Terræ Sanctæ remaneret. Et ne a quoquam redargui posset,
Northum- data pecunia infinita, a sede Apostolica, quæ nulli deest,³
berland. impetravit licentiam remanendi. Sicque crucem Dominicam
terrenarum ambitu rerum seductus deposuit, quæ omnibus et
Prophecy præcipue episcopis portanda prædicatur. In hoc quoque epi-
of Godric scopi facto venit in lucem prophetia Sancti Godrici heremitæ,
respecting the bishop's future life. qui eidem episcopo, in suæ promotionis initio ad se venienti et
de statu suo futuro et vitæ suæ longiturnitate quærenti, tale
fertur dedisse responsum; "De statu vestro futuro," inquit,
"et de vitæ vestræ diuturnitate diffinire, sanctorum est Apo-
stolorum et eorum consimilium, et non meum; quia hic pro
"peccatis pœnitentiam ago, et adhuc me miserum et pecca-
"torem esse doleo. Sed illud vobis dico, quod ante mortem
p. 3. "vestram per septennium dolendam incurres cæcitatem."
Episcopus autem, a viro Dei recedens, sæpius in animo revolvit
ea quæ audivit; et quasi securus de dictis sancti effectus, cum
maxima sollicitudine medicorum oculis deinceps medelam ad-
hibuit, ut visu et vita diuturna frueretur. Sed cum post multa
His death. annorum curricula invaliditudine, qua et mortuus est, pressus
jaceret, et a medicis quid sibi esset agendum sollicite require-
ret, unanimi omnes consensu episcopo dedere consilium, ut
animæ suæ salubriter provideret salutem, et eo diligentius, quo se
sciret maturius a vita corporis dissolvendum. Quod audiens
episcopus astantibus ait, "Decepit me Godricus, qui septen-

¹ ut . . . eriperet] Introduced by Wendover.

² This is from some other source than the known writers who give this story of bishop Hugh Pudsey. Compare Geoffrey of Coldingham, c. 9 (Hist. Dunelm. Script. tres,

Surt. Soc. 1839), p. 14; Will. of Newburgh, iv. 5; Richard of Devizes (Stevenson), p. 8. There is an allusion to the prophecy of his blindness in Newburgh, v. 10.

³ The Hist. Anglor. adds pecuniam largienti.

"nem mihi cœcitatē ante mortem promisit." Sed non im- A.D. 1189.
merito cæcus dicebatur, qui, data pecunia, comitis et justiciarii
nomen sibi inaniter usurpans, curis se sæcularibus immiscens,
peregrinationem Terræ Sanctæ postponens, curam animarum
penitus et sollicitudinem pastorem parvipendens, non solum
mentis lumine privatur, verum etiam totus efficitur tenebrosus.
Sicque episcopus secundum hominis Dei arbitrium septem
annis expletis ex hac vita decessit. Eodem tempore comes
Willelmus de Magnivilla apud Rotomagum diem clausit
extremum.

Death of
W. de
Mandeville
at Rouen.

Benedict,
ii. p. 92.

De pugna laudabili a Christianis contra paganos commissa.

From the
letter of
Theobald
the Præ-
fect and
Petro
Leoni to
the Pope in
Diceto,
col. 648.

Eodem anno, quarta die mensis Octobris, bellum inter Battle
Christianos et Saracenos¹ commissum est in hunc modum. between
Rex Jerusalem, Templarii, Hospitalarii, Marchio de Monte- the Chris-
Ferrario, Francigenæ, Theobaldus præfectus et Petrus Leonis, tians and
Landegravus² cum Theutonicis et Pisanis, simul omnes collecti Saracens.
quatuor milia militum et centum peditum in exercitu Christi
fuerunt; Salaadinus autem habebat contrario centum milia
militum, et³ peditum multitudinem numerosam. Christiani
vero signo sanctæ crucis armati, circa horam diei tertiam
bellum inchoantes, Deo partem illorum fovente, paganos usque
ad tentoria fugaverunt; et in ore gladii eos insecuti, septem
acies infidelium turpiter confringendo dissipaverunt, Balde-
winum Salaadini filium interfecerunt, Thacalatinum fratrem son and
ejus letaliter vulneraverunt, quingentos præter eos Salaadini brother
milites peremerunt. Dum in hunc modum laudabiliter pugna- slain.
verunt, quinque milia militum ex improvise exeuntes insultum
in Christianos fecerunt; Salaadinus vero hoc viso vires suas
vehementer exacuit; Christiani vero ex utroque latere anga-
riati, vellent nollent pagani, fideles⁴ sese in tentoriis viriliter
receperunt; magister tamen Templi et plures Christianorum
eodem die perempti fuerunt.

Death of
Gerard de
Bideford,
Master of
the Tem-
ple.

*Nuntii ex parte regis Francorum venerunt [ad regem Ricardum],
postulantes ut peregrinationem Terræ Sanctæ simul expedirent.*

Benedict,
iii. p. 92.

Eodem mense Octobris Rotodus comes Perticensis ex parte Oaths of
regis Francorum venit in Angliam ad regem Ricardum, the kings
nuncios ei et baronibus Angliæ, ipsum et procures regni of France
Franciæ in generali conventu Parisius jurasse, quod idem rex and Eng-
land to

¹ O. W. erroneously ins. *apud Antiochiam*.

² Louis III. Landgrave of Thuringia.

³ et . . . *numerosam*] not in Diceto.

⁴ *fideles*] passim, O. W. It is not in Diceto.

A.D. 1189. cum suis baronibus immutabiliter, Deo volente, erit apud Benedict, meet at Vigiliacum ad Clausum Pascha, inde Jerosolimam profecturus. ii. p. 92.
 Vezelay Et in testamentum hujus sacramenti idem rex misit cartam
 on April 1, suam regi Anglorum, petens ut ipse similiter cum suis
 and begin magnatibus faciat eum securum ad illum terminum de suo
 their itinere proseguendo. Unde [rex] Angliæ, convocatis episcopis
 crusade. et regni proceribus apud Westmonasterium a nunciis prædictis,
 accepto sacramento in¹ animam regis Francorum, quod im-
 mutabiliter iter suum expediret, rex fecit jurare Willelmum²
 comitem et marescallum suum in animam suam, quod ipse,
 Deo volente, ad terminum præfixum erit apud Vigiliacum contra
 regem Francorum, ut inde simul peterent Terram Promissionis.
 Quo³ facto, nuncii ad propria sunt reversi.

The Eodem anno [xi.] kalendis Novembris Godefridus de Luci Diceto,
 bishops of Wintoniensis et Hubertus Walteri Sarisbiriensis electi apud col. 649.
 Winchester and Westmonasterium in capella Sanctæ Katerinæ per manum
 Salisbury Baldewini Cantuariensis archiepiscopi munus consecrationis Benedict,
 conse- susceperunt. ii. p. 96.
 crated.

*De concordia facta inter archiepiscopum Cantuariensem et
 monachos ejusdem loci et rebus aliis.*

John of Eodem mense Novembris Johannes Agnanie cardinalis Id. p. 97.
 Agnani in applicuit in Angliam apud Doveram, et quia⁴ rex in partibus
 England. erat Aquilonis, prohibitum est ei ex parte Alienor reginæ ne
 ulterius procederet nisi per mandatum regis. Unde per dies Diceto,
 tredecim ibidem substitit sumptibus archiepiscopi, donec de col. 649.

Settlement of the question between archbishop Baldwin and the Canterbury monks. Roger Norreys deposed from Canterbury, made abbat of Evesham.
 capella de Hakintuna pax inter archiepiscopum et monachos
 Cantuariæ firmaretur. Sed rex sapientissimus R[icardus] a Benedict,
 partibus vocatus accessit, et eodem mense Novembris finalem ii. p. 97.
 inter eos concordiam in hunc modum fecit: Inprimis Rogerus
 prior, quem idem archiepiscopus contra monachorum voluntatem
 priorem fecerat, deponeretur, et capella quam archiepiscopus
 in suburbio præter eorum assensum construxerat, prosterneretur,
 et monachi prædicti facerent archiepiscopo canonicam obedi-
 entiam et subjectionem secundum regulam Sancti Benedicti,
 sicut facere consueverant prædecessoribus suis. Et rex dedit
 ad petitionem archiepiscopi priori deposito abbatiam de
 Hevesham; provisum est etiam quod capella præfata non Diceto,
 habeat baptisterium vel cimiterium, neque administrationem col. 649.
 nisi de uno tantum presbitero sæculari.

¹ in animam] om. W.

² William Marshal, Earl of Pembroke; marescallum is from Hoveden, iii. 20. On Benedict's error here, see Stubbs's Preface, iii. xiii.

³ quo . . . reversi] This is Wendover's.

⁴ quia . . . Aquilonis] Added by Wendover.

*Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam fecit homagium regi A.D. 1189.
Ricardo.*

Benedict, ii. p. 98. Eodem tempore Willelmus rex Scotorum apud Cantuariam William fecit homagium regi Anglorum de jure suo in Anglia; et rex Ricardus reddidit ei castellum de Berewic et castellum de Rokesburc. Et pro hac redemptione castrorum et quieta clamatione fidelitatis et ligantiae de regno Scotiae et cartae suae confirmatione dedit regi Anglorum decem milia marcas argenti.

De munificentia regis Ricardi.

Id. p. 99. Eodem tempore rex Ricardus dedit Johanni fratri suo comitatum de Sumersete et de Dorsete. Dedit etiam Alienorae matri suae dotarium consuetum et in augmentum terras multas et honores.

Ut rex Ricardus in Normanniam transfretaverit.

Id. p. 100. Eodem tempore, quinta die Decembris, rex Ricardus a civitate Cantuariensi recedens profectus est ad Doveram ad trans- fretandum; et in vigilia Sanctae Luciae virginis transfretavit in Flandriam. Et ibi receptus est cum gaudio et laetitia a comite Philippo, quem etiam rex in Normanniam secum duxit. Rex autem dimisit custodes regni Angliae, H[ugonem] Dunelmensem episcopum et Willelmum Helyensem cancellarium suum, Hugonem Bardulfum et Willelmum Briwere, qui tenerent leges Angliae et consuetudines rectas, et unicuique con- queren- ti rectam justitiam exhiberent. Sed inter ceteros praeminebant H[ugo] Dunelmensis et Willelmus Eliensis episcopi; quorum episcopus Dunelmensis habuit justiciariam a magno flumine Humbræ usque ad Scoticum mare, Willelmus vero Helyensis obtinuit justiciariam a flumine praedicto ad plagam Australem usque ad mare Gallicanum, cum sigillo regis et turre Londoniensi. Quod Hugo Dunelmensis episcopus nimis moleste ferebat, tunc primo intelligens quod rex illum justiciarium fecerat, non zelo justitiae, sed ut pecuniam, ut praedictum est, ab eo extorqueret; unde ipse et cancellarius in paucis erant unanimes, secundum illud, [Lucan, i. 93.]

(Not in Benedict.)

“Omnisque potestas
Impatiens consortis erit.”

¹ O. W. add, “comitatum Cornubiae et comitatum Devoniae” as Benedict.

² Dorsete] Written by Par. over an erasure; Deserto, W.; Dorseto, O.

A.D. 1189. *Archiepiscopus terram Johannis fratris regis interdixit, sed cardinalis eam relaxavit.*

f. 3 b. Complaint of John that the archbishop had put his lands under an interdict for his marriage. Per idem tempus, Johannes frater regis coram legato et Diceto, episcopis gravem deposuit querelam; quod archiepiscopus, post appellationem ad sedem Apostolicam factam, totam terram suam posuerat sub interdicto, quia filiam comitis Gloverniæ, in¹ tertio gradu consanguineam suam, duxerat in uxorem. Quod audiens legatus, appellationem suam confirmavit, et terram suam ab interdicto relaxavit. col. 650.

Decima pars rerum ad subventionem Terræ Sanctæ in Anglia datur.

A tithe collected for the crusade. Eodem tempore, decima² pars rerum mobilium generalis,³ Id. concessa per Angliam et collecta ad subventionem Terræ Sanctæ, tam clerum quam populum exactione violenta perterruit, quæ sub elemosinæ titulo vitium rapacitatis inclusit.

Nota factum Ricardi regis enorme.

Richard has a new great seal made, and exacts money by compelling old charters to be resealed. Præter illud autem gravamen, quod Anglia tunc pertulit, rex, avidus ad pecuniam acquirendam, finxit se amisisse sigillum suum, et novum fecit fabricari. Quod publicari fecit et in quolibet comitatu acclamari; et quicumque ea, quæ prius incartaverat, securius tenere desideravit, ad novum sigillum venire non pigritaret. Unde oportuit multos, qui ipsum in Anglia non invenire poterant, ad ipsum transfretare, et ad ejus voluntatem finem facere, ut scripta prius signata novo sigillo signarentur. Pro hoc negotio transfretavit Reimundus prior ecclesiæ Sancti Albani et multi alii cum effusione multæ pecuniæ et laboris.

The prior of St. Alban's crosses for this purpose. Consecration of the bishops of London and Ely. Eodem tempore Ricardus Londoniensis et Willelmus Diceto, Helyensis electi pridie kalendas Januarii apud Lamheciam col. 651. munus consecrationis acceperunt.

Ut reges confederati Terram Sanctam simul petere decreverunt.

Richard at Burle Roy. Anno Dominicæ Nativitatis mxc. Rex Anglorum Ri-Benedict, cardus ad Natale Domini fuit in Normannia apud Burum, ii. p. 104.

¹ in . . suam] Added by Wendover.

² decima pars] decimatio, Diceto.

³ generalis] generaliter, O. W.

Benedict,
ii. p. 104.

(Not in
Benedict.)
Benedict,
ii. 105.

From the
articles of
agreement,
Rymer, i.
50.

et ibi tenuit solenne festum cum primatibus terræ illius. Et A.D. 1190. post Natale habitum est colloquium inter reges Anglorum et Agreement Francorum ad Vadum Sancti Remigii, ubi inter eos convenit, between quod iter Jerosolimitanum simul, ducente Domino, expedirent. him and Philip II. Forma autem pacis in festo Sancti Hylarii, præsentibus episco- at Gué S. pis et magnatibus utriusque regni, cautione juratoria firmata Remi re- est et in scriptum in hunc modum redacta: "Ego Philippus specting the cru- rex Francorum Ricardo regi Anglorum bonam fidem servabo, sade. " ut fidei meo et amico, de vita et membris et honore terreno. " Et ego rex Anglorum Ricardus, idipsum regi Francorum fa- cere promitto, de vita et membris, ut domino meo et amico. " Statuimus etiam, quod uterque nostrum alteri auxilium faciat, " si necesse fuerit, ad terram suam defendendam, sicut alter " nostrum propriam defenderet et illibatam servaret." Comites et barones utriusque regni juraverunt, quod a fidelitate regum non discederent nec guerram moverent, donec de peregrinatione redierint, et² per dies quadraginta in terris suis cum pace moram fecerint. Et idem uterque regum pro se ipso juravit. Archiepiscopi et episcopi utriusque regni juraverunt, quod in transgressores hujus pacis¹ excommunicationis sententiam promulgarent. Statutum est præterea, quod si alter regum in itinere decessisset, alter qui supervixerit pecuniam defuncti et gentes haberet, ad Dei servitium faciendum. Hæc constitutio inter reges habita, quia ad terminum præfixum robur firmitatis habere non potuit, distulerunt negotium usque ad festum nativitatis Sancti Johannis Baptistæ; ut tunc tam reges quam universi cruce signati immutabiliter apud Vizeliacum conveniant, peregrinationem³ Terræ Sanctæ expleturi. " Si " qui autem contra hanc constitutionem nostram venire attemptaverint, terræ eorum ecclesiastico subicientur interdicto, et personæ poenæ excommunicationis punientur." His ita gestis, a colloquio recesserunt.

Baldewinus archiepiscopus Cantuariensis celebravit Arch- concilium apud Westmonasterium; ibique valedicens bishop Baldwin fratribus, iter arripuit Jerosolimitanum magnifice præ- holds a paratus. Et cum in Terra Sancta strenue per aliquod council at tempus militasset Deo, secundum precem et desiderium Westminster, and suum tanquam miles Christi emeritus, viam universæ goes on the carnis est ingressus, sicut in sequentibus suo loco plenius dicetur. crusade.

¹ pacis] pacti, W.

² et . . . fecerint] introduced by Wendover.

³ per. . . . expleturi] introduced by Wendover.

A.D. 1190. *Willelmus Elyensis episcopus legatiam Angliæ impetravit.*

William Long-champ, bishop of Ely, made legate in England, Wales, and part of Ireland. Rex Anglorum Ricardus cum nunciis Willelmi Eliensis episcopi [nuncios suos]¹ ad papam Clementem destinavit, a quo rescriptum hujusmodi impetravit: "Clemens episcopus et Diceto, cetera. Juxta commendabile desiderium carissimi in Domino filii nostri Ricardi illustris Anglorum regis, fraternitati tuæ legationis officium in tota Anglia et Wallia, tam per Cantuariensem quam per Eboracensem archiepiscopatum, et in illis Hybernias partibus, in quibus nobilis vir Johannes comes Moretonii, frater ipsius regis, potestatem habet et dominium, auctoritate Apostolica duximus committendum. Data nonis Junii, pontificatus nostri anno tertio."

Ut Cantuariensis archiepiscopus Hugonem episcopum suspenderit.

Letter of archbishop Baldwin on the suspension and subsequent absolution of Hugh, bishop of Lichfield. Eodem anno B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus Ricardum Londoniensi episcopo scripsit in hæc verba: "Cum essemus apud Rothomagum, H[ugonem] fratrem nostrum Coventrensem episcopum, qui contra dignitatem ordinis episcopalis officium sibi vicecomitatus usurpaverat, suspendimus a divinis; qui postmodum nobis firmiter promisit quod vicecomitatus curam in manus regis resignabit, nec se de cætero hujusmodi officiis immiscebit; unde a nobis beneficium absolutionis promeruit. Mittimus igitur ad vos eundem episcopum cum literis nostris patentibus, mandantes qualinun, vobis Rofensi² episcopo cum clericis nostris adjuncto, eidem certum diem et locum statuatis, et super articulis, pro quibus a nobis suspensus fuit, quod justum fuerit statuere non omittatis."

De interitu Judæorum diversis in locis.

Attacks on the Jews at Norwich, Stamford, S. Edmundsbury, and elsewhere by the Crusaders. Eodem anno, multi per Angliam Jerosolimam properantes, prius in Judæos insurgere decreverunt. Judæi igitur, quotquot inventi sunt, in domibus propriis apud Norwicum trucidati sunt; quidam vero habuerunt refugium ad castellum. Deinde nonis Martii apud Stanford tempore nundinarum multi perierunt. Item quinto decimo kalendas Aprilis apud sanctum Edmundum quinquaginta septem jugulati dicuntur. Itaque ubicunque reperti sunt Judæi, manibus cruce signatorum percussi sunt, præter illos qui municipium præsidio tuebantur. Sed necem Judæorum tam exitiabilem viris prudentibus placuisse credendum non est, cum scriptum sit, "Ne occidas eos nequando obliviscantur populi mei."

¹ nuncios suos] From Benedict, ii. 106. | ² Gilbert Glanville.

De Judæis apud Eboracum mirabiliter interfectis.

A.D. 1190.

Benedict,
ii. p. 107.

Eodem anno tempore quadragesimali, decimo septimo vide- Dreadful
licet kalendas Aprilis, Judæi Eboracensis civitatis, numero fate of the
quingenti, exceptis¹ parvulis ac mulieribus, timentes impetum Jews at
[Christianorum, infra turrim] civitatis, assensu vicecomitis et York.
castellani ipsius turris, sese incluserunt. Quam cum cus-
todes repetissent, Judæi eam reddere noluerunt. At illis
insultum in turrim facientibus diebus et noctibus, Judæi in
se reversi obtulerunt pecuniam magnam pro vita habenda,
sed populus² eam recipere recusavit. Tunc surgens quidam
legis peritus ait; "Viri Israelitæ, audite consilium meum.
Melius est nobis mori pro lege nostra quam incidere in
" manus inimicorum nostrorum, sicut lex nostra præcepit."
Omnes itaque assensum illi præbuerunt; et accedens unus-
quisque paterfamilias cum novacula acuta, inprimis inciderunt
gutturam uxorum, filiorum, et filiarum suarum, et deinde³ totius
familie suæ, projeceruntque mortuos suos, quos sacrificave-
rant dæmoniis, super Christianos extra murum. Cæteros⁴ autem
interfectos et seipsos incluserunt in domo regia, et apposito
igne, seipsos cum domibus regis combusserunt. Quo facto, cives
et milites ædificia Judæorum concremantem cum cartis debi-
torum, thesaurum eorum sibi retinuerunt.

Gaufridus Eboracensis electus presbyter est ordinatus.

Id.ii.p.106.

Circa dies istos Willelmus episcopus, regis cancellarius Exactions
et Angliæ justiciarius, cepit ad opus regis de singulis civita- of the
tibus Angliæ duos palefridos et totidem summarios, et de Chancellor.
abbatiis singulis unum palefridum et summarium unum.

Diceto,
col. 653.

Eodem tempore Johannes episcopus Candidæ-casæ, Eboracensis
ecclesiæ suffraganeus, Gaufridum Eboracensem electum in Geoffrey,
presbyterum ordinavit. Per idem tempus electio prædicti elect of
G[aufridi] a papa Clemente confirmatur; qui inter cætera, York, or-
quæ capitulo Eboracensi scripsit, in fine subjunxit, "Mone- dained
priest.
" mus igitur universitatem vestram, et per Apostolica scripta His con-
" mandamus, quatinus ipsi ceu prælato vestro reverentiam et firmation
" honorem impendere studeatis, ut propterea valeatis apud by Pope
" Deum et homines merito commendabiles apparere. Datum Clement
" Laterani, nonis Martii, pontificatus nostri anno tertio." III.

¹ B. repeats *exceptis*.² O. omits from this word to "eos
" dominus Hissoldone" in the next
page.³ *deinde*] inde, W.⁴ *cæteros*] alios, W.

A.D. 1190. *De dispositione exercitus Christianorum in obsidione urbis Achon.*

MS. C. Eodem tempore exercitus Christianorum ante Acon in hunc Diceto,
Cotton. modum locatus est. Ante montem Musardi supra mare col. 654.
Nero D. 5, Genuenses,¹ post illos Hospitalarii; post quos Marchio Montis-
f. 165. Ferrarii, deinde comes Campaniæ Henricus, deinde Guido
Position of Dunpere, post illum comes² Brenensis, deinde comes³ de Baro,
the various post illum comes⁴ Calunsis, post quem Robertus de Drius et
Christian episcopus⁵ Belnacensis, post illos episcopus⁶ Besencenæ. Juxta
forces at quem versus planum comes⁷ Theodaldus, et comes⁸ de Claro-
the siege monte, et Hugo de Gornai, et Otho de Tresoni, Florentius de
of Acre. Hangi, et Walkelinus de Ferariis. Deinde Florentini, post eos
episcopus⁹ Cambracensis, juxta quem episcopus Saresberiensis,
et cum eo omnes Angli. Deinde dapifer Flandriæ cum Jo-
hanne de Neele, et Odone de Hame, et Flandrensibus. Post
eos dominus¹⁰ Hissoldone et vicecomes¹¹ Turoniæ, juxta eos rex
Jerusalem et Hugo de Tabari cum fratribus eorum; deinde
Templarii, Jakes de Avennes, post eos Landegravus et comes¹²
Galres cum Alemannis, Dacis, Teutonicis, et Frisonibus. Inter
quos ad mahumeriam posuit tentoria sua dux¹³ Suaviæ, post
super turrem patriarcha et episcopus Acharon et episcopus¹⁴
Bethleem et vicecomes¹⁵ de castello Eraud, et Reginaldus de
Sagitta, Amfridus de Turona; sub Turona escambiatores. Ad
extremum, super portum archiepiscopus¹⁶ Pisanus cum Pisanis,
tandem Lombardi.

*Capella in honorem beati Thomæ martyris apud Achon fabri-
cata est.*

Chapel at Circa dies istos, cum primum obsessa fuisset Achon, capel- Id.
Acre built lanus quidam nomine Willelmus natione Anglicus, Radulphi
in honour de Diceto Londoniensis decani familiaris, dum tenderet Jero-
of S. Tho- solimam, votum vovit, quod si prospero cursu portum Achon
mas of Can- intraret, beato Thomæ Martyri sumptibus suis capellam con-
terbury. strueret, et procuraret ibidem ad honorem martyris cimite-
rium consecrari, quod ita factum est. Multis igitur ad capellæ

¹ Here four leaves have been torn from MS. B. The gap is supplied by eight leaves, written in a hand of Parker's time. The text has been taken from C., collated as usual with O. W.

² Erard Count of Brienne.

³ Henry I. Count of Bar-le-Duc.

⁴ William II. Count of Chalons.

⁵ Philip de Dreux.

⁶ Thierry.

⁷ Theobald V. Count of Blois.

⁸ Ralph I.

⁹ Roger de Waurin.

¹⁰ Ralph of Issoudun, afterwards Count of Eu.

¹¹ Raymond II.

¹² Otho III.

¹³ Frederick V.

¹⁴ Albert the Hermit.

¹⁵ William de la Rochefoucauld.

¹⁶ Ubaldo Lanfranchi.

Diceto, col. 654. servitium undique concurrentibus, iudicio Christianitatis idem A.D. 1190. Willelmus prioris nomen accepit. Qui ut se militem Christi devotum ostenderet, pauperum præcipue curam gerebat, et sepeliendis corporibus, tam fataliter discumbentibus¹ quam gladio interfectis, operam diligenter impendere satagebat.

De principibus exercitus Salaadini.

Id. In Achon civitate sub Saladino principes hi fuerunt. Leaders of Caracos, quem Corbaran in obsidione Anthiochiæ militem Saladin's fecerat, qui etiam Salaadinum nutrit; et cum eo Gemaladin, army. Gurgi, Suchar, Simcordoedar, Belpagessemin, Fecardincerus, et Cerantegadin. In exercitu autem ejus hi principes fuerunt; quatuor fratres ejus, Saphadin, Felkedin, Sefelselem, Melcalade; tres filii Salaadini, Miralis, Melkaledh, Melcalethis; duo nepotes ejus; Itechaedin, Benesemedin, Coulin, Claisar, Bederim, Mustop, Hazadinnersel. Hi omnes habent² in sua potestate has provincias, Joramenses, Rotasienses, Birenses, Persas, Turcos, Hemienses, Alexandriam, Damietam, Halapitos, Damacenos, totam terram ultra Eufraten usque mare rubrum et ultra versus Barbariam. Methaleth sub se habet Babiloniam, et quatuor fratres Salaadini habent sub se Abesiam, Leemen, et Mauros, et Nubiam. Caisar Ascaloniæ amiras, Bedredin amiras est Nazared et Neopolis et Bamele; Mustop, Lice et Maruth;³ Hazadinelser, Montis-Regalis et Gracci;⁴ Corisin, cujusdam partis Armeniæ; et⁵ his omnibus præest et dominatur Salaadinus.

Ut machinæ Christianorum a Saracenis sunt combustæ.

Id. col. 656. Eodem anno ignis Græcus, a Saracenis intra Achon civitatem The obsessis extra projectus, tres machinas, quas Christiani magnis engines of sumptibus construxerant ad urbem subjugandam, in momento the Crusaders destroyed by temporis brevissimi funditus concremavit, et omnia tertio Greek fire. nonas Maii in cinerem redegit.

De proditoribus Christianitatis.

Id. col. 655. Eodem tempore Anserius de Monte-Regali [detexit] prodi- Traitors in tionem quam fecerant ipse et episcopus Beluacensis, comes the Crusading Robertus⁶ frater ejus, Guido Dimpere, Landegravus, et comes army. de Gelres, unde ceperant a Salaadino triginta duo milia begantiorum et centum marcas auri. Et præterea Landegravus habuit quatuor camelos, duos leopardos, et quatuor accipitres;

¹ *discumbentibus*] decumbentibus, O. W., as Diceto.

² *habent*] sunt, C.

³ So also the MS. of Diceto, for *Baruth*.

⁴ Kerak.

⁵ *et*] ex, C.

⁶ Robert II., Count of Dreux.

A.D. 1190. his et aliis donis corrupti, distulerunt insultum, et castella sua Diceto, comburi permiserunt. col. 655.

Litteræ regis Ricardi pro cancellario suo.

Letters patent of Richard requiring obedience to the chancellor. f. 165 b. Eodem tempore Ricardus rex Angliæ omnibus fidelibus suis Id. per Angliam constitutis literas in hæc verba direxit: "Ricardus Dei gratia, et cetera. Mandamus vobis et præcipimus, quod sicut nos et regnum nostrum diligitis et vos ipsos et omnia quæ possidetis, sitis omnino intendentes dilecto et fidei nostro cancellario, Eliensi episcopo, super omnibus quæ ad nos spectant, et pro ipso faciatis sicut pro nobis faceretis si essemus in regno, de omnibus quæ ex parte nostra vobis dixerit. Teste me ipso apud Baionam."

De rectoribus navigii regis Ricardi et legibus in transgressores statutis.

Laws established by Richard in the Crusading ships. Circa dies istos Ricardus rex Anglorum per consilium mag- Benedict, natum suorum elegit Girardum archiepiscopum Auxiensem, et ii. p. 110. Bernardum episcopum de Baonia,¹ et Robertum de Sabulis, Ricardum de Canvilla, et Willelmum de Foret, et constituit eos justiciarios super totum navigium Angliæ, Normanniæ, Britanniæ, et Pictaviæ, quod iturum erat ad Terram Sanctam; et tradidit illis cartam suam in hac forma: "Ricardus Dei gratia rex Anglorum, omnibus hominibus suis per mare ad Terram Sanctam ituris, salutem. Sciatis nos de proborum [consilio] virorum has justicias statuuisse. Qui hominem in navi interfecerit, cum mortuo ligatus proiciatur in mare; si in terra interfecerit quemquam, cum mortuo ligatus confodiatur. Si quis convictus fuerit, quod cultellum ad alium percutientem extraxerit, aut quod alium ad sanguinem percusserit, pugnum perdat. Si autem palma percusserit, tribus vicibus mergatur in mari. Si quis etiam² socio opprobrium, convitium, aut odium Dei objecerit, quot vicibus ei convitatus fuerit, tot uncias argenti reddat. Latro convictus de furto, pix bulliens super caput ejus effundatur et pluma pulvinaris super caput ejus excutiatur ad cognoscendum illum, et in prima terra qua naves applicuerint proiciatur." Has autem constitutiones ab omnibus fore observandas, et quod singuli præfatis justiciariis obedirent, fecit sacramento confirmari. Quo facto, præcepit rectoribus navigii sui, ut³ protinus mare sulcantes apud Marsiliam venirent ad eum.

¹ Baonia] Barua, C.

² etiam] in, O. W.

³ ut... eum] Altered by Wen-

dover from Benedict. The mention of Marseilles is from Diceto, col. 655, 63.

Ut rex Ricardus apud Vizeliacum baculum et peram susceperit. A.D. 1190.

Benedict,
ii. p. 111.

Eodem tempore duo reges, Francorum videlicet et Anglo- Richard
rum, convenerunt apud Vizeliacum, ubi corpus ¹ Mariæ Magda- and Philip
lenæ requiescit, in octavis sancti Johannis Baptistæ; et per II. meet at
duos dies ibi moram fecerunt. Et rex Anglorum ibi peram Vezelay.
cepit² et baculum, in³ ecclesia sancti Dionisii. Deinde reges
cum tota multitudine profecti venerunt ad Lugdunum super They go
Rodanum; ubi cum ipsi et ⁴ maxima pars exercitus sui pontem to Lyons,
Rodani pertransissent, pons ille corruit et multos utriusque then
sexus submersit. Postea vero reges divisi sunt ab invicem
propter nimiam hominum multitudinem; non poterat enim locus
unus [eos] continere. Unde rex Francorum versus Jenuensem Philip to
civitatem iter arripuit, et rex Anglorum versus Messanam.⁵ Genoa and
Quo cum pervenisset, invenit ibi multos peregrinos, qui jam Richard to
propter diurnam⁶ moram quam ibi fecerant totum æs suum [Mar-
exponderant, quorum multos rex Ricardus retinuit, et ⁷ illos exer- seilles].
citui suo conjunxit. Cumque rex ibidem per dies octo moram
fecisset, sperans cotidie adventum navigii sui, fraudatus a de-
siderio suo, buccas decem magnas et novem⁸ galeias bene ar-
matas conduxit; quas propter moram navigii anxius intravit.
Et⁹ ne otiosus interim esse videretur, transivit cum manu Thence
armata et robusta [per insulam] sancti Stephani, et per Aquis Richard
leiam et per Montem-nigrum, per insulam sancti Honorati, per coasts to
civitatem de Meis, et per civitatem quæ dicitur Wintilimine. Nice, Ven-
Deinde transitum fecit per castellum quod Seine nuncupatur; and Sa-
et eodem die locutus est cum rege Francorum, qui ibi infir- vona.
mabatur. Quarta decima die mensis Augusti venit rex An- Aug. 14 at
glorum ad portum Delfini, et ibi per quinque dies moram fecit. Portofino.
Et ibi misit ad eum rex Francorum, rogans ut accommodaret
ei quinque galeias, et rex Anglorum obtulit illi tres, quas
rex Francorum recusavit. Deinde vigesima quarta die Augusti Aug. 24 at
venit rex ad portum qui Porteswere vocatur,¹⁰ qui media via Porto
est inter Marsiliam et Messanam; sicque loca pertransiens di- Ercole.
versa, intravit Tiberim, ad cujus introitum turris pulcherrima He enters
est sita. Et ibi venit ad regem Octavianus Ostiensis epi- the Tiber,
but refuses

¹ W. ins. *beate*, as Benedict.

² *cepit*] recepit, O. W., as Bene-
dict.

³ By omitting a sentence Wen-
dover confuses Richard's investiture
with Philip's.

⁴ *et . . sui*] cum majore parte
familiarum suarum, Benedict.

⁵ *Messanam*] an error for *Mar-
siliam*, which Benedict has.

⁶ *diurnam*] diurnam, C.; longam,
Benedict.

⁷ *et . . conjunxit*] This is Wen-
dover's.

⁸ *novem*] viginti, Benedict and
Hoveden.

⁹ *Et . . robusta*] This is Wen-
dover's.

¹⁰ *vocatur*] appellatur, O. W.

A.D. 1190. scopus, rogans illum¹ ex parte domini Papæ ut eum² visitaret; Diceto, col. 656.
 the Pope's quod facere renuens rex improperavit illi turpia de symonia Benedict, ii. 114.
 invitation et concupiscentia Romana et alia convitia multa; dicens quod
 to go to acceperant dcc. marcas pro consecratione episcopi³ Cenomanniæ,
 Rome. et pro legatione Willelmi Elyensis episcopi mille et quingentas
 marcas argenti; nec non ab archiepiscopo⁴ Burdegalensi, qui a
 He enters clericis suis accusabatur de crimine, pecuniam infinitam. Sic-
 Apulia que Romam visitare renuens, prope Capuam Apuliam intravit. Diceto,
 near col. 656.
 Capua.

*Ut rex Ricardus Arthurum nepotem suum hæredem sibi consti-
 tuerit.*

Payment of Per idem tempus rex Sciciliæ Tancredus, qui⁵ Willelmo Id.
 Tancred, regi successerat, ut regi Ricardo pacificaretur, dedit eidem
 king of regi pro relaxatione omnium rerum quas petebat, viginti
 Sicily to milia uncias argenti,⁶ et totidem uncias auri, pro quietâ
 Richard. clamantia testamenti quod rex Willelmus fecerat H[enrico]
 regi patri suo; et pro matrimonio, quod erat contrahendum
 inter Arthurum ducem Britanniae et filiam regis Tancredi.
 Richard Ubi etiam eundem Arthurum rex constituit hæredem suum
 declares legitimum si sine hærede moreretur. Quo⁷ facto, rex viam suâ (Not in
 Arthur his peregrinationis explere maturavit. Diceto.)
 heir.

*Ut regina Alienora a filio recedens Berengariam cum eo reli-
 querit.*

Queen Eodem tempore regina Alienor filii sui regis iter prosecu- Diceto,
 Alienor tura, et transitum faciens per montem Jani et per Ytalie plana, col. 654.
 crosses the tandem⁸ ad filium pervenit. Cum quo quatuor dierum moram Id. col. 657.
 Great S. faciens, licentiata versus Angliam recessit, relinquens ibi Be-
 Bernard rengariam filiam regis Navariae, quam idem rex ducturus erat
 and brings in uxorem. Dederat namque rex⁹ regi Francorum decem milia Id.
 Berengaria to Richard. libras pro quietâ clamantia de sorore¹⁰ sua ducenda. Quo etiam
 Death of pacto rex Francorum calumniam, quam habebat in castello de
 the em- Gysorz et de toto Vegesin, in perpetuum relaxavit. Eodem anno,
 peror Fre- Frethericus Romanorum imperator annum agens imperii qua- Id. col. 655.
 derick I. dragesimum, dum per Bulgariam Jerosolimam tenderet et ab

¹ illum] eum, O. W.

² eum] illum, O. W.

³ Hamelin.

⁴ Helias de Malemort.

⁵ qui . . successerat] Added by Wendover.

⁶ argenti] auri, Diceto.

⁷ Quo . . maturavit] This sentence is Wendover's.

⁸ tandem . . pervenit] Introduced by Wendover, to join on the two paragraphs of Diceto about Queen Alienor. Below licentiata is introduced.

⁹ O. W. add Ricardus

¹⁰ Alesia.

Diceto,
col. 655.

Yconio versus Antiochiam iter faceret, in fluvio, qui Saphet A.D. 1190. appellatur, exercitu suo salubriter transeunte, solus equo decedens submersus est. who is drowned in the Selef.

Ut beatus Thomas martyr rectoribus navigii regis Ricardi apparuerit.

Benedict,
ii. p. 116.

Eodem anno navigium regis Angliæ, per mare multis fatigatum periculis, cum versus Ulixebonam velificarent, et præterissent quandam terram in mari protensam quæ Godester appellatur, et præterissent Britanniam, habentes sanctum Mathæum de Finibus Terræ in sinistra parte et mare magnum quo itur Jerosolimam¹ in dextra, dimiserunt Pictaviam et Gasconiam in sinistra parte navigii. Et cum venirent² in mare Hispannicum, die Dominicæ Ascensionis, invasit navigium tempestas valida et horribilis, et separatum est ab invicem in momento. Et dum tempestas sæviret, et omnes, dum tribularentur, clamarent ad Dominum, beatus Thomas martyr Cantuariensis archiepiscopus per tres vices tribus personis, quæ erant in nave Londoniensium, visibiliter apparuit, dicens eis, "Nolite terreri; ego enim et beatus martyr Eadmundus et sanctus confessor Nicholaus constituti sumus a Domino hujus navigii regis Angliæ defensores. Et si homines et hujus navigii rectores a pravis operibus se custodierint, de præteritis etiam poenitentiam egerint, dabit illis Dominus prosperum iter, et in semitis suis gressus eorum dirigerentur." His itaque sub trina repetitione auditis, beatus Thomas evanuit, et protinus tempestas cessavit. Fuerunt autem in hac navi³ Willelmus filius Osberti, et Gaufridus aurifaber, et⁴ cum eis cives Londonienses multi; qui jam præterierant Ulixebonam et caput sancti Vincentii, et pervenerant prope civitatem Silvæ, quæ tunc temporis ultima erat Christianitatis in Hispannia; et erat ibi adhuc Christiana fides novella, utpote quæ in anno proximo præterito facta est Christicola et de manibus Paganorum erepta. Cumque prope civitatem navigassent, cognoverunt per indicia notissima, quod Christiani ibi habitarent; navis Londoniensis illo se contulit, et cum magno honore ab episcopo et aliis omnibus recepti sunt. Erant autem in navi illa plus quam quater viginti juvenes bene armati, quos retinuit in servitio suo præ timore

¹ *Jerosolimam*] An erroneous alteration of *Hiberniam*.

² *venirent*] venissent, O. W. as Benedict.

³ O. W. insert "qui dicebatur Willelmus cum Burba."

⁴ *et . . multi*] An introduction, as Benedict merely speaks of these two as being "cives Londoniæ."

A.D. 1190. imperatoris de Maroch¹ populus civitatis et rex Portugalensis, Benedict, Saneho I. facientes eis omnimodam securitatem de stipendio pro voto ii. p. 118. retains the competent, et insuper quod ex abundanti magnam eis munificentiam providerunt. Decem² præterea naves regis Angliæ against the Londoners against the emperor of Morocco. nimis cum suis rectoribus huc atque illuc dissipatæ, tandem, Domino ducente, ad civitatem Ulixebonam pervenerunt, ascendentes per fluvium qui Tagus nuncupatur. Deinde archiepiscopus³ Auxiensis, Robertus de Sabulis, Ricardus de Canvilla, Id. pp. 115, et Willelmus de Forz, transeuntes cum navigio inter Affricam¹²⁴. et Hispaniam, post tempestates quamplurimas, in octavis [Assumptionis] sanctæ Mariæ ad Marsiliam pervenerunt, cum toto navigio sibi commisso; ubi Anglorum rege [non] invento, moram ibi fecerunt propter quosdam navium necessarios apparatus.

The fleet reaches Marseilles. Aug. 22.

Ut B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus et quidam alii apud Tyrum applicuerunt.

Arch-bishop Baldwin, bishop Hubert, and R. de Glanville reach Tyre. John, bishop of Norwich, returns home. Eodem tempore B[aldewinus] Cantuariensis archiepiscopus, Diceto, Hubertus Saresberiensis, et Ranulfus de Glanvilla quondam col. 656. Angliæ justiciarius, qui prævenerant⁴ regem Angliæ, versus Jerosolimam itinere recto tendentes, a sinistro Sciciliam reliquerunt, et post pericula multa tandem circa festum sancti Michaelis apud Tyrum applicuerunt. Johannes vero episcopus Benedict, Norwicensis Papam adiit; et accepta licentia Dominicam ibi ii. p. 115. crucem deposuit, et sic sacellis⁵ evacuatis ad Angliam rediit absolutus.

De conflictu inter reges apud Messanam.

Philip received by Tancred at Messina. Eodem tempore rex Francorum Philippus, decimo sexto Diceto, kalendas Octobris, apud Messanam applicuit, et hospitatus est col. 656. in palatio regis Tancredi. Rex vero Ricardus, superveniens nono kalendas ejusdem mensis, ingressum⁶ civitatis habere non

¹ There is a reference here to a note in the margin, "Marok, id est, "Cartago."

² Decem] novem, Benedict.

³ The archbishop's name is introduced from the previous mention of him in Benedict, p. 115. His name was Gerard de la Barte.

⁴ prævenerant] so O. W.; venerant ad, C.; qui . . . Angliæ is introduced by Wendover.

⁵ sacellis evacuatis] Added by Wendover. A later hand puts *clitellis* in the margin. The Hist. Anglor. has *clitellis*.

⁶ This, which is a different account of the affray from what is given in any of the other chronicles, is peculiar to Wendover. It has considerable similarity to what Newburgh gives, iv. 12.

(Not in
Diceto.)

potuit; Francigenæ enim metuebant, ne victualia duobus regi- A.D. 1190.
bus sufficerent, quos multitudo maxima sequebatur. Quod cum Opposi-
rex Ricardus cognovisset, misit marescallos suos ad majores tion to
civitatis, petens ut exercitui suo victualia venderent, ne escarum Richard's
penuria laboraret. At cives portas aperire et benigne tantum entrance.
principem recipere volentes occurrerunt cum gaudio; Franci
vero non permiserunt, sed armati muros ascendentes, portas
defendere laborabant. Quo facto, rex Ricardus jussit exercitui
suo ad arma convolare, sibi et suis ingressum hostibus in-
vitis præparare; qui ilico præceptis regiis obtemperantes Skirmish
valvas invaserunt, multisque Francigenis interfectis, violenter between
intraverunt, atque prævio rege omnes in fugam compulerunt. the armies,
Hoc factum cum pervenisset ad aures regis Francorum, maxi- and lasting
mam adversus regem Anglorum indignationem in animo con- quarrel
cipiens, nunquam eam deposuit quamdiu supervixit; veruntamen between
eodem die colloquium habentes pacificum nullam omnino men- the two
tionem de rebus gestis fecerunt. kings.

Ut rex Ricardus quasdam munitiones subjugaverit.

Diceto.
col. 656.

Eodem tempore octavo kalendas Octobris, rex Francorum Philip
naves ascendit; sed quoniam ventus erat contrarius, ipsa die starts, but
Messanam rediit. Et rex Ricardus pristina die kalendas returns to
Octobris transiit fluvium qui Far dicitur, et cepit in Calabria Messina.

locum munitissimum qui Labamare appellatur, posuitque in Capture of
eo sororem suam Johannam quondam Sciciliæ reginam.¹ In Labamare
crastino autem cepit castellum inter Kalabriam et Messanam, (Bagnara)
quod monasterium Grifonum nuncupatur; ubi Grifones insultum and Mate-
facientes in Hugonem Brunum comitem Marchiæ a rege griffon by
Ricardo repulsi sunt. Qui, januis clausis,² ad propugnacula Richard.

murorum se conferentes, homines et equos regis occiderunt,
et quosdam vulneraverunt. Tunc rex iratus portas civitatis
confregit, et civitatem cepit, hominesque suos in ea posuit

Id.col. 657. dederunt de pace observanda³ majores civitatis. Quo facto,
firmavit ibi castrum, quod Mategriffum appellavit.⁴ Tunc

Id.col. 656. habitum est concilium provinciale⁵ apud Westmonasterium, Council at
præsidente Willelmo Elyensi episcopo et Apostolicæ sedis Westmin-
legato, idibus Octobris, in⁶ quo pauca vel nulla provisa sunt ster under
de ædificatione ecclesiæ Anglicanæ. the legate.

¹ O. W. add "et rediit ad Mes-
sanam," as Diceto.

² O. W. and the Hist. Anglor.
add *civitatis*, as Diceto.

³ *observanda*] servanda, O. W.,
as Diceto.

⁴ *appellavit*] appellatur, O. W.

⁵ *provinciale*] regionale, Diceto.

⁶ *in . . Anglicanæ*] Added by
Wendover.

A.D. 1190. *Ut ecclesia Normannica a servitutis jugo fuerit liberata.*

Freedom granted to the church in Normandy. Circa dies istos ecclesia Dei in Normannia de longo servitutis jugo liberata est, glorioso rege Ricardo annuente et omnia disponente. In primis determinatum est et a rege concessum de clericis, quod nulla occasione a sæcularibus capientur potestatibus, sicut fieri consueverat, nisi pro homicidio, furto, incendio, et hujusmodi enormi flagitio. Qui continuo, cum requisiti fuerint a iudicibus ecclesiasticis, quieti et sine mora in curia reddentur ecclesiastica judicandi. Item generaliter omnes de fidei læsione vel juramenti transgressione quæstiones in foro ecclesiastico tractabuntur. Item quæstiones de dote vel donatione propter nuptias, quando mobilia vel se moventia petuntur, ad ecclesiam referuntur. Item in ecclesiis conventualibus abbates vel priores aut abbatissæ cum consensu¹ episcopi eligantur. Item nulla fiat recognitio in foro sæculari,² si carta vel alio modo elemosinatam esse possessionem viri ecclesiastici probare poterint, sed ad ecclesiasticos iudices remittentur. Item distributio rerum, quæ in testamento relinquuntur, auctoritate ecclesiæ fiet; nec decima pars, ut olim,³ subtrahetur. Item de bonis clericorum, etsi dicantur fuisse usurarii, vel quocunque mortis genere præventi, nihil pertinet ad sæcularem potestatem, sed episcopali auctoritate in opera pietatis distribuuntur. Item quicquid laici in vita sua [donaverint] vel quocunque titulo a se alienaverint, etsi usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur; quæ vero post mortem non alienata [invenientur], si recognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur. Item si mortuus habuerit aliquod vadium, unde sortem suam perceperit, portio ipsius libera ad eum qui invadiavit, vel ad hæredes ipsius, revertetur; idem fiet de portionibus uxoris et filiorum ejus post mortem ipsorum. Si quis enim subitanea morte vel quolibet casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus ecclesiastica auctoritate fiet.

Diceto,
col. 657.

De morte B[aldewini] Cantuariensis Archiepiscopi.

Death of archbishop Baldwin at Acre. His property dis- Eodem tempore Cantuariensis Archiepiscopus, dum apud Id.col. 658. Achon in extremis laborasset, omnia sua ad subventionem Terræ Sanctæ legavit. Post cujus decessum Hubertus Saresberiensis episcopus, ab eo executor constitutus, fideliter bona ipsius bona⁴ erogatione distribuit. Et de castrorum excubiis

¹ *consensu*] assensu sui, O. W.

² A passage is omitted here which is given in Diceto.

³ *ut olim*] om. W.

⁴ *bona*] pia, W. and the Hist. Anglor., as Diceto.

Diceto, col. 658. summopere sollicitus, militibus viginti et servientibus quinquaginta, sicut decreverat idem archiepiscopus adhuc vivens, per dies plurimos debita stipendia persolvit; pauperum semper curam agens, erga destitutos auxilio misericordiae¹ oculos² re-flectens, officium boni præsulis per omnia implens. Civitas vero Acon Christianis post multos insultus fortiter restitit, quia muris, gentibus, et machinis satis erat munita; et Sa-laadinus circa obsidionem exercitum suum undique con-globatum habebat. Unde tam de subtractione Christianorum quam de amissione³ ibidem mortuorum exercitus Christi erat nimis imminutus;⁴ veruntamen Christiani de consolatione Christi confidentes molestias obsidionis et labores usque [ad] adventum regum sperant se posse sustinere, si videlicet circa sequens Pascha venerint; sin autem, et pecunia deficiet, et spes terrenæ consolationis evanescet.

De superbia Willelmi Elyensis episcopi et Angliæ Cancellarii.

Benedict, ii. 106. Sub his diebus Willelmus Elyensis episcopus, Angliæ justi-ciarius et Apostolicæ sedis legatus, fecit turrim Londoniarum fossato profundissimo circumcingi, sperans se posse Tamisiam fluente in urbem ducere; sed post multos de fisco sumptus se laborasse inutiliter comprobavit. Erat⁵ idem cancellarius maxi-mus inter omnes occidentales, rex et sacerdos in Angliā; qui omnia in⁶ nihilo ducebat, cum episcopali tantum dignitate non contentus, nimis alta se sapere denotavit. In prima namque litterarum suarum fronte vanitatem et elationem expressit, cum dixit, "Willelmus, Dei gratia Elyensis episcopus, domini " regis cancellarius, totius Angliæ justiciarius, et Apostolicæ " sedis legatus, salutem," etc. Has autem dignitates, quas pretio obtinuerat, immoderato excessu exercuit, volens sacellos, quos in earum impetratione evacuaverat, reficere. Pecuniam suam distribuit ad mensam, ut iterum rediens cum usuris utique extorqueret illam. Nam legationis officium, quod mille fuis-argenti libris adquisierat, adeo immoderate peregit, ut omnibus Angliæ ecclesiis tam conventualibus quam cathedralibus fieret onerosus, siquidem mille et quingentis per Angliam evectus equitaturis, clericorum stipatus catervis, militumque vallatus

A.D. 1190.
tributed by
Herbert
bishop of
Salisbury.
Stubborn
resistance
of Acre.

The legate
surrounds
the Tower
f. 166 b.
with a
moat.
His power
and pride.

S. Luc.
xix. 23.

¹ *misericordiae*] C. has nūc, a blunder for mie, which O. has.

² *oculos*] oculo, C.

³ *amissione*] omissione, C.

⁴ *imminutus*] immunitus, C.; di-minutus, Diceto. This is from the

letter of Bishop Hubert given in Diceto.

⁵ O. W. add *præterea*. This account of Longchamp is made up partly from the letter of Bishop Hugh Nonant, in Benedict, and partly seems to be Wendover's own.

⁶ *in*] pro, O. W.

A.D. 1190. agminibus, omnia fere, quæ episcopali reverentiæ congruunt, prætermisit. Illi omnes filii nobilium astabant in mensa, Benedict, quos suis neptibus¹ et consanguineis puellis copulavit per ii. p. 216. matrimonia, felices se æstimantes, quos familiares habebat. Non fuit terra venalis, quam non emeret; ecclesia vel abbatia vacans, quam non daret aut retineret; custodia castellorum aut villarum, quam vel metu aut pretio non obtineret. His autem et his similibus multis terrorem incussit. Siluit reg- (Not in num Angliæ a facie ipsius, nec fuit qui obmurmuraret, cum Benedict.) sibi in Anglia nihil ad expugnandum restaret. Sequebantur illum

Hor. Ambubagiarum collegia, pharmachapolæ,
i. Sat. 2, 1. Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne;

ut illi omni musicorum genere et modulationibus vocum obsequeretur in terris, sicut angeli sancti Deo omnipotenti obsequuntur in cælis. Hoc autem fecit totum, ut cum Domino a pari contendere videretur. Sed hæc omnia quem finem sint habitura, sequens relatio, cum id tempus obtulerit, non tacebit.

Council at W[illelmus] Elyensis episcopus legationem adeptus, Lon- Diceto,
Westmin- doniis apud Westmonasterium concilium celebravit. col. 656.
ster.
Obituary. Obiit W[illelmus] Wygorniensis episcopus, et W[alterus] (Not in abbas Westmonasterii, quinto kalendas Aprilis. Obiit Diceto). in eodem anno Ranulphus de Glaneville.

De morte multorum apud Achon.

Deaths at Anno Dominicæ Nativitatis mxcxi. Post mortem venerabilis Cogges-
Acre. patris B[aldewini] Cantuariensis archiepiscopi, in obsidione hale, p. 29
Achon defuncti [sunt] nobiles² et in omni probitate experti (ed Steven-
milites, Randulfus de Fulgeres, comes Robertus³ Perticensis, son).
Theodbaldus Blesensis comes, Stephanus frater ejus comes,⁴ et
filius⁵ imperatoris Frezerichi, comes⁶ de Ferariis, comes Ro-
bertus Leycestrensis, Randulfus de Glanvilla, Radulfus de Alta-
ripa archidiaconus Colecestrensis, et alii⁷ innumerabiles cum
eis ex aeris nimia corruptione ut dicunt; reges vero Francorum
et Anglorum in Scicilia moram fecerunt donec⁸ veniret tempus

¹ neptibus] neptis, C. O.	He is erroneously called Conrad by
² nobiles . . . milites] Inserted by	Coggeshale and Benedict.
Wendover.	⁶ William.
³ Robertus] An error for Rotrodus;	⁷ The Hist. Anglor. inserts "multi
but so also Coggeshale.	" mihi ignoti."
⁴ Stephen Count of Sancerre.	⁸ donec . . . evitare] per totam hye-
⁵ Frederick V. Duke of Swabia.	mem, Coggesh.

(Not in
Cogg.)
Cogges-
hale, p. 29.
vernale quo possent tutius maris pericula evitare. Hic autem A.D. 1191.
parva¹ est historialis anticipatio. Eodem tempore Clemens Death of
Papa cum² sedisset anno uno et mensibus duobus, diem clausit Pope Cle-
extremum; cui successit Cælestinus, qui antea Jacinctus ment III.
vocabatur. Cælestine
III.

*Ut rex Francorum Philippus et rex Anglorum Ricardus apud
Messanam naves ascenderint.*

Diceto, Eodem anno, quarto³ kalendas Aprilis, rex Francorum apud The two
col. 659. Messanam naves ascendit, atque⁴ versus Jerosolimam via recta kings sail
Id.col. 660. vela direxit. Rex vero Ricardus, quarto idus Aprilis, in magna from
Id.col. 661. gloria illum secutus, habuit in comitatu suo tredecim buccas, Messina.
triplici velorum expansione velificatas; habuit præterea centum
Id.col. 660. naves onerarias et quinquaginta galeas triremes. Qui circa diem Conquest
vicesimam Rodos insulam subintrans, decursis decem diebus, of Cyprus
apud Ciprum applicuit. Cursac autem dominus insulæ, qui se by Richard.
Imperatorem nominavit, in manu forti et armata regi portum
prohibiturus occurrit, et homines naufragos regis quam
plurimos cepit, spoliavit, et in carcerem fame perituros reclusit. Cursac
Unde rex Anglorum magnificus, ira succensus, iniit cum (Isaac
hoste jam dicto congressum; a quo festinam adeptus victoriam, Commenus)
ipsum victum et vinctum retinuit et filiam ejus unicam, and his
totamque Cipri insulam cum universis munitionibus suæ sub- daughter
didit ditioni. Cursac cum rege pactum iniit, ne ferreis detine- (Bour-
retur in vinculis; quod rex pactum observans, eum compedibus gogne)
fecit arctari argenteis, et in castello prope Tripolim, quod captured.
Margeth appellatur, retrudi præcepit; filiam autem ejus re- He is im-
tinuit, cum duabus reginis in thalamo suo honorifice custo- prisoned at
Cogges- ditam. Rex autem sapientissimus, ob sui suorumque recrea- Merkeb.
hale, p. 31. tionem ac victualium aggregationem recentium post tædiosam
maris vexationem, ibi sine alicujus dispendio pausare decre-
verat. Sed præfatus Cursac videlicet interdixit ne fines suos
ingredi attemptaret. Interdixit⁵ insuper ne quis suorum
exercitui regis Anglorum victualia venderet aut exponeret res
(Not in
Cogg.)
Cogges-
hale, p. 31.
venales. Unde⁶ regis animum ad iracundiam provocans, com-
pulsit illum ut præfatam ei injuriam irrogaret. Tandem vero
cum totius insulæ thesaurum obtinuit, et ibidem omnia pro Marriage of
voto disposuisset, desponsavit ibi filiam regis de Navaria, Richard

¹ parva] parumper, Hist. Anglor.

² cum . . . duobus] Added by
Wendover.

³ quarto] tertio, Diceto.

⁴ atque . . . direxit] Added by
Wendover.

⁵ Interdixit] Indixit, C. O. W.

⁶ Unde . . . irrogaret] Introduced
by Wendover.

A.D. 1191. nomine¹ Berengariam, quam regina Alienor ad eundem regem Cogges-
with Beren- adduxerat in Scicilia commorantem. Eodem tempore Papa hale, p. 31.
garia of Cælestinus consecravit [in] imperatorem Henricum, filium Id. p. 29.
Navarre. Fretherici imperatoris, in Paschali solemnitate, feria² quarta.
Henry VI. Eodem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.
emperor. Idem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.
Death of Philip, Idem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.
count of Idem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.
Flanders. Idem tempore comes Flandrensis Philippus, cum rege Fran- Id. p. 30.

*Ut G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus apud Doveram
in carceratus fuerit.*

Consecra- Per idem tempus, ex mandato summi Pontificis, Bartholomæus Diceto,
tion of Turonorum archiepiscopus Gaufridum Eboracensem electum col. 662.
Geoffrey episcopum consecravit. Qui post consecrationem suam ad
Plantage- Angliam tendens, apud Doverum cum suis applicuit. Mathæus Cogges-
net, elect de Clere, vicecomes illius comitatus, paulo ante litteras Wil. hale, p. 30.
of York, lelmi Elyensis episcopi cancellarii suscepit in hæc verba: Diceto,
by Bar- "Præcipimus tibi, quod si Eboracensis electus ad aliquem por- col. 662.
tholomew tum in balliva tua applicuerit, aut aliquis nuntiorum ejus,
archbishop "eum retineri facias, donec mandatum nostrum inde receperis.
of Tours. "Et similiter præcipimus, quod omnes litteras domini Papæ,
Opposition "aut alicujus magni viri, quæ illic venerint, facias retineri."
of the Mathæus igitur, cum archiepiscopi adventum cognovisset, non (Not in
chancellor segniter sibi injuncta cum consilio sororis³ episcopi Helyensis, Diceto.)
to his quæ tunc castellum custodiebat, peragens, per sex dies cum Id. col. 663.
landing in armatorum multitudine fecit in prioratu Sancti Martini ne-
England. quiter obsideri; quem etiam in tantum coarctavit ut vix ei
His shame- medio tempore victualia possent emendicata conferri. Nam
ful usage perfidorum malitia in deterius prorupte, milites Elyensis epi-
by the scopi cum armatorum multitudine venerunt ad ecclesiam præ-
chancel- fatam, cum fustibus et armis irruentes in archiepiscopum,
lor's orders firmiter indixerunt, ut de regno sine mora in Flandriam⁴ navi-
at Dover. gaturus exiret. Quod facere recusans, archiepiscopus stolam
in collo gerens, in manibus crucem bajulans, ab altaris cornu
per pedes per crura per brachia, colliso capite in pavementum,
violenter extrahitur, et per viam lutosam per loca immunda
cum clericis suis et viris religiosiis, qui de partibus multis ad
He is im- ipsum videndum convenerant, perductus est in castellum, et
prisoned in detrusus in carcerem per dies octo sub arcta custodia serva-
Dover Castle,

¹ nomine Berengariam] Introduced by Wendover.

² feria quarta] Introduced by Wendover. It is probably a careless introduction from Diceto, col. 659,

64. Diceto mentions Monday (feria secunda) as the day.

³ "Cui nomen Richeut," Giraldi Cambrens. Vita Arch. Galfr. iv., p. 388. (ed. Brewer.)

⁴ O. W. ins. cum suis, as Diceto.

Diceto, col. 663. batur. Quod audiens, episcopus Londoniensis¹ cum festinatione A.D. 1191 venit ad cancellarium, a quo post multas supplicationes, vix tandem obtinuit liberationem archiepiscopi, episcopatu suo toto² f. 167. loco pignoris obligato. Carcerem egrediens archiepiscopus, but released, Londonias venit, ubi ab episcopo Londoniensi et clero et and Cogges- populo honorifice susceptus est cum processione solenni. Hæc honourably hale, p. 30. profecto temeraria præsumptio postmodum in cancellarii dejectionem, ut in sequentibus dicitur, plurimum redundavit. London.

Nota eclipsim solis.

Id. Eodem anno, mense Junio, in vigilia Sancti Johannis Baptistæ, die³ Dominica, eclipsis solis apparuit circa diei horam the sun, septimam,⁴ et perduravit usque diei horam octavam, luna June 23. vigesima septima, sole in signo Cancræ existente.

Ut rex Ricardus⁵ navem quam dromund appellant ceperit.

Diceto, col. 660. Circa dies istos rex Francorum Philippus, duodecimo vide- Philip II. licet kalendas Aprilis, apud Achon applicuit; quem rex Ri- lands at Id. col. 661. cardus insecutus cum⁶ magna victualium copia apud Ciprum Richard Acre. Cogges- naves ascendit. Audiens autem exercitum Domini⁷ magna leaves hale, p. 31. famis inedia laborare apud Achon, ita ut sextarius frumenti Cyprus. sexaginta marcis venderetur, onustis navibus multis alimentorum copiis, tantæ calamitati miseris[que] succurrere maturavit. Qui dum prospero ventorum flatu versus Achon, quæ civitas antiquo vocabulo Ptolomaida dicebatur, vela dirigeret, octavo⁸. idus Junii apparuit illis navis quædam permaxima, His capture quam dromundam appellant, missa a Saphadino fratre Saladini of a Saracen vessel Soldani Babiloniæ de civitate Baruth, immensis referta divitiis; from Beyrout on its quæ obsessis infra urbem Achon paganis opem erat allatura. rout on its Diceto, col. 661. Erat præterea in navi illa ignis Græcus, serpentum ignitorum way to relieve Acre. plurima vasa plena, et robustorum hominum mille et quingenti, quorum suffragio navis muniretur. Instructis igitur in momento temporis regis Ricardi ad bellum agminibus, galearum concursu undique fit insultus acerrimus; sed navis, ventorum

¹ Richard Fitz Neal.

² O. W. Hist. Angl. ins. *quasi*, as Diceto.

³ *die Dominica*] Introduced by Wendover.

⁴ *septimam*] sextam, O. W. Hist. Anglor.

⁵ Here two leaves are wanting in W.

⁶ *cum . . copia*] Added by Wendover.

⁷ The MS. of the Hist. Angl. ins. above the line *regis Francorum*.

⁸ The date is from Diceto, col. 661, 47.

A.D. 1191. destituta solatio, immobilis permanebat. Tandem quidam re- Diceto, migum, mergendi sub aquis arte eruditus, natans sub latice col. 661. accessit ad navem et eam quantocius terebro perforavit; qua perforata, nauta, Christum habens tutorem, ad galeiam de qua exivit reversus, regi quod fecerat declaravit. Deinde modico tractu temporis aqua subintrans omnia navis tabulata transcendit et hominibus, qui prius in propugnaculis confidebant, spem evadendi prorsus ademit; quorum mille trecentos rex Ricardus in mari submergi præcepit, et ducentos vivos¹ reservavit.

Ut rex Ricardus apud Achon applicuerit, et de captione ejusdem urbis.

Landing of Richard at Acre. Rex Ricardus cum spolia navis omnia collegisset, prospero Id. cursu ad portum Achon, quo tendebat, appropinquavit. Denique sexto idus Junii, rege portum intrante, lituorum stridor, ductilium clangor tubarum, strepitus cornicinium horribilis littora repleverunt, terra per circuitum resonabat. Quod factum Christianos animavit ad pugnam, et Saracenis obsessis terrorem incussit, magnum principem advenisse declarans. Tunc rex Ricardus animi sui generositatem omnibus exponens, famelico exercitui victualia ministravit. His itaque² ita gestis, duo reges militaribus catervis³ ac populari stipati circa urbem petrarias et machinas alias locaverunt. Qui cum lapidum ponderositate et usu assiduo, diebus videlicet et noctibus, muros civitatis attrivissent, in stuporem conversi sunt infideles, nullam deinceps habentes fiduciam resistendi. Qui communicato cum suis consilio, de pace tractare coeperunt, talibus initis pacti- onibus, quod Salaadinus pro redemptione eorum veram Crucem, quam in bello ceperat, restitueret, et captivos Christianos mille quingentos, quos eligere vellent, redderet; et insuper septem⁴ milia bizantium ad præfatam pactionem augeret. Sic civitas cum armis et omnibus quæ in ea erant, salvis tantummodo corporibus Saracenorum, duobus regibus reddita est, quarto idus Julii. Veniente itaque die statuto, quo Salaadinus debuerat implere pactum regibus promissum, nihil de eo quod promiserat, adimplevit. In tanti igitur ultionem excessus circa duo milia sexcenti Saracenorum capitis animad- versione mulctati sunt; paucis de nobilioribus retentis pro dispositione regum, vinculorum pondere coartatis.

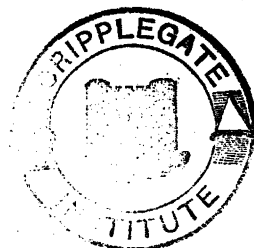
Surrender of Acre to the two kings.

¹ The Hist. Angl. adds *ad cautelam*.

² *itaque ita*] denique itaque, O.

³ *catervis*] om. O.

⁴ *septem*] septingenta, Cogg.

Ut rex Francorum invidia ductus ad propria remeaverit. A.D. 1191.

Diceto, col. 662. Subjugata itaque civitate, rex Francorum ad propria redire disposuit, quasi toto negotio consummato. Anxiebat enim supra modum, eo quod universa, quæ in exercitu Christianorum fiebant, regi Ricardo ascribebantur. Præstendens igitur rex æris inopiam et paupertatem, dixit se ibi diutius immorari non posse. Quod cum magnificus rex Anglorum Ricardus, cui ardens inerat desiderium negotium Crucifixi promovere, cognovisset, promisit se regi Francorum communicaturum quicquid in auro, et argento, victualiumque congregatione, quicquid in equis, armis, navibus possedit, medietatem; ita¹ videlicet ut inimicos Christi simul de Sancta Terra disperdere laborarent. Sed quoniam idem rex reditum suum immutabiliter ordinaverat, suisque reclamantibus, totoque Christianorum exercitu graviter consternato, cum paucis suorum repatriaturus naves ascendit. Suborta fuit enim inter reges dissensio, eo quod rex Francorum urbem Achon et reliquas quas capturi erant tradere Marchisio² de Monte-Ferrato voluerat, et regem eum constituere Terræ Sanctæ. Habuit namque idem Marchisius uxorem filiam³ regis Almarici, sororem scilicet reginæ Jerusalem, quæ jam defuncta fuerat, ut superius relatum est. Cujus voluntati rex Ricardus prorsus obstitit, ostendens rationabiliter justius fore regi Guidoni, regno jam pridem spoliato, regnum suum restituere, quam illo vivente alium subrogare; cum constaret, illum non per ignaviam vel concordiam amisisse, sed in gravi belli certamine ob hostium numerositatem ac sui exercitus paucitatem simul cum Cruce a Saracenis captum fuisse. Hoc nimirum inter prædictos principes discordiæ seminarium dinoscitur extitisse; cum tamen hæc discordia primo apud Messanam Sciciliæ civitatem inter eosdem pullulaverit, Ricardo rege urbem eandem manu armata contra regem obtinente et plurimos suorum prosternente, ob convicia et vexationes quas exercitus regis Francorum suo exercitui inferebat. Cernens itaque, ut⁴ jam dixi, rex Francorum diversæ nationis homines, qui ad loca sancta confluerant, se sub potestate regis Ricardi tradere, famamque probibatis ejus in dies excrescere, eo quod esset in thesauris locupletior, in donativis erogandis profusior, in exercitu numerosior, in hostium expugnatione ferocior, reputans pro alterius excel-

¹ ita . . . laborarent] Introduced by Wendover.

² Marchisio] marchio, C.

³ Isabella, daughter of Amaury by his second wife, Mary of Antioch.

⁴ ut jam dixi] Introduced by Wendover.

Philip desires to return home.

Causes of the quarrel between Richard and Philip.

A.D. 1191. lentiori gloria famam propriæ probitatis obfascari, maturius Cogges-
naves conscendit. His autem omnibus illud accessit, quod hale, p. 34.
comes Flandriæ jam obierat, cujus terram plurimum gestiebat.
Philip's Igitur juratoria cautione præstita, ne terram regis Angliæ vel
departure. principum qui cum eo ibidem remanebant invaderet, recessit.
Richard Rege autem recedente, rex Ricardus fecit fossari Achon, Diceto,
fortifies civitatis et murorum scissuras optime reparari, atque eam col. 662.
Acre. hominibus et armis egregie præmunivit.

De progressu regis Ricardi post captionem Achon.

Aug. 14. His ita gestis, gloriosus rex Ricardus, in vigilia Assump- Cogges-
The cities tionis Beatæ Mariæ, ad obsidendum et expugnandum maritimas hale, p. 34.
on the coast civitates de portis¹ Achon primus cum suis commilitonibus
taken by audacter progreditur, figique tentoria jussit, spectante e vicino
Richard. exercitu Salaadini; ubi duo milia septingentos² Saracenorum
damnaverant sententia capitali, ex his quos in Ptolomaida, id est
Achon, ceperant reges, ut³ superius est relatum. Quod ubi
Sarracenis innotuit qui urbes maritimas occupaverant, metu-
f. 167 b. entes ne simili rabie in eos sicut in Ptolomaidenses debaccharet,
diffidentesque de subventione Salaadini, qui pro redemptione
cæterorum postulata negaverat, relictis urbibus⁴ vacuis, diffu-
gerunt statim, cum regis adventum audierunt. Hoc idem illi,
qui in Caypha et in Cæsarea, in Assur et Jopen et Gaza et
Aschaloniam habitabant, egerunt. Sicque Deo volente actum
est, ut omnis illa regio maritima versus plagam illam cape-
retur, et capta a Christicolis inhabitaretur, licet non sine gravi
certamine belli; cum exercitus Salaadini semper a latere exer-
citus Christianorum subsequeretur, atque acies extremas in
locis angustioribus graviter infestaret; unde et de utroque
exercitu plurimi sæpius corruerunt. Munitis⁵ igitur civitatibus Cf. Bene-
jam dictis, rex magnificus Ricardus Achon rediit cum triumpho. dict, ii. 192.

De victoria inter Cæsaream et Jopen.

Letter of Sed hæc quæ diximus clarius elucescent, si epistolam⁶ regis,
Richard to quam W[altero] Rothomagensi archiepiscopo direxit pro eodem
the arch-

¹ portis] fossatis, Cogg.

² Cogg. adds *et quinquaginta*. O. and the Hist. Angl. have *dc.* for *dec.* Cogg. has *tria* for *duo*.

³ *ut . . . relatum*] Introduced by Wendover.

⁴ *urbibus*] urbis, C.

⁵ *Munitis . . . triumpho*] Intro-
duced by Wendover.

⁶ This letter is not given else-
where. Two other letters, written
by Richard after the battle of Ar-
souf, are given by Hoveden, iii. pp.
129, 130.

negotio, hic ponamus: "Ricardus Dei gratia rex Angliæ, A.D. 1191.
 "etc. Noveritis, domino rege Francorum ad propria remeato, bishop of
 "et ruinis scissurisque Achon civitatis reparatis, ad promo- Rouen,
 "vendum Christianitatis negotium et prosequendum¹ voti giving an
 "nostri propositum apud Jopen iter arripuimus, et nobiscum account of
 "dux Burgundiæ cum Francigenis, comes² Henricus cum suis, and pro- his victory
 "et multi alii comites et barones. Cumque inter Achon et gress.
 "Jopen plurimum esset spatium et tractus viarum prolixior,
 "apud Cæsaream tandem cum multo sudore gravique labore
 "nostrorum descendimus, et ipse Salaadinus in eodem itinere
 "de suis quamplurimos amisit: Cum populus Dei ibidem
 "aliquantulum repausaret apud Jopen, sumus iter propositum
 "prosecuti. Et nostra custodia præeunte et castra apud Assu- Battle near
 "ram metante, Salaadinus cum vehementi Paganorum incursu Arsouf.
 "super ultimam custodiam nostram impetum faciens, divinæ
 "miserationis gratia favente, a quatuor solummodo aciebus,
 "quæ in fronte ei oppositæ erant, compulsus est in fugam;
 "ipsumque fugientem per leucam unam sunt prosecutæ, tan-
 "tamque stragem de nobilioribus Saracenis illa die, videlicet
 "in vigilia Beatæ Mariæ, prope Assuram fecerunt, quantam
 "Salaadinus sexaginta³ annis transactis non sustinuit una die.
 "Deinde Jopen, Deo ducente, pervenientes, villam fossatis et
 "muris firmavimus, in proposito habentes, ubicumque pote-
 "rimus attingere, Christianitatis negotium pro posse nostro
 "promovere. Post diem vero prædictæ confusionis non est
 "ausus Salaadinus cum Christianis cominus congregari; sed ad
 "trucidandos crucis amicos, sicut oves occisionis, insidiatur
 "occulte, quasi leo in spelunca sua. Audito autem quod nos
 "apud Ascalon maturo gressu tenderemus, ipsam evertit et
 "ad terram funditus prostravit; totamque Siriam, quasi totius
 "consilii et auxilii beneficio destitutus, jam deserit et con-
 "temnit; unde bonæ spei sumimus argumentum, quod in
 "brevis, Domino annuente, plenius recuperabitur hæreditas
 "Domini. Valetè, valetè."

Ut rex Ricardus Henrico nepoti suo regnum Jerusalem dederit.

Reverso igitur, ut prædictum est, apud Ptolomaidam rege Richard
 Ricardo, dedit Henrico nepoti suo regnum Jerosolimitanum gives the
 Cogges- cum uxore⁴ Marchisii de Monte-Ferrario, utpote hærede totius kingdom to
 hale, p. 35. regni, sorore⁵ ejus regina Jerusalem jam defuncta. Hoc idem Henry of Cham-
 pagne,
 with the
 consent of

¹ *prosequendum*] prosequendi, C.

² i.e. Henry of Champagne.

³ *sexaginta*] quadraginta, O.

⁴ Isabella, daughter of Amaury.

⁵ Sibilla.

A.D. 1191. libenter annuit Guido de Lezinant, olim rex ejusdem regni, Cogges-
 Guy of pro stabilitate pacis, collata sibi insula Cipri, quam a rege hale, p. 36.
 Lusignan, insulæ ejusdem nuper guerra rex Anglorum obtinuerat, ejus
 who is homagio inde recepto. Marchisius autem nuper ab Assesinis Diceto,
 made king Asarcidis interfectus est apud Tyrum; unde regnum Jeroso- col. 667.
 of Cyprus Asarcidis interfectus est apud Tyrum; unde regnum Jeroso- (Not in
 Murder of limitanum uxori suæ, ut jam dictum est, jure hæreditario Diceto.)
 Conrad of debebatur.
 Montferrat,
 at Tyre.

Quomodo rex Ricardus omnes Terræ Sanctæ reliquias redemit.

Richard
 redeems
 the relics
 taken by
 Saladin.

Guidone¹ rege Jerosolimorum in bello cum Cruce Dominica
 olim capto, mox Saladinus urbem Jerusalem obsidione vallavit.
 Cives vero, qui in ea remanserant, ex infortunio animo con-
 sternati seque Saladino posse resistere desperantes, urbem ei
 protinus tradiderunt; at ipse neminem ex urbe egredi permisit,
 nisi se prius quilibet decem bisantiis redemisset. Divitibus
 autem se continuo redimentibus, inventi sunt septem milia
 in urbe, qui unde se redimerent non habebant; quorum cala-
 mitati cæteri compatientes, unanimi consilio acceperunt cruces
 aureas et argenteas, calices, et philaterna,² et Dominicum de-
 crustaverunt Sepulcrum, ac cætera quæ in ecclesiis ornamenta
 reperiebantur, et pauperes redemerunt. Collegerunt etiam
 omnes reliquias sanctorum, quas in locis sacrosanctis poterant
 invenire; et posuerunt eas in quatuor magnis eburneis capsellis,
 quas Salaadinus inter cætera, quæ sub civitate subacta occu-
 paverat, intuens, et quid in eis contineretur diligenter inqui-
 rens, jussit deferri apud Baldach et tradere Chaliphæ, ne
 Christiani de ossibus mortuorum gloriarentur ulterius, et cre-
 derent eos habere intercessores in cælis, quorum ossa venera-
 bantur in terris. Princeps³ autem Antiochenus et patriarcha⁴
 cæterique fideles, tanto thesauro nullo modo defraudari volentes,
 promiserunt sub juramento, se easdem reliquias redempturos
 quinquaginta duobus milibus bisantiis; et si pecuniam præfatam
 tempore constituto persolvere nequirent, easdem ei reliquias
 resignarent; unde factum est ut princeps Antiochenus præ-
 dictas reliquias secum tolleret sigillatas; et idcirco cuncti fideles
 Christianitatis magno dolore et animi mœrore consternati sunt,
 quia terminus a Salaadino præfixus jam instabat, princepsque
 præfatus reliquias sanctas secum detulerat, ut eidem, sicut eas
 receperat, redderet sigillatas. Quod gloriosus rex Anglorum
 Ricardus, cum esset apud Furbie,⁵ intelligens, et rem gestam ex

¹ I have not found the source of
 this chapter.

² *philaterna*] *philactaria*, O.

³ Bohemond III.

⁴ Heraclius.

⁵ "Probably *Herbia*, between
 "Ascalon and Gaza." Stubbs,
Itinerarium regis Ricardi, p. 357.

ordine recognoscens, mox pecuniam prænominatam pro sanctis A.D. 1191. reliquiis Salaadino persolvit, et sanctorum pignora devotus retinuit, quatinus sancti Dei, quorum ossa de manibus impiorum redemit in terris, ipsi suis intercessionibus animæ ejus subvenirent in cælis. Quælibet autem capsella tantæ capacitatis tantæque erat ponderositatis, ut vix a quatuor viris diutius portaretur.

De inventione Arturi regis Britonum famosissimi.

Cogges- Eodem anno inventa sunt apud Glastoniam ossa famosissimi Discovery
hale, p. 36. regis Britanniae Arthuri, in quodam vetustissimo¹ recondita sar- of the
cophago, circa quod duæ antiquissimæ piramides stabant erectæ, bones of
in quibus literæ [erant] exaratæ, sed ob nimiam barbariem et king Ar-
deformitatem legi minime potuerunt. Inventa autem sunt hac Glaston-
occasione. Dum enim ibidem effoderent, ut monachum quen- bury.
dam sepelirent qui hunc locum sepulturæ vehementi desiderio
in vita sua præoptaverat, quoddam reperiunt sarcophagum,
cui crux plumbea superposita fuerat, in qua exaratum erat;
“ Hic jacet inclitus Britonum rex Arthurus, in insula Avalonis
“ sepultus.” Locus autem ille paludibus undique inclusus,
olim insula Avalonis, id est pomorum insula, [est] vocatus.

Diceto, Eodem anno Robertus, Lincolnensis canonicus et Willelmi Robert
col. 659. Normanniae senescalli filius, Cantuariæ consecratus est Wygor- Fitz Ralph
niensis episcopus a Willelmo Apostolicæ sedis legato. bishop of
Worcester.

Quod rex Ricardus cancellarium habuit suspectum.

Circa dies istos pervenit ad aures regis Ricardi quod cancel- Letter of
larius in elationem devector regni negotia solus ordinare Richard
præsumpsit; hac autem ratione inductus litteras ad magnates concerning
Angliæ in hæc verba direxit: the chan-
cellor.

Diceto, “ Rex Anglorum Ricardus W[illelmo] Marescallo, G[alfrido]
col. 659. “ filio Petri, H[ugoni] Bardolf, et W[illelmo] Briwere appa-
“ ribus salutem. Si forte cancellarius noster negotia regni
“ nostri juxta consilium nostrum et aliorum, quibus regni
“ nostri curam commisimus, fideliter non tractaverit, præci-
“ pimus ut secundum dispositionem vestram de omnibus agen-
“ dis regni, tam de eschaetis quam de castellis, disponatis.
“ Valete.”

*Ut W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus summus in Anglia
sui constitutus.*

Id. Per idem tempus W[alterus] Rothomagensis archiepiscopus Letter
in Angliam veniens litteras regis tulit, ista continentes: “ Ri- giving full
powers to

¹ *vetustissimo*] *venustissimo*, C.

A.D. 1191. " cardus Dei gratia rex Anglorum W[illelmo] Mare scallo et Diceto, the arch- " aliis Angliæ apparibus salutem. Sciatis quod nos venera- col. 659.
bishop. " bilem nostrum W[alterum] Rothomagensem archiepiscopum
f. 168. " diligimus et de eo ad plenum confidimus, quem de peregrini-
of Rouen. " natione sua de consensu summi pontificis revocatum, propter
" defensionem et consilium regni nostri, ad vos duximus trans-
" mittendum. Unde vobis mandamus et firmiter præcipimus.
" quatinus in procurandis negotiis nostris ejus consilio omnia
" operemini, volentes et præcipientes, quod quam diu in pere-
" grinatione erimus, ipse cum consilio vestro et vos cum suo
" omnia disponatis."

Death of Clement III. Celestine III. The Coventry monks expelled. Hoc anno obiit Clemens Papa; cui successit Cæles- Id.
tinus, a quo Henricus imperator coronatur in vigilia
Sancti Johannis Baptistæ. Hugo de Nonaunt expulit Hoveden,
monachos de ecclesia Conventrensi, instituens ibi clericos iii. 168.
seculares.

De turpissima cancellarii dejectione.

Meeting of the nobles on Loddon bridge. Eodem tempore, ad instantiam comitis Johannis scilicet Diceto, fratris regis Angliæ, convenerunt apud pontem de Loedone col. 663.
inter Radingum et Widensores, die sabbati proxima post festum Sancti Michaelis, ad colloquium magnates Angliæ, de magnis et arduis regis et regni negotiis tractaturi. In crastino autem Id. col. 664.
tam archiepiscopus Rothomagensis quam Eboracensis, et episcopi omnes qui apud Radingum convenerant ut colloquio interessent, omnes illos qui auxilium vel consilium aut mandatum dederant ut archiepiscopus Eboracensis ab ecclesia extraheretur, indigne tractaretur, in carcerem truderetur, terribiliter candelis accensis excommunicaverunt, et nominatim Albertum de Marines, et Alexandrum Puintel. Deinde die Lunæ proxima, comes præfatus,¹ quia cancellarius ejus impetum metuebat, ad omnem suspicionem tollendam, in loco tutissimo prope castellum de Windeshores, sicut idem cancellarius petierat,² ad colloquium venire proposuit, facta ei securitate prius per manus episcopi Londoniensis. Sed cancellarius hac securitate non contentus, confestim fugiens, intra turrin Londoniarum sese recepit. Audiens autem comes quod fugerat cancellarius, venit et ipse Londonias. Sed cum ingredi vellet Benedict, civitatem, obvios habuit plures de familia cancellarii milites ii. 218.

All who had shared in the outrage on archbishop Geoffrey excommunicated.

Flight of the chancellor to the tower of London.

¹ præfatus . . . metuebat] Introduced by Wendover. | so O. Venire petierat et ad colloquium, C.
² petierat, ad colloquium venire]

- Benedict, ii. 218. Rogerum de Planes, virum nobilem, peremerunt. Sequenti
 Diceto, col. 664. vero die Martis, idem comes cum archiepiscopis, episcopis, Meeting of
 comitibus et baronibus in capitulo Sancti Pauli convenerunt; of nobles
 ac præsente¹ cancellario post longos tractatus Ricardo regi in St.
 fidelitatem juraverunt. In primis comes Johannes, ac deinde Paul's.
 duo archiepiscopi, et episcopi, et quotquot venerant comites
 Id. col. 665. et barones. Deinde die Jovis proxima habitum est colloquium Deposition
 ab orientali parte Londoniensis turris, præsentibus magnatibus of the
 præsatis, ubi assensu communi definitum est ut² talis de chancellor,
 Benedict, ii. 218. cætero in regno Angliæ non dominaretur, per quem ecclesia Oct. 10.
 Dei ad ignominiam et populus ad inopiam trahebatur. Ipse
 enim cancellarius et satellites ejus omnes regni divitias ita
 exhausserant, ut nec viro baltheum argento redimitum, nec
 feminae monile, nec viro nobili anulum, vel Judæo relinque-
 rent thesaurum vel quidlibet pretiosum. Thesaurum quoque
 domini regis adeo evacuaverant, ut in scriniis suis aut clitelis,
 nihil præter vasa vacua et claves possent de elapso biennio
 Diceto, col. 665. inveniri. Provisum est etiam, quod omnia castella, quæ pro³
 libitu suo idem cancellarius custodiæ satellitum suorum com-
 miserat, redderentur; et in primis ipsa turris Londoniarum.
 Hæc autem omnia cancellarius se facturum juravit.
 Id. His ita gestis, proxima⁴ die Jovis sequente, cum omni sup- He gives
 pellectile sua turrim egrediens, apud Bermundeseiam Tamense hostages
 flumen transivit; dati sunt in obsidatum Henricus et Osbertus for the
 fratres ejus,⁵ quousque castella redderentur; nam et ipse surrender
 juravit, quod ante castrorum redditionem non exiret a regno. of his
 castles.
 Benedict, ii. 218. Deinde Cantuariam veniens, et crucem peregrinationis susci- At Canter-
 piens, crucem legationis deposuit, quam per annum et dimi- bury he
 dium post mortem Papæ Clementis portaverat, in præjudicium resigns his
 tam Romanæ quam ecclesiæ Anglicanæ. Quo facto, Doveram legateship.
 Diceto, col. 665. perrexit, habens in comitatu Gilebertum Rofensem episcopum His at-
 et vicecomitem Cantia Henricum de Cornhelle; ubi latenter tempt to
 excæcare nautarum oculos se posse existimans, novum fraudis cross from
 genus invenit, virum in feminam convertit, dum vestem sacer- Dover in
 dotis in meretricis habitum commutavit. Tunica viridi femi- female
 Benedict, ii. 219. nea indutus, capam habens ejusdem coloris, peplum in capite disguise.

¹ *præsente cancellario*] Inserted by Wendover.

² This is introduced by Wendover into Diceto's account from the letter of bishop Hugh de Nonant, which is given by Benedict and Hoveden, as also the account of the

cancellor's disguise and seizure at Dover below.

³ C. inserts *ex*.

⁴ *proxima die Jovis*] die Veneris, Diceto.

⁵ Diceto adds "et Mathæus came-
 " rarius."

A.D. 1191. muliebre portans, pannum lineum quasi ad vendendum gerens, Benedict, ad mare descendit. Talibus deformatus antistes, cum sederet ii. 219. in littore super petram, auram¹ expectans feliciorem, nauta quidam cum muliere ludere volens, in femina stupens braccas invenit. Et vociferare incipiens dixit, "Venite omnes, venite," inquit, "et virum in femina mecum admiramini." Accurrunt mulierculæ multæ, et pretium panni quem ferebat venalem sollerter inquirunt. Cumque nihil responderet, ut qui Anglicanam non noverat linguam, cœperunt inter se confabulari, et dolum suspicantes, manus injecerunt in peplum, quo fauces tegebantur. Et submittentes a naso usque deorsum, faciem hominis viderunt nigram et nuper rasam. Clamorem utique ad sidera tollentes adinvicem, "Venite," inquirunt, "et lapi-
He is dis- covered and ill-treated, demus hoc monstrum, quod sexum utrumque deformavit." Et factus est ilico concursus virorum ac mulierum extrahentium de capite peplum, et trahentium eum prostratum per manicas et capicium, per arenam et saxa, non sine pontificis læsione. Servientes ejus tandem accurrunt, ut dominum liberarent, sed non potuerunt. Nam populus cum insatiabili corde illum persequens, verbis, alapis, et sputis dehonestatum, per plateas distractum in quodam cellario tenebroso sub carcerali custodia includunt. Sic utique factum est in derisum omni populo, qui utinam se solum et non sacerdotium inquinasset. Tractus est, qui archiepiscopum Eboracensem traxerat, captus qui ceperat, ligatus qui ligaverat, incarceratus qui incarcerationat; ut secundum quantitatem culpæ, quantitas pœnæ com-
but escapes mensurabilis haberetur. Tandem² spretis obsidibus atque jura- Diceto, mento quod fecerat, se non recessurum a regno Angliæ ante. col. 665. quam castella redderentur, idem cancellarius quarto kalendas Novembris in Normanniam transfretavit.

Nota rem inauditam.

Anecdote Eodem anno juvenis quidam de domo episcopi Londoni- Id. col. 666. of a hawk, arum, nisum quem habuit docuit cercellas propensius affec- which is tare. Itaque ad sonitum illius instrumenti, quod a ripatoribus³ sent by the thabur nominatur, subito cercella quædam⁴ alarum perniciter bishop of remigio evolavit; nisus autem illusus lupum quendam et London to lucium in undis natantem interceptit, invasit, et arripuit; et super earl John. aridam per spatium, sicut videbatur, quadraginta pedum sese

¹ *auram . . . feliciorem*] Inserted by Wendover, who has abridged the rest of this account. Wendover's words, though the sense is given in Diceto.
² *Tandem . . . Angliæ*] These are ³ C. ins. *vocatur*.
⁴ *quædam*] quendam, C.

Dieeto, col. cum nova præda recepit. Episcopus autem, insoliti casus A.D. 1191.
666. novitate stupefactus, nisum et lupum futuris sæculis memora-
bilem, undecimo kalendas Novembris, Johanni comiti trans-
misit.

De morte Reginaldi Cantuariensis electi.

Id. col. 667. . Anno Dominicæ Nativitatis mxcvii. Reginaldus Batoniensis Death of
episcopus, a monachis Cantuariensibus in archiepiscopum Reginald,
electus, decursis¹ a die denominationis ejus viginti novem bishop of
diebus, nativitatis Domini die, diem clausit extremum. Sepul- Bath, elect
tus est autem Batoniæ in ecclesia sua, prope majus altare. of Canter-
bury.

Ut rex Francorum de peregrinatione Parisius venerit.

Id. Per idem tempus rex Francorum a Jerosolimis rediens, Reception
sexto kalendas Januarii, Parisius solenni processione receptus of Philip
est. II. at
Paris,
Dec. 27.

Quod rex Ricardus Darum ceperit.

Cogges- Eodem anno post² Paschalem solemnitatem, rex Ricardus Richard
hale, p. 37. Darum adiit, castellum Christianitatis ultimum versus Babi- takes
loniam; quod diebus quinque obsidens armata manu cepit, Darum.
atque obsessos gravi pretio redemptionis abire permisit.

Ut rex Ricardus septem milia camelos opibus onustos ceperit.

Id. Post hanc victoriam venit ad regem Anglorum dux Bur- f. 168 b.
gundia cum exercitu Francorum,³ cui in præcedenti solenni- Hugh,
tate Paschali rex Ricardus triginta milia bisantiorum dederat duke of
ut esset cum eo ad expugnandum inimicos Christi; et con- Burgundy
silio inter eos habito statuerunt Jerosolimam adire. Cumque joins
rex cum universo exercitu pervenisset ad Castrum Ernaldi Richard
et Bethonoble juxta Emaus, ecce Bedewini, qui se regi Anglo- with the
rum obligaverant, nunciant magnam⁴ multitudinem negotia- French
torum ex Babilonia versus Jerosolimam tendere cum septem army.
milibus camelorum diversis opibus onustis; et hanc numero Richard
sitatem viri quique strenuissimi Saladini exercitus conduce- captures a
convoy
with 7,000
camels.

¹ *decursis*] decursus, C.

² *Post Paschalem solemnitatem*] ante Pentecosten, Cogges.

³ The Hist. Anglor. adds "cui

" auctoritate regis Francorum præ-

" erat, quasi dux et custos summus."

⁴ *magnam*] maximam, O.

A.D. 1192. bant. Quibus cum rex obviam processisset cum paucis armatis, Cogges-
juxta Rubeam-¹cisternam omnes prostravit; camelosque cum hale, p. 37.
opibus universis diripiens, exercitui suo in maxima prodigali-
tate distribuit. Deinde ad castellum præfatum regrediens,
præsidium armatorum in singulis civitatibus collocavit.

*Nota² superbam transgressionem regis Ricardi, quæ
multum Deo displicuit, ut patet manifeste in se-
quentibus.*

Quarrel
between
Richard
and Leo-
pold, duke
of Austria.

Gen. xviii.
21.

Circa idem tempus venit dux [Austriæ]³ Achon ut,
in Terra Sancta votum suæ peregrinationis perficiendo,
in exercitu Christiano Deo fideliter militaret, et Salva-
toris vestigia ibidem adoraret. Cumque prævii ejus
marescalli sibi hospitium accepissent et necessaria præ-
pararent, supervenit præcipitanter quidam miles de
familia regis Ricardi, natione Neuster, et, more suæ
gentis ebulliens stultitia,⁴ cum jactantia asserebat se
majus jus in illo hospitio habere quam aliquis alius,
cum prius illuc adveniens sibi suisque sociis illud as-
signasset. Multiplicatis convitiis utrobique, clamor ad
aures regis pervenit. Rex autem, nimis dictis et
causæ Normanni favorabilis et credulus, in iram ex-
canduit contra familiam ducis; et non perpendens mo-
deramen Dominicum, scilicet, "Descendam et videbo,"
præcepit precipitanter et secus quam deceret, ut vex-
illum ducis in eodem hospitio pro signo affixum in
cloacam deiceretur. Quod factum cum dux, hospitio
privatus et turpiter a Normannis garrulis lacessitus,
cognovisset, regem querulus adiit, sed nihil nisi san-
nas reportavit. Unde dux a rege spretus, ad Regem
regum convertens Dominum Deum invocavit ultionum
cum lacrimis, ut quemque⁵ superbum frangens tantam

¹ Rubeam] Turbam, C. This is
Rouge-cisterne, *Ed-Dem*.

² This is in the margin in C. The
story is mentioned by Richard of
Devizes, p. 52 (ed. Stevenson).

³ Austriæ] C. has *Burgund*, run
through with a pen.

⁴ stultitia] stultitiam, C.

⁵ quemque] quandoque, Hist.
Angl.

passum injuriam consolaretur, qui ait, "Mihi vindicta, A.D. 1192.
" et ego retribuam." Dux autem cito post reditum ad Heb. x. 30.
propria confusus et verecundus maturavit. Hoc facto
rex Ricardus postea non mediocriter exprobratus eru-
buit.

Quomodo impedita sit obsidio sanctæ civitatis per invidiam.

Cogges- Rex autem Ricardus, cum præda universa ad castellum Er- Richard
hale, p. 38. naldi reversus, quod ab Jerusalem tribus tantum distat milia- exhort
riis, singulos potentes diligenter adhortatur ut Jerosolimam his army
adeant et obsideant, dum tanta rerum omnium copia, victu- to attack
alium scilicet et animalium ad subvehenda onera, eis suppetit, Jerusalem.
memorantes quanta beneficia illis in sua peregrinatione cle-
mentia divina contulerit. Præterea non mediocriter regem His secret
animabat mulier quædam religiosa, genere Syra, in civitate Je- intelli-
rosolimitana degens, quæ regi omnia civitatis secreta manda- gence.
verat, qualiterque omnes Saraceni timidi effecti sint contra ejus
adventum et animo consternati, et quomodo omnes portæ civi-
tatis terratæ¹ erant, præter portam Sancti Stephani ad partem²
[urbis] Aquilonalem, contra quam exercitum suum collocare
suadebat, mittens quandam regi clavem cum qua valvas posset
reserare. Cumque universi Jerusalem obsidere decrevissent, Refusal of
dux Burgundiæ, cum fratribus Templi et cum Francigenis con- the duke
silium iniens, a proposito revocatus est; qui asserebant ducem of Bur-
cum omnibus Francigenis maximam domini sui regis Fran- gundy to
corum offensam incursum, si per eorum subventionem de advance.
tanta et tam famosa civitate rex Ricardus triumphasset, nec
aliqua laudis victoria ipsi duci vel Francigenis ascriberetur,
si ab eis tanta civitas caperetur.

*Quomodo dux Burgundiæ donariis Salaadini corruptus a Terra
Sancta recesserit.*

Id. p. 39. Nuncii interim a duce ad Saladinum diriguntur; sed³ quid Bribes sent
egerint, acta et quæ sequebantur opera ostendebant. Nam by Saladin
nocte quadam rege Anglorum apud castrum præfatum commo- to the duke
rante, et duce cum suis apud Bethonoble [existente], explorator of Bur-
regis Jumaus nomine audivit sonitum gradientium came- gundy.
lorum et hominum, de monte descendentium. Quos latenter
subsecutus, comperit eos a Saladino missos usque ad castra

¹ terratæ] terrare, O.

² partem] portam, C.

³ sed . . . ostendebant] not in

Cogg., who has clanculo before diri-
guntur.

A.D. 1192. ducis cum quinque camelis, auro et argento et opibus onustis,¹ Cogges-
pannisque sericis et aliis donariis multis. Explorator autem, hale, p. 39.
ad regem concito gressu regrediens, hæc illi omnia nuntiavit,
accipiensque quosdam de familia regis, ad viam per quam
nuntii illi reversuri erant caute insidiando progreditur, ac re-
vertentes nuntios comprehendit, comprehensos regi præsen-
tavit. Quorum unum² rex in arcto ponens et diutius torquens,
omnia, quæ daci Salaadinus transmiserat vel mandaverat, in-
vitus confitetur. Amotis autem nuntiis ac aurora illucescente,
fecit rex accersiri ducem et patriarcham atque priorem de
Betleem. Quibus in loco secreto adunatis, protinus in eorum
præsentia super sanctas reliquias juravit, se paratum existere
cum exercitu suo adire et Jerosolimam expugnare, ac civi-
tatem Baruth, sine qua rex Jerosolimitanus coronari non
potest; sicut inter eos jam facere decreverant, et juramento
fuerat confirmatum. Cumque rex jurasset, hortatur ut dux
simile juramentum præstaret; quo abnuente, confestim rex
nimio furore succensus traditorem eum appellat, exprobrando
ei varia munera, quæ a Saladino susceperat, et de occultis
nuntiis quos adinvicem miserant et mandatis. Duce autem
hæc omnia abnuente et defendente, præcepit rex, ut nuntii
illi quos in³ via explorator ceperat in eorum præsentiam duce-
rentur; cumque introducti fuissent et omnia illis secreta de-
nudassent, præcepit rex servis suis, ut in conspectu totius
exercitus sagittarent eos, utroque exercitu causam tantæ cru-
delitatis ignorante, aut quid egissent viri illi, vel unde venis-
sent. Dux autem proditor⁴ deprehensus, nimioque pudore con-
fusus et furore succensus, cum exercitu Francorum quantocius
iter versus Achon arripuit. Sed hoc cernens rex Ricardus,
custodibus civitatis mandavit, ut neminem eorum intrare per-
mitterent; at illi tentoria sua extra urbem posuerunt.

Richard
swears he
is ready
to attack
Jerusalem
and
Beyrout.
The duke
of Bur-
gundy re-
fuses the
oath, and
on being
convicted
of treason,
retires with
the French
army to
Acre.

*De quodam heremita qui regi Ricardo prædixit Jerusalem non
esse subjugandam.*

Prediction of a her-
mit, that
Jerusalem
would not
be taken by
Richard.
Duce igitur in hunc modum regresso, venit nocte sequenti Id. p. 40.
religiosus quidam ad regem, et mandatum cujusdam sancti
heremite ad eum detulit, qui regi significavit ut ad eum
visendum properaret. Rex autem de nocte consurgens, as-
sumptis secum sociis quingentis, ad virum Dei pervenit. Hic

¹ onustis] onustos, Hist. Angl.; et
opibus is not in Cogg.

² unum . . . torquens] O. appa-
rently has "unus in arcto positus et
"diutius tortus."

³ in via] Juma, Cogg.

⁴ proditor deprehensus] not in
Cogg.

Cogges- vero per longum tempus apud Sanctum Samuelem in monte A.D. 1192.
 hale, p. 40. manserat, qui et spiritu prophetiae pollebat. Hic a die illa,
 qua crux Dominica capta est et terra amissa est, nihil nisi
 herbas comederat et radices, nec ullo utebatur tegumento;
 capillis tantummodo operiebatur barbaque proluxa; quem rex
 diutius admirando intuens, sciscitabatur quid vellet. Ille
 vero de regis adventu gavisus, ipsum in oratorium suum ad-
 duxit; eruensque de muro lapidem quendam, crucem ligneam
 et cubitalem¹ extraxerat de muro et regi devote porrexit, affir-
 mans proculdubio hanc crucem de ligno Domini fuisse. Regi
 etiam inter alia dixit, quod nequaquam hac vice terram illam
 obtineret, quamvis strenuissime ubique egisset. Et ut rex
 certius dictis ejus fidem accommodaret, asserebat seipsum ab
 hoc saeculo die septima migraturum. Quem rex secum ad
 castra perduxit, ut dictorum ejus comprobaret eventum; qui
 sicut praedixerat, die septima ab hac luce migravit.

De morte turpissima ducis Burgundiae.

Id. p. 40. His ita gestis, die sequenti castra movit, ac ducem secutus Richard
 Id. p. 41. extra urbem Achon prope ducem tentoria fixit. Ubi cum fesso goes to
 exercitu vix per triduum quievisset, assunt flebiles nuntii a Acre, and
 Jopen usque ad regem directi, nuntiantes Salaadinum cum hears of
 universo exercitu suo Jopen obsedissee; civitatemque cele- of Joppa
 riter fore capiendam, omnesque milites et servientes, quos ob by Saladin.
 custodiam ibi collocaverat, trucidandos, nisi² celeri subven-
 tione praesidium ferat obsessis. Quo audito, omnis Christiano-
 rum exercitus valde perterritus est, graviter ingemiscens.
 Rex autem Ricardus, cum aliis consternatus animo, ducem The duke
 Burgundiae offensum, tum per se, tum per alios, ad concor- of Bur-
 diam et pacem revocare studuit; obnixius rogans, ut tantae gundy
 calamitati aliquod ferat subsidium. Quorum preces dux audire refuses
 dedignans, eorumque postulatione³ inquietari nolens, nocte illa goes to
 cum suis versus Tyrum iter arripuit. Quo dum venisset, Tyre, and
 confestim divino terribiliter percussus judicio, menteque alie- dies there
 natus, morte miserabili vitam terminavit. suddenly.

Ut rex Ricardus Salaadinum ab obsidione Jopen fugaverit.

Id. p. 42. Rex autem Ricardus, post⁴ mortem ducis turpissimam, cum Relief of
 pauco⁵ comitatu naves rostratas ocus⁶ advolator conscendens, Joppa by
 Richard.

¹ cubitalem] monocubitalem, Hist. Angl.

² Here the lost leaves of MS. W. ended.

³ postulatione] postulationi, C.

⁴ post . . . turpissimam] Intro-
 duced by Wendover.

⁵ pauco] parvo, Hist. Angl.

⁶ ocus . . . maturavit] Intro-
 duced by Wendover.

A.D. 1192. obsessis apud Jopen subvenire¹ maturavit; sed naves, vi ven- Cogges-
 MS. B. torum ac sævitia fluctuum in contrarium retortæ, versus hale, p. 42.
 (C. C. C. Cyprum diutius impelluntur. Quod videntes qui apud Achon
 16), f. 8. remanserant, repatriare suspicantur. Rex vgro et qui cum
 illo erant, contra rabiem ventorum remigio violento æquora ex
 obliquo sulcantes, cum tribus tantum navibus tertia die, aurora
 jam rutilante, in portu Jopen appulerunt. Salaadinus interim
 crebris assultibus urbem jam ceperat, atque omnes infirmos ac
 vulneratos, qui ibidem præ lassitudine substiterant, milites
 peremerat; et audaciores quique,² quos rex ibidem ob civitatis
 custodiam posuerat, urbem deserentes in castellum sese rece-
 perunt, ac inter se de reddendo castello tractaverunt, ante-
 quam violenter per assultum caperentur. Quod et celeriter
 fecissent, nisi a patriarcha, qui inter utrumque exercitum libere
 progrediebatur, præmunirentur, scilicet exercitum Salaadini
 devovisse omnes fore occidendos, ob vindictam amicorum et
 parentum suorum quos rex Anglorum pluribus jam in locis
 immisericorditer detruncaverat, etiam si liberam a Salaadino
 abeundi licentiam accepissent. Ob hoc in magno mortis discri-
 mine constituti, quid agerent hæsitabant, hostium numerosita-
 tem ac ferocitatem, suorumque paucitatem [attendentes], necnon
 et de subventionem regis diffidentes. Sed cum regem appulisse
 cognoverunt, animæquiores effecti sese viriliter defendebant.
 Rex autem, ut ex gravi conflictu obsidentium pariter et ob-
 sessorum castellum civitatis nondum fore captum cognovisset,³
 protinus cum suis de navi armatus agili saltu prosilivit; atque
 inter medias hostium catervas, velut leo furibundus, a dextris
 et a sinistris prosternens, se audacter ingessit. Cujus subi-
 taneum impetum Turci non ferentes, reputantes etiam illum
 numerosiorem adduxisse exercitum, ab obsidione concito gradu
 diffugiunt; mutuo sese ad fugam cohortantes, et adventum in-
 victi⁴ regis inopinatum adinvicem nunciantes. Unde factum
 est quod a fuga cohiberi non poterant, donec ingrederentur
 Ramulam civitatem, Salaadino in curru suo cursu rapido præ-
 currente. Rex autem, hostibus fugatis, audacter tentoria figi
 præcepit extra urbem in quadam planicie, ad⁵ inopinatam
 lætitiā obsessorum.

Flight of
 Saladin to
 Ramlah.

¹ Here the lost leaves of MS. B. ended.

² *quique*] So O., as Coggeshale; quinque, B.

³ *ut . . cognovisset*] sciens, O. W.

⁴ *invicti*] Introduced by Wendover.

⁵ *ad . . obsessorum*] Introduced by Wendover.

*Ut rex Ricardus cum paucis sexaginta duo milia paganos apud A.D. 1192.
Jopen vicerit.*

- Cogges- Sequenti vero die, [ubi] nunciatum est Salaadino regem Richard is
hale, p. 43. cum paucissimo advenisse exercitu, nec amplius quam octoginta surprised
milites, exceptis balistariis suis quadringentis, in comitatu by Sala-
habere, nimio furore succenditur, multa¹ indignatione erga Joppa, but
exercitum suum permovetur, quod tot milia hominum a tam he defeats
paucis fugari et fugere debuissent. Unde ad suorum confu- Saladin's
sionem ibidem exercitum dinumerans, sexaginta duo milia, army and
imperiali edicto præcepit ut ad Jopen quantocius redirent, escapes.
ipsumque regem vivum sibi captum in crastino præsentarent.
Rege autem in tentoriis nocte illa cum suis quiescente nihil-
que sinistrum suspicante, ecce summo diluculo tota gens nefanda
adveniens castra regis in circuitu vallavit. Et ne ullus sub-
terfugendi in civitatem pateret aditus, maxima multitudo sese
inter urbem et² regis tentoria opposuit. Ex quorum rex³ mag-
nificus strepitu et clamoribus omnesque simul Christiani ex-
pergefati et attoniti, nimia admiratione concutiuntur, cum
se undique cernunt ab inimicis Christi præclusos. Rex autem,
subitum et inopinatum cernens periculum, lorica confestim
induit, ac velut pennigero volatu equum conscendit; omnique
mortis horrore deposito et quasi ex hostium numerositate factus
Id. p. 49. audacior, suos ad pugnam verbis exortatoriis animabat; nec
mora, ipse⁴ cum undecim equitibus, qui soli ex omnibus equos
habebant, in hostiles acies prorupit intrepidus, ensems ocus
de vagina extraxit, lancea confracta,⁵ atque circa galeata
capita ictuum collisione tinniendo⁶ fulminat; equosque⁷ Arabicos
(Not in propriis sessoribus evacuans, militibus suis qui pedites erant
Cogg.) largiter erogavit. Quos illi agili saltu ascendentes, rege sem-
Id. p. 49. per prævio, hostium catervas a dextris et a sinistris proster-
nendo dissipant, et sibi quosque obvios immisericorditer truci-
dant. Pagani vero corruentes miserandis clamoribus mugiant,
Id. p. 50. animasque cum sanguine ad Tartara remittunt. Præibant

¹ *multa indignatione*] multam in-
dignationem, B.

² *et regis tentoria*] Not in Cogg.

³ *rex magnificus*] Introduced by
Wendover, as *omnesque* in the next
line.

⁴ *ipse . . habebant*] Not in Cog-
geshale. It seems to come from
the Itinerarium regis Ricardi, vi.
22, pp. 415, 416, where, however,
only ten knights are mentione d.

⁵ *confracta*] Written by Par.
over an erasure. The MS. pro-
bably had *lanceam vibrat*, as O. W.
and Coggeshale.

⁶ *tinniendo*] Not in Coggeshale.

⁷ *equosque . . prævio*] Not in Cog-
geshale, possibly derived from the
account of the horses given to
Richard by Saphadin in the Itinera-
rium, vi. 22, p. 419.

A.D. 1192. semper balistarii in hac congressione potissimum laudandi, Cogges-
Prowess of quorum incomparabili virtute hostilis præcipue repellatur im- hale, p. 50.
Richard. petus, audacia atque ferocitas paulatim sternebatur. Nam dum

eorum spicula¹ quisque cautius præcavebat, assilientis hostis congressionem incircumspectius poterat evitare. In hoc autem belli certamine, quantum virtus regis enituerit, quantumque suorum probitas claruerit, quotque hostium milia de prælio fugaverit, incredibile relatu videtur, nisi virtus divina attendatur. Quis enim unquam crederet octoginta milites contra sexaginta duo milia fere per totum diei spatium ita insuperabiliter potuisse congredi, tot missilium ictibus impeti, tot jaculis lanceari, ut non solum illæsi evaderent, sed nec a prima statione sua per unius pedis spatium retrocederent; quin etiam adversarios undique profligarent, lætamque et inopinatam victoriam fugatis hostibus reportarent, nisi divina virtute subnixi crederentur, cælestique protectione suffulti? Denique illi, qui in urbe Jopen ob custodiam remanserant, regis suorumque fortitudinem invincibilem attendentes, de urbe audacter prorumpunt, et hostes a tergo invadunt; [quorum] subita invasione regisque ac suorum indefessa congressione hostes compulsi, cum magna sui confusione suorumque amissione fugiendo terga derunt, et in antris delituerunt et cavernis.

Ut exercitus Christianorum accinctus ad succursum regis Ricardi properavit.

The army hears of Richard's danger, and marches to his assistance. Interea nunciatur exercitui, quem apud Ptholomaidam rex Id. p. 51. reliquerat, apud Jopen regem ab inimicis undique vallatum, et nisi celerius² ei subveniatur, in periculo esse constitutum; unde timor et mœror omnes invasit, ita ut fugam meditarentur universi. Convenerunt tamen viri strenuissimi exercitus, simul colloquentes, si forte regi aliquod subsidium possent ereptionis conferre. Cæsaream itaque unanimiter proficiscuntur, præ timore hostium ulterius progredi non audentes. Sed cum eis ibidem inopinata regis victoria nunciaretur, immensa perfusi lætitia, ereptori omnium Deo præconia exolvebant. Facta est autem hæc belli congressio in festo Sancti Petri quod ad Aug. 1. Vincula nuncupatur.

¹ O. W. ins. *sibi*, as Coggeshale. | ² *celerius*] cælitus, Coggesh.

*De quodam nobili quem Salahadinus captivum
decollavit.* A.D. 1192.

Eadem hora Salahadinus, quasi in ultionem, jussit sibi quendam Christianum captivum, longo carcere mactatum, principem scilicet quandoque Anthiochia, in propatulo praesentari. Quem torvo oculo intuens, sic est affatus; "Sic te juvet Deus, quid de me faceres [si¹ sic me vinctum haberes]?" Et cum paululum subticuisset vinctus, iterum adjuravit illum Salahadinus ut veritatem non diffiteretur. Tunc vinctus palam in hunc sermonem prorupit dicens; "Certe sententia capitali punireris, quia Deo inimicissimus, nullo auro redimendus; sed quia in lege tua canina qualisqualis rex es, non inferior persona quam ego caput tuum amputaret. Ego ipse caput tuum amputarem." At Salahadinus; "Nunquam te talem habiturum potestatem, ore tuo te judico, et ego ipse incontinenti caput tuum amputabo." Jussit igitur afferri sibi gladium evaginatum. At vinctus alacriter prosiliendo, et laeto vultu ipsi appropinquando, extendit ei collum, dicens; "Hoc est quod diu optavi. Ecce caput, nihil amplius asportabis; gaudeo de causa mortis et de ferientis auctoritate." Salahadinus autem statim caput ipsum, manibus a tergo vinctis, decollavit. Quem martyrem nullus esse dubitet gloriosum.²

Ut rex Ricardus repatriandi consilium habuit.

Cogges- Post hanc regis victoriam inauditam, cum idem rex apud Pestilence.
hale, p. 51. Jopen per septem hebdomadas moraretur, quidam morbus pestifer ex aeris corruptione proveniens ipsum regem et omnes fere suos perniciose invasit; et quotquot ex hac morbi contagione percussi sunt, citius interierunt; excepto rege, Domino illi sospitatem conferente. Cernens itaque rex thesaurum suum, Richard quem larga nimis manu³ inconsulte militibus distribuerat, determines

¹ *si . . haberes*] These words are from the Hist. Anglor. that this was seen by Ranulf Besaz, Richard's physician. (Hist. Anglor.

² In the margin is a rubrick, ii. p. 37.) It is not in C. nearly effaced, which probably stated ³ O. W. ins. et.

A.D. 1192. paulatim deficere, exercitumque Francorum et aliorum, quem Cogges-
to return to multis sumptibus datis jam per annum conduxerat secumque hale, p. 52.
England. retinuerat, mortuo duce Burgundiae, velle ab eo recedere, nec
f. 8 b. non et proprium exercitum pestifera ægritudine atque hostili
congressionē minorari, hostilem quoque numerum indies aug-
mentari, fratrum Templi et Hospitalis ac principum qui cum
eo erant consilio, ad horam repatriare disposuit; ut iterum
numero multiplicato et militum et pecuniarum fortius et in-
structius ad sanctam civitatem obsidendam regrederetur, jura-
toria super hoc præstita cautione. His autem omnibus po-
tissimum illud prævaluit, quod intimabatur ei, quod comes
Johannes frater ejus, quem in Anglia reliquerat, moliebatur
Angliam sibi subjugare; quod¹ se velle facere, rei postmodum
comprobavit eventus. Et quia tanti principis tantique exercitus
discessio non absque ibidem remanentium gravi periculo terræ-
que subjugatæ dispendio fieri² potuit, treugæ inter Christianos
et paganos, utriusque exercitus petitione et consilio, sunt con-
stitutæ, a Pascha videlicet subsequenti usque ad terminum
trium annorum; quod³ multum Deo displicuit, eo quod
schisma Christianorum erat⁴ in causa.

Truce for
three years
with the
Saracens.

Quod rex Ricardus de peregrinatione redierit.

Richard leaves Palestine with his sister Johanna. Tempore igitur autumnali, navibus præparatis omnibusque Id.
rite dispositis, rex Ricardus et regina sua, cum regina Siciliæ
sorore sua Johanna cæterisque proceribus suis, mare Medi-
terraneum transierunt. Quibus mare sulcantibus, ilico subortæ
sunt insolitæ tempestates, in terram applicantibus illatæ perse-
cutiones; nonnulli naufragium sunt perpeSSI, quidam in litore,
navibus confractis, vix nudi amissis opibus evaserunt; pauci
vero ad destinatum salutis portum appulerunt. Qui autem maris
evaserunt pericula, hostiles acies contra eos in terra ubique
evaserunt pericula, hostiles acies contra eos in terra ubique
consurgere repererunt; a quibus immisericorditer capiuntur,
spoliantur, et nonnulli gravi redemptionis debito affliguntur.
Nullus subterfugendi erat locus, quasi tellus et mare contra
fugitivos crucis⁵ conspirassent. Unde satis manifestum est ip-
sorum recessum nequaquam Deo fore acceptum, nondum ex-
pleta peregrinatione; qui ipsos post modicum tempus in terra
illa magnificare decreverat, omnes inimicos eis subiciendo, et
terram, pro qua tam laboriosam peregrinationem assumpserant,

Storms en-
countered
on the
voyage.

¹ quod . . . eventus] Introduced by Wendover. brick in the margin. It is not in Coggeshale.
² B. inserts non.
³ quod . . . causa] Written in ru-
⁴ erat] fuit, C.
⁵ crucis] Dei, Cogg.

Cogges- contradendo. Nam illis¹ abeuntibus, in sequenti Quadragesima A.D. 1192.
hale, p. 53. Christianitatis Terræque Sanctæ invasor Salaadinus vitam fla- Death of
gitiosam morte miserabili terminavit. Qui si tunc præsentem Saladin.
fuissent, facillime Terram Sanctam obtinuissent, filiis ejusdem
Saladini ac propinquis inter se dissidentibus et decertantibus
pro regno paterno.²

Quod idem rex à multis inimicorum suorum insidiis evaserit.

Id. Rex Ricardus cum nonnullis suorum nimia maris tempestate Richard's
vexatus per sex septimanas, cum devenisset versus Barbariem, homeward
trium velificatione dierum a Marsilia distans, et fama crebre- voyage.
scente jam cognovisset comitem³ Sancti Ægidii, necnon et
cunctos principes, per quos transiturus erat, contra eum unani-
miter conspirasse, seque ei ubique insidias tetendisse, dispo-
suit per Theutonicam latenter repatriare; velisque retortis,
cum paucis suorum, Baldewino videlicet de Betun et magistro
Philippo clerico suo Anselmoque capellano ejus, cum quibus-
dam fratribus Templi, in partibus Sclavoniæ⁴ ad villam quandam He lands
nomine Gazaram appulerunt. Qui statim nuncium ad proximi- at Zara.
mum dirigunt⁵ castellum, pacem et conductum a domino⁶ pro-
vinciæ illius, qui nepos extitit Marchisii, expetentes; rex autem
in reditu suo tres lapides pretiosos, carbunculos scilicet, quos
vulgus⁷ rubiz appellant,⁸ a quodam Pisano bisantiis comparaverat
nongentis; quorum unum, dum esset in navi, in anulo aureo
includens, illum domino castelli per dictum nuncium transmisit.
Percunctatus vero nuncius a domino loci, quinam essent qui
conductum petebant, respondit peregrinos esse ab Jerosolima
redeuntes. Deinde nomina eorum inquirens a nuncio, re-
spondit; "Unus eorum Baldewinus de Betun appellatur, alter
"vero Hugo mercator, qui etiam vobis anulum transmisit."
At dominus ille diutius anulum intuitus, "Non," inquit,
"Hugo, sed rex Ricardus appellatur." Et adjecit; "Licet
"ipse juraverim me omnes peregrinos de partibus illis veni-
"entes comprehensurum, nec munus aliquod ab eis accepturum,
"tamen pro dignitate muneris et mittentis, illi qui me ignotum
"ita honoravit, et munusculum remitto, et liberam abeundi⁹

¹ O. W. ins. *sic.* as Cogg.

² *paterno*] Not in Cogg.

³ Raymond V.

⁴ *Sclavoniæ*] So the Hist. Ang-
or.; Scalonie, B. O. W.

⁵ *dirigunt*] So Coggeshale; diri-
gentes, B. O. W.; O. W. endeavour
to make sense by adding *postula-*
runt after *expetentes*.

⁶ Mainhard II., Count of Goritz
(Hoveden, iii. p. 195).

⁷ *vulgus*] vulgo, O. W.

⁸ *appellant*] Par. ins. *vel -at*
above the line. Cogg. has only
scilicet tres rubiz, omitting *carbun-*
culos.

⁹ *abeundi*] ebeundi, B. C.

A.D. 1192. "licentiam concedo." Reversus itaque nuncius omnia hæc regi Cogges-
intimavit. At illi valde trementes, media nocte, equis com-
paratis, de villa prædicta occulte exierunt, et per terram illam
diutius libere processerunt. Sed dominus ille latenter post
eos ad fratrem suum exploratorem transmisit, ut regem in
terram suam comprehenderet venientem. Ubi cum rex adve-
nisset, et urbem in qua frater¹ domini prædicti morabatur in-
gressus fuisset, confestim ille, accersito ad se quodam homine
suo fidissimo, Rogero nomine, Normannico genere, de Argen-
tonio, qui cum eo per annos viginti extiterat et nepotem suam
ei maritaverat, præcepit ut domos, ubi peregrini hospitarentur,
diligenter perscrutaretur, si forte regem per loquelam vel
aliquod signum explorare posset, promittens se ei medietatem
urbis daturum, si regem intercipere potuisset. Quo singulorum
hospitia peregrinorum inquirente, tandem regem reperit; sed
eo diutius dissimulante quod ipse erat, demum importunitate
precum et lacrimarum pii inquisitoris compulsus, confitetur
quod erat. Qui statim cum lacrimis fugam arripere adhor-
tans, equum peroptimum regi tradidit. Postea vero ad domi-
num reversus, dicit frivolum esse quod audierat de adventu
regis; sed esse Baldewinum de Betun et comites ejus qui de
peregrinatione redibant. At ille furibundus jussit omnes com-
prehendi; sed rex latenter cum Willelmo de Stagno et puero
quodam, qui linguam Theutonicam intelligebat, de urbe egre-
diens, per tres dies et noctes sine cibo in via permansit.
Deinde famis urgente inedia, ad quandam villam nomine
Gynatiam² in Austria prope Danubium divertit, ubi tunc tem-
poris ad cumulum omnium malorum dux Austriæ morabatur.

His narrow
escape
from
seizure.

He reaches
Gynatia.
(Vienna?)

Qualiter rex Ricardus a duce captus sit et in custodia positus.

He is dis-
covered
and seized
by the
duke of
Austria.

Appulso³ itaque in Austria rege Ricardo, misit puerum suum (Not in
ad escambium in civitatem Gynaciam, ut cibos famelicis com- Cogges-
pararet. Ille autem ad escambium veniens, cum plures bisan- Id.
tios proferret nimisque curialiter ac pompatice se haberet, a
civibus ilico comprehensus est; ac requisitus quisnam esset,
servientem cujusdam ditissimi mercatoris se esse respondit,
qui post triduum ad urbem illam erat venturus. Sicque tunc
ab eis dimissus, ad secretum regis hospitium clanculo divertit,
fugamque quantocius cohortatur, denunciando regi quæ sibi ac-

¹ Probably Engelbert. See Stubbs's note, Hoveden, iii. p. 195.
² Gynatiam] Synatiam, C.; Gina-
nam, Coggesh.
³ Appulso . . compararet] In-
troduced to make the beginning of
a chapter.

Cogges-
hale, p. 56. ciderant; sed rex post nimiam maris vexationem in urbe præ- A.D. 1192.
dicta per dies aliquot requiescere cupiens, dum puer præfatus

sæpius pro necessariis emendis ad forum publicum regreditur,
accidit quod die Sancti Thomæ Apostoli cirothecas domini regis
sub zona incautius secum gestaret; quas urbis magistratus in- f. 9.

tuentes, puerumque iterum apprehendentes, dirissime torquent,
variis cruciatibus afficiunt, vulnera infligunt, linguam abstrac-
tam amputare minantur, nisi confiteatur quantocius veritatem.

Puer autem, intolerabili cruciatu compulsus, eisdem ut res
se habebat intimavit. At illi continuo hæc omnia duci inti-
mantes, hospitium regis circumvallant, et ut sponte se reddat,
acriter insistunt. Rex autem ad tumultuantium barbariem

vocum imperterritus manens, suam¹ p̄obitatem non prævalere
contra tot barbaros sentiens, jussit adesse ducem, ipsi soli se
redditurum promittens. Duci autem ilico adventanti rex ob-
viam processit, seque ei cum gladio tradidit. Dux autem hilaris

effectus regem secum honorifice adduxit, quem deinde strenuis
militibus custodiendum tradidit, qui die noctuque strictis
ensibus eum ubique arctissime custodierunt.² Quod miserabile
infortunium non absque Omnipotentis Dei judicio, licet nobis

occulto, evenisse arbitrandum est, sive pro ipsius regis lu-
bricæ ætatis erratibus castigandis, sive pro subditorum suorum
culpīs feriendis; vel etiam ut idem rex ad pœnitentiam et

Diceto,
col. 669.

satisfactionem congruam revocaretur, super excessu quo patrem
suum carnalem Henricum regem lecto decumbentem, tam
auxilio quam consilio regis Francorum, apud urbem Cenoman-
nicam obsidione vallavit. Et licet eum corporaliter ferro non
mactaverit, tamen crebris eum assultibus inde recedere coegit;

quæ³ omnia mortis ejus causam ingessisse non est ambigendum.

Id.col.668. Eodem anno, Savaricus Norhamtoniensis archidiaconus electus
est in episcopum Bathoniensem; qui Romam profectus, ibidem
est presbyter ordinatus, et decimo tertio kalendas Octobris ab
Albano Albaniensi episcopo munus consecrationis suscepit.

Savaric
archdeacon
of North-
ampton,
consec-
rated
bishop of
Bath.

Qualiter dux Austriae regem Ricardum imperatori vendiderit.

Id.col. 670. Anno Dominicæ Nativitatis MCXCIII. Rex⁴ Ricardus remansit
in custodia ducis Austriae, donec ipsum vendidit imperatori
Romanorum Henrico, pro sexaginta milibus libris argenti

Richard
sold to the
emperor
Henry VI.

Id.col.668. ad pondus Colonensium. Et tunc feria tertia post Ramos pal-

¹ suam] suamque, O. W. as Cogg.

² custodierunt] custodirent, O. W.

³ quæ . . . ambigendum] Intro-
duced by Wendover.

⁴ This mention of the price paid

to Leopold by the emperor seems
to come from the two passages of
Diceto, col. 670, ll. 37, 46. He
however says 50,000 marks.

A.D. 1193. marum ipsum adducens, diligentissime¹ custodiri fecit. Et ut Diceto, He is im- regem ad immoderatam redemptionis pecuniæ impelleret quan- col. 668.
prisoned at titatem, retrudi eum præcepit in Trivallis, a quo carcere nullus
Trifels. ante dies istos exivit, qui ibidem intravit; de quo Aristoteles
in libro quinto,² "Bonum est mactare parentes in Trivallis;"
et alibi,

"Sunt loca, sunt gentes, quibus est mactare parentes."

Ubi sub copiosa militum et servientum multitudine qui- Cogges-
evit³ in locis omnibus, nec defuerunt qui eum die noctu. hale, p. 58.
que strictis comitarentur gladiis, lectumque regis ambirent
deputati,⁴ neminem suorum cum eo pernoctare permiserunt.
His cheer- Hæc omnia serenissimi principis nunquam obfuscare vultum
fulness in potuerunt, quin hilaris et jocundus in verbis, quin ferox et
captivity. audacissimus in factis, prout tempus, locus, causa, persona
exigebat, semper appareret. Quotiens autem custodes suos
joculando deturpaverit, quotiens eos inebriando ludificaverit,
quotiens tam immanium vires corporum quasi ludendo aggres-
sus fuerit, aliis narrandum relinquo.

*Quomodo imperator regem Ricardum in multis accusaverit, et
quomodo [rex] prudenter responderit.*

Richard brought before the emperor. Imperator autem, iratum animum ac ferocem contra regem Id.
diutius præferens, nullatenus eum in præsentia sua convocare vel
alloqui dignabatur, quia ipsum in pluribus contra eum et suos
graviter [deliquisse] conquestus est, calumnias multas eidem
regi prætendens. Tandem hinc inde mediantibus amicis, et præ-
cipue N.⁵ Cluniacensi abbate et Willelmo⁶ regis cancellario, im-
perator, convocatis episcopis, ducibus, et comitibus suis, regem
in præsentia sua accersiri jussit, eumque in pluribus articulis
coram omnibus accusavit. In primis scilicet, quod per ejus
consilium et auxilium regnum Siciliae et Apuliae, quod sibi
jure hæreditario debebatur, defuncto rege Willelmo, amiserit;
pro quo adipiscendo exercitum permaximum, data pecunia in-

¹ *diligentissime custodiri fecit*] From Coggeshale, p. 58.

² *i.e.* Topica (as being the 5th book of the Organon), ii. 11, 5. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν καλὸν τὸν πατέρα θύειν, οἷον ἐν Τριβαλλοῖς, ἀπλῶς δ' οὐ καλόν. Aristot. Bekk., ed. Oxon. i. p. 297. O. adds *Topi-
corum*.

³ *quievit*] qui eum, O.W. Paris's addition is not in Coggeshale.

⁴ *deputati*] deputatus, O. W. It is not in Coggeshale.

⁵ *N.*] Not in Coggeshale. The abbat's name was Hugo.

⁶ *Willelmo*] Not in Coggeshale.

Cogges- finita, conduxerat, cum idem rex sibi auxilium fore præstiturum A.D. 1193.
hale, p. 59. fideliter spopondisset, ut a Tancredo regnum illud obtineret.

Deinde causabatur de rege¹ Cipri, qui ei affinitate conjunctus fuerat, quod eum injuste ab imperio ejecerit et carcerali custodiæ deputaverit, et terram ejus cum thesauris violenter invaserit, et insulam cuidam alieno vendiderit. Postmodum vero ipsum accusavit de morte Marchisii de Monte-Ferrato hæredis² sui, quod videlicet per ejus proditorem atque machinationem ab Arsacidis,³ id est, Assessinis, peremptus sit; quos etiam miserat ad perimendum regem Francorum dominum suum, cui nullam fidelitatem, ut debuerat, servavit in communi eorum peregrinatione, sicut juramenti sacramento inter utrosque fuerat confirmatum. Deinde conqueritur, quod signum ducis Austriæ consanguinei sui ob ejus contemptum apud Jopen in cloacam proci jusserit,⁴ et Theutonicos suos in Terra Sancta verbis probrosis et factis ubique dehonestaverit.

(Not in
Cogges-
hale.)

Ille dux postea a domino Papa et omnibus cardinalibus excommunicatus est. In morte autem, licet non satisfecerit, ad cautelam, ne in desperationem caderet,

Cogges-
hale, p. 59.

ab episcopis suis absolutus obiit horribiliter. Super his autem et hujusmodi prædictis calumniis rex Anglorum ab imperatore conventus, protinus in medio stans contra singulas objectiones ita luculenter et argumentose respondens peroravit, ut omnibus in⁵ admirationem et venerationem haberetur, ita ut nulla suspicio de his in quibus accusabatur in cordibus audientium ulterius remaneret. Nam dictorum veritatem et ordinem veridicis quibusdam assertionibus et argumentatione probabili ita in lucem propalavit, ut omnes suspiciones falsas, quibus impetebatur, omnimodis allegationibus cassaret, et gestorum veritatem non taceret. Proditionem quoque omnimodam vel alicujus principis necis machinationem constanter defendebat, asserens se semper fore paratum ad suam innocentiam purgandam super talibus objectionibus, prout imperatoris curia rationabiliter judicaret. Cumque diutius coram imperatore et principibus ejus disertissime, ut erat facundissimus, allegasset, imperator admi-

Fate of
duke
Leopold.

Richard's
spirited
defence.

¹ *rege*] Written over an erasure. O. W. have "causatur de imperatore Cypri," as Coggeshale.

² *hæredis*] hominis, Coggeshale.

³ *Arsacidis*] Assisinis, O. W.; Hausasis, Coggeshale.

⁴ *proci jusserit*] Written by Par.

over an erasure. The MS. probably had *præcipitaverit*, as O. W. and Cogg.

⁵ *in admirationem et venerationem*] admirationi et venerationi, O. W. Hist. Anglor. as Coggesh. C. has *in omnibus for omnibus in*.

A.D. 1193. rans¹ tantam regis² facundiam, surrexit, et accersito ad se Cogges-
rege,³ ejus in oscula ruit, ac deinceps blande leniterque cum eo hale, p. 60.
agebat. Ab illo denique die coepit imperator mitius agere et
regem familiariter honorare.⁴

*Quod rex Ricardus pro redemptione sua centum quadraginta
milia librarum finem fecerit.*

Ransom of Richard. His ita gestis, amicis hinc inde mediantibus, pro⁵ redemptione Id.
regis diutius tractatum est. Tandem ad hoc est perventum,
ut pro redemptione ejus imperatori darentur centum quadra-
ginta⁶ milia marcarum⁷ argenti ad pondus Colonensium, ante-
quam inter eos conveniret, quæ⁸ omnia ante liberationem
suam solvebat, absque expensis tam ipsius quam aliorum,⁹
ob illam causam. Præstitum est autem ab episcopis, duci-
bus, ac baronibus juramentum die Apostolorum Petri et Pauli,
ut quamcitius prænominatam pecuniam rex persolvisset, con-
tinuo liber proprium regrederetur ad regnum. Perlata autem
in Angliam hujus concordie sententia a regis cancellario
W[illelmo]¹⁰ Elyensi episcopo, qui literas domini regis et
bullam auream imperatoris secum detulit, continuo exiit
edictum a justiciariis regis, ut omnes episcopi, clerici, comites
et barones, abbatia sive prioratus, quartam partem reddituum
suorum ad regis redemptionem conferrent. Et insuper ad
illud pietatis¹¹ opus calices aureos et argenteos sustulerunt.
Abbas Garinus ecclesie Sancti Albani redemit calices Gesta
sue ecclesie. Johannes¹² vero Norwicensis episcopus per Abbatum,
totam diocesim suam dimidium pretii de calicibus sumpsit, et i. 214.

Tax
through
England
for its pay-
ment.

¹ *admirans . . facundiam*] Intro-
duced by Wendover.

² *regis*] in rege, O. W.

³ *rege*] ipso, O. W.

⁴ Here O. W. insert a chapter,
headed in W. "Excusatio regis
"Ricardi de morte Marchisii,"
containing the letter of the Old Man
of the Mountain to Duke Leopold.
Coxe's Wendover, iii. p. 74; (cf.
Ricardi Itin., vi. 37, p. 444.)

⁵ *pro*] de, O. W.

⁶ *quadraginta*] quinquaginta,
Coggesh., and so also Diceto.

⁷ *marcarum*] marce, O.; marcas,
C.

⁸ *quæ* . . . *solvebat*] Not in C.

It is written later than the other
addition. Paris's additions are not
in Coggeshale.

⁹ *aliorum*] illorum, C.

¹⁰ *W. . . episcopo*] Inserted by
Wendover.

¹¹ *pietatis*] Introduced by Wen-
dover, as also "aureos et," imme-
diately after.

¹² This is Wendover's. In the
margin Paris has inserted the epi-
gram:

"Christe, tui calicis prædo fit
"præda Calucis,

"Ære brevi reicis qui tulit æra
"crucis."

Diceto, col. 670. dimidium de rebus habitis regi donavit. Ordo Cisterciensis, A.D. 1193. qui¹ hactenus liber ab omni exactione extiterat, lanam suam f. 9 b. unius anni ad regis redemptionem dedit. Nulla denique Cogges- hale, p. 60. ecclesia, nullus ordo, nullus gradus vel sexus est prætermis- sus, qui non cogeretur ad liberationem regis. Hujus autem cala- Storms mitatis præsagia extiterant insolitæ tempestates, aquarum in- and con- undationes, tonitrua horrenda et hyemalia ter vel quater in- sequent quolibet mense, cum coruscationibus terribilibus, per totum sterility. anni illius circulum, unde secuta est infertilitas fructuum atque frugum.

Qualiter H[ugo] Cestrensis episcopus bonis omnibus spoliatus fuerit.

Diceto, col. 671. Eodem tempore Hugo Cestrensis episcopus cum magnis Hugh, exenniis, quæ summo præparaverat studio, regem videre matu- bishop of ravit; sed prope Cantuariam de nocte quiescens, comprehensus Lichfield, est et bonis omnibus spoliatus. Mathæus de Clera, municeps robbed near Can- Doverensis, prædonibus favorem præstitit; unde ab archiepi- terbury. scopo excommunicatus, si satisfecerit, ignoratur.

De² morte Salaadini et successione Saphadini.

Cogges- hale, p. 61. Per idem tempus Salaadinus, veritatis³ et crucis publicus Death of inimicus, divina animadversione percussus, apud Nazareth Saladin at inter epulas subito expiravit; cujus regnum Saphadinus frater Nazareth. ejus ilico usurpavit. Fuerunt autem cum eo septem⁴ filii Saphadin Salaadini, quos contra filii Noradini, quos Salaadinus de regno succeeds. paterno expulerat, cum multitudine Persarum ascenderunt.

Jac. de Vitriaco, Hist. Ori- ental. iii. p. 1125. De istis autem fratribus, Salaadino videlicet et Saphadino, et Account of eorum progenie et filiorum successione, ad historiæ claritatem Saladin's and Sapha- pauca dicenda sunt, qui in omni versutia in paganismo omni- din's sons, bus præminebant. Mortuo autem, ut dictum est, Salaadino and their kingdoms. qui⁵ novem reliquit filios regni sui hæredes, Saphadinus minor natu omnes nepotes suos interfecit, præter unum qui Noradinus vocabatur. Hic tenet terram de Halape cum omnibus vicinis plusquam ducentæ. Saphadinus autem fraterno⁶ potitus regno, (Gesta Dei civitatibus et castris et villis et aliis munitionibus, quæ sunt per Fran- cos, Hanov. 1611.)

¹ qui . . . extiterat] From William of Newburgh, iv. 38.

² In the margin is the head of Saladin (crowned) dying, the soul escaping from the mouth as a black crow; below "Moritur Salaadinus."

³ veritatis . . . inimicus] qui tanta

mala Christianis intulerat, Coggesh.

⁴ septem] Introduced by Wen- dover.

⁵ qui . . . hæredes] qui undecim habuit filios, J. de Vitriaco.

⁶ fraterno . . . interfecit] Not in J. de V.

A.D. 1193. nepotibus interfectis, quindecim filios habuit, ex quibus septem Jac. de Account of in¹ regnis homicidio adquisitis hæreditavit. Primus filiorum Vitriaco, Saphadin ejus Melealim vocabatur, cui dedit in hæreditatem de se tenen- Hist. Ori- and his dam Alexandriam, Babiloniam, Kayr, Damietam, et Canisiam² ental, iii. sons. cum tota terra Ægypti. Secundus filius ejus nomine Coradinus p. 1125. tenet Damascus, Jerusalem, et totam terram Christianorum, inter civitates et munitiones et castra plusquam trecenta præter villas. Tertius filius ejus Melchiphais tenet terram quæ dicitur Gemella cum tota provincia, ubi sunt plusquam cccc. inter civitates et munitiones et castra præter villas. Quartus filius ejus nomine Mehemodain³ tenet regnum Asiæ, quod habet inter civitates et munitiones et castra præter villas plusquam dc. Quintus filius ejus nomine Methisemaphat⁴ tenet terram de Sarcho, ubi Abel mortuus fuit; in quo regno sunt inter civitates et munitiones et castra, præter villas, dcccc.⁵ vel amplius. Sextus filius ejus nomine Machinoth⁶ tenet terram de Baldach, ubi habitat papa Saracenorum qui Caliphus⁷ appellatur; et timetur in lege eorum et adoratur sicut Pontifex Romanus apud nos. Hic non potest videri nisi bis in mense; progreditur autem cum discipulis suis, quos habet, sicut⁸ Papa [et] cardinales, ad⁹ mahumereiam, ubi est Mahumetus¹⁰ deus Agarenorum; et inclinato capite et facta oratione secundum legem eorum, antequam exeant de templo, comedunt et bibunt, et postea ad palatium revertitur coronatus. Iste Mahumetus visitatur et adoratur, sicut¹¹ populus Christianus adorat Christum Crucifixum. Est autem civitas de Baldach, ubi est Mahumetus et Caliphus,⁷ caput gentis Agarenorum, ut Roma in populo Christiano. Septimus filius Saphadini nomine Salaphat non habet terram hæreditalem; sed est cum fratre¹² suo Melealim, et portat vexillum suum; cui unusquisque fratrum suorum annis singulis mille saracenos¹³ transmittit et centum bisantios et duos dextrarios bene

¹ in . . . adquisitis] Not in J. de V.

² Canisiam] Not in J. de V.

³ Mehemodain] Melchisenaphat, J. de V.

⁴ Methisemaphat] Melchisaphat, J. de V.

⁵ dcccc] octingentæ, J. de V.

⁶ Macinoth] Machomet, J. de V.

⁷ Par. inserts in the margin *vel -pha*.

⁸ sicut . . . cardinales] Not in J. de V.

⁹ ad . . . Agarenorum] ad Machomet deum Saracenorum, J. de V.

¹⁰ Par. ins. *vel -cho*, i.e. Machometus, above the line.

¹¹ sicut . . . Crucifixum] sicut visitatur et adoratur dominus Papa, J. de V.

¹² fratre suo Melealim] patre suo Saffadino, J. de V.

¹³ Par. ins. in the margin, "Quodam pondus auri, sicut sielus argenti." Et centum bisantios is not in J. de V.

Jac. de Vitriaco, Hist. Oriental. iii. p. 1125. paratos. Saphadinus pater eorum, quando visitat filios suos, A. D. 1193. velato capite incedit cum uno serico rubeo, cui omnes filii Account of Saphadin, and his sons. quatuor¹ vicibus capite ad terram inclinato et pede osculato Saphadin, et recipit eos ad osculum et ad manum, et cum unoquoque eorum moram facit per triduum semel in anno; et quilibet eorum habet anulum in digito, in quo patris imago sculpta est. Et quando equitat, non ostendit faciem suam nisi decies in anno; et quando recipit nuncios ab aliquo principe, prima die recipit eos in palatio suo,² per servos suos armatos, secunda die datur⁴ eis responsum secundum causam, et ante diem tertiam non datur licentia accedendi ad eum. Octo autem filii ejus de patris sui constitutione vivunt in hunc modum. Duo ex eis custodiant sepulcrum Domini; et eis datur quicquid ad sepulcrum offertur; et ipsi hoc dividunt inter se. Valet autem reditus eorum viginti milia saracenorum. Quatuor filii habent reditus de Nilo; et reditus illorum valet plusquam quadraginta milia saracenorum. Alii duo fratres minores sunt cotidie ante Mahumetum pro castitate; et eis datur quicquid ad pedes ejus offertur, quod valet triginta milia saracenorum. Saphadinus quindecim habet uxores et⁵ totidem hæredes; cum uxoribus singulis dormiebat, cui cum aliqua filium parit, cum illa cunctis videntibus dormit; et cum aliqua illarum quindecim mortua fuerit, de legis sue consuetudine statim aliam introducit. Habent enim legem scriptam a Mahumeto sibi traditam, et hic liber dicitur Alchoranus, vel Althoranus; Al Arabice idem est quod totum, thoran autem lex dicitur. Cujus libri præcepta illa gens nefaria ita inviolabiliter observat, sicut nos Christiani textum Evangelii observamus.

(Not in Jac. de Vitriaco.)

Ut Johannes frater regis regnum Angliæ sibi subjugare voluerit.

Cogges- hale, p. 61. Rege autem Ricardo, ut dictum est, ab imperatore detento, John comes Johannes frater ejus, audito regis infortunio, atque de makes a league with Philip, and attempts to seize the crown. ejus regressu diffidens, foedus amicitiae cum Philippo Francorum rege iniit; sinistroque⁶ usus consilio, in Anglia pro fratre disposuit coronari; sed Anglorum virtute laudabili fuit impeditus.

(Not in Coggesh.)

¹ quatuor vicibus] Not in J. de V.
² occurrunt et] Inserted by Paris. They are omitted also in O. W.
³ palatio suo] So altered by Paris from palatia sua, as O. W. have; prima scala de Cayron, J. de V. What follows is abridged.

⁴ datur] dicitur, B. not understanding dr.
⁵ et totidem hæredes] Not in J. de V.
⁶ This clause is Wendover's. Cf. Diceto, col. 668, 46.

A.D. 1193. *Ut rex Francorum Normanniam occupare attemptaverit.*

Philip
ravages
Normandy. Rex Francorum Philippus in illis diebus inimicitias ubique Cogges-
contra regem Anglorum exercens, Normanniam maximo exer- hale, p. 61.
citu aggreditur, non ordini, non sexui, non ætati parcens.
Gilebertus de Wascuil, accersito ad se rege prædicto, Gysor-
tium ei per prodicionem tradidit, sicut prius convenerat inter
eos. Deinde idem rex totum Vegesinum Normannicum et co-
mitatum Albemarle usque ad Diepe et Vallem de Ruil cum
castellis præcipuis, partim prodicione, partim expugnatione,
sibi subegit. Terram etiam Hugonis de Gurnai, qui se cum
quibusdam aliis regi Francorum subdiderat, subjugavit. Ro-
thomagum insuper obsidione vallavit; sed comitis Leirces-
triæ magnifica virtute ac civium probitate cum suorum amis-
sione et confusione ab urbe recessit. Civitatem Ebroicensem
idem rex cepit, et eam¹ J[ohanni] comiti ad custodiendum (Not in
commisit. Coggesh.)

Marriage
of Philip
with In-
gelburga,
and subse-
quent di-
vorce.
f. 10.
Hubert
Fitzwalter
archbishop
of Can-
terbury.
The go-
vernment
of the
country
committed
to him.

*Ut rex Francorum sororem regis Dacice duxerit uxorem et
statim repudiaverit.*

Per idem tempus rex Francorum sororem regis² Daciæ, In- Cogges-
gelburgam nomine, puellam mirabili decore præditam, accepit hale, p. 62.
in uxorem; quam post nuptias repudians, inter sanctimoniales
apud Suesionem³ collocavit, Dacosque omnes, qui cum illa
venerant, repatriare præcepit. Eodem anno, Hubertus Wal- Cf. Diceto,
teri Saresberiensis episcopus in archiepiscopum Cantuariensem coll. 670,
canonice electus,⁴ in⁵ crastino Sancti Leonardi in sua sede est 671.
collocatus. Cujus industriæ ex præcepto regis Ricardi regnum Cf. Hove-
Angliæ et ejus administratio commissa sunt, amoto Waltero den, iii. 226.
Rotomagensi archiepiscopo, qui vocatus a rege transiit in Diceto,
Alemanniam, cum quo etiam regina Alienor mater regis pro- col. 671.
ficiscens filium videre maturavit.

¹ eam . . commisit] multam tyrannidem exercuit, Coggesh. This mention of Evreux being given into John's charge is peculiar to Wendover.
² Cnut VI.
³ Suesionem] Probably an error for Cisonium, Cisoing, Tournay, an
abbey of regular canons. Madden, Hist. Angl. ii. 46, n. 1.
⁴ electus] Par. adds in the margin vel postulatus.
⁵ in crastino Sancti Leonardi] i.e. Nov. 7: this is Wendover's. Diceto, col. 671, 37, says it was "nonis Novembris," i.e. Nov. 5.

Ut rex Ricardus a carcere liberatus in Angliam venerit. A.D. 1194.

Cogges-
hale, p. 62.

Anno Dominicæ Nativitatis mxcxv. Rex Ricardus, maxima Richard jam parte suæ redemptionis persoluta, obsidibusque datis pro freed, and parte quæ restabat persolvenda, die Purificationis beatæ Mariæ returns to ab omni custodia imperatoris liber effectus, permissus est pro- England, prium redire ad regnum. Qui cum matre sua et cancellario¹ Feb. 2. He lands per terram ducis² Luvaniæ ad mare Britannicum perveniens, in at Sand- die Dominica post festum Sancti Gregorii proxima in Angliam wich, cum ingenti omnium gaudio ad portum applicuit Sanwicensem. March 13. Hora autem qua rex cum suis applicuit, hora scilicet diei secunda, sole clarius rutilante, apparuit splendor quidam serenissimus et insolitus, non longius a sole remotus, quasi ad longitudinem et latitudinem humani corporis, candorem præfulgidum atque rubedinem quasi species Iris habens, quem splendorem plures intuentes pronuntiabant regem in Angliam fore appulsum. Rex autem confestim Cantuariam profectus, He goes to beatum Thomam devotus petivit; deinde Londonias veniens, Canter- cum maxima lætitiæ pompa exceptus est, universa civitate bury, and contra regis adventum innumerabilium varietate opum decorata is received ac multipliciter adornata. Audito autem adventu regis, nobiles with great joy in pariter et ignobiles regi venienti cum ingenti alacritate oc- London. currunt, cernere plurimum cupientes a captivitate regressum, quem nunquam timuerant reversurum.

Cui adventanti occurrit apud Westmonasterium ex Gifts of parte abbatis Sancti Albani Warini quidam ex ejus Warin, servientibus, Gaufridus cognomento Hakesalt; afferens abbat of St. eidem regi ex parte dicti abbatis munera non modica Alban's, ex auro et argento, quæ merito regalem non tantum to him. pacare, immo exhilarare poterant magnificentiam. Ipse autem rex, affectum pensans cum muneribus, eidem abbati gratias retulit aduberis, veluti amico indefesso et patri, qui filii sui immemor esse non sustinet; ipsum enim abbatem de consuetudine, quia amicissimus erat ei, patrem appellavit carissimum. Ex tunc igitur de amico amior factus, rex abbati in omnibus agendis extitit ei favorabilis auxiliator.

Cogges-
hale, p. 63.

Rege vero vix per diem unum apud Westmonasterium com- He goes to morante, ad Sanctum Eadmundum gratia orationis progreditur, S. Ed- munds-

¹ i.e. Walter of Coutances, arch-
bishop of Rouen.

² Henry.

A.D. 1194. indeque Notingeham properavit, obsessurus eos et expugna- Cogges-
bury, and turus, qui contra eum conspiraverant, et se Johanni comiti ob- hale, p. 63.
then be- ligaverant. Exercitus Angliæ omnia nimirum castella præfati
sieges and ligaverant. Exercitus Angliæ omnia nimirum castella præfati
takes Not- comitis jam ceperat, isto se solo tenente et adhuc viriliter de-
tingham fendente; [sed¹ rege castellum obsidente] et semel assiliente, ut
castle. certius cognoverunt obsessi insperatum regis adventum, castel-
lum ei reddiderunt, seipsos cum suis omnibus voluntati regis
et miserationi supponentes.² Quorum quosdam in carcerem
detrusit, quosdam digno pretio redemit, in tali necessitate avide
cupiens³ pecuniam singulorum. Duæ quidem præcipuæ eum
causæ vehementer urgebant; ut scilicet obsides pro se tra-
ditos⁴ erga imperatorem liberaret, et ut exercitum copiosum
contra regem Francorum statim conduceret, qui terram suam
incendiis et rapinis undique devastabat. Quapropter si avidius
quam regiam deceret majestatem in tanta⁵ necessitate a sub-
ditis pecuniam exquirebat, ignoscendum potius erat, quam
necessitati regis derogandum.

His need
of money
and con-
sequent
greed.

*Ut rex Ricardus coronam portaverit, et statim in Normanniam
transfretaverit.*

Richard Subactis igitur in brevi omnibus adversariis suis in Anglia, Id. p. 64.
crowned at rex Ricardus consilio procerum suorum, in octavis Paschæ,
Winches- licet aliquantulum renitens, apud Wintoniam coronatus est,
ter, 17 H[uberto] archiepiscopo Cantuariensi missam celebrante, et
April. Wilhelmo rege Scotorum præsentē. Deinde in festo Sanctorum Diceto,
He crosses Nerei [et] Achillei apud Portesmue navem ascendens, in Nor- col. 673.
to Nor- manniam applicuit, et apud Bruis nocte illa quievit. Ubi
mandy, comes Johannes frater ejus, optimo usus consilio, regi occurrit Coggesh.
May 12. supplex, et se ad pedes ejus humiliter cum militibus multis⁶ p. 64.
Submis- prosternens, miserationem fratris profusis lacrimis imploravit;
sion of seque in multis accusans insipientiam suam et consilium (Not in
John. malum, non malitiam, et quod sic necesse fieri cum Coggesh.)
omnium fuisset opinio quod irrevocabiliter foret rex,
confitetur. At rex, ut⁷ erat pius, fraternæ calamitati compassus, Cogges-
non se potuit a lacrimis cohibere; sed fratrem in terra pro- hale, p. 64.

¹ These words are from O. W.

² *suis omnibus . . . supponentes*] So altered by Paris from "suis in
"voluntate regis et miseratione po-
"nentes," and O. W. as Cogg.

³ *cupiens*] Par. inserts above the
line *vel sitiens*. O. W. have *sitiens*
as Cogg.; *cupiens*, C.

⁴ *traditos*] So Par. above *datos*,
which B. C. O. W. have, as Cogges-
hale.

⁵ *tanta necessitate*] tali casu, Cogg.

⁶ *multis*] quibusdam, Cogg.

⁷ *ut erat pius*] Not in Cogg.

Cogges- stratum erigens, in pristinam gratiam recepit; veruntamen¹ A.D. 1194.
hale, p. 64. terras suas ei ablatas non continuo illi restituit.

Ut rex Ricardus regem Francorum a Vernolio fugaverit.

Diceto, Audiens autem rex Ricardus regem Francorum Vernolium Philip
col. 673. obsidione vallasse, nec in petrariis erigendis, vel magnis lapi- forced to
dibus comportandis, vel murorum subfossionibus excavandis,² raise the
vel in corporibus obsessorum affligendis, per dies octo cessasse, Verneuil.
illuc cum festinatione pertendit. Instabat enim magnus ille
dies Pentecostes; sed ne die sancto Galligenæ se victoriam
reportasse jactitarent, audierunt sub ipso noctis crepusculo,
quod rex Anglorum accinctus esset ad pugnam et summo
diluculo adventurus. Quo Francigenæ rumore perterriti, ut
qui ejus audaciam sæpius experti fuerant, elegerunt potius
fugere quam pugnare, cum suo magno³ damno et opprobrio
recedentes a castris.

Ut Herebertus Pauper episcopatum Sarisberiensem acceperit.

Id. Per idem tempus Herebertus cognomento⁴ Pauper, Cantu- Herbert
ariensis archidiaconus, in episcopum Saresberiensem canonice le Poor,
electus, sabbato in Pentecoste presbyter est ordinatus, et in bishop of
crastino ab archiepiscopo Cantuariensi H[uberto] apud West- Salisbury,
monasterium episcopus est consecratus. Eodem tempore rex Philip II.
Francorum a Vernolio recedens, ne nil agere videretur, cas- destroys
tellulum quod Fontes appellatur furibundus subvertit, et sic Fontaines
cum qualiquali victoria ad propria remeavit. castle.

Ut rex Ricardus castrum de Luches cepit.

Id. col. 674. His ita gestis, rex Ricardus Turonis veniens, a novi castelli 2,000
burgensibus, ubi beatus requiescit Martinus, duo milia marcas marks paid
argenti nomine exeniorum suscepit. Tendens inde intra fines to Richard
Turonæ, castellum de Luches, quod rex Francorum nomine by the
obsidatus a ballivis regis Angliæ receperat, dum in vinculis of Tours.
teneretur, ne conventionem quam cum illo fecerant⁵ infrin- He takes
gerent, et quindecim militibus et servientibus quater viginti Loches
castle.

¹ veruntamen . . restituit] om. W., an erasure. B. probably had sem-
though in O. per, as O. W. and Diceto.
² excavandis] excavendis, B. O. ⁴ cognomento Pauper] Introduced
W. by Wendover.
³ magno] Written by Par. over ⁵ fecerant] fecerat, O. W.

A.D. 1194. cum victualium sufficientia custodiendum commiserat, rex An- Diceto,
glorum obsedit et infra dies paucos viriliter expugnavit. col. 674.
Aid Tunc venit in auxilium regis Anglorum filius regis Navariæ,
brought by copiosum ducens exercitum, et quinquaginta balistarios, addi-
Sancho of tis centum, habens in comitatu; terram Gaufridi de Ravenna¹
Navarre. terramque comitis² Engolismi penitus devastavit.

Ut rex Ricardus regem Francorum de finibus Turoniæ fugaverit.

Philip II. His præterea diebus rex Francorum Philippus, fines Turoniæ Id.
at Ven- intrans, prope Vindecinum tentoria fixit. Quo cum regem
dôme, and Anglorum per exploratores supervenire cognosceret, summo
Freteval. mane tentoriis evulsis, Fractam-Vallem cum festinatione peti-
Richard vit. Rex autem Anglorum illum insecutus quadrigas ejus, nec
pursues him, and non comitum et baronum sub eo militantium, sarcinasque
captures his omnes sub captione conclusit. Aurum et argentum, balistas
baggage. et tentoria, aliasque res innumeras cepit et secum reduxit.
Richard Sicque in Pictaviam transiens, infra dies paucos Tailleburc Id. col. 675.
takes Tail- castellum terramque omnium adversariorum suorum, comitis³
lebourg videlicet Engolismi et Gaufridi de Ravenna,¹ sua sub potestate
castle. recepit; ita ut a castello Vernolii usque ad Crucem-Karoli³
f. 10 b. nullus ei rebellis existeret.

Ut rex Francorum regem Ricardum circumvenire temptaverit.

Proposal Circa hos denique dies rex Francorum nuntios quatuor Id. col. 676.
of Philip misit ad regem Anglorum, verbis utens pacificis in⁴ dolo,
II. to settle petens ut populis utriusque regis potestati subjectis, quorum
his quar- ipsi reges tam aurum quam argentum bellicis cladibus locu-
rel with los hauriendo evacuaverant et sanguinem nobilium utriusque
Richard by regni profunderant, salubriter parcentes, sub examine⁵ quinque
a combat viro- virorum, hinc inde dirimerentur quæstiones amborum, consi-
between dentibus regni utriusque principibus et rei eventum expectan-
five men tibus, donec conflictu terminato adjudicaret quid⁶ utrique
on each regum cedere de jure deberet. Placuit supra modum provisio
side. ista Anglorum regi, dummodo rex Francorum quintus inter
suos et rex Anglorum itidem inter suos quintus appareat,
ut paritate servata corporum et armorum æqua lance confi-

¹ Ravenna] Rancuna, Diceto.

² Aimar.

³ Charlecroix.

⁴ in dolo] Added by Wendover.

⁵ examine] Altered by Par. from certamine.

⁶ quid . . . deberet] quid super jure regis utriusque Regis æterni sederet in animo, Diceto.

(Not in Diceto.) gant; quod rex Francorum in subsannationem multorum agere A.D. 1194. recusavit.

Hoc quoque anno captus est Robertus comes Le- Robert, earl of gecestrensis a rege Francorum et comite¹ Perticense et Leicester, Rocelino vicecomite Bellimontis. Henricus Marescallus, captured. frater² W[illelmi] Marescalli senioris, fit episcopus Marshal, Exoniensis. His ita gestis, mediantibus viris religiosis, bishop of treugæ statutæ sunt inter reges Francorum et Anglorum; sed Exeter. commeatui negotiatorum hinc inde interdictum est. Truce between Philip and Richard.

Diceto, col. 675.

Ut rex Ricardus per Angliam torneamenta fieri statuerit.

Hoveden, iii. 268. Eodem tempore rex Ricardus in Angliam transiens statuit Richard per loca certa torneamenta fieri, hac fortasse inductus ratione, appoints ut milites regni undique concurrentes vires suas flexis in tourna- girum frænis experirentur;³ ut si bellum adversus Crucis⁴ be held in inimicos vel etiam finitimos movere decreverint, agiliores ad England. prælium et exercitatiores redderentur.

Diceto, col. 676.

Capitur imperator Constantinopolitanus Cursac et pessime tractatur ab Alexio.

Id.col.674. His etiam diebus Alexius⁵ quidam, Manuelis quondam Con- Alexius stantinopolitani imperatoris filius, innumerabili multitudine ar- usurps the matorum congregata, Cursac tunc⁶ imperatorem Constantino- throne of politanum hostiliter aggressum cepit et excæcavit; atque Constanti- nople. tandem ementulatum perpetuo carcere damnavit, ejusque im- perium occupavit.

Ut rex Anglorum de captione sua de duce Austriæ domino Papæ querelam deposuerit.

Anno Dominicæ Nativitatis mxcv. Rex⁷ Ricardus ad sedem Letter of Apostolicam nuntios direxit, qui in præsentia domini Papæ con- Richard to stituti talem deposuerunt querelam: "Pater sancte, salutem excel- the Pope lentiam vestram dominus noster rex Anglorum Ricardus, et complain- ing of the

¹ Geoffrey III.

² *frater*] filius, Hist. Anglor.

³ *experirentur*] experitetur, B. It is corrected in C.

⁴ *Crucis inimicos*] Agarenos, Diceto.

⁵ On this error, see Madden, Hist. Angl. iii. p. 557.

⁶ *tunc*] Written over an erasure; nunc, O. W.

⁷ This is peculiar to Wendover.

A.D. 1195. "postulat sibi justitiam exhiberi de duce Austriæ, qui ipsum de
 duke of "peregrinatione sua tam laboriosa tam sumptuosa tamque
 Austria. "periculosa revertentem cepit, et aliter quam tantum prin-
 "cipem decuit, affixit, imperatorique ac si bos esset vel
 "asinus, vendidit; qui postmodum ambo regnum ejus intole-
 "rabili redemptionis debito contriverunt. Ipsi insuper a
 "Christianæ fidei legibus alieni in tali casu regi detento
 "graviora exercebant judicia, quam ipse Salaadinus faceret,
 "si in manibus ipsius per simile infortunium incidisset;
 "contra quem idem¹ rex a finibus terræ, relicto regno nuper
 "adepto, relicta patria, parentibus, et amicis, dimicaturus
 "ascendit. Sciret forsitan regis generositati simul et pro-
 "bitati sive majestati nimirum deferre, cui illa gens barbara
 "et cervicosa deferre nescivit. Sed fortasse hoc fecerunt, ut
 "sibi tanti regis captio pro laudabili victoria imputaretur,
 "cum nunquam ipsum bello appetere præsumpsissent, si
 "bellicoso exercitu suo vallatus fuisset. Nec sibi regis dejec-
 "tionem existiment imputari, sed divinæ potius dispensationi,
 "ad cujus nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat et hunc
 "exaltat, hunc deicit et hunc attollit. Movet præterea non
 "mediocriter dominum nostrum regem, quod sub pace et
 "protectione vestra, omnibus peregrinis usque ad triennium
 "concessa et in poenam excommunicationis inflicta et firmata,
 "ipsum a peregrinatione venientem et iterum redire dispo-
 "nentem ceperunt; atque sub custodia carcerali detrudentes,
 "ad gravissimam redemptionis summam coegerunt. Jubeat
 "ergo excellentia vestra cum festinatione ut obsides domini
 "nostri regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ solvenda
 "restat, detinentur in vinculis, liberos exire dux ille permit-
 "tat, et pecuniam, quam a domino nostro excommunicatus
 "recepit, ex integro restituat, necnon sibi suisque illatam
 "injuriam digna satisfactione emendet."

De excommunicatione ducis Austriæ pro rege Ricardo.

The Pope Cumque hæc et alia multa coram summo Pontifice regii
 excommu- nuncii allegassent, post trinam ammonitionem quam dux
 nicates the exaudire recusavit, domnus Papa ilico surgens cum suis
 duke of cardinalibus ipsum ducem nominatim excommunicavit et in
 Austria, genere omnes qui in regem et suos manus injecerant violen-
 and puts tas; terramque ducis totam ecclesiastico supponens interdicto,
 his terri- Veronensi episcopo² dedit in mandatis, quatinus hanc interdicti
 tory under et excommunicationis sententiam singulis diebus Dominicis
 an inter- dict.

¹ *idem*] om. C.

| ² Alard.

Diceto,
col. 675.

et festivis per totum Austriæ ducatum faceret¹ publicari. A.D. 1195.
 " Quod si idem dux mandatis nostris parere decreverit, in
 " virtute Dei eidem præcipias, ut obsides regis Anglorum uni-
 " versos absolvat, pactiones omnes relaxet, et ablata sibi per
 " eum et suos, et quæ de ipsius regis iniqua redemptione per-
 " cepit, universa restituens, eosdem obsides faciat cum secu-
 " ritate ad propria remeare, et amodo talia non attemptans,
 " nihilominus etiam de injuria et damnis congrue satisfaciat
 " irrogatis."

De miserabili morte ducis Austriæ.

Cogges-
hale, p. 65.

His omnibus præfato duci ab episcopo Veronensi rite denun- His terri-
 tiatis, dum idem dux mandati Apostolici aspernator existeret, tory struck
 percussa est terra illius sterilitate inaudita, fame nihilominus with steril-
 et peste. Danubius etiam fluvius, in parte quadam terræ ity.
 ipsius plus solito inundans, inopinato eventu hominum decem
 milia submersit. Sed cum in his omnibus non sit aversus
 furor ducis, immo in deterius aggravatus, ipse divino judicio
 terribiliter percussus est. Dei siquidem Sancti Stephani, cum His fatal
 equitando lusum pergeret, sociis comitantibus, equus, cui dux accident,
 insidebat, violenter² pedem offensus, tibiam sedentis cum pede Dec. 26.
 insanabiliter contrivit; nam tibia cum pede protinus con-
 juncta nigredine quadam intumescens nullo medicorum potuit
 cathaplasmate sedari, quin ignis quem infernalem vocant, tumori
 admixtus, intolerabiliter cruciaretur.³ Quem dux cruciatum
 ferre non valens, pedem a crure fecit detruncari; ipso interim
 dolabrum tenente, cæteris omnibus præ nimio horrore hoc
 facere renuentibus. Sed nec sic doloris cruciatus evasit; nam
 ilico femur cum corpore reliquo igne illo execrabili depasce-
 batur. Tandem vero culpam recognoscens iniquam quam in
 regem et suos⁴ malitiose exercuerat, suadentibus episcopis qui
 aderant, obsides absolvit; et residuum pecuniæ de redemptione
 regis quod receperat⁵ se redditurum spondit, atque eccle-
 siasticæ censuræ se deinceps pariturum promisit. Tunc epi-
 scopi qui aderant, videntes eum in tanta miseria et calamitate
 constitutum, a⁶ sententia excommunicationis absolventes, ad He is ab-
 communionem fidelium admisérunt; et sic cum intolerabili solved, and
 cruciatu spiritum exhalavit. Cujus corpus diutius jacuit in- dies.

¹ *faceret*] Written by Par. over
an erasure; faciat, O. W.

² *violenter*] mole nivis, Cogges-
hale.

³ *cruciaretur*] Sic, carelessly al-
tered by Wendover from *eum cru-
ciabat* in Coggeshale.

⁴ *suos*] in obsides regis, Cogg.

⁵ *receperat*] nondum expenderat,
Cogg.

⁶ *a . . . absolventes*] Added by
Wendover, as also *cum intolerabili
cruciatu* in the next line.

A.D. 1195. humatum, donec¹ horribilibus scateret vermibus, eo quod filius Cogges-
ejus mandata patris exequi nollet; sed tandem ab amicis com- hale, p. 66.
pulsus, obsides absolvit et repatriandi licentiam concessit.

Ut imperator Henricus regnum Apulie sibi subjugaverit.

f. 11. Imperator² Henricus his diebus subjugavit sibi regnum Id.
Henry VI. Apulie et Sicilie, mortuo Tancredo, qui Willelmo³ injuste
reduces successerat. Duxerat enim in uxorem sororem⁴ regis Willelmi,
Apulia and Sicily. cui regnum istud justius debebatur.

De horribili adventu paganorum in Hispaniam.

Invasion of Spain by the Moors. Circa dies illos rex⁵ de Marroch potentissimus,⁶ quem Id. p. 67.
mirabilem mundi vulgus, vel qui melius admiralium
Murmelin, id est admiralium bellicosum et victoriosum
nominant, cum triginta regulis et innumerabili exercitu⁷ in
Hispaniam applicuit, terramque regis⁸ dicti Petit Hispanie
vastavit. Alias quoque provincias plures⁹ incendiis depopulans
et rapinis, sexui, ordini, vel aetati non pepercit, nisi eis tan-
tummodo qui se ipsius vesaniae subdiderunt. Habebat enim in
exercitu suo sexdecies centum milia pugnatorum, ex quorum
inopinato adventu tota Christianitas contremuit conturbata.¹⁰

Great floods. Istam autem Dei iram aquarum diluvium præsignavit,
quæ segetes suffocans validam famem generavit.

¹ *donec vermibus*] Added by Wendover.

² Here one leaf of the original MS. has been removed, and replaced by two (ff. 11, 12), which are written entirely in the St. Alban's hand. The portions copied from the leaf that was removed are slightly abridged, in order that with the additional matter introduced by Paris they might exactly fill these two leaves. This is the case especially towards the end of f. 12 b, where Paris has omitted words, and used shorter expressions, as may be seen by the collation on p. 423, for fear the matter might extend beyond the end of the page. Paris's new matter here can only be ascertained by collation with the text of Wen-

dover, but is made clear by the difference of type: the small type here showing what MS. B. has in common with MSS. O. W.

³ O. W. and Hist. Angl. ins. *regi*.

⁴ Constance, daughter of Roger king of Sicily.

⁵ Boyac al Miramimoli, Hoveden, iii. 302.

⁶ The additions of Paris are not in Coggeshale.

⁷ O. W. and the Hist. Anglor. add "paganorum ex Africa pro-
"rumpens."

⁸ *i.e.* Alphonso IX. of Castile.

⁹ *plures*] plurimas, O. W.

¹⁰ *contremuit conturbata*] pertur-
bata est vehementer, O. W.; vehe-
menter turbata est, Cogg.

De morte Guarini abbatis Sancti Albani et successione Johannis A.D. 1195. abbatis.

Margin of
the MS. of
Diceto,
Reg. 13 E.
vi., f. 125 b.

Eodemque¹ anno magister Guarinnus, scientia et moribus præditus, abbas ecclesiæ beati Albani, cum sedisset annis undecim, mensibus octo, totidemque diebus, tertio kalendas Maii diem clausit extremum; cui successit magister Johannes dictus² de Cella, vir maximæ religionis et scientiæ, monachus ejusdem ecclesiæ et prior cellæ de Walingeford, decimo tertio kalendas Augusti in abbatem electus; qui tertio kalendas ejusdem a Ricardo Londoniensi episcopo munus benedictionis accepit.

Death of
Warin, ab-
bat of St.
Alban's.

John de
Cella suc-
ceeds.

MS. Cott.
Faustina,
A. 8. f. 136.
Hoveden,
iii. 284,
306.

Sub eodem tempore prior Hospitalis Jerusalem factus Alan, bp. est episcopus de Bangor. Eodemque anno obiit Hugo of Bangor. de Pusaz episcopus Dunelmensis, et Henricus episcopus Deaths. Wigorniensis.

De legatione Huberti Cantuariensis archiepiscopi.

Diceto,
col. 679.

Per idem tempus papa Cælestinus omnibus Angliæ prælatis scripsit in hæc verba: "Cælestinus episcopus, venerabilibus "fratribus Eboracensi archiepiscopo et universis episcopis, "abbatibus, prioribus, et aliis ecclesiarum prælatis per regnum "Angliæ constitutis, salutem, et cætera. Cum³ omnibus ec- "clesiis ex commisso nobis pastoralis sollicitudinis officio pro- "videre teneamur, specialiter tamen ad præsens Anglicanam "ecclesiam paternæ considerationis acie intuentes, ad salutem "ipsius communi fratrum nostrorum consilio decrevimus, ut "venerabilis frater noster H[ubertus] Cantuariensis archiepi- "scopus, de [cujus] meritis et virtute, sapientia pariter et "doctrina, ecclesia congaudet universalis, ministerio legationis "accepto, vices nostras ad honorem ecclesiæ, totius regni "salutem et pacem, per totum regnum Angliæ, non obstante "privilegio vel exceptione tibi aut ecclesiæ tuæ, frater archi- "episcopo, vel alii facto, libere exequatur. Præsentium igitur "auctoritate universitati vestræ per Apostolica scripta præ- "cipiendo mandamus, quod eidem, tanquam Apostolicæ sedis "legato, reverentiam impendatis debitam et honorem."

Letter of
Pope Cæles-
tine III. to
the arch-
bishop of
York, men-
tioning the
appoint-
ment of
archbishop
Hubert as
legate.

¹ In the margin are drawn two pastoral staves and mitres, one inverted, and the other erect.

² These additions of Paris are not in the Diceto MS.

³ Cum . . . teneamur] This is abridged from the opening sentences of the letter.

A.D. 1195. *Admonitio Papæ ad regem Francorum pro regina sua quam repudiaverat.*

Part of the letter of the Pope to William of Cham-pagne, archbishop of Sens, on the subject of Philip's divorce. Eadem quoque tempestate Papa Cælestinus Senonensi archiepiscopo inter cætera scripsit in hæc verba: "Nos itaque, col. 683
 " qui ipsum regem Francorum specialiter in visceribus caritatis
 " diligimus, per dilectum filium nostrum C. subdiaconum,
 " Apostolicæ sedis legatum, ad hoc specialiter missum, roga-
 " vimus eundem, ut reginam suam, quam a se consilio iniquo
 " amoverat, affectu maritali tractaret; nec illis aures accom-
 " modare curet,¹ qui pro lucro reputant, si possunt inter aliquos
 " odium et discordiam seminare. Inde est, quod illam divortii
 " sententiam, contra juris ordinem prolatam, de fratrum nos-
 " trorum consilio penitus irritantes, fraternitati tuæ per Apo-
 " stolica scripta mandamus firmiter et præcipimus, quatinus
 " si prædictus rex, ista vivente, aliam superducere voluerit,
 " vos auctoritate Apostolica id eidem inhibere curetis."

Admonitio Papæ episcopis Angliæ facta pro negotio Terræ Sanctæ.

Letter of Pope Celestine III. to the English bishops on behalf of the Holy Land. Circa dies istos, Papa Cælestinus H[uberto] Cantuariensi Id. col. 685.
 archiepiscopo ejusque suffraganeis pro negotio Terræ Sanctæ
 scripsit inter cætera in hunc modum: "Vos autem fratres
 " archiepiscopo et episcopi, quibus cura animarum et sollici-
 " tudo commissa est, precibus instantes ad Dominum inces-
 " santer subjectos vobis populos inducat, ut assumpto cru-
 " cis signaculo ad confutandos fidei Christianæ persecutores
 " accingantur. Speramus siquidem, et vos sperare debetis,
 " quod Dominus in verbo prædicationis et orationis vestræ
 " rete laxabit in capturam, et tales ad defensionem Orien-
 " talis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia
 " meritorum quam armorum fiducia exurget Deus, et inimici
 " Ejus dissipabuntur, et fugient a facie² Ejus³ qui oderunt
 " Eum. Nos autem illis, qui pro divinitatis amore hujus
 " peregrinationis laborem assumere et in quantum in se
 " fuerit implere studuerint, de indulto nobis a Domino auc-
 " toritatis officio illam remissionem impositæ poenitentiae
 " per sacerdotale ministerium facimus, quam prædecessores
 " nostri suis noscuntur temporibus statuisset; ut videlicet
 " qui corde contrito et humiliato spiritu laborem hujus pere-

¹ *curet*] curaret, O.W., as Diceto. | ³ *Ejus*] ipsius, O. W.
² *facie*] face, B.

Diceto,
col. 685.

“grinationis assumpserint et in poenitentiam peccatorum A.D. 1195.
“hoc iter expedierint, si in fide decesserint, plenam suorum
“criminum indulgentiam et vitam consequentur aeternam.
“Bona quoque ipsorum, ex quo crucem acceperint, cum
“familiis suis sub Romanæ ecclesiæ necnon et archie-
“piscoporum aliorumque ecclesiæ prælatorum protectione
“consistant. Et nullam de his quæ in susceptione crucis
“quiete possederint,¹ donec de ipsorum reditu vel obitu cer-
“tissime cognoscatur, jacturam² vel perturbationem sus-
“tineant vel quæstionem; sed bona ipsorum integra remaneant
“interim et quæta. Illi autem qui in subsidium terræ illius
“de bonis suis illuc transmiserint, de peccatis suis veniam
“consequentur, juxta suorum moderamina prælatorum. Ve-
“rum tibi, frater archiepiscopo, oneris hujus laborem duximus
“injungendum; mandantes ut apud carissimum in Christo
“filium nostrum illustrem Anglorum regem, qui³ Terram
“Sanctam sub trium statuit treugis annorum, ut ad defensionem
“terræ illius milites et pedites bene instructos transmittat,
“assiduus⁴ exhortationibus elabores, [et] provinciam circum-
“iens Anglicanam opportunis et importunis prædicationibus
“instes, ut pro defensione Christianitatis, assumpto crucis
“signaculo, terram visitent transmarinam.”

Cum hæc autem ad regis notitiam pervenissent, ipse Anxiety of
promta devotione animatus alios strenuos ad opus Richard for
crucis, maxime quos multipliciter exaltaverat, alacriter the cause
animabat, persuadens ut tam pro ipsius regis salute, of the Holy
quam ecclesiæ promotione, et propriarum animarum Land.
salute, ad laborem prædictum accingi non pegritaren-
tur. Et ut quosdam huic salubri admonitioni rebelles f. 11 b.
civilius reprehenderet, prædicatoris formam induens,
hanc frequenter parabolam circumsedentibus replicavit.

De Vitali Veneto opertim ingratorum redargutio.

Tunc vero temporis contigit de quodam cive Venetiæ, *Apologus*
divite scilicet avaro, quiddam relatu dignissimum; quod *Ricardi*
propter ingratorum multitudinem huic paginæ duximus *regis quem*
abbati

¹ *possederint*] possiderint, O.; are not in the copy of the letter in
possederunt, W. Diceto.

³ *qui . . . annorum*] Not in Diceto.

² These introductions of Paris ⁴ *assiduus*] assiduusque, B. O. W.

A.D. 1195. *Sancti Albani Guarino et ipse nobis enarravit.* inserendum.¹ Civis igitur memoratus nomine Vitalis, cum daturus esset filiam suam nuptui, ut mensam præpararet lautiores, venatum ivit in quandam forestam vastissimam et desertam, mari conterminam. Et cum per devia heremi solus vagaretur, arcum extentum bajulans cum sagittis, cupiditate ferinæ ductus, incidit forte in foveam et pedicam, leonibus, ursis, et lupis subtiliter præparatam, a qua, cum os strictum fuisset, et pavementum profundum et amplum, nullo modo potuit ascendere vel evadere. Invenit autem in ea, quæ² eodem casu in ipsam inciderant, duo crudelia animalia, videlicet leonem et unum magnum serpentem; sed ipsum Vitalem, qui se signo crucis præmunivit, nequaquam invaserunt, licet famelici nimis et protervi. Morabatur ergo illic tota illa nocte et die sequenti, clamans et ejulans, et mortem suam tam probrosam lamentando deplorans. Accidit autem ut quidam pauperculus carbonator silvicola, dum pergeret quicquillas ibidem lignorum colligendo, audiret clamorem et planctum quasi subterraneum; et vocem sequens, pervenit ad os putei, et introspiciens ait; "Quis est, quem audio?" Et Vitalis expergefactus et gavisus supra id quod dici potest, respondit alacriter dicens. "Ego quidem miser Vitalis cognomento, Venetus, qui ignarus pedicarum et muscipularum harum in foveam istam feris nocivis incidi devorandus, qui fame et timore contabesco. Sunt enim hic duo, quæ² nimis pertimesco, animalia, leo scilicet quidam et anguis; sed adhuc, Deo protegente, Cujus signo me communi, me non invaserunt; tibi reservatus sum, ut tibi beneficiam. Erue me, et bene tibi erit; ecce tibi dimidium bonorum meorum concedo, videlicet quingenta talenta; sunt enim mihi mille." At pauper; "Si dictis facta compenses, faciam quod desideras et hortaris." At Vitalis dicta sua multis et magnis

¹ *inserendum*] *inserendam*, B. | ² *quæ*] *qui*, B.

juramentis, Deo interposito pro fidejussore et fide media, confirmavit. Et cum colloquerentur, leo, motu caudæ saltuque jocundo, et similiter anguis sibilo et totius corporis volubilitate eidem pauperi applauserunt, quasi liberationem suam cum Vitale postulantes. Et statim¹ pauper domum suam festinus adiit, scalamque quandam cum funiculis quos noverat necesarios cum summa festinatione præparavit, et rediens dimisit eam in puteum solus. Et statim, immo raptim et certatim leo et anguis per gradus scalæ ascendentes, ipsi pauperi applauserunt, et circumeuntes pedes ejus volutabantur coram eo lætabundi, quasi gratiarum actiones pro liberatione sua referentes eidem. Postea vero pauper ipsius Vitalis ascendentis manum apprehendit, et deosculans eam dixit; "Vivat manus hæc, "eja eja gaudeo plane, quia voti compos effici merui;" et duxit eum donec ad notitiam itineris perveniret. Et Vitali recedenti ait silvanus pauperculus, "Quando et ubi persolves mihi debita?" Et Vitalis; "Infra diem quartum in Venetia, videlicet in palatio meo, "quod quidem famosum est et reperire non est difficile." Rediit silvanus ad² domunculam suam, ut pranderet. Quo sedente ad mensulam, ecce leo quem liberaverat apportans hinnulum intravit, et apposuit mensæ prandentis blandus et mansuetus; quasi offerens illud pro præmio beneficii et liberationis, et applaudens, mitissimus sine rugitu et ira aut alicujus læsione recessit. Et sequebatur eum silvanus ludentem coram eo et lingentem pedes ejus, ut sciret ubinam foret cubile ejus; admirabatur enim vehementer leonis tantam mansuetudinem; et postea rediit ut pranderet. Et cum cibum sumeret, ecce serpens liberatus affuit, gemmam pretiosam in ore deferens, apposuit eidem silvano tanquam liberatori suo, et illam in disco suo reposuit, seseque spiris volubilibus ante ipsum volutans et ludens

A.D. 1195.
Apologue
of Vitalis
the Vene-
tian.

¹ statim] statum, B.

| ² ad] a, B.

A.D. 1195. applausit, quasi grates referens ei pro impenso sibi beneficio; et blando emisso sibilo, nullum lædens recessit. Quem similiter sequebatur silvanus pro admiratione ut de caverna ejus certificaretur. Elapsis igitur duobus vel tribus diebus, silvanus deferens secum gemmam suam pretiosam, quam videlicet serpens suus sibi attulerat, Venetiam adiit, ut a Vitali promissa reciperet. Et invenit eum cum concivibus vicinis suis, præ gaudio liberationis suæ convivantem. Quem silvanus seorsum evocans, et secretius alloquens, quia ignotum se simulavit, dixit; "Amice, redde quod debes." At ipse torvo vultu respondit; "Quis tu? Quid exigis?" At ille; "Quingenta talenta mihi a te pro beneficio tibi facto ex pacto promissa." At Vitalis; "Eja, quam leviter velles lucrari, quæ ego per longa tempora laboriose adquisivi." Et præcepit familiæ suæ ut caperetur quasi delirans, pro tanta temeritate incarcerandus. Quod silvanus intelligens, repentino saltu a domo exilivit; et veniens ad prætorium, hæc omnia iudicibus civitatis seriatim intimavit. Cui cum non plane crederetur, narravit incredibile, ostendit gemmam sibi a serpente gratis datam; et ilico unus civium, quem virtus lapidis non latebat, ipsum pro magno pretio comparavit. Ut autem omnes inde redderet certiores, silvanus aliquos de civibus duxit ad latibula leonis et serpentis; qui adhuc ipsi silvano tanquam liberatori suo applauserunt. Certificati igitur iudices civitatis de rei veritate, compulerunt Vitalem reddere quæ promisit, et satisfacere pro injuria. Hæc sæpe referebat rex Ricardus munificus, ingratos redarguendo.

Richard I.
in the habit
of repeating
this story.

De quadam pactione facta inter reges Francorum et Anglorum.

Anno Dominicæ Nativitatis mxcvi. Rex Anglorum Ricardus Hoveden, ad Natale Domini fuit apud Pictavensium civitatem. Et iii. 308.
deinde post festum Sancti Hilarii, convenerunt ad colloquium Id. iv. 3.
Philippus rex Francorum et Ricardus rex Anglorum apud Louviers, ubi inter eos convenit in hunc modum: Rex Francorum

Richard at
Poitiers.
His confer-
ence with
Philip at
Louviers.

- Hoveden, iv. 3. quietum¹ clamavit regi² Ricardo et hæredibus suis Yssondum A.D. 1196. cum pertinentiis suis, et jus totum quod habuit in Berri et f. 12. Alvernia et Guasconia. Et reddidit ei quiete castellum de Archis,³ et comitatum de Aubemarla, aliaque castella multa quæ occupaverat post⁴ reditum suum de peregrinatione Terræ Sanctæ, ad quam adhuc redire proposuerat. Et rex Anglorum quietum clamavit regi Francorum castellum de Gisorcio, et totum Normannicum Vigésinum. Et hæc omnia ut rata haberentur et firma, fidejussores adinvicem invenerunt, et pœnam quindecim milium marcarum argenti inter se statuerunt. Procedente vero⁵ tempore, cum⁶ rex Ricardus prædicta omnia possideret, pœnituit regem Francorum tale fecisse commercium; et magnum congerens exercitum Albamarliam obsidione vallavit. Quo facto, rex Anglorum præcepit saisari in manu sua⁷ omnes res et possessiones abbatum Majoris monasterii et [de] Cluniaco, de Sancto Dionisio, et prioris de Caritate; qui fidejussores extiterant regis Francorum super pactione memorata⁸ et sic prolocuta, quod si rex Francorum conventionem non servaret, ipsi darent regi Anglorum pecuniam;⁹ graviter regem Francorum de enormi fidelitatis læsione redarguentes. Cepit interim rex Francorum castellum de Albamarla,¹⁰ et subvertit illud.¹¹ Rex autem Anglorum dedit ei tria milia marcas argenti de pecunia præfata pro redemptione militum et servientum suorum, ut¹² salvis equis et armis liberi sinerentur abire. Deinde rex Francorum, nimis elatus et gloriosus,¹³ cepit ilico Nunantcart; et rex¹⁴ Ricardus cepit castellum de Gymmeges. Et sic diatim¹⁵ crevit, seminante humani generis inimico odii lolium et discordiæ zizania, inter reges et regna guerra cruentissima.

¹ *quietum*] quietam, O. W., and so the Hist. Anglor.; quietam, Hoveden.

² O. W. add *Anglorum*.

³ O. W. insert *et comitatum de Auco*, as Hoveden.

⁴ *post . . Sanctæ*] Added by Wendover; the next clause is Paris's own.

⁵ *vero*] autem, O. W.

⁶ *cum . . possideret*] This is Wendover's.

⁷ O. W. add *in omni loco dominationis suæ*, as Hoveden.

⁸ *memorata*] præfata, O. W.

⁹ O. W. add *supradictam*.

¹⁰ O. W. add *per insultum*.

¹¹ O. W. ins. *et*.

¹² *ut . . abire*] Introduced by Wendover. The additions of Paris that follow are his own.

¹³ *gloriosus*] glorius, B.

¹⁴ *rex Ricardus*] Johannes comes Moretonii, Hoveden.

¹⁵ For this O. W. have "reges in castrorum captione luserunt."

A.D. 1196. *De morte Willelmi quondam civis Londoniensis.*Riot of
William
Fitz-Os-
bert in
London.

Circa dies illos surrexit contradictio et rixa¹ in civitate Diceto, Londoniarum inter pauperes et divites, ob contributionem² col. 691. tallagii, quæ a regiis ministris exigebatur ad fisci com- (Not in Diceto.) modum; voluerunt enim excellentiores civium, quos majorem et aldermannos dicimus, facta concinnatione in suo hustingo, seipsos servare indemnes aut saltem sine gravamine, et pauperiores intolerabiliter apporriare; cumque Willelmo filio Osberti, cognomento cum-Barba, ejus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, recalcitrante, et majores civitatis pro jam dicta causa proditores domini regis vocante, orta est seditio gravis in civitate usque ad arma capessenda. Unde Willelmus contra communam Londoniensem infinitos de pauperioribus et mediocribus contra majorem et aldermannos exacuit et excitavit. Sed per pusillanimes et degeneres dissipatum est consilium civium quos Willelmus confederaverat ad resistendum ipsorum injuriæ. Enervatis igitur civibus mediocribus et pauperioribus, totum refuderunt rex et regis ministeriales et excellentiores civitatis crimen in Willelmum. Cumque circumdarent eum regales, ut ipsum caperent armati, (erat enim Willelmus generosus et clarissimus in civitate, et corpore magnus, et viribus integer et strenuus,) elapsus est invitis omnibus, sola sicha se defendens. Et fugiens in ecclesiam Sanctæ Mariæ de Arcubus sese, ut ibidem ab imminente morte et captione liberaretur, recepit, postulans pacem et protectionem Dei et Beatæ Mariæ et sanctæ ecclesiæ, et asserens se non propter aliud iniquo judicio potentum restitisse, nisi ut omnes pari pondere premerentur et singuli juxta suas facultates contribuerent. Sed cum non exaudiretur et prævaleret pars majorum, præcepit

¹ *rixa*] iniquitas, O. W.² This is entirely different from the account in O. W., which is taken out of Diceto, col. 691. See

Coxe's Wendover, iii. pp. 94, 95.

It is somewhat similar to the account in Hoveden, iv. pp. 5, 6.

archiepiscopus, non sine multorum admiratione, ut ab A.D. 1196. ecclesia violenter extraheretur, iudicium subiturus, qui ^{He is taken} seditionem movit in civitate et tantum populum perturbaverat. Quod cum Willelmo nunciaretur, se festinus in turrin ecclesiæ recepit; novit enim jam quod majores, quibus contradixerat, animam ejus quærebant. Protervi autem instantes, supposito igne, magnam partem ecclesiæ combusserunt, sacrilegium tantum non abhorrentes. Coactus est igitur Willelmus a turri descendere, calore et fumo pœne suffocatus. Captus est igitur et ab ecclesia violenter extractus, expoliatus, et vinctis manibus post tergum et pedibus, ad caudam equi trahitur ad turrin Londoniensem incarcerandus. Et cito post, sic volente archiepiscopo et ad hoc eum stimulantibus eminentioribus civibus et ministris regiis, iterum rapitur a turri, et ligatus ad caudam equinam, ^{and hanged at the Elms in Smith-field.} ad Ulmetum per medium Londoniæ trahitur, ¹ miserum concivibus suis præbens spectaculum et generi suo, quod præclarum habuit in civitate; et suspensus est per catenam in patibulo. Et sic Willelmus dictus Barbatus vel Barba pro assertionem veritatis et pro causa pauperum tuenda morti traditur a concivibus suis ignominiose. Unde cum constet causam martyrem facere, inter martyres videtur merito computandus. Suspensi sunt autem cum eo novem ejus vicini vel de ejus familia, causam ejusdem Willelmi confoventes.

Fît episcopus Wigorniensis.

Diceto,
col. 693.

Anno quoque sub eodem Johannes decanus Rothomagensis John, dean in episcopatum Wigornensem sullimatur; qui munus con- ^{of Rouen, bishop of Worcester.} secrationis decimo tertio Kalendas Novembris a Cantuariensi archiepiscopo suscepit.

Normannia interdicatur.

Hoveden,
iv. 14.

Eodem quoque anno rex Anglorum Ricardus firmavit cas- ^{Richard builds a castle in the isle of Andely.} tellum novum in insula de Andely, contra voluntatem Walteri

¹ trahitur] trahitus, B.

A.D. 1196. Rothomagensis archiepiscopi; et quoniam sæpius¹ admonitus Hoveden, noluit ab inceptis desistere, stimulante² Francorum rege, iv. 14. archiepiscopus præfatus Normanniam totam sub interdicto conclusit, et sic curiam adiit Romanam.

Anger of the archbishop of Rouen.

Abbates renuerunt recipere donum imperatoris quia turpiter illud adquisivit.

Tempore sub eodem imperator legavit capitulo Cisterciensium tria milia marcarum argenti, de redemptione regis Ricardi, ad thurribula per totum ordinem facienda argentea. Sed abbates tam ipsum imperatorem quam donum ejus detestantes, renuerunt de turpi quæstu acquisitum donum ejus recipere. Quod cum rex Ricardus audisset, dictum et factum abbatum, quod solita caruit avaritia, commendavit.

Gift of the emperor Henry VI. to the Cistercians, which is refused.

De captione Hugonis de Calvo monte.

Eodem quoque anno, facta congressione inter falanges³ regum Francorum et Anglorum, captus est Hugo de Calvo monte, regi Francorum valde carus et familiaris, et regi Anglorum est præsentatus. Quem Roberto de Ros custodiendum committens, præcepit ut quasi vitam custodiret. Robertus autem ipsum custodiendum⁴ Willelmo de Spineto, servienti suo, confidenter commisit. Hugo autem ex permissione Willelmi corrupti muneribus et promissionibus amplioribus, de nocte per murum demissus, in magnum regis damnum prudenter evasit; castellumque⁵ de Bona villa supra Tuke, ubi custodiebatur, lætus et ridens et suos custodes deridens, a tergo salutavit. Unde rex Anglorum versus Robertum de Ros merito nimis iratus, cepit ab illo mille et ducentas marcas,⁶ videlicet quantum ipse Hugo captivus pro sua foret liberatione redditurus, pro sua

f. 12 b. Capture of Hugh of Chaumont. His imprisonment at Bonneville-sur-Toque, and escape.

Hoveden, iv. 14.

¹ *sæpius*] rex sæpe, O. W.

² This addition of Paris is not in Hoveden.

³ *falanges*] familias, O. W.; familiam, Hoveden.

⁴ O. W. have "sub custodia Wil-

"lelmi de Spineto, ejusdem Roberti "servientis."

⁵ *castellumque* *salutavit*] Not in Hoveden. The additions of Paris are his own.

⁶ O. W. add *argenti*.

negligentia et præcepti regii transgressione; et Willelmum A.D. 1196.
 Hoveden, de Spineto jussit patibulo præsentari.¹
 iv. 15.

De captione Belvacensis episcopi et Willelmi de Merlo.

Diebus² quoque sub eisdem comes Johannes, frater Capture of
 regis Ricardi, quem rex ad arma licet desidem animarat, Philip de
 et cruentissimi ruptarii, quibus sanguis humanus pro Dreux,
 nihilo reputabatur vel præda vel incendium, Markadeus, his arch-
 Algais, et Lupescarus, natione Provinciales, terras regis deacon,
 Francorum, jubente rege Ricardo, exterminio letali and Wil-
 vastaverunt, ecclesiæ, ætati, vel conditioni minime par- liam de
 centes. Insidiabantur autem maxime episcopo Belva- Merlou.
 censi Philippo et ejusdem archidiacono, qui, metas
 ordinis sui impudenter transgredientes, bellicis negotiis
 vigilanter indulserunt, unde non mediocriter regem
 Ricardum dampnificarant. Trahentes enim exercitum
 copiosum, castra nonnulla regis Ricardi violenter occu-
 paverant; milites ac servientes interceperant, et multos
 eisdem resistentes trucidaverant; nec cessarunt die vel
 nocte talibus jugiter indulgere; erant namque strenui,
 generosi, et potentes. Una igitur dierum dum dicti
 Marcadeus et Lupescarus, qui duces fuerunt catervæ
 quam ruttam vocamus, militantes sub comite Johanne
 regis fratre, equitationem facerent impetuosam ante
 civitatem Belvacensem, prædæ intendentibus et captioni-
 bus, indignantes vehementer super hoc civitatis ipsius
 episcopus Philippus et ejusdem archidiaconus cum
 plebe multa ipsius civitatis eleganter ad unguem
 armati, exierunt contra eos, ut tantam injuriam re-
 pellerent ac potenter vindicarent. Willelmus quoque de
 Merlou, regi Francorum merito propter suam carissimus
 probitatem, cum militia strenua ac numerosa additus

¹ *præsentari*] suspendi, O. W.

² This is a very different account
 of this transaction from that given

in O. W. (Coxe's Wendover, iii.
 96), which is taken from Hoveden,
 iv. 16.

A.D. 1196. est illis in auxilium, licet non indigere¹ viderentur, militia et manu pedestri ordinata et bene armata; et facto impetu cruentissimo, ceciderunt multi utrobique. In quo tandem certamine Franci calculum deteriorem reportarunt; capti sunt enim universi nobiliores, et ex catervis pedestribus pars maxima est interfecta, quidam spiculis, quidam lanceis vulnerati vel gladiis, quidam autem equinis pedibus interierunt conculcati. Capti sunt autem in illo conflictu a Marcadeo episcopus Belvacensis et ejus archidiaconus, et armatos præsentavit eos idem M[arcadeus] regi Ricardo, et jussit eos rex sic incarcerari; et dixit M[arcadeus];² "Cepi et do tibi, o rex, cantatorem et responsorem; repone eos et conserva, si scis." Dominus autem Papa, cui reposita fuit super hæc per capitulum Belvacense gravis querimonia, amicabiliter scripsit regi Ricardo pro episcopi liberatione, quem in epistola sua carissimum vocavit fratrem ac filium suum et ecclesiæ, ut sic pronius flecteret regem ad parcendum. Præcepit igitur rex ob reverentiam Papæ ut lorica episcopi tunc deponeretur et ipsi Papæ præsentaretur, et diceretur, "Vide si tunica filii tui sit an non?" Cui Papa, "Non filius meus est vel ecclesiæ; ideo ad regis voluntatem redimatur, quia potius Martis quam Christi miles judicatur."

The Pope
intercedes
for the
bishop.

Answer of
Richard.

De inundationibus.

Inundation of the Seine in Paris. Sequana³ eodem anno metas solitas transgressa adeo Diceto, Parisienses exterruit, ut rex palatium relinquens cum filio col. 690. Ludowico apud Sanctam Genovescam hospitaretur, et episcopus Mauricius apud Sanctum Victorem.

¹ *indigere*] indigere, B.

² "Ait ridiculose lingua sua nativa, 'Pris vus ai le canthathur e' 'le respondethur.'" Hist. Anglor.

³ This paragraph is abridged from

what O. W. give, in order to get the same amount of matter into the page. See Coxe's *Wendover*, iii. 96, 97, where *Perticiacensem* which O. has, is a mistake. W. has *Pariaciensem*.

Quædam visio mirabilis.

A.D. 1196

For other editions of this *Visio* see MSS., Cott. Calig. A. 8; Corp. Christ. Cant. 43. They both differ considerably from this.

Circa dies illos monachus quidam de¹ Euesham, in languorem decidens per annum² et tres menses, vehementi corporis molestia vexabatur. Qui cibi potusque alimentum³ adeo abominabatur, ut per novem aliquando dies⁴ nihil præter modicam aquæ tepidæ⁵ suscipere portionem. Nulla ei medicorum industria poterat⁶ subvenire; solo spiritu vivebat, mortisque simulachrum videbatur; medicinæ contraria vel nihil operabantur. Languibat igitur lecto⁷ decubans, et viribus corporis penitus⁸ destitutus loco moveri non potuit, nisi labore vectus⁹ ministrantium. Imminente denique Dominicæ Resurrectionis die, levius se habere incipiens, per cellam infirmorum innixio¹⁰ baculo incedebat. Cumque¹¹ nox adesset, cui Dominicæ Cœnæ dies proxime succedit, ad majorem basilicam, nesciens sive in corpore sive extra corpus, magnæ devotionis instinctu, baculo juvante,¹² perrexit. Ubi dum conventus nocturnales consuetas¹³ laudes Domino persolvebat, tantam¹⁴ divinæ miserationis et gratiæ cælestis compunctionem percepit ut ipsius sancta devotio modum excedere videretur; unde nec a fletibus et Dei laudibus a media noctis hora usque ad sextam diei sequentis horam sese potuit continere. Tunc accersiri ad se fecit duos de fratribus, unum post alterum, quos viri religiosi confessores vocant, et utrique eorum omnium culparum etiam minimarum¹⁵ et quarumlibet transgressionum ordinis sive præceptorum Dei confessionem pure et in summa cordis contritione et lacrimarum effusione fecit, et absolutionem vehementi desiderio quæsitam percepit; sicque in sancta devotione et Dei laudibus totum diem exegit.

¹ *de Euesham*] Eineshamensis cænobii, O. W. The writer of these two leaves has blunderingly supposed this to be Evesham. The *u* is very distinct. Coggeshale, who mentions without detailing the vision, has "in Enigsamensi cœnobio," p. 71.

² O. W. add *integrum*.

³ *alimentum adeo abominabatur*] abominationem adeo incurrerat, O. W.

⁴ O. W. add *vel amplius*.

⁵ *tepidæ*] calidæ, O. W.

⁶ *poterat . . . operabantur*] quicquam conferre potuit, sed quicquid

levaminis causa ei a quolibet exhibitum fuerat, in contrarium vertebatur, O. W.

⁷ *lecto decubans*] grabato decubans, O. W.

⁸ *penitus*] nimium, O. W.

⁹ *vectus*] devectus, O. W.

¹⁰ *innixio*] innixus, O. W.

¹¹ O. W. add *tandem*.

¹² *juvante*] vehente, O. W.

¹³ *consuetas*] de consuetudine, O. W.

¹⁴ *tantam*] tantum, B.

¹⁵ *minimarum et*] et minimarum, O. W.

Vision of the future state by a monk of Eynsham.

A.D. 1196.

Ut idem monachus inventus sit ut mortuus.

Vision of
the future
state by a
monk of
Eynsham.

f. 13.

Sequenti vero nocte, modico prælibato sopore, cum ad matutinas tabula percuteretur, lecto se excutens, iter ad ecclesiam arripuit;¹ sed quid² fecerit, sequens sermo³ declarabit. Mane autem facto sequentis diei, id est, Parasceues, cum fratres ad primam consurgerent, et versus ecclesiam ante capitulum transitum facerent, conspiciunt fratrem eundem ante sedem abbatis, ubi fratres veniam petere solent, nudis pedibus jacere prostratum, vultu solo tenus defixo, quasi a quolibet præsidente veniam postularet. Quo viso, omnes stupefacti fratres accurrunt; et volentes eum erigere, velut exanimem⁴ et sine aliquo membrorum motu reperiunt, oculis in profundiora submersis et ipsis luminum sedibus ac naso multo sanguine madefactis. Expirasse eum proclamant universi,⁵ dum motus venarum, multo intercurrente spatio, penitus amisisset. Sed cum tandem anhelitum, licet perexilem, in eo deprehendissent, cervicem, pectus, et manus aqua frigida diluerunt. Primo autem eum corpore toto modice trementem viderunt, sed mox quiescens, omnino immobilis permanebat. Diutius quid agerent hæsitabant, dum nec penitus exanimatus⁶ nec melioratus in aliquo cerneretur. Inito demum consilio, in infirmariam illum deferunt, in lecto suo collocantes, ubi adhibitis custodibus pervigili diligentia servabatur. Pectori denique ejus emplastra alligarunt, acubus plantas pedum punxerunt; sed nihil in eo quod animati hominis esse videretur, conicere potuerunt. In hunc igitur modum per biduum, id est a media noctis hora Parasceues usque ad horam completorii sequentis Sabbati lecto decumbens, immobilis omnino permansit. In hora autem magni Sabbati, qua conventus ad completorium esset conventurus, cilia oculorum prædicti fratris cœperunt paululum agitari, ac demum humor quidam lacrimarum more in genas leniter defluebat, et quemadmodum dormiens quis ploret, crebra ab imo pectoris visus est ingeminare suspiria, et post modicum de profundo sono vix audibili in gutture verba quædam revolvere videbatur. Deinde sensim redeunte spiritu, invocare cœpit Sanctam Mariam dicens, "O Sancta Maria, o domina " Sancta Maria, pro quo peccato perdo gaudium tam immensum?" Hæc sæpius et alia in hunc modum repetens, pri-

¹ *arripuit*] aggressus est, O. W.² O. W. add *ibi*.³ *sermo*] relatio, O. W.⁴ Here end the two leaves written in the St. Alban's hand.⁵ *universi*] om. W.⁶ *exanimatus*] Inserted by Par. over *expiratus*, which B. O. W. have.

vationem alieujus immensi gaudii astantibus indicabat. Deinde A.D. 1196. quasi de gravi evigilans somno, caput excussit, et nimis amare Vision of flens, defluentibus jugiter lacrimis, singultire cœpit. Manibus- the future que complosis ac consertis digitis, erexit se subito et resedit; state by a et caput in manibus et super genua deponens lamentabilem monk of Eynsham. nimis planctum diutius continuare, sicut cœperat, non cessabat. Tunc a fratribus multum rogatus, ut post tam prolixum jejunium et laborem aliquid sumeret, exigua panis portione potitus, pervigil in oratione permansit. Requisitus autem si de infirmitate se speraret evasurum, respondit; "Satis," inquit, "vivam, " quia de infirmitate jam plene convalui." Deinde nocte sequenti, id est Dominicæ Resurrectionis, cum ad matutinas signa pulsarentur, ipse nullo usque sustentamine ecclesiam adiit, et quod undecim mensium spatium antea non fecerat, chorum ingressus est. In crastino autem, divinis rite celebratis obsequiis, sacræ Communionis participatione meruit saginari.

Ut monachus præfatus visionem quam viderat revelaverit.

His ita gestis, idem frater religiosa monachorum sollicitudine propensius convenitur, obnixius postulatur, ut quæ sibi dormienti acciderant, et quæ viderat, ædificationis gratia intimaret; multa enim sibi ostensa fuisse ex signis evidentibus, quæ viderant, intelligentes, qui verba ejus expergiscentis pridie audierant et lacrimas ejus indesinentes videbant. Quod¹ aliquandiu se facturum dissimulante, cum illi petendo vehementer instarent, quæ inferius digesta sunt, interfluentibus jugiter lacrimis, et gemitu vocem crebrius absorbente, narravit. "Cum," inquit, "gravi et prolixa, sicut vidistis, corporis infirmitate deficerem, et Deum ore ac mente benedicerem, "gratiasque Illi referrem, quod me indignum paterno verbere castigare dignaretur, postposita omni spe sospitatis recuperandæ, cœpi, prout potui, meipsum præparare quo citius "futuri sæculi calamitates evaderem, dum essem de corpore evocandus. Dum hæc mecum sedulus agerem, incidi in "temptationem, ut Dominum postularem quatinus mihi quocunque modo revelare dignaretur, qualis esset futuri sæculi "status, quæ animarum de corpore exemptarum post hanc "vitam foret conditio; quatinus his cognitis liquidius dinoscerem quid mihi in brevi, ut putabam, migraturo sperandum, "quid metuendum existeret, ut perinde in amore divino proficerem, dum in hac vita ancipiti fluctuarem. Continuis

¹ Quod] Quo, W.

A.D. 1196. " itaque votis meis satisfieri cupiens, nunc Dominum mundi
 Vision of " Salvatorem, nunc Matrem Ejus Virginem gloriosam, nunc
 the future " simul omnes Dei electos invocabam, licet specialiter per
 state by a " intercessionem piissimi sanctique confessoris Nicholai spera-
 monk of " rem consequi piæ petitionis effectum. Et ecce nocte quadam,
 Eynsham. " imminente Quadragesimæ initio quam proxime transegimus,
 " mihi paululum dormienti astitit quædam reverenda persona
 " et omnino decora, quæ me verbis dulcissimis in hunc modum
 " aggreditur; 'O fili,' inquit, 'carissime, multa tibi est pre-
 " 'candi devotio, magnaque intentionis tuæ perseverantia; nec
 " 'poterit apud clementiam Redemptoris inefficax esse tam
 " 'continuus orationis tuæ conatus. Veruntamen amodo ani-
 " 'mæquior esto, et orationi devotus insiste; quia proculdubio
 " 'piæ petitionis celerem consequeris effectum.' Et his dictis,
 " alloquentis imago cum ipso est ablata sopore.

*Ut idem monachus crucem Domini adorans eam sanguinolentam
 conspexerit.*

" Evigilans autem visionem fixo servavi animo, decursoque jam
 " sex hebdomadatum spatio, cum in nocte Dominicam Cœnam
 " præcedente ad matutinas¹ surrexissem, et a vobis disciplinas,
 " sicut meministis, accepissem; tantam inter hæc mentis dulce-
 " dinem mihi sensi infusam, quod die sequenti flere jugiter dul-
 " cissimum habui, sicut vos propriis oculis conspexistis. Deinde
 " nocte proxima, id est, Parasceue, instante jam hora, qua ad
 " matutinas¹ surgendum erat, placidum fui resolutus in somnum.
 " Tunc vocem hanc nescio cujus ministerio delatam audiui;
 " 'Surge,' inquit, 'et ingressus oratorium, accede ad altare
 " 'quod in veneratione Sancti Laurentii consecratum est; et
 " 'retro aram ipsam invenies crucem, quæ in die Parasceues a
 " 'conventu adorari solet; quia nisi hoc modo feceris, a te die
 " 'crastino nil² poterit adimpleri; grandis enim tibi restat via,
 " 'crucemque ipsam in memoriam Salvatoris devotus³ adorans,
 " 'cordis contriti et humiliati sacrificium offer, sciturus certis-
 " 'sime acceptum Dominò fore tuæ devotionis holocaustum;
 " 'cujus ibidem pinguedine donaberis affluenter.' Sic discusso
 " sopore, evigilavi, et cum fratribus, ut mihi videbatur, ma-
 " tutinas¹ auditurus perrexi. Quibus a conventu initiatis,
 " seniore quendam vestibibus albis indutum in vestibulo
 " ecclesiæ obvium habui, qui unus ex illis erat, a quo nocte

¹ matutinas] matutinos, B. O. W. | ² devotus] om. W.

³ nil] ñ, B. O. W.

" præcedenti disciplinas accepi, quem nutu solito ad dandam A.D. 1196.
 " mihi disciplinam invitans, capitulum ingredimur, et voti Vision of
 " compos effectus ad oratorium redimus. Tunc solus ad altare the future
 " mihi in somnis ut didici¹ progrediens, calciamenta deposui, state by a
 " genibusque in pavementum flexis, ad locum tendi quo² ad³ monk of
 " inveniendum audieram crucem Salvatoris. Inveni eam, sicut f. 13 b.
 " mihi prædictum fuerat, et mox totus in lacrimas resolutus,
 " corporeque toto in terram prostratus, ipsam devotissime
 " adoravi. Denuo genibus impressis ad vultum imaginis, ore-
 " que et oculis eam deosculans, in frontem mihi sentio guttas
 " quasdam suaviter instillasse, et digitos admoventes, ex rubore
 " sanguinem deprehendi. Vidi præterea ex [latere] crucifixi
 " ita cruorem emanare, ut solet vivi hominis vena fleubotomo⁴
 " incisa. Suscepi autem manu mea, quot nescio, guttas dis-
 " tillantes, et exinde oculos, aures, et nares devote linivi.
 " Postremo an in hoc peccaverim ignorans, unam ejusdem
 " sanguinis guttam ex nimio cordis desiderio deglutivi; re-
 " liquum vero, quod pugillo receperam, servare decrevi.

Ut idem monachus de corpore eductus primum locum pœnalem intraverit.

" Cruce Dominica in hunc modum adorata, mox retro me
 " sonitum audiui a sene venerando, a quo nocte præcedenti
 " disciplinas accepi. Tunc relictis juxta altare calciamentis
 " et baculo, quo ordine nescio, in capitulum deveni; et post
 " disciplinas sex vicibus, ut prius feceram, iteratas, absolutio-
 " nem percepi. Ipso itaque in sede abbatis denuo residente,
 " prostravi me coram eo, et accedens ad me hoc solum dixit,
 " 'Sequere me.' Cumque me erexisset ut stare, tenebat
 " manum meam dexteram tam firmiter quam leniter; habui-
 " musque jugiter manus concertas omni tempore, quo sensibus
 " corporis mente absens fui. Incedebamus igitur per viam
 " planam, recto Orientis tramite, quousque pervenimus in
 " regionem quandam nimis spatiosam, visu horrendam, palus-
 " tri situ et luto in duritiem inspissato deformem. Erat
 " ibi hominum sive animarum tanta multitudo, quantam nemo
 " sufficeret aestimare, variis et inenarrabilibus exposita imma-

¹ *ut didici*] Written by Par. over
notatum, which is expuncted. O.W.
have *notatum*.

² *quo*] ubi, W., though O. has
quo.

³ This addition of Paris spoils

the sense. C. C. C. 43 has *vexillum*.
The passage is not in Cott. Calig.
A. 8.

⁴ *fleubotomo*] Par. inserts *vel*
-mia, i.e. *fleubotomia*.

A.D. 1196. "nitatibus tormentorum. Ibi erat utriusque sexus, universæ
 Vision of "conditionis, professionis, et ordinis turba innumerabilis, om-
 the future "niumque peccatorum admissores diversis addicti suppliciis
 state by a "pro varietate professionum et generibus delictorum. Vidi
 monk of "et audiui per lata¹ illius campi spatia, cujus metas nulla
 Eynsham. "circumspiceret acies oculorum, miserorum choros miserabi-
 "liter nimis turmatim collectos, et gregatim criminum pari-
 "litate et professionum similitudine constrictos, pariter et
 "pariliter æstuarè et dissimiliter sub pœnarum cumulis eju-
 "lare. Quoscumque vidi pro quibuscumque peccatis afflictos,
 "liquido advertebam et peccati eorum genus et modum et
 "satisfactionis qualitatem, qua vel de reatu suo pœnitendo
 "vel aliorum remediis meruissent in illo pœnali exilio ad
 "ingressum cœlestis patriæ præparari. Universi itaque ibi
 "constituti capessendæ salutis aliquando spem habebant.
 "Quosdam vero graviora cernebam æquanimius perferre sup-
 "plicia, et quasi de conscientia sibi repositæ mercedis, hor-
 "renda quæ perferebant tormenta, levia reputare. Nonnullos
 "conspiciebam de loco, quo torquebantur, subito exilire, et
 "viam ad ulteriora tendentem ocius festinando carpere; quos
 "repente emergens ab imis flamma, dirissime conflagratos
 "cum tridentibus et flagris et apparatu vario tormentorum
 "accurrentibus denuo tortoribus, pœnis restituebant,² in eos
 "sævitiâ omnem iterum exacturi. Nihilominus sic cæsi, sic
 "exusti, et cædendo præcordialiter discerpti, denuo evadentes
 "simili semper conditione ulterius tendebant, de gravissimis
 "ad tolerabilia jugiter succedentes. Quibusdam vero de
 "atrocissimis ad crudeliora non profectus, sed³ miserabilis re-
 "stabat defectus. Et singuli quidem secundum vel quod suis
 "pristinis juvabantur vel impediabantur meritis, vel bonorum
 "operum beneficiis amicorum. Infinitæ erant, quas vidi, spe-
 "cies pœnarum. Hi ad ignem torrebantur; hi in sartagine
 "frigebantur;⁴ hos unguis ignei ad ossa usque et compagum
 "dissolutionem radendo sulcabant; hos balnea pice et sulphure
 "cum fœtore horrifco et liquaminibus æris et plumbi cum
 "aliis metallorum generibus excoquebant. Istos monstruosi
 "vermes venenosis rodebant⁵ dentibus; illos denso ordine
 "substrati sudes flammatis aculeis recipiebant. Tortores un-
 "guibus distrahebant, flagellis horribilibus cædebant, diroque
 "cruciatu laniabant. Multos pridem agnitos mihique in sæculo

¹ *lata*] late, B. O. W.² Sic, Wendover altering his original and spoiling its grammar.³ *sed*] om. W.⁴ Par. adds in the margin *vel frizabantur*.⁵ *rodebant*] rodiebant, B.

“ familiares ibidem exitu vario afflictos conspexi; quorum A.D. 1196.
 “ alii episcopi, alii abbates fuerunt, alii in dignitatibus di- Vision of
 “ versis, quidam in clero, quidam in sæculari foro, quidam the future
 “ in clauastro; quos omnes quantum in vita priori minoribus state by a
 “ fuerant honorum suffulti privilegiis, tantum illos poenis monk of
 “ levioribus visebam addictos. In veritate dico, quod speciali Eynsham.
 “ quadam acerbitate poenarum præ cæteris universos angi
 “ perspiebam, quos iudices aliorum vel prælatos nostra
 “ ætate noveram extitisse. Longum nimis esset, quid singuli
 “ meruissent, quidve paterentur, licet hoc mihi de omnibus
 “ foret conspicuum, exponere; sed testis mihi Deus est, quod
 “ si quempiam, qui omnes caros meos et carnaliter amicos
 “ occidisset, talibus viderem suppliciis deputatum, milies, si
 “ fieri posset, pro ejus ereptione mortem susciperem tempo-
 “ ralem; præcipue cum omnia, quæ ibi poenalia sunt, doloris
 “ et angustiae, amaritudinis et miseriae modum excedant et
 “ mensuram.

De secundo loco poenali purgatorii et poenarum varietate.

“ Postquam hoc poenale transivimus exitium,¹ ego et dux
 “ meus ex transverso prætermeavimus illæsi, sicut et alios
 “ fines tormentales quos inferius memorabor. Post hunc igi-
 “ tur ad alterum devenimus locum tormentorum; mons enim
 “ nubibus ipsis celsitudine sui poene contiguus locum dis-
 “ terminabat utrumque, cujus nos juga tam facili gressu
 “ transegimus quam veloci. Erat itaque sub remoto montis
 “ ipsius latere vallis profundissima et tenebrosa, altrinsecus
 “ rupium jugis eminentissimis cincta, cujus latitudinem nul-
 “ lius superaret aspectus. Ima vallis ipsius, fluvium an
 “ stagnum nescio, amplitudine tenebat latissimum et teterrimo
 “ latice horrendum, quod nebulam² intolerabilis foetoris jugiter
 “ exhalabat. Imminens vero ex hac parte stagni montis latus
 “ rogum ad ipsos usque cæli cardines emittebat. Ex opposito
 “ autem promunctorio collis ejusdem tanta frigoris immanitas,
 “ certatim nivis et grandinis sævientibus procellis, rigebat, ut
 “ illo eatenus algore nihil poenalius me putaverim conspexisse.
 “ Tractus vallis præscriptæ et utriusque montis latera, quæ
 “ frigoris ignisque facies horrenda invaserat, ita multitudine
 “ fervebant animarum, ut solent alvearia crebra apum examine
 “ referta scatere. Quibus hoc fuit generale supplicium, quod
 “ nunc in amne foetido mergebantur, nunc inde erumpentes,

¹ exitium] exercitium, W.

| ² nebulam] nebula, W.

A.D. 1196. * hinc obviis ignium voluminibus vorabantur, ac demum fluctuantibus flammarum globis, tanquam fornacis scintillæ ineditum delatæ et in alterius ripæ profunda demissæ, turbine ventorum, frigoribus nivium, et asperitatibus grandinum reddebantur; inde præcipitatæ¹ et quasi violentia tempestatum refugientes, iterum fœtoribus fluvii et incrementibus debacchantis incendii trudebantur. Quosdam flammæ, quosdam frigora diutius cruciabant, et quidam in amnis fœtore moram ducebant largiorem; alios, quasi oleas in prelo, ita mediis in flammis comprimi, quod dictu horribile est, et indesinenter arctari visebam. Omnium igitur, qui illic cruciabantur, ista fuit conditio; quod ad perficiendam purgationis suæ plenitudinem, omnia illius loci² a principio usque ad finem permeare spatia cogeantur. Maxima tamen et multiformis erat ibi afflictorum distinctio; quia istis levior et ocior indulgebatur, pro meritorum qualitate et collatorum sibi post funera beneficiorum quantitate, transitus, et majoribus obnoxii reatibus, et restrictioribus adjuti remediis supplicio graviori et diutino tenebantur. Omnibus vero quanto plus ad finem loci² illius proximabant, eo mitior cruciatus restabat. Crudelissimam enim in principio constituti pœnam sentiebant, licet non omnes eam æqualiter pertulissent. Levissima loci istius tormenta immaniora fuerunt quam loci superius inspecti immanissima. In hoc vero pœnali loco, multo plures notorum meorum quam in purgatorio superiori repperi et agnovi. Quibusdam tamen utrobique locutus sum; inter quos aurificem quendam mihi in sæculo notissimum conspiciens, agnovi. Ductor autem meus cernens me illum diligentius intueri, sciscitatus est si ipsum cognoscerem. Audiens quoque illum mihi fuisse notissimum, ait; 'Si eum nosti, loquere illi.' Ipse vero intuens nos et recognoscens, ineffabili gestu lætitiæ applaudebat viro qui me ducebat; expansisque manibus ac crebra totius corporis inclinatione illum veneratus, atque pro inensis sibi beneficiis salutans, inexplicabiles gratiarum retulit actiones. Cumque tandem frequenter repeteret, 'Sancte Nicholae, miserere mei,' quem vultum præferre angelicum multotiens admirabar, nihil mihi dulcius eatenus audiui, cum ductoris mei Sancti Nicholai, quem semper amavi, colui, et dilexi, nomen celebre recognovi, a quo salutem tam corporis quam animæ obtinere sperabam. Tunc a me requisitus aurifex, quomodo tam cito adeo immania pertransisset tormenta, quæ eum transmeasse conspexi, re-

¹ *præcipitatæ*] precipitare, B. | ² *loci*] laci, B. O. W.

" spondit, ' Tu, ' inquit, ' carissime, et omnes noti mei in sæculo, A.D. 1196.
 " ' cui ante mortem meam temporalem vidistis omnia fidei Vision of
 " ' Christianæ denegata subsidia, velut confessionem et viati- the future
 " ' cum, pro perduto [me] habuistis, nesciens¹ præsentis domini state by a
 " ' mei misericordiam, Sancti videlicet Nicholai, qui me infe- monk of
 " ' licem servum suum non est passus meritam perpetuæ Eynsham.
 " ' damnationis mortem subire. Nam modo et semper, ex
 " ' quo his pœnis subactus fui, cum graviori angebar supplicio,
 " ' ipsius sum visitatione clementissima recreatus. In aurificio²
 " ' autem, quo fraudes in sæculo nonnunquam commisi, nunc
 " ' atrocissime luo; dum frequenter in cumulum nummorum
 " ' ardentium præcipitatus, intolerabiliter exuror, ipsosque
 " ' denarios ignitos ore vorare hianti frequenter compellor,
 " ' quæ omnia interiora mea comburunt. Sæpius insuper eos
 " ' numerare coarctor, ex quibus digitos manusque pessunda-
 " ' tos me habere condoleo et combustos.' Inquisivi denique
 " ' ab eo, si homines quovis remedio tam horrendum possent
 " ' evitare supplicium. Ad quod ille suspirans ait, ' Si cotidie
 " ' scriberent in frontibus et circa locum cordis digito, *Jesus*
 " ' *Nazarenus rex Judæorum*, fideles proculdubio conservaren-
 " ' tur immunes, et post mortem loca ipsa decore clarissimo
 " ' choruscarent.' Hæc et alia multa ab isto audiui, sed ad
 " ' alia scribenda festinantes, quæ modo dicta sunt, sufficiant.

De tertio loco penali et multiplici varietate tormentorum.

" Relinquentes, ego scilicet et dux meus, jam dictam vere
 " lacrimarum vallem, quam secundo adivimus loco, perveni-
 " mus ad campum maximum in demerso quodam terræ gre-
 " mio situm, et ab universorum præter tortores, dæmones,
 " et animas³ tortas sequestratus videbatur accessu. Tege-
 " bat autem superficiem illius chaos maximum quoddam et
 " horrificum, quo permixti rotabantur fumus sulphureus et
 " intolerabilis nebula fœtoris cum flamma picea nigredine
 " permixta, quæ in montium instar hinc inde consurgens
 " per inane illud horribiliter spargebatur. Planities loci illius
 " multitudine vermium constrata scatebat, ut junco solent
 " domorum aræ operiri. Et hi super omnem æstimationem
 " horridi, deformes, et monstruosi, terribili oris rictu et naribus
 " ignem spirantes execrabilem, turmas miserorum voracitate
 " inextricabili lacerabant. Quos jam assumptos dæmones
 " ubique discurrentes, insanientium more in miseros sævientes,

¹ *nesciens*] nescientes, O. W.

² *aurificio*] aurifico, B.

³ *animas tortas*] animabus tortis,
B. O. W.

A.D. 1196. " nunc eos frustatim ignigeris truncabant ferramentis, nunc
 Vision of " omnem carnem ad ossa funditus abradebant, nunc igni in-
 the future " jectos, ut solent metalla, liquefaciebant eos, et in modum
 state by a " ignis ardentis eos candentes reddebant. Parum est, Deum
 monk of " testor, immo nihil quod refero de pœnis loci illius; novit
 Eynsham. " enim Deus in brevissimo temporis spatio centum vel am-
 " plius omnimodis pœnarum diversitatibus annullatos et mox
 " restitutos, iterumque in nihilum pœne redactos ac denuo
 " redintegratos eos intuebar, quos eo loci vita perdita cru-
 " ciari cogebat. Quarum vicissitudinum nullus erat finis,
 " nec meta aliqua, nec terminus ullus. Ignis enim illius tam
 " edax fuit incendium, ut quasi tepere crederes, in compara-
 " tione illius, quicquid comburere solet vel fervere. Vermes
 " autem dirupti et mortui ac in frusta comminuti sub infeli-
 " cibus in congeriem glomerabantur,¹ qui in putredinis illius
 " fœtore tabis tam execranda adeo universa replebant,² ut
 " fœculentia illa omnem prædictarum pœnarum excederet
 " cruciatum. Restat adhuc quod his omnibus magis exosum,
 " grave pariter ac verecundum, damnatici loci illius tolerare
 " cgebantur. Omnes enim qui ibi puniebantur, sceleris, quod
 " nec nominari licet a Christiano, sed nec etiam ab ethnico
 " quolibet vel pagano, in sæculo fuerant patratores. Hos
 " itaque monstra quædam ingentia, igneam qualitatem præ-
 " ferentia, visu autem super omnia quæ excogitari valent
 " horrida et horrende terribilia, jugiter impetebant; et quam-
 " libet³ renitentes ac multum refugientes, sibi genere abusionis
 " damnabili permisceri cgebantur. Ita enim inter nefandos
 f. 14 b. " complexus præ nimio dolore palpitabant, rugiebant, et ulu-
 " labant; et deinde velut exanimati et in mortem deficientes
 " collabebantur, excipiendi mox cruciatibus innovatis. Horreo
 " referens et sceleris obscenitate in memet ipso supra modum
 " confundor, dum mihi eatenus inauditum fuerat et inopina-
 " bile, utrumque sexum talibus immunditiis fuisse aliquatenus
 " depravatum. Et proh dolor, talium caterva tam innumera-
 " bilis quam miserrime miserabilis reperiabatur ibidem. Per-
 " sonas multorum illo in loco nec aspexi nec agnovi; quia
 " tormentorum et obscenitatis enormitas ac fœtoris immanitas
 " nimium mihi ingerebat horrorem. Unde mihi supra modum
 " molestum fuit, vel ad breve momentum ibi consistere, vel
 " quæ ibidem fiebant intueri. Denique inter lamentabiles
 " querimoniarum ululatus, dum clamaret unusquisque eorum,
 " Væ mihi, væ mihi, quare peccavi, quare pœnitendo peccata

¹ *glomerabantur*] glomerantur, B.² *replebant*] replebat, B. O. W.³ *quamlibet*] quamvis, W.

“ ‘non correxi?’ adeo illos suppliciorum dolores ingeminabant A.D. 1196.
 “ singuli, ut plangentium clamorem vociferatione continua pu- Vision of
 “ tares in toto mundo audiri. the future
 state by a
 monk of
 Eynsham.

De quodam legista et ejus cruciatu.

“ Verum licet, quantum potui, quæ ibi fiebant refugerem
 “ intueri, unius tamen clerici, quem olim agnoveram, non
 “ valebam evitare conspectum. Hic suo tempore eorum, quos
 “ legistas et decretistas appellant, peritissimus habebatur;
 “ unde in redditibus ecclesiarum ampliatus cum affluentibus
 “ indies opibus abundavit. Hunc in pœnis execrabilibus repe-
 “ riens, multum calamitatis pondus, quo premebatur, mirabar.
 “ Et cum inquirerem, utrum misericordiam se aliquando con-
 “ secuturum speraret, respondit; ‘Væ,’ inquit, ‘væ, væ mihi,
 “ scio scio quod citra diem judicii omnino misericordiam
 “ non merebor; an autem vel tunc, incertum habeo; quia
 “ semper ex quo in hæc mala devolutus sum, deterioratur
 “ pœna mea, trahens me de pessimis ad pejora.’ Cui ego;
 “ Et quare in extremis non es confessus peccata tua, nec
 “ egisti pœnitentiam?’ Et ille; ‘Quia recuperandæ sanitatis
 “ spem habebam, et fallente Diabolo, erubui tam turpia con-
 “ fiteri facinora, ne despectior haberer inter eos, in quibus
 “ gloriosus et male splendidus apparebam. Levia enim¹ quæ-
 “ que peccata confessus sum presbytero; et interroganti, an
 “ aliorum essem conscius peccatorum, præcepi ut tunc abiret,
 “ ut iterum, si quid memoriæ occurreret, sibi denuo inti-
 “ marem. Quo recedente et non longius progresso, incipie-
 “ bam mori; ille a ministris meis reaccersitus jam me
 “ invenit hominem exuisse. Nihil igitur de mille generibus
 “ pœnarum, quas omni die perfero, sic me excruciat, quo-
 “ modo² erroris mei, quo tenebar in sæculo, nefanda repræ-
 “ sentatio, qua cogor actualiter turpitudini antiquæ passionis
 “ deservire. Præter enim supplicii indicibilis vehementiam,
 “ confusione intolerabilius premor, dum in conspectu om-
 “ nium de tantis flagitiis execrabilis existo.’ In momento
 “ autem, dum hæc diceret, innumeris eum modis excruciar
 “ conspexi, et in ipsis cruciatibus velut in nihilum redigi, et
 “ instar plumbi quasi in liquidum per vim caloris dissolvi.
 “ Sanctum etiam, qui astabat, Nicholaum sciscitatus sum, si
 “ possent talia tormenta aliquo remedii genere relevari. Et
 “ ille; ‘Cum venerit,’ inquit, ‘dies Judicii, tunc Christi fiet
 “ voluntas; Ipse enim novit corda omnium solus, et tunc

¹ enim] tantum, W.

| ² quomodo] quam, W.

A.D. 1196. " 'quod justum viderit, retribuet universis.' Cum autem
 Vision of " postea reversus sum ad corpus, venit ad me sacerdos ille,
 the future " cui levia tantum confessus fuerat; et Deum testans coram
 state by a " multis verissima esse quæ dixi, cum nullus præter ipsum
 monk of " ista cognoverit. De pœnis autem multorum quæ¹ vidi, hic
 Eynsham. " prætermitto inserere, timens ne si plura ponerem, lectori-
 bus ad alia tendens fastidium generarem. Hæc enim pauca
 " de multis breviter excerpta sufficiant.

*De visione quam idem monachus vidit de æterna gloria
 beatorum.*

" Executis pro parte his quæ de pœnis et locis pœnalibus
 " vidimus miserorum, restat nunc ut de solatiis quiescentium
 " et æterna gloria beatorum, quæ fide oculata perspeximus,
 " proferamus. Postquam diutius per diversorum genera sup-
 " pliciorum incedentes, ut supra memoravimus, varios misero-
 " rum labores inspeximus, nobis ad interiora tendentibus
 " lumen cœpit paulatim gratissimum apparere; hinc odoris
 " suavissimi fragrantia, inde campi multimoda florum jocun-
 " ditate vernantis amœnitas, incredibilem nobis præstitit vo-
 " luptatem. In hoc campo hominum sive animarum milia
 " repperimus infinita, post excursa supplicia in felici jocundan-
 " tium quiete lætantes. Quos autem in prima illius campi
 " margine invenimus, albis quidem sed non satis nitentibus
 " utebantur vestibus; nigredinis tamen aut cujuslibet maculæ
 " nihil eis videbatur inesse, licet minoris gratia candoris pol-
 " lerent. Inter quos plerosque mihi dudum notos conspexi.
 " Nam abbatissam quandam de pœnis nuper egressam ibidem
 " recognovi, quæ vestibus immaculatis, parum tamen candidis,
 " utebatur. Priorem quandam ibi vidi et agnovi cum spiriti-
 " bus justorum beata quiete pœnis omnibus exemptum, certa
 " expectatione divinæ visionis, qua erat remunerandus, in-
 " comparabiliter lætiorem. In eisdem locis quandam vidi
 " sacerdotem, qui cum bonæ vitæ exemplis ita gratiam præ-
 " dicationis habebat conjunctam, ut non solum in parochiis
 " quas regebat, sed et populum longe positum a criminibus
 " mortiferis revocabat; atque Deo cooperante aliis per eum
 " multis ac sibi inenarrabilis gloria restabat.

De secundo loco quietis et gloria ibidem quiescentium.

" Hinc autem ad interiora prædictæ amœnitatis [loca acce-
 " dentibus] nobis major semper et lucis claritas, et odoris sua-

¹ quæ] quas, W. q., O.

"vitas, candorque ibidem degentium, et jocunditas arridebat. A.D. 1196.
 "Omnes vero, quos locus iste tenet, supernæ Jerusalem cives Vision of
 "sunt ascripti; qui poenas universas tam facile transierant, the future
 "quam vitiis mundanis minus fuerant irretiti. Et quæ jam pro- state by a
 "gressi vidimus, non lingua retexere, non digne valet humana monk of
 "infirmas explicare. Quis enim digne verbis exponat, qua- Fynsham.
 "liter in medio spirituum beatorum, quorum milia infinita
 "ibi circumstabant, velut præsentialiter in hac sacra solenni-
 "tate passionis Dominicæ, pius humani generis Redemptor,
 "tanquam in crucis stipite appensus, flagellis toto corpore
 "cruentus, sputis dehonestatus, spinis coronatus, clavis con-
 "fossus, lancea perforatus, per manus et pedes rivi purpurei
 "coloris defluebant, ex sacro autem latere Ejus sanguis stilla-
 "bat et aqua? Hinc Mater non jam tristis et anxia, sed gau-
 "dens et vultu serenissimo, tanto tamque ineffabili astabat spec-
 "taculo. Jam vero quis unquam mente coniciat, quanta cum
 "alacritate ad hoc spectaculum undique concurrebatur, quæ in- f. 15.
 "tuentium erat devotio, quis adorantium concursus, quanta pro
 "tantis beneficiis gratiarum actiones? Hæc mihi altius reco-
 "lenti, dolor nescio an devotio animum distrahunt infelicem;
 "stupor et admiratio me mihimet quodam modo alienum red-
 "dunt et absentem. Quid vero devotionis,¹ quod his contumeliis
 "Diabolus vincitur, Tartarus debellatur, arma ejus diripiuntur
 "et spolia, homo perditus reparatur, et præda dæmonum inferni
 "erepta ergastulo in cælo choris inseritur angelorum? Multa
 "quæ hic vidi et audiui, referre pertimesco; eo quod insolita
 "et multis incredibilia videantur. Denique post moram non
 "modicam in tam beata visione expletam, visio ipsa repente
 "disparuit; et loco, ubi gloria tanti sacramenti steterat, ado-
 "rato, singuli ad sedes proprias cum lætitia redierunt. Et
 "ego ducem meum inter mansiones beatorum plenus admira-
 "tione ad interiora sequebar. Hic jam consistentium candor,
 "hic odoris fragrantia, hic inestimabilis laudes Deo canentium
 "harmonia.

De tertio amœnitatis loco et visione Dei.

"Multo inter hæc jam emenso viæ spatio, et crescente ante
 "nos locorum jocunditate, vidi eminus quasi murum cristalli-
 "num, cujus altitudo pervideri non potuit nec meta longitu-
 "dinis comprehendi. Quo jam appropinquantibus nobis, portam
 "vidi introrsus lucidissima claritate micantem, apertumque
 "ejus vidi aditum, sed crucis unius obice signatum. Acce-

¹ Sic.

A.D. 1196. "debat illuc multitudo eorum catervatim, qui viciniore erant,
 Vision of "ingredi exoptantes. Crux vero in medio portæ sita, nunc se
 the future "attollens ad superiora, latum adventantibus pandebat ingres-
 state by a "sum; ima denuo petens intrare cupientibus negabat inces-
 monk of "sum. Quam gaudenter ingrediebantur admissi, vel quam
 Eynsham: "reverenter subsistebant exclusi, crucis elevationem iterum
 "præstolantes, exprimere non sufficio. Substitit hic mecum
 "aliquandiu ductor meus; sed tandem accedentibus nobis,¹ crux
 "erigitur, iter ingressuris patet; socius libere ingreditur,
 "subsequebar et ego. Verum crux ex improvise descendit
 "super manus nostras, meque a ducis mei consecratu arcebat.
 "Quod cernens ego ac² nimium pertimescens, ista ductoris mei
 "monita audiui; 'Ne paveas,' inquit; 'fidem tantum habeto
 "'in Deum, et securus ingredere;' et redeunte fiducia, crux
 "ingressum concessit, et intravi. Quantus vero fulgor inæsti-
 "mabilis claritatis, quantaque luminis gratia interius universa
 "repleverit, a me nemo requirat; hoc enim [nec] verbis expri-
 "mere, sed nec mente sufficio recordari. Splendor ille blandus
 "et choricus sic intuentem in se rapiebat, sic nitoris immen-
 "sitate super se efferebat, ut nihil in ejus comparatione esse
 "crederem, quicquid me contigit eatenus inspexisse. Nam
 "splendor ille, quamvis inæstimabilis esset, intuentis tamen
 "non reverberabat, sed potius acuebat obtutum. Inferius autem
 "intuenti nihil aliud occurrebat nisi lux et murus, ut dictum
 "est, cristallinus. Erant quoque ab imo usque [ad] sum-
 "mitatem ejus gradus mira pulchritudine dispositi, per quos
 "ascendebant lætantium agmina, mox ut erant per januam
 "intromissi. Nullus fuit ascendentium labor, difficultas nulla,
 "nec quælibet in ascensu³ mora, quia semper superior quam
 "inferior gradus alacrius scandebatur. Ad altiora vero oculos
 "dirigens, conspexi in throno gloriæ residentem Dominum et
 "Salvatorem nostrum in specie humana; et in circuitu ascen-
 "dentes et cum gratiarum actione adorantes Eum, ut mihi
 "videbatur, quingentorum vel septingentorum spiritus bea-
 "torum, qui nuper itinere, quo prædictum est, ad locum
 "throni conscenderant. Mihi autem certissime constat, quod
 "locus ille quem videbam non erat cælum cælorum, ubi
 "videbitur Deus Deorum in Syon, sicuti est in Majestate Sua;
 "sed inde, remota jam omni difficultate et dilatione, ascen-
 "ditur ad cælum illud, æternæ Deitatis visione beatum. In
 "hac tamen visione tantum lætitiæ et gaudii, tantum jocun-
 "ditatis animo concepi et exultationis, ut quicquid humana

¹ nobis] om. W.² ac] om. W.³ ascensu] assensu, B.

" explicari potest industria, minus sit ad exprimendum cordis
 " mei gaudium, quod ibidem percepi.

A.D. 1196.
 Vision of
 the future
 state by a
 monk of
 Eynsham.

Ut idem monachus ad corpus reductus fuerit.

" His igitur et aliis innumeris visis et auditis, sanctus Dei
 " Nicholaus mihi breviter est locutus; 'Ecce,' inquit, 'fili,
 " jam pro parte, ut petisti, sæculi statum, pericula errantium,
 " supplicia malorum, purgatorum quietem, gaudia eorum qui
 " jam ad cæli curiam perveniunt, passionis Dominicæ mysteria,
 " ut tibi fuit possibile, conspexisti. Jam tibi ad tuas sæculi
 " redeundum est pugnas; percipies autem, si perseveraveris
 " in timore Domini, quæ oculis tuis vidisti, et multa his
 " majora, si corpore immaculato et corde innocenti ultimæ
 " vocationis tuæ diem studueris præstolari.' Dum adhuc
 " mecum talia loqueretur, subito audire cœpi classicum miræ
 " suavitatis, quasi totius mundi campanæ, vel quicquid sono-
 " rum est, una simul pulsatione concuteretur. In hoc classico
 " mirabilis suavitas et varia melodiarum permixtio, magnitudine
 " an dulcedine nescio plus stupenda fuit. Ad tam insolitum¹
 " auditum sollicitè intentus ac nimium animo suspensus, mox
 " ut desiit audiri, a ducis mei comitatu destitutus fui. Viri-
 " busque corporis redeuntibus, et oculis in usum videndi
 " patefactis, pristinæ ægritudinis molestia funditus deleta ac
 " debilitate penitus exclusa, validus et fortis, licet mœstissimus
 " et anxius, coram vobis resedi. Reditus itaque mihi, cum
 " a fratribus audivi jam Paschalem adesse festivitatem, tunc
 " certius animadverti, classicum illum hoc innuisse quod etiam
 " apud cives cælestes non sine ineffabili jocunditate atque
 " festiva celebritate recolitur salutis humanæ mysterium, quod
 " in solennitate Paschali operatus est in medio terræ, Qui
 " eodem momento olim cælum et terram ex nihilo creavit,
 " Jesus Christus Dominus noster; Cui est cum Patre coæterno
 " et Spiritu Sancto honor et imperium per infinita sæcula
 " sæculorum. Amen."

De morte Henrici regis Jerosolimerum.

Cont. Will. Eodem² tempore Henricus de Campania, rex Jerosolimitanus, Death of
 Tyr. iii. 27. qui regi Guidoni successerat, de fenestra eminentiori cujusdam Henry of
 f. 269 b. cenaculi in plateæ pavementum corruens, fractis cervicibus, Champagne,
 Id. f. 269. expiravit. Erat autem nepos regum Francorum et Anglorum, king of
 Jerusalem.

¹ W. ins. *autem*.

² In the margin an inverted crown is drawn.

A.D. 1196. Philippi videlicet et Ricardi, ex filia¹ Lodowici regis Fran- Cont. Will.
corum patris Philippi, quem susceperat ex Alienor regina sua, Tyr. iii. 27.
f. 15 b. quam et rex Anglorum Henricus pater regis Ricardi postmodum f. 269.
duxit in uxorem. Defuncto itaque rege jam dicto, status Terræ
Sanctæ necessario regem exigebat. Unde unanimi consensu cleri Id. f. 269b.
et populi electus est vir quidam illustris de regno Francorum
Election of Johannes² de Breines, in re militari experientissimus, qui et
John de in regem coronatus est; sub cujus industria regni negetia sunt
Brienne. plurimum prosperata.

*Rex Ricardus nuncios misit Romam contra archiepiscopum
Rothomagensem.*

Richard at Anno gratiæ mxcvii. Rex Anglorum Ricardus fuit in Nor- Hoveden,
Bur-le-roy. mannia apud Burum nimia confusus angustia, eo quod archi- iv. 16.
episcopus Rothomagensis in Normanniam sententiam tulerat
interdicti. Jacebant enim corpora defunctorum insepulta per
Richard plateas civitatum et vicos, quæ³ viventibus foetorem non mini-
sends mes- mum incusserunt. Misit ergo rex Willelmum Elyensem epi-
sengers to scopum⁴ cancellarium suum, episcoposque Dunelmensem⁵ et
Rome. Lixoviensem⁶ ad curiam Romanam, ut causam suam defenderent
contra archiepiscopum memoratum. Sed Willelmus episcopus
Death of Elyensis Romam tendens apud Pictavim diem clausit extre- Diceto,
William mum. Sepultus est autem in abbazia de Pinu⁷ Cisterciensis col. 696.
Long- ordinis, quarto⁸ kalendas Februarii. Socii autem ejus, episcopi
champ, bp. videlicet supradicti, iter propositum expedientes, Romam per- Hoveden,
of Ely, at venerunt. Convenientibus autem partibus in præsentia domini iv. 17.
Poitiers. Papæ, illisque diligenter auditis, post diutinam deliberationem
The rest domni Papæ et cardinalium attendentes damna et importu-
arrive at nitates quæ regi in Normannia possent accidere, nisi locus ille
Rome, and venerunt. Convenientibus autem partibus in præsentia domini
appear be- domni Papæ et cardinalium attendentes damna et importu-
fore the nitates quæ regi in Normannia possent accidere, nisi locus ille
Pope. Andeliaci firmaretur, dederunt archiepiscopo consilium, ut cum
The Pope domno suo regi⁹ amicablem componeret, et ab eo reciperet
and car- sufficientem ablatorum recompensationem, juxta proborum
dinals ad- æstimationem virorum. Asserebant enim bene licere cuilibet
vise the archbishop potenti, et consequenter regi Anglorum, terræ suæ infirmiora

¹ Mary, wife of Henry I., Count of Champagne.

² John de Brienne succeeded in 1210. Amaury II., who had married the widow of Henry of Champagne, was elected on Henry's death. Madden, Hist. Angl. ii. p. 61, note 3.

³ quæ . . . incusserunt] Added by Wendover.

⁴ O. W. ins. et.

⁵ Philip of Poitiers.

⁶ William de Rupierre.

⁷ Notre Dame du Pin, dioc. of Poitiers.

⁸ This date is neither in Diceto nor Hoveden.

⁹ regi] So altered by Par. from rege, which O. W. have.

Hoveden, munire; ne perinde sibi damnum eveniat aut gravatum.¹ A.D. 1197.
iv. 18. Sub hac autem pacis forma nuncii tam regis quam archi- to come to
episcopi adrevertentes, impetraverunt interdicti sententiam terms with
relaxari. Richard.

*Forma pacis factæ inter regem Ricardum et archiepiscopum
Rothomagensem.*

Diceto, Forma autem pacis et concordie inter dominum regem Agreement
col. 698. Angliæ et ecclesiam Rothomagensem et archiepiscopum sæpe between
dictum in hunc modum se habet: "Ricardus Dei gratia rex Richard
" Angliæ, et cætera. Cum sacrosancta ecclesia sponsa sit Regis and the
" æterni, et unica Ipsius dilecta per quem reges regnant et archbishop
" principes gubernacula possident, tanto ampliore ei volumus of Rouen.
" devotionem et reverentiam exhibere, quanto certius non
" regiam tantum, sed omnem a Domino Deo esse credimus
" potestatem. Unde sicut venerabilis ecclesia Rothomagensis,
" quæ inter universas terrarum nostrarum plurima celebritate
" dinoscitur eminere, [pro² rerum necessitate vel temporum nos-
" tris ducit utilitatibus opportuna diligentia consulendum],
" sic nos ejusdem matris nostræ commodis et augmentis digna
" compensatione digne duximus respondere. Sane villa de
" Andeli et quibusdam aliis adjacentibus locis, quæ erant
" Rothomagensis ecclesiæ, minus sufficienter³ firmatis, inimicis
" nostris in terram nostram Normanniæ per eadem loca patebat
" ingressus; per quæ incendiis et rapinis, necnon et aliis
" hostilitatis sævitiis, in eandem terram nonnunquam licentius
" grassabantur. Quocirca venerabili patri nostro W[altero]
" archiepiscopo et capitulo Rothomagensi, debitum habentibus
" ad nostra et prædictæ terræ nostræ damna respectum, facta
" est permutatio inter ecclesiam Rothomagensem et archi-
" episcopum W[alterum] ex una parte, et nos ex altera, de
" manerio de Andeli in hac forma. Quod, videlicet, idem
" archiepiscopus de conscientia et voluntate domni Papæ
" Cælestini tertii, et de assensu capituli Rothomagensis ec-
" clesiæ, concessit et in perpetuum quietum clamavit nobis
" et hæredibus nostris prædictum manerium de Andeli cum
" novo castello de Rupe et cum foresta et cum omnibus aliis
" pertinentiis et libertatibus suis, exceptis ecclesiis et præ-
" bendis militum, et excepto manerio de Fraxinis cum perti-
" nentiis suis. Quæ omnia idem archiepiscopus ecclesiæ
" Rothomagensi et sibi et suis successoribus retinuit cum
" omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus suis et cum

¹ *gravatum*] gravamen, O. W.
It is not in Hoveden.

² These words are also omitted
in O. W.

³ *sufficienter*] sufficient, B.

A.D. 1197. "omni integritate sua in perpetuum.¹ In escambium autem Dicetó, Agreement "manerii prædicti de Andeli cum pertinentiis concessimus et col. 698. between "in perpetuum quæta clamavimus ecclesiæ Rothomagensi et Richard "prædicto archiepiscopo et successoribus suis omnia molen- and the "dina quæ nos habuimus apud Rothomagum, quando hæc archbishop "commutatio facta est, integre cum omni sequela et moltura of Rouen. "sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendinum "pertinent vel ad molturam, et cum omnibus libertatibus et "liberis consuetudinibus quas solent et debent habere; nec "alicui licebit ibidem molendinum facere ad detrimentum "molendinorum prædictorum. Concessimus eis insuper villam (Abrid- de Diepe et villam de Buteiles cum omnibus pertinentiis et ged.) "libertatibus, cum manerio de Loures,² et foresta de Halier- "munt³ cum feris et omnibus aliis pertinentiis et libertatibus "suis. Hæc autem omnia in escambium habebunt prædicti "manerii de Andeli ecclesia Rothomagensis et archiepiscopus "prædictus et successores sui in perpetuum. His testibus. "Factum est autem hoc escambium apud Rothomagum, anno "gratiæ millesimo centesimo nonagesimo septimo et anno "regni nostri octavo."

Preaching of Fulk of Neuilly in France, and Eustace, abbat of Flai, in Eng-land. Illis diebus surrexit in Francia quidam prædicator Cf. Cogges- egregius, per quem Dominus virtutes palam operari hale, p. 80. dignatus est, qui usuram in Francia maxime conatus est extirpare, quæ dico usura in Franciam ab Italia (Not in Cogges- transiens nimis pullulaverat, et nobile regnum Franco- hale.) rum jam maculaverat. Nomen prædicatori Fulco fuit; Cf. Cogges- qui in Angliam quendam religiosum ad deponenda tem- hale, pp. 133, 134. pora commercii diebus Dominicis abbatem de Flai des- tinavit. Qui veniens illud inconueniens in multis locis delevit. Eo quoque tempore Robertus de Salopesbire MS. Cotton, Faustina, A. 8. f. 136. consecratus est in episcopum de Bangor.

Rex Ricardus corpus Sancti Walerici in Normanniam trans- tulit, et naves ibi multas combussit.

S. Valery burnt and the relics carried away by Richard. Eodem⁴ tempore suggestum est regi Ricardo, quod naves ex Anglia venire consueverant apud Sanctum Walericum ad deferendum victualia regi Francorum et aliis inimicis suis. Facta itaque illuc equitatione, villam combussit, monachos de- Hoveden, iv. 19.

¹ Two sentences, given in Diceto, are omitted here.

² Louviers.

³ Alihermont.

⁴ The beginning of this chapter is Wendover's.

Hoveden, struxit, feretrum Sancti Walerici cum reliquiis in Norman- A.D. 1197.
iv. 19. niam transvexit. In portu autem illo naves ex Anglia invenit
frumento et victualibus onustas, quarum nautas suspendi præ-
cepit; navibusque combustis, victualia suis militibus erogavit.

Ut rex Ricardus comitem Flandrensem et alios sibi obligavit.

Id. Per idem tempus rex Ricardus, datis muneribus, omnes de Richard
Id. iv. 20. regno Francorum potentiores in sui favorem allexit; Baldewino gains over
comiti Flandriæ pro auxilio suo quinque milia marcas argenti the French
contulit, et ipse regi obsides tradidit, quod sine ipso non compo- nobles.
Id. iv. 19. neret cum rege Francorum. Campani cum Britonibus, relicto His alli-
Id. iv. 20. rege Francorum, regi Ricardo adhæserunt. Willelmus Crepin, the count
constabularius de¹ Augi, regi Anglorum, vi compulsus, idem² of Flan-
castellum reddidit; quod rex confestim munivit, et rex Fran- ders.
corum exercitu congregato illud obsedit. Et dum hæc fierent, of Dangu
rex Anglorum in Alverniam hostiliter progrediens, decem castle to
castella regis Francorum et magnam multitudinem homi- Richard.
num suorum cepit; sed antequam rex Anglorum rediret in He invades
Normanniam, rex Francorum cepit Dangu castellum; concessis Auvergne,
militibus, qui in ejus præsidio erant, pro quinquaginta marcis and Philip
argenti vita et membris cum³ equis et armis; et rex castellum Dangu.
retinuit, illudque firmavit.

Ut rex Francorum in Flandria in arcto positus fuerit.

Id. Interea comes Flandrensis B[aldewinus]⁴ castellum Arraz ob- f. 16.
sidione vallavit; quo audito rex Francorum illuc venit cum exer- Siege of
cita copioso; in cujus adventu comes, obsidione relicta, abiit in Arras by
terram suam, insequente illum rege Francorum. Cum autem the count
rex longius processisset inter⁵ paludes et recessus maris, comes of Flan-
Flandrensis fecit confringere ante et post eum pontes et⁶ Philip is
aquæductus aperire, ita quidem quod neque⁷ procedere neque forced to
redire potuit, nec ad eum poterant victualia deferri. Tunc come to
rex in arcto positus comiti signavit, quod ea intentione illuc terms with
venerat, ut cum eo vel amicableter componeret, vel ipsum a the count
of Flan-
ders.

¹ *de Augi*] A blunder for Dangu, which Hoveden has.

² *idem*] Written by Par. over an erasure. O. W. have *eundem*.

³ *cum equis et armis*] Not in Hoveden.

⁴ *B.] P., B. O. W.*

⁵ *inter maris*] Added by Wendover.

⁶ *et aperire*] Added by Wendover.

⁷ *neque potuit*] Added by Wendover.

A.D. 1197. fidelitate regis Anglorum revocaret. Nunciavit insuper ei, (Not in
quod ligius homo ejus erat; unde nec debuit nec decuit illum Hoveden.)
coronam suam impugnare. Sed tandem, antequam ei comes
licentiam abeundi concederet, juravit rex quod tam ipsi comiti
quam regi Anglorum omnia, quæ per werram occupaverat,
castella aliaque jura sua eis redderet; et ad hujus pacti exe-
cutionem statuit diem, ut tam ipse quam rex Anglorum veni- Hoveden,
rent ad colloquium inter Wailun et A[n]deliacum, feria quarta iv. 21.
post Exaltationem sanctæ Crucis. Et sic liberatus a captione
comitis, idem rex ad propria remeavit. Reversus autem Pa- (Not in
risius, consilium habuit a suis, ut a pacto resili- Hoveden.)
ret; ad observationem juramenti, quod de necessitate et quasi
coactus fecerat, extitit obligatus.

Proposed
conference
for Sept.
17, be-
tween Gail-
lon and
Andely.
Philip
breaks his
oath on his
return to
Paris.

De quibusdam constitutionibus a rege Ricardo utiliter provis.

Assise of
measures,
20 Nov. Eodem anno, constitutum est a rege Ricardo, ad¹ instantiam Hoveden,
H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi et Angliæ justiciarii, in iv. 33.
die Sancti Eadmundi regis et martiris apud Westmonasterium,
ut omnes mensuræ per totam Angliam in bladis et legu-
minibus, tam in civitatibus quam extra, ejusdem sint quanti-
tatis, et maxime mensura celicæ, vini, et pondera mercatorum.
Constitutum est etiam, ut lanei panni, ubicunque in regno
fiant, duas ulnas habeant latitudinis infra lisuras, et sint in
medio et in lateribus ejusdem bonitatis. Statutum est insuper,
ne quis mercator prætendat seldæ suæ rubeos vel nigros pan-
nos, vel aliquid aliud unde visus intuentium decipiatur ad
pannum bonum eligendum. Exiit præterea edictum, quod
nulla tinctura nisi solummodo nigra fiat alicubi in regno, nisi
in capitalibus civitatibus aut burgis; et si quis in aliquo isto-
rum transgressor convictus fuerit, corpus illius capiatur et
in carcerem detrudatur, et omnia quæ ipsius sunt ad² fisci
commodum saisiantur.³

Philip of
Poitiers,
bishop of
Durham. Eodem anno, Philippus clericus⁴ regis, natione Pictavensis Diceto,
et Dunelmensis electus, a Papa Cælestino apud Lateranum col. 697.
munus consecrationis suscepit.

¹ *ad . . . justiciarii*] Added by "Reverte vi folia et invenies re-
Wendover. gulam pistorum," i.e., below, page

² *ad . . . commodum*] in manu 480.

⁴ *clericus et*] Added by

³ In the margin in rubrick is Wendover.

Ut Otho in regem Alemannorum coronatus fuerit.

Hoveden,
iv. 39.

Anno gratiæ MCXCVIII., qui est annus regni regis Anglorum Ricardi nonus, procurante eodem rege, Otho¹ nepos ejus Aquisgrani in regem Alemanniæ sive Germaniæ coronatus est. Qui statim filiam ducis Lovaniæ [in] uxorem ducens, in die coronationis suæ sedit simul cum ea in cathedra ad² mensam; sed non tunc coronata.

A.D. 1193.

Coronation of Otho IV. at Aachen. His marriage with Mary, daughter of Henry duke of Louvain.

Innocentius Papa.

Diceto,
col. 701.

Eodem anno, defuncto Papa Cælestino, Innocentius tertius successit, in die Cathedræ Sancti Petri Papa consecratus et in Petri cathedra collocatus.

Innocent III. Pope, 22 Feb.

Cujus³ favore exortum est in Italia novum genus prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cœperunt Apostolicam imitari. Isti in victu et vestitu satis tenues,⁴ aurum et argentum vel aliud quid proprium non possidentes, ibant per civitates et vicos et castella, verbum Evangelii prædicantes. Multiplicati sunt autem in brevi per orbem universum propter spontaneam paupertatem, habitantes deni et septeni simul in urbibus capitalibus, nihil de crastino cogitantes, nec quicquam usque mane retinentes. De evangelio quoque juxta regulam Apostolicam vivebant; et si quid sibi in mensa ex elemosinarum largitione superabundavit, hoc continuo pauperibus erogabant. Ibant autem calciati in Eph. vi. 15. præparatione Evangelii, vestiti dormiebant; mattis⁵ pro stratu utebantur, saxeis cervicalibus capitibus subnixis.

Account of the Jacobites (Dominicans).

De admiranda penitentia Hugonis Cestrensis episcopi.

Eodem anno Hugo de Nunant Coventrensis sive Cestrensis episcopus, Romam tendens, in Normannia cœpit graviter infirmari; cumque ingravescente ægritudine mortem sibi vicinam cognovisset, fecit accersiri viros religiosos totius Normanniæ quos habere poterat abbates et priores; et audientibus cunctis, voce clamosa confessus est pure et maxima cordis contritione ac lacrimarum jugiter effusione omnia peccata, scelera, et enormitates omnes, quæ suæ memoriæ occurrebant. Tanta autem contritus erat et commotus penitentia, quod omnes astantes et se intuentes ad lacrimas et singultus commovit.

Death of Hugh of Nunant, bishop of Coventry.

¹ There is a crown in the margin.

² *ad mensam*] Added by Wendover.

³ I have not found the source of

this or the following two chapters.

⁴ *tenuis*] So altered by Paris from *tenui*, which O. W. have.

⁵ *mattis*] *matris*, O. W.

A.D. 1198. Denique flens et ejulans, manibusque consortis, prælatos omnes in virtute Dei adjurabat, quatinus sibi pœnitenti super tot et tantis flagitiorum excessibus poenam infligerent et satisfactionem condignam. Audientes autem viri religiosi, qui lecto¹ astabant, in episcopo vitam adeo flagitiosam, simul et admirabilem cordis contritionem, ad invicem sese contuentes, obmutuerunt universi, nescientes quid darent consilium vel quid tam subito responderent. Quod cernens episcopus dixit eis; "Scio," inquit, "scio, quod, tantis enormitatibus auditis, hæsitatis inter vos quid mihi pro pœnitentia infligatis; sed obsecro vos in nomine Jesu Christi Domini nostri, quatinus in loco pœnitentiæ et remissionem peccatorum meorum injungatis mihi, ut secundum voluntatem Dei sim in pœnis Purgatorii usque in diem judicii; ut tunc per misericordiam Redemptoris nostri, qui semper *misericordiam exaltat super judicium*, salvus fiam." Placuit hoc consilium universis, salva sibi semper clementia divina, quæ omnes salvari desiderat et neminem vult perire. Tunc episcopus, audientibus cunctis, cum ingenti mœrore recognovit qualiter, expulsis monachis Coventrensibus, ad cumulum omnium malorum in loco eorum irreligiosos clericos introduxit. Ad cujus flagitii satisfactionem aliud genus correctionis non invenit, nisi ut in eorum habitu vitam finiret, in quos diabolico spiritu exagitatus, dum potuit, persecutionem excitavit, mendicare coegit, et quantum in se erat odio mortali afflixit. Sicque cum magno ejulatu abbatem Beci, qui inter cæteros aderat, deprecans adjuravit, quatinus intuitu caritatis ad diaboli confusionem habitum sibi concederet monachilem; ut illos haberet patronos in sæculo futuro, quos persecutus fuerat in hoc mundo. Quod cum impletum fuisset, omnia quæ possidebat in auro et argento, in gemmis et vasis pretiosis, domibus religiosis et pauperibus erogavit. Et sic in spe bona omnium assistentium, et jugi lacrimarum effusione, fine insperato quievit.

S. Jac. ii.
13.

f. 16 b.

De revocatione conventus ecclesiæ Coventrensensis et expulsionem clericorum.

The cause of the Coventry monks pleaded by Thomas, Morabatur ea tempestate in curia Romana monachus quidam Coventrensensis cœnobii, Thomas nomine, qui ab episcopo præfato cum cæteris fratribus expulsus, ut superius relatum est, monachos circumquaque dispersos simul cum cœnobio auctoritate summi Pontificis in statum pristinum studuit reformare.

¹ lecto] lectulo, O. W.

Quidam autem fratrum ejus obierant; quidam tædio et paupertate affecti a curia recesserant; ipso solo in negotio perseverante, ac paupertate nimia compulsus,¹ panem suum multotiens mendicante. Sed cum nuper de morte episcopi Coventrensis nuncios desideratos accepisset, exaltatum est cor ejus in Domino, qui dat in se sperantibus et perseveranter agentibus bonitatem. Quadam vero die, cum Innocentius Papa nuper creatus cum cardinalibus suis in consistorio sederet, monachus memoratus audacter prorupit in medium, et petitionem sui negotii indicatricem Papæ porrexit. Quam cum ille perlegisset, incontinenti monacho respondit; "Frater, nonne ista petitio a prædecessoribus nostris Clemente et Cælestino sæpius repulsa est, me audiente et vidente? Et tu, qui illos non potuisti, me quasi delirum vis circumvenire?" Et iratus adjunxit, "Recede frater, recede, certe inaniter hic expectas." Monachus autem hæc audiens, cum lacrimis amarissimis respondens ait; "Pater sancte, petitio mea justa est et omnino honesta, et ideo inaniter non expecto. Expecto enim mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum vestrorum. Succedet enim vobis, qui petitio nem meam exaudiet cum effectu." Papa vero hæc audiens, et supra quam dici potest admirans, assidentibus sibi cardinalibus dixit; "Nonne audistis quid diabolus iste dixit? Expecto," inquit, "mortem vestram, sicut feci mortem antecessorum vestrorum." Et conversus ad monachum ait; "Frater, per Sanctum Petrum mortem meam non hic expectabis, exaudita est enim petitio tua." Et continuo antequam cibum sumeret Papa, H[uberto] Cantuariensi archiepiscopo dedit in mandatis, ut continuo, visis literis, ad ecclesiam Coventrensem personaliter accederet et expulsis clericis monachos investiret. Sicque archiepiscopus memoratus, amotis clericis præfatis, summi Pontificis auctoritate roboratus, decimo quinto kalendas Februarii monachos introduxit. Et quoniam prior illius loci, monachis exulantibus, defunctus fuerat, præfecit eis priorem nomine Joibertum, natione Normannum; qui propter eminentiam prudentiæ sæcularis tres prioratus de Davintre et de Weneloc et de Coventreia² suscepit ad regendum. Qui continuo cum consilio monachorum de electione episcopi tractare incipiens, communi deliberatione Gaufridum de Muschamp elegerunt. Eodem tempore, mortuo priore de Bermundeseia, H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus, ut Joiberti supra-

A.D. 1198.
one of
those who
had been
expelled,
before
Pope Innocent III.,

who grants
his petition.

Arch-
bishop
Hubert re-
stores the
monks to
Coventry,
Jan. 18,
and makes
Joibert
prior.

He is also
made prior
of Ber-
mondsey.

¹ Sic MSS.

² *Coventreia*] So O. W. B. has
Bermundeseia, the eye of the scribe

being caught by this word below;
and so the Hist. Anglor.

A.D. 1198. dicti avaritiæ satisfaceret, tribus prioratibus suis hunc¹ quantum adjecit.

De consecratione quorundam episcoporum.

Eustace, Per idem tempus, Dominica qua cantatur Lætare Jerusa- Diceto, col. 701.
 bishop of lem, Eustachius Saresberiensis decanus Elyensis episcopatus
 Ely, munus consecrationis suscepit, per manum H[uberti] Cantua-
 8 March. riensis archiepiscopi apud Westmonasterium in capella Sanctæ
 Geoffrey, Katerinæ. Deinde Gaufridus Coventrensis electus ab eodem Id. col. 703.
 bishop of archiepiscopo Cantuariæ consecratus est, undecimo kalendas
 Coventry. Julii; quo etiam tempore [viii.] idus Maii pluit sanguis unda-
 Omen of tim super ædificantes turrim apud Andeliacum in Normannia,
 Richard's mortem² fortasse regis Ricardi denuntians in brevi futuram.
 death. His denique diebus Gaufridus Eboracensis archiepiscopus regi Hoveden,
 Geoffrey. Ricardo et fratri suo in Normannia pacificatus est; erat enim iv. 44.
 archbishop of commotus in eum propter dejectionem W[illelmi] cancellarii (Not in
 of York, makes his sui, dum idem rex ab imperatore in vinculis teneretur. Hoveden.)
 peace with Richard.

H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ab officio justiciarii amotus est.

The quar- Circa dies istos surrexit dissensio et iniquitas inter archiepi- Cf. Hove-
 rel between scopum Cantuariensem et monachos Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, den, iv. 48.
 archbishop propter ecclesiam quam idem archiepiscopus apud Lamheiam
 Hubert and de novo construxerat; timuerunt enim monachi ne sedem illuc
 the Can- cathedralem transferret. Unde Romam profecti, Innocentio
 terbury monks, re- Papæ conquesti sunt, quod archiepiscopus contra ordinem
 specting the church dignitatis suæ gerebat se justiciarium Angliæ et judicem
 at Lam- sanguinis; ita quod, omissis ecclesiasticis negotiis, sæcularibus
 beth. plus æquo intendebat, contra³ consilium Apostoli dicentis,
 2 Tim. ii. "Nemo militans Domino implicet se negotiis sæcularibus."
 4. Imposuerunt insuper ei, quod ex illius mandato fuerat ecclesia
 They also Sanctæ Mariæ de Arcis Londoniis violata, et Willelmus cum
 accuse him Barba ab illâ extractus, et equorum caudis alligatus, et per
 of the plateas civitatis distractus, tandem patibulo est suspensus.
 death of Sicque monachi, multo ibidem ære effuso, famam archiepiscopi
 William- non mediocriter denigrabant. His Papa auditis regi Anglo-
 with-the-rum dedit in mandatis, quatinus statim, visis literis, sub poena
 beard. interdicti præfatum archiepiscopum ab officio justiciarii re-
 The Pope orders him to be re-
 moved from the
 office of
 justiciary.

¹ There is no mention of this in the Annals of Bermondsey.

² mortem . . . futuram] Added by Wendover.

³ This introduction is Paris's own.

Cf. Hoveden, iv. 48. moveret, præcipue cum non liceat episcopis negotiis sæculari- A.D. 1198.
bus implicari. Amoto igitur archiepiscopo, rex Ricardus loco Geoffrey
ipsius Gaufridum filium Petri subrogavit. Fitz Peter
succeeds.

*De prælio campestri inter Anglos et Walenses in quo multi
corruerunt.*

Id. iv. 53. Eodem tempore, rege¹ Ricardo in partibus transmarinis mo- Geoffrey
ram faciente, Gaufridus filius Petri, Angliæ prothojusticiarius, Fitz Peter
magno exercitu congregato, profectus est in Walliam ad suc- defeats the
currendum hominibus W[illelmi] de Brause, quos Wænunwen under
rex Walliæ obsederat in castello Matildis. Quo cum pervenisset, Gwenwyn-
campestre prælium commisit; Walenses vero Anglis resistere wyn at
non valentes in fugam compulsi sunt, et proicientes arma sua Castle
ut melius fugerent, Angligenis audaciam præbuerunt. Occisi Maud.
autem referuntur ex eis plusquam tria milia septingenti ar-
matorum, exceptis retentis et letaliter vulneratis. Ex Anglis
vero unus solummodo, ex ictu sagittæ inopinato incaute a
quodam socio suo directæ, vulneratus interiit.

*Rex Ricardus facto congressu cum rege Francorum cepit milites
viginti.*

Id. iv. 55. Per idem tempus rex Francorum Philippus et rex Anglorum Richard
Ricardus congressi sunt inter Gâmes et Vernonem. In quo defeats
congressu rex Francorum et sui per fugam sibi consulentes, Philip be-
rapido equorum cursu Vernonem pro refugio petierunt. Sed² f. 17. tween
antequam castellum ingredi potuerunt,³ rex Ricardus illos in Gamages
ore gladii insecutus, cepit ex eis viginti milites et servientes and Ver-
plusquam sexaginta. Eodem tempore Ricardus Londoniensis non.
Diceto, col. 704. episcopus debitum humanæ naturæ persolvit, quarto idus⁴ Death of
Septembris. Richard,
bishop of
London.

De admiranda regis Ricardi victoria.

Hoveden, iv. 55. Circa hos denique⁵ dies magnificus⁶ rex Anglorum Ricardus, Richard
omnibus viribus congregatis, cepit per insultum tria castella captures
super regem Francorum, Sirefontanum videlicet, Burriz, et the castles
Diceto, col. 704. castrum de Curceles, laudabili⁷ fultus virtute Anglorum. Rex of Sirefon-
Courcelles.

¹ *rege . . . faciente*] Added by
Wendover.

² *sed . . . insecutus*] Added by
Wendover.

³ *potuerunt*] potuissent, O. W.,
and so the Hist. Anglor.

⁴ *idus*] om. O.

⁵ *denique*] itaque, C.

⁶ *Magnificus* is inserted by
Wendover, as *omnibus viribus con-
gregatis* in the next line.

⁷ *laudabili . . . Anglorum*] Added
by Wendover.

A.D. 1198. autem Francorum Philippus, cum militibus quadringentis et Diceto, Philip servientibus multis et omnibus communis suis de Mantua col. 704. leaves Man- exiens, profectus est ad succurrendum castro de Curceles, tes, and is quod nondum credidit esse captum. Quod cum audisset per Hoveden, defeated exploratores suos rex Ricardus, venit ex adverso ei obviam; iv. 56. between Courcelles et inter Curceles et Gisortium campestre cum illis¹ prælium and Gisors. commisit. In hoc autem congressu rex Francorum pondus praelii ferre non valens, coactus cum suis ad Gisortii castellum aufugit; et cum fugiendo pontem de Gisorz ascendissent fugientes, confractus est pons ille præ multitudine intrantium cum impetu pontem,² et ipse rex cum³ equo et armis cecidit in fluvium de Ethe cum aliis innumeris de regno Francorum, ubi (Not in rex ille in ceno jacens volutatus a mortis discrimine vix erep- Hoveden.) tus est. Sed interea acies quædam de Francigenis electissima, ut dominus eorum liberius per fugam sibi consuleret et regis eum insequentis manus evaderet, reversi de fronte, contra regem Ricardum impetum in eum fecerunt acerrimum, sese pro domini sui ereptione mortis periculo exponentes. Tunc bellum utrobique accenditur, enses fulminant circa capita galeata, ictibus ingeminatis ignes extorquent, lancearum rigor hostes hinc inde prosternit; fabulis vacare non est locus, nec furor cessavit accensus,⁴ donec rex Anglorum aciem præfatam in se conversam sub captione conclusit. In quo⁵ conflictu rex Ricardus tres Diceto, electos milites, Mathæum scilicet de Monte Morecino, Alanum col. 704. de Rusci, et Fulconem de Gilervallis, ab equis ad terram prostravit, prostratos retinuit, et cum eis nobiliores de regno Hoveden, Francorum barones, quorum hic nomina prænotantur: Galis iv. 56. de Porta, Girardus de Chori, Philippus de Nantuil, Petrus de Eschans,⁶ Robertus de Sancto Dionisio, Theodaldus de Wangardum, Cedunal de Trie, Rogerus de Meetlent, Aim Triers,⁷ Reginaldus de Asei, Baldwinus de Leisni, Thomas de Aagent, Ferrius de Parisius, Petrus de Latonia,⁸ Gwido de Nevers,⁹ Frumentinus Campanensis,¹⁰ Teodoricus de Auceis, Anfricus de Baalim, Eborardus de Munteini, Odo de Munttium, Funcardus¹¹ de Rupe, Walterus Rufus, Ernulfus de Leini, Willelmus de Banceto,¹² Jokenus de Brai, Petrus de Pinci, Denebertus de¹³

Names of
the pri-
soners
taken by
Richard.

¹ *illis*] illo, O. W., Hist. Angl.
² *pontem*] om. W. It is not in Hoveden.
³ *cum . . . armis*] Added by Wendover, as *cum . . . conclusit* immediately below.
⁴ *accensus*] om. W.
⁵ *quo*] hoc quoque, O. W.
⁶ *Eschans*] Lieschans, Hoveden.

⁷ *Triers*] Thiers, Hoveden.
⁸ *Latonia*] la Truie, Hoveden.
⁹ *Nevers*] Levers, Hoveden.
¹⁰ *Campanensis* is not in Hoveden.
¹¹ *Funcardus de Rupe*] Puncardus, Hoveden.
¹² *Banceto*] Saunceai, Hoveden.
¹³ *de Augi* is not in Hoveden.

Hoveden, Augi, Puncardus de Castello,¹ Willelmus de Merlou, Johannes A.D. 1198.
iv. 57. de Grangiis, Theodbaldus de Breun, Rogerus de Beaumont,²
Gilebertus³ de Brai, Petrus de Maidul, Johannes⁴ de Cerni,
Alardus de Loviers, Radulfus Valencel, Ferri de Brunai,
Thomas de Castele, Willelmus de Rochemunt, Theodbaldus
de Misci. Et præter jam dictos cepit rex memoratus milites
centum equosque ferro coopertos numero⁵ ducentos; servientes
(Not in Hoveden.) equites et pedites et balistarios tot ibidem sub captione con-
cluserit, quod numerus eorum crevit in immensum. His ita Richard's
gestis, victoriosissimus rex Anglorum Ricardus direxit episto- letters on
las ad omnes amicos suos de regno Angliæ, archiepiscopos his victory.
videlicet, episcopos, abbates, comites, et barones, implorans
attentius et devote, quatinus una cum ipso Deum glorificarent,
qui talem sibi concessit ab hostibus reportare triumphum.

De treugis inter Francorum et Anglorum reges statutis.

Videns igitur rex Francorum Philippus vires regis Anglo- Philip
rum indies excrescere propriasque paulatim deficere, necessi- sends to
tate compulsus, nuncios latenter ad summum Pontificem des- Pope Inno-
tinavit, proponens per procuratores suos, se velle libenter cum cent III.
rege Anglorum componere, vel per treugas belli discrimen to request
ad tempus differre; ut per inducias ipsius auctoritate firma- his media-
tion.
tas cruce sancta signati utriusque regni vota suæ peregrina-
tionis Deo persolvere et Terram Promissionis ab hostibus
Crucifixi liberare, Ipsius cooperante gratia, potuissent. Et ut
hoc securitate et stabili firmitate fieret, postulavit rex, ut
aliquem cardinalem transmitteret cum potestate plenaria ad
partes Occidentis, qui posset, si necessitas cogeret, per senten-
tiam vel interdictum in alterutrum eorum animadvertere,
quem ad concordiam et pacem inveniret rebellem. His et
aliis multis in hunc modum propositis, Innocentius Papa, qui
negotium crucis⁶ plurimum affectabat, plus precio quam preci- The pope
bus inductus, misit Petrum de Capua cardinalem, ut pacem sends Peter
den, iv. 73, inter reges memoratos reformaret. Qui cum pervenisset ad of Capua,
80. regem Francorum, ipsius consilio assumpsit secum quosdam who endea-
vours to

¹ Hoveden adds *Empurcam*, i.e.,
Chateau Porcien.

² *Beaumont*] Beaubure, Hoveden.

³ *Gilebertus de Brai*] Gaufridus
de Borhai, Hoveden.

⁴ *Johannes de Cerni, Alardus de
Loviers*] Johannes de Serni de
Loenais, Hoveden.

⁵ *numero ducentos*] septies viginti,

VOL. II.

Hoveden and Diceto; the latter
has "dextrarii ducenti, quorum
"septies viginti" &c., and so also
Richard's letter, whence the er-
ror. The next sentence is Wend-
over's, but Hoveden gives the letter
written to the bishop of Durham
on the occasion.

⁶ O. W. ins. *promovere*.

A.D. 1198. episcopos utriusque regni, veniensque ad regem Anglorum
 make exposuit ei quanta sinistra in regnis utrorumque regum accide-
 peace. rant, quantaque ventura erant nisi inter eos pax maturius
 indigna- firmaretur. Rex autem Ricardus respondit cum indignatione,
 tion of dicens se de jure non teneri pro ipso Papa quicquam facere;
 Richard, maxime cum ab eo multotiens requisitus, ut per censuram
 because ecclesiasticam regem Francorum compelleret ad reddendum
 the pope sibi terras suas et castella quæ idem rex injuste occupaverat
 had not spreto juramento, dum ipse in Terra Promissionis inimicos
 compelled Philip to crucis depellere et loca sancta ad statum debitum studuerat
 restore the lands and revocare, quapropter in hæreditate sua acquirenda pro ipsius
 castles he Papæ defectu, compulsus est maximam pecuniæ summam
 had seized. effundere, unde rex præfatus non solum perjurium, verum
 etiam sententiam excommunicationis, incurrit; nec etiam sibi
 constat si rex Francorum in treugis voluerit consentire. Tunc
 cardinalis, rege Anglorum seorsum advocato, recognovit eidem
 sub sigillo secreti, quod ad instantiam ipsius regis missus
 fuerat a Papa, ut componeret inter eos; deditque regi consi-
 lium, ut hac vice petitioni domni Papæ acquiesceret, sciturus
 pro certo, quod dominus Papa ipsum tam de rege Francorum
 quam de omnibus aliis suis agendis exaudiret. His itaque
 A truce for 5 years, made through the efforts of the legate. f. 17 b.
 gestis, rex Ricardus, qui promotionem Othonis nepotis sui nuper
 in regem Alemannorum coronari supra modum affectaverat, ut
 faciliorem haberet a Papa ad imperialem consecrationem acces-
 sum, omnium victus precibus, adqueivit. Regesque in unum con-
 venientes trengas tali pactione juraverunt quinquennes; "Quod
 "homines utrorumque regum et mercatores per terras alteru-
 "tras et nundinas pacifice ire et redire, emere simul et vendere
 "potuissent." Quo facto, rex Anglorum abbatem Certesheien-
 sem¹ et Reimundum monachum Sancti Albani, qui eodem tem-
 pore pro variis negotiis ecclesiæ suæ ad regem transmissus
 fuerat in Normanniam, Romam misit, ut ibidem negotia prælo-
 cuta perducerent ad effectum. Et ad hæc negotia perficienda Hoveden,
 Richard's messengers to Rome.
 Tax. cepit rex de unaquaque carucata terræ sive² hida totius Angliæ iv. 46.
 quinque solidos de auxilio.
 Coronation of Otho IV. Storms on July 20. Otto,³ nepos regis Ricardi ex sorore, in regem Ale-
 mannæ coronatur, sicut in sequentibus dicetur. Eodem
 anno, die Sanctæ Margaretæ, fuit tonitrus, chruscatio,
 et pluvia qualis antea non videbatur. Circaque fes-

Diceto,
 col. 703.
 MS. Cott.
 Faust, A.8.
 f. 136.

¹ Certesheiensem] Cisterciensem,
 C. The abbat's name was Martin.
² sive] sue, B. O. W.

³ This, which is in the margin, is
 preceded by "sequentur plenius
 "hæc."

MS. Cott. tum Sancti Michaelis mutatae sunt cartae, quas prius A.D. 1198.
Faust, A.8. fecerat rex Ricardus, novo sigillo suo. The char-
f. 136. ters sealed
with the
new seal.

*Ut H[ubertus] Cantuariensis archiepiscopus ecclesiam de
Lamheia complanaverit.*

Cf. Anno gratiae MCXCIX. Hubertus Cantuariensis archiepiscopus Arch-
Hoveden, ecclesiam de Lemheia, quam Baldewinus praedecessor suus in bishop
iv. 49, 51. honore beati Thomae martyr is fundaverat, et ipse fere con- Hubert is
summaverat, procurantibus¹ monachis Cantuariensibus, summo- compelled
que Pontifice imperante, propriis sumptibus ad sui et mul- to destroy
torum ignominiam complanavit. the church
at Lam-
beth.

De morte regis Ricardi.

Eodem tempore, statutis ut dictum est treugis inter regem Richard
Francorum Philippum et regem Anglorum Ricardum, idem attacks
rex Anglorum in quosdam barones Pictaviae sibi rebelles certain re-
vexilla direxit et arma. In civitates autem eorum et oppida bellious
ignem accumulavit, vineas et pomeria succidit, nonnullos etiam barons of
ex adversariis suis immisericorditer trucidavit. Tandem in Poitou.
Diceto, Aquitannicum perveniens ducatum, in territorio Lemovico Cha- sieges the
col. 705. luz castellum obsidione vallavit; ubi septimo kalendas Aprilis a castle of
(Not in Chaluz in
Diceto.) Petro Basilii telo,² ut dicebatur, venenato percussus est, quam Limousin,
percussionem quasi pro nihilo reputabat. Denique diebus where he is
duodecim quibus supervixit, castellum acriter invasit et cepit; wounded,
militesque et servientes sub arctiori custodia mancipavit. Im- 26 March.
positis autem in castello ministris suis, illud sufficienter mu-
nivit. Vulnus autem quod ibidem receperat, male iuterim
custoditum tumescere incipiens, et nigredo quaedam tumori
permixta, locum vulneris circumquaque inficiens, regem in-
tolerabiliter torquebant. Tandem rex sapientissimus, cum peri-
culum sibi cerneret imminere, exitum suum cordis contritione,
oris pura confessione, corporis et sanguinis Domini commu-
nitione munivit; et necis suae auctori, Petro scilicet qui eum
percusserat, mortem suam condonavit, atque liberatum a vin-
culis abire praecipit. Corpus³ vero suum apud Fontem Ebraudi,
Diceto, secus pedes patris sui, cujus⁴ proditorem se confitebatur, col. 705.
Hoveden, sepeliri iubens, ecclesiae Rothomagensi inexpugnabile cor suum iv. 84.

¹ W. adds *que*.

² *telo . . . venenato*] Added by
Wendover. Diceto has only *sagitta*.

³ In the margin is Richard's
shield reversed, above it a crossbow,

and below an inverted crown be-
tween two swords.

⁴ *cujus . . . confitebatur*] Added
by Wendover.

A.D. 1199. legavit. Sicque apud castrum præfatum, viscera sua in eccle- Hoveden, sia recondi præcipiens, hoc pro munere Pictavensibus concessit. iv. 84. Quare igitur de corpore suo talem fieri distributionem decre- (Not in Hoveden.) verit, quibusdam familiaribus suis sub sigillo secreti revelavit. Patri enim corpus suum ratione prædicta assignavit; Rotho- magensibus propter incomparabilem fidelitatem, quam in eis expertus fuerat, cor suum pro exennio transmisit. Pictaven- sibus quoque propter notam proditiōis stercoꝝ sua reliquit, quos non alia sui corporis portione dignos judicavit. Et his dictis, tumore ad cor ejus subito penetrante, octavo idus Aprilis, die Martis, vir Martio operi deditus apud castrum prædictum spiritum exhalavit.¹ Sepultus est autem apud Fon- tem Ebrandi, sicut ipse adhuc vivens ordinaverat; cum quo (Not in etiam multorum judicio Esperie decus et honor militiæ Diceto.) pariter sepulta sunt. De cujus morte simul et sepultura qui- dam epitaphium edidit in hunc modum :

Death of Richard, 6 April. He is buried at Fontevraud.

His epi- taph.

Pictavis exta ducis sepelit tellusque Chalucis,
Corpus dat claudi sub marmore Fontis Ebrandi,
Neustria tuque tegis cor inexpugnabile regis;
Sic loca per trina se sparsit tanta ruina,
Nec fuit hoc funus cui sufficeret locus unus.

Aliusque super hoc damnosō et irrestaurabili funere sic satis eleganter ait versificator ;

A² Chaluz cecidit rex regni cardo Ricardus,
His ferus, his humilis, his agnus, his leopardus.
Cusus erat lucis Chaluz, per sæcula nomen
Non intellectum fuerat, sed nominis omen
Non patuit, res clausa fuit, sed luce cadente
Prodiit in lucem, pro casu lucis adeptæ.

Explicit de rege Ricardo. Incipit de rege Johanne et rebus aliis quæ ipsius diebus gesta sunt.

John re- tains his brother's servants. He sends archbishop Hubert and others to

Victoriosissimo Anglorum rege Ricardo viam universæ carnis, ut dictum est, ingresso, Johannes frater ejus et comes More- tonii servientes fratris sui universos militesque stipendiarios cum honore retinuit, multa eis donativa promittens. Et protinus H[ubertum] Cantuariensem archiepiscopum et Willelmum Hoveden, Marescallum in Angliam direxit, ad pacem suam ibidem de- iv. 86.

¹ W. ins. "postquam regnaverat annis novem et dimidio." It is not in O.

² A] In, Hist. Angl.

Hoveden, iv. 86. Id. iv. 88. Id. iv. 89. (Not in Hoveden.)

nunciandam et custodiendam, una cum G[alfrido] filio Petri jussu titiario et aliis optimatibus regni. Quo cum pervenissent, fecerunt homines jurare fidelitatem comiti Johanni; atque una cum Gaufrido filio Petri apud Norhamtoniam convenientes, convocaverunt proceres universos, de quibus magis dubitabant, et fecerunt illis fidem, quod comes Johannes jura sua redderet universis. Sub tali igitur conventionem comites et barones comiti memorato fidelitatem contra omnes homines juraverunt. Willelmo vero regi Scotorum per Eustachium de Vesci denunciaverunt, quod in reditu suo in Angliam eidem satisfaceret de jure suo in Anglia; et¹ ei interim fidem servaret et pacem. Et sic ab omnibus in regno Angliæ lis et contentio conquievit.

England, who obtain the fealty of the English.

Message to William, king of Scots.

Quod quidam magnatum comiti Johanni, et quidam Arthuro adhæserunt.

Hoveden, iv. 86.

Comes vero Johannes, dum hæc in Anglia agerentur, perrexit ad Chinonem ubi thesaurus erat regis defuncti, quem Robertus de Turnham in custodia habens reddidit ei cum castellis de Chinone et de Saumur et aliis castellis sub ipsius custodia deputatis. Thomas vero de Furneis, nepos ipsius Roberti, tradidit Arturo comiti Britanniae civitatem Andegavis et castellum; et² eidem Arturo adhæsit. Principes Andegaviae, Cenomanniae, et Turoniae Arturo sicut ligio domino adhæserunt; dicentes judicium esse et consuetudinem illarum regionum, ut Arturus filius fratris senioris in patrimonio sibi debito et hæreditate avunculo succedat; quam videlicet Gaufridus pater ejusdem Arturi esset habiturus, si regem Ricardum supervixisset. Constantia præterea mater Arturi, ad regem Francorum Turonis veniens, tradidit ei Arturum memoratum; quem rex continuo misit Parisius sub custodia deputatum, et accepit in manu sua civitates omnes et castella, quæ Arturi erant. Sed Johannes comes et³ mater ejus Alienor, exercitu copioso stipati, Cenomanniam venientes, civitatem et castellum ceperunt, domos in ea lapideas subverterunt, eo quod Arthuro adhæserant; et cives captivos educentes, sub carcerali eos custodia incluserunt.

John goes to Chinon, and obtains Richard's treasures and castles.

Angers given to Arthur.

Arthur's claims supported by the barons of Anjou, and Touraine.

Arthur sent to Paris.

John takes Le Mans.

¹ et] Written by Par. over an erasure; si, O. W. as Hoveden.

² et . . . adhæsit] Added by Wendover.

³ et . . . stipati] Added by Wendover.

A.D. 1199. *Ut comes Johannes ducatum Normanniæ suscepit.*

John at Beaufort. Eleanor takes f. 18. Angers. He is girt with the sword of the duchy of Normandy. His oath. His ita gestis, comes Johannes fuit in die Paschæ in Andegavia apud Bamfort, et in¹ crastino misit Alienor reginam cum Marchadeo ad Andegavensium civitatem; quo hostiliter accedentes, devastaverunt eam, et cives captos turpiter abduxerunt. Et interim comes Johannes Rothomagum veniens in octavis Paschæ gladio ducatus Normanniæ accinctus est, in matrice ecclesia per ministerium Walteri Rothomagensis archiepiscopi, ubi archiepiscopus memoratus ante majus altare in capite ejus posuit circulum aureum, habentem in summitate per girum rosulas aureas artificialiter² fabrefactas. Et dux coram clero et populo juravit super reliquias sanctorum et super Evangelia sacrosancta, quod ipse sanctam ecclesiam et ejus dignitates bona fide et sine malo ingenio defenderet, et ordinatos honoraret; juravit etiam quod leges iniquas, si quæ essent, destrueret, et bonas subrogaret.

William of S. Mère l'Eglise bishop of London. Eodem tempore Willelmus, genere Normannus et ecclesiæ Sancti Pauli Londoniarum canonicus, apud Westmonasterium per manum H[uberti] Cantuariensis archiepiscopi in capella Sanctæ Katerinæ episcopus Londoniensis consecratus est, decimo kalendas Junii.

De coronatione regis Johannis.

John lands at Shoreham, and is crowned in London on Ascension Day, May 27. Speech of archbishop Hubert in favour of John's succession. Per idem tempus dux Normanniæ Johannes transfretavit in Angliam, et apud Sorham applicuit octavo kalendas Junii; et in crastino, in vigilia videlicet Dominicæ Ascensionis, Londonias venit, ibidem coronandus. Congregatis itaque in adventu ejus archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus atque aliis omnibus qui ejus coronationi interesse debuerant,³ archiepiscopus stans⁴ in medio omnium, dixit eis, "Audite universi: Noverit discretio vestra, quod nullus prævia ratione alii succedere habet in regnum, nisi ab universitate regni unanimiter, invocata Spiritus gratia, electus, et secundum morum suorum eminentiam præelectus, ad exemplum et similitudinem Saul primi regis inuncti, quem præposuit Dominus populo suo, non

(Not in Hoveden.)

¹ in . . . misit] intraverunt, Hoveden.
² artificialiter fabrefactas] Added by Wendover.
³ O. W. ins. *Hubertus*.
⁴ The first two lines of this are written by Paris over an erasure; the rest is in the margin. It is Paris's own.

“ regis filium nec de regali stirpe procreatum ; simili- A.D. 1199.
 “ ter post eum David Semey¹ filium, hunc quia strenuum
 “ et aptum dignitati regiæ, illum quia sanctum et
 “ humilem ; ut sic qui cunctos in regno supereminet
 “ strenuitate, omnibus præsit et potestate et regimine.
 “ Verum si quis ex stirpe regis defuncti aliis præpol-
 “ leat, pronius et promptius est in electionem ejus
 “ consentiendum. Hæc iccirco dixerimus pro inclito
 “ comite Johanne, qui præsens est, fratre illustrissimi
 “ regis nostri R[icardi] jam defuncti, qui hærede caruit
 “ ab eo egrediente, qui providus et strenuus manifeste²
 “ nobis, quem nos, invocata Spiritus Sancti gratia, ra-
 “ tione tam meritorum quam sanguinis regii unanimiter
 “ elegimus universi.”

Erat autem archiepiscopus vir profundi pectoris, et *Cave quia*
 in regno singularis columna stabilitatis et sapientiæ *offendicu-*
 incomparabilis. Nec ausus erat quisquam super hoc *lum³ es.*
 adhuc discutere, scientes quod sine causa hoc non sic
 diffinivit. Verum comes J[ohannes] et omnes hoc accep-
 tabant ; ipsumque comitem in regem eligentes et assu-
 mentes, exclamant dicentes, “ Vivat rex J[ohannes].”

Interrogatus autem postea archiepiscopus H[ubertus] *Reason for*
 quare hæc dixisset, respondit se præsaga mente con- *the arch-*
 jecturare et quibusdam oraculis edoctum et certificatum *bishop's*
 fuisse, quod ipse Johannes regnum et coronam Angliæ *speech.*
 foret aliquando corrupturus et in magnam confusionem
 præcipitaturus. Et ne haberet liberas habenas hoc
 faciendi, ipsum electione, non successione hæreditaria,
 sic tunc eligendum affirmavit. Et sic imponens capiti ejus
 coronam, unxit eum in regem apud Westmonasterium, scilicet
 in ecclesia principis Apostolorum, Dominicæ Ascensionis die,
 sexto⁴ kalendas Junii ; Philippo Dunelmensi episcopo appellante, *Coronation*
 sed⁵ non obtinente, ne coronatio illa fieret in absentia G[au- *of John,*
 fridi] archiepiscopi Eboracensis. *Ascension*
Day, 27th
May.

Hoveden,
iv. 90.

¹ *Semey*] sic, apparently a
 strange confusion of *Jesse* with
Shimei.

² Sic, the verb being omitted.

³ *offendiculum*] officulum, B.

⁴ *sexto*] septimo, C.

⁵ *sed non obtinente*] Added by
 Wendover.

A.D. 1199. In hac coronatione rex Johannes triplici involutus est sacramento; quod videlicet sanctam ecclesiam et ejus ordinatos diligeret, et eam ab incursione malignantium indemnem conservaret; et quod perversis legibus destructis bonas substitueret, et rectam justitiam in regno Angliæ exerceret. Deinde adjuratus est ab eodem archiepiscopo ex parte Dei et districte prohibitus, ne honorem hunc accipere præsumeret,¹ nisi in mente habeat opere, quod juraverat, adimplere. Ad hoc ille respondens promisit, se per auxilium Dei bona fide ea quæ juraverat servaturum. In crastino autem, homagiis et fidelitatibus acceptis, beatum Albanum prothomartirem Angliæ orationis gratia devotus petivit. Et sic brevissimam in Anglia moram faciens, ea quæ statuenda erant in regno cum consilio magnatum rite peregit.

He visits
S. Alban's
after his
consecra-
tion.

Rex Johannes in Normanniam transiens multos nobiles sibi reconciliaverit.

John in Normandy. Instante vero deinceps festo beati Johannis Baptistæ, qua Hoveden, ejus nativitas celebratur, in Normanniam transfretavit. Et iv. 92. cum venisset Rothomagum, confluebat ad eum multitudo equestris exercitus et pedestris, quos² in servitio suo omnes lætus retinuit. Deinde habitum est colloquium inter regem Francorum et ipsum, in quo statutæ sunt trengæ usque in crastinum Assumptionis beatæ Mariæ, ut³ medio tempore de pace tractarent. Venit interea ad regem Johannem comes Flandrensis apud Rothomagum, et alii multi nobiles de regno Francorum; et pepigerunt fœdus amicitiae cum eo, sicut fecerant cum rege (Not in Ricardo contra regem Francorum; factaque securitate ad in- Hoveden.) vicem, unusquisque in propria sese recepit.

Truce with
Philip.

Treaty between John
and Baldwin IX.,
count of Flanders.

Quod reges ad colloquium venientes, discordes recesserunt.

Arthur knighted, and does homage. Eodem tempore⁴ rex Francorum Arthurum comitem Britanniae cingulo militari donavit in⁵ crastino Assumptionis beatæ iv. 94. Mariæ; et idem Arturus incontinenti⁶ fecit homagium regi Fran-

¹ There is a crown inclined at an angle in the margin.
² quos . . . retinuit] This is Wendover's.
³ ut . . . tractarent] This is Wendover's.
⁴ In the margin is a crown above the shield with the three leopards,
and below in rubrick, "Johannes coronatur in regem Anglorum."
⁵ in . . . Mariæ] Introduced by Wendover from the next paragraph in Hoveden.
⁶ incontinenti] continuo, W. It is not in Hoveden.

- Hoveden, iv. 94. corum de Andegavia, Pictavia, Turonica, Cenomannia, Britannia, A.D. 1199. et Normannia; et¹ rex promisit Arthuro fidele auxilium suum for Anjou, ad hæc omnia perquirenda. Deinde reges sæpedicti die² se- Normandy, quenti convenerunt ad colloquium inter Butavant castellum et &c. Wailun;³ ubi, segregatis⁴ omnibus utriusque regni magnatibus, Conference of John and Philip II. collocuti sunt ore ad os, quasi⁵ unius horæ spatio, nemine of John and Philip II. præter ipsos duos eorum colloquium audiente. In quo col- between Boteavant and Gail- loquio petiit rex Francorum ad opus suum totum Vegesinum, lon. id est quicquid continetur inter forestam de Liuns et Secanam. ex una parte,⁶ et riveras de Andeli et de Eethe ex altera; Demands of Philip lavit præterea ad opus Arthuri Pictaviam, Andegaviam, Ceno- for himself and Ar- manniam, Turonicam, et Normanniam,⁶ et alia multa quæ rex thur. Johannes concedere noluit nec debuit; et sic soluto colloquio, Reasons for Philip's discordes ab invicem recesserunt. Requisitus igitur a suis rex for Philip's Johannem qui nunquam illi malum fecerat, respondit, quod enmity against John. sine licentia ejus occupaverat Normanniam et cæteras terras John. supradictas, cum inprimis, mortuo rege Ricardo, debuerat ad eum venisse et⁷ de jure suo illi homagium obtulisse. Rece- Id. iv. 96. dente in hunc modum Francorum rege, Willelmus de Rupibus, William vir nobilis, Arthurum callide de custodia regis Francorum des Roches eripiens, pacificavit eum cum rege Anglorum, tradens eidem pacifies regi Cenomanniæ civitatem, quam rex Francorum prædicto John and Willelmo in custodia tradiderat cum Arthuro. Sed die eadem but Arthur dictum fuit Arthuro, quod rex Anglorum ipsum caperet et returns to Id. iv. 97. perpetuo carceri manciparet; unde idem Arthurus denuo ad⁸ Philip. Francorum regem latenter recessit.

Ut rex Otho Romam veniens imperium ibidem obtinuerit.

- Id. iv. 95. Circa⁹ dies istos, cassata electione Philippi ducis Suaviæ et Otho IV. aliorum omnium, Otho rex Alemannorum ab Innocentio Papa emperor.

¹ et . . . perquirenda] Added by Wendover.

² die sequenti] om. W.

³ Wailun] Guletun, Hoveden.

⁴ segregatis . . . magnatibus] Added by Wendover.

⁵ quasi . . . audiente] Added by Wendover.

⁶ Normanniam] Introduced by Wendover.

⁷ et . . . obtulisse] om. O.

⁸ ad Francorum regem] in civitate Andegavis, Hoveden.

⁹ In the margin are three crowns, above them, "Corona argentea, corona aurea, corona ferrea;" below, "Otto creatur in imperatorem Romanorum," and underneath this Otho's shield with the double-headed eagle, and a shield divided

A.D. 1199. et Romanis omnibus electus est, et ad Romanum imperium Hoveden, admissus. Confirmata igitur a domino Papa electione, Philippus iv. 95.
 Philip, duke of Swabia, ab Othonis persecutione desistant. In Capitolio autem et per excommu-
 nicated. urbem totam declamatum est, "Vivat et valeat imperator
 Promise of "Otho." Tunc ab omnibus confirmatus, ad memoriam revo- (Not in
 aid to John cans quod per regem Ricardum ad tantum fuerat promotus Hoveden.)
 by Otho. honorem, regi Johanni significavit, ut ipse differret cum rege Hoveden,
 Francorum amicablem componere; quia Deo volente ipse in iv. 96.
 brevi succursum sibi talem providebit, qualem imperialem
 decet celsitudinem providere.

Regnum Francorum interdicatur.

f. 18 b. Per idem tempus Petrus de Capua, cardinalis et Apostolicæ Id. iv. 94.
 Interdict in France in consequence of the seizure of the elect of Cambray. sedis legatus, regnum Francorum sub interdicto conclusit, propter captionem fratris¹ Petri de Duay Cambracensis electi; sed antequam sententia relaxaretur, rex Francorum præfatum electum ab omni custodia liberavit. Eodem quoque tempore idem legatus ad regem Anglorum veniens sub pœna interdicti rogavit, ut episcopum Belvacensem, qui² jam per biennium (Not in
 sub crudelissima carceris custodia detentus fuerat, liberam Hoveden.) concederet licentiam abeundi. Sed quoniam idem episcopus contra ordinis sui dignitatem captus fuerat in armis ut miles vel ruptarius, non prius est abire permissus donec, sex milibus argenti marcis ad pondus sterlingorum numeratis et fisco commendatis, regiæ concupiscentiæ satisfecit. Quo facto, juravit Hoveden, episcopus memoratus quod nunquam in vita sua contra Chris- iv. 94.
 tianos arma gestaret.

between the English leopards and the eagle, with "Scutum mutatum" "pro amore regis Angliæ" above the latter. See a representation and heraldic description of it in Madden's ed. of the Hist. Anglor., ii. p. 83.

¹ *fratris Petri de Duay Cambracensis electi*] This is a blunder, from Wendover's carelessly abridging

Hoveden, who has, "Petrus de Duay, miles optimus et familiaris comitis Flandriæ et electus de Cambray, frater prædicti Petri." Mr. Stubbs says it is doubtful who this elect of Cambray was.

² This is Wendover's; Hoveden mentions only the fact of the release of the bishop of Beauvais at a cost of two thousand marks.

Ut vetus causa decisa fuerit inter ecclesias Turonensem et Dolensem. A.D. 1199.

Hoveden, Hoc¹ anno decisa est causa vetustissima inter ecclesias Settlement
iv. 100. Turonensem et Dolensem Romæ a Papa Innocentio per sen- of the
(Not in tentiam diffinitivam; archiepiscopo Turonensi² ab episcopo dispute
Hoveden.) Dolensi subjectionem exigente, et episcopo³ Dolensi contra- between
dicente. Est autem Dolensis ecclesia Minoris Britanniae me- Tours and
tropolis, cujus pontifices temporibus Sancti Martini et ante Dol by In-
et multo post tempore, sicut alii omnes⁴ Minoris Britanniae nocent III.
præsules, Turonensis ecclesiæ suffraganei fuerunt; sed qualiter
postmodum ab illius ecclesiæ subjectione desciverint, hæc causa
est. Tempore quo gens Anglorum in Majorem venit Britan-
niam ut eam subjugaret, et rex Britonum Uterpendragon apud
Verolanium infirmitate gravissima detentus lecto decumberet,
ita ut nec sibi nec regno suo contra barbarorum rabiem sub-
venire potuisset, fertur Anglorum superstitio in tantum præ-
valuisse, quod vastata fere a mari usque ad mare insula,
ecclesiæ sacræ ad solum usque complanarentur. Pontifices
vero et ecclesiarum prælati, cernentes patriæ desolationem,
simul et ecclesiæ sanctæ subversionem, recesserunt ad loca
tutiora, decernentes communiter sanius esse barbarorum rabiem
ad tempus declinare, quam inter fidei Christianæ rebelles sine
fructu residere. Inter quos Sanctus Sanson Eboracensis archi-
episcopus, eximiæ vir sanctitatis, ad suos concives in Minorem
aufugiens Britanniam, qui ex eodem genere erant et gente,
pallium quod a Romano susceperat Pontifice secum portavit.
Quo cum pervenisset et a suis concivibus honorifice receptus
fuisset, ad Dolensis ecclesiæ præsulatum, quæ nuper a suo
fuerat pastore viduata, communi omnium deliberatione epi-
scopus electus est; et rege concedente, licet multum renitens
intronizatus. In illa autem ecclesia quoad vixit, pallio, quod
ab Eboracensi monasterio detulerat, usus est, et successorum
ejus multi post illum. Deinde vero reges illius provinciæ cum
in regno proprio archiepiscopum habuerunt, non permiserunt
episcopos suos, qui antea semper suffraganei fuerant ecclesiæ
Turonensis, præfato archiepiscopo Turonensi debitam impen-
dere obedientiam; statuentes, ut de cætero Minoris Britanniae
præsules alium metropolitanum quam Dolensem archiepisco-
pum non haberent. Postmodum autem elapsis trecentis vel

¹ Par. inserts in rubrick in the margin, "Utile est hoc, sed imper-
tinens usque ad signum Θ *infra*,"
p. 460. It is not in the Hist. Anglor.

² Bartholomew II.

³ John de Musca.

⁴ omnes] om. C.

A.D. 1199. eo amplius annis, Papa Nicolaus ad instantiam Turonensis archiepiscopi hunc volens revocare errorem, Salomoni Britonum regi scripsit epistolam, quæ in decretis Gratiani continetur causa tertia, quæstione sexta, sub hac forma:

Epistola Nicolai papæ de eadem re.

Letter of Pope Nicholas I. to Salomon count of Brittany, on the question. "Hæc quippe est Dei Patris tui ordinatio, et hæc est lex Gratiani ecclesiæ matris tuæ, videlicet ut omnes episcopos regni tui ad Turonensem archiepiscopum mittere non detractes, ipsiusque judicium postulare non dedigneris. Ipse enim est metropolitani, omnesque episcopi regni tui ejus suffraganei sunt, sicut conscriptiones prædecessorum meorum evidenter ostendunt, qui prædecessores tuos, quia ab ejus jure se subtraxerant, forti invectione corripere studuerunt, quamvis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur." Et infra; "Quia vero magna quis sit metropolitanus apud Britannos contentio est, [licet] nullius teneat memoria vos in vestra regione ullam¹ habuisse metropolim ecclesiam; tamen si libet, postquam Deus omnipotens pacem inter te et dilectum filium nostrum Karolum regem gloriosum constituerit, facile hoc poteris advertere. Quod si adeo contentiosius agere creditis, ad nostrum Apostolatum destinare contendite, quantum nostro libramine, quæ sit apud vos antiquitus archiepiscopalis ecclesia, luce clarius innotescat; et deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi episcopi vestri debeant, incunctanter agnoscant."

The archbishop of Tours to have jurisdiction over Dol. Tali itaque regi præfato facta admonitione, non ideo destitit ab inceptis, sed semper deinceps tam ipse quam ejus successores perstiterunt rebelles; atque inter episcopos Turonensem et Dolensem lis continua et contentio perduravit; donec anno præsentis, ut prædictum est, a Papa præfato² sententialiter diffinitum est, ut tam Dolensis quam cæteri Britannicæ episcopi archiepiscopo Turonensi subiaceant, et in perpetuum præceptis ejus canonicis adquiescant. Unde Papa memoratus in pronuntiatione sententiæ diffinitivæ, ut qui in scientia erat magnus, audax simul et jurisperitus, ita exorsus ait, "Doleat Dolensis, et gaudeat Turonensis." ☩

¹ ullam] nullam, B.

² præfato, om. O.

Ut Alienor regina missa fuerit pro Blanca puella Lodowico A.D. 1200. maritanda.

- Hoveden, Anno gratiæ mcc. Rex Francorum Philippus et rex Anglorum Conference
iv. 106. Johannes post festum ¹ Sancti Hylarii inter Wailun et Butavant ² between
castella ad colloquium convenerunt; ubi convenit inter eosdem John and
reges cum ³ consilio principum utriusque regni, quod videlicet Philip II.
Lodowicus, filius regis Francorum et hæres, duceret uxorem Their terms
filiam Aldefonsi regis Castellæ et neptem regis Johannis, et of peace.
rex Anglorum pro hoc matrimonio contrahendo daret Lodowico
cum nepte sua nomine ⁴ Blanca in maritagio civitatem Ebroi-
carum cum toto comitatu, et insuper triginta milia marcas
argenti. Petiit præterea rex Francorum ab Anglorum rege, ut
faceret sibi securitatem, quod nullum Othoni nepoti suo faceret
auxilium de hominibus neque de pecunia ad imperium obti-
(Not in nendum. Dictum est enim, quod dux Suaviæ Philippus per
Hoveden.) conniventiam ⁵ regis Francorum et auxilium præfatum Othonem
persecutione gravissima infestabat, nec propter excommuni-
cationis sententiam, qua fuerat a Papa innodatus, ab ejus im- f. 19.
pugnatione cessabat. Denique inter reges fœdere, ut præmis-
sum est, confirmato, terminum ad sequens festum Sancti Jo-
hannis Baptistæ statuerunt, ut tunc ea quæ sunt prælocuta
irrefragabiliter sortiantur effectum; sicque soluto colloquio, rex Queen Ali-
(Not in enor sent
Hoveden.) Johannes sperans se per hoc matrimonium diuturna pace forBlanche
gaudere, misit matrem suam Alienor reginam propter puellam of Castile.
Hoveden, memoratam, ut ⁶ salvo conductu cum ipsa ad terminum præ-
iv. 107. fixum rediret. Rex Anglorum interim ⁷ transfretavit in Angliam, John goes
et cepit de unaquaque carucata terræ totius Angliæ tres solidos to England,
(Not in imposes an
Hoveden.) aid, and
iv. 107. transfretavit. returns.

Ut Lodowicus filiam regis Aldefonsi regis Castellæ duxerit.

- Id. iv. 114. His ita gestis, rediit Alienor regina cum puella præfata Queen
Lodowico maritanda, et eam Anglorum regi præsentavit. Deinde Alienor
reges convenerunt ad colloquium inter Guletune et Butavant returns
castella xi. kalendas Julii; ⁸ ubi rex Francorum reddidit regi with
Blanche.

¹ festum Sancti Hylarii] Natale Domini, Hoveden.

² Butavant] Andeli, Hoveden.

³ cum . . regni] Introduced by Wendover.

⁴ nomine Blanca] Introduced by Wendover. Hoveden has a blank for the name.

⁵ conniventiam] convenientiam, Br

⁶ ut . . . rediret] Not in Hoveden.

⁷ interim] om. O.

⁸ Julii] An error introduced by Wendover for Junii, as it is in Hoveden, iv. p. 115.

A.D. 1200. Anglorum civitatem Ebroicarum, et totum comitatum atque Hoveden, terras universas quas per werram occupaverat in Normannia, iv. 115. et in aliis terris regis Anglorum; et rex Johannes incontinenti inde fecit homagium regi Francorum; et sic dedit universa illa Lodowico cum nepte sua in maritaggio, et¹ homagium inde a Lodowico suscepit. Quo facto, puella in crastino desponsata est Lodowico apud Purmor in Normannia ab archiepiscopo² Burdegalensi. Erat enim tunc regnum Francorum interdictum propter Botildam³ reginam, quam rex Francorum dimiserat. Atque protinus post desponsationem Lodowicus duxit Parisius sponsam suam in⁴ lætitia et exultatione tam cleri quam populi utriusque regni.

Offendiculum.

Ut rex Johannes Isabel reginam desponsaverit.

John Eodem tempore, celebrato divortio inter regem Anglorum Id. iv. 119. et uxorem suam Hawisam comitis Gloverniæ filiam, eo quod affines erant in tertio gradu consanguinitatis, duxit idem rex, consilio regis Francorum, Isabel filiam comitis Engolismi, quam prius susceperat in suam Hugo cognomento Brunus, comes Marchiæ; et Dominica⁵ proxima ante festum Diceto, Sancti Dionisii apud Westmonasterium consecratur in col. 707. reginam, quæ⁶ copula postmodum regi et regno Angliæ magno detrimento fuit. Nec multo post, convenientibus ad colloquium Hoveden, apud Vernonem regibus, Arthurus ibidem fecit homagium regi iv. 115. Anglorum de Britannia et aliis terris suis; sed timens⁷ proditionem regis Johannis, remansit in custodia regis Francorum.

Mandatum Domini quod de cælo venit in Jerusalem de observatione diei Dominicæ.

Letter on Circa dies istos, epistola de cælo veniens in Jerusalem Id. iv. 167. the observance of the Lord's day, said to have come down from heaven at Jerusalem. appensa est super altare Sancti Simeonis in Golgotha, ubi crucifixus est Christus pro redemptione mundi; quam per tres dies et totidem noctes homines ex alto dependentem aspicientes, corruerunt in terram, rogantes Dei misericordiam, ut Ipse eis dignaretur suam ostendere voluntatem. Die vero tertia, post horam diei tertiam, erexit se ab oratione patri-

¹ *et . . . suscepit*] Introduced by Wendover.

² Elias de Malemort.

³ So Hoveden for *Ingelburgam*.

⁴ *in . . . regni*] Added by Wendover.

⁵ *Dominica . . . Dionisii*] viii. idus Octobris, Diceto (the same day).

⁶ *quæ . . . fuit*] This is Wendover's.

⁷ *timens . . . Johannis*] traditione regis Angliæ, Hoveden.

Hoveden, iv. 167. archa et archiepiscopus Akarias; et expandentes infulam super A.D. 1200. sanctum altare, sanctam Dei epistolam acceperunt; quam cum inspexissent, istud inveniunt superscriptum: "Ego Dominus, " Qui præcepi vobis, ut observaretis sanctum diem Dominicum, " in quo requievi ab operibus meis, ut esset requies cunctis " mortalibus in æternum, et non custodistis eum, et de pec- " catis vestris non pœnitulistis; sicut dixi per Evangelium " meum, *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non* S. Marc. " *transibunt*; feci prædicare vobis pœnitentiam vitæ et non xiii. 31. " credidistis. Misi super vos paganos et gentes, qui effuderunt " sanguinem vestrum in terra, nec tamen credidistis. Et quia " sanctum diem Dominicum non custodistis, per paucos dies " habuistis famem, sed cito dedi vobis saturitatem, et postea " pejus fecistis. Volo ergo, ut nemo ab hora nona Sabbati " usque ad solem surgentem diei Lunæ aliquid operetur, nisi " quod sit bonum, et si quis fecerit, cum pœnitentia emendet. " Et si huic mandato meo non obedieritis, amen dico vobis, et " juro vobis per sedem meam et thronum meum et cherubin " qui custodiunt sanctam sedem meam, quia non mandabo " vobis aliquid per aliam epistolam, sed aperiàm calos et pro " pluvia pluam super vos lapides et ligna et aquam calidam " per noctes, ut nemo præcavere possit quin destrnam omnes " homines malos. Hoc dico vobis, morte moriemini propter " diem Dominicum sanctum et alias festivitates sanctorum meo- " rum, quas non custodistis. Mittam vobis bestias habentes ca- " pita leonum, capillos mulierum, et caudas camelorum, et ita " famelicæ erunt, quod carnes vestras devorabunt, et vos de- " siderabitis fugere ad sepulcra mortuorum et abscondere vos " propter metum bestiarum. Et tollam lumen solis ab oculis " vestris, et mittam super vos tenebras, ut occidatis vos in- " vicem non videntes; et auferam a vobis faciem meam, et " non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora " vestra et corda illorum, qui non custodiunt diem sanctum " Dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra " propter diem sanctum Dominicum. Recedite a malo et " pœnitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis, " quasi Sodoma et Gomorra peribitis. Nunc scitote, quod " salvi estis per orationes sanctissimæ Genetricis meæ Mariæ et " sanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis cotidie. " Dedi vobis frumentum et vinum abundanter, et inde non " obedistis mihi; nam viduæ et orphanæ clamant ad vos " cotidie, quibus nullam fatitis misericordiam; pagani habent " misericordiam, vos autem non habetis. Arbores quæ fruc- " tificant, siccari faciam pro peccatis vestris; flumina et fontes " non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Synai, " quam non custodistis; dedi post per me legem, quam non

A.D. 1200. "observastis; pravi homines, diem Dominicum resurrectionis Hoveden,
 "mea non custodistis. Tollitis res alterius, et de hoc nullam iv. 168.
 "considerationem habetis; propter hoc mittam super vos
 "bestias peiores, quæ¹ devorabunt mamillas mulierum ves-
 "trarum. Maledicam illis qui injuste agunt versus fratres
 "suos; maledicam illis qui pauperes et orphanos male judi-
 "cant. Me autem dereliquistis, et principem hujus sæculi
 "sequimini. Audite vocem meam, et habebitis misericordiam
 "bonam; vos autem non cessastis ab operibus malis, nec ab
 "operibus Diaboli, quia facitis adulteria et perjuria, et ideo
 "circumdabunt vos gentes et devorabunt ut bestię."

*De prædicatione Eustachii abbatis de Flai super mandato
 memorato.*

Preaching Cum autem patriarcha et clerus omnis Terræ Sanctæ hunc
 of Eustace, epistolæ tenorem diligenter examinassent,² communi omnium
 abbat of deliberatione decretum est, ut epistola ad iudicium Romani
 Flai, on the pontificis transmittatur, quatinus, quicquid ipse agendum de-
 observance creverit, placeat universis. Cumque tandem epistola ad domini
 f. 19 b. Papæ notitiam pervenisset, continuo prædicatores ordinavit,
 of the qui per diversas mundi partes profecti prædicaverunt ubique
 Lord's day. epistolæ tenorem, Domino cooperante et sermonem eorum
 S. Marc. confirmante sequentibus signis. Inter quos abbas de Flai Id. iv. 123.
 xvi. 20. nomine Eustachius, vir³ religiosus et literali scientia eruditus,
 regnum Angliæ aggressus, multis ibidem miraculis choruscavit,
 Qui non longe a civitate Dorobornensi appulsus, in villa quæ
 Wi appellatur, officium prædicationis incepit. Cumque fontem
 quendam ibidem benedixisset,⁴ Dominus ipsius meritis tantam
 in eo infudit gratiam, ut ex solo illius gustu cæci visum,
 Miracles at claudi gressum, muti loquelam, et surdi cælitus receperunt
 Wye. auditum, et quisquis debilis ex fonte cum fiducia bibens gayisus
 est se recepisse sanitatem.⁵ Venit itaque ad eum mulier quæ-
 dam, a dæmonibus obsessa et quasi hydropico morbo inflata,
 petens ab eo sibi [restitui] sanitatem. Cui ille; "Confide,
 "filia, et vade ad natatoria fontis de Wi, cui benedixit
 "Dominus, et bibe ex eo, et recipies ilico sospitatem." Abiit
 mulier, et juxta viri Dei monita bibit, atque protinus in
 vomitum prorupit; ubi cunctis, qui ad fontem gratia curationis
 venerant, cernentibus, exierunt ex illa duo bufones magni et

¹ quæ] qui, B. O. W.

² O. W. add, "et verba cum ad-
 miratione pariter et timore intel-
 lexissent."

³ vir . . eruditus] Added by
 Wendover.

⁴ benedixisset] benedixit, W.

⁵ C. adds vel sospitatem.

Hoveden, iv. 123. nigerrimi, qui, ut se dæmones ostenderent, statim transformati A.D. 1200. sunt in canes immensos et nigros, et post paululum in formam conversi sunt asininam. Mulier autem stabat attonita, et quandoque post illos cucurrit furibunda, volens eos apprehendere; sed vir quidam, qui ad fontis custodiam fuerat deputatus, aquam fontis inter mulierem et monstra aspergens, fugavit illa in aere¹ sursum; ubi evanescentes foeda post se vestigia reliquerunt.

Ut prædictus abbas fontem dulcis aquæ emanare fecerit.

Id. In villam de Rumenel prædicando perveniens idem vir Dei, Miracle ubi erat dulcis aquæ defectus, ad preces populi in ecclesia at Rom- ejusdem villæ baculo suo petram percussit, et fluxerunt latices ney. in abundantia, quarum haustu multi a diversis languoribus Id. iv. 167. curabantur. Deinde de loco ad locum, a provincia in provin- Id. iv. 124, ciam, de civitate in civitatem transiens, multos ad usurarum Effects of relaxationem induxit, crucem sumere Dominicam admonuit, ad his preach- 169. pietatis opera multorum corda prædicando permutavit. Nun- ing. (Enlarged.) dinas vero et mercata Dominicæ diei adeo interdixit, quod omnia fere, quæ diebus Dominicis per Angliam fieri consueverant, constituerentur in una hebdomadæ sequentium feriarum; sicque Dominicis diebus fidelis populus divinis solummodo vacans obsequiis, omne opus servile penitus abdicavit. Ve- Id. iv. 172. runtamen tempore procedente, plerique ut canes ad vomitum Id. iv. 124. sunt reversi. Rectoribus quoque ecclesiarum et presbyteris cum populis sibi subjectis admonendo indixit, ut in ecclesia ante eucharistiam continua lux arderet; quatinus² Ille, qui S. Joh. i. 9. illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, pro (Not in Hoveden.) luce temporali lucem eis concederet sempiternam. Divitibus Id. iv. 124, autem et magnatibus universis et præcipue civibus et mer- 169. catoribus prædicabat, ut semper in mensa discum Christi propter pauperes haberent, quatinus, assueta superfluitate subtracta, indigentium inopiam sublevarent. Diem vero Sabbati post nonam, sicut diem Dominicum, ab omni opere servili custodiri mandavit, et deinceps diem Dominicum cum nocte (Not in Hoveden.) sequente, qui dies dicitur naturalis et requiem innuit per figuram nostræ perpetuæ quietis.

¹ aere] aerem, W.

² quatinus . . . terram] Introduced by Wendover. The whole of this account is considerably enlarged from Hoveden.

A.D. 1200.

*De miraculo terrifico cuidam mulieri inflicto.*Miracle in
Norfolk.

Eodem tempore, mulier quædam de provincia Norfolcensi viri Dei monita spernens, una die Sabbati post nonam pannos lavare perrexit. Quæ cum laborioso conatu ad inchoatum jam opus instaret, accessit ad eam vir quidam reverendæ ætatis sibi que penitus ignotus, sciscitans increpando qua temeritate post viri Dei prohibitionem ausa sit post nonam pannos lavare et sanctum diem Sabbati opere illicito violare; addidit insuper quod nisi celerius ab inceptis desisteret, sciret se profecto iram Dei cum celeri ultione quamcitiùs incursum. At illa viro sibi sermocinanti urgentem præterdens inopiam, dixit se hujusmodi labore vitam miseram eatenus perduxisse; et si ab opere consueto cessaret, periculum de vitæ subsidio dubitaret. Denique cum subito vir ille ab oculis ejus evanisset, propensius quam prius fecerat pannos suos lavare et ad solem siccare maturavit. Sed his omnibus ultio divina non defuit; nam ilico mamillæ mulieris sinistræ quasi porcellus colore nigerrimus subito adhærens, nullo conatu ab illa potuit avelli; sed assidue sugendo, sanguinem eliciens, totum fere corpus miseræ mulieris in brevi consumpsit. Tandem ad summam perducta inopiam, tam diu panem mendicare ostiatim compulsæ est, quousque, multis intuentibus et divinam ultionem admirantibus, vitam miseram miserabiliter terminaret.

Enlarged and altered from a miracle given in the Vita S. Hugonis, cap. 15. MS. Lansdowne, 436. f. 71 b.

*De alio miraculo quod in panis incisione contigit.*Miracle in
Northumbria.

Eadem tempestate, in provincia Northanhumbro- rum, plebeius quidam uxori suæ præcepit, ut quadam die Sabbati panem in crastino comedendum pararet. Quæ viri præceptis obtemperans, cum panem illum viro suo in crastino comedendum obtulisset et ille panem incidere cœpisset, res mira contigit et sæculis inaudita; siquidem sanguis recens cultellum viri panem incidentis ita secutus est, ac si de bestia nuper occisa profluxisset. Hic autem casus multos ab hujusmodi operibus compescuit, cum ad notitiam hominum pervenisset.

*Ut Gaufridus Eboracensis archiepiscopus omnibus bonis spoliatus sit.*Geoffrey,
archbishop
of York,

Sub diebus istis Gaufridus Eboracensis archiepiscopus ex Hoveden, mandato regis Johannis spoliatus est ab omnibus bonis sui archi- iv. 139.

¹ ab illa] om. W.

- Hoveden, iv. 139. episcopatus. Jacobus¹ enim vicecomes Eboracensis et² ministri A.D. 1200. ejus, maneria illius simul et³ clericorum virorumque religio- despoiled sorum possessiones violenter aggressi, bona eorum distrahere of his præsumpserunt. Unde idem archiepiscopus Jacobum præfatum property. nominatum excommunicavit, et in genere omnes hujus violentiæ auctores, quique regem adversus eum in iram et indignationem commoverant. Causa enim regiæ perturbationis contra eum Causes of multiplex erat; primo quia non permisit præfatum vicecomitem John's (Enlarged.) colligere carucagium in sua diocesi ad opus regis, sicut ei quarrel fuerat generaliter per Angliam concessum; secundo, quia with him. (Not in Hoveden.) noluit transfretare cum ipso in Normanniam, ad faciendum maritagium inter Lodowicum et neptem suam, et componendum cum rege Francorum; tertio, quia excommunicaverat vicecomitem memoratum, et totam provinciam Eboracensem ecclesiastico supposuit interdicto.

*Ut rex Johannes et Isabel regina Londoniis coronam portaverint.*⁴

- Hoveden, iv. 139. Per idem tempus rex Johannes post completa negotia in f. 20. partibus transmarinis transfretavit in Angliam; sponsamque Coronation suam secum ducens, applicuit apud Doveram octavo⁵ idus of John and Isabella. Octobris. Venientes autem Londonias apud Westmonasterium, [coronati sunt ambo ibidem per ministerium] H[uberti] John is Cantuariensis archiepiscopi⁶ præsentibus magnatibus regni, with abp. reconciled Id. iv. 140. ubi etiam G[aufridus] Eboracensis archiepiscopus cum rege Geoffrey. pacificatus est. Quo etiam tempore rex Johannes significavit William, Willermo regi Scotorum, ut veniret ad eum apud Lincolniam, king of ut ibidem sibi de jure suo satisfaceret, in crastino Sancti Scots, Eadmundi. summoned to Lincoln.

¹ Jacobus de Poterne. Hoveden, iv. 139.

² et ministri ejus] Added by Wendover.

³ et . . . possessiones] Added by Wendover.

⁴ There are two crowns drawn at the top of the page.

⁵ This is the date of the corona-

tion. The error arises from carelessly copying Hoveden.

⁶ archiepiscopi] so B. originally, but it has been altered to *archiepi-*
scopus, in consequence of the omission of the words in brackets. These words are also omitted in the Hist. Anglor., where the sentence is finished with the words "et multi magnates regni venientibus ap-
"plausurunt."

A.D. 1200. *De vita Sancti Hugonis Lincolniensis episcopi ante episcopatum.*

Death of S. Hugh, bishop of Lincoln. Circa dies istos Hugo, reverendæ memoriæ Lincolniensis Hoveden, episcopus, de partibus veniens transmarinis, Londoniis apud¹ iv. 140. Vet. Templum quartanis febribus graviter infirmatus, decimo sexto kalendas Decembris laudabilis vitæ cursum glorioso fine complevit.

Account of his life. Cujus inter homines conversatio sancta compellit, quæ Vita S. mortalibus et informatio morum extitit et exemplum piæ Hugonis, actionis, ut de eo vel pauca huic operi inseramus. Hic vir cap. 1. sanctus in remotis Burgundiæ partibus oriundus, moribus MS. Lans- clarior quam parentela refulsit; qui ab annis puerilibus, studiis downe, 436, literarum addictus, decennis effectus, canonicis regularibus ff. 68-71. traditur disciplinis cælestibus informandus. Inter quos tam moribus quam scientia regulariter imbutus, post circulum sedecim annorum, in quadam cella officium prioris suscepit, ubi cum cuncta sibi prospere successissent, lubricos carnis motus fortius cohibere decernens, ad ordinem Chartusiensem, Domino disponente, transivit. Cumque se benignum ibidem cunctis et affabilem, religiosa gravitate servata, exhiberet, modico elapso tempore totius domus effectus est procurator. Interea cum illustris Anglorum rex Henricus domum quandam Chartusiensis ordinis in Anglia construxisset, qui viri Dei promotionem ardentis desiderio sitiebat, vix precibus obtinuit, ut ad regimen illius domus animum ejus inclinaret. Cumque ad prioratus officium vocatus fuisset, priorem sanctitatem indies studuit ampliare; unde regis gratiam, qui frequenter ejus colloquio fruebatur, sanctæ conversationis merito non mediocriter obtinebat. Tenuerat autem rex ecclesiam Lincolniensem in manu sua, per multos annos pastoris solatio viduatam; quem volens excessum redimere, sicut honeste [potuit], procuravit, ut per electionem vir prædictus ad illius ecclesiæ regimen vocaretur. Quo facto, cum viro Dei electio denunciata fuisset, respondit, quod pontificalis officii non susciperet dignitatem, nisi sibi prius de communi Lincolniensis ecclesiæ canonicorum consensu et de licentia Chartusiensis prioris constaret. Cumque super his sufficienter sibi fuerat satisfactum, decanus² Lincolniensis cum majoribus ecclesiæ ad Dei virum accessit; qui inter prima colloquia sic eorum sibi gratiam conciliavit, ut eum pastorem et patrem spirituales sinceræ devotionis optarent effectum. Sed ut sibi certius eorum consensus innotesceret, ibi eum denuo elegerunt; et tunc primo consensit. Tandem vero, [cum munus] consecrationis

¹ apud *Vetus Templum*] From Diceto, col. 708.

² Richard Fitz-Neale, afterwards bishop of London.

Vita S. Hugonis, cap. 2. MS. Lansdowne, 436. suscepisset, prima noctis quiete qua in episcopatu membra A.D. 1200. sopori dedisset, post devotas orationes audivit vocem dicentem sibi, "Egressus es in salutem populi¹ tui, in salutem cum Christo tuo."

De virtutibus sancti viri in episcopatu.

- Id. Consecratus autem Dei servus Hugo ecclesiam suam adeo S. Hugh's meritorum titulis illustravit, ita populum sibi commissum life as verbis informavit et exemplis, quod episcopi nomen sibi recte bishop. competere declarabat, atque in ecclesia cathedrali electas collocando personas, vivis ex lapidibus Deo habitaculum construxit. Potestatis autem sæcularis in rebus ecclesiæ sævienti impetus adeo constanter elidere consuevit, ut et rerum et corporis sui periculum contemnere videretur. In quo etiam adeo profecit, quod et jura revocavit amissa, et ecclesiam suam a servitute gravissima liberavit. Præterea vir sanctus His condomos leprosorum, per quas transitum faciebat, ingredi conduct to suevit, et viros omnes leprosos, quantumcumque deformes, lepers. osculari et largas elemosinas conferre solebat. Unde bonæ memoriæ Willelmus ejusdem ecclesiæ cancellarius, volens experiri, utrum propter hoc elatio tangeret animum viri Dei, dixit ad eum, "Martinus leprosum osculando sanavit, vos leprosos, quos osculamini, non sanatis." Cui episcopus incontinenti respondit, "Osculum Martini carnem leprosi sanavit; " osculum vero leprosi animam meam sanat." In mortuis His care sane sepeliendis tam diligens humanitatis obsequium exhibere for the consueverat, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ dead.
- Id. cap. 4. ministerium sibi competens videretur. Accidit autem quodam Miraculous tempore, dum vir sanctus circa gregis sui curam vigilans paro cure of a chias visitaret, et ad villam quandam Alcmundeberi nominatam child at perveniret, parentes cujusdam infantis, ipsum puerum pœne ex Alcon- animem deferentes, auxilium pontificis lacrimabiliter postula- bury; bant. Episcopo vero requirenti quid vellent, mater pueri respondit; "Iste parvulus filius noster partem² cujusdam laminæ " ferreæ habentem in longitudine et latitudine plusquam " pollicem unum manu recepit, et more pueruli ad os mittens, " deglutivit; quæ gutturi ejus firmiter adhærens puerum mori " compellit. Misit itaque te Dominus, pater sancte, ut filium " nostrum nobis restituas in ultimo vitæ vix articulo palpi- " tantem." Quem respiciens episcopus, guttur ejus tangens, benedixit, insufflavit, et crucis caractere signavit, ac dimisit.

¹ populi . . . salutem] om. O. | ² partem] om. W.

A.D. 1200. Cumque parentes puerum ab episcopo recepissent, ferrum continuo sanguinolentum de¹ gutture ejus exilivit, et sanatus est puer ex illa hora. Alio² quoque tempore, dum vir sanctus per villam quæ Cestrehunte appellatur transitum faceret, supplicaverunt eum parentes cujusdam furiosi, qui per tres hebdomadas sine vinculis detineri non potuit, ut eum visitare et ei benedicere dignaretur. Quo audito, vir sanctus ex equo desiliens ad furiosum accessit. Erat autem caput ejus ligatum ad postem, manus vero ejus et pedes hinc inde ad paxillos. Episcopus aqua benedicta a se facta infirmum linguam emittentem et quasi ipsum deridentem aspersit, et evangelium, "In principio erat Verbum," super furiosum legit, benedictionem dedit et recessit. Quo recedente, cœpit ægrotus dormire, et evigilans ilico restitutus est pristinae sanitati. Circa illud tempus pius pontifex in die Parasceues, cum esset Lincolnia, et ad fabricam matricis ecclesiæ, quam nobiliter a fundamentis extruxerat, lapides et cæmentum humeris suis in quodam cophino, sicut pluries consueverat, ferret, claudus quidam ex utraque parte, duobus innixus baculis, totis visceribus desiderare cœpit eundem cophinum deferre, sperans quod per merita beati viri sanitatem esset recepturus. Tandem a magistro operis dari sibi cophinum impetravit, in quo lapides et cæmentum cum suis baculis ferre cœpit. Elapsis vero paucis diebus, unum dimisit baculum ac deinde reliquum; et post modicum temporis sanus et erectus, nullo suffultus baculi adminiculo, eundem cophinum ad opus ecclesiæ deportabat; quem cophinum cum esset sanus adeo dilexit, ut a se separari nullatenus sustineret. Alio quoque tempore accidit in eadem civitate, quod civis quidam in tantam incidit amentiam, quod octo viri fuerunt ad ipsius custodiam deputati. Qui in vinculis detentus, tanto agitabatur furore, quod uxorem et liberos proprios minabatur dentibus laniare. Tandem in biga ligatus,³ ad virum Dei adductus est. Quem cum inspexisset episcopus, statim aqua benedicta illum aspersit, et spiritum malignum adjuravit, ut ab eo exiret ipsumque ulterius non vexaret. Æger vero incontinenti morienti similis corruit in terram; super quem vir sanctus aquam benedictam in magna quantitate effudit; statimque furiosus surrexit, et manus ligatas ad cælum erigens, Deo et beato pontifici gratias egit, et ilico vinculis solutis sanus recessit. Quædam matrona Lincolnia duos habuit filios, Id. cap. 8.

Of a lame
man at
Lincoln;

f. 20 b.

Of a mad-
man at
Lincoln;

¹ de gutture ejus] om. W.

² See the account of this cure in

the *Magna Vita S. Hugonis*, v. 9,
p. 275 (ed. Dimock).

³ O. W. ins. et.

Vita S. quorum alter, dum adhuc puer esset, in dextro latere longo A.D. 1200.
 Hugonis, tempore tumorem habuit grandem, de cujus salute mater Of two
 cap. 8. desperans sanctum episcopum adiit, et ut ei benediceret, boys at
 MS. Lans- impetravit. Ille vero super locum morbi manus posuit, [bene- Lincoln.
 downe, 436. dixit,] et dimisit. Quo facto, ita tumor subito sedatus est,
 ut ab illa hora nec puerum vexaverit, nec ulterius mater
 tumorem viderit. Alio tempore contigit, ut alius ejusdem
 matronæ filius histericiam desperabiliter pateretur; illa autem
 prioris memor refugii, etiam hunc benedicendum sancto
 episcopo præsentavit; qui accepta benedictione infra triduum
 est pristinae restitutus sanitati.

Qualiter Sanctus Hugo ex hac luce migraverit.

Id. cap. 9. Sanctus Hugo episcopus, completo in episcopatu anno decimo Visit of
 quarto, a Chartusia principali ejusdem ordinis domo, visita- John to
 tis ex longo desiderio priore et fratribus ejusdem domus, in S. Hugh
 Angliam rediens, in urbe Londoniensi apud Vetus Templum on his
 quartanis febribus cœpit graviter infirmari. Venit ergo ad eum death -bcd.
 Hoveden, iv. 141. ibidem rex Johannes, ut eum visitaret; sed antequam re-
 cederet, ad viri Dei prædicationem testamentum ipsius con-
 firmavit, et in Domino promisit, quod de cætero rata haberet
 testamenta rationabilia prælatorum.

Vita S. Cumque¹ indies languor ingravesceret, nunquam alicujus con- Death of
 Hugonis, silio cilicium, quo jugiter ntebatur, ad horam permodicam depo- S. Hugh.
 cap. 9. nere voluit; sed usque ad mortem magis Chartusiensis ordinis
 rigorem observare decernens, tandem vocante Domino feliciter

Id. cap. 10. ab hac vita migravit ad Dominum. Cumque² viri sancti corpus His body
 a civitate Londoniarum deferretur apud Lincolniam tumulandum, removed to
 mirabile dictu accidit, quod cum cerei in exitu civitatis ante Lincoln.
 corpus fuissent accensi, per quatuor dietas jugiter arserunt, The
 ita quod non fuit hora in qua lux in aliquo cereorum non miracu-
 fuisset, licet tempus ex aeris intemperie multotiens esset in lously kept
 vento et pluvia turbulentum. Unde dubium non est, quin alight.
 Dominus animæ ipsius lucem præparaverit perpetuam, qui
 pro corporis veneratione non permisit temporale lumen ex-
 tingui. Obiit autem servus Dei Hugo Lincolnensis episcopus Death of
 (Not in the Vita S. anno Verbi incarnati millesimo ducentesimo, decimo quinto S. Hugh.
 Hug.) kalendas Decembris. Vixerat autem in episcopatu xiv.
 annis.

¹ Compare the *Magna Vita S. Hugonis*, v. 16, p. 338.

² Cf. Id. v. 19, p. 365.

A.D. 1200. *Ut corpus Sancti Hugonis delatum sit apud Lincolniam
tumulandum.*

John and William king of Scots at Lincoln. Convenerunt interea ad colloquium apud Lincolniam rex Hoveden, Anglorum Johannes et rex Scotorum Willelmus cum universa nobilitate tam cleri quam populi utriusque regni, undecimo kalendas Decembris. Ubi rex Johannes contra consilium multorum intravit civitatem intrepidus, quod¹ nullus antecessorum suorum attemptare ausus fuerat; perveniensque ad ecclesiam cathedralem, obtulit calicem aureum super altare Sancti Johannis Baptistæ, quod est in novo opere, a² sancto præfato a fundamentis mirabiliter fabricato. Et eodem die convenerunt ipse et rex Scotorum extra civitatem in montem arduum, et ibi in conspectu omnis populi Willelmus rex Scotiæ fecit homagium regi Johanni de omni jure suo; et postea juravit ei fidelitatem super crucem Huberti Cantuariensis archiepiscopi de vita et membris et honore terreno contra omnes homines, coram cunctis magnatibus regni.

Homage done by William, king of Scots, to John. Et eodem die perlatum est ibidem corpus sanctissimi Hugonis Id. iv. 142 episcopi tumulandum; cui occurrentes reges³ memorati et tres archiepiscopi, H[ubertus] videlicet Cantuariensis, G[aufridus]⁴ Eboracensis, et Bernardus Raguensis, cum tredecim episcopis, comitibus, et baronibus, et clericis infinitis, corpus sanctissimum susceperunt. Quod ipsi reges³ cum comitibus et cæteris principibus portaverunt in humeris suis usque in atrium ecclesiæ cathedralis. Ad ostium autem ecclesiæ susceperunt illud archiepiscopi præfati et episcopi; et sic per ministerium prælatorum perlatum est usque in chorum, ubi est honorifice pernoctatum. Solebat autem pontifex sanctus, dum viveret, in Vita S. mortuis sepeliendis tam diligens humanitatis officium exhibere, Hugonis, ut nullum mortuum præteriret, cujus sepulturæ ministerium cap. 3. sibi competens videretur. Unde Dominus, qui novit retribu- MS. Lans- tione condigna justorum merita remunerare, tam honorabilem downe, ei exhibuit sepulturam, ut honorem illum retribuuisse supra- f. 69. dicto merito videatur. Ante sane viri Dei sepulturam, dum Id. cap. 11. Miracles at the funeral. f. 71.

¹ quod . . . fuerat] Added by Wendover.

² a . . . fabricato] Added by Wendover.

³ This is altered from Hoveden, to agree with Vita S. Hug. cap. 3. Hoveden expressly says that the king of Scotland had departed early on that day. Diceto speaks of the two kings being present. See Di-

mock's preface to the *Magna Vita*, p. lxxvii.

⁴ G. Eboracensis] this is a careless error. The third archbishop was John, of Dublin. It arises from Hoveden, who has mentioned them above (iv. 141), not giving their names again here, but merely saying "tres præfati archiepiscopi."

- Vita S. Hugonis, cap. 11. pro eo exequiæ mortuorum agerentur, et ipse more pontificum A.D. 1200. discooperta facie jaceret, mitram¹ habens in capite, cirothecas in manibus, anulum in digito, cum cæteris pontificalibus ornamentis, miles quidam canonicis ecclesiæ notissimus, cujus brachium cancer ita corroserat, quod jam os carne nudatum apparebat, idem miles brachium suum super corpus episcopi posuit, et faciem ejus gratia curationis frequenter cum lacrimis tetigit; statimque ei a Domino meritis sancti sui restituta est mirabiliter brachii sui tam caro quam cutis. Unde miles, Deo et sancto præsuli gratias agens, se sanum decano ecclesiæ aliisque viris fide dignis sæpius præsentavit. Eadem hora, mulier quædam quæ per septennium ex uno oculo cæca fuerat, videntibus cunctis et admirantibus, visum recepit. Eadem hora, quidam bursarum ineisor in compressione illa et tumultu populari, qui circa Dei famulum concurrebant, crumenam cujusdam mulieris incidit; sed cum per merita beati pontificis, qui se non mortuum sed vivum ostendit, ambæ manus ejus contraherentur, et digiti furis nefandi volis manuum illius firmiter constringerentur, projecit furtum, quod retinere non potuit, in pavementum ecclesiæ, et hominis furiosi similitudinem assumens, omni populo factus est in derisum. Sicque postquam a spiritu maligno diutius agitabatur, tandem ad se reversus, stetit immobilis, et acriter flere cepit; cunctisque audientibus, turpissimam sui sceleris offensam etiam audire nolentibus denudavit. Tandem cum aliud non haberet refugium, conversus ad clerum dixit; "Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici Dei. Abrenuncio enim Sathanæ et operibus ejus, quibus huc usque deservivi: et orate pro me ad Dominum, ne me poenitentem confundat, sed mecum potius misericorditer agat." Et continuo facta oratione ad Deum pro eo, soluta sunt vincula Sathanæ, quibus manus ejus constrictæ fuerant; et sanus effectus, Deo et sancto præsuli gratias egit.
- (Not in Hoveden.)
- Hoveden, iv. 143. f. 21.
- Hoveden, iv. 144.

De sepultura Sancti Hugonis.

- Vita S. Hugonis, cap. 3. Vigiliis autem circa corpus pontificis rite celebratis, cum dies crastinus illuxisset, archiepiscopi cum episcopis ratis corpus sanctissimum post missarum solennia in ecclesia nova, quam ipse a fundamentis construxerat in honorem Dei genetricis Mariæ, juxta altare Sancti Johannis Baptistæ sepulture decenter tradiderunt. Illud vero officium tam diligenter exequi studuerunt, ut videretur divinitus ordinatum quod propter hoc specialiter convenissent. Sepultus est autem oc-
- The body placed in the tomb, Nov. 24.

¹ mitram . . . ornamentis] Introduced by Wendover.

A.D. 1200. tavo kalendas Decembris, ad cujus tumbam divina non desi- Hov. iv. 144.
 Miracles at nunt celebrari miracula, si cum fiducia a quoquam requiratur. (NotinHov.)
 the tomb. Nam post gloriosam viri Dei sepulturam puer quidam de par- Vita S.
 tibus Lincolniae per quindecim dies ægrotans, invalescente Hugonis,
 morbo, pervenit ad mortem, cujus corpus ita repente dirigit cap. 12.
 ac si per dies multos mortuum extitisset. Quo viso, mulier
 quædam accedens oculos clausit, et membra mortuorum
 more disposuit. Cumque sub hoc schemate a tempore galli-
 cantus usque ad diluculum jacuisset, mater, cujus fides inter
 lacrimas cum filio extincta non fuerat, cum multa fiducia ad
 corpus accessit, accepto[que filo] candelis faciendis idoneo, pue-
 rum in omni dimensione mensurare cepit. Quo facto, fiduci-
 aliter cum lacrimis dixit, "Etiam si sepultus esset filius
 " meus, posset illum mihi Dominus restituere per merita Sancti
 " Hugonis." Crescente vero die, fecerunt orationes et ele-
 mosinas pro anima pueri; et miserunt ad vocandum sacer-
 dotem ad funus, matre jugiter reclamante. Sed antequam
 presbyter vocatus venisset, mater, circa filii salutem sedula,
 puerum vivum repperit. Deumque et beatum præsulem, cujus
 meritis hoc miraculum ascribebat, magnificare non cessavit.
 Hæc pauca de multis de vita viri Dei expressa ad alia tenden-
 tibus sufficiant.

Peace with Facta est pax inter J[ohannem] regem Anglorum et MS. Cott.
 Philip. Philippum regem Francorum. Gilo de Brause conse- Faust. A.
 New cratur in episcopum Herefordensem, octavo kalendas s. f. 136b.
 bishops. Octobris, apud ¹ Westmonasterium. Lodowicus filius regis Diceto,
 Marriage of Louis Francorum duxit Blancam² filiam regis Hispaniæ nep- col. 706.
 and tem Ricardi regis. Maugerus factus est episcopus Wig-
 Blanche. orniæ, Johannes de Grai Norwici. Id. col. 707.

De quinque lunarum apparitione.

Fivemoons Eodem mense, paulo ante Nativitatem Dominicam,³ appa- Hoveden,
 seen a little ruerunt de nocte quinque lunæ in cælo, circa primam vigiliam iv. 146.
 before noctis; prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia
 Christmas. in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum
 quatuor lunarum, habens secum stellas multas, quæ cum
 stellis suis circuibat quinquies vel amplius præfatas quatuor
 lunas. Hæc autem apparitio, multis videntibus et admiran-
 tibus, quasi per spatium unius horæ facta est.

¹ *apud Westmonasterium*] Introduced by Paris.

² *Blancam*] Introduced by Paris.

³ Hoveden adds, "in provincia Eboracensi."

Ut rex Anglorum et regina apud Cantuariam coronam portaverint. A.D. 1201.

Diceto,
col. 708.
(Not in
Diceto.)

Diceto,
col. 709.

(Not in
Diceto.)
Hoveden,
iv. 160.

(Not in
Hoveden.

Anno gratiæ mcci. Rex Anglorum Johannes celebravit Na- John keeps
tale Domini apud Guldeford, ubi multa militibus suis festiva Christmas
distribuit indumenta. Hubertus vero Cantuariensis archiepi- at Guild-
scopus, quasi cum rege a pari contendens, eodem modo fecit ford.
apud Cantuariam; unde regis animum non mediocriter ad in-
dignationem commovit. Deinde in Northanhumbriam rex pro-
fectus maximam pecuniæ summam a comprovincialibus regionis
illius extorsit. Reversus itaque Cantuariam rex cum regina sua,
die Paschæ proximo sequente, coronati sunt ambo ibidem; ubi
archiepiscopus Cantuariensis copiosas eis, ne dicam superfluas,
ministravit expensas. Sequenti¹ postea Dominicæ Ascensionis Summons
die apud Theokesberi generale proposuit edictum, ut comites to the
et barones et omnes qui militare servitium ei debebant, parati barons, &c.
essent ad Portesmue, cum equis et armis ad transfretandum to meet
cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes jam instante. at Ports-
mouth.
Veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remanse-
runt, dantes regi de quolibet scuto duas marcas argenti.

Ut rex Johannes et regina in Normanniam transfretaverint.

Hoveden,
iv. 164.

Id. iv. 175.

Celebrata igitur apud Portesmue solennitate Pentecostes, Interview
rex cum regina sua in crastino naves ascenderunt, et licet² cum between
labore, in Normannia tandem applicuerunt. Deinde con- John and
venerunt ad colloquium reges Anglorum et Francorum prope Philip near
insulam Andeliaci; et pacifice convenit inter eos. Et post Andely.
triduum, rex Johannes ad petitionem regis Francorum venit John goes
Parisiis, et ibi in palatio regis, scilicet³ in veteri templo, to Paris.
hospitatus est, rege Francorum sese alias recipiente. Et cum
ibi honorifice et ut regem decebat esset receptus, inde rece- Thence to
dens venit ad Chinonem. Eodem tempore, ut pax inter reges Chinon.
firmior haberetur, statutum est et scriptis confirmatum, quod Scripta
si rex Francorum pacem in aliquo violaverit prælocutam, fiunt pacis.
barones de regno Francorum, quos rex fidejussores invenerat,
soluti essent a fidelitate ejus, et venirent ad regem Anglorum
ad impugnandum regem Francorum et compellendum eum ad
pacem prælocutam. Eodem modo factum est in parte regis
Anglorum.

¹ *Sequenti . . . edictum*] This is over's abridgement of the account
Wendover's. in Hoveden.

² *licet cum labore*] This is Wend-
³ *scilicet . . . templo*] This addi-
tion is Paris's own.

A.D. 1201. Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, chonuscationes, Cf. Cog-
 Tempests. grandines et pluviarum inundationes mentes hominum con- gesale,
 cusserunt, et damna multa¹ in locis plurimis intulerunt. p. 129.
 Tax for Circa dies istos, ad instantiam Innocentii Papæ, data est quad- Diceto,
 the Holy ragesima pars reddituum omnium ecclesiarum ad subvenien- col. 707.
 Land. dum Terræ Promissionis; et tam magnates quam plebei, qui Cf. the
 crucis signaculum deposuerant, districtione Apostolica resu- letter of
 mere sunt compulsi. Innocent,
 Hoveden,
 iv. 166.

De magistro Simone de Turnai.

Story of
 Simon of
 Tournay.

Ipsis quoque diebus, quidam magister Parisiensis na-
 tione Francus, nomine Simon, cognomento de Thurnai,
 ingenio capacissimus et memoria tenacissimus, cum per
 decennium scholas artium nobilissime rexisset, utpote
 in trivio et quadrivio, id est, septem liberalibus ar-
 tibus peritissimus, se contulit ad theologiam; in qua
 cum lecturisset infra paucos annos, adeo profecit, quod
 dignissime cathedram ascendit magistralem. Legit
 igitur subtiliter valde et subtilius disputavit, quæstiones
 difficillimas et inauditas solvendo et eleganter diluci-
 dando; tot igitur habuit auditores, quot amplissimum pa-
 latium potuit continere; una igitur dierum cum nimis
 profundis rationibus in medium propositis de Trinitate
 subtilissime disputasset, et dilata fuisset determinatio
 usque in crastinum, omnes theologi scolares in civi-
 tate, præmuniti ad audiendum tot quæstionum inexpli-
 cabilium solutiones, ad ipsius famosam scolam certatim
 ac catervatim confluerunt. Determinavit igitur ma-
 gister omnes prætactas quæstiones; et quæ videbantur
 omnibus inenodabiles, tam dilucide, tam eleganter, tam
 catholice, ut omnes auditores redderet stupefactos. Et
 post determinationem accesserunt quidam ipsius famili-
 ariores et ad discendum avidiores, postulantes a magis-
 tro, ut eo dictante quæstiones illas literis commenda-
 rent; dixerunt itaque indignum esse et jacturam
 irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret.

¹ multa] multis, O. W.

Quibus ipse elatus, et major sibi se, ait oculis sulle-
vatis et temere solutus in cachinnum, " O Jesule, A.D. 1201.
" Jesule, quantum in hac quæstione confirmavi legem Story of
" tuam et exaltavi; profecto si malignando et adver- Simon of
" sando vellem, fortioribus rationibus et argumentis Tournay.
" scirem illam infirmare et deprimendo improbare."
Et hoc dicto, elinguis penitus obmutuit, non tantum
mutus, sed idiota et ridiculose infatuatus, nec postea
legit vel determinavit, et factus in sibilum et derisum
omnibus qui hoc audierant. Vix igitur infra bien-
nium didicit literas cognoscere, et ultione aliquantulum
mitigata, a filio suo quodam diligenter edocente, vix
potuit Pater noster et Simbolum discere, retinere, et
balbutiendo pronunciare. Hoc igitur miraculum mul-
torum scholarium suppressit arrogantiam et jactantiam
refrænavit. Hæc vidit magister Nicholaus de Farn-
ham, vir magnæ auctoritatis, et postea episcopus Dun-
elmensis, ex cujus relatu et certo testimonio hæc literis,
ne vetustas tantum miraculum oboleret, eodem N[i-
cholao] episcopo suadente, commendavi. Et est sermo
omni acceptione dignissimus.

De discordia orta inter reges Francorum et Anglorum.

Anno gratiæ mcccii. Rex Anglorum Johannes celebravit John at
Natale Domini apud Argentomum in Normannia; et in Quad. Argentan.
Diceto, col. 710. ragesima sequente habitum est colloquium inter reges Fran-
(Not in Diceto.) corum et Anglorum juxta castellum de Guletune; ubi rex Demands
Francorum, contra regem Anglorum mortali armatus odio, of Philip
præcepit indignanter, quatinus incontinenti redderet Arthuro at Le Gou-
comiti Britannia universas terras quas tenebat in partibus let.
transmarinis, Normanniam videlicet, Turonicam, Andegaviam
et Pictaviam; multaque alia exegit ab eo, quæ rex Anglorum
se minime facturum respondit. Itaque colloquium cum suc- Boteavant,
Cogges- cessus non haberet, die sequenti rex Francorum subito irruit Eu, &c.,
hale, p. 186. in castellum de Butavant cum impetu militari, et illud solo taken by
(Not in Cogges- de Augi, cum castello de Liuns, et alia castella quamplurima. Philip.
hale.) Castellum de Radepunt per dies octo obsedit; sed rege An-
glorum superveniente, confusus recessit. Post dies paucos

A.D. 1202. acies suas ad Gurnai convertit; et fracto stagno per impetum
f. 21 b. aquarum, maximam murorum partem qua villa cingebatur
prostravit; unde fugientibus cunctis, qui in villæ præsidio
erant constituti, sine omni contradictione rex Francorum villam
Hostile entry of
Arthur into
Poitou. intravit, et eam sibi subjugavit. Reversusque Parisius, Ar-
thurum sub tutoribus deputavit; tradens ei milites ducentos
de regno Francorum, qui cum illo hostiliter irent in Picta-
viam, ut bellicis incursionibus regiones illas Arthuro subju-
garent. Illis autem pomposo tumultu progredientibus, nun-
ciatum est eis, reginam Alienor in castello quod Mirebellum
dicitur paucorum stipatam præsidio commorari. Qui com-
muni omnium deliberatione furoris sui impetum illuc conver-
tentes, castellum obsidione vallaverunt, quod, nullo defensorum
munimine resistente, ad deditionem compulerunt. Turrem vero
in qua A[lienor]¹ regina cum paucis armatis sese receperat,
non poterant obtinere. Obsidione igitur in orbem turris dis-
posita, venerunt ibi in auxilium Arthuri omnes Pictaviæ pri-
mates et milites nobiliores; et præcipue comes de Marchia
Hugo, cognomento Brunus, qui regi Anglorum publicus erat
inimicus propter Isabel reginam, quam idem comes per verba
de præsentī in suam receperat, antequam regi Anglorum de-
go le Brun. sponsaretur; et sic grandem exercitum confecerunt, nec cessa-
verunt insultus acerrimos facere, ut quantocius desiderata vic-
toria potirentur.

De admiranda victoria regis Johannis apud Mirebellum.

Arrival of
John, and
his victory
over Ar-
thur and
his forces. Regina vero in arcto posita² nuncios ad regem, qui tunc
temporis in Normannia erat, sub celeritate direxit, rogans ob-
nixius et obtestans, ut pietatis optentu matri succurreret deso-
lata. Quo audito, rex cum festinatione in manu potenti die
noctunque spatium prætervolans itineris longioris, citius quam
credi fas est ad Mirebellum castrum pervenit. Quod cum
Francigenæ cum Pictavensibus cognovissent, exierunt obviam
regi, pomposo congressu cum ipso pugnaturi. Sed cum dis-
positis aciebus hinc inde concurrissent, rex, superbis eorum
conatibus viriliter resistens, omnes in fugam coegit, atque
tam pernici equorum cursu fugientibus institit inimicis, ut
una cum illis castellum intraret. Factus est autem infra præ-
fati ambitum castrī conflictus durissimus, sed virtute Anglo-
rum laudabili in brevi finitus. Nam in illo conflictu capti
Capture and impri-
sonment of
Arthur. sunt ducenti milites de regno Francorum, et cum ipso Arthuro
omnes nobiles Pictavenses et Andegavenses, ita quod nec unus

¹ Alienor] om. O. W.

² posita] constituta, O. W.

pes ex omnibus evasit, qui posset redire et casum aliis indi- A.D. 1202.
care. Ligatos¹ igitur captivos in compedibus et manicis ferreis,
vehiculisque bigarum impositos, novo genere equitandi et in-
usitato, rex partim transmisit in Normanniam, partim in An-
gliam, ut castris fortioribus detrusi absque metu evasionis
servarentur. Arthurus vero apud Falesiam sub custodia vigi-
lanti remansit.

*Ut rex Francorum ab obsidione castelli de Archis confusus
recesserit.*

Cf. Cog-
geshale,
p. 138.

Cum hæc apud castrum Mirebellum agerentur, rex Fran- Philip
corum cum exercitu copioso ad turrem de Archis se contulit, besieges
illamque obsidione vallavit. Dispositis igitur in girum rex Arques,
machinis suis, per dies quindecim petrariarum usu et balis- but raises
tarum muros dissolvere laboravit; inclusi e contrario viri- the siege.
liter resistentes crebra lapidum et telorum emissionem hostes
longius arcere institerunt; sed cum tandem de captione Ar-
thuri sociorumque ipsius rumor ad aures regis Francorum
pervolasset, sub maxima celeritate ab obsidione furibundus
recessit. In quo recessu sibi obvia quæque conterendo simul
et igne comburendo consumpsit, virorum religiosorum monas-
teria flammis discurrentibus in favillas redegit; deinde Pari-
sius veniens residuum anni illius imbellis peregit.

Ut Arthurus comes Britanniae obierit.

Elapso deinde aliquanto² tempore, rex Johannes ad castrum Interview
Falesiæ veniens, fecit sibi Arthurum nepotem suum præsen- between
tari. Qui cum esset coram eo adductus, cepit eum rex blandis John and
alloqui verbis et multos honores promittere, exhortans ut Arthur at
rege Francorum recederet, et sibi ut domino et avunculo Falaise.
fideliter adhæreret. Arthurus vero, stulto usus consilio, regi
cum indignatione et comminatione respondens, exegit ut red-
deret sibi regnum Angliæ cum terris omnibus et rebus, quas
rex Ricardus habuit in possessione sua die qua decessit. Et
quia hæc omnia sibi jure hæreditario debebantur, affirmavit
cum juramento, quod, nisi celerius sibi jam dicta omnia resti-
tueret, nunquam diuturna pace frueretur. Audiens autem
hæc rex Johannes, perturbatus est valde; præcepitque ut

¹ *ligatos . . . captivos . . . im-*
positos] ligatis . . . captivis . . .
impositis, O. W.

² *aliquanto]* aliquo, W.

A.D. 1202.

Arthur
sent to
Rouen.His fate
unknown.Innocent
III. pre-
vented by
a vision
from ex-
torting
money
from the
Cistercians.Death of W.
de Stuteville.John
crowned at
Canterbury,
April 14.He is gene-
rally con-
sidered
guilty of
Arthur's
death.

Arthurus apud Rothomagum mitteretur, et ibi in arce nova Cf. Cog-
retrusus sub arctiori custodia servaretur. Sed non multo ^{geshale,}
post idem Arthurus subito evanuit, modo fere omnibus ^{p. 143.}
ignorato; utinam non ut fama refert invida.

Eodem anno, Innocentius Papa ad expeditionem
Terræ Sanctæ, ut dixit ad occultandam suam avari-
tiam, infinitam pecuniam ab ordine Cisterciensi propo-
suisset extorquere; a beata Virgine correptus acriter,
cessavit, timore percussus. Generaliter vero per An-
gliam quadragesimam partem pecuniarum et reddituum
mandat erogari ad iter cruce signatorum. Obiit quo-
que vir nobilis Willelmus de Stutevilla.

Eodem anno rex Johannes veniens in Angliam apud Can-
tuarum coronatus est per manum Huberti Cantuariensis
archiepiscopi, decimo octavo kalendas Maii, et ilico in Nor-
manniam transfretavit. Quo cum pervenisset, increbuit opinio
per totum regnum Francorum de morte Arthuri et per omnes
nationes transmarinas; adeo quidem quod rex Johannes suspec-
tus habebatur ab omnibus, quasi illum manu propria pere-
misset. Unde multi animos avertentes a rege, semper dein-
ceps, ut ausi sunt, nigerrimo ipsum odio infatigabiliter
sunt persecuti.¹

De asisa panis secundum diversum pretium frumenti.

Assise of
bread.

Eodem² anno, rex fecit generaliter acclamari, ut
legalis asisa panis inviolabiliter sub poena collistrigiali
observaretur. Quæ probata fuit per pistorem G[al-
fridi] filii Petri justiciarii Angliæ, et pistorem R[oberti]
de Thurnam; ita quod pistor poterit sic vendere et in
quolibet quarterio lucrari tres denarios; exceptis bren-
nio et duobus panibus ad furnarium, et quatuor ser-
vientibus quatuor obolos, duobus garcionibus unum
quadrantem, et in sale obolum, et in gesta obolum, et

¹ These three words are inserted
in Paris's small hand in the margin,
to be read instead of the word of
the MS., *perstrinzerunt*, which W.
has.

² By the side of this chapter,
which is inserted at the foot of the
page, is a representation of the pil-
lory, with *collistrigium* above it. The
chapter is not in C.

in candela quadrantem, et in busca tres denarios, et A.D. 1202.
 in buletello obolum. Quando frumentum venditur pro ^{Assise of}
 sex solidis, tunc ponderabit panis de quadrante, albus ^{bread.}
 et bene coctus, sexdecim solidos de viginti lora; et
 panis de toto blado debet esse bonus et bene coctus,
 ita quod nihil subtrahatur, et ponderabit viginti qua-
 tuor solidos. Quando frumentum venditur pro quinque
 solidis et sex denariis, albus panis ponderabit viginti
 solidos, et de toto blado viginti octo solidos. Quando
 frumentum venditur pro quinque solidis, albus panis
 ponderabit viginti quatuor solidos, et panis de toto
 blado triginta duos solidos. Quando frumentum ven-
 ditur pro quatuor solidis et sex denariis, albus panis
 ponderabit triginta duos solidos, de toto blado quad-
 raginta duos solidos. Quando frumentum venditur pro
 quatuor solidis, albus panis ponderabit triginta sex
 solidos, de toto blado quadraginta sex solidos. Quando
 frumentum venditur pro tribus solidis et sex denariis,
 albus panis ponderabit quadraginta duos solidos, de
 toto blado quinquaginta quatuor solidos. Quando fru-
 mentum venditur pro tribus solidis, albus panis pon-
 derabit quadraginta octo solidos, de toto blado sexa-
 ginta quatuor solidos. Quando frumentum venditur
 pro duobus solidis et sex denariis, albus panis ponde-
 rabit quinquaginta quatuor solidos, de toto blado sexa-
 ginta et duodecim solidos. Quando frumentum ven-
 ditur pro duobus solidis, albus panis ponderabit
 sexaginta solidos, de toto blado quatuor libras. Quando
 venditur frumentum pro octodecim denariis, albus panis
 ponderabit sexaginta et septendecim solidos, de toto
 blado quatuor libras et octo solidos. Et per totum
 regnum est proclamatum.

*Ut magnates Angliæ regem Johannem in Normannia deseruerint.*¹

Anno gratiæ MCCIII. Johannes rex Angliæ celebravit Natale John at
 Domini apud Cadomum in Normannia; ubi, postpositis incur- Caen.

¹ *deseruerint*] *deseseruerint*, B.

A.D. 1203. sionibus bellicis, cum regina epulabatur cotidie splendide, somnosque matutinales usque ad prandendi horam protraxit. Peracta demum solennitate Paschali, rex Francorum, magno exercitu congregato, cepit plurima castella super regem Anglorum; quorum quædam solo tenus complanavit, fortiora autem integra reservavit. Venientibus denique ad regem nunciis et dicentibus, "Rex Francorum, terram vestram hostiliter ingressus, cepit jam illa et illa castella, et castellanos vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de rebus vestris pro libitu suo sine contradictione disponit,"¹ rex Johannes tale² dedit responsum; "Sinite illum facere, ego quicquid modo rapit una die recuperabo." Sic nec isti nec alii sibi similia denunciante aliud potuerunt habere responsum. Comites vero et barones et alii de regno Angliæ nobiles, qui ei eatenus fideliter adhæserant, talia audientes, ejusque desidiam incorrigibilem intelligentes, impetrata licentia, quasi ilico reversuri, remearunt ad propria, rege cum paucis admodum militibus in Normannia derelicto. Hugo de Gurnai castellum de Monteforti, quod rex Johannes cum toto honore illo præfato Hugoni contulerat, regi Francorum reddidit, et clam de nocte ipsius milites introduxit; sicque domini sui ligii fidelitate spreta, ad regem Franciæ convolavit.³ Rex Anglorum interea apud Rothomagum morabatur⁴ imbellis; ita quod ab omnibus dicebatur ipsum fore sortilegiis vel maleficiis infatratum; hilarem cunctis inter tot damna et opprobria exhibebat vultum, ac si sibi nihil deperisset. Rex Francorum, ingenti exercitu congregato, venit ad Vallem de Ruil, nobile castellum, et illud cuneis militaribus circumcinxit. Sed machinis in orbem dispositis, antequam insultum aliquem inciperet, Robertus filius Walteri et Saerus de Quinci nobiles, illi quibus castri illius custodia commissa fuerat, ipsum⁵ castrum regi integrum tradiderunt; et sicut de castro illo non erat contritus minimus lapillus, ita de capitibus defendentium non periit minimus capillus. Unde rex Francorum, contra eos graviter iratus, jussit vinculis arctissimis illos constringi, et apud Compendium sub arcta custodia deputari, ubi turpiter usque ad gravissimam redemptionem sunt detenti. Deficiente igitur in Normannia et in aliis terris transmarinis omnimoda

¹ O. W. ins. *quibus*.² *Johannes tale*] hujusmodi, O. W.³ In the margin in rubrick is, "Nota ipsum homicidii gratia exlasse. Peccatum in subditos de-"rivatur et in prolem." Connecting these two sentences is the word *cave*.⁴ O. W. ins. *cum regina*. The Hist. Anglor. has *mollis et imbellis*.⁵ *ipsum*] eundem, O. W.Cf. Cogges-
hale, p. 143.

(Not in
Cogges-
hale.)

defensione, rex Francorum, per diversas regiones libere et sine A.D. 1203.
 contradictione discurrans, castella plurima sub sua potestate
 recepit. Obsedit etiam eo tempore castellum optimum de Richard's
 Cf. Cogges- Rupe Andeliaci, quod rex Ricardus a fundamentis construx-
 hale, p. 144. erat; sed probitate Rogeri de Lasca et fidelitate incomparabili, Château
 cui castri illius tutela commissa fuerat, in illa obsidione parum Gaillard
 profecit; nisi quod inclusis egressum denegans, subsidium besieged.
 vitale illis subtraxit. Dum hæc siccine agerentur, Norman-
 nigenæ quidam a rege Anglorum penitus recesserunt, quidam
 ei fide adhæserunt.

(Not in
 Cogges-
 hale.)

*Ut rex Johannes in Angliam veniens maximam pecuniam a
 magnatibus extorsit.*

Videns tandem rex Johannes defectum suum, seseque omni John re-
 militari subsidio destitutum, naves sub celeritate conscendit, turns to
 et in die Sancti Nicolai apud Portesmæ applicuit. Deinde¹ England,
 in comites et barones occasiones præterdens, quod ipsum inter 6 Dec.,
 hostes reliquerant in partibus transmarinis, unde castella et and extorts
 terras suas pro eorum defectu amiserat, cepit ab eis septimam money.
 partem omnium mobilium suorum; nec etiam ab hac rapina in
 ecclesiis conventualibus vel parochialibus manus coercuit vio-
 lentas. Siquidem habuit hujus rapinæ executores in rebus
 ecclesiasticis scilicet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum,
 in rebus autem laicis Gaufridum filium Petri Angliæ justi-
 ciarium, qui in executione jam dicta nulli pepercerunt. Rex Proposals
 vero Francorum, cum regem Anglorum a partibus trans- of Philip
 marinis recessisse cognovisset, venit in fortitudine gravi ad II. to the
 singulas civitates et castella terrarum prædictarum, ostendens chief towns
 of Nor-
 civibus et castellanis se a domino suo fore derelictos. Pro- mandy.
 posuit etiam se principalem esse dominum illarum regionum;
 quas si jam rex Anglorum per ignaviam deseruit, ipse quod
 suum erat, videlicet principale dominium, sibi indemne voluit
 reservari. Unde amicabiliter supplicavit, ut ipsum in dominum
 reciperent, dum alium non haberent; quod si hoc gratanter
 facere noluissent, affirmavit cum juramento, quod si contra
 eum certamen inirent et ipse eos hostiliter subjugaret, omnes
 patibulo suspenderet, aut illos vivos decoriaret. Tandem post
 multas hinc inde disceptationes consenserunt unanimiter, ut
 darent obsides regi Francorum pro unius anni induciis, quibus
 evolutis, si a rege Anglorum succursum non haberent, ipsum

Cf. Cog-
 ges-hale,
 p. 145.

¹ In the margin in rubrick (very nearly effaced) is, "Ex illo denique
 " tempore semper declinavit paula-
 " tim. Sic rex quoque (?) in Cis-
 " terciensem ordinem deservit
 " manifeste." It is not in C.

A.D. 1203. regem Francorum deinceps ut dominum recognoscerent, civitatesque ei redderent et castella. Et his ita gestis rex Francorum ad propria remeavit.

De promotione Willelmi Lincolnensis episcopi.

William of Blois consecrated bishop of Lincoln, 21 Aug. Eodem¹ anno magister Willelmus de Bles, ecclesiæ Lincolniensis præcentor et canonicus, ejusdem ecclesiæ consecratus est episcopus in die Sancti Bartholomæi Apostoli apud Westmonasterium a Willelmo Londoniensi episcopo, Gileberto Rofensi episcopo appellante, sed non optinente; archiepiscopus enim Cantuariensis H[ubertus] jacebat tunc gravi infirmitate detentus. MS. of Diceto, Reg. 13. E. 6. f. 136 b.

Ut militaria auxilia regi Anglorum generaliter sint concessa.

John at Canterbury. *Extorsio pecunie.* Oxford, 2 Jan. Anno gratiæ mccciv. Rex Johannes Natale Domini celebravit apud Cantuariam, H[uberto] archiepiscopo omnia necessaria festivitati regiæ ministrante. Deinde in crastino Circumcisionis convenerunt ad colloquium apud Oxoniam rex et magnates Angliæ; ubi concessa sunt regi auxilia militaria, de quolibet scuto scilicet duæ marcæ et dimidia. Nec etiam episcopi et abbates sive ecclesiasticæ personæ sine promissione recesserunt.

De oleo imaginis Dei Genetricis mirabiliter incarnato.

Legend respecting an image of the Virgin. (Miracle of Sardenai.) Eodem² anno, feria tertia ante Paschalem solennitatem, contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis Matris Dei apud Sardenai in hunc modum. Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo fiolam unam, in qua posuerat de oleo illo quod de iconia Dei Genetricis apud Sardenai distillat. Sed cum diligenter fiolam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum, sed³ in duas partes

¹ In the margin is a pastoral staff and a mitre.

² Paris inserts in the margin, "Verum et utile, sed impertinens historiae præsentis usque ad hoc signum · ○ ·" i.e. to the end of the first paragraph in p. 488.

³ This is the "Miracle of Sardenai," which is given at the end

of a collection of "Miracula beatæ Virginis." See it for instance, in MS. Mm. 6. 15., in the Cambridge University Library. There is a French poetical version, which is printed among Grosseteste's Poems, pp. 114-131. Caxton Society, 1852.

³ O. W. ins *et*.

divisum. Hærebat namque una pars olei inferiori parti fiolæ, A.D. 1204. et altera superiori. Miles autem accipiens cultellum suum, Miracle voluit conjungere partem superiorem cum parte inferiori; sed Sardenai. continuo ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis militibusque captivis et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluerunt. Et quoniam plerique de hac Matris Dei imagine veritatem ignorant, dignissimum est ut quam habuit originem ad laudem ejusdem Matris Dei nescientibus referamus.

De initio memoratæ imaginis et quibusdam miraculis ejusdem.

Fuit apud Damascus metropolim Syriæ civitatem venerabilis quædam matrona, quæ, sanctimonialis habitum suscipiens, Deo devotissime servire studebat. Et ut liberius divinis vacaret obsequiis, civilem declinans tumultum, sex¹ ab urbe prædicta miliaris ad locum Sardenai appellatum recessit, ibique domum sibi et oratorium in honorem sanctæ Dei Genetricis Mariæ ædificans, hospitalitatis officium devote peregrinis et pauperibus exhibebat. Contigit autem monachum quendam de urbe Constantinopolitana orationis gratia et sacra Jerusalem loca visitandi venire, qui a sanctimoniali præfata in hospitium est caritative receptus. Quem cum cognovisset ad sanctam tendere civitatem, rogavit eum humiliter et devote, ut rediens afferret secum de sancta civitate Jerusalem iconiam f. 22 b. quandam, id est tabulam depictam, quam in oratorio suo poneret, et quæ sibi oranti Dei Genetricis imaginem repræsentaret. Ille vero fideliter promisit se iconiam illi delaturum. Qui cum Jerosolimam pervenisset, expletis orationibus, sui immemor promissi, redire disposuit. Cumque iter arripens a civitate fuisset egressus, ecce vox emissa de cælo dixit ad eum, "Quomodo manu vacua siccine recedis? ubi est "iconia quam te sanctimoniali delaturum promisisti?" Et rei memor monachus effectus, in civitatem reversus est. Et veniens ad locum ubi iconiæ vendebantur, unam quæ sibi placuit comparavit, et secum rediens portavit. Et cum venisset ad locum qui Gith appellatur, ubi leo ferox et hominum devorator in spelunca latebat, monacho venienti occurrens, humiliter cœpit lambere pedes ejus, a quo divina eum protegente gratia illæsus evasit. Deinde latronum perpessus insidias, cum manus in eum violentas extendere decrevissent, angelica eos voce increpante, adeo perterriti sunt, quod nec loqui nec se movere aliquatenus potuerunt. Tunc monachus iconiam

¹ sex . . . miliaris] sexto . . . miliario, O. W.

A.D. 1204. quam tenebat diligenter inspiciens, aliquid divinæ virtutis in ea latere cognovit. Et secum deliberans, ut iconiam ad suam deferret patriam sanctimoniam defraudando, inaniter laborabat. Tunc veniens ad Achon civitatem, navem intravit, volens repatriare, si posset. Cumque dies aliquot velis cucurrissent patentibus, ecce subito tempestate suborta, adeo periclitari cœperunt, ut singuli, quæ sua erant, in mari projecerunt.¹

Monachus autem cum suum sacculum inter alios vellet undis committere, dixit ad eum angelus Domini, "Vide ne feceris; sed leva iconiam in manibus tuis reverenter ad Deum." Qui angeli obtemperans jussionibus, iconiam in altum levavit, et continuo tempestas quievit. Ignorantibus autem illis quo pergerent, ad Achon civitatem reversi sunt. Tunc monachus de imagine Dei intelligens voluntatem, suisque promissionibus satisfacere cupiens, ad sanctimoniam rediit, et ab ea beneficium hospitalitatis suscepit. Ignotus tamen ei erat propter [hospitum] frequentiam, et ideo iconiam ab eo non requisivit. Monachus vero, hoc ipsum advertens, cogitavit cum ipsa iconia ad propria remeare. Mane autem facto, cum abeundi licentiam impetrasset, gratia orationis oratorium intravit, et cum facta oratione exire voluit, ostium invenire non potuit. Ponens ergo quam timebat iconiam super altare oratorii, ostium vidit apertum; et cum iterum assumpta iconia ab oratorio exire moliretur, quo egrederetur non invenit. Videns tandem monachus circa iconiam divinam² virtutem, posuit eam in oratorio super altare; et rediens ad sanctimoniam feminam, omnia per ordinem retulit, quæ de iconia mirabiliter, ut superius relatam est, gesta sunt. Dixit ergo divinam esse voluntatem, ut iconia ibi remaneret, et debito ibidem veneraretur obsequio. Accepit ergo imaginem sanctimonialis, benedicens Deum Ejusque Genetricem de omnibus quæ sibi monachus revelavit. Monachus quoque in eodem loco residuum vitæ suæ peragere decrevit, propter virtutes quas Deum fecisse cognoverat per imaginem Sæ sanctæ Genetricis. Cœpit iconia deinceps valde ab omnibus venerari, et cœperunt omnes in ea Dei magnalia admirari.

Ut imago Dei Genetricis olei liquorem emisit.

His ita gestis, femina sanctimonialis locum præparans, ut sibi videbatur, honestiorem, in quo imaginem poneret, rogavit presbyterum quendam tanquam se digniorem et morum hones-

¹ *projecerunt*] proicerent, O. W. | ² *divinam*] divina, B.

tate præditum, ut credebat, ut vestibus sacris indutus ad A.D. 1204. iconiam accederet, et eam ad locum prænominatum transferret. Miracle of Ille autem verebatur nimis eam tangere; quia a tempore illo, Sardenai. quo super altare posita fuerat, sudare coepit, et liquorem olei lucidissimum emittere non cessavit. Quam desudationem femina sanctimonialis prius cum sindone munda detergens, postea vasculum paravit æneum, et liquorem recepit. Quem cum in nomine Dei Ejusque Genetricis infirmis tribuisset, a variis languoribus ilico sanabantur, et hucusque sanantur. Presbyter autem prædictus ad imaginem temerarie¹ accedens,² ut eam transferret, protinus cum liquorem ex ea manantem tetigit, arefactæ sunt manus ejus; et post triduum migravit ad Dominum. Postea vero nullus præsumpsit imaginem, præter solam sanctimoniam, tangere, vel eam de loco movere. Tunc femina religiosa subter iconiam vasculum præparavit vitreum, in quo liquor ab imagine [fluens] reciperetur et infirmorum necessitatibus servaretur.

Ut eadem imago mamillas carnis produxerit.

Procedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit et hactenus inaudita; nam imago præfata, admirantibus cunctis, coepit paulatim mamillas carnis emittere, et mirabiliter carne vestiri. Unde hucusque a mamillis deorsum carne videtur induta, a quo liquor ille incessanter distillat. Quem liquorem fratres Templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis; ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuunt, qui honorem Dei Genetricis in diversis mundi partibus reverenter attollant. Sunt autem monachi in quadam parte monasterii, divinum agentes officium; sed dignitas et magisterium sanctimonialium est, propter reverentiam prædictæ mulieris, quæ locum illum prius inhabitavit et in honorem Sanctæ Mariæ Dei Genetricis oratorium fabricavit.

Ut Soldanus quidam per imaginem visum receperit.

Contigit in illis diebus Soldanum Damascenorum, qui monoculus fuerat, in oculo cum quo videbat infirmari, et visum penitus amittens, cæcus effectus est. Qui audiens de imagine memorata, pro³ qua Deus tanta operabatur miracula, venit ad

¹ *temerarie*] temere, W., though O. has *temerarie*.

² W. ins. *et*. It is not in O.

³ *pro qua*] So also O.; per quam, W.

A.D. 1204. locum, et oratorium intravit; et licet paganus esset, fidem in Domino habuit, quod per imaginem Suae Genetricis sibi sanitas redderetur; et procidens in terram, diu prostratus oravit. Surgens autem ab oratione, vidit ignem in lampade ardentem, quæ [ante] imaginem Genetricis Dei Mariæ pendebat; et visum se recepisse gavisus est. Glorificavit ergo Deum, et omnes qui hoc cum ipso viderunt; et quia primum lumen viderat in lampade choruscans,¹ vovit Domino votum, quod annuatim deinceps daret sexaginta metretas olei ad luminaria ejusdem oratorii, in quo per merita beatæ Dei Genetricis Mariæ visum recepit. ☉

Eclipse of the moon.

Baldwin emperor of Constantinople.

Death of Q. Alienor. Beaulieu abbey founded.

Loss of Normandy.

Hoc anno eclipsis lunæ facta est post mediam noctem per longum tempus, decimo sexto² kalendas Maii.

Simon de Welles factus est episcopus Cicestrensis; Baldwinus comes Flandriæ factus est imperator Constantinopolitanus; et obiit Alienora regina Angliæ.

Abbatia Belli Loci regis fundata est secundum unum historiographum. Civitas Rothomagensis reddita est regi Francorum et tota Normannia. Civitas³ Rothomagensis, quæ data pecunia antea sub induciis pendebat, tunc penitus in ditionem regis cecit Francorum.

MS. Cott. Faust. A. 8. f. 136 v.

(Not in the MS.) Coggeshale, p. 150.

Id. p. 144.

Id. p. 146.

Cf. Id.

Ut Normannia cum ceteris terris transmarinis in dominium regis Francorum cesserint.

f. 23.

Capture of Château Gaillard.

Circa dies istos exercitus regis Francorum, qui jam fere per annum castellum de Rupe Andeliaci obsederat, per suffossores magnam murorum prostraverat portionem. Rogerus vero Cestrensis constabularius, vir magnificus et bellicosus, Francigenis castrum intrare volentibus ingressum fortiter denegabat. Sed tandem victu sibi deficiente, cum ad tantam perductus fuisset inopiam, quod nec unicam haberet alicujus pabuli refectionem, maluit armis quam fame mori; unde ipse et commilitones sui armati ad equos convolantes de castro exierunt, multisque ex obstantibus interfectis cum magna demum difficultate capti sunt. Cessit ergo castellum de Rupe Andeliaci in usus regis Francorum pridie nonas Martii; et Rogerus de Laschi cum suis omnibus in Franciam adductus, rege Francorum

¹ choruscans] choruscantem, MSS.

² decimo sexto] xv., C.

³ This sentence is written later than the rest of the marginal insertions, and with different ink.

jubente, propter probitatem suam, quam in castri custodia A.D. 1204. fecerat, sub libera custodia detentus est. Quo facto castellani John tells omnes de regionibus transmarinis cum civibus et aliis regi the castel- Anglorum subjectis nuncios direxerunt in Angliam, regi denun- lans of his tiantes sub qua essent angustia¹ constituti, et quod tempus castles they instabat induciarum, quo oportebat eos civitates et castella regi are to ex- Francorum reddere, vel obsides quos illi dederant ad perdendum from him. tradere. Quibus rex Johannes respondit et per nuncios signi- ficavit omnibus, ut nullum omnino ab ipso expectarent auxilium, sed facerent singuli quod sibi melius videbatur. Sic omnimoda deficiente consolatione² cum succursu, tota Loss of Normannia, Turonica, Andegavia, et Pictavia, cum civitatibus, Normandy, castellis, et rebus aliis, præter Rupellam, Toarz, et Niorz cas- Touraine, tella, sunt in regis Francorum dominium devoluta. Quod cum &c. regi Anglorum nuntiatus fuisset, omnimodis cum regina sua Offendicu- vivebat deliciis, cum qua simul se credit omnia possidere. lum. Habebat præterea spem in immensitate pecuniæ quam colle- gerat, quasi per ipsam posset terras quas amiserat revocare.

De morte Godefridi Wintoniensis episcopi et successione Petri de Rupibus.

MS. of Diceto, Reg. 13 E. 6. f. 136 b. Eodem anno, kalendis Aprilis, in prima noctis vigilia tantus Aurora rubor in cælo apparuit in parte aquilonali et orientali, ut borealis. verus ignis ab omnibus crederetur. Et quod mirandum est, in ipso rubore vehementissimo stellæ micantes apparuerunt.

Coggeshale, pp. 151, 162. Duravit autem hæc visio usque ad noctis medium. Eodem tem- Death of Godfrey, bp. of Win- chester. Peter des Roches bishop. (Not in Coggeshale.) cui successit Petrus de Rupibus, vir equestris ordinis et in rebus bellicis eruditus; qui, procurante rege Johanne ad epi- scopatum electus, Romam profectus est, ubi magnis exenniis liberaliter collatis ad ecclesiam Wintoniensem meruit episcopus consecrari. Eodem³ etiam anno fuit ultimum Pascha, in die Easter on April 25. videlicet Sancti Marci evangelistæ.

MS. Reg. 13 E. 6. f. 136 b.

¹ *angustia*] Inserted by Par. in the margin to supply the omission of *calamitate*, which O. W. have.

² *consolatione . . . succursu*] Inserted by Paris in the margin, to supply the omission of the words *defensione in partibus illis*, which O. W. have after *omnimoda*.

³ In the margin in rubrick is, "Die Sancti Marci fuit dies Pas- chæ, videlicet ad hoc signum in "tabula W." This alludes to the table in one of the leaves at the beginning of MS. A. See Madden's account of it, Preface to the Hist. Anglor. i. p. lvi. d.

A.D. 1205.

De quibusdam notabilibus.

John at Anno gratiæ mccv. rex Johannes celebravit Natale Domini
Tewkes- apud Theokesberi, vix per spatium unius diei. Et eodem mense Cf. Cog-
bury. Jannarii terra vehementissime congelata a decimo¹ nono ka- gesale,
Severe lendas Februarii usque undecimum kalendas Aprilis agri- p. 151.
frost. culturam suspendit; unde in æstate sequenti suma² frumenti
John sails quatuordecim solidis vendebatur. Eodem anno circa Pente- Cf. Id. p.
from Ports- costen rex Johannes congregavit exercitum grandem quasi 152.
mouth, but mare³ transiturum; et prohibente sibi Cantuariensi archiepi-
scopo et aliis multis, apud Portesmue navium multitudinem
lands at idus Julii naves ascendit, et velis patentibus Neptuno sese
Studland. committens, mutato consilio, die tertia apud Stodlant juxta
Vulpina Warham applicuit. Reversus autem rex, cepit de comitibus,
fraus ad ex- baronibus, militibus, et viris religiosis pecuniam infinitam;
torquendum occasiones prætendens, quod nollent ipsum sequi ad partes
pecuniam. transmarinas, ut hæreditatem amissam recuperaret. Eodem
Chinon sur- tempore redditum est castellum de Chinon regi Francorum in Id. p. 154.
rendered. vigilia Sancti Johannis Baptistæ.

Auctoritas domini Papæ Innocentii.

Letter of Per idem tempus ad monachos ecclesiæ Cantuari-
Innocent ensis contuendos Innocentius Papa ejusdem ecclesiæ
III. to the suffraganeis scripsit sub hac forma:
suffraganeis scripsit sub hac forma:
of Canter- " Innocentius⁴ episcopus, servus servorum Dei, vene-
bury, bid- " rabilibus. fratribus universis suffraganeis Cantuari-
ding them " ensis ecclesiæ salutem et Apostolicam benedic-
pay due re- " tionem. Cum tempore legis Mosaicæ, quæ legitur
verence to " ad perfectum neminem adduxisse, carnales parentes
the mother, " apud carnalem populum in ea reverentia fuerint
church. " et honore, ut qui eis malediceret morte mori de
" mandato Domini juberetur; multo magis sub lege
" gratiæ constitutos, quæ pretiosissimo Christi sanguine
" rubricata portas aperit Paradisi, ne legis transgredi-

¹ decimo nono] xxx°. W.; a con-
fusion of xxx. and xix.; O. has
xix. The Hist. Anglor. has xviii.

² suma frumenti] om. W.

³ transiturum] transiturus, O. W.

⁴ This is apparently the only
record of this letter. See Potthast,
Rogesta Pont. Rom., p. 224.

" endo mandata mortis damnationem incurrant, tanto
 " convenit diligentius præcavere, quantum noscitur
 " amplius formidandum animæ quam corporis incur-
 " rere detrimentum. Si ergo carnales parentes tanta
 " sunt reverentia prosequendi, quid est de spiritualibus
 " præsumendum nisi ut, sicut spiritus corpus superat
 " dignitate, sic reverentia et honore spirituales paren-
 " tes carnalibus præferantur? Hæc autem nos, fratres,
 " præmisisse noveritis, quia cum vestram debeamus de-
 " siderare salutem, veremur ne præsens tribulatio, quæ
 " vobis, ut dicitur, procurantibus suscitata est contra
 " Cantuariensem ecclesiam, quam utique velut matrem
 " tenemini revereri, vobis periculum generet animarum;
 " et eidem ecclesiæ tantum pariat detrimentum, ut
 " quod dispendiosa contentio generabit, vix possit
 " prolixiori temporum spatio restaurari. Quocirca uni-
 " versitatem vestram monemus attentius et hortamur
 " in Domino, et per Apostolica scripta mandamus,
 " quatinus diligentius attendentes, quid super his ho-
 " nori vestro expediat et saluti, non molestetis indebite
 " Cantuariensem ecclesiam matrem vestram; cujus
 " honores et jura fidelitatis debito tenemini defensare,
 " ne de vobis merito conqueratur et dicat, 'Filios enu-
 " trivi et exaltavi, ipsi vero me non solummodo non
 " cognoscunt, sed graviter persequuntur.' Non autem
 " per ea quæ præmisimus vos a vestra prosequenda
 " justitia dehortamur; sed pia nos facit affectio trepi-
 " dare, ne, terminis statutis a patribus non contenti,
 " alii faciatis injuriam, ea occasione reperta quod veli-
 " tis prosequi jura vestra. De cætero, fratres, omni-
 " potens Dominus illuminet mentes vestras, ut, remota
 " omni contentionis materia, debitam matri vestræ non
 " negetis obedientiam vel honorem, nec contra divi-
 " num et naturale mandatum alii faciatis, quod vobis
 " fieri non velitis. Datum Romæ apud Sanctum Pe-
 " trum, sexto idus Decembris, pontificatus nostri anno
 " octavo."

A.D. 1205.

Letter of
Innocent
III. to the
suffragans
of Canter-
bury.

Isa. i. 2, 3.

8 Dec.

1205.

A.D. 1205. *De morte Huberti Cantuariensis archiepiscopi et electione sup-
prioris Cantuariensis ecclesiæ.*

Death of Hubert, archbishop of Canterbury, 15 July. Eodem¹ tempore Hubertus Cantuariensis archiepiscopus Cogges-ale, apud Tenham diem clausit extremum, tertio idus Julii; rege² hale, admodum gaudente, quia de regis Francorum nimia familiari-
tate suspectus habebatur. Defuncto itaque archiepiscopo, ante-
quam corpus ejus sepulturæ traderetur, adolescentes quidam
de conventu Cantuariensis ecclesiæ, regis consensu non requi-

The monks elect Reginald, their sub-prior, archbishop. sito, Reginaldum suppriorum suum in archiepiscopum elegerunt; et media de nocte post factam electionem hymno *Te Deum laudamus* cantato, prius supra majus altare ac deinde in archiepiscopali cathedra posuerunt. Verebantur enim, quod si electio sine regis consensu [facta] ad ipsius aures pervenisset, ipse processum negotii impedire laboraret. Unde nocte eadem idem supprior, præstita cautione juratoria, quod sine licentia et literis specialibus conventus se electum non gereret, vel literas conventus de rato quas habebat alicui promulgaret, assumptis

He goes to Rome for confirmation of his election, and publishes it against his promise. secum de conventu quibusdam monachis, curiam Romanam adivit. Hoc autem totum factum est, ut electio illa regem lateret, donec probarent si rem inchoatam in curia Romana possent perducere³ ad effectum. Sed electus præfatus, statim ut in Flandriam applicuisset, spreto quod fecerat juramento, se Cantuariensem esse electum clara voce confitebatur, et ad hoc Romanam se adire curiam, ut factam electionem confirmaret. Literas insuper conventus, quas de rato habebat, quibuslibet ostendit, credens in hoc causæ suæ meritum non mediocriter promovere. Tandem Romam perveniens, electionem suam domino Papæ et ejus cardinalibus ilico publicavit, literasque suas de rato palam omnibus ostendens, constanter a domino Papa exegit, ut electionem factam benignitate Apostolica confirmaret. Papa vero cum festinatione respondens dixit se velle deliberare, donec majorem haberet certitudinem de præmissis.

De electione Johannis Norwicensis episcopi ad petitionem regis Anglorum.

Anger of the monks at this. Monachi interea Cantuarienses, cum de supprioris suo cognovissent, quod, violato juramento quod fecerat, statim ut in

¹ In the margin are drawings of an inverted crozier and mitre.

² *rege . . . habebatur*] This is Wendover's own. What follows cannot be traced to any source be-

yond Wendover, as the MS. of Coggeshale is deficient here. See Stevenson's edition, p. 162 n¹.

³ *perducere*] ducere, C.

Flandriam applicuisset se electum gesserat, eorum detegendo secretum, commoti sunt vehementer contra eum; et continuo quosdam de conventu monachos miserunt ad regem, requirentes ab eo licentiam pastorem sibi idoneum eligendi. Quibus rex protinus absque omni contradictione benigne annuit quod petebant; et secretius eos alloquens, ostendit eis episcopum Norwicensem magna sibi familiaritate conjunctum fore; ipsumque solum ex omnibus Angliæ prælatiis secretorum suorum esse conscium. Unde sibi et regno suo magnum asserebat provenire commodum, si eum ad archiepiscopatum Cantuariensem transferre potuissent. Rogavit igitur monachos, ut una cum clericis suis, quos missurus erat ad conventum, hanc petitionem suam exponerent illis,¹ multos conventui promittens honores, si ipsum exaudire decrevissent. Monachi vero ad propria reversi conventui per ordinem retulerunt ea quæ sibi a rege fuerant imperata. Conventus autem, ut regem quem offenderant sibi reconciliarent, convenientes in capitulo, Johannem Norwicensem episcopum unanimiter elegerunt; et ilico quosdam de conventu monachos ad electum dirigentes, qui tunc pro agendis regis apud Eboracum erat, mandantes ei, ut Cantuariam cum festinatione veniret. Nuntii quoque propositum iter expedientes, episcopum jam dictum apud Notingham invenerunt. Qui regiis expletis negotiis ad partes australes properabat, veniensque ad regem, Cantuariam simul profecti sunt; atque die crastina maxima multitudine in ecclesia metropolitana concurrente, prior² Cantuariensis, rege præsentem, electionem factam de Johanne de Grai episcopo Norwicensi, palam cunctis pronunciavit; et assumentes eundem J[ohannem] monachi, cum hymno *Te Deum laudamus* portaverunt ad majus altare, tandem in cathedra archiepiscopali illum collocantes; et hoc fuit seminarium totius futuræ discordiæ, quæ per sæcula detrimentum Angliæ generavit et damnum irrestaurabile. Quo facto, rex videntibus cunctis misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinentium; et sic singuli ad propria sunt reversi. Sicque in hac electione factus est novissimus error pejor priore, sicut rerum exitus evidenter ostendit.

A.D. 1205.
They send to the king, who recommends them to elect John, bishop of Norwich, archbishop.

f. 23 b.
Account of his election.

S. Matt. xxvii. 64.

De controversia inter episcopos Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos, et monachos ejusdem ecclesiæ de archiepiscopo eligendo.

Anno gratiæ mcccvi. Rex Johannes celebravit diem Dominicæ Nativitatis apud Oxoniam; quo etiam tempore idem rex

John at Oxford.

¹ illis] ipsis, O. W.

² Probably John Sittingbourne.

A.D. 1206. misit ad curiam Romanam quosdam Cantuariensis ecclesiæ monachos,¹ inter quos præcipuus erat magister Helias de Brantefeld; quibus de fisco copiosas rex ministravit expensas, ut electionem de episcopo Norwicensi factam impetrarent a domino Papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore episcopi Cantuariensis ecclesiæ suffraganei procuratores Romam, gravem coram domino Papa querelam proponentes, quod videlicet monachi Cantuarienses sine illis electionem archiepiscopi temere præsumpsissent celebrare, cum ipsi una cum illis de jure communi et consuetudine antiqua electioni interesse debuissent. Allegarunt etiam procuratores memorati super præmissis decreta et exempla, quosdam testes producentes et literas testimoniales exhibentes; quibus ostendere nitebantur quod ipsi suffraganei una cum monachis tres metropolitanos elegerant. Monachi vero e contrario asserebant, quod privilegio speciali Romanorum Pontificum, et de consuetudine approbata et antiqua, sine episcopis electiones facere consueverant; quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis autem hinc inde allegationibus, testibusque admissis et diligenter examinatis, præfixus est dies a domino Papa partibus, duodecimo scilicet kalendas Januarii, ad pronuncian- dum, ut tunc venirent, quod jus dictaverit recepturi.²

Messen-
gers sent to
Rome from
the king,
the suffra-
gans of
Canter-
bury, and
the monks,
respecting
the election
to the see.

*Ut rex Johannes, in Pictaviam transiens, castrum Montis Albani
potenter cepit.*

John
crosses
from Ports-
mouth to
Rochelle.

He be-
sieges
Mont-
auban.

Eodem anno rex Anglorum Johannes in hebdomada Pentecostes exercitum grandem apud Portesmue congregavit; et septimo kalendas Julii naves conscendens, septimo idus Julii ad Rupellam applicuit. Quo audito, congratulabantur incolæ terræ illius; et quantocius ad regem convolantes, opem ei et auxilium certis assertionibus promiserunt. Securius ergo exinde progrediens, partem sibi non modicam terræ illius subjugavit. Veniens tandem ad Montem Albani, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis et præcipue ipsius regis inimici tenebantur inclusi; illudque protinus cuneis militaribus circumcinxit. Cum igitur per dies quindecim castellum continuo petrariarum insultu et balistarum fundarumque jactu in maxima jam parte contrivissent, militia Angliæ in hoc potissimum opere laudabilis muros ascendere

¹ monachos] om. W.

² There is a reference mark here, but nothing corresponding to it. C. inserts in the margin the paragraph from the *Historia Anglorum*, ii.

p. 107. "Eodem anno . . . Pictavia," which is an abridgement of the two following paragraphs above. There are frequent similar insertions in C. from the year 1202.

ictusque importabiles dare et recipere festinabat. Prævalenti- A.D. 1206.
bus tandem Angligenis et inclusis deficientibus, captum est Capture of
castellum munitissimum de Monte Albani; quod obsidione Montauban.
septenni Karolus magnus olim subjugare non potuit. Nomina ¹ Aug.
autem magnatum et virorum illustrium, qui in castello cum
equis et armis et spoliis innumeris capti sunt, rex Anglorum
justiciariis et episcopis Angliæ cæterisque nobilibus literatorie
significavit. Captum est autem castellum in die scilicet Sancti
Petri qui dicitur ad Vincula.

De legatia Johannis Ferentini in Anglia.¹

Eodem anno, Johannes Ferentinus, Apostolicæ sedis legatus, John de
veniens in Angliam eamque perlustrans, magnam pecuniæ Ferentino,
summam conguessit, et tandem apud Radingum in crastino the legate,
Sancti Lucæ evangelistæ concilium celebravit. Quo peracto, holds a
sarcinulis cum magna cautela dispositis et prudenter commen- council at
datis, festinus viator ad mare perveniens, Angliam a tergo Reading,
salutavit. Eodem tempore, viri religiosi de partibus transma- Oct. 19.
rinis, inter reges pro pace reformanda sollicite discurrentes, Truce
in festivitate Omnium Sanctorum biennales inducias impetra- between
runt. Rex igitur Johannes,* reversus in Angliam, apud Por- Philip.
tesmue applicuit pridie idus Decembris. Eodem anno Wil- Return of
helmus Lincolnensis episcopus, vigilia Ascensionis, viam John.
universæ carnis ingressus est. Quo etiam anno Jocelinus Death of
Wellensis creatus apud Radingum episcopus Bathoniensis, bishop W.
per ministerium Willelmi Londoniensis episcopi munus conse- de Blois.
crationis suscepit. Jocelyn bishop of Bath.

Sententia diffinitiva Innocentii Papæ pro monachis Cantuariensis ecclesie.

Circa dies istos, Papa Innocentius suffraganeis Cantuariensis Sentence of
ecclesiæ episcopis sententiam diffinitivam sub hac forma direxit: Innocent
" Majores ² ecclesiæ causas ad sedem Apostolicam referendas, et III. con-
" canonica tradit auctoritas, et approbata consuetudo declarat. firming to
" Cum igitur inter vos et dilectos filios nostros priorem et of Canter-
" monachos Cantuariensis ecclesiæ super jure illius archiepi- bury the
" scopi eligendi controversia verteretur, proponentibus vobis right to
" quod tum ex jure communi, tum ex antiqua consuetudine, see. elect to the

¹ *Anglia*] Angliam, W.

² This is only known from this
source, Potthast, *Regesta Pont.*
Rom., p. 250. The corresponding

letter to the Prior and Convent is
printed among Innocent's letters, ix.
205. (Migne, ccxv. col. 1043).

A.D. 1206. " una cum illis debetis ipsius archiepiscopi electionem cele-
Sentence " brare, illis autem e contrario respondentibus, quod et de jure
of Inno- " communi et privilegio speciali et de consuetudine appro-
cent III. " bata et antiqua Cantuariensem archiepiscopum eligere de-
confirm- " bent sine vobis; lite coram nobis per procuratores idoneos
to the " super hoc legitime contestata, diligenter audivimus quæ
monks of " partes in præsentia nostra proponere curaverunt. Pars
Canter- " siquidem vestra et decreta pariter et exempla studuit allegare,
bury the " quosdam testes producens et testimoniales literas exhibens,
right to " quibus ostendere nitebatur, quod vos tres metropolitano
elect the " elegeratis una cum illis, cum per literas et attestaciones sit
see. " probatum, vos et alio loco et alio tempore non sine illis
electiones hujusmodi celebrasse. Testes autem producti ex
" parte monachorum legitime probaverunt, quod prior et con-
" ventus Cantuariensis ecclesiæ a longis retro temporibus
" electiones episcoporum in capitulo suo sine vobis usque ad
" hæc tempora celebrarunt, et easdem optinuerunt a sede
" Apostolica confirmari. A nobis etiam et prædecessoribus
" nostris per privilegii paginam est statutum, ut, decedente
" archiepiscopo Cantuariensi, nullus ibi qualibet surreptionis
" astutia seu violentia præponatur, nisi quem communi con-
" silio major pars monachorum consilii sanioris secundum
" Deum et sacrorum canonum sanctiones providerit eligendum.
" Nos igitur,—his et aliis, quæ coram nobis allegata fuerunt, f. 24.
" auditis et perspicaciter intellectis, quia constat evidenter
" quod vos sine illis secundum assertionem vestram eligere non
" debetis, [unde] monachis exclusis, vestra non valet electio; et
" electio monachorum sine vobis celebrata, quia a sede Apostolica
" meruit confirmari, valebat, cumque necessario fuerit alte-
" rutra confirmatio,¹—de communi fratrum nostrorum consilio
" vobis et successoribus vestris super jure Cantuariensem
" archiepiscopum eligendi silentium perpetuum imponimus;
" et monachos Cantuarienses ab impetitione ac molestatione
" vestra et successorum vestrorum per sententiam diffinitivam
" absolvimus, auctoritate Apostolica decernentes ut monachi
" Cantuariensis ecclesiæ et successores eorum de cætero archi-
" episcopum eligant sine vobis. Datum Romæ apud Sanctum
" Petrum, duodecimo kalendas Januarii, pontificatus nostri
" anno nono."

¹ *confirmatio*] confirmanda, O. | Paris inserted *atio*, to complete the
W. The MS. has *confirm* only, and | word.

De quadam visione Purgatorii et pœnis malorum et gloria beatorum. A.D. 1206.

MS. Reg.
13 D. 5,
f. 45 b.

Hoc¹ anno, vir quidam in episcopatu Londoniensi in villa quæ Tidstude² dicitur degens, simplex operique assuetus rurali, et juxta facultatū mediocritatem hospitalitati deditus, dum post horam vespertinam in vigilia Apostolorum Symonis et Judæ agellum suum, quem eadem die seminaverat, ab aquarum inundatione per rivulos laticem deducendo, evacuaret, oculos subito sursum erigens, videt hominem quendam ad se eminus properantem. Quem cum aspexisset, et orationem Dominicam inchoasset, ecce protinus ei assistens hortatus est, ut, finita quam inchoaverat oratione, secum loqueretur. Completa autem oratione, sese ad invicem salutarunt. Tunc ille qui supervenerat percunctatur, ubi nocte illa inter vicinos posset congruentius hospitari. Cumque requisitus quorundam vicinorum sedulitatem hospitalitatis collaudasset, requisitor nominatorum quorundam hospitalitatem reprobavit.³ At ille intelligens virum qui advenerat vicinorum suorum habere notitiam, rogavit instantius, ut secum hospitari dignaretur. Cui ille; "Conjux tua duas mulieres pauperulas hospitalitatis gratia jam recepit, et ego hac nocte ad domum tuam divertam, ut te ad domum tuam, Sanctum videlicet Jacobum, perducam, quem nunc devote adorasti. Egq enim sum Julianus hospitator, qui missus sum propter te, ut secreta quedam, quæ homines in carne degentes latent, tibi divinitus ostendantur. Perge ergo domum quantocius, et ad iter te præparare stude." Quo dicto, disparuit ilico vir qui cum illo loquebatur. Thurchillus vero (hoc autem erat nomen viri) concito gradu domum pergens, caput et pedes lavit; duasque mulierulas hospitio receptas comperit, sicut sibi Sanctus prædixerat Julianus. Deinde in stratu suo, quem seorsum ab uxore ob continentiam præparaverat in domo, extra thalamum se collocans obdormivit. Cumque omnes de familia sopori membra dedissent, Sanctus affuit Julianus, virumque somno excutens ait, "Ecce assum sicut promiseram; tempus enim

Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

¹ In the margin Paris has written, "Hoc verum et utile, sed impertinens, usque huc o-H-o," i.e. line 5 of p. 511.

² Stisted, near Braintree, Essex. The MS. Reg. 13 D. 5, (a MS. formerly belonging to the convent library of St. Alban's,) has *Stidstede*.

VOL. II.

³ *reprobavit*] approbavit, O. W.; *re* is written by Paris over an erasure. The Royal MS. has "quorundam quos nominaverat hospitalitatem approbavit, quorundam vero improbavit."

A.D. 1206. "est ut eamus. Quiescat in stratu tuo corpus tuum; sola
 Legend of "enim anima tua mecum est itura. Et ne corpus videatur
 Thurchill's "extinctum, vitalem in te flatum dimittam." Sicque ambo a
 vision of purgatory. domo recedentes, Thurchillus Sanctum Julianum præeuntem
 sequebatur.

MS. Reg.
13 D. 5.

*Ut¹ vir de corpore eductus ad quandam basilicam, ubi est
 congregatio animarum, adductus fuerit.*

Cumque ad mundi medium, sicut ductor viri fatebatur, contra Orientem properarent, intraverunt quandam basilicam miræ structuræ, quæ tribus tantum columnis in tecti fastigio nitebatur. Eratque basilica grandis nimis et spaciola, sed absque parietibus, per girum dependens ut claustrum monachorum. Verum a parte aquilonali murus erat non nimis altus, sed quasi sex pedum, basilicæ a fastigio per tres columnas dependenti conjunctus. In medio basilicæ erat quasi ingens quoddam baptisterium, de quo² maxima flamma non comburens, sed totam basilicam ac loca vicina per circuitum mirabiliter quasi splendor meridianus indesinenter illustrans, consurgebat. Hic autem splendor de decimatione justorum proveniebat, sicut a Sancto edoctus est Juliano. Intransibiles autem illis basilicam Sanctus Jacobus quasi infulatus occurrit. Qui videns peregrinum suum, pro quo miserat, ait Sancto³ Juliano et Sancto Domnio, qui custodes illius erant loci, ut ostenderent peregrino suo loca poenalia malorum, simul et mansiones justorum. Et his dictis pertransiit. Tunc Sanctus Julianus intimavit educto illi hanc basilicam esse locum omnium animarum a corpore nuper exeuntium; ut ibi sortiantur mansiones et loca, secundum merita sua sibi divinitus destinata, tam damnandæ quam per purgatorii poenas salvandæ. Locus enim iste per intercessionem gloriosæ Virginis Mariæ a Domino Sanatore³ misericorditer est constitutus, ut ibidem omnes animæ in Christo renatæ, mox ut a corpore exierint, absque ulla demonum invasione conveniant et iudicium secundum opera sua recipiant. In hac ergo basilica Sanctæ Mariæ, quæ Congregatio animarum dicitur, multas vidi[t] animas justorum ex omni parte candidas, vultusque quasi adolescentium habentes. Extra murum aquilonalem adductus, conspexit animas plurimas muro vicinius assistentes, maculis albis et nigris respersas; quarum quædam plus candoris quam nigredinis, quædam e contrario,

¹ W. ins. *quidam*.

² *quo*] qua, B.

³ *Sanatore*] Salvatore, O. W.,
as the Royal MS.

MS. Reg. 13 D. 5. similitudinem præferebant. Illæ vero quæ candidiores erant, A.D. 1206. Legend of Thurchill's vision of purgatory.

De [in]justis decimationibus.

Erat autem juxta murum putei gehennalis introitus, qui indesinenter fumum cum teterrimo fœtore per quasdam cavernas circumquaque in vultus astantium exhalabat, qui fumus ex decimis injuste detentis proveniebat et de frugibus injuste decimatis, qui fœtor circa omnium præcordia, qui tali reatu culpabiles erant, angustiam incomparabilem ingerebat. Unde et ille qui eductus erat, bis eundem sentiens¹ fœtorem, tantum ei molestiæ intulit, ut cogeret eum angustiosius bis tussire; et, sicut assistentes circa corpus asserebant, corpore ejus eadem hora bis similiter tussiente. Cui Sanctus Julianus; "Ap-
"paret," inquit, "te non recte messem tuam decimasse, et
"ideo hunc sensisti fœtorem." Cumque ille causaretur paupertatem, ait Sanctus agrum suum fructum uberiores prolaturum, si rectas decimas persolvisset. Præcepitque Sanctus, ut hunc reatum in ecclesia palam cunctis confiteretur, atque a sacerdote absolutionem expeteret.

De igne et stagno et ponte purgatorii et de quadam basilica in monte gaudii sita.

In orientali parte basilicæ jam dictæ erat ignis quidam purgatorius permaximus, inter duos muros constitutus; murus enim unus a parte septentrionali consurgebat, et alter ab australi, ab invicem amplo spatio in latitudine distantes; qui in longitudinem² diutius protendebantur versus orientem usque ad stagnum quoddam, multa capacitate amplissimum, in quo immergebantur animæ per ignem purgatorium transeuntes. Eratque aqua stagni illius incomparabiliter salsa et frigida, sicut educto illi postmodum est ostensum. Restabat deinde f. 24 b.
pons magnus, aculeis et sudibus per totum affixus, quem pertransire quemlibet oportebat, antequam ad montem gaudii perveniret. In quo monte gradatim sita est tam grandis ecclesia et structuræ mirabilis, quæ capere sufficeret, ut sibi videbatur, omnes habitatores orbis. Conduxit ergo, beatus³ virum eductum per ignem præfatum omnino illæsum usque ad stag-

¹ *sentiens fœtorem*] fœtorem sensit, qui, Reg. 13 D. 5.

² *longitudinem*] longitudine, O.W.
³ O. W. ins. *Julianus*.

A.D. 1206. num jam dictum; incedentesque pariter per viam, quæ medias
 Legend of inter flammæ a basilica protendebatur. Nec enim aliqua lig-
 Thurchill's norum materia igni memorato fomitem ministravit, sed flamma
 vision of quædam, exurgens sicut in clibano vehementer succenso cer-
 purgatory. nitur, per totum illud spatium æqualiter diffundebatur, quæ

MS. Reg.
13 D. 5.

animas nigras et maculosas secundum modum culparum brevius aut diuturnius exurebat. Animæ vero, quæ ignem evaserant, in stagno illo frigidissimo ac salsissimo ad nutum beati Nicholai, qui huic purgatorio præerat, descendebant; quarum quædam usque ad verticem, quædam usque ad collum, quædam ad pectus usque et brachia, aliæ ad umbilicum et renes, quædam ad genua, et nonnullæ vix usque cavillam pedum immersæ fuerunt. Post stagnum restat transitus pontis, qui est ad atrium ante faciem ecclesiæ prædictæ, in occidentali parte. Sed pontem hunc quædam animæ nimis laboriose et tarde, quædam levius atque velocius, nonnullæ vero libere et ocius pertransibant, nullam moram in transitu vel angustiam sentientes. Nam quidam ignem tardius transeuntes annis multis in eo morabantur. Et qui nullis specialium missarum ac elemosinarum suffragiis adjuvantur, vel nullis misericordiæ operibus erga pauperes studuerunt peccata redimere dum vivebant, hi nimirum, cum ad pontem præfatum pervenerint, transire cupientes ad requiem destinatam, nudis pedibus per sudes et clavos præacutos et ponti affixos nimis angustiose incedunt; et cum vehementem doloris cruciatum in plantis pedum diutius [perferre] nequeunt, manus suas super clavos quasi adjutrices¹ deficiendo² imponunt. Quibus ilico perforatis ex vi doloris et angustiae, ventre ac toto corpore simul super clavos volutantes, paulatim ad pontis ulteriora repunt, horribiliter oruentati et ex omni parte transfixi. Sed cum ad atrium ecclesiæ jam dictæ pervenerint, felicem introitum ibidem præstolantes, omnium vehementiam cruciatuum minime recordantur.

Ut Sanctus Michael et Apostoli Petrus et Paulus loca animabus largirentur sibi divinitus ordinata.

His igitur inspectis, redeunt denuo per medium flammæ Sanctus Julianus et vir ille eductus ad basilicam beatæ Mariæ, ibique cum candidis animabus, quæ nuper advenerant, substitute-
 runt; animæque illæ a Sancto Juliano et Sancto Domnio aqua benedicta aspergerentur,³ ut candidiores fierent. Ecce circa

¹ *adjutrices*] ad judices, O.

² *deficiendo*] defendendo, C.

³ Sic MSS., the construction of the

sentence in the Royal MS. (f. 46. b.)
 being altered, and Wendover forget-
 ting to change the mood of the verb.

MS. Reg.
13 D. 5.

horam primam illucescentis Sabbati Sanctus Michael arch-angelus et Apostoli Petrus et Paulus, ut animabus, quæ intus et extra basilicam erant congregatæ, loca sibi divinitus ordinata pro meritis largirentur. Sanctus enim Michael omnes animas candidas per medias ignis flammæ purgatorii et per cætera loca pœnalia illas transire fecit, usque ad¹ introitum illius magnæ basilicæ, quæ est in monte gaudii, habens portam a parte occidentali semper patentem. Animas vero maculis albis et nigris respersas, extra basilicam muro septentrionali innitentes,² sine aliqua operum discussione, per portam quandam, quæ erat in orientali parte basilicæ, beatus Petrus introduci fecit in ignem purgatorium, ut a maculis quas a contagione peccatorum contraxerant per adustionem possent debacchantis incendii emundari.

A.D. 1206.
Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

De ponderatione bonorum et malorum.

Beatus quoque Paulus Apostolus ad finem muri septentrionalis residere cœpit intra basilicam; et extra murum ex opposito Apostoli diabolus cum suis satellitibus residebat. Puteus autem flammivomus, qui os erat putei gehennalis, secus pedes diaboli erumpebat. Quædam vero libra, æqua lance dependens, affixa erat super murum inter Apostolum et diabolum, cujus pars media dependebat ante conspectum [Apostoli³ interius et altera pars ante conspectum] diaboli exterius. Habebat itaque Apostolus duo pondera, majus et minus, omnino nitida et quasi aurea; et diabolus similiter duo fuliginea et obscura. Accesserunt igitur animæ ex toto nigræ cum magno timore ac trepidatione una post alteram, singulæ ponderationem operum suorum ibidem visuræ bonorum et malorum. Nam pondera prædicta ponderabant singularum opera animarum, secundum quod fecerant bonum sive malum. Cum ergo statera se versus Apostolum inclinaret per suorum librationem ponderum, tollebat Apostolus animam illam, et introduxit eam per portam orientalem, quæ conjuncta erat basilicæ, in ignem purgatorium, ut illic crimina expiaret. Cum vero pars stateræ ad diabolum se inclinaret et præponderaret, mox ille cum satellitibus suis animam miseram nimis ejulantem, patremque suum ac matrem, qui eam ad æterna genuerant tormenta, maledicentem, rapientes cum multo cachinno, præci-

¹ *ad*] a, B.

² *innitentes*] injacentes, W.

³ *Apostoli . . . conspectum*] These

words omitted in B., are obtained from O. W.

A.D. 1206. pitabant in foveam profundam et flammivomam, quæ secus MS. Reg.
 Legend of pedes diaboli librantis erat.¹ De hujusmodi libratione bonorum 18 D. 5.
 Thurehill's et malorum in sanctorum patrum scriptis sæpius repperitur.
 vision of
 purgatory.

*De quadam anima quam diabolus in equinam formam
 transformaverat.*

Die vero sabbati circa horam vespertinam, dum esset Sanctus Domnius cum Sancto Juliano in basilica præfata, ecce a parte aquilonali dæmon quidam venit, equum nigerrimum præcipiti cursu obequitans, ipsumque per multos amfractus cum multo subsannationis plausu deducendo perurgens. Cui multi spirituum malignorum, de adducta præda ad invicem cachinnantes, cum magno tripudio obviam processerunt. Sanctus quoque Domnius dæmoni mandat equitanti, ut ad se quantocius veniat, et cujus sit anima quam adduxerat edicat. Quo diutius dissimulante præ immenso gaudio, quod de misera anima habebat, Sanctus confestim flagellum arripiens, dæmonem graviter verberavit; sicque Sanctum secutus est usque ad murum aquilonalem, ubi libratio extiterat animarum. Deinde Sanctus interrogat dæmonem, cujus illa sit anima quam sic equitando torquebat. Qui ait hunc unum fuisse ex proceribus regis Angliæ, "qui nocte præcedenti absque confessione et "Dominici corporis perceptione² obierat. Et inter cætera flagitia quæ commiserat, præcipue erga³ homines suos crudelis existens, ad extremam inopiam multos perduxit; quod maxime "instinctu uxoris suæ fecerat, quæ eum semper ad sævitiam "incitavit. In equinam formam illam transformavi, quia "damnatorum animas licet nobis in formas quaslibet transformare. Et nunc descendissem cum ea in infernum, poneremque eam in supplicium æternum, nisi nox Dominica "instaret, in qua ludis nostris theatralibus vacare nos oportet, "et vehementiores cruciatus animabus miseris adaugere." Cumque hæc dixisset, defixit aspectum propensius in virum eductum, et Sancto dixit; "Quis est agrestis iste qui stat "tecum?" Cui Sanctus; "Nonne cognoscis illum?" Et dæmon, "Hunc hominem vidi in Essexia in ecclesia de Tidd- "stude, in festo dedicationis ejusdem." Ait Sanctus; "In "quali habitu ecclesiam ingressus es?" "In habitu," inquit, "muliebri; sed cum processissem⁴ usque ad baptisterium, "volens intrare cancellum, obvius mihi fuit diaconus cum

f. 25.

¹ B. repeats *erat*.

² *perceptione*] receptione, W.

³ *erga*] inter, W.

⁴ *processissem*] processione, W.

MS. Reg. 13 D. 5. "aspersorio aquæ benedictæ, qui me illius aquæ aspergine ita A.D. 1206.
 "præcipitanter effugavit, ut clamorem emittens saltum fece- Legend of
 "rim ab ecclesia usque ad pratium, quod fere per duo stadia Thurchill's
 "ab eadem est ecclesia separatum." Affirmabat autem vir ille vision of
 eductus, sed et plerique parrochianorum idipsum testabantur, purgatory.
 se clamorem illum audisse, sed causam penitus ignorasse.

De ludis theatralibus dæmonum.

His ita gestis, Sanctus Domnius ad dæmonem ait; "Volumus tecum ire ut ludos vestros videamus." Cui dæmon; "Si mecum vultis venire, cavete ne agrestem hunc vobiscum adducatis; quia cum suis redditus esset, actus nostros ac secreta pœnarum genera apud viventes detegeret, et multos a nostris operibus revocaret." Cui Sanctus; "Festinanter præcede;¹ nam ego et Sanctus Julianus te sequimur." Præcedente itaque dæmone sequebantur Sancti, virum illum eductum secum latenter deducetes. Perrexerunt ergo ad plagam aquilonalem, quasi montem ascendendo; et ecce in descensu montis domus erat amplissima et fuliginosa, muris veteris circumdata; erantque in ea quasi multæ plateæ, innumeris sudibus ferreis et ignitis circumquaque repletæ. Sedes autem candentibus circulis ferreis et ex omni parte clavatis, superius et inferius, a dextris et a sinistris extractæ erant, atque homines in eis diversæ conditionis et sexus miserabiliter² residebant; ex omni namque parte candentibus clavis perforabantur, atque ex circulis ignitis undique constringebantur et³ exurebantur. Tanta erat sedium illarum multitudo et hominum in eis residentium, quod lingua nulla eas dinumerare sufficeret. Erant muri ferrei et nigerrimi in circuitu platearum, et sedes aliæ juxta muros, in quibus residebant dæmones per circuitum, quasi ad lætum spectaculum, de cruciatibus miserorum ad invicem cachinnantes, et peccata pristina⁴ illis retractantes. Juxta introitum hujus detestandi spectacula, in descensu montis, sicut diximus, erat murus quidam altitudine quinque pedum, ex quo perspicue videri poterat quicquid in illo pœnali loco agebatur.⁵ Ad hunc igitur murum Sancti prædicti deforis stabant, cernentes quicquid intus miseri perferebant. At vir ille eductus, inter Sanctos delitescens, clare prospexit omnia quæ interius agebantur.

¹ *præcede*] *procede*, W.

² *miserabiliter*] *mirabiliter*, O. W.

³ *et exurebantur*] *om. W.*, though in O.

⁴ *pristina illis*] *eis pristina*, O. W.

⁵ *agebatur*] *ageretur*, W.

A.D. 1206.

De superbo et ejus cruciatu.

Legend of Thurchill's vision of purgatory. Residentibus ad ludibriosum spectaculum ministris tartareis, MS. Reg. princeps illius nefandæ cohortis satellitibus suis ait; "Ab- 13 D. 5. strahatur de sedili suo superbus violenter, et ludat coram nobis." Abstractus autem a dæmonibus et veste nigra indutus, omnem gestum hominis supra¹ modum superbientis coram dæmonibus ad invicem applaudentibus recitavit. Cervix erigitur, vultus attollitur, oculi cum arcuatis superciliis surgunt in obliquum, imperiose tumidis intonat verbis, ludunt humeri, vix brachia ferre præ fastu valentes, ardescit oculus, vultuque minatur, in ortillos surgens crure stat inverso, in pectus tenditur, collum supinat, vultu candet, ignitis oculis iram pronosticat, nasumque digito percutiens magna minatur. Sic ventosa superbia de facili turgens risum præbebat spiritibus monstruosis. Et cum de vestibus gloriaretur, manicasque consuendo constringeret, subito in igneam formam vestes conversæ totum corpus miseri hominis exurebant. Dæmones denique ira incandescentes tridentibus uncisque ferreis et ignitis miserum membratim discerpunt. Unus autem ex eis adipem cum pice et aliis liquaminibus in sartagine ferventi torrens, singula membra discerpta respersit cum illo unguine bullienti; et ad singulas dæmonis respersiones membra stridorem emittebant, velut cum aqua frigida proicitur in sagimine² bullienti. Cumque membra sic torrefacta denno simul fuissent compaginata, superbus ille rediit in statum priorem. Moxque ad miserum accesserunt malleatores Herebi cum malleis et tribus laminis ignitis, triplici ordine clavatis; duasque laminas in anteriori parte corporis ad dextram et ad sinistram applicuerunt, et cum clavis candentibus crudeliter cum malleis affixerunt. Hæ autem laminæ a pedibus incipientes deducebantur per tibias et femora usque ad humeros, et ita recurvabantur in collo. Tertia vero lamina a genitalibus incipiens per ventrem usque ad verticem attingebat. Cumque miser ille præscriptis diutissime affligeretur tormentis, truculenter in sedem pristinam trudebatur.³ In qua repositus undique clavis candentibus, quinque digitorum in longitudine protensis, crudeliter ex omni parte torquebatur. Illoque sic ab hoc loco poenali sublato, in sede propria, quam sibi vivens fabricaverat, repositus est denno cruciandus.

¹ *supra modum*] Repeated in B.² *sagimine*] sanguine, B. but it is corrected in the margin.³ *trudebatur*] om. W.

De quodam sacerdote.

A.D. 1206.

MS. Reg.
13 D. 5.

Sacerdos quidam ex cathedra sua ignita a ministris iniquitatis in hoc ludibrium crudeliter extractus, coram larvis sistitur monstruosis, cujus linguam protinus per medium secti gutturis violenter extrahentes,¹ radicitus amputarunt. Hic populum sibi commissum nec sermone sanctæ exhortationis, nec exemplo piæ actionis [instruxerat,² sed nec] pro bonis temporalibus ab eo receptis orationum aut missarum suffragia, dum potuit, rependebat. Postea, sicut de superbo jam diximus, membratim illum discerpentes et iterum redintegrantes, in tormentali cathedra læcaverunt.

Legend of
Thurcill's
vision of
purgatory.

De quodam milite.

Post hunc adductus est miles quidam, qui vitam suam in cædibus innocentum et torneamentis peregerat et rapinis. Hic omnibus armis militaribus armatus equo nigerrimo insidebat, qui piceam flammam cum fœtore et fumo per os et nares, cum urgeretur calcaribus, in supplicium sui sessoris efflabat. Sella equi clavis igneis et prælongis erat undique præfixa; lorica et galea, scutum et ocreæ, ex toto flammantia, nimio sui pondere militem graviter onerabant, sed non minori cruciatu eum medullitus exurebant. Miles autem postquam equum cursu præcipiti agitaverat, hastamque contra dæmones sibi obviantes eique illudentes vibraverat, priores militiæ suæ gestus replicando, ab ipsis equo dejectus, membratim discerpitur, membraque execrabili liquore supradicto torrentur; torrefacta vero et ad invicem compaginata, modo quo superiores, tribus laminis constringuntur. Sicque redivivus iterum in sedem propriam violenter retruditur.

De quodam legista.³

Post militem vero adducitur in medium quidam legum mundanarum peritissimus, a suo sedili cum cruciatu magno abstractus, quod sibi per longum tempus male vivendo fabri- f. 25 b. caverat et judicia [acceptis⁴ muneribus subvertendo]. Hic autem per totius Angliæ fines inter summos famosissimus habebatur, sed anno quo hæc visio contigit, vitam misera-

¹ *extrahentes*] So O. W., as Reg. 13 D. 5; *extrahitium*, B.; *extratum*, C.

² These words are from MS. Reg. 13 D. 5.

³ *legista*] placitatore, W.; *justiciario*, Reg. 13 D. 5.

⁴ These words are from O. W. They are in Reg. 13 D. 5.

A.D. 1296. biliter terminavit. Nam sine omni testamenti executione sub- MS. Reg
Legend of ito decedens, ab alienis, quicquid rapaci ingluvie adquisierat, 13 D. 5.
Thurehill's distracta¹ sunt penitus et consumpta. Ad scaccarium enim
vision of regis residere consueverat, ubi ab utraque litigantium parte
purgatory. dona frequenter acceperat. Hic quoque cum in ludibrium
theatrale coram spiritibus nefandis adduceretur, insultantibus
larvis coactus est actus vitæ pristinae replicare. Nam modo
a dextris, modo a sinistris se divertens, illos de causa pro-
ponenda, istosque in causis contradictoriis instruebat; nec
inter hæc manus a munere cohibens, nunc ab his, nunc
vero ab illis acceptam pecuniam numerabat, numeratamque in
loculis reponebat. Cumque diutius dæmones miseri hominis
gestum ludificando conspexissent, pummi subito velut ardentis
effecti miserum miserabiliter exurebant; quos in os suum
ardentes proicere, atque in ore receptos compulsus est deglu-
tire. Quibus absorptis, accesserunt duo dæmones cum rota
plaustræ ferrea, verubus et clavis in orbem confixa, et super
dorsum peccatoris eam truculenter revolventes, dorsum totum
crebro et flammanti rotatu contriverunt, nummosque, quos ore
hiant angustiose deglutiverat, angustiosius per vomitum reicere
compulerunt. Quos cum evomisset, jussit eos colligere dæmon,
ut de illis simili modo iterum cibaretur; postea vero ministri
tartarei in furorem versi omnia quæ supradicta sunt tormenta
in eum expenderunt. Uxor vero ejus in sede quadam ignita et
aculeata compressa² sedebat, eo quod in pluribus ecclesiis pro
quodam anulo excommunicari fecerat, quem in scrinio suo
ignoranter posuerat et furatum esse dicebat. Ab quo trans-
gressionis piaculo nunquam fuerat absoluta, a diræ mortis
subita necessitate præventa.

De adultero et adultera.

Adductus est post illum ad spectaculum furiosorum dæmonum
adulter cum adultera, qui fæda pariter conjuncti copula, tur-
pissimos motus venereos gestusque impudicos cum multa sui
confusione ac dæmonum exprobratione palam omnibus replica-
runt. Deinde quasi in insaniam versi, alternatim sese dentibus
corrodendo lacerabant; illumque superficiale amorem, quem
prius habere videbantur, in crudelitatem commutarunt et
odium. Postmodum vero membris omnibus a turba furiosa
dissectis, pœnam sortiti sunt similem prædictorum. Similibus

¹ Sic, the MSS. omitting *et in*
thesauro reposuerat, which MS.
Reg. 13 D. 5 has.

² *compressa*] expressa, O.

MS. Reg. 13 D. 5. autem omnes qui aderant fornicatores affligebantur tormentis, A.D. 1206.
quæ pro sui suppliciorum immanitate scriptori silentium imponunt.

Legend of
Thurhill's
vision of
purgatory.

De detractoribus.

Inter alios quoque miseros, duo de collegio detractorum in medium sunt adducti. Quorum ora ad auriculas usque distorto dehiscentes, versis ad invicem vultibus, torvis sese oculis perstringebant. Apposita autem sunt duo capita cujusdam, hastæ ardentis in ore utriusque; quam commasticantes ac ore distorto corroderentes, celeriter ad medietatem hastæ appropinquantes pervenerunt; sicque sese mutuo laniantes, vultum suum totum masticando cruentabant.

De furibus et incendiariis.

Adducti sunt inter cæteros fures, incendiarii, et sacrorum violatores locorum; qui a ministris tartareis positi sunt super rotas ferreas et ignitas, aculeis sudibusque affixas, quæ ex nimia succensione imbrem igneum scintillabant. Super has itaque miseri volutati cruciatum horrificum perferebant.

De mercatoribus.

Affuit huic ludibrio mercator cum stateris suis et ponderibus dolosis, necnon et illi qui pannos novos in tentoriis ita vehementer trahendo in longum distendunt et latum ut fila rumpantur et scissura fiat; scissurasque subtiliter consuantes, pannos illos in locis vendunt subobscuris. Isti de sedibus truculenter evulsi, scelerum suorum gestus priores ad ignominiam et poenarum aggravationem iterare cogebantur, et tandem, sicut diximus de superioribus, a dæmonibus torquebantur.

De puteo gehennali et caldariis pœnalibus.

Vidit præterea eductus ille secus introitum inferni inferioris quasi quatuor plateas, quarum prima innumeras fornaces habebat et caldarias amplas et latas, pice ferventi et aliis liquaminibus ad summum usque repletas. In singulis autem animæ congestæ acriter bulliebant, quarum capita velut nigrorum piscium in ferventi liquamine, ex vi ebullitionis, nunc sursum præminebant, nunc deorsum ruebant. Secunda platea similiter caldarias habebat, sed nive et rigida glacie refertas, in quibus animæ horrido frigore et cruciatu intolerabili torquebantur. Caldariæ vero, quæ in platea tertia erant, aqua sulphurea

A.D. 1206, bullienti et cæteris rebus quæ foetorem emittere solent cum MS. Reg. Legend of fumo foetido repletæ erant, in quibus animæ in foetore libi- 13 D. 5. Thurchill's dinis vitam finientes specialiter torquebantur. Quarta vero vision of platea habebat caldarias aqua salsissima et nigerrima plenas; purgatory. cujus aquæ austeritas ex sua salsedine quodlibet lignum in illa demersum confestim decoriaret. In his autem caldariis multitudine peccatorum, homicidarum, furum, raptorum, veneficarum mulierum, et divitum qui homines suos injustis exactionibus opprimebant, indesinenter bulliebant; quos ministri iniquitatis undique astantes cum furcis ferreis candentibus, ne liquaminum ardorem effugerent, introrsum comprimebant. Illi autem qui in¹ ferventi liquore per dies septem bullierant, die octava in frigus illud horridum, quod in secunda platea erat, deponebantur; et e converso, illi qui afflicti fuerant in frigore, ponebantur in liquamine bullienti. Similiter, qui in aqua salsa bullierant, in foetoribus torquebantur. Has vero mutationum vicissitudines per octo dies semper observabant.

De basilica in monte gaudii sita et de suffragiis animarum.

His² itaque inspectis, illucescente jam Dominicæ diei aurora, Sancti memorati cum viro educto perrexerunt ad montem gaudii per ignem purgatorii et per stagnum ac pontem aculeatum, donec pervenerunt ad atrium quod erat in parte occidentali templi prædicti, quod situm erat in monte. Eratque ibi porta quædam speciosa et ampla semper patens, per quam inducebantur a Sancto Michael e animæ ex toto candidatæ. In hoc enim atrio congregabantur animæ expiatæ, sub magno expectationis desiderio felicem illius introitum præstolantes. In australi quoque plaga templi exterius perspexit eductus ille animas infinitas, quæ omnes versis vultibus ad basilicam cum magnæ fatigationis expectatione suffragia viventium desiderabant amicorum, per quæ basilicæ illius adipisci introitum mererentur. Et quanto specialius juvabantur, tanto basilicæ vicinior adhæreba[n]t. In hoc loco multos de notis suis recognovit, necnon et omnes illos quorum notitiam in sæculo habuerat vel exilem. Sanctus vero Michael de singulis animabus, quas ibi cernebat vir ille eductus, intimabat quot missis³ unaquæque anima potuit liberari et ad templi ingressum admitti. Animæ quoque, quæ ibidem expectabant ingressum, nulla poenaltate afficiebantur, nisi quod præstola-

f. 26.

¹ O. W. ins. *hoc*. It is not in Reg. 13 D. 5.

² This portion is considerably abridged.

³ *missis*] so Reg. 13 D. 5; missarum, B. O. W.

MS. Reg.
13 D. 5.

bantur aliquod speciale suffragium amicorum. Veruntamen omnes animæ, quæ ibi subsistebant, per generalia universalis ecclesiæ suffragia de die in diem ad basilicæ introitum appropinquant.

A.D. 1206.

Legend of
Thurchill's
vision of
purgatory.

De diversis mansionibus basilicæ memoratæ.

Vir autem ille, a Sancto Michaelē introductus in templum, conspexit ibi multos utriusque sexus, quos in sæculo viderat, candidos, qui omnes templum conscenderant¹ et magnæ felicitatis gaudio fruebantur. Et quanto magis per gradus templi versus orientem animæ conscenderant,¹ tanto candidiores et nitidiores fiebant. Multæ mansiones præclarissimæ in illa magna visebantur basilica, in quibus justorum animæ nive candidiores mansitabant, quorum vultus et coronæ velut lux aurea rutilabant. Singulis diebus certis horis cantica de cælis audiunt; velut si concordī melodia omnia musicorum genera concreparent, quæ ita omnes templum inhabitantes suavi quadam dulcedine demulcet ac refovet, velut si omnium reficerentur delitiis ferculorum. Illæ vero, quæ exterius in atriis basilicæ consistebant, nullum de hoc cælesti concentu sonum merebantur audire. Hic autem plerique sanctorum quasi propria habebant domicilia, ubi [suos]² specialiter sibi post Deum in aliquo famulantes feliciter recipiebant, eos postmodum præsentaturi ante conspectum Dei.

De paradiso et Adam primo parente.

Divertentes autem ad plagam templi prædicti orientalem, pervenerunt ad locum amœnissimum herbarum florumque varietate splendidum, arborum fructuumque fragrantia refertum, ubi conspexit eductus ille fontem lucidissimum, qui ex se quatuor rivulos diversi liquoris et coloris emittebat. Super hunc fontem erat arbor pulcherrima, miræ magnitudinis et immensæ proceritatis, quæ omnigenum abundantia fructuum ac specierum redolentia affluebat. Sub hac arbore prope fontem requiescebat homo quidam venustæ formæ ac gigantæi corporis, qui a pedibus usque ad pectus indutus erat quodam vestimento varii coloris et miræ pulcritudine contexto. Ex uno oculo ridere et lugere ex altero videbatur. "Hic," inquit Sanctus Michael, "est primus parens generis humani Adam; qui per oculum ridentem innuit lætitiā, quam habet de filiis suorum salvandorum ineffabili glorificatione; et per

¹ *conscenderant*] *ascenderant*, O. | ² *suos*] from Reg. 13. D. 5.
W.

A.D. 1206. " alium lacrimantem denunciat tristitiam, quam habet de quo- MS. Reg.
 Legend of " rundam filiorum suorum reprobatione et¹ justo Dei iudicio 13 D. 5.
 Thurehill's " damnandorum. Vestimentum quo tegitur, sed nondum ex
 visiono " toto, stola est immortalitatis et vestis gloriæ, qua in pri-
 purgatory. " maria prævaricatione fuerat spoliatus. Nam ab Abel justo
 " filio suo usque nunc coepit hanc vestem recuperare, per
 " totam filiorum suorum justorum successionem. Et sicut
 " variis virtutibus enituerunt electi, ita hæc vestis colore vario
 " picturatur. Cum vero completus fuerit electorum numerus
 " filiorum, tunc Adam ex toto stola immortalitatis et gloriæ
 " vestietur; et sic mundus finem sortietur."

Ut vir ille eductus ad corpus suum redierit.

Ex hoc tandem loco paululum progredientes, pervenerunt ad portam quandam speciosissimam, gemmis ornatam et lapidibus pretiosis. Murus per girum quasi aureus rutilabat. Statim ut portam intraverunt, apparuit templum quoddam aureum multo magnificentius priori in omni pulcritudine, suavitatis dulcedine, et luminis choruscantis splendore, ita ut loca prius visa nullius amoenitatis reputarentur ad istius loci respectum. Cumque templum hoc introissent, conspexit a latere ædiculam quandam mirabili decore refulgentem, in qua residebant tres virgines inedicibili pulcritudine choruscantes. Hæ autem, sicut ab archangelo edoctus est, [erant] Sancta Katerina, Sancta Margareta, et Sancta Ositha. Quarum pulchritudinem cum admirando contemplaretur, Sanctus Michael ait Sancto Juliano; " Reduc " festinanter ad corpus suum virum hunc; quia nisi citius " reductus fuerit, aqua frigida, quam in os ejus astantes inicere " moliuntur, ipsum ex toto suffocabit." Et his dictis con- This is
 tinuo, quo ordine nesciens, ad corpus reductus in stratu suo part of the
 resedit. Jacuerat autem in stratu suo, quasi in excessu mentis, chapter im-
 duobus diebus cum totidem noctibus, id est ab hora vespertina, mediately
 sextæ feriæ, usque ad vesperam Dominicæ diei sequentis, following
 velut the preface
 gravi sopore depressus. Mane siquidem facto, ad ecclesiam in MS. Reg.
 properabat; et post missæ celebrationem sollicitabat eum pres- 13 D. 5.
 byter cum aliis parrochianis, qui illum velut exanimem paulo (f. 46.)
 ante viderant, ut ea quæ sibi revelata fuerant illis intimaret. Ille vero præ nimia simplicitate visionem referre dissimulabat, donec nocte sequenti Sanctus Julianus apparens ei præcepit ut omnia quæ viderat revelet; quia ad hoc eductus fuerat, ut ea quæ audierat et² viderat publicaret. Qui jussis sancti obtemperans, in die Omnium Sanctorum et deinceps visionem

¹ et iudicio] Added by Wendover. | ² et viderat] om. O. W.

MS. Reg. 13 D. 5. constanter et aperte lingua Anglica [enarravit],¹ cunctis audi- A.D. 1206.
entibus et admirantibus insolitam viri eloquentiam, cum antea Legend of
præ nimia simplicitate rusticanus semper extiterit et elinguis. Turchill's
Nec prius destitit ab inspectæ visionis narratione, donec multos vision of
ad lamenta et gravia suspiria commovit. o-H-o. purgatory.

*Ut Gaufridus Eboracensis archiepiscopus exilium subierit.*²

Anno gratiæ mccvii. Johannes rex celebravit Natale Do- John at
mini apud Wintoniam, præsentibus magnatibus regni. Deinde Winches-
in Purificatione beatæ Mariæ cepit per totam Angliam ter- ter.
tiam decimam partem ex omnibus mobilibus et rebus aliis, His tax
tam de laicis quam viris ecclesiasticis et prælatis, cunctis mur- opposed by
muranibus sed contradicere non audentibus. Solus Gaufridus archbishop
archiepiscopus Eboracensis non consentiens, sed plane contra- Geoffrey.
dicens, elanculo recessit ab Anglia; et in recessu suo omnes, Nota con-
specialiter qui in archiepiscopatu Eboracensi hanc rapinam suetam ex-
facerent, et in genere universos ecclesiæ sive rerum ecclesi- torsionem
asticarum invasores, anathematis sententia innodavit. Eadem pecuniæ et
tempestate circa noctem mediam ventus vehemens et repen- amoris suo-
tinus superveniens ædificia diruit, arbores prostravit, oves et rum natu-
armenta exaggeratis nivibus sexto kalendas Februarii interire ralium
coegit. Eodem anno imperator Otho venit in Angliam; et amissionem.
habito colloquio cum rege avunculo suo, rediit in terram suam, Tempest.
acceptis a rege prædicto quinque milibus marcis argenti. Jan. 27.
The empe-
ror Otho in
England.

De ordine Minorum.

Sub his diebus Prædicatores, qui appellati sunt Minores,³ Order of
favente Papa Innocentio, subito emergentes terram repleve- the Mino-
runt; habitantes in urbibus et civitatibus deni et septeni, nihil rites.
omnino possidentes, de evangelio viventes, in victu et vestitu Nota de
paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, primitiva
maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt. Diebus paupertate
autem Dominicis et festivis, de suis habitaculis exeuntes, et vite ex-
prædicaverunt in ecclesiis parrochialibus Evangelium verbi; edentes cellentia
et bibentes quæ apud illos erant, quibus officium prædicationis fratrum
impendebat.⁴ Qui in rerum cælestium contemplatione tanto Minorum.
perspicaciores sunt inventi, quanto a rebus præsentis sæculi S.Luc.x.7.
et carnalibus deliciis comprobantur alieni. Nullum genus ali- f. 26 b.

¹ The verb which is omitted in all the MSS. is from MS. 13 Reg.D. 5. This adds "coram Osberto de Longo Campo, domino ejusdem villæ, et uxore ejus." (f. 46.)

² subierit] suberit, B.

³ In the margin is a portrait of a Minorite.

⁴ impendebat] impendebant, O. W.

A.D. 1207. menti penes eos usque in crastinum reservatur, ut paupertas spiritus, quæ viget in mente, actu sicut et habitu omnibus innotescat.

Litteræ¹ Papales.

Letter of
Innocent
III. to
John, [an
error for
Richard]
sending
him four
rings.

Sub eisdem diebus, Innocentius Papa cupiens in proposito suo regem J[ohannem] habere favorabilem, quia cognoverat eundem J[ohannem] cupidum esse et diligentem inquisitorem et adquisitorem gemmarum pretiosarum, misit ei hanc epistolam cum tali xenio, quod in eadem potest perpendi.

“ Innocentius² Papa tertius J[ohanni] regi Anglorum,
“ etc. Inter opes terrenas, quas mortalis oculus con-
“ cupiscit et quasi cariora desiderat, aurum obrizum et
“ lapides pretiosos principatum credimus obtinere. Licet
“ autem his aliisque divitiis vestra regalis abundet ex-
“ cellentia, in signum tamen dilectionis et gratiæ qua-
“ tuor anulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis
“ tuæ magnitudini destinamus. In quibus te volumus
“ specialiter intelligere formam, numerum, materiam, et
“ colorem, ut mysterium potius quam donum attendas.
“ Rotunditas enim æternitatem signat, quæ initio caret
“ et fine. Habet ergo regalis discretio quod in forma
“ requirat, ut de terrenis transeat ad cælestia, de
“ temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius au-
“ tem, qui numerus est quadratus, constantiam mentis
“ signat, quæ nec deprimi debet in adversis, nec³ pro-
“ speris elevari; quod tunc laudabiliter adimplebit,
“ cum quatuor virtutibus principalibus fuerit ordinata,
“ videlicet justitia, fortitudine, prudentia, temperantia.
“ Intelligas ergo in primo justitiam quam exerceas

Innocentii
III. Epistol.
i. 206.
(Migne,
ccxiv. col.
179.)

¹ This follows the next two chapters in C.

² This letter was addressed to Richard, not to John. It is dated Rom. iv. Kal. Jun. 1198. Paris must have guessed at its date, and added the notices at the beginning

and end to justify its insertion here. See Potthast, *Regesta Pont. Rom.* p. 22. Richard's answer will be found in Innocent's *Regist. de negotio Rom. Imp. No. iv.* (Migne, ccxvi. col. 1000.)

³ C. ins. in.

" in judiciis, in secundo fortitudinem quam exhibeas A.D. 1207.
 " in adversis, in tertio prudentiam quam observes in
 " dubiis, in quarto temperantiam quam in prosperis
 " non dimittas. Per aurum vero sapientia designatur;
 " quia sicut aurum præminet metallis universis, sic
 " sapientia donis omnibus antecellit, propheta testante;
 " *Requiescit super eum spiritus sapientie*, etc. Nihil Isa. xi. 2.
 " est autem quod regem magis oportet habere. Unde
 " rex ille pacificus Salomon solam a Deo sapientiam
 " postulavit, ut populum sibi commissum perinde sciret¹
 " gubernare. Porro smaragdi viriditas fidem, saphiri
 " serenitas spem, granati rubicunditas caritatem, topazii
 " claritas operationem bonam signat; de qua Dominus,
 " *Luceat lux vestra*. Habes igitur in smaragdo quod S. Matt. v.
 " credas, in saphiro quod speres, in granato quod¹⁶
 " diligas, in topazio quod exerceas, ut *de virtute in Ps. lxxxiii.*
 " *virtutem ascendas, donec Deum deorum videas in*⁸
 " *Syon.*"

Hæc autem cum ad regis præsentiam pervenissent,
 primo gratanter ei complacuerunt, sed post non multos
 dies subsequentes, aurum obrizum in scoriam et de-
 risum, gemmæ in gemitus, amor in rancorem, sicut
 sequens sermo declarabit, sunt flebiliter commutata.

*De cassatione electionum episcopi Norwicensis et supprioris
 Cantuariensis.*

Circa dies istos steterunt Romæ coram domino Papa mo- The two
 nachi Cantuariensis ecclesie, turpem admodum causam ad elections to
 invicem agitantes. Nam quædam pars eorum per literas con- the see of
 ventus de rato præsentaverunt Reginaldum suppriorem Cantua- Canterbury
 riensem, sicut multotiens fecerant, electum ad archiepiscopatum, quashed by
 instantius postulantes ut ejus electio confirmaretur, the Pope.
 Altera
 vero pars eorundem monachorum, per literas similiter de rato,
 præsentaverunt Johannem episcopum Norwicensem, multis
 rationibus ostendentes electionem de suppriori nullam esse;
 tum quia facta erat de nocte et sine solennitate et assensu
 regio, tum quia a majori et saniori parte conventus non fuerat

¹ *sciret*] scire, B. It is corrected in C.

A.D. 1207. celebrata. Sicque his rationibus propositis petierunt, ut illa electio confirmaretur, quæ clara luce diei, rege præsentē et consentiente, cum testibus idoneis extitit celebrata. His auditis et perspicaciter intellectis, procurator supprioris allegavit secundam electionem irritam esse et inanem; quia qualiscunque prima esset electio, sive justa sive injusta, debuerat prima cassari, antequam secunda celebraretur electio; unde constanter postulabat ut prima electio rata haberetur. Denique post longas hinc et inde disceptationes, cum dominus Papa intellexisset partes in unicam personam non posse convenire, atque utramque electionem vitiose et non secundum sacrorum canonum sanctiones celebratam fuisse, de consilio cardinalium suorum ambas cassavit, partibus distractione Apostolica interdicens, et per sententiam diffinitivam statuens, ne de cætero ad archiepiscopatus honorem alteruter electorum aspires.

Summa brevis.

The result of the whole, that the monks elect Stephen Langton archbishop. Hæc fuit causa et seminarium erroris. Rex posuerat verbum suum in ore duodecim monachorum Cantuariensium, ut quemcunque eligerent ipse acceptaret. Convenerat autem inter regem et eos, præstito jramento et fidei interpositione, quod nullo modo alium quam Johannem episcopum Norwicensem eligerent. Habebant etiam super his regis literas. Sed ipsi monachi, postquam intellexerunt electionem dicti J[ohannis] Papæ nimis displicere et cassari, suggerentibus cardinalibus et etiam domino Papa et affirmantibus, licere eis quemcunque vellent eligere, ut secure electionem celebrarent, si strenuum et præcipue Anglicum eligerent, elegerunt per consilium Papæ magistrum Stephanum de Langetune cardinalem, quo non erat major in curia, immo nec ei par in moribus et scientia. Ex tunc igitur non potuit ei Papa in multiformi tribulatione deesse.

De promotione et consecratione magistri Stephani de Langetune.

Account of his election and consecration. Cassatis itaque electionibus memoratis, dominus Papa nolens diutius sustinere ut gregi Dominico cura deesset pastoralis, persuasit monachis Cantuariensibus, qui procuratores coram eo constituti fuerant pro negotio ecclesiæ Cantuariensis, ut

eligerent magistrum Stephanum de Langetune presbyterum A.D. 1207. cardinalem, virum in literali scientia eruditum, discretum, et moribus ornatum; asserens ipsius promotionem tam ipsi regi quam universæ Anglicanæ ecclesiæ plurimum profuturam. Monachi vero ad hæc respondentes asserebant sibi non licere præter consensum regium et sui conventus canonicam electionem [in¹ persona qualibet consentire vel sine illis electionem] celebrare. At Papa, quasi rapiens verbum ex ore ipsorum dixit, "Sciatis," inquit, "vos plenariam habere in ecclesia Cantuariensi potestatem; nec etiam super electionibus apud sedem Apostolicam celebratis solet assensus principum expectari. Unde vobis qui tot et tales estis, quod plene sufficitis ad istam electionem, in virtute obedientiæ et sub pœna anathematis præcipimus, ut illum in archiepiscopum eligatis, quem² nos damus vobis in patrem et pastorem animarum vestrarum." Monachi quoque excommunicationis sententiam incurrere metuentes, licet inviti et cum murmuratione, assensum tamen præbuerunt. Solus ex omnibus monachis, magister Helyas de Brantefeld, qui pro parte regis et episcopi Norwicensis advenerat, noluit consentire. Cæteri autem omnes cum hymno *Te Deum laudamus* electum memoratum ad altare detulerunt. Deinde decimo quinto kalendas Julii civitate Viterbii a Papa præfato munus consecrationis suscepit. Viterbo, 17 June.

Ut Papa Innocentius literas miserit ad regem Anglorum, exhortans ut reciperet Stephanum de Langetuna in archiepiscopum jam consecratum.

His ita gestis, Papa Innocentius regi Anglorum literas direxit, exhortans humiliter et devote, ut magistrum Stephanum de Langetune, Sancti Grisogoni presbyterum cardinalem, ad archiepiscopatum Cantuariensem canonicè electum, benigne susciperet; utpote³ qui de regno suo originem ducens, non solum in sæcularium scientia literarum magistri nomen promeruit, sed etiam doctor esse in theologicis disciplinis. Et cum præcipue vita ipsius et mores scientiæ magnitudinem excedant, ejus persona tam animæ suæ quam corpori erit non mediocriter profutura. Denique cum multis in hunc modum verbis tam blandis quam persuasoriis regem ad consensum inducere perstitisset, priori⁴ et monachis Cantuariensibus per literas in virtute obedientiæ præcepit, ut archiepiscopum jam dictum in

Innocent III. writes to John, announcing the election of Stephen Langton. See the letter among Innocent's letters, ix. 206 (Migne, ccxv. col. 1044).

¹ These words are from O. W.

² O. W. ins. *et*.

³ *utpote*] So the letter of Innocent, col. 1046 D.; *et*, MSS.

⁴ John Sittingbourne.

A.D. 1207. pastorem suscipere, eique in temporalibus simul et spiritua-
Ecce dis- libus humiliter obedirent. Cumque tandem literæ domini
cordia. Papæ ad regis Anglorum notitiam pervenissent, iratus est
 Anger of vehementer de promotione magistri Stephani, pariter et Nor-
 John. wicensis episcopi cassatione; crimenque proditiōis in mona-
 chos Cantuarienses refundere satagebat. Dixit enim quod in
 præjudicium suæ libertatis sine ipsius licentia suppriorum
 suum elegerant, et postmodum, ut quod male gesserant quasi
 sibi satisfaciendo palliarent, elegerunt episcopum Norwicensem;
 et pecuniam de fisco accipientes ad itineris expensas, ut elec-
 tionem de episcopo memorato factam apud sedem Apostolicam
 impetrarent confirmari, in cumulum iniquitatis suæ elegerunt
 ibi Stephanum de Langetune inimicum suum publicum, eum-
 que fecerunt in archiepiscopum consecrari. Ob hanc quoque
 causam idem rex in furorem, versus et indignationem, misit
 Fulconem de Cantelu et Henricum de Cornhelle, milites
 crudelissimos et humanitatis ignaros, cum ministris armatis, ut
 monachos Cantuarienses, sicut crimine læsæ majestatis reos,
 a regno Angliæ expellerent vel sententia capitali condemna-
 rent. Illi autem mandatum domni sui non segniter exequen-
 tes, Cantuariam sunt profecti, et nudatis ensibus monasterium
 ingressi, voce furiosa priori et monachis ex parte regis præ-
 ceperunt, ut, velut proditores regis majestatis, incontinenti
 de regno Angliæ exirent. Et si hoc facere noluissent, affir-
 maverunt cum juramento, quod ipsi, injecto igne tam in
 ipso monasterio quam in aliis officinis, omnes illos cum ipsis
 ædificiis concremarent.

The Can-
 terbury
 monks
 expelled.

Ut monachi Cantuarienses exierunt ab Anglia in exilium.

The monks , Monachi vero nimis inconsulte agentes, sine violentia et
 leave Eng- omni manuum injectione recesserunt omnes, præter tredecim
 land, and valitudinarios, qui in domo infirmorum jacentes incedere
 are re- non valebant. Et protinus trajecti in Flandriam, in abbatia
 ceived at Sancti Bertini honorifice recepti sunt et in aliis monasteriis
 in S. Bertin's transmarinis. Deinde jubente rege, substituti sunt in ecclesia
 in Flan- Cantuariensi monachi quidam de Sancto Augustino ad mini-
 ders. strandum ibidem, Fulcone præfato procurante, immo omnia
 bona eorundem monachorum distrahente et confiscante, terris
 tam archiepiscopi quam monachorum remanentibus incultis.
 f. 27. Exierunt autem monachi sæpe dicti de monasterio suo in
 exilium [pridie¹ idus Julii].

¹ These words are from O. W.

Ut rex Anglorum literas comminatorias ad Papam miserit. A.D. 1207.

Exclusis hoc ordine monachis Cantuariensibus, rex Anglorum Johannes ad Papam nuncios cum literis direxit, in quibus expresse et quasi comminando ipsum arguebat, quod, electione Norwicensis episcopi turpiter repulsa, Stephanum quendam de Langetuna, sibi penitus ignotum et in regno Francorum inter hostes suos publicos diutissime conversatum, fecerat in Cantuariensem archiepiscopum consecrari. Et quod magis in præjudicium et subversionem libertatum ad coronam suam spectantium redundat, ipsius consensu a monachis qui illum postulasse debuerant non rite requisito, eundem Stephanum temere promovere præsumpsit. Unde asserebat se sufficienter admirari non posse, quod tam ipse Papa quam universa curia Romana ad memoriam non reducant, in quantum ejus dilectio Romanæ sedi fuerit hactenus necessaria; in hoc rationis oculum non figentes, quod uberiores sibi fructus proveniant de regno suo Angliæ, quam de omnibus regionibus citra Alpes constitutis. Addidit insuper, quod pro libertatibus coronæ suæ stabit, si necesse fuerit, usque ad mortem; immutabiliter affirmans se non¹ posse ab electione simul et promotione Norwicensis episcopi, quem sibi utilem intelligit, revocari. Tandem negotii summam in hoc conclusit, quod si de præmissis non fuerit exanditus, omnibus Romam petere volentibus maris semitas angustabit; ne,² terra sua divitiis evacuata, ipse minus ad hostes ab ea depellendos sufficiat. Et cum archiepiscopi, episcopi, et alii ecclesiarum prælati, tam de regno Angliæ quam aliarum terrarum suarum, in omnium scientiarum plenitudine sufficienter abundant, si necessitas coegerit, extra terras suas justitiam vel judicium ab alienigenis non emendicabit.

Cumque hæc omnia ad domni Papæ audientiam per regis nuncios penetrassent, regi Anglorum scripsit in hæc verba:

Rescriptum Domni Papæ ad regem Anglorum.

“Innocentius³ episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio, J[ohanni] illustri Anglorum regi, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum super negotio Cantuariensis ecclesiæ nos tibi scripserimus, humiliter, diligenter, benigne exhortando et rogando, tu nobis, ut salva pace tua loquar,

¹ B. repeats *non*.

² *ne*] om. W.

³ This letter is only known from this source. See Potthast. *Regest. Pont. Rom.* p. 264.

Letter of
John to
the Pope
on the
election.

Histhreats.

in answer.

A.D. 1207. "rescripsisti quasi comminando et exprobrando, contuma-
 Answer of "citer et proterve; et cum nos tibi supra jus deferre cure-
 Innocent "mus, tu nobis secundum jus deferre non curas, minus quam
 III. to "deceret attendens; quod si tua nobis devotio plurimum sit
 John. "necessaria, nostra tamen tibi non parum est oportuna.
 "Cumque nos in tali casu tantum honorem nulli principum
 "detulerimus quantum tibi, tu nostro tantum derogare atten-
 "dis honori, quantum in simili casu nullus principum dero-
 "gare præsumpsit; quasdam frivolas occasiones prætendens,
 "quibus asseris quod electioni de dilecto filio nostro magistro
 "Stephano titulo Sancti Grisogoni presbytero cardinali, a
 "monachis Cantuariensibus celebratæ, non potes præstare
 "consensum; quia videlicet inter tuos conversatus est inimi-
 "cos, et persona ejus est tibi prorsus ignota. Porro juxta
 Prov i. 17. "proverbium Salomonis, *Frustra jaciuntur rete ante oculos*
 "pe[n]natorum,¹ cum intelligamus illud ei non esse imputan-
 "dum a[d culpam, sed ad gloriam] potius ascribendum,
 "quod, P[arisi]us diu vacans li[beralibus studiis, in tantum
 "profecerit, ut meruerit esse doctor, non solum in liberalibus
 "facultatibus, verum etiam in theologicis disciplinis, ac si
 "per hoc, cum vita concordet doctrinæ, dignus est habitus
 "præbendam Parisiensem optinere. Unde mirabile gerimus,
 "si vir tanti nominis, de tuo regno ducens originem, tibi
 "potuit esse saltem quoad famam ignotus; præsertim cum
 "ter scripsisses illi, postquam a nobis extitit in cardinalem
 "promotus, quod, licet disposueris eum ad tuæ familiaritatis
 "obsequium evocare, gaudebas tamen quod ad majus erat
 "officium sullimatus. Sed illud potius attendere te decuis-
 "set, quod in terra tua natus est, de parentibus tibi fide-
 "libus ac devotis, quodque in Eboracensi ecclesia fuerat
 "præbendatus, quæ longe major et dignior quam Parisia-
 "censis existit. Unde non solum ratione carnis et sanguinis,
 "verum etiam optentu ecclesiastici beneficii et officii, te ac
 "regnum tuum affectu sincero diligere comprobatur. Nuncii
 "vero tui causam nobis aliam expresserunt, quare non præ-
 "stitisti ejus electioni consensum; quia videlicet nunquam
 "fuerat requisitus ab illis, qui eum a te debuerunt postulare,
 "asserentes, quod literæ illæ, quibus mandavimus ut super
 "hoc negotio procuratores ad nos idoneos destinares, ad te
 "minime pervenerunt; et monachi Cantuarienses, quamvis
 "pro aliis negotiis ad tuam præsentiam accessissent, pro pos-
 "tulando tamen consensu nec literas nec nuncios direxerunt.
 "Unde idem nuncii cum multa nobis instantia supplicarunt,

¹ The MS. is injured here.

" quatinus, ex quo nobis complacuit hanc tibi honorificentiam A.D. 1207.
 " reservare, ut monachi Cantuarienses regium postularent Answer of
 " assensum, quoniam hoc factum non erat, dilationem con- Innocent
 " gruam concedere dignaremur, infra quam posset id fieri, III. to
 " ne juri tuo contingeret derogari; contra personam electi John.
 " quiddam ad ultimum proponentes, quod cum manifeste sit
 " factum, ostium oris claudere debuissent; præsertim cum si
 " verum esset, promotionem ejus jam impedire non posset.¹
 " Licet autem super electionibus apud sedem Apostolicam
 " celebratis non consueverit assensus principum² expectari,
 " duo tamen monachi fuerunt specialiter deputati, ut ad te
 " pro requirendo assensu venirent, qui apud Ydivoriam³ fue-
 " runt retenti, ut injunctum sibi mandatum exequi non vale-
 " rent; et præfatæ literæ de procuratoribus ad nostram præ-
 " sentiam destinandis tuis fuerunt nunciis assignatæ, ut eas
 " tibi fideliter præsentarent. Nos quoque, qui super eandem
 " ecclesiam Cantuariensem plenitudinem potestatis habemus,
 " regium super hoc dignati sumus implorare favorem. Et cursor
 " noster qui Apostolicas tibi literas præsentavit, literas quoque
 " prioris ac monachorum, qui ex mandato totius capituli
 " Cantuariensis celebraverant electionem memoratam, super
 " assensu petendo regiæ sullimitati porrexit. Ideoque non
 " vidimus oportere denuo post hæc omnia regium postulare
 " consensum; sed illud agere disposuimus, non declinantes ad
 " dexteram vel ad sinistram, quod sanctorum patrum canonicæ
 " sanctiones statuunt faciendum; ut videlicet nihil moræ vel
 " difficultatis rectis dispositionibus auferatur, ne gregi Domi-
 " nico diu desit cura pastoralis. Quocirca nil⁴ discretionis tuæ
 " vel regali prudentiæ suggeratur a quoquam, quod aliqua-
 " tenus valeat a consummatione hujus officii revocari, quo-
 " niam, [cum] absque vi et dolo canonica sit electio de persona
 " idonea concorditer celebrata, sine damno famæ et periculo
 " conscientiæ differre [eam] non possemus. Tu ergo, fili caris-
 " sime, cujus honori supra jus deferre curavimus,⁵ secundum jus f. 27 b.
 " nostro studeatis honori deferre, ut gratiam divinam et nos-
 " tram uberius merearis; ne forte, si secus egeris, in eam te
 " difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri;
 " cum tandem oporteat Eum vincere, Cui flectitur omne genu Philipp. ii.
 " celestium, terrestrium, et infernorum, Cujus nos vices in¹⁰
 " terris, licet immeriti, exercemus. Ne igitur eorum consiliis

¹ posset] possent, O. W.

² principum] principis, W.

³ Ydivoriam] Probably meant for
Dover.

⁴ nil] vel, B.

⁵ curavimus . . deferre] om. O.

W. has studeas for studeatis.

A.D. 1207. "adquiescas, qui tuam semper turbationem desiderant, ut
 Answer of "melius possint in aqua turbida piscari; sed nostro beneplacito
 Innocent "te committas, quod utique tibi cedet ad laudem et gloriam
 III. to "et honorem. Quia non esset tibi tutum in hac causa Deo
 John. "et ecclesiæ repugnare, pro qua beatus martyr et pontifex
 "gloriosus Thomas sanguinem suum recenter effudit; præ-
 "sertim ex quo pater et frater tui claræ memoriæ, tunc
 "reges Anglorum, in manibus legatorum Apostolicæ sedis
 "illam pravam consuetudinem abjurarunt. Nos autem, si
 "nobis humiliter adquieveris, sufficienter tibi et tuis providere
 "curabimus, ne super hoc valeat vobis aliquod præjudicium
 "generari. Data Laterani, pontificatus nostri anno decimo."

Death of Circa illos dies obiit Simon Cicestrensis episcopus, MS. Cott.
 Simon, confiscatis omnibus bonis monachorum Cantuariensium, Faust. A. 8,
 bishop of die translationis sancti Swithuni. Galfridus vero archi- f. 137.
 Chichester, episcopus Eboracensis transfugit clam, nolens consentire (Not in
 15 July. MS. Cott.)
 Archbp. exactioni tertiæ decimæ. Sol eclipsim passus est, ab Id.
 Geoffrey leaves hora sexta¹ usque ad nonam; necnon luna eodem anno (Not in
 England. Eclipse. MS. Cott.)
 Hoc ante. similiter.

Isabel regina peperit filium.

Birth of Eodem anno, in die sancti Remigii, Isabel Anglorum regina Id.
 Henry III., peperit Johanni regi filium suum primogenitum, et vocatus
 October 1. est nomine avi sui, Henricus, litera Dominicali existente (Not in
 G., luna vero undecima, die Lunæ. MS. Cott.)

De eclipsi Lunæ.

John at Anno Domini mcccviii. Rex Johannes celebravit Natale
 Windsor. Domini apud Windleshores, ubi multa militibus suis festiva
 Lunar distribuit indumenta. Ac deinde in crastino Purificationis
 eclipse. beatæ Mariæ luna eclipsim passa est, primo sanguinea² et
 Deaths of postea teterrimi coloris apparens. Eodem tempore Philippus MS. Cott.
 the bishops Dunelmensis et Gaufridus Cestrensis episcopi, humanæ naturæ Faust. A.
 of Durham debitum persolventes, esse corporaliter desierunt. Eodem anno 8, f. 137 b.
 and Lich- Isabel Anglorum regina peperit Johanni regi filium legitimum,
 field. quem vocavit Ricardum.
 Birth of prince
 Richard.

Admonitio domni Papæ facta regi Anglorum.

The bps. of Eodem anno Innocentius Papa, cum regis Anglorum Johan-
 London, nis cor adeo induratum didicerat, quod nec blandis ejus ad-
 Ely, and

¹ sexta] vii., C.

| ² sanguinea] sanguinei, O. W.

monitionibus nec asperis comminationibus adquiesceret, ut A.D. 1208. Stephanum Cantuariensem archiepiscopum recipere vellet, Worcester tactus dolore cordis intrinsecus, Willelmo Londoniensi, Eusta- are directed chio Helyensi, et Malgero Wigornensi episcopis de consilio by the cardinalium suorum dedit in mandatis, ut, accedentes ad Pope to regem memoratum, ipsum pia sollicitudine pro negotio Cantua- threaten riensis ecclesiæ convenirent, salubriter exhortantes in Domino, John with an interdict. quatinus¹ eo pacto se vinci a Deo permetteret, ut victus Deum See the vinceret, Ipsumque, Cui servire regnare est, in sui favorem letter provocaret. Quod si forte ipsum contumacem, sicut hactenus among terdicto concluderent, auctoritate ei Apostolica denunciante, Innocent's quod si per hoc pertinaciam suam non duceret corrigendam, letters, ipse manum adhibere curaret graviolem; cum necesse sit Eum x. 113 vincere, Qui pro salute ecclesiæ sanctæ diabolum et angelos (Migne, ccxv. col. 1208). ejus debellans claustra Tartarea spoliavit. Suffraganeis quo- que Cantuariensis ecclesiæ episcopis aliisque illius diocesis prælatis in virtute obedientiæ per sedis Apostolicæ literas ex- pressit, ut archiepiscopum præfatum in patrem susciperent et pastorem, eique caritate debita obedire curarent.

Ut Anglia sub generali interdicto sit conclusa.²

Londoniensis, Helyensis, atque Wigornensis episcopi, ex The bps. injuncto sibi delegationis officio regem Johannem adeuntes, bring the mandatumque sibi Apostolicum per ordinem exponentes, humi- Pope's liter lacrimisque profusis supplicabant, quatinus, Deum habens John, and præ oculis, archiepiscopum Cantuariensem et monachos ad as he will ecclesiam suam revocaret, honoraret, et eos caritate perfecta not give diligeret, scandalum interdicti evitare curaret; ut per hoc way, pro- retributor meritorum et potentiam sibi multiplicare dignaretur nounce the temporalem, et gloriam post mortem largiretur sine fine man- sentence of suram. Cumque idem episcopi pro ejus salute vellent pro- interdict, trahere sermonem, rex quasi in furiam versus contra dom- March 23. num Papam et ejus cardinales in verba blasphemiarum prorupit; jurans per dentes Dei, quod si ipsi, vel alii quicumque ausu temerario terras suas supponerent interdicto, ipse incontinenti universos Angliæ prælatos, clericos pariter et ordinatos, ad Papam mitteret, et bona eorum omnia confiscaret. Addidit

¹ See Innocent's letter, xi. 221 (Migne, ccxv. coll. 1536, 7).

² In the margin is a picture of a bell with the string hung up so that

it cannot be used, and at the foot of the page the lines,—

“ Mille ducentenis annis octoque
“ peractis,
“ Tollitur Angligenis cultus et
“ ordo sacer.”

A.D. 1208. etiam quod Romanos quoscunque, [sive¹ ipsius Papæ clericos qui in regno Angliæ] sive in quibuscunque terris suis reperiri potuissent, erutis oculis naribusque præcis, Romam destinaret, ut his intersignis a cæteris possent nationibus ibidem discerni. Ipsi insuper episcopis expresse præcepit, quatinus cum summa festinatione a suo conspectu recederent, si suorum corporum vellent scandali discrimina evitare. Recedentes autem episcopi memorati, cum fructum poenitentiae in rege non invenerunt, in Quadragesima sequente executionem sibi a summo pontifice demandatam exequi non verentes, prima die Lunæ in Passione Domini, quæ tunc contigit decimo kalendas Aprilis, sub generali interdicto totam Angliam incluserunt; quod sicut in autentico domni Papæ expressum habetur, non obstantibus privilegiis, ab omnibus est inviolabiliter observatum. Cessaverunt itaque in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem et viaticum in ultima necessitate et baptisma parvulorum. Corpora quoque defunctorum de civitatibus et villis efferebantur, et more canum in bivis et fossatis sine orationibus et sacerdotum ministerio sepeliebantur. Quid plura? Recesserunt latenter ab Anglia Willelmus Londoniensis, Eustachius Elyensis, Malgerus Wigorniensis, Jocelinus Bathoniensis, et Egidius Herefordensis episcopi; satius² arbitantes sævitiam commoti regis ad tempus declinare quam in terra interdicta sine fructu residere.

Five of the bishops leave the country.

Ut rex Johannes ob causam interdicti omnia bona clericorum fecerit confiscari.

The property of the clergy confiscated.

Rex igitur Anglorum, ob causam interdicti mente nimis confusus, misit vicecomites suos et alios iniquitatis ministros in omnes fines Angliæ, præcipiens tam praelatis singulis quam illorum subjectis cum comminatione terrificâ, ut incontinenti a regno exirent, et super hac injuria peterent a Papa sibi justitiam exhiberi. Episcopatus insuper, abbatias, prioratus sub laicorum custodia deputans, universos redditus ecclesiasticos confiscari præcepit. Sed in hoc sibi caute prospiciebant praelati generaliter omnes totius regni, quod de monasteriis suis exire noluerunt, nisi per violentiam expellerentur. Quod cum a regis ministris fuisset compertum, noluerunt alicui ingerere violentiam, sicut nec a rege præceptum habuerunt;

¹ These words are from O. W.

² *satius*] O. is corrected to *sanctius*.

sed bona eorum omnia in usus regis convertentes, victum eis A.D. 1208. et vestitum par[ce ex rebus propriis]¹ ministrabant. Horrea clericorum, rege ju[bente, obserata sunt ubique] et ad commodum fisci distracta. [Presbyterorum et clericorum focariæ² per] totam Angliam a ministris [regis captæ sunt et graviter] ad se redimendum compulsæ. Viri religiosi sive quicunque ordinati, qui itinerantes reperti sunt in via, ab equis suis proiciebantur, spoliabantur, et a satellitibus regis turpiter tractabantur; nec fuit qui eis justitiam exhiberet. Venerunt ea tempestate in confinio Walliæ ad regem ministri cujusdam vicecomitis, ducentes prædonem unum, manibus a tergo vinctis, qui sacerdotem quendam in via spoliaverat et interfecerat, quærentes a rege quid super tali eventu sibi fieri placeret. Quibus incontinenti [rex] respondit, dicens, "Inimicum meum interemit, solvite illum et sinite abire." Parentes quoque archiepiscopi et episcoporum, qui Angliam sub interdicto posuerunt, ubi reperiri potuerunt, jubente rege capiebantur, atque bonis omnibus spoliati in carcerem trudebantur. Inter hæc omnia mala, perendinabant pontifices præfati in partibus transmarinis, omnimodis viventes in deliciis, et sese murum pro domo Domini non opposcentes, secundum Redemptoris sententiam, cum lupum viderunt venientem, dimiserunt oves et fugerunt.

f. 28.

Anecdote of John's rage against the clergy.

S. Joh. x. 12.

Ut rex Anglorum homagia a magnatibus Angliæ acceperit.

Inter hæc et consimilia opera impietatis rex Johannes in se reversus metuebat ne dominus Papa post interdictum manus in eum extenderet graviores, illum nominatim excommunicando, vel magnates Angliæ ab ejus fidelitate absolvendo. Unde regni jura amittere videretur, misit manum militarem ad omnes regni potentes et quos præcipue suspectos habebat, exigens obsides ab eis, quibus posset eos, si forte processu temporis ab ejus fidelitate absolverentur, ad debitum revocare obsequium. Adquieverunt multi regiis jussionibus; et alii filios, alii vero nepotes et carnaliter propinquos nunciis tradiderunt. Venientes tandem [ad W]illelmum de Brause virum nobilem, et obsides ab eo, sicut ab aliis fecerant, exigentes, repagulum contradictionis invenerunt. Matildis, uxor ejusdem Willelmi, procacitate muliebri verbum rapiens ex ore viri, nunciis respondit, "Pueros meos domino vestro regi Johanni non tradam, quia Arthurum nepotem suum, quem honorifice custodisse debueram, non tradam." Speech of Matilda de Brause to John's messengers.

¹ The MS. is injured here.

² focariæ] So C. O. W. The

Hist. Anglor. has "si quæ inventur concubinæ."

A.D. 1208. "erat, turpiter interfecit." Quod verbum cum vir ejus audisset, Job ii. 10. increpavit eam et dixit, "*Quasi una ex stultis mulieribus*" "contra domnum nostrum regem locuta es. Nam si ipsum" "in aliquo offendi, paratus sum et ero domno meo etiam sine" "obsidibus satisfacere, secundum judicium curiæ suæ et baro-
num parium meorum, certo mihi assignato die et loco." Nuncii autem ad regem reversi, cum ei quæ audierant retulissent, rex graviter perturbatus misit milites multos et servientes latenter, qui ipsum Willelmum cum tota familia sua comprehenderent et sibi sub omni festinatione præsentarent. Sed idem Willelmus ab amicis præmunitus cum uxore sua et filiis et propinquis ad Hyberniam aufugit. Eodem anno Philippus dux Suaviæ, qui contra Othonem de imperio contendebat, occiditur. Eodem anno albi monachi, in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum abbatis¹ sui principalis divina celebrare præsumpserunt; sed hæc præsumptio cum ad summi pontificis notitiam pervenisset, ad majorem sui confusionem denuo sunt suspensi.

Flight of W.
de Braose
and his
family to
Ireland.
Death of
Philip of
Suabia.

The Cister-
cians con-
tinue their
services.

Ut rex Anglorum Othoni nepoti suo magnam pecuniam miserit.

John at
Bristol.
He gives
money to
Henry,
duke of
Saxony,
for Otho
IV.

Nota tem-
peramen-
tum in ri-
gore inter-
dicti.
Lodowicus
fit miles.

The exche-
quer re-
moved to
Northamp-
ton.

Anno Domini MCCIX. Rex Anglorum Johannes ad Natale Domini fuit apud Bristollum, et ibi capturam avium per totam Angliam interdixit. Deinde venit in Angliam dux Suaviæ² Henricus ex parte Othonis regis Alemannorum ad regem Anglorum; a quo non modica pecunia ad opus præfati Othonis recepta, repatriare maturavit.

Eodem anno, procurante S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, indultum est ecclesiis conventualibus in Anglia semel in hebdomada celebrare divina. Albi autem monachi hæc privabantur indulgentia, eo quod in principio interdicti cessantes, postmodum ad jussionem sui abbatis principalis, Papa inconsulto, celebrare præsumpserunt. Per idem tempus, Lodowicus, filius Philippi Francorum regis primogenitus et hæres legitimus, apud Compendium³ a patre⁴ cingulo militari donatus est; et centum alii nobiles cum eo. Ad festum quoque sancti Michaelis amotum est scaccarium a Westmonasterio usque Norhamtunam per regem, in odium Londoniensium.

¹ Arnald Amaury, abbat of Cîteaux.

² *Suaviæ*] An error for *Saxonia*. Madden, Hist. Angl. ii. 117, n. 3.

³ Compiègne.

⁴ W. ins. suo.

Ut rex Anglorum cum rege Scotorum fœdus amicitie inierit. A.D. 1209.

Circa dies istos Johannes rex Anglorum, magno exercitu John congregato, versus Scotiam vexilla direxit et arma. Veniens marches autem in provinciam Northanhumbroꝝ ad castellum quod William, Norham appellatur, acies ibidem contra regem Scotorum in- king of struxit ad pugnam. Quod cum regi præfato nunciatum fuisset, Scots. timuit valde impetum ipsius, quem pronum ad omnem sævitiam cognovit; veniensque ei obviam de pace tractare disposuit. Sed rex Anglorum in furorem versus improperavit illi acriter, increpando quod fugitivos suos et hostes publicos in regno suo receptaverat, eisque in sui præjudicium auxilium præstiterat et favorem. Sed cum hæc et alia multa rex Anglorum præfato regi imposuisset, tandem procurantibus utriusque¹ regis amicis, talem concordiam inierunt; quod videlicet rex Scotorum daret Terms regi Anglorum pro bono pacis undecim² milia marcas argenti, of peace et insuper ad majorem securitatem traderet ei duas filias³ suas, between John and in obsidatum, ut per hoc inter eos pax firmior haberetur. William. Recedente itaque Anglorum rege, quarto kalendas Julii, a castello memorato, præcepit per forestas totius Angliæ sepes comburere et fossata complanare, datis frugibus circumquaque bestiis ad devorandum. Deinde cepit homagia de omnibus hominibus libere tenentibus et etiam duodecim annorum pueris totius regni, quos omnes post fidelitatem factam in osculum pacis recepit ac dimisit. Walenses vero, quod ante-actis temporibus fuerat inauditum, apud Wdstoke venientes ad regem, homagia fecerunt ibidem, licet [tam] divitibus quam pauperibus esset onerosum. E[odem] anno⁴ Otho, filius ducis Saxonie et Otho IV. nep[os] regis An[glie], a Papa Innocentio tertio in impera[torem] conse- Romanum] Romæ consecratus est, quarto nonas O[ctobris]. crated emperor.

MS. of
Diceto, 13
Reg. E. 6,
f. 137.

[De clericis] apud Oxoniam suspensis.

Per idem tempus clericus quidam apud Oxoniam, liberalibus Three vacans disciplinis, mulierem quandam casu interfecit; quam clerks hung cum mortuam deprehendisset, per fugam sibi consuluit. Præ- at Oxford,

¹ *utriusque regis*] utrorumque regum, O. W. B. has been altered.

² *undecim*] duodecim, W., though O. has xi. "According to the charter printed in Rymer, the sum "is 15,000 marks." Coxe, Wendo-

³ Margaret, afterwards wife of

Hubert de Burgh, and Isabella, afterwards wife of the earl marshal. Coxe, u. s.

⁴ C. adds here "Henricus dux "Saxonum frater Othonis impera- toris, venit in Angliam," repeated from above.

A.D. 1209. *fectus autem urbis et multi alii accurrentes, cum mulierem
and conse- exanimem invenerunt, coeperunt quærere homicidam illum in
quent dis- hospitio suo, quod cum tribus sociis suis clericis locaverat; et
persion of facti reum non invenientes, ceperunt tres socios ejus clericos
the univer- memoratos et de homicidio penitus nescios, et eos in carcerem
sity. retruserunt. Deinde post dies paucos, rege Anglorum jubente,
in contemptum ecclesiasticæ libertatis, extra villam¹ educti,
suspendio perierunt. Quod cum factum fuisset, recesserunt ab
f. 28 b. Oxonia ad tria milia clericorum, tam magistri quam discipuli,
ita quod nec unus ex omni universitate remansit; quorum
quidam apud Kantebregge, quidam vero apud Radingum libe-
ralibus studiis vacantes, villam Oxoniæ vacuam reliquerunt.
Hugh, Eodem anno Hugo, archidiaconus Wellensis et regis cancella-
archdeacon rius, ad episcopatum Lincolnensem, eodem rege procurante,
of Wells, electus est; qui continuo post factam electionem totius epi-
bishop of scopatus a rege liberam dispositionem accepit.
Lincoln.*

Ut rex Johannes nominatim fuerit excommunicatus.

Excommu- Sub his denique diebus, cum rex Anglorum Johannes jam²
nication of fere per biennium, ut prædictum est, generaliter per totam
John. Angliam persecutionem gravissimam ratione interdicti tam
contra viros ecclesiasticos quam laicos nonnullos infatigabiliter
continuasset, et de correctione simul et satisfactione omnibus
spem omnimodam ademisset, Papa Innocentius ipsius rebel-
lionem diutius inultam dissimulare non potuit. Unde de con-
silio fratrum suorum cardinalium, ad extirpandum radicatus
ecclesiæ scandalum, Londoniensi, Helyensi et Wigorniensi epi-
scopis dedit in mandatis,³ ut regem memoratum nominatim
excommunicatum pronunciarent, et sententiam singulis diebus
Dominicis et festivis in omnibus ecclesiis conventualibus per
totam Angliam solenniter publicantes, ipsum facerent ab
omnibus arctius evitari. Sed cum episcopi jam dicti confra-
tribus suis qui in Anglia remanserant episcopis aliisque eccle-
siarum prælatis publicationem sententiæ auctoritate Apostolica
commisissent, effecti sunt universi metu regio vel favore canes
muti non audentes⁴ latrare. Unde injunctum sibi officium
exequi dissimulantes, in mandatis Apostolicis secundum juris
ordinem minime processerunt. Veruntamen sententia in brevi
facta omnibus notissima in viis et plateis necnon in aliis

¹ villam] urbem, O. W.

² jam] om. W.

³ See the letters of Innocent, xi.

211, 221 (Migne, cexv. coll. 1526, 1535).

⁴ audentes] audientes, O. W.

nominum conventiculis, confabulatione licet secretissima, omnium ora replevit. Inter quos cum die quadam sederet apud Westmonasterium ad scaccarium Gaufridus archidiaconus¹ Norwicensis, regiis intendens negotiis, coepit secretius sermocinari cum sociis suis² assidentibus de sententia in regem lata, dicens non esse tutum viris beneficiatis in obsequio regis excommunicati ulterius immorari. Et his dictis, ad propria non licentia-tus recessit. [Sed cum] post paululum ea quæ facta fuerant ad regis [notitiam perv]enissent, non mediocriter perturbatus misit Willelmum [Taleb]ot militem cum armata manu, qui ipsum archidiaconum comprehensum et vinculis asperrimis constrictum sub carcerali custodia recluserunt; ubi post dies paucos, rege præfato jubente, capa indutus plumbea, tam victualium penuria, quam ipsius capæ ponderositate compressus, migravit ad Dominum.

Murder of
Geoffrey
of Nor-
wich.

De consiliis iniquis magistri Alexandri Nequioris.

Ingessit se hac interdicti tempestate consiliis regiis pseudo-theologus quidam, magister Alexander, dictus Cementarius; qui suis iniquis prædicationibus regem non mediocriter ad crudelitatem commovit. Dixit enim illud generale flagellum Angliæ non ex culpa regis, sed ex subditorum flagitiis provenisse. Affirmavit etiam ipsum regem virgam esse furoris Domini; et ad hoc principem constitutum, ut regat populos aliosque subjectos *in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringat* universos, *ad alligandos potentes in compedibus, et nobiles suos in manicis ferreis*; ad Papam quoque non pertinere de regum sive quorumlibet potentum laica possessione vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis, cum præcipue principi apostolorum Petro nihil a Domino, nisi ecclesiæ tantum ac rerum ecclesiasticarum sit collata potestas. His igitur et his similibus fallaciis regis adeo favorem promeruit, ut plurima a viris religiosis beneficia per ejusdem regis violentiam optineret. Sed cum tandem ipsius perversitas ad summi pontificis aures pervolasset, ipso Papa procurante, bonis ac beneficiis omnibus spoliatus, ad tantam demum miseriam perductus est, ut in habitu pauper-rimo et cultu necessitate compulsus sit panem suum cum dolore ostiatim mendicare.³ Quem videntes multi subsannando dixerunt, "*Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, dum speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in*

The evil
counsels of
Alexander
the Mason.

Ps. ii. 9.
Ps. cxlix. 8.

His subse-
quent fate.

Ps. li. 9.

¹ This Geoffrey of Norwich is confused with Geoffrey de Burgh, archdeacon of Norwich. See below, p. 537, and Annal. Dunst. p. 34.

² *suis*] om. O. W.

³ *mendicare*] mendicaret, W.

A.D. 1209. "vanitate sua. Fiat ergo nunc contra Dominum semper, et
 Ps. cviii. "dispereat de terra memoria ejus, pro eo quod non est recor-
 15, 16. "datus ut faceret misericordiam. Propterea Deus destruet eum
 Ps. li. 7. "in finem, et oratio ejus erit in peccatum, ut eradatur habitatio
 Ps. cviii. 7. "ejus de terra viventium."
 Ps. li. 7.

De consecratione Hugonis Lincolniensis episcopi.

Hugh of Eodem tempore Hugo Lincolniensis electus, impetrata a
 Wells' rege licentia ad partes transfretandi Gallicanas, ut ab archi-
 conse- episcopo¹ Rothomagensi consecrationem acciperet, continuo ut
 crated bp. in Normanniam applicuit, contulit se ad Stephanum archi-
 of Lincoln, episcopum Cantuariensem; et facta ei canonica obedientia,
 Dec. 20. decimo tertio kalendas Januarii munus ab eo consecrationis
 John seizes accepit. Sed cum id a rege compertum fuisset, suscepit in manu
 the reve- sua episcopatum jam dictum atque omnia illius emolumenta in
 nues of the usus suos convertit. Waltero quoque de Gray sigillum suum
 sec. tradens rex, fecit eum cancellarium, qui in omnibus regni
 Walter de tradens rex, fecit eum cancellarium, qui in omnibus regni
 Gray chan- agendis regis studuit facere voluntatem.
 cellor.

Quomodo Judæi ad redemptionem gravissimam compelluntur.

John at Anno Dominicæ Nativitatis mccc. rex Johannes fuit ad Natale
 Windsor. apud Windleshores, præsentibus omnibus Angliæ magnatibus
 The sen- et communicantibus ei, non obstante sententia qua fuerat in-
 tence of nodatus; quæ licet non publicata omnium partium
 excommu- Angliæ climata pervolavit, et aures subintravit. Om-
 nication nibus enim sese subtrahentibus rex nocive insidiabatur.
 generally known. Deinde rege jubente, capti sunt Judæi per totam Angliam
 Torture utriusque sexus et incarcerati, penisque gravissimis afflicti, ut
 and plun- de pecunia sua regis facerent voluntatem. Quorum quidam
 der of the de pecunia sua regis facerent voluntatem. Quorum quidam
 Jews. graviter torti dederunt omnia quæ habebant, et plura pro-
 mittebant, ut sic possent evadere tot genera tormentorum.
 Inter quos unus apud Bristollum variis dilaceratus tormentis,
 cum se redimere nec finem facere voluisset, jussit rex tortori-
 bus suis, ut diebus singulis unum ex molaribus excuterent²
 dentibus, donec regi decem milia marcarum argenti persol-
 visset. Cumque tandem per dies septem tot dentes cum in-
 tolerabili cruciatu excussissent, et die octavo simile opus agere
 tortores jam incepissent, Judæus ille, utilium tardus provisor,
 dedit pecuniam memoratam, ut septem dentibus evulsis octa-
 vum sibi salvare liceret.

¹ Robert II.

| ² excuterent] excuteret, B.

De excommunicatione Othonis imperatoris.

A.D. 1210.

Circa dies istos Otho Romanorum imperator, memor sacramenti quod fecerat, cum a Papa ad imperium fuerat sullimatus, quod videlicet dignitates imperii conservaret et jura dispersa pro possibilitate sua revocaret, fecit per sacramentum legalium hominum imperii dominica castella sua et alia jura ad dignitatem imperialem spectantia perquiri; et quaecunque per recognitionem ad jus imperii spectare didicerat, in usus suos convertere laborabat. Hac autem de causa orta est dissensio gravissima inter domnum Papam et imperatorem memoratum; eo quod tempore quo vacabat imperium, idem Papa castella plurima cum rebus aliis occupaverat, quæ ad dignitatem imperii pertinebant. Unde imperator, quia quod suum erat revocare studuit, ipsum Papam sine merito ad odium provocavit. Frethericum quoque regem Sicilia¹ idem imperator graviter persecutus est; qui similiter, dum vacavit imperium, quasdam² muntiones occupatas detinuit. Unde Papa memoratus ipsum imperatorem per nuncios et literas frequenter admonere studuit, ut tam a persecutione Romanæ ecclesiæ quam a regis Siciliae ac tutelæ commissæ³ sedi⁴ apostolicæ exhæredatione cessaret. Imperator autem nunciis domni Papæ tale perhibetur dedisse responsum; "Si," inquit, "summus pontifex imperii " jura injuste possidere desiderat, a sacramento quod tempore " consecrationis meæ ad dignitatem imperialem me jurare " compulit, absolvat, quod videlicet dispersa imperii jura re- " vocarem [simul et habita conservarem]."⁵ Denique cum Papa ipsum imperatorem a præstito juramento, quod omnes imperatores in sua consecratione inspectis sacrosanctis evangelii[s] jurare tenentur, absolvere noluit, et imperator e contra imperii jura, quæ jam [pro] parte maxima in manu potenti revocaverat, reddere contempsit, idem Papa in ipsum imperatorem sententiam excommunicationis tulit;⁶ atque universos tam Alemanniæ quam imperii Romani magnates ab ejus fidelitate absolvit. Et hoc odium regis J[ohannis] et iram efficaciter obduravit.

Ut rex Anglorum in Hiberniam iter direxerit.

Eodem anno rex Anglorum Johannes, apud Penbroc in Expedition Wallia copioso exercitu congregato, profectus est in Hyberniam, of John et ibi applicuit octavo idus Junii. Cumque venisset ad Dublin, into Ireland.

¹ Sicilia] Sicilie, B.² O. W. ins. ipsius.³ commissæ] commisso, O. W.⁴ sedi] sedis, B.⁵ These words are from O. W.⁶ tulit] om. W.

A.D. 1210. Submission of the country. His oppressions and exactions. He introduces English laws. Bishop John de Gray made justiciary in Ireland. *Dubium est hoc.* Matilda de Braose, with her son and his wife, seized in Meath. They escape, but are taken and imprisoned at Windsor. Return of John, Aug. 30. His extortions from the clergy, monks, military orders, nensem civitatem, occurrerunt ei ibidem plusquam viginti reguli illius regionis, qui omnes timore maximo perterriti homagium ei et fidelitatem fecerunt. Pauci tamen ex regulis supersederunt, qui ad regem venire contempserunt, eo quod in locis inexpugnabilibus habitabant. Hugonem de Lasci expulit et totam Hyberniam in deditionem accepit. In redditu tamen Deo ingratus gravissimum tallagium imposuit super omnes abbatias et domos religiosorum, et maxime Cistercienses immisericorditer oppressit. Fecit quoque rex ibidem constituere leges et consuetudines Anglicanas, ponens vicecomites aliosque ministros, qui populum regni¹ illius juxta leges Anglicanas judicarent. Præfecerat autem ibidem Johannem de Grai episcopum Norwicensem justiciarium, qui denarium terræ illius ad pondus nummismatis Angliæ fecerat fabricari, et tam obolum quam quadrantem rotundum fieri præcepit. Jussit quoque rex, ut illius monetæ usus tam in Anglia quam in Hybernia communis ab omnibus haberetur, et utriusque regni denarius in thesauris suis indifferenter poneretur. De hac autem rotunditate Merlinus vates prophetavit dicens, "Findetur² forma commercii, dimidium rotundum "erit." His ita gestis, rex in manu forti progrediens cepit plurimas hostium suorum munitiones, fugientibus a facie ejus Waltero de Lasci viro nobili cum aliis multis, qui in manibus ejus incidere metuebant. Tandem veniens in provinciam regionis illius, quæ Mide nuncupatur, uxorem Willelmi de Brause et Willelmum filium ejus cum uxore sua in quandam munitionem obsedit et cepit; a quo clam evaserunt, et postea capti sunt in insula de May et regi præsentati; vinctulisque constrictos asperrimis, misit eos in Angliam, et in castello de Windleshores sub arcta custodia deputavit. Rex denique Johannes cum in parte maxima de tota Hybernia prohibitu suo disposuisset, naves cum triumpho ingressus, in Angliam applicuit tertio³ kalendas Septembris. Deinde⁴ Londonias cum festinatione properans, fecit omnes Angliæ prælatos in sua præsentia convenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem abbates, priores, abbatissæ, Templarii, Hospitalarii, custodes villarum ordinis Cluniacensis et aliarum regionum transmarinarum, cujuscunque dignitatis et ordinis; qui omnes ad tam gravem compulsi sunt redemptionem ac rerum ecclesiasticarum dilapidationem, quod summa extortæ

¹ regni] om. W.² O. W. ins. *inquit*.³ tertio] quarto, O. W.⁴ In the margin in rubric is,

"Nota immisericordem pecuniæ

"extorsionem in Dei provocatio-

"nem."

pecuniæ excrevisse fertur ad centum milia libras sterlingorum. A.D. 1210. Albi quoque monachi de regno Angliæ, aliis exceptis, qua- and espe- draginta milia libras argenti in hoc tallagio, vellent nollent, cially the cassatis privilegiis, regi persolverunt. Cistercians.

Nec permisit albos abbates ipso anno annum adire capitulum, ne forte eorum querela totum mundum in regem commoveret. Hujus rei consilarii fuerunt apud His advi- Sanctam Brigidam Londoniarum Willelmus Briwere, Ro- sers. bertus de Turnham, Reginaldus de Cornhulle, Ricardus de Marisco, qui omnes lugubri fine terminarunt.

Eodem tempore Matildis, femina nobilis et uxor Willelmi Death of de Brausa, et filius ejus et hæres Willelmus, et uxor ejusdem Matilda de Willelmi apud Windleshores carcerali custodiæ deputati, jubente Braose, &c. Anglorum rege, fame perierunt.

Cujus rei seriem si quis plenius prosequeretur, lacrimas excuteret tyrannorum et animos audientium perturbaret. Ipso quoque anno Walterus de Grai electus Elections to Lichfield and Exeter. est in episcopum Cestrensem, Henricus archidiaconus Stafordiæ in Exoniensem. Judæi pro nimia eorum The Jews fly the afflictione multi aufugerunt a regno. country.

Ut rex Anglorum reges Walenses subjugaverit.

Anno gratiæ MCCXI. Rex Anglorum Johannes fuit ad Natale John at Domini apud Eboracum, præsentibus comitibus et baronibus York and regni. Quo etiam anno idem rex, apud Album Monasterium at Whit- church, on magno exercitu congregato, profectus est in Walliam, octavo his way to idus Julii; ubi in fortitudine gravi Walliæ interiora perlus- Wales. trans, ad Snaudunam usque, obvia sibi quæque conterendo, Reduction of Wales. penetravit; reges omnes et nobiles sine contradictione subjugavit. De subjectione in posterum obsides viginti octo suscepit, ac inde cum prosperitate in die assumptionis beatæ Mariæ ad Album Monasterium remeavit; veniensque apud Nor- Here receives hamtonam nuncios domni Papæ ibidem cum mandatis Apo- Pandulph stolicis obvios habuit, Pandulfum videlicet subdiaconum et and Du- domni¹ Papæ familiarissimum, ac de militia Templi fra- rand at trem Durandum, qui ad hoc venerunt, ut pacem inter regnum Northamp- et sacerdotium reformarent. Rex autem ad exhortationem nun- ton. ciorum gratanter concessit, ut archiepiscopus Cantuariensis et monachi atque omnes episcopi ab Anglia proscripti cum pace

¹ domni papæ familiarissimum] written over an erasure; sedis Apostolicæ cardinalem, O. W.

A.D. 1211. Failure of this attempt at peace. Death of Roger de Laci, constable of Chester. sua redirent ad propria. Sed quia de damnis datis et eorum bonis confiscatis rex archiepiscopo et episcopis satisfacere noluit, nuncii infecto negotio ad Gallias remearunt. Quo facto, rex Johannes cepit a militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, de quolibet scuto duas marcas argenti. Eodem anno vir nobilis et miles egregius Rogerus Cestriæ constabularius vitam finivit.¹ MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

Ut rex Francorum Reginaldum comitem Bononiæ exulaverit.

f. 29 b. Reginald de Dammartin, count of Boulogne, expelled by Philip II, comes to England, and does homage to John. Eodem tempore Reginaldus comes Bononiæ, vir strenuus et in arte militari probatissimus, a Philippo rege Francorum de comitatu suo injuste expulsus et bonis omnibus privatus est. Quo expulso, rex Francorum dedit Philippo² filio suo comitatum illum, cum filia³ et hærede legitima comitis memorati, jure perpetuo possidendum. Comes vero Reginaldus in Angliam veniens a rege Johanne honorifice susceptus est. De cujus liberalitate idem comes trecentas libratas terræ larga distributione suscipiens, regi memorato homagium et fidelitatem fecit. Leolinus princeps Nortwalliæ compellitur ad de-

Surrender of Llewellyn-ap-Iorwerth. ditionem. Obiit quoque Robertus de Thurnam.

MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

De morte Willelmi de Brausia.

Death of William de Braose, senior, at Corbueil, Aug. 9. All intercourse with John forbidden by Innocent III. Per idem tempus Willelmus¹ de Brause senior, qui a facie regis Anglorum Johannis ab Hybernia ad partes fugerat Gallicanas, apud Curbulam⁴ vigilia Sancti Laurentii obiit,⁵ cujus corpus delatum est Parisius, in abbatiæque Sancti Victoris honorifice sepultum die⁶ Sancti Laurentii. Eodem anno Innocentius Papa, cum rex Anglorum Johannes nunciis ejus sibi monita prædicantibus salubria adquiescere contempsisset, multimodam ipsius contumaciam supra modum admirans, reges et alios omnes tam pauperes quam potentes, ad coronam Angliæ spectantes, a regis fidelitate et subjectione absolvit, districte et sub poena excommunicationis prohibens universis et singulis, quatinus ipsum in mensa, consilio, et colloquio arc-
tius evitarent.

Habuit autem rex hac interdicti tempestate consiliarios iniquissimos, quorum nomina pro parte hic ponere non omitam.

¹ His shield, inverted, is drawn in the margin.

² Philip Hurepel, son of Philip II. and Agnes de Méranie.

³ Mahaut.

⁴ Curbulam] Cordubam, O. W.

⁵ obiit] diem clausit extremum, O. W.

⁶ die . . . Laurentii] In the margin in B. only.

Willelmus quoque frater regis et comes Sareberiensis, Albe-
ricus de Ver comes Oxoniensis, G[aufridus] filius Petri Angliæ
justiciarius, tres episcopi curiales, Philippus Dunelmensis, Pe-
trus Wintoniensis, et Johannes Norwicensis, Ricardus de Marisco
regis cancellarius, Hugo de Nevilla prothoforestarius, Willelmus
de Wrotham custos portuum maris, Robertus de Veteri Ponte,
et Yvo frater ejus, Brienus de Insula, et Gaufridus de Luci,
Hugo de Bailul, et Bernardus frater ejus, Willelmus de Can-
telu, et Willelmus filius ejus, Fulco de Canteleu, et Reginaldus¹
de Cornhelle vicecomes Cantie, Robertus de Braibroc, et Hen-
ricus filius ejus, Philippus Marci castellanus de Notingham,
Petrus de Maulei, et Robertus de Gaugi, Gerardus de Atie, et
Ingelardus nepos ejus, Falco, et Willelmus Briwere, Petrus
filius Hereberti, et Thomas Basset, et alii multi quos longum
est enumerare; qui, regi in omnibus placere cupientes, con-
siliu non pro ratione sed pro voluntate dederunt.

Names of
John's evil
advisers.

*Ut rex Anglorum filium regis Scotiæ Alexandrum nomine cingulo
militari donaverit.*

Anno Domini mcccii. Rex Johannes fuit ad Natale apud
Windleshores; et in quadragesima sequente, Dominica qua
cantatur Lætare Jerusalem, idem rex Alexandrum filium regis
Scotorum et hæredem legitimum, Londoniis apud Sanctam
Brigidam, hospitale de Clerckewell, tenens festum, in mensa
cingulo militari donavit. Eodem anno Malgerus Wigorni-
ensis episcopus, ob libertatem ecclesiæ Anglicanæ et execu-
tionem² justitiæ exul et proscriptus de regno Angliæ, apud
Pontiniacum³ diem clausit extremum.

John at
Windsor.
Alexander
of Scotland
knighted,
March 4.
Death of
bp. Manger
of Worces-
ter at Pon-
tigny.

De obitu quorundam.

Tempore quoque sub eodem migraverunt⁴ a sæculo
Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, cui successit Wal-
terus. Obiit quoque comes⁵ de Albamarla; obiitque
bonus abbas Sancti Edmundi Sanson, qui aquæ ductum
et multa alia bona fecit ecclesiæ suæ.

Deaths of
archbishop
Geoffrey
and others.

¹ Reginaldus] So Par. over Hen-
ricus, which B. has, as also O. W.

² executionem] executione, B. O.
W.

³ O. W. ins. kal. Julii.

⁴ migraverunt] Sic MSS.

⁵ Baldwin de Betun or de Ripa-
riis. This obit and that of arch-
bishop Geoffrey are from MS.
Cotton. Faust. A. 8, f. 138.

A.D. 1212. *Ut rex Anglorum de proditiōe sua prœmunitus fuerit.*

Rising of the Welsh. Eodem tempore Walenses, de latibulis hostiliter prorumpentes,¹ ceperunt quædam castella regis Anglorum; atque omnes quos in eis invenerunt milites et servientes amputatis capitibus peremerunt, villasque quamplurimas injecto igne combusserunt; ac demum prædam maximam et spolia congerentes, in sua sese sine sui dispendio receperunt. Quod factum cum ad regis Anglorum notitiam pervenisset, indignatus est valde, et congregans exercitum innumerabilem militum, equitum simul et peditum, omnes fines Walensium cum ipsis Walensibus exterminare disposuit. Cumque rex tandem ad Notingham cum multo hominum tumultu pervenisset, antequam cibum sumeret, fecit viginti octo pueros, quos anno præterito a Walensibus susceperat obsides, in ultionem jam dictæ transgressionis patibulo suspendi. Deinde cum sedisset ad mensam, cibus intendens et potibus, venit nuncius ad regem ex parte regis Scotiæ, qui ei literas suæ provisæ proditiōis porrexit. Quo facto, venit alius nuncius ex parte filiæ² ejusdem regis, uxoris videlicet Loelini regis Walliæ, qui regi alias literas prioribus non dissimiles tradidit, dicens secretum esse quod literæ continebant. Rex vero, post prandium divertens ad locum secretum, jussit sibi tenorem exponere literarum. Literæ vero, licet de regionibus venirent diversis, unam tamen eandemque sententiam continebant. Cumque adhuc spretis his comminationibus ad Cestriam venisset, iterum venerunt ad eum nuncii et literæ, quod videlicet rex, si bellum aggredereetur inceptum, aut a suis magnatibus perimeretur aut hostibus ad perdendum traderetur. Rex autem cum talia audisset, perturbatus est valde et animo consternatus; atque cum intellexisset magnates Angliæ a sua esse fidelitate absolutos, majorem literis sibi destinatis fidem adhibuit. Unde propositum utiliter commutans, jussit omnem exercitum ad propria remeare; veniensque ad urbem Londoniarum, misit nuncios ad magnates universos sibi de fidelitate suspectos, exigens obsides ab eis, ut probaret qui vellent et qui nollent ejus obtemperare præceptis. Illi vero regiis jussionibus resistere non audentes, remiserunt filios, nepotes, et cognatos suos ad libitum regis; et sic indignatio ejus aliquantulum conquievit. Veruntamen Eustachius de Vesci et Robertus filius Walteri, de proditiōe memorata accusati et regi nimis suspecti, recesserunt ab Anglia, Eustachius videlicet in Scotiam et Robertus ad Gallias divertentes.

Expedition of John against them.

Nota.

He hangs the Welsh hostages.

Letters brought to him respecting the defection of the nobles.

He returns to London, and takes hostages from the suspected nobles.

Flight of Eustace de Vesci and Robert Fitz-Walter.

Cf. Coggeshale, p. 164.

¹ prorumpentes] erumpentes, O. John; ejusdem regis is an error. The Hist. Anglor. ii. 128, correctly reads *filiæ suæ*.

² Joanna, illegitimate daughter of

De Petro heremita et ejus prophetia.

A.D. 1212.

Sub his quoque diebus erat in provincia Eboracensi heremita quidam Petrus nomine, qui, eo quod multis futura multa prædixerat, sapiens dicebatur. Hic inter alia quæ spiritu prophetiæ tactus viderat de rege Anglorum Johanne, palam coram cunctis astantibus et audire volentibus illud prædicando et publice asserebat, quod non foret rex in die Dominicæ Ascensionis proximo sequentis nec deinceps; sed die illa coronam Angliæ ad alium transferri prædixit. Cujus assertio cum ad regis notitiam devenisset, et ipso jubente ad ejus præsentiam adductus fuisset, quæsivit ab eo rex, si die illa esset moriturus, vel quo ordine a regni solio privaretur. Qui respondit, "Noveritis certissime quod die prædicta rex non eris. Et si de mendacio convictus fuero, de me quod placuerit faciatis." Cui rex, "Fiat," inquit, "secundum verbum tuum." Tunc rex tradidit illum Willelmo de Harecurt custodiendum; quem idem Willelmus custodibus et vinculis arctioribus constrictum apud Corvum incarcerationi, donec probaret quem exitum res haberet. Quod verbum in brevi per remotas provincias ita disseminatum est, quod fere omnes qui hoc audierunt dictis ejus adeo fidem adhibuerunt, ac si assertio illius de cælo sonuisset. Erant insuper hac tempestate multi nobiles in regno Angliæ, quorum rex uxores et filias illis murmurantibus oppresserat; alii quos indebitis exactionibus ad extremam inopiam perduxerat; nonnulli quorum parentes et carnales amicos exulaverat, eorum hæreditates in suos usus convertens. Unde factum est, ut idem rex tot fere habuit¹ hostes, quot habuit magnates. Unde hoc instanti tempore, cum se cognovissent ab ejus fidelitate solutos, gavisi sunt valde; ita² quod si famæ creditur, miserunt regi Francorum cartam singulorum eorundem procerum sigillis munitam, ut secure veniret in Angliam, regnum ilico recepturus et cum gloria et honore coronandus.

Quomodo rex Anglorum Johannes abjudicatus est a regno.

Circa hos denique dies Stephanus archiepiscopus Cantuariensis, Willelmus Londoniensis et Eustachius Helyensis episcopi, Romam profecti, innuerunt domno Papæ multimodas rebellionem et enormitates quas fecerat rex Anglorum Johannes a tempore interdicti usque in præsentem diem, manus sævitæ et crudelitatis contra Deum sanctamque ecclesiam infatigabiliter aggravando. Unde humiliter domno

Prophecy of Peter the hermit.

Offendiculum.

John imprisoned at Corfe.

The abp. and two bishops go to Rome and beg the Pope's aid against John.

¹ habuit] haberet, O. W.| ² ita] om. W.

A.D. 1212. Papæ supplicabant, ut Anglicanæ ecclesiæ, jam quasi in extremis laboranti, dignaretur piæ miserationis intuitu subvenire. Tunc Papa, gravi mœrore propter desolationem regni Angliæ confectus, de consilio cardinalium, episcoporum, et aliorum virorum prudentium, sententialiter diffinivit, ut rex Anglorum Johannes a solio regni deponeretur, et alius, Papa procurante, succederet qui dignior haberetur. Ad hujus quoque sententiæ executionem, scripsit dominus Papa potentissimo regi Francorum Philippo; quatinus in remissionem omnium suorum peccaminum hunc laborem assumeret, et, rege Anglorum a solio regni expulso, ipse et successores sui regnum Angliæ jure perpetuo possiderent. Scripsit insuper omnibus magnatibus, militibus, aliisque bellatoribus per diversas nationes constitutis, ut ad regis Anglorum dejectionem sese cruce signarent, regemque Francorum in hac expeditione ducem sequentes, vindicare injuriam universalis ecclesiæ laborarent. Statuit præterea, ut quicumque ad expugnandum regem illum contumacem opes impenderint vel auxilium, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis et animarum suffragiis in pace ecclesiæ securi permaneant. His ita gestis, misit dominus Papa a latere suo Pandulfum subdiaconum ad partes Gallicanas, cum archiepiscopo et episcopis supradictis, ut in ipsius præsentia ea quæ superius digesta sunt exequantur. Sed Pandulfus a Papa recessurus,¹ remotis omnibus, secretissima allocutione seiscitavit, si forte in rege Anglorum fructum poenitentiae inveniret, ita quod vellet satisfacere Deo et ecclesiæ Romanæ atque aliis omnibus ad illud negotium spectantibus, quid sibi inde fieri placeret. Tunc Papa Pandulfo quandam pacis formam evidenter expressit, cui si rex assentire decreverit, apud sedem Apostolicam gratiam poterit invenire. Hæc autem pacis forma inferius descripta continetur.

Pandulph sent into France for this purpose.

St. Mary's, Southwark, London Bridge, and the chapel on the bridge burnt, 11 July.

Hoc anno combusta est ecclesia Sanctæ Mariæ de Suwerc Londoniarum, et pons Londoniarum inter tres columnas, et capella super pontem et omnis domus super pontem cum magna parte civitatis et parte villæ de Suwerc, igne² Tamisiam transiliente; perieruntque multi (circiter mille) homines cum mulieribus et pueris, in nocte scilicet translationis sancti Benedicti.

¹ recessurus] So altered by Par. | ² igne . . . pueris] Added by Paris.

MS. Cott. Faust. A. 8, f. 138.

*De reditu Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum a sede A.D. 1213.
Apostolica, et de morte Gaufridi Eboracensis archiepiscopi.*

Anno Domini MCCXIII. Rex Johannes ad Natale Domini *Nota.*
tenuit curiam suam apud Westmonasterium cum paucis ad- John at
modum militum comitatu. Quo etiam tempore Gaufridus Westmin-
Eboracensis archiepiscopus, postquam per septennium pro liber- ster.
tate ecclesiæ et executione justitiæ exilium passus est, diem Death of
clausit extremum. Eodem anno mense Januario redierunt a Geoffrey.
curia Romana Stephanus Cantuariensis archiepiscopus, W[illel- Return of
mus] Londoniensis et E[ustachius] Helyensis episcopi, et habito the arch-
in partibus transmarinis concilio, regi Francorum et episcopis bishop and
Gallicanis cum clero pariter et populo, sententiam, quæ in bishops
regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat,¹ solemniter from Rome.
promulgarunt. Deinde ex parte domni Papæ tam regi Fran-
corum quam cæteris universis in remissionem suorum pecca-
minum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter
accedentes Johannem regem a regni solio deponerent, et alium
qui dignus esset auctoritate Apostolica subrogarent. Tunc rex Prepara-
Francorum, rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad tions of
pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, duces videlicet, Philip II.
comites et barones, milites et servientes, cum equis et armis to invade
jussit in octavis Paschæ sub nomine culvertagii apud Rotho- England.
magum ita potenter convenire, ne crimine læsæ majestatis
damnum exhæredationis incurrere viderentur vulgariter
sub nomine felonis. Fecit præterea omnes naves suæ
potestatis et alias multas quas colligere poterat, frumento,
vino, carne, et diversis armamentis optime munire, ut in om-
nium² copiam rerum tam numerosus exercitus abundaret.
Tunc quoque temporis rex vulpina calliditate ab om- Exactions
nibus religiosorum domibus ad excusandas excusationes of John
in peccatis cartas exegit, quibus testarentur se gratis from the
contulisse quæcunque ab eis violenter extorserat. monas-
teries.

Per idem tempus rex capi fecit Galfridum de Nor- Murder of
wico clericum suum fidelem, prudentem, et elegantem, Geoffrey of
et in castro de Notingham poena excogitata usque Norwich.
mortem torquetur. Quod videns magister Willelmus Flight of
de Nectoto, socius dicti G[alfridi], vir non minoris William of
valoris, fugit in Franciam, et apud Curbolium diu Necton.

¹ fuerat] fuerit, W.

² omnium copiam] omni copia, O. W.

A.D. 1213. latitavit, ne sicut G[alfridus] immerito necaretur. Ipso eodem tempore rex J[ohannes] factus de rege tyrannus, qui quendam armigerum Falconem imposuerat custodiæ cuidam in Marchia Walliæ, sciens illum nullum facinus abhorrere, vocavit ipsum ut in barones baccharetur.

Erat autem ruptarius nequissimus, Neuster natione et spurius. Sed et ipse multo crudelius quam ei jussum fuit in ipsos desævit, sicut dicetur inferius; propter quod rex factus ei propitius dedit nobilem dominam Margaretam de Ripariis, cum omnibus terris eam contingentibus.

His cruelty.
John gives
him Mar-
garet,
widow of
Baldwin
earl of Al-
bemarle.

Ut rex Johannes hostibus supervenientibus resistere studuerit.

Prepara-
tions of
John
against
Philip II.

Rex Anglorum Johannes, de omnibus quæ in partibus transmarinis agebantur per exploratores edoctus, cogitavit qualiter callide insidiis sibi paratis resistere potuisset. Fecit itaque mense Martio idem rex inbreviare omnes naves de universis portubus totius Angliæ per hoc breve, quod singulis portuum ballivis in hæc verba direxit: "Johannes rex Angliæ et cætera.

Breve.

Writ to the
bailiffs of
the sea-
ports for
the ships to
assemble
at Ports-
mouth.

"Præcipimus tibi, quatinus statim visis literis istis eas in propria persona una cum ballivis portuum ad singulos portus de bailiva tua, et facias diligenter inbreviare omnes naves ibi inventas, quæ possunt ferre sex equos vel plures, et præcipias ex parte nostra magistris omnium navium illarum et illis quorum naves sunt, quod, sicut se et naves suas et omnia sua diligunt, habeant illas apud Portesmue in media Quadragesima, bene eschipatas bonis et probis marinellis et bene armatis, ituri in servitium nostrum ad liberationes nostras, et tunc habeas ibi memoriter et distincte inbrevia- tum quot naves in singulis portubus inveneris, et quorum ipsæ sint, et quot equos quælibet ferre possit. Et tunc facias nobis scire, quot et quæ naves non fuerint in portubus suis die Dominica proxima post cineres, sicut præceperamus. Et habeas ibi hoc breve. Teste meipso apud novum Templum, tertia die Martis."

f. 30 b.

Breve.

Writ to the
sheriffs for
all owing
military
service to
assemble
at Dover.

His ita gestis de navibus, misit rex alias literas ad omnes vicecomites regni sub hac forma: "Johannes rex Angliæ et cætera. Summone per bonos summonitores comites, barones, milites, et omnes liberos homines et servientes, vel quicunque sint, et de quocunque teneant, qui arma habere debent vel arma habere possint, et qui homagium nobis vel ligantiam fecerunt, quod sicut nos et seipsos et omnia sua diligunt,

“ sint apud Doveram ad instans clausum Pascha, bene parati A.D. 1213.
 “ cum equis et armis et cum toto posse suo ad defendendum
 “ caput nostrum, et capita sua, et terram Angliæ. Et quod
 “ nullus remaneat qui arma portare possit, sub nomine cul-
 “ vertagii et perpetuæ servitutis. Et unusquisque sequatur
 “ domnum suum, et qui terram non habent et arma habere
 “ possint, illuc veniant ad capiendum solidatas nostras. Et
 “ tu omnem attractum victualium et omnia mercata bailiva-
 “ rum tuarum venire facias, ut sequantur¹ exercitum nostrum,
 “ ita quod nullum mercatum de bailivis tuis alibi teneatur; et
 “ tu ipse tunc sis ibi cum prædictis summonitoribus. Et scias
 “ quod scire volumus, quomodo venerint de bailivis tuis, et qui
 “ venerint, et qui non. Et videas quod tu ita effortiate venias
 “ cum equis et armis, et hæc ita exequaris, ne inde ad corpus
 “ tuum nos capere debeamus. Et tu inde habeas rotulum
 “ tuum, ad nos certificandum qui remanserint.”

His igitur literis per Angliam divulgatis, convenerunt ad They as-
 maritima in locis diversis et regi magis suspectis, videlicet semble at
 apud Doveram, Feversham, et Gipeswicum, homines diversæ Dover,
 conditionis et ætatis, nihil magis quam opprobrium culvertagii and Ips-
 metuentes. Sed cum post dies paucos tantæ multitudini victus wich.
 defuisset, remiserunt ad propria principes militiæ ex inermi Many sent
 vulgo multitudinem copiosam, milites solummodo, servientes, et home.
 liberos homines cum balistariis et sagittariis juxta maritima
 retinentes. Venit præterea de Hybernia Johannes episcopus John, bp.
 Norwicensis cum militibus quingentis et equitibus multis ad of Norwich
 regem, et ab ipso gratanter susceptus est. Omnibus igitur returns
 congregatis ad pugnam, aestimati sunt in exercitu apud Bar- from Ire-
 hamdonam inter milites electos et servientes strenuos et bene land.
 armatos sexaginta milia virorum fortium; quibus si erga regem 60,000 men
 Angliæ et defensionem patriæ cor unum esset et anima una, at Barham
 non fuisset princeps sub cælo, contra quem regnum Angliæ se Down.
 non defenderent.² Constituit præterea rex cum adversariis
 navale prælium conserere, ut eos pelago submergeret antequam
 terram occuparent; habebat namque classem uberiores quam John's fleet
 rex Francorum, unde maximam securitatem concepit hostibus superior to
 resistendi. Philip's.

De adventu Pandulfi ad regem.

Dum autem rex Anglorum cum innumera armatorum copia Pandulph
 circa maritima regis Francorum præstolaretur adventum, ap- sends two

¹ *sequantur*] sequatur, O. W.

² *defenderent*] Sic, Paris intro-

ducing *se*, and forgetting to alter
the verb.

A.D. 1213. plicuerunt duo fratres de militia Templi apud Doveram, et
 Templars venientes amicabiliter ad regem, dixerunt ei, "Missi sumus ad
 to John, "te, o rex potentissime, ex parte Pandulfi, subdiaconi ac
 and then "domni Papæ familiaris, qui pro utilitate vestra et regni
 comes "vestri vobiscum cupit habere colloquium; proponet enim tibi
 himself. "quandam pacis formam qua poteris Deo et ecclesiæ re-
 "conciliari, licet in curia Romana a jure regni Angliæ ab-
 "judicatus fueris et sententialiter condemnatus." Rex vero
 cum Templariorum verba intellexisset, jussit Templarios me-
 moratos propter Pandulfum quantocius transfretare. Venit
 ergo Pandulfus, ut dictum est, invitatus ad regem; et apud
 Doveram cum ipso locutus est, dicens; "Ecce rex Francorum
 "potentissimus in ostio Secanæ fluminis cum innumera navium
 "multitudine et maximo militum, equitum, peditumque sti-
 "patus agmine ad hoc expectat, ut majoribus adhuc vallatus
 "catervis super vos et regnum vestrum hostiliter veniat, et
 "quasi Deo et summo pontifici rebellem, a regno te violenter
 "depellat, atque auctoritate sedis Apostolicæ regnum Angliæ
 "perpetuo jure possideat. Veniunt etiam cum illo omnes
 "episcopi dudum ab Anglia proscripti, cum clericis et laicis
 "exulantibus, ut ipso duce sedes episcopales cum rebus aliis
 "te invito recipiant, et obsequium vobis olim et antecessoribus
 "vestris exhibitum ipsi de cætero reverenter impendant.
 "Jactat se præterea idem rex, cartas habere omnium fere
 "Angliæ magnatum de fidelitate et subjectione; unde plenam
 "concepit securitatem ad finem optimum rem perducere in-
 "choatam. Consule ergo saltem nunc, quasi in extremis
 "agenti,¹ utilitati tuæ; ut ad poenitentiam redeas, et Deum,
 "Quem contra te ad vindictam provocasti gravissimam, pla-
 "care ne differas. Si enim sufficientem præstare volueris
 "cautionem judicio ecclesiæ parendi, et humiliari pro Ipso,
 "Qui se pro te humiliavit, poteris ex clementia sedis Aposto-
 "licæ regnum recuperare, a quo pro contumacia Romæ ab-
 "judicatus fuisti. Nunc autem ne supergaudeant de te inimici
 "tui, revertere ad cor tuum, cavens ne te in talem difficul-
 "tatem inducas, de qua te volens expedire non valeas."

His inter-
 view with
 John, and
 exhorta-
 tions to
 him to
 submit.

Quomodo rex Johannes fuerit ad poenitentiam provocatus.

John's four Rex denique Johannes, his auditis ac medullitus intellectis,
 reasons for confusus est valde et mente nimis perturbatus, videns undique
 submission. sibi periculum imminere. Erant enim quatuor causæ princi-
 pales, quæ ipsum ad poenitentiam simul et satisfactionem
 compulerunt. Prima, quod jam per quinquennium excom-

¹ *agenti*] *agens*, O. W.

municatus permanserāt, Deumque et sanctam ecclesiam in tantum offenderat, quod de animæ suæ salute penitus desperabat. Secunda, quod regis Francorum adventum metuebat, qui circa maris litora cum innumera armatorum copia expectans insidias suæ dejectionis parabat. Tertia, quod si forte cum hostibus supervenientibus belli certamen iniret, verebatur ne a magnatibus Angliæ et propria gente solus in campo relinqueretur, aut inimicis ad perdendum traderetur. Quartam vero causam aliis omnibus plus timebat; instabat enim dies Dominicæ Ascensionis, in qua juxta prophetiam Petri heremitæ, de quo superius relatam est, cum ipsa vita regnum tam temporale quam æternum amittere verebatur. His autem et consimilibus causis in desperationem prolapsus, persuasionibus Pandulfi adquievit, et f. 31. subscriptam pacis formam non sine dolore concessit. Juravit He swears ergo rex, tactis sacrosanctis Evangeliiis in præsentia Pandulfi, to submit. se judicio ecclesiæ pariturum; et sexdecim cum eo comites et barones ex potentioribus regni in animam ipsius regis, quod si forte facti poeniteret, ipsi eum pro possibilitate ad satisfactionem compellerent.

Carta regis Johannis de satisfactione facta archiepiscopo Cantuariensi et monachis Cantuariensibus et aliis Angliæ prælatis de restitutione ablatorum.

Convenerunt apud Doveram decima tertia die Maii, vide- Dover, licet die¹ Lunæ proxima ante Ascensionem Domini, rex et^{13 May.} Pandulfus, cum comitibus, baronibus, et turba multa nimis, ubi in subscriptam pacis formam unanimiter consenserunt:

“ J[ohannes], Dei gratia rex Angliæ, omnibus præsentibus lite- John's ras inspecturis, salutem. Per has patentem literas, sigillo charter of submission.
 “ nostro munitas, volumus esse notum, quod, nobis præsentibus
 “ et mandantibus, hi quatuor barones nostri, Willelmus scilicet
 “ comes Saresberiæ frater noster, Reginaldus Comes Bononiæ,
 “ Willelmus Comes Warenne, et W[illelmus] Comes de Fera-
 “ riis, juraverunt in animam nostram, quod nos subscriptam
 “ pacis formam bona fide per omnia curabimus observare. In-
 “ primis itaque solenniter et absolute juravimus stare man-
 “ datis domni Papæ, coram ejus nuncio² super omnibus
 “ pro quibus excommunicati sumus ab ipso; et veram pa-
 “ cem et plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris,
 “ S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo, W[illelmo] Lon-
 “ doniensi, E[ustachio] Elyensi, G.³ Herefordensi, J[ocelino]

¹ The two dates do not agree. This Monday was 20 May.

² nuncio] So Par. in the margin; legato, B.

³ i.e. Giles, Ægidius.

A.D. 1213.
John's
charter of
submis-
sion.

" Bathoniensi, et H[ugoni] Lincolniensi episcopis, priori quo-
" que et monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Walteri,
" et Eustachio de Vesci, necnon et cæteris clericis et laicis ad
" hoc negotium contingentibus; præstando simul coram eodem
" legato vel¹ delegato publice juramentum, quod ipsos cum
" suis nec lædemus, nec lædi faciemus vel permittemus in
" personis vel rebus, illisque dimittemus omnem indigna-
" tionem, et in gratiam nostram eosdem recipiemus ac tene-
" bimus bona fide; quodque præfatos archiepiscopum et epi-
" scopos non impediemus, nec faciemus nec permittemus
" aliquatenus impediri, quo minus ipsi libere suum exequantur
" officium, et plena jurisdictionis suæ auctoritate, prout debent,
" utantur. Et super his, tam domno Papæ quam ipsi archi-
" episcopo et singulis episcopis nostras patentes literas exhi-
" bebimus, facientes ab episcopis et comitibus et baronibus
" nostris, quot et quos præfati archiepiscopus et episcopi pos-
" tulant, juramenta et eorum patentes literas exhiberi, quod
" ipsi bona fide studebunt ut hæc pax et securitas firmiter
" observetur. Et si forte, quod Deus avertat, per nos ipsos
" vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores
" securitatis et pacis mandatis Apostolicis inhærebunt, nosque
" perpetuo vacantium ecclesiarum custodias amittamus. Quod
" si forte nequiverimus ad hanc ultimam partem juramenti
" eos inducere, videlicet quod, si per nos ipsos vel alios contra-
" venerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores pacis et secu-
" ritatis mandatis Apostolicis inhærebunt, nos propter hoc
" domno Papæ ac ecclesiæ Romanæ per nostras patentes lite-
" ras obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in
" ecclesiis Anglicanis; et sic omnes literas, quæ pro securitate
" prædictorum sunt exhibendæ, præfatis archiepiscopo et epi-
" scopis ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si
" vero nobis² placuerit, sæpe fatus archiepiscopus et episcopi
" præstabunt, salvo honore Dei et ecclesiæ, juratoriam cau-
" tionem et literatoriam, quod ipsi nec per se nec per alium
" contra personam nostram vel coronam aliquid attemptabunt,
" nobis prædictam eis securitatem et pacem servantibus illi-
" batam. De ablatiis autem plenam restitutionem et de damnis
" recompensationem sufficientem omnibus impendemus, tam
" clericis quam laicis ad hoc negotium pertinentibus, non
" solum rerum, sed omnium libertatum, et restitutas conser-
" vabimus libertates; archiepiscopo quidem et episcopo Lin-
" colniensi a tempore suæ consecrationis, aliis autem a tem-
" pore discordiæ inchoatæ. Nec obstat aliqua pactio vel

¹ vel delegato] om. O.

² nobis] Repeated in B.

" promissio seu concessio, quo minus et damna recompen- A.D. 1213.
 " sentur et restituantur ablata, tam vivorum quam etiam John's
 " defunctorum. Nec aliquid retinebimus prætextu servitii charter of
 " quod nobis debuerat impendi, sed postea nobis debita pro submis-
 " servitio recompensatio tribuetur. Statimque omnes quos sion.
 " detinemus clericos, faciemus absolutos dimitti ac restitui
 " propriæ libertati, cum laicis qui hujus occasione negotii
 " detinentur. Incontinenti quoque post adventum illius, qui
 " nos debet absolvere, faciemus de parte restitutionis ablato-
 " rum octo milia libras legalium sterlingorum pro solvendis
 " debitis et faciendis expensis nunciis prædictorum archi-
 " episcopi et episcoporum ac monachorum Cantuariensium
 " assignari, sine impedimento quolibet per potestatem nostram
 " ad eos libere deferendorum, ut expediti veniant in Angliam
 " honorifice revocati; videlicet S[tephano] Cantuariensi archi-
 " episcopo duo milia et quingentas libras, W[illelmo] Lon-
 " doniensi septingentas et quinquaginta libras, E[ustachio]
 " Elyensi septingentas et quinquaginta libras, J[ocelino]¹ Ba-
 " thoniensi septingentas et quinquaginta libras, H[ugoni]
 " Lincolniensi, septingentas et quinquaginta libras, priori² et
 " monachis Cantuariensibus mille libras. Et protinus post-
 " quam pacem istam duxerimus acceptandam, assignari facie-
 " mus absque mora archiepiscopo et episcopis, clericis ac
 " ecclesiis universis, in manibus nunciorum vel procuratorum
 " ipsorum mobilia omnia cum administratione libera eorundem
 " et in pace dimitti. Interdictum vero, *utlagatio* vulgariter
 " nuncupatum, quod proponi fecimus contra ecclesiasticas per-
 " sonas, publice revocabimus, protestando per nostras patentes
 " literas archiepiscopo tribuendas id ad nos nullatenus perti-
 " nere, quodque illud de cætero contra ecclesiasticas personas
 " nullatenus faciemus proponi; revocantes præterea utlaga-
 " tionem laicorum ad hoc negotium pertinentium, et remit-
 " tentes omnia quæ post interdictum recepimus ab hominibus
 " ecclesiarum, præter regni consuetudinem et ecclesiæ liber-
 " tatem. Si vero super damnis vel ablatiis, aut eorum quanti-
 " tate vel æstimatione, quæstio fuerit de facto suborta, per
 " legatum vel delegatum domni Papæ receptis probationibus
 " terminetur. Et his omnibus rite peractis, relaxabitur sen-
 " tentia interdicti. Super cæteris autem capitulis, si quæ
 " fuerint dubitationes subortæ, de quibus merito debeat dubi-
 " tari, nisi per legatum vel delegatum domni Papæ de par-
 " tium fuerint voluntate sopitæ, ad ipsius referantur arbitrium,

¹ *Jocelino . . libras*] om. W. | ² John Sittingbourne.

A.D. 1213. "ut super [his¹ quod ipse decreverit observetur]. Teste
"meipso, apud [Doveram,² decima tertia die Maii, anno]
"regni nostri decimo quarto."

f. 31 b.

John
destroys
Bainard's
Castle.

Nicholas,
bishop of
Tusculum,
legate in
England.

Death of
Geoffrey
Fitz-Peter.

Per idem tempus rex J[ohannes], arguens Robertum
filium Walteri proditoris et rebellionis, sternere fecit
castrum Bainardi Londoniis in crastino sancti Hyllarii,
per manus Londoniensium, scilicet die³ Lunæ. Die vero
Jovis proximo sequente Nicholas Thusculanus epi-
scopus legatus in Angliam venit, accedens primo apud
Westmonasterium, moram ibidem faciens per octodecim
dies, diligentem tractatum habens cum conventu ipsius
ecclesiæ de reformatione spiritualium et temporalium.
Idem vero apud Evesham festo Sancti Ædmundi ve-
niens Rogerum ejusdem ecclesiæ abbatem manifestis
ex causis deposuit, substituens ibi Radulfum priorem
Wigorniae. Eo quoque tempore obiit Galfridus filius
Petri, Angliæ justiciarius.

*Quomodo rex Anglorum Johannes coronam et regnum Angliæ in
manus Innocentii Papæ resignaverit.*

John re-
signs his
crown into
the Pope's
hands, 15
May.

Rebus,³ ut jam dictum est, expeditis, convenerunt iterum
rex Anglorum et Pandulfus cum proceribus regni apud domum
militum Templi juxta Doveram, decima quinta die Maii, in
vigilia scilicet Dominicæ⁴ Ascensionis; ubi idem rex juxta quod
Romæ fuerat sententiatum resignavit coronam suam cum regnis
Angliæ et Hyberniae in manus domni Papæ, cujus tunc vices
gerebat Pandulfus memoratus. Facta autem resignatione, dedit
Papæ et ejus successoribus regna prædicta, quæ et carta sub-
scripta confirmavit:

The char-
ter of re-
signation.

"J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, et cætera, omnibus
"Christi fidelibus hanc cartam inspecturis, salutem in Do-
"mino. Universitati vestræ per hanc cartam sigillo nostro
"munitam volumus esse notum, quod cum Deum et matrem
"nostram ecclesiam sanctam offenderimus in multis, et
"proinde divina misericordia plurimum indigeamus, nec quid
"digne offerre possimus pro satisfactione Deo et ecclesiæ
"debita facienda, nisi nos ipsos humiliemus et regna nostra;

¹ The MS. is injured here.

² Jan. 14 was a Tuesday in
1213-14.

³ In the margin is a representa-

tion of the charter, with "Carta
"detestabilis" below it.

⁴ Dominicæ] om. W. The date is
again wrong, as this day was 22 May.

" volentes nos ipsos humiliare pro Illo qui Se pro nobis humi- A.D. 1213.
 " liavit usque ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante, John's
 " non vi interdicti, nec timore coacti, sed nostra bona sponta- charter of
 " neaque voluntate ac communi consilio baronum nostrorum resigna-
 " conferimus et libere concedimus Deo et sanctis Apostolis Ejus tion.
 " Petro et Paulo et sanctæ Romanæ ecclesiæ matri nostræ ac
 " domno Papæ Innocentio ejusque catholicis successoribus
 " totum regnum Angliæ et totum regnum Hybernæ, cum
 " omni jure et pertinentiis suis, pro remissione omnium pec-
 " catorum nostrorum et totius generis nostri, tam pro vivis
 " quam pro defunctis; et amodo illa ab¹ eo et ecclesiâ Romana
 " tanquam feudarius² recipientes et tenentes, in præsentia
 " prudentis viri Pandulfi, domni Papæ subdiaconi et familiaris,
 " [fidelitatem] exinde prædicto domno Papæ Innocentio ejusque
 " catholicis successoribus et ecclesiæ Romanæ secundum sub-
 " scriptam formam fecimus et juravimus, et homagium ligium
 " in præsentia domni Papæ,³ si coram eo esse poterimus, ei-
 " dem faciemus; successores nostros et hæredes de uxore nostra
 " in perpetuum obligantes, ut simili modo summo pontifici qui
 " pro tempore fuerit et ecclesiæ Romanæ sine contradictione
 " debeant fidelitatem præstare et homagium recognoscere.
 " Ad indicium autem hujus nostræ perpetuæ obligationis
 " et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et
 " specialibus redditibus nostris prædictorum regnorum pro
 " omni servitio et consuetudine, quæ pro ipsis facere debemus,
 " salvis per omnia denariis beati Petri, ecclesiæ Romana mille
 " marcas esterlingorum percipiat annuatim, in festo scilicet
 " sancti Michaelis quingentas marcas et in Pascha quingentas,
 " septingentas scilicet pro regno Angliæ, et trecentas pro
 " regno Hybernæ, salvis nobis et hæredibus nostris justitiis,
 " libertatibus, et regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra-
 " scripta sunt, rata esse volentes atque firma, obligamus nos
 " et successores nostros contra non [venire⁴; et si nos vel ali-
 " quis suc]cessorum nostrorum contra [hæc attemptare præ-
 " sumpserit, quicumque] ille fuerit, nisi [rite commonitus resi-
 " puerit, cadat] a jure regni. Et hæc carta obligationis et
 " concessionis nostræ semper firma permaneat. Teste meipso,
 " apud domum militum Templi juxta Doveram coram H[enrico]
 " Dublinensi archiepiscopo, J[ohanne] Norwicensi episcopo,

¹ *ab eo*] a Deo, MS. Cott. Cleo-
 patra E. I, from which the copy of
 this document is printed in the
 Fœdera, i. 111.

² *feudarius*] So Par. in the mar-

gin; feudarius, O. B. has *secun-
 darius*, as W.

³ *Papæ*] Par. has inserted *Pan-
 dulphi* above this, in the margin.

⁴ The MS. is injured here.

A.D. 1213. "G[alfrido] filio Petri, W[illelmo] comite Saresberie, W[il-
 John's "lelmo] comite Penbroc, R[eginaldo] comite Bononie, W[il-
 charter of "lelmo] comite Warrenne, S[ahero] comite Wintoniensi,
 resigna- "W[illelmo] comite Arundel, W[illelmo] comite de¹ Ferariis,
 tion. "W[illelmo] Briwere, Petro filio Hereberti, Warino filio Ge-
 "roldi, xv. die Maii, anno regni nostri decimo quarto."

*De homagio regis Johannis facto Papæ Innocentio et ecclesiæ
 Romanæ.²*

Form of
 John's
 homage to
 the pope.

Carta itaque regis in scriptum, ut dictum est, redacta, tra-
 didit eam rex Pandulfo, Romæ papæ Innocentio deferendam,
 et continuo cunctis videntibus homagium fecit subscriptum:
 "Ego Johannes, Dei gratia rex Angliæ et dominus Hybernæ,
 "ab hac hora et in antea fidelis ero Deo et beato Petro et
 "ecclesiæ Romanæ, et domino³ meo papæ domno Innocentio
 "ejusque successoribus catholice intransibus. Non ero in
 "facto, in dicto, consensu vel consilio, ut vitam perdant vel
 "membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnum, si
 "scivero, impediam et remanere faciam si potero; alioquin
 "eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam,
 "quam eis credam pro certo dicturam. Consilium quod mihi
 "crediderint per se vel per nuncios suos seu literas suas,
 "secretum tenebo; et ad eorum damnum nulli pandam, me
 "sciente. Patrimonium beatri Petri, et specialiter regnum
 "Angliæ et regnum Hybernæ, adjutor ero ad tenendum et
 "defendendum contra omnes homines pro posse meo. Sic
 "me adjuvet Deus et hæc sancta Evangelia. Amen." Acta
 "unt autem hæc, ut prædictum est, in vigilia Dominicæ As-
 "censionis, præsentibus episcopis, comitibus, et magnatibus
 "supradictis. Postea Pandulfus pecuniam, quam in arram
 "subjectionis rex contulerat, sub pede suo conculcavit,
 "et tunc archiepiscopus dolens reclamavit. Instabat
 "autem dies Ascensionis Domini in crastino, futurus non solum
 "regi, sed et aliis omnibus tam absentibus quam præsentibus,
 "nimis suspectus propter assertiones Petri heremitæ; qui, ut
 "prædictum est, eidem regi prophetizaverat, quod in die Ascen-

Petrus et
 ejus filius
 pro asser-
 tione veri-
 tatis sus-
 penduntur.

¹ de] om. O. W.

² In the margin Par. has written,
 "Nunc verificatum est nomen ejus
 "pronosticum, scilicet Johannes
 "extorris, in prima circa ipsum
 "prophetia, postquam illud turpe

"acciderat significativum quod
 "baptizatus in baptisterio egressit."

³ Par. has altered *domo* (domno)
 to *domo* (domino), and inserted *domo*
 (domno) before *Innocentio*.

sionis Domini, nec deinceps, erat rex futurus. Sed cum diem A.D. 1213. præfixum sanus et incolumis præterisset, Petrum præfatum, qui in castello de Corf in vinculis tenebatur, jussit rex caudis equorum alligatum ad villam de Warrham per plateas trahi, et ibidem cum filio ejusdem Petri patibulo suspendi. Unde multis videbatur indignum, quod¹ tam crudeli morte pro assertionem veritatis puniretur. Si enim ea, quæ superius gesta leguntur, subtiliter perpendantur, comprobabitur ipsum mendacium non dixisse.

Ut Pandulfus cum parte restitutionis damnorum ad Gallias transfretaverit.

His ita gestis, Pandulfus cum cartis memoratis transfretavit Pandulph ad Gallias, octo milia libras esterlingorum secum gerens, ut returns to archiepiscopo et episcopis, monachisque Cantuariensibus, ac France, cæteris causa interdicti exulantibus in parte² restitutionis face- and ad- monishes ret ablatorum. Cum autem tenor cartarum et præfatæ pacis Philip to forma illis omnibus placuisset, persuasit³ diligenter Pandulfus give up his ut pacifice redirent in Angliam episcopi supradicti, residuum intended restitutionis ilico percepturi. Deinde regem Francorum dili- invasion of England. gentem admonere cepit, qui jam paratus fuerat in manu violenta ad Angliam hostiliter transfretare, ut desisteret a proposito et ad propria pacifice remearet; non enim potuit sine f. 32. offensione summi pontificis terram Angliæ⁴ vel ipsum regem infestare; cum ille paratus sit Deo et sanctæ ecclesiæ ejusque ordinatis satisfacere, atque domni Papæ catholicis jussionibus obedire. Hæc audiens, rex Francorum iratus valde dixit, se Anger of jam in apparatu navium, victualium, et armorum plusquam Philip. sexaginta milia libras expendisse, et ex præcepto domni Papæ laborem præfatum et in peccatorum remissionem suscepisse. Et ut verum fateamur,⁵ idem rex suggestionibus Pandulfi His reason assensum nullatenus præbuisset, nisi solus comes Flandrensis for submit- Philippus⁶ ipsum sequi contradiceret. Fuerat enim regi An- ting, that [Ferrand], glorum confederatus, et ideo contra pactum suum venire count of noluit. Dixit præterea idem comes, injustum fuisse bellum, Flanders, quod ad debellandum regem Anglorum susceperat, cum nullus refuses to antecessorum suorum jus aliquod sibi hactenus in regno join him. Angliæ vendicasset. Adjunxit insuper, quod rex Francorum

¹ quod] qui, W.

² parte] partem, O. W., as B. originally, but the *m* has been erased.

³ persuasit] persuadet, O. W.

⁴ O. W. ins. *intrare*.

⁵ fateamur] So altered by Par. from *fateatur*, which O. W. have.

⁶ Philippus] Sic, erroneously for *Ferrandus*.

A.D. 1213. terras suas et castella injuste occupaverat, et occupatam hæreditatem suam contra justitiam detinebat, quare cum ipso ad Angliam venire nolebat.

Ut rex Francorum in comitem Flandriæ impetum fecerit.

Invasion of Flanders by Philip. Cumquæ rex Francorum a comite Flandrensi talia audisset, ira vehementi incanduit; ipsumque diffidens,¹ a curia sua confestim recedere præcepit. Juravitque dicens per sanctos

Franciæ, "Vel Francia erit Flandria, vel Flandria Francia." Quo recedente, rex Francorum terram comitis ingressus, igne ac ferro quæque sibi obvia depopulando consumpsit. Nautis præterea et classis suæ custodibus, qui in

His forces assemble at the Swine. ostio Secanæ fluminis, ut prædiximus, expectaverant cum victualibus et armis, significavit, quatinus dilatione postposita versus Svine Flandriæ portum vela dirigerent atque ad eum

illuc venire quantocius festinarent; quod ita factum est. Comes vero² Flandrensis, impetum sæpediti regis plurimum timens, citissimo volatu regi Anglorum nunciavit quæ circa eum

The count of Flanders asks aid from John. facta fuerant, implorans diligenter ut militare sibi subsidium mittere dignaretur. Quo audito, rex Anglorum destinavit

Quomodo proposito Francorum regis impedito etiam classis est combusta. in succursum comitis memorati fratrem suum Willelmum comitem Saresberiensem, Willelmum ducem Houtlandiæ, et Reginaldum comitem Bononiæ, bellatores electos, cum navibus

quingentis et militibus septingentis et familia multa nimis tam equestris³ quam pedestris ordinis; qui velis prosperis versus Flandriam properantes, per portum Svine transitum faciebant. Ubi tantam navium multitudinem stupefacti intuentes et non mediocriter admirantes, cognoverunt, missis exploratoribus, classem esse regis Francorum, quæ illuc nuper advenerat, et in⁴ ipsa omni fere custodia, exceptis paucis marinellis, carere. Exierant enim ad prædandum milites quibus navigium fuerat commissum, ut terram comitis Flandriæ depopulando vastarent. Quod cum principes militiæ regis Anglorum cognovissent, ad arma prosiliunt, classem acriter invadunt; et in brevi nautis subjugatis, funibus⁵ navium præcisis, trescentas ex eis frumento, vino, farina, carne, armis, ac rebus aliis onustas versus Angliam Neptuno committunt. Naves præterea centum vel eo amplius, quæ in sicco stabant,

¹ *diffidens*] diffidens, B.

² *vero*] om. W.

³ *equestris . . pedestris*] equestri . . pedestri, B. O. W., and so the

Hist. Anglor., omitting *ordinis*.

⁴ *in ipsa*] ipsa, W.; ipsam, Hist.

Angl.

⁵ O. W. ins. *que*.

injecto igne combusserunt, et earum spolia rapuerunt. In hoc A.D. 1213.
autem casu rex Francorum et tota fere transmarina nobilitas *Nota na-*
amiserunt quod in rebus humanis dulcius possederunt. De- *vium regis*
inde comites animositate quasi superflua incitati, cum equis *Francorum*
et armis navibus erumpentes, Francos qui ab hac aufugerant *combustio-*
clade viriliter insequuntur. Sed rex Francorum, qui ab hoc *nem et cap-*
conflictu non longe aberat, misit milites armatos de quibus *tionem.*
plurimum confidebat, ut hostes supervenientes longius arcerent,
et qui essent sagaciter explorarent. Qui continuo prosilientes
ad arma, adversariis quantocius occurrunt; commissoque ex
adversis partibus prælio, comites prædicti, non sine suorum
damno, ad naves vix elapsi fugam capessunt. Illis autem
naves¹ ingressis, Francigenæ ad suos revertuntur. Rege
vero Francorum sciscitante a militibus quid actum fuisset, et
illi qui supervenerant unde essent, dixerunt exercitum esse
regis Anglorum in auxilium comitis Flandriæ destinatum;
casumque suæ classis et damnum irreparabile quod acciderat
regi per ordinem retulerunt. Rex quoque Philippus, cum hujus- Return of
modi cognovisset eventum, a Flandria cum magno sui suo- Philip II.
rumque dispendio confusus recessit.

De absoluteione regis Angliæ apud Wintoniam facta.

Rex autem Anglorum, cum ea quæ in Flandria gesta fue- John dis-
rant a referentibus didicisset, gavisus est valde, et aliquantu- mised the
lum mente elatus ob hoc quod adventum regis Francorum ad army in
tempus noverat suspensum, præcepit magnatibus et universæ England,
multitudini quam ad defensionem patriæ circa maritima col- and orders
locaverat, ut ad propria remearent. Deinde misit militibus in Flanders
suis qui erant in Flandria magnam pecuniæ summam, pro- to attack
mittens etiam eis auxilium imperatoris, ut terram regis Philip's
Francorum hostiliter ingressi incendiis ibidem vacarent et territories.
rapinis. Ipse quoque rex apud Portesmue exercitum congre- He collects
gavit immensum, ut ad Pictaviam transfretaret; disponens a an army at
parte occidentis, sicut illi qui erant in Flandria a parte ori- Ports-
entis, regem et regnum Francorum inquietare, necnon cum mouth,
omni nisu terras amissas ad suum dominium revocare. Sed
aliter accidit quam sperabat; magnates enim Angliæ ipsum but the
sequi noluerunt, nisi prius a sententia excommunicationis ab- barons
solveretur. Hac ergo districtione rex compulsus misit cartas refuse to
viginti quatuor comitum et baronum ad archiepiscopum et follow him
episcopos proscriptos ad majorem securitatem, ut omni metu absolved.
deposito venirent in Angliam, omnia sua et ablatorum damna

¹ naves] navibus, B. O. W.

A.D. 1213. secundum præscriptæ pacis formam ilico percepturi. Pandulfo
 The exiled itaque mediante, necessariis omnibus ad repatriandum paratis,
 bishops ascenderunt naves S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus,
 return to W[illelmus] Londoniensis, E[ustachius] Elyensis, H[ugo] Lin-
 England. colniensis, et E[gidius] Herefordensis episcopi, cum cæteris
 clericis et laicis causa interdicti exulantibus; et apud Doveram
 16 July. decimo septimo kalendas Augusti applicantes, in die beatæ Mar-
 20 July. garitæ virginis Wintoniam¹ ad regem venerunt. Rex autem,
 cum adventum eorum cognovisset, venit obviam illis; et viso
 f. 32 6. archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes
 eorum, lacrimis profusis obsecrans ut de se ac regno Angliæ
 Absolution misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et epi-
 of John at scopi tantam regis humilitatem, cum lacrimis illum de terra
 Winchester. levaverunt, ducentes a dextris et a sinistris ad ostium
 ecclesiæ cathedralis; ubi cum psalmo quinquagesimo, viden-
 tibus magnatibus cunctis et ubertim præ gaudio flentibus,
 sicut mos est ecclesiæ, illum absolverunt. Et hæc absolutio
 facta fuit in capitulo Wintoniensi. In hac autem abso-
 lutione juravit rex, tactis sacrosanctis evangelis, quod sanctam
 ecclesiam ejusque ordinatos diligeret, defenderet, et manu-
 teneret contra omnes adversarios suos pro posse suo; quodque
 bonas leges antecessorum suorum et præcipue leges Eadwardi
 regis revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos
 secundum justa curiæ suæ judicia judicaret; quodque singulis
 redderet jura sua. Juravit etiam quod omnibus ad interdicti
 negotium pertinentibus infra proximum Pascha plenam²
 restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristinam ex-
 communicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea In-
 nocentio Papæ ejusque catholicis successoribus fidelitatem et
 obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur.
 Deinde archiepiscopus, ducens illum in ecclesiam, missam cele-
 bravit. Et post missam ad mensam cum rege residentes,
 archiepiscopus cum episcopis et magnatibus universis epula-
 bantur in lætitia et jocunditate. In crastino autem misit rex
 litteras ad omnes vicecomites regni Angliæ, præcipiens ut de
 singulis dominicorum suorum villis quatuor legales homines
 cum præposito apud Sanctum Albanum pridie nonas Augusti
 facerent convenire; ut per illos et alios ministros suos de
 damnis singulorum episcoporum et ablati certitudinem inqui-
 reret, et quid singulis deberetur. Inde vero apud Portesmue
 cum festinatione veniens, ut transfretaret in Pictaviam, G[al-]

His inten-
 tion of
 going into

¹ Wintoniam] So altered by Par.
 from Wintonie, which O. W. also
 have.

² plenam] planam, B. O. W.
 Par. has written e over the a.

frido] filio Petri et episcopo Wintoniensi regnum Angliæ com- A.D. 1218.
misit, præcipiens ut cum consilio Cantuariensis archiepiscopi Poitou
omnia regni negotia ordinarent. Quo facto, venerunt ibidem prevented.
ad regem numerosa militum multitudo, conquerentes quod in
diutina quam ibi fecerant expectatione omnem pecuniam suam
consumpserant; unde ipsum sequi nequiverant, nisi de fisco
illis necessaria ministraret. Quod cum rex facere recusasset, He goes to
iratus cum privata familia naves ascendit, et post triduum Jersey,
apud Geserie¹ insulam applicuit, magnatibus suis domum re- and then
versis; ubi cum rex sese derelictum cernebat, necessitate com- returns to
pulsus ad Angliam remeavit. England.

De legum et libertatum denunciatione.

Dum hæc agerentur, interfuerunt concilio apud Sanctum Council at
Albanum G[alfridus] filius Petri et episcopus Wintoniensis cum St. Alban's.
archiepiscopo et episcopis et magnatibus regni; ubi, cunctis
pace regis denunciata, ex ejusdem regis parte firmiter præ-
ceptum est, quatinus leges Henrici avi sui ab omnibus in
regno custodirentur;² et omnes leges iniquas penitus enervaren-
tur. Denunciatum est præterea vicecomitibus, forestariis, aliis-
que ministris regis, sicut vitam et membra sua diligunt, ne a *Forma*
quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam *brevis tan-*
irrogare præsumant, aut scotalla alicubi in regno faciant, sicut *gitur.*
facere consueverunt. Rex vero Johannes, cum se a quibusdam Attempts
magnatibus, ut prædictum est, quasi derelictum cognovisset, of John to
magnum congregavit exercitum, ut rebelles ad consuetum ob- recall the
sequium revocaret. Cumque arma movere incepisset, venit ad nobles to
eum archiepiscopus apud Norhamtonam, dicens, plurimum in his obedi-
ence.
injuriam sui sacramenti, quod in absolutione sua præstiterat, Remon-
redundare, si absque judicio curiæ suæ contra quempiam strances of
bellum moveret. Quod audiens rex, cum ingenti strepitu dixit the arch-
se regni negotia propter archiepiscopum non differre, cum bishop.
laica judicia ad ipsum non pertineant. In crastino autem
summo diluculo iter velut furibundus arripens, versus Not-
ingham properavit. Secutus est quoque regem archiepiscopus
memoratus, constanter affirmans, quod nisi ab inceptis celerius
desisteret omnes qui versus quempiam ante relaxationem in-
terdicti hostiliter arma gestarent, præter ipsum solum, anathe-
matis vinculo innodaret. Sicque ab inceptis regem revocans
archiepiscopus, non prius ab eo recessit, donec diem compe-

¹ *Geserie*] Gerneseie, O.

² *custodirentur*] So altered by | Paris for *custodiantur*, which O. W.

also have.

A.D. 1213. tentem ad curiam regis veniendi et¹ ibidem juri parendi baronibus impetrasset.²

De causa commotionis baronum contra regem Anglorum.

Council at
St. Paul's,
London.

The arch-
bishop pro-
duces and
reads the
charter of
Henry I.

Charter of
Henry I.

f. 33.

Eodem anno, octavo kalendas Septembris, convenerunt in civitate Londoniarum apud Sanctum Paulum S[tephanus] Cantuariensis archiepiscopus cum episcopis, abbatibus, prioribus, decanis, et baronibus regni; ubi archiepiscopus indulsit tam ecclesiis conventualibus quam presbyteris sæcularibus, ut horas canonicas in ecclesiis suis, audientibus parrochianis, sup-pressa voce cantarent. In hoc colloquio, ut fama refert, archiepiscopus memoratus, convocatis seorsum quibusdam regni proceribus, cœpit affari eos secretius in hunc modum; "Audistis," inquit, "quomodo tempore [quo] apud Wintoniam regem absolvi, " ipsum jurare compulerim quod leges iniquas destrueret, et " leges bonas, videlicet leges regis Eadwardi, revocaret et in " regno faceret ab omnibus observari. Inventa est quoque " nunc carta quædam Henrici primi regis Angliæ, per quam, " si volueritis, libertates diu amissas poteritis ad statum pris- " tinum revocare." Et proferens cartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, in hunc modum recitari: " Henricus primus Dei gratia rex Angliæ, Hugoni de Boc- " lande justiciario Angliæ et omnibus fidelibus suis, tam " Francigenis quam Anglis, in Herifordsire salutem. Sciatis " me Dei misericordia et communi consilio baronum regni " Angliæ ejusdem regni regem esse coronatum. Et quia " regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu " Dei et amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei " ecclesiam imprimis liberam facio; ita quod nec eam vendam " nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo vel epi- " scopo sive abbate aliquid accipiam de dominio ecclesiæ vel " de hominibus, donec successor in eam ingrediatur. Et om- " nes malas consuetudines, quibus regnum Angliæ injuste " opprimebatur, inde aufero; quas malas consuetudines in " parte hic pono. Si quis baronum meorum, comitum, vel " aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non " redimet terram suam, sicut facere consueverat tempore " patris mei, sed legitima et justa relevatione relevabit eam. " Similiter et homines baronum meorum legitima et justa

¹ et] Erased in B.

² impetrasset] So altered by Paris for impetravit, which O. W. have.

³ In the margin Par. has written,

" Revolve ad mc. annum gratiæ, ut " plenius super his edocearis," i.e., pp. 115-117, where this charter has already been given in full.

"relevatione relevabunt terras¹ suas de dominis² suis. Et si A.D. 1213.
 "quis baronum vel aliorum hominum meorum filiam suam Charter of
 "tradere voluerit sive sororem sive neptem sive cognatam, Henry I.
 "mecum inde loquatur; sed neque ego aliquid de suo pro hac
 "licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det; excepto
 "si eam dare vellet inimico meo. Et si, mortuo barone vel
 "alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo illam cum
 "consilio baronum meorum cum terra sua. Et si mortuo
 "marito uxor ejus remanserit et sine liberis fuerit, dotem
 "suam et³ maritagium habebit, dum⁴ corpus suum legitime
 "servabit; et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum.
 "Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et³ mari-
 "tagium habebit dum corpus suum legitime servabit, et eam
 "non dabo nisi secundum velle suum. Et terræ liberorum
 "custos erit sive uxor, sive alius propinquior [qui] justius esse
 "debet. Et præcipio ut barones mei similiter se contineant
 "erga filios et filias vel uxores hominum suorum.* Moneta-
 "gium commune quod capiebatur per civitates vel comitatus,
 "quod non fuit tempore Eadwardi regis, hoc ne amodo fiat,
 "omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius sive
 "alius cum falsa moneta, justicia recta inde fiat. Omnia
 "placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur,
 "condono; exceptis firmis meis, et exceptis illis quæ pacta
 "erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus quæ
 "justius aliis contingebant. Et si quis aliquid pro hæreditate
 "suâ pepigerat, illud condono; et omnes relevationes, quæ
 "pro rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum
 "vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare
 "disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod
 "si ipse præventus vel armis vel infirmitate pecuniam suam
 "nec dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut
 "parentes et legitimi homines ejus pro anima ejus eam divi-
 "dant, sicut eis melius visum fuerit. Si quis baronum vel
 "hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in mise-
 "ricordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel
 "fratris mei, sed secundum forisfacturæ modum; nec ita
 "emendabit, sicut emendasset retro tempore patris mei vel
 "aliorum antecessorum meorum. Quod si perfidia vel sceleris
 "convictus fuerit, sicut erit culpa, sic emendet. Murdra
 "etiam⁵ retro ab illa die, qua in regem coronatus fui, omnia

¹ *terras suas*] om. W.

² *dominis*] dominis, B. O.

³ *et*] in, W.

⁴ *dum . . servabit*] om. O. W. It

is not in the charter as given above,
p. 116. O. omits also *habebit*.

⁵ *etiam*] et, W.; autem, O.

A.D. 1213. "condono; et ea, quæ amodo facta fuerint, juste emendentur
 Charter of "secundum legem regis Eadwardi. Forestas communi con-
 Henry I. "silio baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut pater
 "meus eas habuit. Militibus, qui per loricarum terras suas de-
 "fendunt, terras dominicarum carucarum suarum quietas ab
 "omnibus geldis et ab omni opere proprio dono meo concedo;
 "ut, sicut tam magno gravamine alleviati sunt, in equis et
 "armis se bene instruant, ut apti et parati sint ad servitium
 "meum et ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono
 "in toto regno meo, et teneri amodo præcipio. Legem regis
 "Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus
 "pater meus eam emendavit consilio baronum suorum. Si
 "quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum regis
 "Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emen-
 "datione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem
 "inventum fuerit, graviter mihi emendabit. Testibus Mau-
 "ritio Londoniensi episcopo, Willelmo¹ Wintoniensi electo,
 "Gerardo Herefordensi episcopo, Henrico² comite, Symone³
 "comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte Forti,
 "Rogerio Bigod, et aliis multis."

The barons Cum autem hæc carta perlecta et baronibus audientibus
 swear to intellecta fuisset, gavisí sunt gaudio magno valde; et jura-
 fight, if verunt omnes in præsentia archiepiscopi sæpe dicti, quod viso
 necessary, tempore congruo pro his libertatibus, si necesse fuerit, deer-
 for these tabunt usque ad mortem. Archiepiscopus vero promisit eis
 liberties. fidelissimum auxilium suum pro posse suo, et sic confædera-
 tione facta inter eos, colloquium solutum est.

De hæresi Albigensium et prædicatione contra eos.⁴

Heresy of Circa dies istos hæreticorum pravitas, qui Albigenses appel-
 the Albi- lantur, in Wasconia, Arumpnia,⁵ et Albegiesio, in partibus
 geois. Tholosanis et Arragonum regno adeo invaluit, ut non jam in
 occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent, sed errorem
 suum publice proponentes ad consensum suum simplices
 attraherent et infirmos. Dicuntur autem Albigenses⁶ ab Alba
 civitate, ubi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cumque
 tandem illorum perversitas adeo divinam contempsit severi-
 tatem, ut, videntibus episcopis et presbyteris, libros evan-

¹ Willelmo . . episcopo] om. C.

² Henry de Newburgh, earl of Warwick.

³ Simon de S. Liz, earl of Huntingdon.

⁴ In the margin Paris has, "Utile

"sed impertinens historiæ Anglo-
 "rum usque ad hoc signum, m-." i.e., p. 568.

⁵ Arumpnia] Arvernia, O. W.

⁶ Albigenses] Ambigenses, B.

geliorum in sentinis proicerent et calices cum vasis sacris in A.D. 1213. despectum corporis et sanguinis Christi enormiter dehonestarent, Papa Innocentius, his auditis, non mediocriter condoluit. Qui, missis prædicatoribus ad omnes regiones occidentis, principibus aliisque populis Christianis in suorum remissionem peccatorum injunxit, ut se cruce signarent ad hanc pestem¹ extirpandam, atque tantis cladibus se opposcentes viribus et armis tuerentur populum Christianum. Addidit etiam auctoritate sedis Apostolicæ, ut quicumque ad expugnandum eos laborem sibi injunctum susceperint, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis, ab omni hostium incursione manerent securi.² Ad hanc autem prædicationem tanta cruce signatorum multitudo convenit, quanta non creditur in nostro climate aliquando convenisse.

De motione cruce signatorum contra Albigenses.

Omnibus igitur congregatis et ad pugnam viriliter accinctis, archiepiscopus Narbonensis³ et Apostolicæ sedis in hac expeditione⁴ legatus, cum principibus militiæ, duce videlicet⁵ Burgundiæ, comite Niverensi,⁶ et comite Montis-Fortis, castra moventes, disposuerunt Biternensem adire et expugnare civitatem. Sed antequam ad illam venirent, domini quorundam castrorum, tanquam male sibi conscii, ante faciem exercitus aufugerunt. Milites quoque et reliqui fideles eorundem castrorum, ad exercitum tanquam catholici fiducialiter accedentes, se et sua et ipsa castra dederunt in manus cruce signatorum; f. 33 b. et in vigilia beatæ Mariæ Magdalænæ tradiderunt cuidam monacho nobile castrum Cermanniæ,⁷ fugiente domino, cui plurima castra et ipsa admodum fortia appendebant. Significaverunt autem civibus Biternensibus per episcopum civitatis sub pœna excommunicationis, ut de duobus alterum eligerent, ut traderent scilicet hæreticos et bonæ eorum in manus cruce signatorum, et si hoc non possent, facerent ut exirent de medio eorum; alioquin essent excommunicati et sanguis eorum super capita eorum. Quod ipsi facere contemnentes confœderati cum hæreticis, juraverunt sibi mutuo de civitate defendenda, et fide concepta, speraverunt quod insultum cruce signatorum possent per multum temporis sustinere. Obsessa igitur civitate in festo Sanctæ Mariæ Magdalænæ, tractaverunt

¹ *pestem*] tempestatem, C.

² *securi*] sevir, B.

³ Arnald Amaury.

⁴ *expeditione*] expositione, B.

⁵ Eudes III.

⁶ Harvey.

⁷ Brial calls this castle *Cervian*, and its lord, *Stephen*. Recueil des Historiens des Gaules, xvii. p. 704 (b).

A.D. 1213. barones de liberatione eorum, qui erant catholici inter eos. Sed ribaldi interim et viles personæ, non expectato principum mandato vel ordinatione, fecerunt insultum in civitatem, et mirantibus Christianis, dum clamaretur ad arma, exilientibus fidelibus undique ad insultum, illi de intus qui muros defendebant¹ librum evangeliorum extra muros projecerunt, blasphemantes nomen Domini et assilientibus insultantes. "Ecce," inquit, "lex vestra, non curamus de ea; vestra sit." Ad quas blasphemias fideles accensi et contumeliis provocati, quasi sub trium horarum spatio fossata atque muros tam potenter quam mirabiliter duce Domino transcenderunt. Capta itaque civitate, ipsa die spoliata et succensa, facta est ultione divina ex infidelibus strages maxima. De catholicis vero, servante Domino, paucissimi ceciderunt. Exactis itaque ibidem diebus paucis, cum rumor tanti miraculi diffunderetur per terram, dissipavit Deus ante faciem cruce signatorum, quasi sine eis, illos qui blasphemaverant nomen et legem Ejus. Usque adeo namque deterriti sunt pravitatis hæreticæ sectatores, ut ad montium latibula fugientes credantur reliquisse plusquam centum castra vacua inter Biternum et Carcasonam, referta cum cibariis et varia suppellectili, quam fugientes secum nequiverant asportare.²

Capture of
Beziers.

Nota cen-
tum castra.

De captione civitatis et castri Carcasonæ.

Aug. 1. Castra denique inde moventes cruce signati, in festo Sancti Petri ad Vincula pervenerunt prospere Carcasonam, ad civitatem utique populosam, et in sua perfidia, tam multitudine divitiarum quam fortitudine loci admodum munitissima, hactenus gloriantem. In crastino vero facto insultu catholici intra duarum aut trium horarum spatium prima fossata atque muros inestimabiliter transcenderunt, inter tela balistarum et inter lanceas et gladios defendentium impiorum. At postmodum erectis machinis, octava die captum est suburbium majus, interfectis utrobique quam plurimis, qui se inter hostes minus prudenter ingerebant. Demolitum est penitus suburbium, quod utique majus videbatur esse corpore civitatis. Conclusis itaque hostibus intra angustias civitatis, cum interius tam præ multitudine quam præ inedia supra quam crederet quisquam laborarent, obtulerunt se et sua omnia cum civitate cruce signatis, ut tantummodo vita eis ex misericordia servaretur, et deducerentur saltem una die securi. Habito igitur consilio, barones quasi compulsi civitatem sub forma prædicta

Siege and
capture of
Carcas-
sonne.

¹ *defendebant*] descendebant, B. | ² *asportare*] asportari, W.

receperant; tum quia apud homines inexpugnabilis videbatur, A.D. 1213. tum quia si penitus civitas deleretur, non inveniretur de nobilibus viris exercitus, qui regnum terræ illius suscipere; cum non remaneret locus in terra subjugata ubi resideret. *Qualiter* Ut igitur terra quam dedit Dominus in manus servorum *Simon comes Montis-Fortis constitutus* suorum ad honorem Dei et profectum Christianitatis servaretur, de communi consilio prælatorum ac baronum electus est in principem terræ illius vir nobilis Symon de Monte-Forti, *fuerit princeps super exercitum cruce signatorum.* comes Leicestræ; in cujus manus traditus est captivus vir nobilis Rogerus vicecomes et dominus quondam ipsius terræ, cum tota provincia illa, videlicet plusquam centum castris quæ¹ infra mensem unum dignatus est Dominus catholicæ restituere Raymond unitati. Inter quæ plura erant adeo nobilia, ut quemlibet Roger, exercitum juxta æstimationem humanam modicum formidarent. *Visc. of Carcas-sonne, captured.* His ita peractis, cum comes Nivernensis et plurima pars exercitus ad sua redirent,² illustris dux Burgundiæ et reliqui magnates cum exercitu residuo ad extirpandam pravitatem hæreticam processerunt, et plura castra admodum fortia, sive amore sive timore, postmodum tradiderunt in manus Symonis comitis Montis-Fortis.

De nunciis cruce signatorum ad Tholosam destinatis.

Quoniam civitas Tholosana tanquam graviter polluta hujus-
modi peste ex diu pessime diffamata fuerat, miserunt barones
ad cives illius civitatis solennes nuncios, cum litteris suis,
scilicet archiepiscopum³ Santionensem, episcopum⁴ Forulensem, heretics
vicecomitem Sancti Florentii, et dominum Accaldum de Rns-
silone, mandantes eis ut traderent hæreticos civitatis exer-
citui cruce signatorum et bona eorum. Quod si forte dicerent
ipsos non esse hæreticos, venient illi qui notati fuerant et
nominatim expressi, coram omni exercitu fidem suam secun-
dum Christianam consuetudinem purgaturi; et si hoc facere
recusarent, excommunicaverunt⁵ per easdem litteras consules et
consiliarios eorum, et totam villam Tholosanam cum appen-
diciis suis ecclesiastico subposuerunt⁶ interdicto.

¹ quæ] quas, MSS.

² redirent] redierunt, O. W.

³ Probably intended for the archbishop of Santiago (Compostella), as Saintes is only the see of a bishop.

⁴ Probably Bertrand IV., bishop of Fréjus.

⁵ excommunicaverunt] excommunicarent, W.

⁶ subposuerunt] So O. W.; subposuit, B. Here the old hand ends. The end of this page, and the two following, which are on an inserted leaf, are in the St. Alban's hand, probably Paris's own. The scribe had left off with the word ecclesiastico.

A.D. 1213. Sub¹ ejusdem anni curriculo, in æstate sequenti, subortus est in Francia error quidam a sæculis inauditus. Quidam enim puer, hoste humani generis procurante, qui vere puer ætate fuit et moribus pervilis, per civitates vadens et castella in regno Francorum, quasi a Deo missus, cantabat Gallice modulando, "Domine Jesu Christe, crucem sanctam nobis restitue," additis multis aliis adjectionibus. Et cum ab aliis pueris coetaneis videretur et audiretur, sequebantur eum infiniti; qui præstigio diabolico penitus infatuati, relictis patribus et matribus, nutricibus, et amicis universis, cantantes modo consimili quo eorum cantitabat pædagogus; nec eos poterat, quod mirum est dictu, vel sera retinere, vel parentum persuasio revocare, quin suum magistrum memoratum sequerentur versus mare Mediterraneum, quasi transfretaturi, processionaliter sed turmatim modulando progredientes; non enim poterat aliqua civitas eos præ multitudine jam comprehendere. Et eorum magister in curru ponebatur pallis adornato; stipatus custodibus circumstrepentibus etiam armatis, et sese turba comprimebat præ numerositate. Beatum enim se reputabat, qui de vestibis suis fila vel pilos discerptos poterat reportare. Antiquo igitur impostore Satana machinante, vel in terra vel in mari perierunt universi.

De morte Galfridi filii Petri justiciarii.

Death of Geoffrey Fitz-Peter, the justiciary. Anno vero sub eodem, Galfridus filius Petri, totius Angliæ justiciarius, vir magnæ potestatis et auctoritatis, in maximum regni detrimentum diem clausit extremum, secundo idus Octobris. Erat autem firmissima regni columna, utpote vir generosus, legum peritus, thesauris, redditibus, et omnibus bonis instauratus, omnibus Angliæ magnatibus sanguine vel amicitia confederatus. Unde rex

¹ This paragraph is at the foot of the page in a different hand, and so also in C.

ipsum præ omnibus mortalibus sine dilectione formi- A.D. 1213.
dabat; ipse enim lora regni gubernabat. Unde post
ejus obitum facta est Anglia quasi in tempestate navis
sine gubernaculo. Cujus tempestatis initium fuit mors
Huberti Cantuariensis archiepiscopi, viri magnifici et
fidelis; nec post mortem istorum duorum potuit Anglia
respirare. Cum autem dicti Petri mors regi J[ohanni] Joy of
nunciaretur, cachinnando dixit; "Cum venerit in in- John at
"fernum, salutet Hubertum Cantuariensem archiepi- his death.
"scopum, quem procul dubio ibi inveniet." Et con-
versus ad circumsedentes, subintulit dicens, "Per pedes f. 34.
"Dei nunc primo sum rex et dominus Angliæ."
Habuit igitur ex tunc potestatem liberiores juramentis
suis et pactis, quæ tamen ipso G[alfrido] dolente fece-
rat, contraire, et initæ pacis vincula, quibus se invol-
verat, denodare. Pœnituit igitur ipsum graviter et
amarissime, quod ad prædictæ pacis consensum incli-
naretur.

*Qualiter rex desperans miserit ad¹ admiralium
Murmelinum.*

Misit² igitur nuncios secretissimos cum festinatione John sends
summa, videlicet Thomam de Herdintona et Radul- messengers
fum³ filium Nicholai milites et Robertum de Londoniis to the emir
clericum, ad admiralium Murmelium, regem magnum Moham-
med el
Affricæ, Marrochiæ, et Hyspaniæ, quem vulgus Mira- Nassir,
mumelinum vocat; significans eidem, quod se et reg- emperor of
num suum libenter redderet eidem, et dederet et de- Morocco,
ditum teneret ab ipso, si placeret ei, sub tributo. Nec to offer
him the
kingdom of
England.
non et legem Christianam, quam vanam censuit, relin-
quens, legi Machometi fideliter adhæreret. Quod cum
dicti nuncii secretius relaturi, ad curiam dicti principis

¹ B. repeats *ad*.

² This narrative will be found also
in the *Gesta Abbatum S. Albani*, i.
pp. 236-242 (Riley).

³ *Radulfum filium Nicholai*. Writ-
ten over an erasure by a modern
hand. The words are not in the
Gesta Abbatum, but they are in C.

A.D. 1213. pervenissent, invenerunt ad primam portam aliquot milites armatos, introitum arctius custodientes, gladiis evaginati. Ad secundum vero ostium scilicet palatii, plures invenerunt milites ad unguem armatos et prioribus elegantius, ensibus strictis ingressum diligenter custodientes, et, ut censi potuit, aliis fortiores ac nobiliores. In ostio vero thalami inferioris, multo secundum apparentiam robustiores et ferociores, et plures prioribus. Cum autem pacifice introducti, ex licentia ipsius admiralii quem regem magnum vocant, ipsi nuncii et vice domini sui, regis scilicet Angliæ, reverenter salutassent, exposuerunt causam adventus sui plenius, cartam regiam ei porrigentes; quam quidem interpres, qui præsens vocatus aderat, evidenter patefecit. Quo intellecto, rex librum quem inspexerat clausit; sedit enim ad pulpitem suum studens, vir ætate et statura mediocris, et gestu maturus et verbis facundus et circumspectus. Et cum paulisper quasi secum deliberans respondisset, modeste dixit: "Modo inspexi librum in Græco scriptum cujusdam Græci sapientis et Christiani, nomine Pauli, cujus actus et verba mihi optime complacent, et accepto; unum tamen de ipso mihi displicet, quod in lege sub qua natus erat non stetit, sed ad aliam tanquam transfuga et inconstans avolvit. Et id dico de domino vestro Anglorum rege, qui relictæ piissimæ et mundissimæ lege Christianorum sub qua nascebatur, cereus et instabilis gliscit transmeare." Et addidit, "Novit qui nihil ignorat Deus omnipotens omnium Creator, si exlex essem, illam præ omnibus eligerem, et acceptans amplexarer." Postea vero sciscitabatur, cujus conditionis esset rex Angliæ et regnum ejus; respondit Thomas, utpote nunciorum facundissimus; "Egregie et ingenue atavis regibus magnis procreatus, terra ejus opulenta et suis contenta bonis, culturis, pascuis, pratis, et silvis abundat. Ex ea etiam omne genus metallorum studio conflatili eliquatur. Gens nostra

Account of
the em-
bassy.

"speciosa et ingeniosa tribus pollet idiomatibus eru- A.D. 1213.
 dita, scilicet Latino, Gallico, et Anglico, et omni arte Account of
 liberali et mechanica plenius erudita. Veruntamen John's em-
 vinearum aut olivarum copiam ex se terra nostra non bassy to
 producit vel abietum, sed ea ex vicinis regionibus the emir of
 commercio sibi acquirit abundanter; aer salubris et Morocco.
 temperatus; inter occidentem sita et septentrionem,
 ab occidentē calorem, a septentrione sumens frigidita-
 tem, temperiem sortitur gratissimam. Undique mari
 vallatur, unde insularum regina meruit appellari.
 Regnum etiam ab inuncto et coronato gubernatum,
 ab antiquo liberum esse dinoscitur et ingenuum, ad
 nullius præterquam Dei spectans dominationem. Ec-
 clesia etiam et nostræ cultus religionis plus quam in
 aliqua mundi parte ibidem prosperatur, et Papalibus
 ac regiis legibus pacifice gubernatur." Tracto igitur
 ab alto præcordiali suspirio, respondit rex; "Nunquam
 legi vel audivi, quod aliquis rex, tam prosperum reg-
 num possidens subjectum et obediens, suum sic vellet
 sponte pessundare principatum, ut de libero faceret
 tributarium, de suo alienum, de felici miserum; et
 se alterius tanquam sine vulnere victum dedere
 voluntati. Quinimmo de multis legi et audivi, quod
 multi sanguinis effusione et profluvio sibi libertatem,
 quod laudabile fuit, comparent; modo autem audio,
 quod dominus vester miser, deses, et imbellis, qui
 nullo nullior est, de libero servus fieri desiderat, qui
 vere miser est, immo miserrimus nullique miserabilis."
 Postea vero, sed cum contemptu, inquisivit cujus ætatis
 esset, staturæ, ac strenuitatis. Cui responsum est,
 quod ætate fuit quinquagenarius, et omnino canus,
 corpore fortis, nec procerus, sed potius compactus, et
 formæ ad robora convenientis." Quod cum audisset
 rex, respondit; "Virtus ejus juvenilis ac virilis tepuit
 jam et refrigescit. Infra decennium, dato quod tam
 [diu]¹ victurus sit, virtus ejus deficiet, antequam ar-

¹ *diu* is also omitted in the Gesta Abbatum, i. p. 238.

A.D. 1213. " duum quid consummasset, si nunc inciperet in defectum
 " declinare,¹ nec aliquid valeret. Quinquagenarius enim
 " decidit occulte, sexagenarius manifeste. Pacem de
 " cætero sibi adquirat et quiescat." Colligens igitur
 omnia inquisita et responsa nunciorum, post parvum si-
 lentium, facta subsannatione in signum magnæ indigna-
 tionis, sprexit ille admiralius regem Johannem dicens,
 " Nullius est rex ille, sed regulus jamjam desipiens et
 " senescens, nec curo de eo; indignus est mihi confœ-
 " derari." Et conspiciens Thomam et Radulfum torvo
 vultu, ait, " Non redeatis iterum ad meam præsentiam,
 " nec videant oculi vestri amplius faciem meam. Fama,
 " sed potius infamia domini vestri jam apostatæ desi-
 " pientis, foetorem exhalat in conspectu meo teterri-
 " mum." Recedentibus igitur cum rubore nunciis, in-
 tuebatur rex ille sive admiralius Robertum clericum,
 qui tertius erat nunciorum, qui parvus erat et niger,
 unum brachium longius habens reliquo, et digitos in-
 ordinatos, scilicet duos sibi cohærentes, et faciem Ju-
 daicam. Perpendens igitur rex, quod tam despicabilis
 persona ad tam arduum negotium declarandum non
 destinaretur, nisi saperet ut callidus et intelligeret;
 videns ejus coronam et tonsuram, et inde discernens
 quod esset clericus, jussit eum ad se evocari; quia aliis
 loquentibus adhuc tacuerat, stans remotus. Ipso igitur
 retento et spretis aliis, rex cum eo multa loquebatur
 secretius, quæ postea ipse Robertus amicis suis pate-
 fecit. Inquisivit autem dictus rex ab eodem, si rex
 Angliæ J[ohannes] aliquibus polleret moribus, et si
 liberos strenuos procreasset, et si potens esset in vi
 generativa. Addiditque, quod si Robertus super his in-
 terrogatis mentiretur, nunquam, præcipue clerico, alicui
 crederet Christiano. Tunc Robertus sub attestazione legis
 Christianæ se promisit ad omnia interrogata veraciter
 responsurum. Dixit igitur assertive, quod " potius
 " tyrannus fuit quam rex, potius subversor quam

The emir
 especially
 remarks
 on Robert
 of London,

f. 34 b.

who gives
 him a true
 account of

¹ *declinare*] *declinaret*, MSS.

" gubernator, oppressor suorum et fautor alienorum, A.D. 1213.
 " leo suis subjectis, agnus alienigenis et rebellibus; ^{John's}
 " qui per desidiam suam Normanniæ ducatum et alias ^{character,}
 " multas terras amiserat; et insuper Angliæ regnum
 " amittere vel destruere sitiebat; pecuniæ extortor
 " insatiabilis, possessionum suorum naturalium invasor
 " et destructor; paucos vel potius nullos strenuos
 " generavit, sed patrissantes. Sponsam habet sibi ^{and of his}
 " exosam et ipsum odientem, incestam, maleficam, et ^{queen.}
 " adulteram, et super hoc sæpius convictam; unde
 " rex sponsus ejus comprehensos laqueo jussit super
 " stratum ejus¹ suffocari. Ipse rex nihilominus
 " multos procerum suorum et etiam consanguineos
 " zelotipavit violenter, et filias corripit nobiles ac
 " sorores. In cultu autem Christiano, prout audistis,
 " fluctuans et diffusus." Hæc cum audisset rex admi-
 " ralius, non tamen sicut prius ipsum sprexit, sed detes-
 " tabatur et in sua lege maledixit et ait, " Quare per-
 " mittunt miseri Anglici talem super se regnare et
 " dominari? vere effeminati sunt et serviles." Re-
 " spondit Robertus, " Patientissimi hominum sunt Anglici,
 " donec supra modum offendantur et damnificentur.
 " Nunc autem sicut leo vel elephas, cum læsum se
 " senserit vel cruentum, irascuntur, et excutere colla
 " de sub jugo opprimentis, etsi sero, proponunt et
 " conantur." Et cum hæc omnia ipse rex admiralius
 " audierat, Anglorum nimiam redarguit patientiam; quam
 " formidolositatem recta interpretatione fuisse interpres
 " asseruit, qui ad omnia præsens extiterat. Multos autem
 " præter hos tractatus et confabulationes habuit idem
 " rex cum eodem R[oberto], quas postea amicis plenius
 " in Anglia declaravit. Collatis igitur ipsi R[oberto] ^{Gifts of}
 " muneribus preciosis in auro et argento, gemmis variis ^{the emir}
 " et olosericis, ipsum in pace dimisit. Recedentes autem ^{to Robert.}
 " nuncios alios nec salutavit, nec aliquibus respexit
 " donativis, nec ipsum regem Angliæ J[ohannem] salu-
 " tavit nec muneribus honoravit.

¹ *laqueo* is erroneously repeated in the MS.

A.D. 1213. Cum autem ad propria remeassent nuncii, et quæ
Grief of John at the failure of his embassy. viderant et audierant domino suo renunciassent, doluit dominus eorum rex J[ohannes] vehementer usque ad spiritus amaritudinem, quod sic ab ipso rege admiralio contempnebatur, et quod in proposito suo impediabatur. Robertus autem de extraneis donis sibi collatis regem liberaliter respexit, ut saltem sic perciperet quod favorabilius aliis audiretur, licet primo repulsus tacuisset. Unde ipse rex ipsum plus aliis honoravit, et quasi pro præmio custodiam abbatiæ Sancti Albani, quamvis non vacaret, improbus exactor concessit, ut sic de alieno clericum suum fidei transgressor remuneraret. Ipse igitur Robertus, inconsulto, immo potius invito, abbate qui pro tempore fuit, videlicet Johanne de Cella, viro religiosissimo et literatissimo, omnia quæ in ecclesia et curia fuerunt pro libitu dirupit¹ et sibi appropriavit. Et in qualibet balliva, quas obedientias appellamus, constituit maxime in janua janitorem, omnium diligentem exploratorem et protervum; unde plus quam mille marcas ab eadem domo astute nimis emunxit R[obertus] clericus memoratus. Hic tamen quosdam abbatis ministros præcipuos cum quodam Sancti Albani monacho, videlicet dominum Laurentium senescallum militem, et Laurentium clericum, et magistrum Walterum monachum pictorem dilexit et habuit familiares; quibus gemmas suas et alia secreta revelavit, sibi a dicto admiralio collata, et dicta, audiente Mathæo qui et hæc scripsit, enarravit.

Robert's stories of this embassy heard by Paris himself.

Ex tunc cogitavit rex J[ohannes] Angliam Papæ subicere.

John's knowledge of the Pope's am- Ex tunc igitur rex J[ohannes] præconceptum propositum suum, a quo credidit resiliisse,² et suam cœpit conditionem deteriorare, et deterioratam in perniciem regni

¹ *dirupit*] *dirrupuit*, B.

² *resiliuisse*] So corrected in the margin; the text has *resilire*.

solidare. Oderat quippe, quasi virus vipereum, omnes regni generosos, præcipue tamen Saerum de Quency, Robertum filium Walteri, et Cantuariensem archiepiscopum S[tephanum]. Noverat autem et multiplici didicerat experientia quod Papa super omnes mortales ambitiosus erat et superbus, pecuniæque sititor insatiabilis, et ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereus¹ et proclivus. Missis igitur sub omni festinatione nunciis, magnam thesauri ipsi summam transmisit; et promisit ampliorem, spoponditque suum se esse et semper fore subjectum tributarium et vassallum voluntarium, ea conditione, ut, nacta subtiliter occasione, Cantuariensem archiepiscopum confundere niteretur, et barones Angliæ, quos prius foverat, excommunicaret. Et hoc sitienter desiderabat, ut in excommunicatos exhæredando et incarcerando et necando posset malignari. Quæ igitur nequiter subaraverat, nequius, ut in sequentibus dicitur, solidavit.

A.D. 1213.
bition induces him to offer him a bribe to confound the archbishop and excommunicate the barons.

Rex J[ohannes] jam cœpit de fide male sentire et loqui.

Diebus quoque sub eisdem adeo desipiebat rex J[ohannes], ut de mortuorum resurrectione futura et aliis fidem Christianam contingentibus male sentiret, et quædam irrecitabilia diceret deliramenta, quorum unum duximus rememorandum. Contigit ut, venatu capto cervo quodam pinguissimo, in præsentia regis cum excoriaretur, rex ridens et deridens diceret, "O quam prospere vixit iste, nunquam tamen missam audivit!"

Unbelief and ribaldry of John.

Admiralius Marmelinus victus aufugit.

Per idem quoque tempus, ipse² rex sive admiralius Marmelinus, de quo supradictum est, cum infinito

Invasion of Spain by the emir of Morocco

¹ cereus et proclivus] cereû et proclivû, B. ² ipse . . . Marmelinus] For this C. has only admiralius.

A.D. 1213. quem conflaverat exercitu, non sine, ut dicitur, regis J[ohannis] assensu, fines Hispaniæ potenter disposuit occupare; cui magnam audaciam contulerat nutans fides regis J[ohannis] supradicti et regni ejus interdictum. Quod cum cognoverunt reges Hispaniæ Christiani, additis quibusdam prælatis, viriliter restiterunt, et victum dissipato exercitu suo a finibus suis fugaverunt, et primogenitum filium suum capto regali vexillo interemerunt. Ubi rex Arragonum immortalē laudem promeruisset, si non in superbiam elatus statim a Symone de Monte Forti totam terram quam super Albigenses adquisierat de se tenendam, contra prohibitionem Papæ qui id idem postulaverat, procaciter exegisset, unde guerram gravem sibi suscitavit.

and his defeat by the king of Arragon [at Navas de Tolosa].

The latter's unjust demand of the country of the Albigensis.

De morte regis Arragonum.

Attack by Peter II, king of Arragon, on the castle of Muret.

His quoque temporibus, post dicti regis Arragonum coronationem ab Innocentio Papa factam Romæ, et inhibitionem districtam¹ ne inimicis fidei² auxilium vel favorem præstaret, sprete patris correptione, post victoriam de admiralio M[urmelino] obtentam, cepit recalcitrare, nocens quantum potuit Simoni memorato. Hæreticis utique Albigensibus confederatus, associatis sibi comitibus³ Fugis⁴ et Covenarum⁵ cum civibus Tholosanis, Rogero quoque de Beders cum suis Bederanis et de comprovincialibus innumeris convocatis, exercitu magno congregato, feria tertia post Natale beatæ Mariæ, Murelli castrum obsedit. Quo audito, patres venerabiles Tholosanus,⁶ Nemausensis,⁷ Agathensis,⁸ Biterensis,⁹ Uicensis,¹⁰ Lothevensis,¹¹ Carcasonensis,¹² et Elmensis,¹³ nec

This is the letter of the prelates engaged, given by Peter of Vaux Cernay, Historia Albigensium, lxxiii. (Recueil des Hist. des Gaules, xix. p. 88, Migne, cccxiii. col. 674.)

f. 35.

¹ *districtam*] districtissimam, O. W. The beginning of this chapter has been considerably abridged by Paris, in order to get the same amount of matter into the page. Paris's additions are not in the original letter.

² O. W. add *consilium*.

³ O. W. add *Tholosano*.

⁴ Raymond Roger, count of Foix.

⁵ Bernard IV., count of Comenges. C. has *convenit*.

⁶ Fulk.

⁷ Arnald I., bishop of Nîmes.

⁸ Raimond II., bishop of Agde.

⁹ Bertrand I., bishop of Beziers.

¹⁰ Raimond IV., bishop of Uzès.

¹¹ *Lothevensis . . . episcopi*] Lodo-
vensis et Covenarum episcopi, O. W.
Lothevensis is Peter IV., bishop of
Lodève.

¹² Guy.

¹³ Raimond III., bishop of Elne.

Peter of Vaux Cer-
nay, lxxiii.
(Brial, xix.
p. 88.) non Magalonensis¹ episcopi, et de Claraco² et Magna-villa³ et A.D. 1213.
Sancti Egidii⁴ abbates, et alii multi præclari viri, quos The crusad-
archiepiscopus Narbonensis,⁵ Apostolicæ sedis tunc legatus, ing forces
propter sanctæ crucis⁶ negotium fecerat congregari, una cum under
Simone [comite] Montis Fortis et exercitu cruce signatorum iter Simon de
arripiunt ad obsessum castrum viriliter succurrendum. Et cum Montfort
die Martis infra octavas supradictas venissent ad castrum quod march to
dicitur Savardunum, miserunt nuncios episcopi memorati ad cap- its relief.
pitaneos qui in obsidione castri Murelli erant, dicentes se ad hoc
venire ut cum eis de pace tractarent, unde⁷ sibi dari ducatum
securum petebant. In crastino autem, quia res sic exigebat,
exercitus cruce signatorum a Savarduno recedens festinavit
ad Murelli succursum celeriter advenire. Episcopi vero præ-
dicti morari proposuerant apud quoddam castrum Alta-ripa⁸
vocatum, quod medium inter Savardunum⁹ et Murellum distat
ab utroque duabus leucis, ut ibi missos nuncios expectarent.
Qui ibidem ad episcopos redeuntes dixerunt ex parte regis Arra-
gonum quod ducatum non præberet eis; quia cum tanto exercitu
advenerant, quod non indigebant conductu. Verum hæc audi-
entes episcopi Murellum cum exercitu cruce signatorum intra-
verunt die Mercurii intra octavas memoratas. Et sollicitudine non
pigra¹⁰ duos viros religiosos ad regem et cives Tholosanos desti- Their
narunt; qui a rege tale cum derisione habuerunt responsum, summons
quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, to the
petebant habere colloquium cum ipso. Tholosani vero prædictis king of
nunciis responderunt, quod regi Arragonum erant confœderati, and the
et nihil facerent nisi regis tantummodo voluntatem. Quod citizens of
cum redeuntes nuncii episcopis retulissent, idem episcopi cum Toulouse.
abbatibus discalciati ad regem venire proposuerunt. Sed cum
adventus eorum in hunc modum regi nunciatus fuisset, januis
patefactis, cum comes Montis Fortis ac cruce signati inermes
essent, pro eo quod episcopi de pace loquerentur, hostes Dei
fraudulenter ac superbe vicum subintrare cum impetu attempta-
runt; sed per Dei gratiam a suo fuerunt desiderio defraudati.
Quorum superbiam comes et cruce signati videntes, per cordis

¹ William III., bishop of Maguelonne.

² Peter, abbat of S. Pierre de Clairac, dioc. Agen.

³ Raimond II., abbat of S. Martin and Majan, Ville Magne, l'Argentièrè.

⁴ Egidii] Tiberii, W. Tyberii, O. The abbat of S. Giles was Poncius.

⁵ O. W. ins. et.

⁶ Here begins a fresh hand, of the distinct St. Alban's character. And there are from this point changes in the text of Wendover as well as additions in the margin.

⁷ unde] unum, B.

⁸ Haute-rive.

⁹ Savardun.

¹⁰ pigra] pigri, B. O. W.

- A.D. 1213. contritionem et oris confessionem salubriter a peccatis mundati, Peter of
armis se viriliter accinxerunt. Venientesque ad episcopum Tho- Vaux Cer-
losanum, qui auctoritate domini Narbonensis jure legationis hoc nay, lxxiii.
officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humi- (xix. p.
liter postularunt. Qua, quoniam negotium in arcto erat con- 89.)
stitutum, concessa, in nomine Sanctæ Trinitatis, tribus dispositis
aciebus, exierunt; hostes vero fidei e contrario multas habentes
acies jam muniti² armis tentoria sunt egressi; quos, licet multos
nimis respectu cruce signatorum, clientes Christi, de Ipsius auxi-
lio confidentes, armati virtute ex alto, viriliter sunt aggressi.
Per exploratores noverat comes S[imon] quod rex Arra- (Not in the
gonum se paravit, tam securus fuit ut ad mensam sederet letter.)
pransurus; unde comes jocosè dixit super hoc certificatus
cum exiret, "Certe serviam ei de primo ferculo." Unde
primus vel de primis unus rex ipse Arragonum gladio
transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret, in-
teremptus occubuit. Statimque virtus Altissimi per manus Id. p. 89.
servorum suorum³ hostes suos confregit, eos comminuens in
momento. Terga enim vertentes, in fugam versi⁴ sunt, tanquam
pulvis ante faciem venti, contriti; alii mortis discrimen
fugientes evaserunt; alii gladios evitantes, aquæ periculo
perierunt; nonnulli autem in ore gladii perierunt.⁵ De illustri
quoque Arragonum rege, qui cum interfectis occubuit, plurimum
dolendum est; qui hostibus fidei conjunctus ecclesiam catho-
licam improbe perturbavit. Certus interfectorum numerus
nullatenus scribi potuit; de militibus autem cruce signatis unus
solus cum servientibus paucis occubuit. Facta est autem
Sept. 20. hæc belli congressio feria sexta post octavas Nativitatis beatæ
Mariæ, anno Domini m.ccxiii., mense Septembri. m-

*De adventu Nicholai Thusculanensis episcopi et Apostolicæ sedis
legati in Angliam.*

- Arrival of Eodem anno, circa festum Sancti Michaelis, venit in An-
Nicholas, gliam Nicholaus Thusculanensis episcopus et Apostolicæ sedis
bishop of legatus, ut dissensiones inter regnum et sacerdotium auctori-
Tusculum, tate Apostolica reformaret. Et licet terra interdicta fuisset,
the legate, ubique tamen cum processione solemnī et cantuum modulīs
in England. et indumentis festivis honorifice receptus est. Cumque ad West-
He deposes monasterium pervenisset, Willelmum⁶ abbatem, [de] dilapida-
[Ralph],

¹ hoc] hic, O. W.

² muniti] munita, B. O. W.

³ suorum] om. O.

⁴ versi] compulsi, O. W.

⁵ perierunt] fuerunt devorati, O. W.

⁶ Sic, erroneously for Radul-
phum. See below, p. 576.

tione et incontinentia a monachis suis accusatum, ilico degra- A.D. 1213.
davit. Venerunt autem ad eum¹ Oxoniæ burgenses, quorum abbat of
instinctu et præsumptione duo clerici, de quibus superius² fe- Westmin-
cimus mentionem, suspensi fuerant, absolutionem postulantes. The Ox-
Quibus indicta poenitentia, inter cætera præcepit ut ad singu- ford towns-
las civitatis ecclesias, depositis indumentis pedibusque nudis, men come
flagella portantes in manibus, euntes, a presbiteris parrochianis to beg ab-
absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetra- solution.
rent. Nec licuit eis nisi diebus singulis singulas petere eccle-
sias, ut tam ipsi quam alii talia præsumere formidarent.

Legatus itaque cum septem tantum equitaturis in Angliam
veniens, [cum] quinquaginta in brevi et familia multa nimis sti-
patus incessit. Conveniente tandem archiepiscopo Cantuariensi *Concilium*
cum episcopis et magnatibus regni Londoniis in præsentia regis *de restitu-*
et cardinalis, tractatum est ibidem per triduum inter regnum et *tione faci-*
sacerdotium de damnis episcoporum et ablatis,³ facta ex parte *enda spo-*
regis oblatione episcopis præfatis ad plenariam restitutionem *liatis.*
centum milium marcarum argenti continuo numerandarum. *Nota*
Et si post inquisitionem investigari possit, custodes ecclesi- *summam.*
arum aliosve regis ministros amplius abstulisse, juratoriam
optulit rex et fidejussoriam cautionem, quod pro episcoporum
et ipsius legati arbitrio infra sequens Pascha satisfactionem
plenam omnibus faceret ablatorum. Ad hoc autem legatus
consensit, volens instanter hoc fieri; indigne ferens quod non
statim suscepta fuit oblatio. Unde protinus suspicatum est,
legatum plus æquo parti regis consentire. Episcopi quoque
negotium protrahentes oblati conditionibus obviabant, habito
consilio ut prius inquirerent de ablatis et damnis, et summam
diligentius inquisitam regi ostenderent, et sic simul acciperent
quod quærebant. Audiens itaque rex dilationem sibi dilectam,
præbuit ilico consensum. Et sic eo⁴ die infecto negotio reces-
serunt.

*Ut rex Johannes coronam cum regnis Angliæ et Hybernæ in
manus legati resignaverit.*

Veniente vero die crastina, convenerunt omnes iterum ad Second
Sanctum Paulum in ecclesia cathedrali, ubi post multos et council in
varios de interdicti relaxatione tractatus ante majus altare St. Paul's,
coram clero et populo exacta est a rege et innovata illa non John re-
formosa sed famosa subjectio, qua, in manum domini Papæ signs his
diademate cum regno resignato, tam dominium Hybernæ crown, and

¹ O. W. ins. *ibidem*.

² i.e. pp. 525, 526.

³ *ablatis*] abbatis, B.

⁴ *eo die*] cotidie, C.

A.D. 1213. quam regnum subdidit Anglicanum. Carta quoque regis, de subjects his qua superius diximus, quæ prius cera signata fuerat et Pandulfo kingdom to tradita, nunc auro bullata est, et legato ad opus domini Papæ the Pope. et Romanæ ecclesiæ resignata. Super ablatorum vero restitu-

tione, tertio¹ nonas Novembris apud Radingum diem statuerunt. f. 35 b. Cumque die jam prælibato omnes ut superius convenissent, rex die illa non comparuit, sed die tertia apud Walingeford iterum pariter convenerunt. Ubi rex ut supra de omnibus

John meets the bishops at Wallingford, and then at Reading, respecting the restoration of the confiscated property. ablatiis episcopis et aliis universis se satisfacturum gratanter spopondit; sed hoc illis, quorum castella diruta, domus subversæ, pomeria cum nemoribus succisa fuerant, parum videbatur. Unde rex et episcopi in hoc pariter consenserunt, ut in arbitrio quatuor baronum se ponerent, et sic ipsorum iudicio satisfaceret² universis. Convenerunt iterum rex cum legato, archiepiscopus cum episcopis, magnatibus, ac omnibus viris religiosiis ad interdicti negotium contingentibus, apud Redingum octavo idus Decembris; ubi singuli cartam porrexerunt in publicum, omnium ablatorum pariter et damnorum summam continentem. Sed legato regi favorem præbente, solutio omnium dilationem accepit; excepto³ quod archiepiscopus et episcopi dudum ab Anglia proscripti ibidem quindecim milia marcas argenti perceperunt.

Qualiter Innocentius Papa Nicholao Tusculanensi pro vacantibus ecclesiis in Anglia scripserit.

Letter of Innocent III. to the legate, directing him to fill up the vacant sees and abbeys. Eodem tempore Innocentius Papa Nicholao Apostolicæ sedis Innocent- legato literas sub hac forma direxit: "Cum non possit eccle- ti Epist. tiis Dei melius provideri, quam si eis pastores præficiantur xvi. 138. (Migne, ccxvi. col. 928.) idonei, qui non tam præesse cupiant quam prodesse; frater- nitati tuæ, de qua plenam fiduciam optinemus, per Apo- stolica scripta mandamus, quatinus episcopatus et abbatias Angliæ nunc vacantes facias cum tuo consilio de personis idoneis per electionem vel postulationem canonicam ordinari, quæ non solum vita sed et scientia sint præclaræ, verum etiam regi fideles et regno utiles, necnon ad auxilium et consilium efficaces, assensu regio requisito. Cum ergo vacantium ecclesiarum capitulis nostris literis demus in mandatis ut tuo consilio adquiescant, tu Deum habens præ oculis consulas super hoc viros providos et honestos, qui plene norint merita personarum, ne te cujusquam astutia circum- veniri contingat. Si qui vero contradictores fuerint vel rebelles, tu eos per censuram ecclesiasticam, appellatione

¹ tertio] secundo, O.

² satisfaceret] satisfaceret, O. W.

³ O. W. ins. eo.

“ remota, compellas. Datum Laterani, kalendis Novembris, A.D. 1213.
“ pontificatus nostri anno decimo sexto.”

Legatus quoque cum hujusmodi autenticum a domino Papa *Nota su-*
accepisset, factus de rege tyrannus, spreto archiepiscopi et *perbiam et*
episcoporum regni consilio, cum clericis regis et ministris ad *tyrannidem*
vacantes accedens ecclesias, ordinationes earum, secundum *Nicholai*
antiquum Angliæ abusum, de personis minus idoneis celebrare *legati.*
præsumpsit. Nonnullos vero diversi ordinis, pro gravamine
manifesto ad audientiam summi pontificis appellantes, suspensos
ad curiam Romanam destinavit. Quibus adeo se inhumanum
exhibuit, quod de rebus propriis nec quidem denarium unum
ad expensas itineris portare permisit. Parrochiales insuper
ecclesias in locis diversis vacantes clericis suis distribuit,
patronorum consensu minime requisito, unde multorum indig-
nationem et multorum maledictionem pro benedictione prome-
ruit, dum justiciam in injuriam, judicium in præjudicium
commutavit.

*De appellatione Cantuariensis archiepiscopi pro ordinatione
vacantium ecclesiarum.*

Anno Domini MCCXIV. Rex Anglorum Johannes ad Natale John at
curiam suam tenuit apud Windleshores; ubi multa magnatum¹ Windsor.
suorum multitudini festiva distribuit indumenta. Deinde post The arch-
octavas Epiphaniæ convenerunt apud Dunestapliam S[tepha- bishop and
nus] Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, ut de his suffra-
negotiis ecclesiæ Anglicanæ tractarent ibidem. Moleste enim gans meet
supra modum ferebant, quod legatus supradictus,² ut prædixi- ble.
mus, illis inconsultis, regiis favens voluntatibus, in ecclesiis va-
cantibus prælatos minus sufficientes posuerat, intrusione magis
quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia sorte
tractassent, archiepiscopus Cantuariensis duos clericos apud
Burtonam super flumen Trente, ubi tunc legatus erat, misit,
qui eidem ex parte domini Cantuariensis interposita appella- Their ap-
tione prohibuerunt, ne contra dignitatem suam, ad quam peal to the
ordinatio ecclesiarum suæ diocesis de jure spectabat, prælatos Pope
in ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus autem,³ against the
appellationi factæ non deferens, misit assensu regio Pandul- legate, who
fum jam sæpe dictum ad curiam Romanam, ut archiepiscopi sends Pan-
et episcoporum propositum irritaret. Quo cum pervenisset, dulp to
famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi ponti- against the
appeal.

¹ magnatum suorum multitudinē] magnatibus suis, O. W. | ² supradictus] sæpedictus, O. W. | ³ autem] quoque. O. W.

A.D. 1214. ficiis non mediocriter demigravit; regem quoque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini Papæ idem rex gratiam admirabilem optineret. Restitit autem Pandulfo ibidem magister Simon de Langetune, frater archiepiscopi Cantuariensis; sed quoniam carta regis auro bullata domino Papæ de subjectione et tributo regni Angliæ et Hybernæ a prædicto Pandulfo nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulfus memoratus in præsentia domini Papæ archiepiscopum et episcopos in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros, quodque ipsum regem et regni libertates plus æquo deprimebant. Et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus accepit dilationem.

Simon
Langton
opposes
Pandulph
at Rome,
but is not
heard.

Rex Johannes transfretavit in Pictaviam.

John's
forces in
Flanders
invade
Philip's
territories.

John
crosses
from Ports-
mouth, and
lands at
Rochelle.

Eodem anno rex Anglorum Johannes misit principibus militiæ suæ qui erant in Flandria pecuniam magnam nimis, ut regem Francorum inquietarent, et terras cum castris incursione bellica devastarent. At illi, regis exhortationibus obtemperantes, terram comitis¹ de Gysnes fere totam ferro flammisque discurrentibus contriverunt, castrum de Bruncham obsidentes prostraverunt, ubi milites et servientes multos ad deditionem compulsos in vinculis abduxerunt; Arriam² quoque obsidione vallantes, subjugaverunt et igne combusserunt. Castrum autem de Liens³ per insultum ceperunt, et multos ibidem peremerunt, et nonnullos captos in carcerem detruserunt, terramque Lodowici filii regis Francorum in partibus illis gravi depopulatione affixerunt. Rex autem Johannes, in die Purificationis beatæ Mariæ missis Romam pro relaxatione interdicti nunciis, apud Portesmuhe regina comite naves ascendit, et infra dies paucos in⁴ manu forti et exercitu magno applicuit apud Rupellam; quo audito, venerunt ad eum multi barones Pictaviæ et fidelitatem ei juraverunt. Deinde rex, in brachio⁵ extento progrediens, plurima castella inimicorum suorum potenter subjugavit. Sed quæ ibi gesta sunt, qui plenius nosse desiderat, literas, quas justiciariis suis de scaccario direxit, legere non omittat:

¹ Arnulf II.

² Aire.

³ Lens.

⁴ in . . magno] cum ingenti exercitu, O. W.

⁵ brachio extento] manu forti, O. W.

Epistola regis Johannis de actibus suis in Pictavia.

A.D. 1214.

“Johannes Dei gratia, etc. Sciatis quod cum instaret ter-
 minus treugarum, quas concesseramus comitibus Marchiæ¹ et de Augi,² nec invenissemus in eis pacem nobis expedientem,
 transtulimus in³ die Veneris proxima ante Pentecosten⁴ cum exercitu nostro usque Meirevent, castrum Galfridi de Lezinan;
 et licet crederemus⁴ quod capi non posset per insultum, in crastino tamen, in vigilia scilicet⁵ Pentecostes, solo insultu a mane usque ad horam primam illud cepimus violententer.
 Die vero Pentecostes obsedimus aliud castrum⁶ ipsius G[alfridi], quod Novent⁶ dicitur, incluso in eo ipso⁷ G[alfrido] cum duobus filiis suis; et cum jam per tres dies usi fuimus continua petrariarum nostrarum verberatione, in tantum ut immineret nobis oportunitas captionis ipsius⁸ castri, venit ad nos comes de Marchia, efficiens quod dictus G[alfridus] se reddidit in misericordiam nostram, cum duobus filiis suis et castro suo et omnibus quæ in eo⁹ erant. Et dum adhuc ibi fuimus, nunciatum fuit nobis quod filius regis Franciæ Lodowicus quoddam castellum ipsius G[alfridi] obsederat, quod Muncuntur dicitur. Quibus auditis, nos statim versus partes illas divertimus, ut ei occurreremus, ita quod in die Sanctæ Trinitatis fuimus apud Parthenai, ubi comes de Marchia, comes de Augi, ad nos venerunt cum dicto G[alfrido] de Lezinan, facientes nobis homagium et fidelitatem. Et quia prius tractatum erat inter nos et comitem Marchiæ de filia nostra Johanna filio suo danda in uxorem, id ei concessimus, licet rex Francorum eam ad opus filii sui peteret, sed fraudulenter. Memores enim fuimus neptis¹⁰ nostræ, Lodowico filio regis Franciæ datæ, et illius rei eventus; sed utinam det nobis Deus majorem de hoc maritagio proventum, quam de illo fuimus consecuti. Nunc autem gratia Dei data est nobis oportunitas, ut extra Pictaviam in capitalem inimicum nostrum regem Francorum insurgamus. Et hæc vobis mandamus, ut de successibus nostris gaudeatis. Teste me ipso apud Parthenai, anno regni nostri decimo sexto.”

Eodem tempore obiit Gilebertus Rofensis episcopus, octavo kalendas Julii.

Letter of John to the justices of the exchequer giving an account of his operations in Poitou. f. 36.

Death of Gilbert, bishop of Rochester.

¹ Hugh (IX.) de Lusignan.² Raoul d'Issoudun, Count of Eu.³ in] nos, O. W.⁴ crederemus] crederetur a pluribus, O. W.⁵ scilicet] videlicet, O. W.⁶ Sic MS. Probably for *Vovent*,

i.e. Vouvant, near Mervant. Bré-

holles, Transl. of Matt. Par. ii. p. 509.

⁷ ipso] dicto, W.; ducto, O.⁸ ipsius castri] castri predicti, O. W.⁹ eo] illo, O. W.¹⁰ Blanche of Castile.

A.D. 1214. *Epistola Innocentii Papæ pro relaxatione interdicti.*

Letter of Pope Innocent III. to the legate, directing him to relax the interdict when the king has paid the amount promised, and given security for future payments.

Circa dies istos Papa Innocentius Nicholao Tusculanensi episcopo pro relaxatione interdicti scripsit in hæc verba: "Innocentius¹ episcopus, etc. Venerabilis frater noster J[ohannes] Norewicensis episcopus, et dilectus filius noster R[ichardus] de Marisco archidiaconus Northanhumbriæ, et nobiles viri Thomas de Herdintune et Adam, nuncii carissimi in Christo filii nostri J[ohannis] regis Angliæ illustris ex una parte; magister S[imon] de Langetund, A. et G. clerici nuncii venerabilis fratris nostri S[tephani] Cantuariensis archiepiscopi ex altera parte, nuper in præsentia nostra constituti, asseruere concorditer et constanter, quod, pro vitando grandi rerum dispendio et gravi periculo animarum, expediebat quam plurimum tam regno quam sacerdotio, ut sine dilatione relaxetur² sententia interdicti. Unde nos pro affectu paterno sollicitè inter eos ad salutem et utilitatem super his quæ pacis sunt cum illis tractavimus diligenter; et tandem ipsis adquiescentibus, formam invenimus et statuimus infra scriptam. Sane præfatus rex tantam pecuniam archiepiscopo Cantuariensi, Londoniensi et Helyensi episcopis vel aliis, quos ad hoc assignare voluerint, faciat assignari, computatis his quæ idem rex noscitur persolvisse, quod summa[m] impleat quadraginta milia marcarum. Quibus solutis et cautione præstita inferius annotata, protinus sublato cujuslibet appellationis et contradictionis obstaculo, relaxes sententiam interdicti. Ac deinde singulis annis duodecim milia marcarum in duobus terminis, in commemoratione videlicet Omnium Sanctorum sex milia marcarum, et totidem in festo Dominicæ Ascensionis, apud ecclesiam Sancti Pauli Londoniarum eisdem faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta. Et ad hoc fideliter exequendum, obligavit seipsum ipse³ rex per proprium juramentum et per literas patentes, sigillo suo communitas, necnon per fidejussionem Wintoniensis et Norewicensis episcoporum, Cestrensis⁴ et Wintoniensis⁵ et Willelmi Marescalli comitum, ita quod tam hæredes ipsius regis quam successores eorum [pari obligatione] tenebuntur astricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta præcipiendum mandamus, quatinus secundum formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera

¹ This letter is only known from this source. Potthast. *Regest. Pontif.*, p. 422.

² *relaxetur*] relaxaretur, O. W.

³ *ipse*] idem, O. W.

⁴ Ranulph Blundevil.

⁵ Saher de Quinci.

"voluntate partes aliter duxerint componendum. Datum A.D. 1214.
"Laterani."¹

De restitutione ablatorum.

Tempore vero quo Nicholaus Tusculanensis episcopus et Council at Apostolicæ sedis legatus per nuncios memoratos domini Papæ St. Paul's authenticum acceperat, rex Anglorum² erat in partibus trans- under the marinis; sed quoniam idem rex in recessu suo ab Anglia legato legate, jam dicto et Willelmo Marescallo vices suas in hoc negotio the pay- commiserat, idem legatus in urbe Londoniarum apud Sanctum ments for Paulum grande congregavit concilium; ubi congregatis archi- the con- episcopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, fiscated et aliis ad negotium interdicti spectantibus, proposuit coram property. omnibus formam restitutionis super ablatis et damnis, a domino Papa, partibus consentientibus, Romæ provisam; præcipiens constanter, ut certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ episcopis et aliis quibuscumque a ministris regis causa interdicti, quatinus per pecuniam solutam sciret quantum unicuique ad solvendum restaret.³ Probatum est igitur ibidem certa computatione, archiepiscopum et monachos Cantuarienses, simul cum Londoniensi, Helyensi, Herefordiensi, Bathoniensi, Lincolnensi [episcopis], antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulfi duodecim milia marcas legalium esterlingorum accepisse. Post adventum quoque eorum in concilio octavo idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim milia marcas idem episcopi cum monachis supradictis inter se dividendas perceperunt, ita quod tota summa simul conjuncta viginti septem milia marcarum facit complementum. Residuae autem tredecim milia marcae, quæ ad supplementum quadraginta milia marcarum prædictarum solvendæ restant, sub fidejussione Wintoniensis et Norwicensis episcoporum remanserunt, additis literis regis patentibus ad majorem securitatem, juxta quod in literis domini Papæ continebatur expressum.

De relaxatione interdicti.

His ita gestis, Nicholaus Tusculanensis episcopus et Apo- The inter- stolicæ sedis legatus, in die Apostolorum beati Petri et Pauli, dict re- in ecclesia cathedrali relaxavit solenniter sententiam interdicti, moved, postquam duraverat annis sex, mensibus tribus, et diebus June 29.

¹ W. adds, "Pontificatus nostri
"anno" [sic]. O. has this with
xvi. in the margin.

² *Anglorum . . . rex*] om. O.
³ *restaret*] restauret, B.

A.D. 1214. quatuordecim, ad irrestaurabile damnum ecclesiæ tam in temporalibus quam spiritualibus. Qua relaxatione facta, gaudium totam terram, pulsatis [campanis] et hymno scilicet *Te Deum laudamus*¹ cantato, exhilaravit.

Qualiter legatus distulerit ut fieret restitutio ablatorum.

The legate recommends those who apply to him for restitution of their property to bring their complaints before the Pope. Relaxato itaque, ut dictum, interdicto, venerunt ad legatum abbates, priores, Templarii, Hospitalarii, abbatissæ, moniales, clerici, et laici, scilicet innumera multitudo, petentes de damnis et injuriis interdicti tempore sibi illatis fieri restitutionem. Asserebant enim, quod licet ab Anglia non exierint, remanserant tamen in continua regis et ministrorum ejus persecutione, corporum suorum et rerum non² indemni fatigatione. Legatus vero universæ multitudini conquerenti ita respondit, quod videlicet de damnis eorum et injuriis in literis domini Papæ nulla mentio facta fuerat; unde nec debuit, nec de jure potuit, mandati Apostolici fines præterire. Sed tamen consilium dedit, ut de injuriis et damnis coram domino Papa querelam deponerent, et peterent sibi justitiæ plenitudinem exhiberi. His igitur auditis, universitas illa conquerentium prælatorum sine spe melioris proventus³ ad propria sunt reversi.

Death of John, abbat of St. Alban's, 17 July. W. de Humes abbat of Westminster in place of R. de Arundel. 23 Jan. Eodem⁴ tempore Johannes abbas ecclesiæ Sancti Albani, in die beati Kenelmi regis et martyris, decimo nono anno prælationis suæ, plenus dierum, sanctitate⁵ et religione insignis, scientia ad plenum eruditus, in senectute bona sanctissime diem clausit extremum. Illis diebus per prædictum legatum depositus est Radulfus de Arundel abbas Westmonasteriensis, in crastino Sancti Vincentii, per N[icolaum] abbatem de Waltham, missum ex parte legati, fracto ipsius sigillo in capitulo; cujus loco substitutus est Willelmus de Humes prior Frantonie,⁶ monachus Cadomensis.

¹ O. W. add *excelsa voce*.

² *non indemni fatigatione*] For this O. W. have "dum bonis eorum omnibus confiscatis et corporibus laceratis, quo a spiritu furoris inimicorum se verterent; ignorant." bant."

³ *proventus*] boni, O. W.

⁴ There is an inverted pastoral staff and mitre in the margin.

⁵ *sanctitate . . insignis*] vir religiosus, O. W.

⁶ Frampton in Dorsetshire.

Ut rex Johannes exercitum suum in Britanniam promoverit. A.D. 1214.

Sub diebus istis Johannes rex Anglorum promovit exercitum suum a Pictavia in Minorem Britanniam, continuis tribus diebus cum totidem noctibus. Veniens tandem prope civitatem quæ Nantes ab incolis nuncupatur, eam debellare disposuit; sed cives et milites, quos in ejus præsidio rex posuerat Francorum, cum regis Anglorum adventum cognovissent, exierunt obviam ei, et in introitu cujusdam pontis, qui non longe ab urbe distabat, cum exercitu regis Anglorum congressi sunt. Sed rex Johannes, Marte sibi propitio, victoriam tandem adeptus, viginti milites in illo conflictu cepit; et inter cæteros filium¹ et hæredem comitis Roberti de Druis et avunculi Francorum regis, vinculis constrictum, secum rediens abduxit. Deinde idem rex, ad Rupem Monachi cum exercitu suo se conferens, castrum obsidione vallavit. Quod audiens Lodowicus regis Francorum filius, ad hoc a patre missus ut regis Johannis refrænaret incursus, cum exercitu non modico illuc properavit, ut subveniret obsessis. Cumque adventum ipsius rex Anglorum cognovisset, misit exploratores ab exercitu suo, qui numerum et vires hostium supervenientium sagaciter æstimarent. Nuntii vero, injuncto sibi officio celeriter peracto, revertentes dixerunt regem Anglorum multo majorem habere numerum bellatorum. Unde regi constanter persuaserunt, ut campestre prælium cum hostibus consereret; quia hoc faciens proculdubio ab hostibus optatum reportaret triumphum. Animatus autem rex dictis nunciorum suorum, jussit quantocius milites ad arma convolare, ut occurreret Lodowico campestre prælium commissurus; sed barones Pictaviæ regem sequi contemnentes, dixerunt se ad campestre prælium non esse paratos. Tunc rex solitam proditorem Pictavensium habens nimis suspectam, cum captio castri illius immineret,² maximo mœrore confectus, ab obsidione recessit. Lodowicus itaque cum audisset regem Anglorum castra movere, timens ne ipsum invaderet, fugit a tergo Johannis regis; sicque uterque exercitus ignominiosa dilapsus fuga, uterque alterque alterum a tergo salutavit.

f. 36 b.
John in
Britanny.
His victory
at Nantes.

He be-
sieves
Roche-au-
Moine.

Louis
advances
against
him, and
he raises
the siege,

the barons
of Poitou
refusing to
fight.

Each army
retreats
from the
other.

Qualiter rex Francorum contra exercitum regis Anglorum qui erat in Flandria hostiliter processerit.

His quoque diebus exercitus regis Anglorum qui erat in Flandria adeo debacchando invaluit, ut, plurimis depopulatis

John's
army in
Flanders.

¹ Robert.
VOL. II.

² B. adds *sibi imineret.*

A.D. 1214. provinciis, jam pagum ingressus Pontivensem crudeli nimis ibidem rabie desæviret. Erant enim in hac expeditione viri bellicosi et in re militari experti, Willelmus dux Hoilandiae, Reginaldus quondam comes Bononiae, Ferrandus comes Flandriae, Hugo de Boves miles strenuus sed crudelis et superbus, qui tanta in partibus illis rabie sæviebat ut nec quidem sexui muliebri nec ætati parceret parvulorum. Rex autem Anglorum Johannes constituerat marescallum illius exercitus Willelmum fratrem suum comitem Sarebiriensem cum militia regni Anglorum, ut cum ipsis militaret atque aliis militantibus defisco stipendia ministraret. Habuerunt præterea idem bellatores Othonis Romani imperatoris auxilium pariter et favorem, cum toto posse ducis¹ Lovaniae et Brebantiorum, qui pari tyrannide in Francigenis sæviebant. Cum denique hæc omnia ad notitiam Philippi regis Francorum devenissent, perturbatus est valde, timens ne sufficeret ad illius patriæ defensionem; qui nuper Lodowicum filium suum cum exercitu copioso in Pictaviam direxerat contra regem Anglorum, ut ejus incursus bellicos refrænaret. Et licet idem rex sæpius revolveret² vulgare proverbium,

The emperor Otho IV. joins John's army.

Pluribus intentus minor est ad singula sensus,

Advance of Philip against them.

tamen exercitu magno congregato comitum, baronum, militum et servientium, peditum et equitum, cum communibus villarum et civitatum, in fortitudine gravi adversariis occurrere maturavit; præcipiens episcopis, viris religiosis, clericis et sanctimonialibus elemosinas dare, preces ad Deum fundere, et pro statu regni sui divina misteria celebrare. Quo facto, cum exercitu suo audaciter processit in hostes. Audiens autem idem rex hostes memoratos usque ad pontem de Bovines in territorio Pontivensi situm jam hostiliter pervenisse, illuc vexilla direxit et arma, atque ad pontem jam dictum perveniens, illius aquæ fluentia cum exercitu suo toto pertransiens, ibidem castra metatus est. Erat enim ardor solis permaximus, sicut fieri [solet] in mense Julio; unde prope flumen Francigenæ quiescere decreverunt, propter refrigerium tam hominum quam equorum.³ Venerunt quoque ad dictum flumen quadam die Sabbati circa horam vespertinam, atque ordinatis a dextris et a sinistris bigis et quadrigis⁴ et omnibus vehiculis, quibus victualia et arma cum machinis et bellicis instrumentis allata fuerant, totus ille exercitus, adhibitis circumquaque custodibus, nocte illa quievit.

¹ Henry I.

² O. W. ins. *illud*.

³ *equorum . . . quadam*] om. O.

⁴ O. W. ins. *regis*.

Præparatio ad congressum belli.

A.D. 1214.

Mane autem facto, cum principes militiæ regis¹ Anglorum de adventu regis Francorum certificati fuissent, habito tractatu diligenti, decreverunt communiter campestre prælium cum hostibus conserere; sed quia dies Dominica erat, visum est sapientioribus de exercitu et maxime Reginaldo quondam comiti Bononiæ, inhonestum esse in tanta solennitate bellum committere, et² tantum diem homicidio et effusione humani sanguinis violare. Placuit consilium imperatori Romano, qui constanter affirmavit, talis diei conflictu se nunquam lætum reportare³ triumphum. His itaque auditis, Hugo de Boves in vocem blasphemæ prorumpens, Reginaldum comitem proditorem nequissimum appellavit, improprians ei terras et possessiones largas, quas ex dono regis Anglorum perceperat; adiciens etiam, quod si die illa bellum differatur, in damnum irreparabile regis⁴ Johannis redundabit; "nocuit enim semper differre Lucan i., "paratis." Comes vero Reginaldus Hugoni respondens dixit cum indignatione, "Hodierna dies me esse fidelem et te proditorem comprobabit. Ego enim hac Dominica die stabo pro rege in prælio, si necessitas coegerit, usque ad mortem, et tu more solito, hodierna die de prælio fugiendo, te esse proditorem nequissimum, cunctis astantibus, declarabis." His denique verbis blasphemæ dicti Hugonis consimilibus omnis multitudo ad campestre prælium exacerbati simul et provocati, ad arma prosiliunt, et sese omnes ad pugnam viriliter accingunt. Armatis autem cunctis, tres acies constituunt, in quarum prima comitem Flandriæ Ferrandum, comitem Bononiæ Reginaldum, et comitem Saresbiriæ Willelmum, capitaneos præfecerunt; in acie quoque secunda, Willelmum Hoilandiae ducem, et Hugonem de Boves cum Brebantiis⁵ prærogantes; tertiæ aciei Othonem Romanum imperatorem Alemannis pugnatoribus prætulerunt; sicque moderato gressu in hostes progressi, usque ad Francorum agmina pervenerunt. Videns rex Francorum adversarios ad campestre prælium fore paratos, jussit pontem qui a tergo sui exercitus erat confringere; f. 37. ut si forte aliqui de exercitu suo fugam inire⁶ proponerent, quo nisi in hostes fugerent non haberent. Remansit idem rex, dispositis aciebus infra ambitum bigarum et quadrigarum suarum, sicut supradictum est, insultum adversariorum suorum ibidem expectans. Non⁷ mora, perstrepentibus hinc inde buc-

¹ *regis*] regi, B.² *et . . . et*] vel . . . vel, W.³ *reportare*] reportasse, O. W.⁴ *regis*] regi, B.⁵ W. ins. *suis*.⁶ *inire*] meditari, O. W.⁷ *Non*] quid, O. W.

A.D. 1214. cinis, acies, cui comites supradicti præerant,¹ tanto impetu acies Francorum irrupit, ut in momento agminibus eorum divis, usque ad stationem. regis Francorum penetrarent. At comes Reginaldus, cum regem, qui ipsum exhæredatum a comitatu suo expulerat, cognovisset, lanceam direxit in eum, regemque in terra² prostratum gladio interficere satagebat. Sed miles quidam,³ qui cum aliis ad regis custodiam fuerat deputatus, ictibus dicti comitis se opponens, pro rege interfectus est. Videntes autem Francigenæ regem suum prostratum, accesserunt cum impetu ad eum numerosa militum multitudo; et licet cum labore equo suo [illum] restituunt.⁴ Quo facto, bellum accenditur utrôbique, enses quasi fulmen emicant⁵ circa capita galeata, fit gravissimus hinc et inde conflictus. Sed comites sæpedicti; cum acie cui præerant, a commilitonibus suis nimis remoti, præclusa est via ad socios revertendi, sicut illis ablata est facultas ad ipsos veniendi. Unde factum est, quod pars eorum tot Francorum vires ferre non valens, nimis oppressa deficit; sicque comites memorati, cum acie tota cui præerant, post maximam probitatem et utrobique cruentam fatigationem capti sunt et vinculis mancipati.

Narrow
escape of
Philip II.

Conclusio belli.

Victory of Philip II. Dum hæc circa regem Philippum agerentur, Campaniensis,⁶ Perticensis,⁷ et de Sancto⁸ Paulo comites, cum aliis multis nobilibus de regno Francorum in acies supradictas impetum facientes, Hugonem de Boves cum universo populo ex diversis provinciis collecto in fugam compulerunt. Quibus improbe nimis fugientibus, insecuti sunt eos in ore gladii Francigenæ usque ad stationem imperatoris, in⁹ quem sine mora omne pondus prælii conversum est. Circumvallantes enim eum comites supradicti, conati sunt ut interficerent eum vel¹⁰ ad deditionem compellerent. Sed ipse cum gladio quem tenebat, ad modum sicæ¹¹ ex una parte acuto, hostibus ictus importabiles hinc inde junctis manibus imprimens, quoscunque attingebat,

¹ *supradicti præerant*] præerant sæpedicti, O. W.

² *terra*] terram, O. W.

³ Stephen de Longo Campo. Will. Armor. de gestis Philippi, p. 97 E. Recueil des histoires des Gaules, xvii.

⁴ There is a picture of this incident in the battle in the margin, with Hugo de Boves flying.

⁵ *emicant*] eliciunt, O. W.

⁶ Theobald IV.

⁷ Thomas.

⁸ Gauthier de Chatillon.

⁹ *in . . . est*] quocirca post fugam illorum omne pondus prælii in imperatorem conversum est in momento, O. W.

¹⁰ *vel*] et, B.

¹¹ *ad modum sicæ*] ut sica, O. W.

vel attonitos reddebat vel sessores cum ipsis equis solo tenus A.D. 1214. prosternebat. At hostes, propius accedere metuentes, lanceis Escape sub ipso tres equos peremerunt. Sed commilitonum suorum of the laudabili probitate novis semper equis restitutus, hostibus emperor. acrius surgebat. Tandem invictus, ab adversariis dimissus, cum suis sine sui suorumque læsione de bello recessit. Rex autem Francorum, de tam inopinata victoria lætus, gratias Deo exsolvit, qui sibi talem concessit ab adversariis portare¹ triumphum. Tres quoque comites supradicti, cum militum et aliorum numerosa multitudine, vinculis constricti, abducti sunt, carcerali custodiæ mancipandi. In adventu autem regis tota Triumphant reception of Philip at Paris. civitas Parisiaca facibus et laternis, cantibus et plausibus, classicis et laudibus, die et nocte sequente, sericis et variis ornata pannis, solenniter exultabat. Facta est autem hæc belli congressio mense Julio, sexto kalendas Augusti. In hoc autem casu rex Anglorum quadraginta milia Amount of money expended by John. marcas, quas tempore interdicti a monachis Cisterciensis ordinis consilio Ricardi de Marisco et consimilium aulicorum impudenter abstulerat, inaniter consumpsit, ut fidem faceret proverbio, quo dicitur, [Ovid, 1 Amor. x. 48.]

“Non habet eventus sordida præda bonos.”

Sed cum tandem hujus rei notitia ad regis Johannis audientiam Speech of John. pervenisset, animo nimis consternatus astantibus dixit, “Postquam Deo reconciliatus me ac mea regna, proh dolor!” “Romanæ subjeci ecclesiæ, nulla mihi prospera, sed contraria omnia advenerunt.”² Eodem tempore Johannes Norewicensis episcopus, a curia Romana rediens, in territorio Pictaviensi Death of John de Gray, bp. of Norwich. diem clausit extremum; cujus corpus in Angliam delatum apud Norwicum in ecclesia honorifice est sepultum.

MS. Cott. Faustina, A. 8, f. 138 b.

Eodemque tempore, scilicet iv. non. Octobris, consecratus apud Cantuariam Simon decanus Eboracensis in Simon bp. of Exeter. episcopum Exoniensem. Obiitque Gilebertus de Glanvilla episcopus Rofensis octavo kal. Julii, et quidam Death of Gilbert, bishop of Rochester. alii magnates.

De treugis inter reges Francorum et Anglorum statutis.

His ita gestis, procurantibus viris religiosis, statutæ sunt Truce between John and Philip II. treugæ in partibus transmarinis inter P[hilippum] regem tween John and Philip II. Francorum et J[ohannem] regem Anglorum sub hac forma:

¹ portare] reportare, O. W. | ² advenerunt] pervenerunt, O. W.

A.D. 1214. "P[hilippus] Dei gratia rex Francorum omnibus has literas
 "inspecturis salutem. Noveritis nos J[ohanni] regi Anglorum
 "et hominibus et inprisii suis qui aperte werraverunt pro
 "ipso, de hac ultima werra usque ad diem Jovis proximum
 "post Exaltationem sanctæ Crucis in Septembrio, dedisse
 "rectas treugas de nobis et hominibus nostris, qui aperte
 "werraverunt pro nobis, usque ad instans Pascha, quod erit
 "anno Domini m.ccxv., et ab eodem Pascha in quinque annos
 "continuos et plenos; salvis tamen nobis prisonis¹ nostris, quos
 "penes nos habemus, et salvo juramento quod villæ Flandriæ
 "et Henou nobis fecerunt, et salvis similiter J[ohanni] regi
 "Anglorum prisonibus quos penes se habet. Nos autem et
 "homines et inprisii nostri erimus in eadem tenura, in qua
 "eramus prædicta die Jovis, usque ad completos prædictos²
 "annos. Isti sunt dictatores et emendatores prædictæ³ treugæ
 "inter nos et regem Angliæ datæ; ex parte nostra P[etrus]
 "Savari, Wido Turpin, abbas⁴ Majoris Monasterii, G[au-
 "fridus] archidiaconus Turonensis; ex parte regis Anglorum,
 "H[ubertus] de Burgo senescallus Pictaviæ, R[eginaldus] de
 "Pontibus, abbas⁵ Sancti Johannis Angeliaci, decanus Cris-
 "tatonensis.⁶ Et omnes isti juraverunt bona fide, quod pro
 "discidiis et querelis omnibus, quæ forte emergerent in
 "Pictavia, Andegavia, Britannia, vel Turonica, convenient ad
 "abbatiam de Fulcireles;⁷ et pro aliis querelis quæ forte ori-
 "entur in Bituresio, Arvernia, in comitatu Marchiæ et Lemo-
 "vico, convenient in partibus illis ad corrigendum excessus."
 Eodem tempore Ricardus Sarebiriensis decanus ad Cices-
 trensem, Walterus de Grai, Angliæ cancellarius, ad⁸ Wigor-
 nensem [ecclesias]⁹ episcopi consecrati sunt, per manum Ste-
 phani Cantuariensis archiepiscopi.¹⁰ His etiam diebus rex
 Anglorum Johannes, expletis agendis suis in partibus trans-
 marinis, rediit in Angliam xiv. kalendas Novembris.

Bishops of
 Chichester
 and Wor-
 cester.
 John re-
 turns to
 England.

*De communi colloquio a baronibus Angliæ contra regem
 celebrato.*

Meeting of Sub eadem tempestate convenerunt ad colloquium apud
 the barons Sanctum Ædmondum comites et barones Angliæ, quasi orationis

¹ prisonis] prisonibus, O. W.

² O. W. add *quinque*.

³ prædictæ] hujus, O. W.

⁴ Hugh.

⁵ Helias.

⁶ This seems to be an error for
Xantonensis; O. has *Christan*, i.e.,
 Xan. Pontius, dean of Saintes.

⁷ Fulcherosæ (Foucheroses)
 near Passavant in Anjou.

⁸ ad Wigornensem] In the mar-
 gin in B.

⁹ O. W. ins. *Cantuarie*.

¹⁰ O. W. add *tertio nonas Octobris*.

gratia, licet in causa aliud fuisset. Nam cum diu simul et A.D. 1214. secretius tractare cœpissent, producta est in medium carta at St. Edmundsbury, quædam regis Henrici primi, quam idem barones a Stephano where the charter of Cantuariensi archiepiscopo, ut prædictum est, in urbe Londo- liberties of niarum acceperant. Continebat autem hæc carta quasdam Henry I. is libertates et leges regis Eadwardi,¹ sanctæ ecclesiæ Anglicanæ produced. pariter et magnatibus regni concessas, exceptis quibusdam f. 37 b. libertatibus, quas idem rex de suo adjecit. Itaque conven- Threats of runt universi ad ecclesiam Sancti Eadmundi,² et incipientibus³ the barons. majoribus juraverunt super majus altare, quod si rex leges et libertates jam dictas concedere diffugeret, ipsi ei werram tam diu moverent et ab ejus fidelitate se subtraherent, donec eis [per] cartam sigillo suo munitam confirmaret omnia quæ petebant. Atque in hoc tandem communiter consenserunt, ut post Natale Domini simul omnes ad regem venientes libertates præscriptas sibi peterent confirmari. Atque interim in equis sibi et armis taliter providerent, quod si forte rex a proprio vellet [recedere] juramento, quod bene credebant propter ejus duplicitatem, ipsi protinus per captionem castrorum suorum eum ad satisfactionem compellerent. Et his ita gestis, unusquisque ad propria remeavit.

De Willelmo abbate ecclesiæ Sancti Albani.

Eodem anno Johanni abbati ecclesiæ Sancti Albani successit William of Willelmus, monachus de gremio ipsius ecclesiæ sumptus, Beati Trumpington abbat Aedmundi² celebri luce,⁴ feria quinta, solenniter electus; in die of S. Alban's. Sancti Andreae Apostoli, Dominica videlicet prima Adventus Domini, in ecclesia beati Albani ante majus altare ab Eustachio Elyensi episcopo pontificaliter et solenniter munus benedictionis suscepit. Cujus quoque promotio ante electionem factam quibusdam de fratribus ipsius monasterii in visione nocturna dicitur præostensa. Primus autem abbas ecclesiæ List of the Sancti Albani Anglorum prothomartyris Willegodus fuit; quem abbats of Offa rex Merciorum potentissimus, anno Dominicæ incarnationis S. Alban's. septingentesimo nonagesimo quarto, kalendis Augusti, corpore martyris invento, monachis introductis, ecclesiæ nondum fabricatæ abbatem præfecit, et sub vita regulari vivere ordinavit. Willegodo (i.) successit Eadricus (ii.), Eadrico Wlsinus (iii.), Wlsio⁵ Wlnothus (iv.), Wlnotho Eadfridus (v.), Eadfrido Wlsi-

¹ *Eadwardi sanctæ*] sancti Eadwardi, O.

² O. W. add *regis et martyris*.

³ *incipientibus*] incipientes a, O. W.

⁴ O. W. ins. *et*.

⁵ *Wlsio*] Above Par. has inserted *vel -ino*.

A.D. 1214. nus (vi.), Wlsino¹ Ælfrius (vii.), Ælfrico Aeldredus (viii.), Aeldredo Eadmarus (ix.), Eadmaro Leofricus (x.) qui² propter ejus virtutes factus [est] archiepiscopus Cantuariensis, Leofricus vero Alfricus (xi.) frater ipsius Leofrici uterinus, Alurico³ autem successit Leofstanus (xii.), Leofstano Frethericus (xiii.) Fretherico Paulus (xiv.), Paulo Ricardus (xv.), Ricardo Gaufridus (xvi.), Gaufrido Radulfus (xvii.), Radulfo Robertus (xviii.), Roberto Simon (xix.), Simoni Garinus (xx.), Garino Johannes (xxi.), Johanni Willelmus abbas vicesimus secundus, anno regni regis Johannis decimo sexto.⁴

De exactione libertatum facta a baronibus Angliæ.

John at Anno gratiæ MCCXV., qui est annus regni Johannis regis decimus septimus, idem rex tenuit curiam suam ad Natale Domini Worcester, apud Wigorniam vix per spatium unius diei; deinde cum then in festinatione Londonias veniens, apud Novum Templum hospitio London. sese recepit. Venientesque ad regem ibidem supradicti magnates, The barons in lascivo satis apparatu militari, petierunt quasdam libertates come to him, and et leges regis Eadwardi cum aliis libertatibus, sibi et regno demand the charter Angliæ et ecclesiæ Anglicanæ concessis, confirmari, prout in of liberties. carta regis Henrici primi et legibus prædictis ascriptæ continentur. Asserebant præterea, quod tempore suæ absolutionis apud Wintoniam illas leges et libertates antiquas promiserat, et ad observationem earum sit obligatus per proprium juramentum. Audiens autem rex baronum in hac exactione constantiam, metuebat quam plurimum impetum eorum, quos vidit paratos ad prælium; respondit magnam esse rem et difficilem quam petebant; unde postulabat inducias usque ad clausum Pascha, ut, habita deliberatione, et sibi et coronæ suæ possit satisfacere dignitati. Sed tandem multis hinc et inde propositis, rex licet invitus archiepiscopum Cantuariensem, episcopum Elyensem, et Willelmum Marescallum fidejussores invenit, quod die præfixa, ratione mediante, satisfaceret universis. Quo facto, magnates ad propria sunt reversi. Rex autem interim volens sibi præcavere in posterum, fecit sibi soli contra omnes homines fidelitatem per totam Angliam jurare et homagia renovare. Et ut sibi melius provideret, in die Purificationis beatæ Mariæ crucem Domini suscepit.

¹ Wlsino] Above Par. has inserted *vel -io*.

² qui . . . *virtutes*] iste, O. W.

³ Alurico] *vel -f*, above the *u*, Par.

⁴ O. W. add "in abbatem benedictus." This list of the abbats of St. Alban's is repeated in the margin, completed by a later hand up to Michael (xxix.)

timore potius quam devotione;¹ in dubiis pro meliori parte A.D. 1215.
interpretandum est, ut scilicet crucis protectione tutior
efficeretur. Eodem anno Eustachius Elyensis episcopus, vir Death of
tam divina quam humana eruditus scientia, apud Radingum Eustace,
viam universæ carnis est ingressus. bishop of
Ely.

De principalibus exactoribus legum et libertatum.

Per idem tempus, in hebdomada Paschæ, convenerunt apud The barons
Stamford² magnates sæpediti cum equis et armis, qui jam in meet at
sui favorem universam fere totius regni nobilitatem attraxe-
rant; et exercitum inæstimabilem confecerunt, eo maxime
quod rex exosum semper se omnibus exhibuit. Æstimati
sunt namque in exercitu illo duo milia militum, præter equites,
servientes et pedites, qui armis erant variis præmuniti. Fue- Their
runt autem principes præsumptionis³ et incentores, Rober- names.
tus filius Walteri, Eustachius de Vesci, Ricardus de Percy,
Robertus de Ros, Petrus de Bruis, Nicholaus de Stutevilla,
Saernus comes Wintoniensis, R[icardus] comes de Clare, H.
comes de Clare,⁴ R[ogerus] comes Bigodh, Willelmus de
Munbrai, Rogerus de Creissi, Ranulfus filius Roberti, Robertus
de Ver, Fulco filius Warini, Willelmus Mallet, Willelmus de
Monte-acuto, W[illelmus] de Bello Campo, S[imon] de Kime,
W[illelmus] juvenis Marescallus, W[illelmus] Maudut, R[o-
gerus] de Monte Begonis, Johannes filius Roberti, Johannes
filius Alani, G[ilbertus] de Laval, O[sbertus] filius Alani,
W. de Hobruge, O[liverus] de Vallibus, G[ilbertus] de Gant,
Mauricius de Gant, Robertus de Brackesle, R[icardus] de
Muntfichet, W[illelmus] de Lanvalei, G[alfridus] de Mande-
ville comes Essexiæ, W[illelmus] frater ejus, W[illelmus]
de Huntinfeld, Robertus de Greslei, G[alfridus] constabularius
de Meutun, Alexander de Pointun, P[etrus] filius Johannis,
Alexander de Sutune, Osbertus de Bobi, Johannes constabu-
larius Cestriæ, Thomas de Mulutune, Conanus filius Helyæ,
et multi alii. Isti communes⁵ conjurati et confederati S[tepha- The arch-
num] Cantuariensem archiepiscopum capitalem consentaneum bishop a
habuerunt. Erat autem rex eo tempore apud Oxoniam, mag- consenting
natum expectans adventum. Igitur die Lunæ proxima post party.
octabas Paschæ barones memorati in villa de Brackeleie Their
pariter convenerunt. Quod cum esset a rege compertum, misit meeting at
Brackley.

¹ O. W. add *inductus*.

² *Stamford*] Brackele, Hist. Anglor.

³ *principes præsumptionis et*] principales hujus pestis; O. W.

⁴ *de Clare*] Clarensis, O. W. I suspect it is a blunder for *Hereford*, i.e., Henry de Bohun.

⁵ *communes*] omnes, O. W.

A.D. 1215. ad eos archiepiscopum Cantuariensem et W[illelmum] Marescallum comitem de Penbroc, cum aliis quibusdam viris prudentibus, sciscitans ab eis quæ essent leges et libertates quas quærebant. At illi nunciis prælibatis cedulam¹ porrexerunt, quæ ex parte maxima leges antiquas et regni consuetudines continebat, affirmantes quod, nisi rex illas incontinenti concederet et sigilli² munimine confirmaret, ipsi per captionem castrorum suorum, terrarum, et possessionum ipsum regem compellerent, donec super præmissis sibi satisfaceret competenter. Tunc archiepiscopus cum sociis suis cedulam illam ad regem deferens, capitula singula coram ipso memoriter recitavit. Rex autem cum capitulorum tenorem intellexisset, cum indignatione maxima subsannans³ ait, "Et quare cum istis iniquis exactionibus barones non postulant regnum? Vana sunt," inquit, "et superstitiosa⁴ quæ petunt, nec aliquo rationis titulo fulciuntur." Affirmavit tandem cum jramento furibundus, quod nunquam tales illis concederet libertates, unde ipse efficeretur servus. Capitula quoque legum et libertatum, quæ ibi⁵ magnates confirmari quærebant, partim in carta regis Henrici paulo superius scripta sunt partimque ex legibus regis Eadwardi antiquis excerpta, sicut sequens historia suo tempore declarabit.

Demands
of the
Barons.

f. 88.

Rage of
John, and
his refusal
to accede
to their
demands.

De obsidione castelli de Norhantune a baronibus facta.

Robert Fitz-Walter elected their general. Cum itaque archiepiscopus et W[illelmus] Marescallus regem ad consensum inducere nullatenus potuissent, ad jussionem regis ad barones reversi, omnia quæ a rege audierant per ordinem retulerunt. Quæ cum magnates cognovissent, constituerunt Robertum filium Walteri principem militiæ suæ, appellantes eum marescallum exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ; et sic singuli ad arma convolantes, versus Norhantunam acies direxerunt. Quo cum pervenissent, ilico castrum obsidione vallaverunt. Cumque per dies quindecim inaniter ibidem moram protraxissent, et parum immo nihil omnino profecissent, castra inde movere decreverunt. Nempe absque petriis et aliis bellicis instrumentis advenientes, non sine confusione, infecto negotio, ad castrum de Bedeford perrexerunt. Veruntamen⁶ vexillifer Roberti filii Walteri cum quibusdam

Siege of
Northampton,
which is
raised.

They
march to
Bedford.

¹ O. W. ins. *quandam*.

² O. W. ins. *sui*.

³ *subsannans*] subridens, O. W.

⁴ O. W. ins. *nimis*.

⁵ *ibi*] sibi, O. W.

⁶ O. W. ins. *in obsidione predicta*.

aliis, capite spiculo balistæ terebrato, non sine multorum A.D. 1215. dolore interiit miserabiliter.

Ut civitas Londoniarum reddita sit baronibus.

Cumque dictus exercitus ad castrum de Bedeford perve- Reception
nissent, a Wilhelmo de Bello Campo reverenter suscepti sunt. of the
Venerunt itaque ad eos ibidem nuncii ab urbe Londoniarum, barons in
secretius eis indicantes, quod, si vellent urbis ingressum habere, London.
cum festinatione illuc venirent. At barones desiderato ex-
hilarati nuncio, castra protinus moventes, ad Wares usque
venerunt.¹ Deinde nocte tota iter agentes, summo diluculo ad
civitatem venerunt, atque januas urbis reperientes apertas,
nono kalendas Junii, Dominica videlicet ante Ascensionem Do-
mini proxima, dum cives missarum interessent solenniis,² Lon-
doniensium civitatem sine aliquo³ tumultu intraverunt. Fave-
bant enim baronibus divites civitatis, et ideo pauperes obloqui⁴
metuebant. At barones civitatem ingressi per⁵ portam de They enter
Alegat, janitores suos ad singulas urbis portas statuerunt; at Aldgate.
omnia deinceps in ea pro libitu suo disponentes. Et⁶ a civibus
jam dictis accepta securitate, miserunt literas ad comites,
barones, et milites illos, qui⁷ adhuc per Angliam regi licet
fictæ adhærere videbantur, exhortantes eos cum comminatione, Threats of
ut sicut omnium rerum suarum et possessionum⁸ indemnitate the con-
diligebant, regem perjurum deserentes,⁹ et sibi fideliter spiring
adhærentes, simul cum eis pro libertatibus et pace regni barons to
immobiles starent et efficaciter decertarent. Quod si hoc those who
facere contempsissent, ipsi in omnes illos, quasi in hostes had not
publicos, arma dirigerent et vexilla, castraque eorum joined
subver- them.
tere, domos et ædificia comburere, vivaria, parcos, et pomeria
destruere non¹⁰ omitterent. Hæc autem in parte nomina Names of
eorum sunt qui nondum juraverant libertates prædictas, W[illel- these.
mus] Marescallus, comes de Penbroc, Ranulfus comes Cestrensis,
W[illelmus] comes Sarebiriensis, W[illelmus] comes Warenniæ,
W[illelmus] comes Albemarlæ, H[enricus]¹¹ comes Cornubiæ,

¹ *venerunt*] pervenerunt, O. W.

² *solenniis*] misteriis, O. W.

³ *aliquo*] omni, O. W.

⁴ *obloqui*] obmurmurare, O. W.

⁵ *per* . . . *Alegat*] in Paris's small hand in the margin.

⁶ *Et*] At barones, W. O. has at, but omits the passage "a civi- bus . . . comites."

⁷ *qui* . . . *licet*] per Angliam qui r egi adhuc licet, O.W.

⁸ *possessionum*] possessionem, B.

⁹ *deserentes* *adhærentes*] written by Par. over an erasure; ac baronibus rebellem relinquentes, W. O. has this, but omits *rebellem*.

¹⁰ *non omitterent*] decertarent, O. W.

¹¹ Henry Fitz-Count, son of Regi- nald earl of Cornwall.

A.D. 1215. W[illelmus] de Albineto, Robertus de Veteri Ponte, P[etrus] filius Herberti, Brienus de Insula, G[alfridus] de Luci, G[erardus] de Furnival, Thomas Bassat, H[enricus] de Braibroc, J[ohannes] de Bassingeburne, W[illelmus] de Cantelu, H[enricus] de Cornhulle, Johannes filius Hugonis, Hugo de Neville, Philippus de Albineto, Johannes Marescallus, Willelmus Briwerre. Hi omnes cum mandatum baronum accepissent, maxima pars eorum Londonias profecti, confederati sunt magnatibus supradictis, regem penitus relinquentes. Cessaverunt placita scaccarii et vicecomitatum per Angliam, quia nullus inventus est qui regi census daret vel in aliquo obediret.

They go to London and join the others.
Nota detestabilem regis astutiam.

Temporibus quoque sub eisdem rex, occultum odium versus barones facie pallians¹ sub serena et ultionis excogitans, fecit adulterari, id est vulgariter contrafacere, omnia sigilla episcoporum, et scripsit vice eorum omnibus nationibus² quod Anglici omnes erant apostatæ, toti mundo³ detestabiles. Et quicumque vellet eos quasi apostatas hostiliter impetere, rex, eorum et Papæ assensu et auctoritate, conferret eis terras et omnes eorum possessiones. Quod cum audissent exteræ nationes, noluerunt fidem talibus adhibere, quia constabat Anglos omnium Christianorum esse præelectos; et comperta veritate, talia facinora et commenta detestabantur, et sic cecidit rex in laqueos quos tetendit.

Colloquium inter regem et barones apud Runingemand celebratum.

Meeting of John and the barons at Runnymede.

Rex autem Johannes, cum se fere ab omnibus cerneret derelictum, ita quod vix sibi septem equites ex omni multitudine⁴ regia superfuissent, timuit valde ne barones in castra sua impetum facientes illa sine difficultate sibi subjugarent, cum præcipue nullum obstaculum invenirent. Cepit autem adversus barones in corde odium inexorabile. Simulavit autem in dolo pacem ad tempus facere cum magnatibus sæpe dictis, ut, cum fortior surrexisset, in dissipata agmina acrius se vindicaret; et qui in omnes non poterat, in singulos desæviret. Mittensque ad eos W[illelmum] Marescallum, comitem de Penbroc, cum aliis nunciis fide dignis,

¹ pallians] pallans, B.

² nationibus] nationis, B.

³ mundo] mundi, B.

⁴ multitudine] superfluitate, O.W.

mandavit quod pro bono pacis, et ad exaltationem regni sui et A.D. 1215. honorem, gratanter eis concederet leges et libertates quas petebant. Mandavit etiam eisdem magnatibus per nuncios prædictos, ut diem et locum providerent congruum, ubi convenire possent ad hæc omnia prosequenda.¹ Nuntii vero regis ad urbem Londoniarum cum festinatione venientes universa, quæ sibi imposita dolose fuerant, sine dolo baronibus explicarunt.² At ipsi immenso gaudio recreati,³ statuerunt regi diem, ut veniret contra eos ad colloquium in pratum inter Stanes et Windleshores situm, decimo quinto die Junii. Convenerunt itaque die et loco præfixo ad colloquium conductum rex et magnates; atque partibus seorsum consedentibus, coeperunt de pace diutius et libertatibus tractare sæpedictis. Fuerunt autem quasi ex parte regis, S[tephannus] Cantuariensis et Names of those on the king's side. H[enricus] Dublinensis archiepiscopi, W[illelmus] Landoniensis, P[etrus] Wintoniensis, H[ugo] Lincolniensis, J[ocelinus] Bathoniensis, W[alterus] Wigorniensis, W[illelmus] Coventrensis, et Benedictus Rofensis episcopi; magister Pandulfus, domini Papæ familiaris, et magister⁴ militiæ Templi in Anglia frater Almaricus; viri nobiles, W[illelmus] Marescallus, comes Penbroc, comes Sareburiensis, comes Warrenne, comes Arundelle, Alanus de Galeweia, W[arinus] filius Geroldi, Petrus filius Hereberti, Thomas Basset, Mathæus filius Herberti, Alanus Bassæt, Hugo de Neville, Hubertus de Burc senescallus Pictaviensis, Robertus de Roppeleia, Johannes Marescallus, Philippus de Albineio. Illos quoque qui ex parte baronum affuerunt, qui innumerabiles fuerunt, non est necesse numerare;⁵ cum tota Angliæ nobilitas regni in unum collecta quasi sub numero non cadebat. Tandem igitur cum [hinc] inde varia sorte tractassent, rex Johannes, vires suas baronum viribus impares intelligens, sine difficultate leges subscriptas et libertates concessit, et carta sua in hunc modum confirmavit.

Carta regis Johannis de communibus libertatibus baronibus concessis.

“Johannes⁶ Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis nos intuitu Magnæ Dei, et pro salute animæ nostræ et antecessorum omnium Charta.

¹ *prosequenda*] exequenda, W.; sequenda, O.

² *explicarunt*] referebant, O. W.

³ *recreati*] fluctuantes, O. W.

⁴ Almeric de S. Mauro.

⁵ *numerare*] dinumerare, O. W.

⁶ This is a copy of the great charter of king John, with the introduction of the additions of the second great charter of Henry III. (1217), or more probably the third (1225), as the forest charter which

A.D. 1215. " et hæredum meorum,¹ ad honorem Dei et exaltationem
 Magna " sanctæ ecclesiæ et emendationem regni nostri, per² con-
 Charta. " silium venerabilium patrum nostrorum S[tephani] Cantua-
 " riensis archiepiscopi totius Angliæ primatis et sanctæ
 " Romanæ ecclesiæ cardinalis, Henrici Dublinensis archiepi-
 " scopi, Willelmi Londoniensis episcopi, Petri Wintoniensis,
 " Jocelini Bathoniensis et Glastoniensis, Hugonis Lincolnien-
 " sis, Walteri Wigornensis, Willelmi Coventrensis, Benedicti
 " Rofensis episcoporum, et magistri Pandulfi domini Papæ
 " subdiaconi et familiaris, fratris³ magistri militiæ Templi
 " Angliæ, et nobilium virorum Willelmi Marescalli comitis
 " Penbrock, W[illelmi] comitis Saresberiensis, Willelmi comitis
 " Warenniæ, Willelmi comitis Harundel, Alani de Galeweia
 " constabularii Scotiæ, Warini filii Geroldi, Petri filii Here-
 " berti, et Huberti de Burgo senescalli Pictaviæ, Hugonis
 " de Nevilla, Mathæi filii Herberti, Thomæ Basset, Alani
 " Basset, Philippi de Albeni, Roberti de Ropesle, Johannis
 " Marescalli, Johannis filii Hugonis, et aliorum fidelium
 " nostrorum;
 " In primis² concessisse Deo et hac præsentī carta nostra
 " confirmasse pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
 " quod Anglicana ecclesia libera sit, et habeat jura sua integra,
 " et libertates suas illæsas; et ita volumus observari; quod
 " apparet ex eo, quod libertatem electionum, quæ maxima
 " et magis necessaria reputatur ecclesiæ Anglicanæ, mera
 " et spontanea voluntate, ante discordiam inter nos et barones
 " nostros manifeste motam, concessimus et carta nostra con-
 " firmavimus, et eam optinuimus a domino Papa Innocentio
 " Papa tertio confirmari; quam et nos observabimus et ab
 " hæredibus nostris in perpetuum bona fide volumus obser-
 " vari. Concessimus etiam omnibus liberis hominibus nostris
 " regni Angliæ, pro nobis et hæredibus nostris in perpetuum,
 " omnes libertates subscriptas, habendas et tenendas eis et
 " hæredibus suis de nobis et hæredibus nostris.
 " Si quis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum
 " tenentium de nobis in capite per servitium militare mortuus
 " fuerit, et cum decesserit, hæres suus plenæ ætatis fuerit et
 " relevium debeat; habeat hæreditatem suam per antiquum

f. 38 b.

follows is that of 1225. There are many omissions in the copy given in O. W. The passages omitted in these MSS. are usually inserted in B. in the margin. The additions from the charter of Henry III., are printed in Italicks.

¹ meorum] nostrorum, O. W.

^{2,3} From here 'to "In primis" (incl.) is inserted in the St. Alban's hand in the margin, where is a representation of the charter. The passage is omitted in O. W.

³ Almeric de S. Mauro.

“relevium; scilicet hæres vel hæredes comitis, de baronia A.D. 1215.
 “comitis integra per centum libras; hæres vel hæredes baronis, Magna
 “de baronia integra [per] centum marcas;¹ hæres vel hæredes Charta.
 “militis, de feodo militis integro per centum solidos ad plus;
 “et qui minus debuerit minus det, secundum antiquam
 “consuetudinem feodorum.

“Si autem alicujus hæres talium fuerit infra ætatem, et²
 “fuerit in custodia, dominus ejus non habeat custodiam ejus nec
 “terræ suæ antequam homagium ejus ceperit; et postquam
 “talis hæres fuerit in custodia et ad ætatem pervenerit,
 “scilicet viginti et unius anni, habeat hæreditatem suam sine
 “relevo et sine fine; ita tamen quod si ipse, dum infra
 “ætatem fuerit, fiat miles, nihilominus terra remaneat in cus-
 “todia dominorum suorum usque ad terminum prædictum.

“Custos terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit,
 “non capiat de terra hæredis nisi rationabiles exitus, et
 “rationabiles consuetudines, et rationabilia servitia; et hoc
 “sine destructione et vasto hominum vel rerum. Et si nos
 “commiserimus custodiam alicujus³ talis terræ vicecomiti vel
 “alicui alii, qui de exitibus terræ illius nobis debeat⁴ respon-
 “dere, et ille destructionem de custodia fecerit vel vastum;
 “nos ab illo capiemus emendam, et terra committatur duobus
 “legalibus et discretis hominibus de feodo illo, qui [de⁵
 “exitibus respondeant nobis, vel ei cui eos assignaverimus.
 “Et si dederimus vel vendiderimus alicui custodiam alicujus
 “talis terræ, et ille destructionem inde fecerit vel vastum,
 “amittat ipsam custodiam, et tradatur duobus legalibus et
 “discretis hominibus de feodo illo, qui] similiter nobis respon-
 “deant, sicut prædictum est.

“Custos autem quamdiu custodiam terræ habuerit, sustentet
 “domos, parcos, vivaria, stagna, molendina, et cætera ad
 “illam terram pertinentia, de exitibus terræ ejusdem. Et
 “reddat hæredi, cum ad plenam ætatem pervenerit, terram
 “suam totam instauratam de carucis et omnibus aliis rebus,
 “ad minus secundum quod illa[m] recepit. Hæc omnia obser-
 “ventur de custodiis archiepiscopatum, episcopatum, abba-
 “tiarum, prioratum, ecclesiarum, et dignitatum vacantium, quæ
 “ad nos pertinent; excepto quod custodiæ hujusmodi vendi non
 “debent.

¹ marcas] The usual reading is libras.

² et . . . custodia] In marg. in B.; om. O. W.

³ alicujus] alicui, B. O. W.

⁴ debeat] debent, B. O. W.

⁵ This passage in brackets is carelessly omitted in the MSS.

A.D. 1215. "Hæredes maritentur sine disparagatione; ita¹ tamen quod
Magna "antequam contrahatur matrimonium, ostendatur propinquis
Charta. "de consanguinitate ipsius hæredis.

"Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate
"aliqua habeat maritagium suum et hæreditatem suam; nec
"aliquid det pro dote sua vel pro maritagio² suo vel hære-
"ditate sua, quam hæreditatem maritus suus et ipsa tenu-
"erunt, die obitus ipsius mariti sui. Et maneat in *capitali*
"mesuagio mariti sui per quadraginta dies post obitum ipsius
"mariti, infra quos assignetur ei dos sua, nisi ei prius
"fuerit assignata, vel nisi domus illa fuerit castrum; et si de
"castro recesserit, statim provideatur ei domus competens in qua
"posset honeste morari, quousque ei dos sua assignetur secun-
"dum quod prædictum est; et habeat rationabile estoverium
"suum interim de communi. Assignetur autem ei pro dote
"sua tertia pars totius terræ mariti sui, quæ sua fuit in vita
"sua, nisi de minori dotata fuerit ad ostium ecclesiæ.

"Nulla³ vidua distringatur ad se maritandum, dum voluerit
"vivere sine marito; ita tamen quod securitatem faciet,
"quod se non maritabit sine assensu nostro, si de nobis tenu-
"erit, vel⁴ sine assensu domini sui de quo tenuerit, si de alio
"tenuerit.

"Nos vero vel ballivi nostri non seisiemus terram aliquam
"nec redditum pro debito aliquo, quamdiu catalla debitoris
"presentia sufficiunt ad debitum reddendum, et ipse debitor
"paratus sit inde satisfacere. Nec plegii ipsius debitoris
"distringantur, quamdiu ipse capitalis debitor sufficiat ad
"solutionem debiti. Et si capitalis debitor defecerit in solu-
"tione debiti, non habens unde reddat, aut reddere nolit cum
"possit, plegii respondeant de debito; et si voluerint, habeant
"terras et redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de
"debito, quod ante pro eo solverint, nisi capitalis debitor
"monstraverit se inde esse quietum versus eosdem plegios.

"Si⁵ quis mutuo acceperit aliquid a Judæis, plus vel minus,
"et moriatur antequam debitum illud persolverit, debitum
"illud non usuret quamdiu hæres fuerit infra ætatem, de quo-

¹ ita . . . hæredis] om. O. W.;
inserted in the margin in B. This
clause is only in the charter of
John, being omitted in those of
Henry III.

² maritagio] So altered by Par.
The MS. had *homagio*, as O. W.

³ Here the St. Alban's hand be-
gins, and goes on to the end of f.
38 b.

⁴ vel . . . tenuerit] om. O. W.

⁵ This and the two next clauses,
which are peculiar to John's charter,
are omitted in O. W.

“ cunque tenet; et si debitum istud inciderit in manus nostras, A.D. 1215.
 “ nos non capiemus nisi catallum contentum in carta. Magna
 “ Et si quis moriatur et debitum debet Judæis, uxor ejus Charta.
 “ habeat dotem suam, et nihil reddat de debito illo. Et si
 “ liberi ipsius¹ defuncti qui fuerint infra ætatem remanserint,
 “ provideantur eis necessaria secundum tenementum quod fue-
 “ rit defuncti, et de residuo solvatur debitum, salvo tamen ser-
 “ vitio dominorum; simili modo fiat de debitis quæ debentur
 “ aliis quam Judæis.
 “ Nullum scutagium vel auxilium ponatur in regno nostro,
 “ nisi per commune consilium regni nostri; nisi ad corpus
 “ nostrum redimendum, et ad primogenitum filium nostrum
 “ militem faciendum, et ad primogenitam filiam nostram semel²
 “ maritandam; et ad hæc non fiat nisi rationabile auxilium.
 “ Simili modo fiat de auxiliis de civitate Londoniarum.
 “ Et civitas Londoniarum habeat omnes antiquas libertates
 “ et liberas consuetudines suas, tam³ per terras quam per aquas.
 “ Præterea volumus et concedimus, quod omnes aliæ civitates
 “ et burgi et villæ, et *barones de Quinque Portibus*, et omnes
 “ portus, habeant omnes libertates et⁴ omnes liberas consue-
 “ tudines suas.
 “ Et⁵ ad habendum commune consilium regni de auxiliis
 “ assidendis aliter quam in tribus casibus prædictis, et de
 “ scutagiis assidendis, summoneri faciemus archiepiscopos,
 “ episcopos, abbates, comites, et majores barones regni singil-
 “ latim per literas nostras. Et præterea faciemus submoneri
 “ in generali, per vicecomites et ballivos nostros, omnes alios
 “ qui in capite tenent de nobis, ad certum diem, scilicet ad
 “ terminum quadraginta dierum ad minus, et ad certum locum;
 “ in omnibus literis submonitionis illius causam submonitionis
 “ illius exponemus; et sic facta submonitione, negotium pro-
 “ cedat ad diem assignatum, secundum consilium eorum qui
 “ præsentis fuerint, quamvis non omnes submoniti venerint.
 “ Nos non concedimus de cætero alicui, quod capiat auxilium
 “ de liberis hominibus suis, nisi ad corpus suum redimendum,
 “ et ad faciendum primogenitum filium suum militem, et ad
 “ primogenitam filiam suam semel maritandam, et ad hæc non
 “ fiat nisi rationabile auxilium.⁶
 “ Nullus distringatur ad faciendum majus servitium de feodo
 “ militis, nec de alio libero tenemento suo⁶ quam inde debetur.

¹ *ipsius*] Inserted in the margin.

² *semel*] Inserted in the margin.

³ *tam . . . aquas*] om. O. W.

⁴ *et omnes*] suas et, O. W.

⁵⁻⁵ This, which is only in John's
 charter, is omitted in O. W.

⁶ *suo*] om. O. W.

A.D. 1215. " Communia placita non sequantur curiam nostram, sed
Magna " teneantur in aliquo loco certo.
Charta. " Recognitiones de nova disseisina et de morte antecessoris

" et¹ de ultima præsentatione non capiantur nisi in comitatibus²
suis, et hoc modo. Nos, vel si extra regnum fuerimus, capi-
talis justiciarius noster mittet justiciarios nostros per
unumquemque comitatum *semel* in anno, qui cum militibus
comitatum capiant in comitatibus assisas prædictas.

" *Et ea quæ in illo adventu suo in comitatibus per justiciarios
prædictos, ad prædictas assisas capiendas missos, terminari
non possunt, per eosdem terminentur alibi in itinere suo; et
ea quæ per eosdem propter difficultatem articulorum aliquorum
terminari non possunt, referantur ad justiciarios nostros de
banco.*³ Assise de ultima præsentatione ecclesiarum semper
capiantur coram justiciariis de banco, et ibi terminentur.

" Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secun-
dum modum ipsius delicti; et pro magno delicto, secundum
magnitudinem delicti, salvo contememento suo et mercator
eodem modo, salva mercandisa sua; et villanus *alterius*
quam noster eodem modo amercietur, salvo wannagio suo,
si inciderit in misericordiam nostram. Et nulla prædictarum
misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum et
legalium hominum de visneto comitatus.

" Comites et barones non amercientur nisi per pares suos,
et non nisi secundum modum delicti.

" Nulla ecclesiastica persona amercietur secundum quanti-
tatem beneficii sui,⁴ sed secundum laicum tenementum suum
et secundum quantitatem delicti.

" Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad riparias,
nisi qui de antiquo et de jure facere debent.

" Nulla riparia de cætero defendetur, nisi illæ quæ fuerunt
in defenso tempore H[enrici] I.⁵ regis avi nostri.

" Nullus vicecomes, constabularius, coronator, vel alii bal-
livi nostri, teneant placita coronæ nostræ.

" Omnes⁶ comitatus et hundredi et wapethachii et thre-
thingi, sint ad antiquas firmas absque ullo incremento, ex-
ceptis dominicis maneriis nostris.

" Si aliquis tenens de nobis laicum feodum moriatur, et
vicecomes vel ballivus noster literas nostras ostendat paten-

¹ et . . . præsentatione] In the
margin; om. O. W.

² comitatibus] civitatibus, B.

O. W. ins. et ibi terminentur.

O. W. ins. ecclesiastici.

⁵ I.] Sic, introduced apparently

to make the words true in the mid-
dle of John's charter, with the idea
that Henry I. might be called John's
" avus." It is not in O.

⁶ Omnes . . . nostris] om. O. W.

" tes de submonitione nostra de debito quod defunctus nobis A.D. 1215.
 " debuit, liceat vicecomiti vel ballivo nostro atachiare et Magna
 " imbreviare catalla defuncti inventa in laico feodo, ad valen- Charta.
 " tiam illius debiti, per visum legalium hominum; ita tamen
 " quod nihil inde amoveatur, donec persolvatur debitum nobis
 " quod clarum fuerit, et residuum relinquatur executoribus ad
 " faciendum testamentum defuncti. Et si nihil nobis debeatur
 " ab ipso, omnia catalla cedant defuncto, salvis uxori ejus¹
 " et pueris suis rationabilibus partibus.²
 " Si³ aliquis liber homo intestatus decesserit, catalla sua
 " per manus propinquorum, parentum, et amicorum suorum
 " per visum ecclesie distribuantur; salvis unicuique debitis
 " quæ defunctus ei debebat.
 " Nullus constabularius vel ballivus noster⁴ capiat⁵ blada vel
 " alia catalla alicujus, qui non sit de villa ubi castrum situm f. 39.
 " sit, nisi statim inde reddat denarios, aut respectum inde
 " habeat de voluntate venditoris; si autem de villa ipsa fuerit,
 " infra quadraginta dies pretium reddat.
 " Nullus constabularius distingat militem aliquem ad dan-
 " dum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit
 " in propria persona sua, vel per alium probum hominem, si
 " ipse eam facere non possit propter⁶ rationabilem causam. Et
 " si nos duxerimus eum vel miserimus in exercitum, erit
 " quietus de custodia, secundum quantitatem temporis quo per
 " nos fuerit in exercitu, de feodo pro quo fecit servitium in
 " exercitu.
 " Nullus ballivus noster vel vicecomes, vel alius, capiat
 " equos vel caretas alicujus pro cariagio faciendo, nisi reddat
 " liberationem antiquitus statutam; scilicet pro careta ad duos
 " equos, decem denarios per diem; et pro careta ad tres equos,
 " quatuordecim denarios per diem.
 " Nulla careta dominica alicujus ecclesiasticæ personæ vel
 " militis, vel alicujus dominæ capiatur per ballivos prædictos.
 " Nec nos nec ballivi nostri nec alii capiemus boscum alie-
 " num ad castra vel [alia] agenda nostra, nisi per voluntatem
 " illius cujus boscus ille fuerit.
 " Nos non tenebimus terras eorum qui convicti fuerint de
 " felonia, nisi per unum annum et unum diem, et tunc red-
 " dantur terræ dominis feodorum.
 " Omnes kidelli de cætero deponantur penitus per Tamisiam

¹ ejus] ipsius, O. W.² O. W. ins. suis.³ Si . . . debebat] om. O. W.⁴ noster] suus, O. W., as in the
charters of Henry III.⁵ Here the ordinary scribe's hand
begins again.⁶ propter] So Par in the margin.
The text has per.

A.D. 1215. " et per Medewesiam et per totam Angliam, nisi per costam
Magna " maris.
Charta " Breve quod vocatur Præcipe, de cætero non fiat alicui de
" aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam suam.
" Una mensura vini et cervisiæ sit per totum regnum nos-
" trum, et una mensura bladi, scilicet quarterium Londoniense;
" et una latitudo pannorum tinctorum et russectorum et hau-
" bergetorum, scilicet duæ ulnæ infra¹ listas. De ponderibus
" vero sit ut de mensuris.
" Nihil detur de cætero pro brevi inquisitionis *ab eo qui*
" *inquisitionem petit* de vita vel membris, sed gratis conce-
" datur et non negetur.
" Si aliquis teneat de nobis per feodi-firmam vel socagium
" vel burgagium, et de alio teneat terram per servitium
" militis, nos non habebimus custodiam hæredis vel terræ suæ,
" quæ est de feodo alterius, occasione illius feodi-firmæ vel
" socagii vel burgagii, nec habebimus custodiam illius feodi-
" firmæ vel socagii vel burgagii, nisi ipsa feodi-firma debeat
" servitium militare. Nos non tenebimus² custodiam hæredis
" vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium mili-
" tare, occasione alicujus parvæ serganteriæ, quam tenet de
" nobis per servitium reddendi cultellos vel sagittas vel
" hujusmodi.
" Nullus ballivus de cætero ponat aliquem ad legem *nec ad*
" *juramentum*, simplici loquela sua, sine testibus fidelibus ad
" hoc inductis.
" Nullus liber homo capiat vel imprisonetur aut dis-
" seisiatur *de aliquo libero tenemento suo, vel libertatibus vel*
" *liberis consuetudinibus suis*, aut utlagetur aut³ exulet, aut
" alio aliquo modo destruat, nec super eum ibimus, nec eum
" *in*⁴ *carcere* mittemus, nisi per legale iudicium parium suorum,
" vel per legem terræ.
" Nulli vendemus, nulli negabimus, aut differemus rectum
" vel justitiam.
" Omnes mercatores, *nisi publice [ante] prohibiti fuerint*, ha-
" beant saluum et securum exire de Anglia et venire in Angliam,
" et morari et ire tam per terram quam per aquam, ad emen-
" dum vel vendendum sine omnibus toltis malis per antiquas
" et rectas consuetudines, præterquam in tempore werræ, et
" si sint de terra contra nos werrina; et si tales inveniuntur
" in terra nostra in principio werræ, attachientur sine damno

¹ *infra*] So altered by Par. from
inter, which O. W. also have.

² *tenebimus*] Written over an era-
sure; *debemus habere*, O. W.

³ *aut exulet*] In the margin; om.
O. W.

⁴ *eum in carcere*] super eum, all
the charters.

"corporum vel rerum, donec sciatur a nobis vel a capitali A.D. 1215.
 "nostro justiciario, quomodo mercatores terræ nostræ trac- Magna
 "tentur in terra contra nos werrina; et si nostri salvi sint Charta.
 "ibi, alii salvi sint in terra nostra.

"Liceat¹ unicuique de cætero exire de regno nostro, et
 "redire salvo et secure per terram et per aquam, salva fide
 "nostra, nisi in tempore guerræ per aliquod breve tempus
 "propter communem utilitatem regni; exceptis imprisonatis
 "et utlagatis, secundum legem regni, et gente contra nos
 "guerrina et mercatoribus, de quibus fiat sicut prædictum
 "est.¹

"Si quis tenuerit de aliqua eschaeta, sicut de honore
 "Walingefordiae, Bononiae, Lancastriae, Notinham, vel de aliis
 "eschaetis quæ sunt in manu nostra et sint baroniae, et
 "obierit; hæres ejus non det aliud relevium, nec faciat nobis
 "aliud servitium quam faceret baroni, si illa baronia² esset in
 "manu baronis; et nos eodem modo eam tenebimus, quo baro
 "eam tenuit;³ nec nos occasione talis baroniae vel eschaetae
 "habebimus aliquam eschaetam vel custodiam aliquorum homi-
 "num nostrorum, nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille qui
 "tenuit baroniam vel eschaetam.

"Nullus liber homo de cætero det amplius alicui, vel vendat
 "de terra sua, quam ut de residuo terræ suæ possit sufficienter
 "fieri domino feodi servitium ei debitum quod pertinet ad
 "feodum illud.

"Omnes patroni abbatiarum, qui habent cartas regum
 "Angliæ de advocacione, vel per antiquam⁴ tenuram vel pos-
 "sessionem habeant earum custodiam cum vacaverint; sicut
 "habere debent, et sicut supra declaratum est.⁵

"Nullus capiatur vel imprisonetur propter appellationem
 "feminae de morte alterius quam viri sui.

"Nullus comitatus teneatur de cætero, nisi de mense in men-
 "sem; et ubi major terminus esse solebat, major sit; nec vice-

¹ *Liceat . . est*] This is in the St. Alban's hand added at the end of the column. It is omitted in O. W. It is only in John's charter.

² *baronia*] Inserted by Par. It is in John's, not in Henry III.'s charter.

³ The passage (cap. 44) in John's charter which follows, is here omitted as being contained afterwards in the forest charter; it is referred to in the margin thus: "Homines

"qui manent extra forestam: verte hoc folium." The next chapter (45) of John's charter about the justiciaries is also omitted.

⁴ *antiquam*] So Par. in the margin. The text has *aliquam*.

⁵ The chapters from John's charter relating to the forest, and several others (viz. 47-53, 55-59, 61-63), are omitted; of these 50, 51, 61-63, are afterwards given, pp. 602-604.

A.D. 1215. "comes aliquis vel ballivus suus faciat turnum¹ suum per
Magna "hundredum, nisi bis in anno, et non nisi in loco debito et
Charta. "consueto; videlicet semel post Pascha, et iterum post festum
"Sancti Michaelis. Et visus similiter de franco plegio tunc
"fiat ad illum terminum Sancti Michaelis sine occasione, ita
"scilicet quod quilibet habeat suas libertates, quas habuit et
"habere consuevit tempore Henrici regis avi² nostri, vel quas
"postea adquisivit. Fiat autem visus de franco plegio sic,
"ut pax nostra teneatur, et quod tethinga integra sit sicut
"esse consuevit; et quod vicecomes non quærat occasiones, sed
"quod contentus sit de eo quod vicecomes habere consuevit de
"visu suo faciendo tempore Henrici regis avi² nostri.
"Non liceat de cætero alicui dare terram suam domui re-
"ligionis, ita quod illam resumat tenendam de eadem domo.
"Nec liceat alicui domui religionis terram [alicujus] sic acci-
"pere, quod tradat eam illi a quo illam recepit tenendam. Si
"quis autem de cætero terram suam sic dederit domui religionis,
"et super hoc convincatur, donum suum penitus cassetur, et
"terra illa dominò suo illius feodi incurratur.
"Scutagium de cætero capiatur, sicut capi tempore regis Hen-
"rici avi² nostri consuevit.
"Omnes autem consuetudines prædictas et libertates quas
"concessimus in regno nostro tenendas, quantum ad nos
"pertinet, erga omnes homines nostros de regno nostro, tam
"clerici quam laici observent, quantum ad se pertinet erga
"homines suos; salvis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, pri-
"oribus, Templariis, Hospitalariis, comitibus, baronibus, mili-
"tibus, et omnibus aliis tam ecclesiasticis personis quam sæcu-
"laribus, libertatibus et liberis consuetudinibus, quas prius
"habuerunt. His testibus, etc."
Libertates vero de foresta et liberæ consuetudines, quæ cum
libertatibus præscriptis in una cedula pro sui capacitate con-
tineri nequiverant, in hac carta subscripta continentur sub
hac forma.

De libertatibus forestæ.³

Charta de "Johannes⁴ Dei gratia rex Angliæ, etc. Sciatis quod in-
forestæ. "tuitu Dei, et pro salute animæ nostræ et animarum ante-

¹ turnum] terminum, B. O. W.² Sic, see note ⁴ below.³ There is a drawing of the char-
ter in the margin.⁴ This is the forest charter of 1225,⁵ Hen. III., as appears by the words

"spontanea et bona voluntate de-

"dimus," and the passage in p.

601 (see note ³), which are not inthe charter of 1217. (But see note ⁴,

" cessorum et successorum [nostrorum], ad exaltationem sanctæ A.D. 1215.
 " ecclesiæ, et emendationem regni nostri, spontanea et bona Charta de
 " voluntate nostra dedimus, concessimus pro nobis et hæredi- foresta.
 " bus nostris has libertates subscriptas, habendas et tenendas
 " in regno nostro Angliæ in perpetuum.
 " In primis omnes forestæ, quas rex Henricus avus noster
 " afforestavit, videantur per probos et legales homines; et si
 " boscum aliquem alium quam suum dominicum afforestaverit f. 39 b.
 " ad damnum illius, cujus boscus fuerit, statim deafforestetur.
 " Et si boscum suum proprium afforestaverit, remaneat fo-
 " resta, salva communia de herbagio et rebus aliis in eadem
 " foresta, illis qui eam prius habere consueverunt.
 " Homines qui manent extra forestam, non veniant de cætero
 " coram justiciariis nostris de foresta per communes sum-
 " monitiones, nisi sint in placito, vel plegii alicujus vel
 " aliquorum qui attachiati sunt propter forestam.
 " Omnes autem bosci qui fuerunt afforestati per regem
 " Ricardum fratrem¹ nostrum, statim deafforestentur, nisi
 " fuerint dominici bosci nostri.
 " Archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, comites, barones,
 " milites, et libere tenentes, qui boscos [suos] habent in
 " foresta, habeant boscos suos, sicut eos habuerunt tempore
 " primæ coronationis prædicti H[enrici] regis avi nostri; ita
 " quod quieti sint in perpetuum de omnibus purpresturis,
 " vastis et assartis factis in illis boscis post illud tempus,
 " usque ad principium secundi anni coronationis nostræ. Et
 " qui de cætero vastum, purpresturam, vel essartum facient
 " sine licentia nostra in illis boscis, de vastis, purpresturis,
 " et assartis respondeant.
 " Regardores nostri eant per forestas ad faciendum regar-
 " dum, sicut fieri consuevit tempore primæ coronationis præ-
 " dicti regis Henrici avi nostri, et non aliter.
 " Inquisitio vel visus de expeditatione canum existentium
 " in foresta de cætero fiat, quando fieri debet regardum;
 " scilicet de tertio anno in tertium annum; et tunc fiat
 " per visum et testimonium legalium hominum, et non aliter.
 " Et ille, cujus canis inventus fuerit tunc non expeditatus,²

p. 601.) John issued no forest charter. Wendover (and Paris after him), having omitted the forest clauses in the great charter, has inserted this from the records at St. Alban's, and put John's name instead of Henry's at the beginning; though immediately below he is made to

call Henry II. his grandfather, this being left unaltered.

¹ *fratrem*] altered from *avunculum*, to make it suit John. The next clause where John himself is mentioned, is omitted.

² B. ins. *de*, the beginning of *det* by mistake.

A.D. 1215. " pro misericordia det tres solidos; et de cætero nullus bos
 Charta de " capiatur pro expeditatione. Talis autem expeditatio sit per
 foresta. " assisam communiter, quod tres ortilli abscindantur de pede
 " anteriori sine pelota.¹ Non expeditentur canes de cætero
 " nisi in locis ubi expeditari solent² tempore primæ corona-
 " tionis prædicti Henrici regis avi nostri.
 " Nullus forestarius vel budellus faciat de cætero scotallum,
 " vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos,
 " vel porcellos, nec aliquam collectam faciat; et per visum et
 " sacramentum duodecim regardorum quando facient regar-
 " dum, tot forestarii ponantur ad forestas custodiendas, quot
 " ad illas custodiendas rationabiliter viderint sufficere.
 " Nullum suanimotum de cætero teneatur in regno nostro,
 " nisi ter in anno; videlicet in principio quindecim dierum ante
 " festum Sancti Michaelis, quando agistatores veniunt ad agis-
 " tandum dominicos boscos [nostros]; et circa festum Sancti
 " Martini, quando agistatores nostri debent accipere pannagium
 " suum.³ Et ad ista duo suanimota convenient forestarii, viri-
 " darii, et agistatores, et nullus alius per districtionem. Et
 " tertium suanimotum teneatur in initio quindecim dierum ante
 " festum Sancti Johannis Baptistæ pro fœnatione bestiarum
 " nostrarum; et ad istum suanimotum convenient forestarii,
 " viridarii, et et non alii per districtionem. Et præterea sin-
 " gulis quadraginta diebus, per totum annum, convenient viri-
 " darii et forestarii ad videndum attachiamenta de foresta,
 " tam de viridi quam de venatione per præsentationem ipso-
 " rum forestariorum, et coram ipais attachientur. Prædicta
 " autem suanimota non teneantur, nisi in comitatibus in qui-
 " bus teneri consueverunt.
 " Unus[quis]que liber homo agistet boscum suum in foresta
 " pro voluntate sua; et habeat pannagium suum. Concedimus
 " etiam quod unusquisque liber homo possit ducere porcos
 " suos per dominicum boscum nostrum, libere et sine im-
 " pedimento ad agistandum eos in boscis suis propriis vel
 " alibi ubi voluerit. Et si porci alicujus liberi hominis una
 " nocte pernoctaverint in foresta nostra, non inde occasionetur
 " ita quod aliquid de suo perdat.
 " Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione
 " nostra; sed si aliquis captus fuerit et convictus de captione
 " venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit;
 " et si non [habeat] unde redimi possit, jaceat in priona
 " nostra per annum unum et unum diem. Et si post annum

¹ *pelota*] poleta, B.² *solent*] consueverunt, O. W.³ *suum*] nostrum, O. W.

“ unum et unum diem plegios invenire possit, exeat a prisona; A.D. 1215.
 “ sin autem, abjuret¹ regnum nostrum Angliæ. Charta de foresta.

“ Quicumque archiepiscopus, episcopus, comes, vel baro
 “ veniens² ad nos per mandatum nostrum transierit per fores-
 “ tam nostram, liceat³ capere unam vel duas bestias per visum
 “ forestarii si præsens fuerit; sin autem, faciat cornari, ne
 “ videatur hoc furtive facere. Item² liceat in redeundo eis
 “ facere sicut prædictum est.

“ Unusquisque liber homo de cætero sine occasione faciat
 “ in bosco suo vel in terra sua, quam habet in foresta, molen-
 “ dinum, vivarium, stagnum, marleram, fossatum, vel terram
 “ arabilem, extra coopertum in terra arabili; ita quod non
 “ sit ad nocumentum alicujus vicini.

“ Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aerias acci-
 “ pitrum, spervariorum, falconum, aquilarum, et heironum;
 “ et habeant similiter mel quod inventum fuerit in boscis
 “ suis.

“ Nullus forestarius de cætero, qui non sit forestarius de
 “ feodo reddens firmam nobis pro balliva sua, capiat chemi-
 “ nagium [aliquid⁴ in balliva sua; forestarius autem de feodo
 “ firmam reddens nobis pro balliva sua capiat cheminagium,]
 “ scilicet pro careta per dimidium annum duos denarios, et per
 “ alium dimidium annum duos denarios, et pro equo qui portat
 “ summagium per dimidium annum unum obolum, et per
 “ alium dimidium annum unum obolum; et non nisi de illis
 “ qui extra ballivam suam tanquam mercatores veniunt per
 “ licentiam suam in ballivam suam ad buscam, meiremum,
 “ corticem, vel carbonem emendum, et alias ducendum ad
 “ vendendum ubi voluerint. Et de nulla careta alia vel sum-
 “ magio aliquod cheminagium capiatur; et non capiatur che-
 “ minagium, nisi in locis illis ubi antiquitus capi solebat et
 “ debuit. Illi autem qui portant supra dorsum suum buscam,
 “ corticem, vel carbonem ad vendendum, quamvis inde vivant,
 “ nullum de cætero dent cheminagium. De⁵ boscis aliorum
 “ nullum detur cheminagium forestariis nostris, præterquam
 “ de dominicis boscis nostris.

“ Omnes utlagati pro foresta, a tempore⁶ Henrici regis avi
 “ nostri usque ad primam coronationem nostram, veniant ad
 “ pacem [nostram] sine impedimento; et salvos plegios inve-

¹ *abjuret*] objuret, B.

² *veniens . . nostrum—Item . . .
 est*] These clauses are not in the
 first forest charter (1217), being
 introduced into that of 1225.

³ O. W. ins. *eis*.

⁴ The words in brackets are care-
 lessly omitted in B.

⁵ This clause is not in the second
 forest charter (1225).

⁶ O. W. ins. *tantum*.

A.D. 1215. " niant, quod de cætero non forisfacient nobis de foresta
Charta de " nostra.
forestæ.

" Nullus castellanus vel alius teneat placitum de foresta, sive
de viridi sive de venatione; sed quilibet forestarius de
feodo attachiet¹ placita de foresta, tam de viridi quam de
venatione, et ea præsentet viridariis provinciarum; et cum
[in]rotulata fuerint et sub sigillis viridarium inclusa,
præsententur capitali forestario cum in partes illas venerit
ad tenendum placita forestæ, et coram eo terminentur.

" Omnes autem consuetudines prædictas et libertates, quos
nos concessimus in regno tenendas, quantum ad nos pertinet
erga nostros, omnes de regno nostro tam laici quam clerici
observent, quantum ad se pertinet, erga suos."

*De xxv. baronibus qui constituti sunt a rege emendatores legum
prædictarum.*

Magna
Charta.

" Cum² autem pro Deo et ad emendationem regni nostri, et
ad melius sopiendam discordiam inter nos et barones nostros
[ortam], hæc omnia concesserimus, volentes ea integra et
firma stabilitate gaudere, facimus et concedimus eis securi-
tatem subscriptam; videlicet, quod barones eligant viginti
quinque barones de regno nostro quos voluerint, qui debeant
pro totis viribus suis observare, tenere, et facere observari
pacem et libertates quas eis concessimus, et hac præsentem
carta nostra confirmavimus; ita scilicet, quod si³ nos vel jus-
ticiarii nostri [vel ballivi nostri]⁴ erga aliquem in aliquo
deliquerimus, vel aliquem articulorum pacis et⁵ securitatis
transgressi fuerimus, et delictum fuerit ostensum quatuor
baronibus de viginti quinque baronibus, illi quatuor barones
accedent ad nos, vel⁶ ad justiciarium nostrum si fuerimus
extra regnum, proponentes nobis excessum, petent ut sine
dilatione faciamus emendari. Et si nos excessum non emen-
daverimus, vel justiciarius noster si fuerimus extra regnum,
infra tempus quadraginta dierum, computando a tempore quo
monstratum fuerit nobis, prædicti quatuor barones referent
causam illam ad residuos de illis viginti quinque baronibus.
Et illi barones cum communia totius terræ distringent et
gravabunt nos modis omnibus quibus poterunt; scilicet per

¹ *attachiet*] attachiat, B. O. W.

² This is chapter 61 of John's
charter, omitted above.

³ B. O. W. ins. *per* erroneously.

⁴ "vel aliquis de ministris nos-
tris" is omitted.

⁵ *et*] vel, O. W.

⁶ *vel*] et, B.

“ captionem castrorum, terrarum, possessionum, et aliis modis A.D. 1215.
 “ quibus poterunt, donec fuerit emendatum secundum arbi- Magna
 “ trium eorum, salva persona nostra et reginæ nostræ et Charta.
 “ liberorum nostrorum. Et cum fuerit emendatum, intendunt
 “ nobis sicut prius fecerunt. Et quicumque voluerit de terra,
 “ juret quod ad prædicta omnia exequenda parebit mandatis
 “ prædictorum viginti quique baronum, et quod gravabit
 “ nos pro posse cum ipsis. Et nos publice et libere damus
 “ licentiam jurandi cuilibet, qui jurare voluerit, et nulli un-
 “ quam jurare prohibebimus. Omnes autem illos de terra
 “ nostra, qui per se et sponte sua noluerint jurare viginti
 “ quinque baronibus de distringendo nos et gravando nos
 “ cum eis, faciemus jurare eosdem de mandato nostro, sicut
 “ prædictum est.¹ In omnibus autem quæ istis viginti quin-
 “ que baronibus committantur exequenda, si forte¹ in aliquo
 “ inter se discordaverint, vel aliqui ex eis summoniti nolue-
 “ rint vel nequiverint interesse, ratum habeatur et firmum
 “ quod major pars eorum² providerit vel præceperit, ac si
 “ omnes viginti quinque in hoc consensissent. Et viginti
 “ quinque barones jurent, quod omnia antedicta fideliter
 “ observabunt, et pro toto posse suo facient observari. Et
 “ nos nihil impetrabimus per nos nec per alium, per quod³
 “ aliquid istarum concessionum et libertatum revocetur aut
 “ minuat. Et si aliquid tale fuerit impetratum, irritum sit
 “ et inane; et nunquam eo utemur per nos vel per alium.
 “ Et⁴ omnes malas voluntates et indignationes et rancores
 “ ortos inter nos et homines nostros clericos et laicos a tem-
 “ pore discordiæ, plene omnibus remisimus et condonavimus.
 “ Et⁵ *ad melius distringendum nos, quatuor castellani, de*
 “ *Norhantun scilicet, de Kenillewurthe, de Nithingham, et de*
 “ *Scardeburc, erunt jurati [prædictis] viginti quinque baronibus*
 “ *quod facient de castris prædictis quod ipsi præceperint et man-*
 “ *daverint, vel major pars eorum. Et tales semper castellani*
 “ *ponantur in illis castris, qui fideles sint, et⁶ nolint transgredi*
 “ *juramentum suum.*
 “ Et⁷ nos amovebimus omnes alienigenas a⁸ terra, parentes
 “ omnes Girardi de Athies, Engeldardum scilicet, Andream,

¹ A sentence is omitted here.

² *qui presentes fuerint* is omitted here.

³ *quod*] quid, B.

⁴ This is the beginning of chapter 62 of John's charter.

⁵ This paragraph is inserted by Wendover from some other source;

it is not in any of the known copies of the charter.

⁶ O. W. ins. *qui*.

⁷ This is made up from capp. 50, 51, of John's charter, with some alterations and additions; the additions are printed in Italicks.

⁸ *a*] de, O. W.

A.D. 1215. " Petrum, Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, uxorem¹
 Magna " *prædicti Girardi cum omnibus liberis suis*, Galfridum de
 Charta. " Marteinii et fratres ejus, Philippum Marc et fratres ejus,
 " et G[alfridum] nepotem ejus, *Falconem, et Flandrenses*
 " *omnes et ruptarios, qui sunt ad nocumentum regni.*
 " Præterea² omnes transgressionibus factas occasione hujus dis-
 " cordiæ a Pascha transacto, qui³ fuit annus nostri decimus
 " sextus, usque ad hanc pacem reformatam, plene remisimus
 " omnibus clericis et laicis, et quantum ad nos pertinet, plene
 " condonavimus. Et insuper fecimus illis fieri literas testi-
 " moniales et patentes domini S[tephani] Cantuariensis archi-
 " episcopi, domini Henrici Dublinensis archiepiscopi, domini
 " Pandulphi subdiaconi et domini Papæ familiaris, et epi-
 " scoporum prædictorum, super securitate ista et concessioni-
 " bus præfatis.
 " Quare⁴ volumus et firmiter præcipimus, quod Anglicana
 " ecclesia libera sit, et quod omnes homines de regno nos-
 " tro habeant et teneant omnes libertates præfatas, jura, et
 " consuetudines bene et in pace, libere et quiete, plene et
 " integre, sibi et hæredibus suis, de nobis et hæredibus nos-
 " tris, in omnibus rebus et locis in perpetuum, ut prædictum
 " est. Juratum est autem tam ex parte nostra, quam ex
 " parte baronum, quod hæc omnia supradicta bona fide et
 " sine malo ingenio observabimus. Testibus supradictis et⁵
 " multis aliis. Data per manum nostram in prato quod vo-
 " catur Runingemade, inter Stanes et Windleshores, decima
 " quinta die Junii, anno regni nostri decimo septimo."⁶
 Names of Isti⁷ sunt xxv. barones electi:⁸ comes de Clare,
 the 25 comes Albemarle, comes Gloverniæ, comes Wintoniæ,
 barons comes Herefordiæ, comes Rogerus,⁹ comes Rober-
 elected.

¹ This mention of the wife of Gerard de Athies, and of Falco (Fawkes de Breauté) and the Flemings below is peculiar to this copy. The *ruptarii* are mentioned in the Articles of the Barons, § 41. It is possible that Fawkes's name was inserted as especially an enemy of St. Alban's. See the story about him under the year 1226. Yet Paris has inserted his name in the list of "obsecutores et observatores" of the 25 barons, in the margin of f. 39 b.

² This is the rest of chapter 62 of John's charter.

³ *qui . . sextus*] quod fuit anno regni nostri decimo sexto, O. W.

⁴ This is chapter 63 of John's charter.

⁵ *et multis aliis*] om. O. W.

⁶ In the margin is "super aliud exemplarium xvi."

⁷ This is at the foot of f. 39 b.

⁸ These lists, which are in the margin in B., and are not given in C., will be found also in the Liber Additamentorum, MS. Cotton, Nero, D. 1. (N.), f. 122.

⁹ Roger Bigod, earl of Norfolk.

tus,¹ comes Marescallus junior, Robertus filius Walteri, A.D. 1215. Gilebertus de Clare, Eustachius de Vesci, Hugo Bigod, Willelmus de Munbrai, Major² de Londoniis, Willelmus³ de Lanval, Robertus de Ros, constabularius⁴ Cestriæ, Ricardus de Perci, Johannes filius Roberti, Willelmus Malet, Galfridus de Say,⁵ Rogerus de Munbray, Willelmus de Huntingefelde, Ricardus de Muntfichet, Willelmus de Albineto.⁶ Isti viginti quinque barones juraverunt in animabus suis, rege hoc disponente, quod omni instantia hæc obsequerentur, et regem cogèrent, si forte resipisci vellet, hoc tenere.

Obsecutores⁷ et observatores: comes Marescallus,⁸ comes de Harundel, comes Warenniæ affidavit,⁹ Henricus Doili, Hubertus de Burgo, Mathæus filius Herberti, Robertus de Pinkeni, Rogerus Huscarle,¹⁰ Robertus de Neuburg, Henricus de Ponte Audomari, Radulphus de la Haie, Henricus de Brantefeld, Garin filius Geroldi, Thomas Basset, Willelmus de Bokeland, Willelmus de Seintjohan, Alanus Baset, Ricardus de Ripariis, Hugo de Beneval,¹¹ Jordanus¹² de Saukuil, Radulphus Musgad, Ricardus [de] Siflewast, Robertus de Ropele, Andreas de Beucamp,¹³ Walterus de Dunstanville,¹⁴ Walterus Foliioth, Faukes, Johannes Marescallus, Philippus de Albeni, Willelmus de Parca, Radulphus de Normanville, Willelmus de Perci, Willelmus Agoilun, Engeramus¹⁵ de Pratest, Willelmus de Cirencestre, Rogerus de Zucha, Rogerus¹⁶ filius Bernardi, Godefridus¹⁷ de Craucumbe;

¹ Robert de Vere, E. of Oxford.

² William Hardel.

³ *Willelmus*] So N. B. has *Gilebertus* over an erasure. This is William de Lanvallei. Whoever altered *Willelmus* to *Gilebertus* confused him with Gilbert de Laval (v. p. 585).

⁴ John de Laci, afterwards earl of Lincoln.

⁵ *Say*] Sæi, N.

⁶ *Albineto*] Aubeinni, N.

⁷ *Obsecutores et observatores*] N. has "Hi juraverunt quod obse-

"querentur mandato xxv. baro-
"num."

⁸ *Marescallus*] N.; de Clare, B.

⁹ *affidavit*] om. N.

¹⁰ *Huscarle*] Huscari, N.

¹¹ *Beneval*] Boneval, N.

¹² *Jordanus de Saukuil*] Joramus de Caukivill, N.

¹³ *Beucamp*] Beuelap or Beuelap, N.

¹⁴ *Dunstanville*] Dunestaple, B.

¹⁵ *Engeramus*] Engelram, N.

¹⁶ *Rogerus*] Radulfus, N.

¹⁷ *Godefridus*] Galfridus, N.

⁸ Names of
their fol-
lowers, who
swear to
observe
their man-
dates.

A.D. 1215. isti omnes juraverunt quod obsequerentur mandato viginti quinque baronum.¹

Ut rex Anglorum per literas patentes libertates prædictas sub dolo observari præceperit.

John writes to the sheriffs to secure the observance of the charter. His ita gestis, rex Anglorum Johannes misit literas suas patentes in omnes fines Angliæ, præcipiens firmiter vicecomitibus universis totius regni, ut facerent jurare omnes de ballivis suis homines cujuscunque conditionis, quod leges et libertates prædictas observarent, et quod ipsum regem pro posse suo per captionem castrorum suorum distringerent et gravarent ad præfata omnia exequenda sicut in carta continebatur. Quo facto, venerunt ad regem multi nobiles de regno, exigentes jura sua terrarum et possessionum, custodiasque castrorum, quæ, ut dicebant, sibi jure hæreditario debebantur. Sed rex negotium illud distulit, donec sacramento legalium hominum probatum fuisset, quid de jure singulis deberetur. Et ad hoc plenius exequendam, constituit omnibus diem apud Westmonasterium decimo septimo kalendas Augusti. Veruntamen Stephano Cantuariensi archiepiscopo reddidit castrum Rofense, cum² quibusdam aliis quæ ad ejus custodiam de jure antiquo spectabant. Et sic soluto colloquio, barones cum cartis præfatis ad urbem Londoniarum reversi sunt.³

Rochester castle given up to the archbishop.

The barons return to London.

Nota optimam concessionem dupliciter confirmatam.

Concessit⁴ insuper eodem anno rex J[ohannes], ut pronius corda prælatorum et magnatum sibi conciliaret, liberas in omnibus ecclesiis Angliæ electiones. Et procuraverunt tam ipse rex quam magnates et prælati, ut illa sua super hoc carta et concessio a Papa confirmaretur; unde ad majorem securitatem regalis carta in Papali confirmatione inseritur bullata. Quam qui videre desiderat, in libro⁵ additamentorum fratris Matthæi Parisiensis reperiet ad signum anchoræ.

¹ After this N. has "Omnes isti juraverunt cogere si opus esset ipsos xxv. barones ut rectificarent regem. Et etiam cogere ipsum si mutato animo forte recalcitraret."

² *cum quibusdam aliis*] So Par. over an erasure. B. no doubt had *et turrem Londoniarum*, as O. W.

³ In the margin is a reference to what follows: "Carta domini Papæ

"bullata scribitur in cedula addita;" i.e. the inserted f. 40.

⁴ This addition of Paris is at the foot of f. 41. It is not in C.

⁵ This is the first mention of the Liber Additamentorum, MS. Cott. Nero D. 1. The letter of Innocent is given there, f. 121 b. It is given here by Paris immediately after this, p. 607, and again under the year 1256 (p. 920, ed. Wats).

Litteræ domini Papæ confirmantes concessionem regis A.D. 1215.

J[ohannis].

Volens¹ autem rex J[ohannes] ad majorem securi- f 40.
tatem et robur diuturnitatis hæc inviolabiliter obser- John writes
vari, misit ad dominum Papam I[nnocentium], rogans to the
instante, ut huic piæ concessioni et confirmationi suæ Pope, who
favorem dignaretur exhibere, et eandem bullæ muni- confirms
mine confirmare. Quod quia jam factus fuit obsequens his con-
Papæ vassallus et rex Apostolicus, meruit quæ petiit cession
gracius impetrare sub hac forma: respecting
the free-
dom of
election to
sees, mo-
nasteries,
&c.

Fœdera, i.
p. 127.
Innocentii
III. Litt.
207 (opp.
ed. Migne,
ccxvii.
246).

“Innocentius episcopus, etc. Venerabilibus fratribus
“et dilectis filiis universis ecclesiarum prælatis per
“Angliam constitutis, salutem et Apostolicam benedic-
“tionem. Dignis laudibus attollimus magnificentiam
“Creatoris, postquam Idem, Qui est mirabilis et ter-
“ribilis in consiliis super filios hominum, aliquandiu
“toleravit ut perflando discurreret per areolam² horti
“sui spiritus tempestatis, quasi ludens taliter in orbe
“terrarum, ut sic ostenderet infirmitatem et insuffici-
“entiam [nostram] nobis, statim cum voluit, dixit et
“Aquiloni, da, et Austro, noli prohibere, imperansque
“ventis et mari³ statuit procellam in aura,⁴ ut nautæ
“portum⁵ inveniant peroptatum. Cum enim inter
“regnum et sacerdotium Anglicanum, non sine magno
“periculo atque damno, super electionibus prælatorum
“gravis fuerit controversia diutius agitata; Illo tan-
“dem, Cui nihil est impossibile, Quique ubi vult spi-
“rat, mirabiliter operante, carissimus⁶ J[ohannes] rex
“Anglorum illustris liberaliter ex mera et spontanea
“voluntate, de consensu communi baronum suorum,
“pro salutē animæ suæ ac prædecessorum suorum⁷ et

¹ This is on an inserted leaf.

² *areolam*] *artolam*, B.

³ *et mari*] *per mare*, B.

⁴ *aura*] *auram*, N.

⁵ N. ins. *quietis*.

⁶ N. ins. *in Christo filius*.

⁷ *suorum*] om. N.

A.D. 1215. " successorum, nobis¹ concessit et suis literis confir-
 " mavit, ut de cætero in universis et singulis eccle-
 " siis ac monasteriis, cathedralibus et conventualibus
 " totius regni Angliæ, in perpetuum liberæ fiant elec-
 " tiones quorumcumque prælatorum, majorum et etiam
 " minorum. Nos igitur hoc gratum et ratum habentes,
 " concessionem hujusmodi vobis et per vos ecclesiis
 " et successoribus vestris, prout in ejusdem² literis
 " regis perspeximus contineri, auctoritate Apostolica
 " confirmamus, et præsentis scripti patrocínio commu-
 " nimus. Ad majorem autem firmitatem et perpetuam
 " memoriam hujus rei, præfatas regis literas super hoc
 " confectas præsentibus misceri³ fecimus, quarum tenor
 " talis est :

Letter of " ' J[ohannes] Dei gratia rex Angliæ, dominus Hy- ^{Fœdera,}
 John de- " ' berniæ, dux Normanniæ et Aquitanniæ, comes An- ^{i. p. 126.}
 claring the " ' degaviæ, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baroni-
 freedom of " ' bus, militibus, ballivis, et omnibus has literas visuris,
 election to " ' salutem. Quoniam inter nos et venerabiles patres
 sees, ab- " ' nostros, S[tephanum] Cantuariensem totius Angliæ
 beys, &c. " ' primatem et sanctæ ecclesiæ Romanæ cardinalem,
 " ' W[illelmum] Londoniensem,⁴ E[ustachium] Hely-
 " ' ensem, E[gidium] Herefordensem, J[ocelinum] Ba-
 " ' thoniensem et Glastoniensem, et H[ugonem] Lin-
 " ' colniensem episcopos, super damnis et ablatiis eorum
 " ' tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et
 " ' libera voluntate utriusque partis plene convenit;
 " ' volumus non solum eis quantum secundum Deum
 " ' possumus satisfacere, verum etiam toti ecclesiæ
 " ' Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum pro-
 " ' videre. Inde est quod qualiscumque consuetudo
 " ' temporibus nostris et prædecessorum nostrorum
 " ' hactenus in ecclesia Anglicana fuerit observata et

¹ nobis] om. N.

² ejusdem] eisdem, N.

³ misceri] inseri, N., with *anno-*
tari in the margin.

⁴ Londoniensem] Londoniensis,
 B., and so with the other sees.

" ' quicquid juris nobis hactenus vendicaverimus [in ¹ A.D. 1215.
 " ' electionibus quorumcunque praelatorum, nos ab ^{Letter of}
 " ' ipsorum petitione pro salute animæ nostræ et præ- ^{John de-}
 " ' decessorum et successorum nostrorum regni Angliæ ^{claring}
 " ' liberaliter mera et spontanea voluntate de communi ^{freedom of}
 " ' assensu baronum nostrorum concessimus et con- ^{election to}
 " ' stituimus et hac præsentī carta nostra confirmavi- ^{sees, ab-}
 " ' mus,] de cætero in universis et singulis ecclesiis ^{beys, &c.}
 " ' et monasteriis, cathedralibus et conventualibus totius
 " ' regni Angliæ liberæ sint in perpetuum electiones
 " ' quorumcunque praelatorum, majorum et minorum;
 " ' salva nobis et hæredibus nostris custodia ecclesiarum ^{Excipitur}
 " ' et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent. ^{custodia}
 " ' Promittimus² etiam, quod nec impediemus nec im- ^{ecclesiarum}
 " ' pedire permittemus per nostros, nec procurabimus, ^{vacantium.}
 " ' quin in universis et singulis ecclesiis [et] monaste-
 " ' riis, postquam vacaverint praelaturæ, quemcumque
 " ' voluerint libere sibi præficient³ electores pastorem;
 " ' petita tamen a nobis prius et hæredibus nostris
 " ' licentia eligendi; quam non denegabimus⁴ nec diffe-
 " ' remus. Et si forte assit⁵ quod denegaremus vel
 " ' differemus, nihilominus procedant electores ad elec-
 " ' tionem canonicam faciendam. Et similiter post
 " ' celebratam electionem noster requiratur assensus,
 " ' quem non denegabimus, nisi aliquid rationale pro-
 " ' posuerimus et legitime probaverimus, propter quod
 " ' non debemus⁶ consentire. Quare volumus et firmiter
 " ' jubemus, ne quis vacantibus ecclesiis vel monasteriis
 " ' contra hanc nostram concessionem et constitutionem
 " ' in aliquo veniat vel venire præsumat. Si quis vero ^{Excommu-}
 " ' contra hoc aliquo unquam tempore venerit, maledic- ^{nicatio su-}
 " ' tionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His ^{per confir-}
 " ' testibus, P[etro] Wintoniensi episcopo, W[illelmo] ^{matæ cartæ}
 " ' ^{violatores.}

¹ This passage in brackets, which is omitted in B., is from N.

² *Promittimus*] *promisimus*, N.

³ *præficient*] *præficient*, N.

VOL. II.

⁴ *denegabimus*] *denegemus*, N.

⁵ *assit*] This in N. has been altered to *quod absit*, as in the *Fœdera*.

⁶ *debemus*] *debeamus*, N.

Q Q

A.D. 1215. " ' Marescallo comite Penbroc, W[illelmo] comite War-
 " ' renniæ, R[anulfo] comite Cestriæ, S[ahero] comite
 " ' Wintoniensi, G[alfrido] de Mandevilla comite Glou-
 " ' cestriæ et Essexiæ, W[illelmo] comite de Ferariis,
 " ' W[illelmo] Briewere, W[arino] filio Geroldi, W[il-
 " ' lelmo] de Cantelupo, H[ugoni] de Novilla, Roberto
 " ' de Wer, W[illelmo] de Huntingefelde. Datum
 " ' per manum magistri R[oberti] de Marisco cancellarii
 " ' nostri, decimo quinto die Januarii, apud Novum
 " ' Templum Londoniis, anno regni nostri decimo sexto."¹
 " Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nos-
 " træ confirmationis infringere, vel² ei ausu temerario
 " contraire. Si quis autem hoc attemptare præsump-
 " serit, indignationem omnipotentis³ Dei et beatorum
 " Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.
 " Datum Laterani, tertio kalendas Aprilis, pontificatus
 " nostri anno decimo octavo."

f. 40 b.

Joy at the
change in
John.

Ps. lxxvi.
11.

*Mutatio
voluntatis
regis Jo-
hannis in
pejus malo
consilio.*

His ita peractis et ex utraque parte approbatis, exul-
 taverunt omnes, credentes Deum misericorditer cor
 regis tetigisse, cor ab eo lapideum abtulisse, et cor
 carneum addidisse; et ut in eo fieret optima *dexteræ
 Excelsi mutatio*. Speraveruntque omnes et singuli An-
 gliam quasi Ægyptiaco jugo, quo diu ante premebatur,
 per Dei gratiam suis temporibus liberatam, tum per
 Romanæ ecclesiæ protectionem, cujus alis se credebant
 obumbrari, et sic velut sub clipeo divinæ militiæ, cui
 servire regnare est, pace et libertate gaudere; tum
 propter regis desideratam humiliationem, quam spera-
 verunt omni mansuetudini et paci feliciter inclinatam.
 Sed longe aliter, proh pudor et proh dolor! et nimis
 dissimiliter quam speratum fuit, evenit. Credebatur
 fortuna arridendo nectar propinasse, cum fellita pocula
 et venena præparavit. Ecce enim filii Belial, diabolo
 procurante qui successibus hominum ex antiqua sua

¹ N. adds in the margin, "anno |
 " Domini scilicet mcccv." ² vel] et, N.
³ omnipotentis] om. N.

consuetudine [invidet], videlicet, ruptarii nequissimi, qui A.D. 1215.
 bella potius quam pacem voluerunt, regiis auribus verba His evil
 discordiæ susurrando instillarunt. Dixerunt enim grun- counsellors
 niendo et derisionibus multiplicatis subsannando, " Ecce mock at
 " vigesimus quintus rex in Anglia; ecce jam non rex, him.
 " nec etiam regulus, sed regum opprobrium; malle de-
 " beret non rex, quam sic rex esse. Ecce rex sine regno,
 " dominus sine dominio; ecce alficus¹ nauci et angularis,
 " rota quinta in plaustro, regum ultimus, et populi ab-
 " jectio. Heu miser et servus ultimæ conditionis, ad
 " quam servitutis miseriam devolutus! Fuisti rex, nunc
 " fex; fuisti maximus, nunc minimus. Nihil infelicius
 " quam fuisse felicem." Et sic iram provocantes, addendo
 flammam vento ab igne sulphureo scintillas excitarunt.

Avertitur cor regis.

Tunc rex nimis credulus susurris abhominabilium Change in
 ruptariorum, quos ex consuetudine in propriam per- John.
 niciem nimis libenter, abjectis naturalibus suis homi-
 nibus, educaverat, animum suum mutavit et cor ejus
 pessimis consiliis inclinavit; leve est enim fluctuantem
 movere, et proclivum ad mala ad flagitia præcipitare.
 Tunc rex ab alto ducens suspiria, concepta indignatione Lamenta-
 maxima, cœpit in se ipso tabescere, et lamentationibus tio.
 multiplicatis conquerendo dicere; " Ut quid me genuit His grief
 " mater mea infelix et impudica? Ut quid genibus ex- and rage.
 " ceptus, ut quid uberibus ablactatus, infaustum accepi Verba de-
 " incrementum? Ferrum mihi potius quam alimentum solati et
 " debuit præparari." Cœpit frendere dentibus, oculis desperan-
 torvis intuitum retorquere, arreptos baculos et stipites tis.
 more furiosi nunc corrodere, nunc corrosos confringere,
 et inordinatorum gestuum plurimis argumentis con-
 ceptum dolorem immo furorem manifestare. Et statim Versutia
 consueta.

¹ *alficus*] i.e. *alphicus*, a leper. | these words is, "a leper, worthless
 The only meaning I can attach to | "and lurking in corners."

A.D. 1215. in ipsa nocte clanculo confectis literis, misit ad Philippum Marc constabularium castri de Notingham, natione Pictavensem; similiter et ad omnes suos alienigenas, in quibus maxime confidebat anima sua, ut castra sua victualibus munirent, fossatis ambirent, servientibus stipendiariis roborarent, balistas et machinas pararent, spicula fabricarent; caute tamen et sine prorumpentibus comminationibus, ne barones forte id comperientes repagulorum impedimenta, ne furor regius procederet, præpararent. Sed cum nihil occultum quod non reveletur, per commeantes¹ cito magnatibus hæc mala præmeditatio et periculosa machinatio innotuit. Et aliqui de prudentioribus eundem adierunt, ut si vera essent quæ dicebantur diligenter explorarent, et consolationibus salubribusque consiliis indignationem ejus averterent, et eum ab iniquo proposito, antequam nequiter inciperetur, revocarent. Sed rex sereno vultu, virus intrinsecum coram magnatibus palliando, se nihil sinistrum meditari, jurando per pedes Dei, constanter affirmavit. Et sic murmur jam exortum per falsa commenta, et faciendo cachinnos ex adverso sedentibus, subdole pacificavit. Veruntamen quia difficile se capit furiosus, plurimis signis ipsi magnates, antequam ipsum concilium solveretur, perceperunt, quod cor regis aversum est ab eis et decidisset vultus ejus; et continuo mente præsaga futuros eventus ponderabant, dicentes, "Væ nobis, immo toti Angliæ carenti rege
" veraci et oppressæ tyranno subdolo, et summis conatibus regnum miserabile evertenti. Nos jam Romæ
" subjecit et Romanæ curiæ, ut protectionem ab ea
" consequeremur; timendum est ne injurias suppeditationes in posterum inveniamus. Nunquam audimus de aliquo rege, qui nollet colla servituti subtrahere; iste sponte succumbit." Et sic lamentantes regem recedendo reliquerunt, ad propria revertentes.

His preparations against the barons.

Fraus est comperta.

Feelings of the barons.

¹ commeantes] commorantes, C.

*Ut rex Johannes ad Vectam insulam latenter se divertens
baronibus occultas paraverit insidias.* A.D. 1215.

Recedentibus, ut dictum est, de colloquio baronibus, rex An- f. 41.
glorum¹ solus remansit, ut vix sibi septem equites de propria John goes
familia superessent. Qui nocte illa in castro de Windleshores to the Isle
sine quiete quiescens, ante lucem confusus et animo nimis of Wight,
consternatus, ad Vectam insulam latenter confugit. Ubi in Pandulph
angaria mentis aliquandiu constitutus, exquisitis versutiis² to Rome
excogitavit, quo contra barones ultionis genere uteretur, illa to excite
ira excandescens de qua dicit quidam sanctus, "Ira est the Pope
"libido ulciscendi,"³ cupiensque dummodo ultus cum con- against the
fusus confundi. Tandem post meditationes diversas, in duo- barons.
bus gladiis, cum Petro Apostolo, id est in spirituali et mate-
riali, ab hostibus vindictam quærere præelegit; ut si in uno
non posset, in altero fiducialiter triumpharet. Ut autem in
gladio spirituali percuteret, misit ad curiam Romanam Pandul-
phum domini Papæ subdiaconum,⁴ cum aliis quibusdam nun-
ciis, immemor tam profundi jurisjurandi adhuc recentis,
ut baronum propositum auctoritate Apostolica irritarent. Misit He sends
etiam Walterum Wigornensem episcopum et Angliæ cancel- others
larium, Johannem⁵ episcopum Norewicensem, Ricardum de abroad to
Marisco, Willelmum Gernun, et Hugonem de Boves ad omnia raise forces
for him.
finitima regna transmarina, cum sigillo suo propter militare
præsidium, promittens eis terras, possessiones amplas, cum
pecunia non modica; et ad majorem fidem, si necesse esset,
facerent omnibus venire volentibus cartas de securitate et sti-
pendio militari; terminumque illis⁶ præfixit, quatinus cum uni-
versis quos attrahere poterant venirent contra⁷ ipsum apud
Doveram ad festum Sancti Michaelis. Misit præterea literas He orders
suas, ad majorem sui et totius regni perniciem et con- the castel-
fusionem, ad omnes castellanos suos de regno Angliæ, præ- lans in
cipiens singulis, ut castella sua omni victualium et armorum England to
f. 41 b.
genere cum præsidio militari ita munirent, ut sufficeret eis fortify their
ad defensionem, si contingeret illos in crastino obsideri. Ipse castles.
autem rex interim cum paucis ministris, quos de familia Nore-
wicensis episcopi emendicatos habebat, piratæ exercens officium,
nautarum sibi Quinque Portuum gratiam reconciliare vacavit.

¹ O. W. ins. ita.

² *versutiis*] argumentationibus,
O. W.

³ S. August. De Civitat. Dei,
xiv. 15.

⁴ O. W. add *et familiarem*.

⁵ This is an error, as his death
has been mentioned under the year
1214, above, p. 582.

⁶ *illis*] eis, W.

⁷ *contra*] ad, W.

A.D. 1215. Sicque in insula prædicta et circa maritima, quasi sub divo latens, omni regio tumultu postposito, per tres menses inter undas et nautarum collegia in contemplatione perditionis vitam agebat solitariam.¹ Veruntamen interim diversa de eo diversorum versabatur² sententia, præcipue cum a quibusdam piscator, ab aliis mercator et piraticus prædator, a nonnullis vero apostata diceretur. Et cum propter ejus tam diutinam absentiam quæreretur a multis et non fuisset inventus, undis eum³ crediderunt submersum, vel alio quocunque mortis genere vel per se vel per alium peremptum.⁴ Rex autem hæc omnia conferens⁵ in corde suo, tacite nunciorum suorum, quorum quosdam ad curiam Romanam, nonnullos propter militare præsidium destinavit,⁶ hostilium amicorum et amicabilem hostium, præstolabatur adventum.

His solitary life.
Consequent rumours.

Ut barones Angliæ ad torneamenta se præparaverant.

The barons prepare for a tournament at Stamford. Barones interea qui [fuerunt] in urbe Londoniarum, quasi toto negotio completo, condixerunt inter se, ut apud Stanford ad hastiludium⁷ convenirent; unde Willelmo de Albineto viro nobili et per omnia laudabili sub hac forma literas direxerunt:

Letter of Robert Fitz-Walter to William of Albini. "Robertus filius Walteri, marescallus exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ, et alii magnates ejusdem exercitus, nobili viro W[illelmo] de Albineto salutem. Bene scitis, quam magnum commodum sit vobis et nobis omnibus, servare civitatem Londoniarum, quæ est receptaculum nostrum; et quantum dedecus esset et damnum nobis, si per defectum nostrum eam amitteremus. Sciatis etiam certissime, quod præmuniti fuimus quod quidam sunt, qui nihil aliud expectant, nisi quod recessissemus a civitate prædicta, ut ita⁸ subito eam possent occupare. Et ideo per commune consilium prolongavimus torneamentum, quod captum fuit apud Stanford, die Lunæ proxima post festum Apostolorum Petri et Pauli, usque ad diem Lunæ proximam post octabas prædictas. Erit autem torneamentum juxta Londonias in bruera de Stanes et villam de Hundeslawe; et hoc fecimus

¹ O. W. ins. here, "maluit enim mori quam diu vivere ab injuriis baronum inultus."

² versabatur] fuit, O. W.

³ eum] ipsum, O. W.

⁴ peremptum] subtractum, O. W.

⁵ conferens . . . tacite] æquo ferens animo, O. W.

⁶ præsidium destinavit] subsidium destinaverat, desideratum, O. W.

⁷ hastiludium] torneamenti ludum, O. W.

⁸ B. ins. eam.

“ propter securitatem nostram et¹ civitatis prædictæ. Et A.D. 1215.
 “ ideo mandamus vobis et rogamus² diligenter, quod ad
 “ torneamentum prædictum cum equis et armis ita provide
 “ veniatis, quod honorem inde habeatis. Qui melius ibi faciet,
 “ habebit ursum, quem domina quædam mittet ad torneamen-
 “ tum. Valet.”

Talibus frivolis et otiosis actibus indulserunt, nescientes laqueos subdolos sibi præparari.

Vocatio ad concilium generale.

Eodem anno vocati sunt a Papa Innocentio Romæ ad concilium generale prælati universalis ecclesiæ, patriarchæ scilicet, archiepiscopi, episcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathedralium ecclesiarum, abbates, priores, Templarii et Hospitalarii; ut comparerent³ in præsentia domini Papæ in urbe Roma,⁴ kalendis Novembris, sicut canonicam vitare⁵ volunt ultionem.

De allegationibus nunciorum regis Angliæ coram Papa.

Per idem tempus steterunt Romæ in præsentia domini Papæ nuncii regis Anglorum, allegantes coram eo rebelliones et injurias, quas barones Angliæ excitaverant adversus regem memoratum, exigentes ab eo quasdam leges et libertates iniquas, quas dignitatem regiam non⁶ decuit confirmare. Et cum post motam inter eos discordiam rex et barones de pace tractaturi multotiens convenissent, idem rex publice protestatus est coram eis, regnum Angliæ ratione dominii ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere, unde nec potuit nec debuit præter conscientiam domini Papæ de novo aliquid statuere, vel quicquam in ejus præjudicium in regno immutare. Quocirca cum, interposita appellatione, seipsum et omnia jura regni sui sub protectione sedis Apostolicæ supposuisset, dicti barones appellationi factæ non deferentes, civitatem Londoniarum, quæ caput regni sui est, preditione sibi traditam occupaverunt, et adhuc detinent occupatam. Quod cum factum fuisset, ad equos convolantes et arma, exegerunt a rege libertates præscriptas sibi confirmari, ipseque, eorum metuens impetum, quod petebant non ausus est denegare. Porrexerunt ergo nuncii

¹ O. W. ins. *securitatem*.

² O. W. ins. *vos*.

³ *comparerent*] compareant, O. W.

⁴ O. W. ins. *in*.

⁵ *vitare*] effugere, O. W.

⁶ *non*] nulli, O. W.

A.D. 1215. memorati domino Papæ quædam capitula de carta prædicta, in scriptum redacta, quæ causæ regis magis videbantur congruere. Quæ cum diligenter inspexisset, cum admiratione respondit, rugis contractis indignationem testantibus; "Numquid barones Angliæ regem cruce signatum et sub protectione sedis Apostolicæ constitutum a solio regni nituntur expellere,¹ et dominium Romanæ ecclesiæ ad alium transferre? Per Sanctum Petrum, hanc injuriam præterire non poterimus impunitam."

Speech of
Innocent
III.

Processus.

He determines to annul the charter.

Tunc Papa, habita deliberatione cum cardinalibus, cartam sæpe dictam de libertatibus regni Angliæ concessis in perpetuum per sententiam diffinitivam damnatam cassavit, et in illius rei testimonium regi Anglorum privilegium subscriptum transmisit.

Quomodo per privilegium sedis Apostolicæ cassatæ sint libertates baronum Angliæ.

Letter of
Innocent
III. annulling Magna Charta.

"Innocentius episcopus, servus servorum Dei, universis Fœdera, Christi fidelibus hanc paginam inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem. Etsi carissimus in Christo filius noster J[ohannes] rex Anglorum illustris Deum et ecclesiam vehementer offenderit, unde nos eum vinculo excommunicationis innodavimus et regnum ejus ecclesiastico subjecimus interdicto, ipse tamen, Illo misericorditer inspirante Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, tandem conversus² ad cor Deo et ecclesiæ humiliter satisfactionem fecit; in tantum quod non solum recompensationem pro damnis et restitutionem exhibuit pro³ ablatiis, verum etiam plenariam libertatem contulit ecclesiæ Anglicanæ. Quinimmo utraque sententia relaxata, regnum suum tam Angliæ quam Hybernias beato Petro et ecclesiæ Romanæ concessit, recipiens illud a nobis in feodum sub annuo censu mille marcarum, fidelitatis nobis inde præstito juramento, sicut per privilegium ejus apparet aurea bulla munitum. Adhuc autem omnipotenti Deo amplius placere desiderans, signum vivificæ crucis reverenter assumpsit, profecturus in subsidium Terræ Sanctæ, ad quod se magnifice præparabat.

¹ *expellere*] depellere, W.

² *conversus*] reversus, O. W., as the copy in the Fœdera.

³ *pro*] de, O. W., as the Fœdera.

Fœdera,
i. p. 135.

“ Sed humani generis inimicus, qui semper consuevit bonis A.D. 1215.
 “ actibus invidere, suis callidis artibus adversus eum barones Letter of
 “ Angliæ concitavit; ita ut ordine perverso in illum insur- Innocent
 “ gerent, postquam conversus ecclesiæ satisfecit, qui assistebant III. annul-
 “ eidem quando ecclesiam offendebat. Orta siquidem inter ling Magna
 “ eos dissensionis materia, cum plures dies statuti fuissent Charta.
 “ ad tractandum de pace, utrinque interim sollemnes nuncii
 “ ad nostram fuerunt præsentiam destinati. Cum quibus
 “ habito diligenti tractatu, post plenam deliberationem scrip-
 “ simus per eosdem S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et
 “ episcopis Anglicanis; præcipiendo mandantes, ut ad refor-
 “ mandam inter utrosque veram et plenam concordiam f. 42.
 “ diligens impenderent studium et operam efficacem, omnes
 “ conjurationes et conspirationes, si quæ fuerant forte præ-
 “ sumptæ a tempore subortæ discordiæ inter regnum et
 “ sacerdotium, Apostolica denunciante auctoritate cassatas;
 “ et per excommunicationis sententiam inhibentes, ne talia de
 “ cætero præsumerentur a quoquam; magnates et nobiles
 “ Angliæ monendo prudenter et efficaciter injungendo, ut per
 “ manifesta devotionis et humilitatis indicia ipsum regem
 “ sibi placare studerent, ac deinde si quid ab eo ducerent
 “ postulandum, non insolenter sed humiliter implorarent;
 “ regalem conservantes ei honorem, et exhibentes servitia
 “ consueta, quæ ipsi et prædecessores eorum sibi et præde-
 “ cessoribus suis impenderunt; cum ab eis ipse rex non
 “ deberet absque iudicio spoliari, ut sic quod intenderent
 “ possent facilius optinere. Nos enim eundem regem per
 “ literas nostras rogavimus et monuimus, et per præfatos
 “ archiepiscopum et episcopos nihilominus rogari et moneri
 “ mandavimus, in remissionem sibi peccaminum injungentes,
 “ quatinus prædictos magnates et nobiles benigne tractaret,
 “ et justas petitiones eorum clementer admitteret, ut et ipsi
 “ congaudendo cognoscerent eum in meliorem statum divina
 “ gratia esse mutatum, ac per hoc ipsi et hæredes eorum sibi
 “ et hæredibus suis deberent promptius et devotius famulari;¹
 “ plena eis in veniendo, morando, et recedendo securitate
 “ concessa; ita quod si forte nequiret inter eos concordia
 “ provenire, in curia sua per pares² eorum secundum leges
 “ et consuetudines regni suborta dissensio sopiretur. Verum
 “ antequam nuncii cum hoc provido et justo mandato redis-
 “ sent, illi, juramento fidelitatis omnino contempto, (cum etsi
 “ rex eos injuste gravasset, ipsi tamen non debuissent sic

¹ *famulari*] familiari, B. O. had | ² *pares*] partes, B.
famulari, but has been corrected.

A.D. 1215. " agere contra eum, ut in causa sua iidem iudices et ex- Fœdera.
 Letter of " ecutores existerent,) vassalli contra dominum, et milites i. p. 136.
 Innocent " contra regem publice conjurantes, non solum cum aliis,
 III. annul- " sed cum ejus manifestissimis inimicis præsumpserunt contra
 ling Magna " eum arma movere, occupantes et devastantes terras illius,¹
 Charta. " ita quoque quod civitatem Londoniarum, quæ sedes est
 " regni, prodicione sibi traditam invaserunt. Interim autem
 " præfatis nunciis revertentibus, rex optulit eis secundum
 " formam mandati nostri justitiæ plenitudinem exhibere;
 " quam ipsi omnino spernentes, cœperunt manus extendere ad
 " pejora. Unde rex ipse ad audientiam nostram appellans,
 " optulit eis exhibere justiciam coram nobis, ad quem hujus
 " causæ judicium ratione domini pertinebat; quod ipsi sunt
 " penitus aspernati. Deinde optulit illis ut tam ab ipso quam
 " ab illis eligerentur quatuor viri prudentes, qui una nobiscum
 " subortam inter eos discordiam terminarent, promittens quod
 " ante omnia revocaret universos abusus, quicunque fuissent
 " in Anglia suo tempore introducti; sed nec hoc illi dignati
 " sunt acceptare. Tandem illis rex proposuit, quod cum regni
 " dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse non
 " poterat nec debebat absque nostro speciali mandato quic-
 " quam de illo in nostrum præjudicium immutare. Unde
 " rursus ad nostram audientiam appellavit, seipsum ac regnum
 " cum omni honore ac jure suo Apostolicæ protectioni sup-
 " ponens. Sed cum nullo modo proficeret, postulavit ab
 " archiepiscopo et episcopis, ut nostrum exequere[n]tur man-
 " datum, jus ecclesiæ Romanæ defenderent, ac tuerentur
 " eundem secundum formam privilegii cruce signatis indulti.
 " Porro cum ipsi nihil horum facere voluissent, videns se
 " omni² consilio et auxilio destitutum, quicquid illi ausi sunt
 " petere, non est ausus ipse negare. Unde compulsus est per
 " vim et metum, qui cadere poterat in virum etiam³ con-
 " stantissimum, compositionem inire cum ipsis, non solum
 " vilem et turpem, verum etiam illicitam et iniquam, in
 " nimiam derogationem ac diminutionem sui juris pariter et
 " honoris. Quia vero nobis a Domino dictum est in propheta,
 Jer. i. 10. " *Constitui te super gentes et regna, ut evellas et destruas,*
 Isa. lviii. 6. " *œdifices et plantes,* itemque per alium prophetam, *Dissolve*
 " *colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes;* nos
 " tantæ malignitatis audaciam dissimulare nolentes in Apo-
 " stolicæ sedis contemptum, regalis juris dispendium, Angli-
 " cæ gentis opprobrium, et grave periculum totius negoti

¹ *illius*] ipsius, O. W., as the Fœdera. | ² O. W. ins. *pane*, as the Fœdera.
³ *etiam*] .om. W.

Fœdera,
i. p. 136.

“ Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctoritatem A.D. 1215.
 “ nostram revocarentur omnia quæ a tanto principe crucesig- Letter of
 “ nato taliter sunt extorta, etiam¹ ipso volente ea servari, ex Innocent
 “ parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, auc- III. annul-
 “ toritate quoque Apostolorum ejus Petri et Pauli ac nostra, de ling Magna
 “ communi fratrum nostrorum consilio, compositionem hujus- Charta.
 “ modi reprobamus penitus et damnamus; sub interminatione
 “ anathematis prohibentes, ne dictus rex eam observare præ-
 “ sumat, aut barones cum complicitibus suis ipsam exigant
 “ observari; tam cartam quam obligationes seu cantiones,
 “ quæcunque pro ipsa vel de ipsa sunt factæ, irritantes
 “ penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore aliquam
 “ habeant firmitatem.² Datum Agnaniæ, nono kalendas Sep-
 “ tembris, pontificatus nostri anno decimo octavo.”

*Invectio Papæ in barones Angliæ facta pro justificatione regis
 Johannis, quam persecutionem appellavit.*

Cassatis in hunc modum libertatibus prædictis, idem Papa
 baronibus Angliæ scripsit in hæc verba:

Id. i. p. 136.

“ Innocentius episcopus, servus servorum Dei, nobilibus Letter of
 “ viris Angliæ, spiritum consilii sanioris. Utinam in perse- Innocent
 “ cutione, quam temere commovistis adversus dominum ves- III. to the
 “ trum regem, attendissetis prudentius fidelitatis pristinæ³ jura- barons.
 “ mentum, jus Apostolicæ sedis, nostræ provisionis mandatum,
 “ et privilegium crucesignatis indultum. Quia proculdubio
 “ non sic processistis ad factum, quin omnes qui illud audiunt,
 “ quasi facinus detestantur; presertim cum in causa vestra,
 “ vos ipsos judices et executores feceritis, eodem rege parato
 “ in curia sua vobis per pares vestros secundum leges et
 “ consuetudines regni justitiæ plenitudinem exhibere, vel
 “ coram nobis, ad quem hujus causæ judicium ratione domini
 “ pertinet, vel etiam coram arbitris eligendis hinc inde, una
 “ nobiscum in ipso negotio processuris. Unde cum nihil horum
 “ dignati fueritis attemptare, ad nostram audientiam appellavit,
 “ seipsum ac regnum cum omni honore et jure suo Apostolicæ
 “ protectioni supponens; publice protestando, quod cum ejus-
 “ dem regni dominium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse
 “ nec poterat nec debebat quicquam de illo in nostrum præ-
 “ judicium immutare. Cum igitur illa compositio qualisqualis,

¹ etiam] et, W.

² O. W. ins. the beginnings of
 the usual clauses, “Nulli ergo, etc.”
 “Siquis autem, etc.”

³ pristina] præstita, W., as the
 Fœdera.

A.D. 1215. "ad quam per vim et metum induxistis eundem, non solum Federa.
Letter of "sit vilis¹ et turpis, verum etiam illicita et iniqua, ut merito i. p. 136.
Innocent "sit ab omnibus reprobanda, maxime propter modum; nos
III. to the "qui tam regi quam regno tenemur et spiritualiter et tem-
barons. poraliter providere, per Apostolica scripta vobis præcipiendo
"mandamus et in recta fide consulimus, quatinus facientes
"de necessitate virtutem, renunciatis compositioni hujusmodi
"per vos ipsos, et satisfaciatis eidem regi ac suis de damnis
"et injuriis irrogatis; ut idem rex per manifesta devotionis
"et humilitatis indicia placatus a vobis per seipsum emen-
"det quicquid de jure fuerit concedendum. Ad quod etiam et
"nos ipsum efficaciter inducimus, quoniam sicut nolumus
"quod ipse suo jure privetur, ita volumus ut ipse a vestro
"gravamine desistat, ne per consuetudines pravas et exac-
"tiones iniquas sub nostro dominio regnum Angliæ oppri-
"matur. Eritque firmum et stabile in perpetuum, quod tali
"modo fuerit ordinatum. Inspiret igitur vobis Ille, Qui nemi-
"nem vult perire, ut adquiescatis humiliter nostris salubribus
"consiliis et mandatis; ne, si secus egeritis, in eum incidatis
"articulum necessitatis, quem tandem evadere sine multo
"gravamine non possitis. Quoniam, ut de cæteris taceamus,
"nulla ratione dissimulare possemus grave periculum totius
f. 42 b. "negotii Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctori-
"tatem nostram revocarentur omnino quæ a tanto principe
"crucesignato taliter sunt extorta, etiam ipso volente illa
"observari. Quare dum apud nos archiepiscopus et episcopi
"Angliæ præsentibus extiterint in concilio generali, quod ad
"expediendum crucis negotium principalius intendimus cele-
"brare, procuratores idoneos ad nostram præsentiam desti-
"netis, secure vos beneplacito nostro committentes; quia nos
"ea, favente Domino, statuimus per quæ, gravaminibus et
"abusibus de regno Angliæ prorsus exclusis, rex suo sit jure
"et honore contentus, et tam clerus quam populus universus
"debita pace ac libertate lætetur. Datum Agnaniæ, nono
"kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo
"octavo."

The barons will not give way. Cumque tandem, rege Anglorum procurante, magnates Angliæ has literas tam commonitorias quam² comminatorias accepissent, noluerunt desistere ab inceptis; sed adhuc insurgentes eum acriter infestabant, dicendo de Papa illud Isa. v. 23. propheticum, "Væ qui justificatis impium,"³ etc.

¹ vilis . . . sit] om. O.

² quam comminatorias] om. O.

³ adhuc . . . impium] For this O.

W. have, "tanto in eum gravius in-

"surgentes acrius infestare cœpe-

"runt."

Qualiter Willelmus de Albineto Rofense castrum in custodia suscepit. A.D. 1215.

Interea cum vir nobilis Willelmus de Albineto literas mag- Rochester
natum Londoniis commorantium frequenter accepisset, et quod castle com-
ad [eos] venire distulerit, non mediocriter increpatus fuisset, in mitted to
festis Sancti Michaelis castrum de Bealvero, omni genere victua- the charge
lium et armorum satis superque munitum, fidelium suorum of William
custodiæ deputavit. Deinde Londonias veniens, cum ingenti
baronum lætitiâ¹ susceptus est; qui, statim communicato con-
silio, viam regi præcludere cogitantes, ne ex parte aliqua²
pateret ei aditus Londonias obsidendi, manum validam elegerunt; cui præficientes dictum W[illelmum] de Albineto,
utpote virum animo strenuum et in rebus bellicis³ expertum,
eos ad occupandum Rofense castrum⁴ destinaverunt. Erat
autem paulo ante castrum illud a rege archiepiscopo Cantuari-
ensi fiducialiter commissum; veruntamen qua conscientia nescio,
Deus scit, illud regiis tradiderit inimicis. Quod cum fuissent
ingressi, invenerunt locum non solum armis et alimentis,
verum etiam omni genere bonorum, præter illa quæ secum
detulerant, destitutum. Unde multi nobiles poenitentia ducti
castrum deserere cogitabant. Sed hortante Willelmo de
Albineto et socios⁵ animante, incepta deserere sordidum
esse dicebat.⁶ Sicque dictis ejus omnes viriliter⁷ animati, in
castrum illud sola ea victualia,⁸ quæ in villa Rofensi reperire
poterant, abraserunt,⁹ importantes quæ poterant. Et cum
essent milites numero septies viginti cum¹⁰ sequela sua, non
suppetebat¹¹ temporis spatium quo possent vel prædam in
provincia agere, vel in aliquo sibi munimine providere.

Ut rex Johannes Rofense municipium obsederit.

Cumque, ut dictum est, Willelmus de Albineto et socii ejus John be-
prædictum castrum fuissent ingressi, rex Anglorum Johannes sieges
post trium mensium moram ex Vecta prorumpens insula ad Rochester
Doveram usque navigavit; ubi ejus nuncii, quos ad partes castle.

¹ O. W. ins. *et exultatione*.

² *aliqua*] qualibet, W.

³ O. W. ins. *satis*.

⁴ *castrum*] municipium, O. W.

⁵ *socios*] animos sociorum ad virtutes semper, O. W.

⁶ *incepta* . . *dicebat*] This is an abridgement of Wendover.

⁷ O. W. ins. *ad militiam*.

⁸ *victualia quæ*] que victualia, B.

⁹ *abraserunt* . . *poterant*] intulerunt, O. W.

¹⁰ O. W. add *tota*; B. has *tua* expuncted.

¹¹ O. W. add *eis*.

A.D. 1215. miserat transmarinas, ad eum venientes, conduxerunt secum ex partibus diversis tantam militum et armatorum multitudinem, quod omnibus eos intuentibus timorem pariter et horrorem incusserunt. Venerunt enim ex partibus Pictaviæ et Wasconiae viri nobiles et bellatores, Savaricus de Malloleone, Gaufridus et Oliverus de Butevilla fratres, cum maximis militum et armatorum copiis comitati, [et] fidele regi obsequium promiserunt. Venerunt igitur ex regionibus Lovaniæ et Brebantinorum viri strenuissimi, Walterus Buc, Gerardus de Sotinni, et Godescallus, cum tribus armatorum et balistariorum legionibus, qui nihil potius quam humanum sanguinem sitiebant. Advenerunt præterea ad dictum regem de regione Flandrensium et aliarum regionum transmarinarum omnes qui alienis¹ inhiabant, vispiliones et exules, excommunicati, homicidæ, quibus patria fuit exilium, non refugium, et regi desperato spem maximam resistendi præbuerunt, eidem adherentes. Rex autem² Johannes, cum Willelmum de Albineto et ejus socios Rofense municipium ingressos cognovisset,³ cum omni multitudine prædicta illuc ocius avolavit, et die tertia postquam castrum ingressi sunt, obsessis exeundi auferens facultatem, ipsos obsidione vallavit. Cumque rex petriarias et alias machinas circa castrum collocasset, inclusos lapidibus assiduus et crebris telorum jaculis acriter infestabat. Inclusi quoque insultus eorum æquo ferentes animo, sese viriliter defendebant, hostes⁴ a muris longius repellentes.⁵ Et si eis sufficerent instrumenta defensionis obsessis, sicut obsidentibus, impetus eorum pro nihilo habuissent.

His foreign mercenaries.

De morte Hugonis de Boves.

Expedition and death of Hugh de Boves. Venit interea Hugo de Boves, miles strenuus, sed superbus et iniquus, ad portum Calesiæ in Flandria, cum innumera multitudine armatorum, in auxilium regis Anglorum; ubi cum tota tota multitudine sua naves ingressus, versus Doveram vela dirigere satagebat. Sed subita tempestate suborta, antequam desideratum pervenissent ad portum, naufragium perpassi, omnes in mare submersi sunt.⁶ Projectus est in siccum prædictus Hugo

¹ alienis inhiabant] in aliena as- pirabant, O. W.	⁵ repellentes] arcere satagentes, O. W.
² autem] denique, O. W.	⁶ This is represented pictorially in the margin. O. W. add, "et a " fluctibus devorati."
³ cognovisset] accepisset, O. W.	
⁴ O. W. ins. que.	

non longe a portu de Jernemeue¹ cum aliis innumeris militibus et servientibus, atque in locis diversis in illa maris parte inventa est, quod etiam aerem ipsum sua putredine infecerunt. Inventi sunt præterea parvulorum innumera multitudo, qui in suis cunabulis submersi, et in² terram projecti, multis horrible spectaculum præbuerunt. Dati sunt denique omnes bestiis maris et cæli volatilibus ad devorandum, ita quod nec³ unus de quadraginta hominum milibus vivus evasit. Heu, heu, quot fuit causa ruinæ ille Jo[hannes] rex Angliæ, bonorum dissipator, et discordiæ seminator? Venit ergo ad hoc omne genus hominum⁴ in Angliam cum mulieribus et parvulis, ut, expulsis indigenis a regno et penitus exterminatis, ipsi jure perpetuo terram possiderent. Dederat namque duci eorum prædictus crudelis rex, immo cruentus ille tyrannus, dicto Hugoni de Boves, seductori, fugitivo, provincias de Norhfole et Sufole, ut fama refert,⁵ per cartam suam; sed gratia divina eorum consilium in melius commutavit. Eorum autem casus⁶ cum ad notitiam regis⁷ pervenisset, ira vehementi succensus die illa cibum nullum sumpsit; sed usque ad vesperam quasi furia invectus, vix⁸ se potens capere, in amaro fremitu seipsum corrodebat.

A.D. 1215.
His whole
armament
lost at sea.

Rage of
John on
hearing
of the disaster.

Quiddam⁹ incidens.

Eadem nocte qua periit Hugo de Boves facta est tempestas inaudita, qualis non prævidebatur; scilicet venti, pluviae, tonitruus, et chorscationis. Contigit ut ex virtute obedientiæ oportuit quendam monachum de Sancto Albano, manentem apud Binham, Robertum nomine de Westtuna, ut iret ad Norwicum, et cum in medio itineris esset, orta est illa tempestas, et noctis medium erat, et vidit exercitum innumerabilem equitantium equos maximos et nigros cum candelis sulphureis, quorum non erat numerus, qui etiam ipsi

seen by a
monk of
S. Alban's.
Nota incredible
sed verum
proculdubio.

¹ de Jernemeue] qui Gernemue appellatur, O. W. Yarmouth.

² in] ad, O. W.

³ O. W. ins. pes.

⁴ O. W. ins. perversorum.

refert] retulit, O. W.

⁶ eorum autem casus] sed et eorum mors, O. W.

⁷ O. W. ins. Anglorum.

⁸ vix... corrodebat] For this O. W. have only permansit.

⁹ This is at the foot of the page, in Paris's own hand.

A.D. 1215. monacho adhærebant secundum quendam ordinem. In crinio equorum et cruppis et cappellis et in caputio finali quod extra cappellum apparuit stetit una, et quidam garcio cum virga voluit eam deponere et adhæsit summitati virgæ, et fere omnes in parvo tempore abierunt.

De captione castri Rofensis et captivorum incarceratione.

Failure of the barons to relieve Rochester castle. Eodem tempore, cum barones Angliæ Willelmum de Albineto et ejus socios in castro Rofensi cognoverunt obsessos, perturbati sunt valde; quia antequam dictus W[illelmus] castrum ingredi vellet, juraverant dicti barones, tactis sacrosanctis Evangeliiis, quod si ipsum contingeret obsideri, ipsi omnes obsidionem pro posse dissolverent. Unde ipsi inclusi supra modum angustiatii sæpe cum lamentabilibus suspiriis dicebant: "O perjure, O perfide Roberte fili Walteri! ubi sunt fallaces promissiones tuæ, assertiones cum juramento et fidei sponsionem, ad arma, sed nimis sero, communiter convolaverunt, et ad villam de Derteford iter arripientes, quasi obsidionem regiam¹ soluturi. Sed obflante frontibus eorum clementissimo Australi vento, qui nulli molestus esse consuevit, quasi gladiis obviantibus percussæ expeditionem deserunt inchoatam, et cum maxime non sit omni flatui credendum et cedendum, Willelmo tamen obsesso ejusque sociis terga vertentes ad nota latibula remeant. Reversi vero in civitatem Londoniarum,² Epicure prandentes et bibentes, ad damnosam ludentes aleam, et³ voluptatibus indulgentes, Rofenses obsessos reliquerunt discrimini mortis,⁴ in omni miseriarum genere constitutos. Nempe cum fuisset a rege compertum, quam pompose barones ad dissolvendum obsidionem advenerant, et quam turpiter et ignominiose redierant, ut quasi mus a monte parturiente nascebatur, audacior effectus, misit prædones undique, qui victualia ad sustentationem exercitus unde unde congregarent;⁵ nec interim

f. 43.

¹ O. W. add *uno impetu*.

² O. W. have "*civitatem Lond.*
"*optime muniunt.*"

³ *et . . . indulgentes*] et optima
quæque vina juxta eligentium vota

potantes, et cætera quis nesciat ex-
ercentes, O. W.

⁴ O. W. add *expositos*.

⁵ *congregarent*] conducirerent, W.

diebus aut noctibus requies ulla dabatur inclusis. Nam inter A.D. 1215. lapides petrariarum et fundarum flagellantium, inter sagittariorum¹ et balistariorum [tela], a militibus et servientibus creberrimi fiebant insultus; ita quod, istis modo lassatis, alii recentes² insurgebant ad insultus renovatos, ut³ inter vicissitudinum mutationes obsessi requiem non haberent. Inclusi vero, de baronum subventionem penitus desperati, imminentem sibi mortem differre satagebant; timuerunt enim non mediocriter regis ignobilem tyrannidem,⁴ quæ non novit parcere superatis. Unde ne inulti occumberent, immo cruentam de se victoriam relinquerent, animos, quasi leones læsi, ferocissimos nacti, stragem non modicam assilientibus intulerunt. Protrahitur quidem multis diebus obsidio præ nimia inclusorum probitate et audacia, qui lapides pro lapidibus, tela pro telis, letaliter emittentes, hostes a muro et propugnaculis longius alacriter⁵ repulerunt. Denique cum innumera turba ex regis multitudine corruisset, et omnia instrumenta eorum bellica parum profecissent, rex suffossores adhibuit, qui tandem magnam murorum portionem prostraverunt. Denique alimentis inclusis deficientibus, equos suos, dextrarios scilicet pretiosos, de necessitate comedere cogebantur. Tunc regii milites ad murorum scissuras potenter convolantes, insultus acerrimos agentes et continuos, non tamen sine suorum damno, inclusos castrum deserere coegerunt. Quibus turrim ingressis, regii milites ad scissuras murorum castrum intrantes hostibus acriter insurgebant. Sed W[illelmus] de Albineto cum commilitonibus suis, multis ex eis interfectis, exire de castro audacter coegit.⁶ Deinde rex, adhibitis ad turrim suffossoribus et muris licet cum difficultate dissolutis, assilientibus paraverunt ingressum. Et ad hoc cum regis exercitus plurimum niteretur, inclusi, eorum laceratis agminibus, retro cedere compulerunt. Demum cum W[illelmo] de Albineto et aliis viris nobilibus, qui cum illo erant, nec unica refectionis buccella superfuisset, turpe sibi nimis videbatur fame perire, cum armis superari non possent. Unde communicato consilio omnes fere illæsi, excepto uno solo milite, qui telo percussus interiit, exeuntes de turri in die beati Andreae Apostoli, sese regi præsentaverunt. Duraverat autem obsidio tribus fere mensibus; unde rex tum propter

¹ *sagittariorum*] sagittarios, W.

² *recentes . . renovatos*] ad novum succedebant insultum, O. W.

³ *ut . . haberent*] inter has autem . . habebant, O. W.

⁴ *tyrannidem*] crudelitatem, O. W.

⁵ *alacriter repulerunt*] arcere vacabant, O. W.

⁶ *audacter coegit*] denuo compulerunt, O. W.

A.D. 1215. multitudinem interfectorum, tum propter infinitam pecuniæ
 On the summam, quinquaginta¹ quinque milia et li. marcas,
 surrender of the quam in obsidione consumpserat, nimio furore succensus,
 besieged, universos nobiles illos, sine misericordiæ consideratione,
 John orders them patibulo suspendi præcepit. Sed vir nobilis Savaricus de
 to be hung, Mallo-leone, in faciem regi resistens, ait; "Domine rex,
 but is prevented by "werra nostra nondum finita est, unde vobis diligenter pen-
 Savary de sandum est, quam varios eventus bella sortiantur. Nempe
 Mauleon. "si nobiles² istos nunc suspendio tradatis, barones adversarii
 "nostri vel me forte vel alios de exercitu vestro nobiles
 "intercipere poterunt consimili casu in brevi et exemplo
 "vestri suspendio tradere, quod absit a vobis ne contingat;
 "quia tali conditione nullus in vestro obsequio militaret."
 Tunc rex, licet invitus, consilio ejus et aliorum virorum
 prudentum adquiescens, W[illelmum] de Albineto, W[illel-
 mum] de Lancastre, W[illelmum] de Eineford, Thomam de
 Muletune, Osbertum Giffard, Osbertum de Bobi, Odinellum
 de Albeneto, et alios nobiliores misit ad castrum de Corf sub
 arcta custodia deputandos. Robertum vero de Chaurna et
 Ricardum Giffart cum Thoma de Lincolnia apud castrum de
 Notingham, aliosque per loca diversa carcerali custodiæ
 mancipandos direxit. Servientes vero omnes præter balista-
 rios [servientibus de exercitu suo ad redimendum concessit;
 quosdam quoque balistarios], qui multos in obsidione milites
 et servientes interfecerant, patibulo suspendi præcepit. His
 ita gestis, pars baronum erat non mediocriter infirmata.

Nota³ factum maximæ caritatis.

John Una dierum dum obsidio castri Rofensis duraret,
 spared by rex et Savaricus circuibant castrum, ut infirmiora ejus
 William considerarent. Quos cum cognovisset quidam optimus
 of Albini arcubalistarius Willelmi de Albineto; ait illi; "Placeat
 during the "tibi, domine mi, ut occidam regem hostem nostrum
 siege. "cruentissimum spiculo hoc, quod promptum habeo?"
 Cui ille; "Non, non, absit, gluto pessime, ut in sanc-
 "tum Domini mortem procuremus." Et ille; "Non
 "parceret tibi in consimili casu." Et W[illelmus];
 "Fiat Domini beneplacitum. Dominus disponet, non

¹ This insertion is in the margin.
 It is not in C.

² *nobiles*] nobis, B., not under-
 standing *nob*'.

³ This is at the foot of the page.

“ ille.” In hoc similis erat David parcenti Saul, cum A.D. 1215. occidisse potuit. Hoc postea non latuit regem, nec ob hoc voluit parcere capto, quin ipsum suspendisset, si permitteretur.

De excommunicatione baronum Angliæ in genere facto.

Eodem tempore Papa Innocentius, videns baronum¹ rebellio- Letter of
nem, quod videlicet a persecutione regis desistere contemp- Innocent
serunt, excommunicavit eosdem; atque sententiæ executionem III. direct-
episcopo Wintoniensi, abbati² de Redinge, et Pandulpho eccle- ing the
siæ Romanæ subdiacono, sub hac forma commisit: “ Inno- excommu-
centius episcopus, etc. P[etro] Wintoniensi episcopo, abbati nication of
de Redinge, et magistro P[andulpho] Romanæ ecclesiæ sub- the barons.
diacono, salutem et Apostolicam benedictionem. Miramur
plurimum et movemur, quod cum carissimus in Christo
filius noster J[ohannes] illustris rex Angliæ supra spem
Deo et ecclesiæ satisfecerit, et præsertim fratri nostro
S[tephano] Cantuariensi archiepiscopo et co-episcopis ejus,
quidam eorum minus quam oportuerit et decuerit ad sanctæ
crucis negotium, Apostolicæ sedis mandatum, et fidelitatis
præstitæ juramentum, debitum, immo nullum habentes re-
spectum, ei contra perturbatores regni, quod ad Romanam
ecclesiam ratione domini pertinere dinoscitur, auxilium
non præstiterint vel favorem, quasi conscii ne dicamus socii
conjurati iniquæ, quia non caret scrupulo societatis ini-
quæ qui manifesto facinori desinit obviare. Ecce qualiter
patrimonium Romanæ ecclesiæ pontifices præfati defendunt;
qualiter cruce signatos tuentur; immo qualiter se opponunt
his, qui destruere moliuntur negotium Crucifixi! Pejores
proculdubio Saracenis existentes, cum illum conantur a
regno depellere, de quo potius sperabatur quod deberet
succurrere Terræ Sanctæ. Unde ne talium insolentia non
solum in periculum regni Angliæ, verum etiam in perniciem
aliorum regnorum, et maxime in subversionem³ totius negotii
Crucifixi valeat prævalere; nos ex parte Omnipotentis Dei
Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Aposto-
lorum Ejus Petri et Pauli, ac nostra, omnes hujusmodi
perturbatores regis ac regni Angliæ cum complicitibus et
fautoribus suis excommunicationis vinculo innodamus, et
terras eorum ecclesiastico subicimus interdicto; præfato

¹ O. W. ins. *Angliæ*.

² Simon.

³ *subversionem*] subversione, B.

A.D. 1215. "archiepiscopo et co-episcopis suis in virtute obedientiæ
 "districtissime injungentes, quatinus nostram sententiam
 "singulis diebus Dominicis ac festivis, pulsatis campanis et
 "candelis accensis, solenniter per totam Angliam publicare
 "procurent, donec satisfecerint dicto¹ regi de damnis et in-
 "juriis irrogatis et ad ejus obsequium fideliter revertantur;
 "universis insuper ejusdem regni² vassallis in remissionem
 "peccatorum ex parte nostra injungentes, ut contra perversos
 "hujusmodi præfato regi tribuant consilium et juva-
 "men. Si quis autem episcoporum hoc nostrum præceptum
 "neglexerit adimplere, sciat se ab episcopali officio suspen-
 "sum, et subjectorum obedientiam esse subtractam; quia
 "justum est ut eis inferiores non obediant, qui suo superiori
 "obedire³ contemnunt. Ne igitur mandatum alicujus tergiver-
 "satione valeat impediri, excommunicationis causam prædic-
 "torum, cum cæteris quæ ad hoc negotium pertinerint,
 "vobis duximus committendum; per Apostolica vobis scripta
 "mandantes, quatinus protinus omni appellatione postposita,
 "procedatis sicut videretis expedire. Quod si non omnes
 "et cætera."

*De infausta electione magistri Simonis de Langetuna ad nobilem
 ecclesiam Eboracensem.*

Election of Simon Langton to the see of York. Circa dies istos, canonici Eboracensis ecclesiæ, multo jam tempore pastore viduati, impetrata a rege licentia, ad electionem faciendam pariter convenerunt. Et licet a rege multis precibus fuissent rogati, ut Walterum de Grai Wigorniensem episcopum sibi susciperent in pastorem, tamen reclamante⁴ illiteratura, ipsum eligere distulerunt. Veruntamen in electione procedentes, elegerunt magistrum Simonem de Langetuna, fratrem archiepiscopi Cantuariensis; sperantes in eo⁵ scientiam, quam appellamus sapientiam, scilicet morum aromate conditam scientiam, insuper favorem domini Papæ optinere. Sed cum facta electio ad regis audientiam pervenisset, misit nuncios ad curiam Romanam, qui contra electionem illam in præsentia domini Papæ exceptiones hujusmodi induxerunt. Allegabant enim archiepiscopum Cantuariensem regis Angliæ hostem esse publicum, ut qui baronibus Angliæ incentivum contra regem eundem præbuit et consensum.

f. 43 b.

John sends messengers to Rome against the election.

¹ dicto] domino, W.

² regni] regis, W.

³ obedire] obire, B.; C. is correct.

⁴ reclamante] repugnante, O. W.

⁵ in eo] propter ejus, O. W.

Unde si dictus Simon, qui frater ejus est archiepiscopi memo- A.D. 1215, rati, ad archiepiscopatum Eboracensem promoveretur, pax regis et regni diu stare non poterit. Hæc igitur et similia allegantes incommoda, Papam ad consensum¹ induxerunt; unde capitulo Eboracensi scripsit in hæc verba:

“Innocentius² episcopus, servus servorum Dei. Cum magister Letter of
“Simon de Langetuna, cum quibusdam aliis canonicis Ebo- Innocent
“racensibus, in nostra nuper esset præsentia constitutus, nos III. to the
“ei viva voce interdiximus, ne ad optinendum archiepiscopa- chapter of
“tum Eboracensem intenderet, quia id certis ex causis minime nulling the
“pateremur; et ipse quidem, quantum verbis expressit, huic election.
“annuit reverenter. Unde mirari cogimur et moveri, si
“ipsum ambitio adeo excæcaverit, ut cum sciret se post nos
“tram prohibitionem et suam promissionem expressam eligi de
“jure non posse, si tali præstiterit electioni consensum, quam,
“nullo alio contradicente, nos irritam haberemus. Sed ne
“hac occasione fiat in Anglia novissimus error pejor priore,
“vel Eboracensis ecclesia diutius maneat pastore viduata, de
“communi fratrum nostrorum consilio, per Apostolica vobis
“scripta præcipiendo mandamus, et in virtute obedientiæ
“districtè præcipimus, quatinus electione hujusmodi non ob-
“stante appellatione, cum insolentias et machinationes hujus-
“modi sustinere nolumus nec debemus, omni occasione ac
“tergiversatione cessantibus, aliquos ex vobis cum communi
“omni potestate ad instans concilium destinetis, qui saltem
“usque kalendas Novembris nostro se conspectui repræsen-
“tent, personam idoneam cum nostro electuri vel postulaturi
“consilio in pastorem. Alioquin ex tunc nos ipsi curabimus
“de idoneo vobis præsule providere; contradictores, si qui
“fuerint, vel rebelles per distractionem canonicam graviter
“punituri. Si vero præfatus Simon electioni de se factæ
“consensit, nos poenam in poenam suæ præsumptioni³ statu-
“imus, ut ineligibilis fiat, ne de cætero, absque dispensatione
“sedis Apostolicæ speciali, ad pontificalem eligi valeat digni-
“tatem. Datum idus Septembris, pontificatus nostri anno
“decimo octavo.”

De suspensione Stephani Cantuariensis archiepiscopi.

Hæc præterea tempestate, P[etrus] Wintoniensis episcopus The arch-
et magister Pandulphus,⁴ ad archiepiscopum Cantuariensem bishop of

¹ O. W. ins. *penitus*.

² This letter is only known from this source.

³ *præsumptioni*] *præsumptionis*, O. W.

⁴ O. W. add “domini Papæ fami-
“liaris.”

A.D. 1215. personaliter accedentes, ex parte domini Papæ firmiter præ-
Canterbury ceperunt, ut sententiam sedis Apostolicæ in barones Angliæ
suspended. Romæ generaliter latam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ
committeret publicandam; et ipsemet, quantum ad ipsum¹
spectabat, singulis diebus Dominicis et festivis per totam Can-
tuariensem diocesim faceret publicare. Erat autem idem jam
naves ingressus, ut Romam ad concilium properaret. Unde
postulavit inducias, quousque domini Papæ colloquio frueretur,
ad sententiam publicandam, constanter affirmans quod tacita
veritate sententia fuerat in barones lata, et ideo nullo [modo]
illam se publicaturum respondit, donec super præmissis viva
voce summi pontificis cognosceret voluntatem. At memorati
hujus rei executores, cum archiepiscopum domini Papæ præ-
ceptis inobedientem cognovissent, auctoritate qua fungebantur
usi, ipsum ab ecclesiæ ingressu ac divinorum celebratione
suspenderunt. Quam ille suspensionem humiliter observans,
sedem Apostolicam suspensus petivit. Tunc episcopus Winto-
niensis cum conjudice suo Pandulpho, barones Angliæ omnes,
qui regem a regno depellere moliebantur, excommunicatos
denuncians, singulis diebus Dominicis ac festivis latam senti-
entiam innovavit. Sed magnates, quoniam in autentico domini
Papæ nullus eorum fuerat nominatim expressus, dictam sen-
tentiam non observantes, inanem et nullam² reputabant.

De concilio generali a Papa Innocentio celebrato.

Fourth Eodem³ anno, id est, Dominicæ incarnationis m.ccxv., cele- Conrad of
Lateran brata est Romæ sancta et universalis sinodus in ecclesia Sancti Lichtenau
Council Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur, mense Novembris, (abbas Urs-

¹ ipsum] eum, O. W.

² nullam] quasi pro nihilo, O. W.

³ At the foot of the page is a picture of the council; above it, "Concilium sub Innocentio Papa celebratum in ecclesia Lateranensi;" below, "Hoc concilio generali facto sub Papa Innocentio anno gratiæ m.ccxv. presentes fuerunt ex toto mundo primates, archiepiscopi lx. et i., episcopi cccc. et xii., abbates vero et priores dece."

At the side is, "Quidam qui in eodem concilio existens de nobili turri quam Papa Innocentius construxerat fratri suo comiti Ri-

"cardo ex denariis ab ecclesia raptis ait,

"Per vitium Gezabel Romæ stat
"in arce nova Bel,
"Condempnatur Abel,¹ fratre²
"tenente Babel.³

Below this is, "Patriarcha et primas plerumque pro eodem dicuntur. Quatuor dicuntur patriarchæ principales; Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Jerosolimitanus. Alii proprie dicuntur primates; Aqu-

¹ Papa scilicet.

² Id est comes.

³ Quia turris confusionis et peccati fuit et dicebatur.

pergensis) præsidente Papa domino Innocentio tertio, pontificatus ejus A.D. 1215.
Chronicon, anno xviii., in qua fuerunt episcopi quadringenti et duodecim. Fourth
p. 244 Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchis duo, Constantino- Lateran
(Argento- rat. 1609); politanus¹ videlicet et Jerosolimitanus.² Antiochenus³ vero Council.
inserted gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vi-
also in the carium suum Antdidensem⁴ episcopum. Alexandrinus⁵ vero sub
Melrose Saracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro
Chronicle, se germanum diaconum suum. Primates vero et metropoli-
p. 189 tani septuaginta septem, abbates et priores ultra octingentos,
(Fulman). procuratores quoque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum,
priorum, et capitulorum absentium, certus non fuit numerus,
Legatorum vero imperatoris Constantinopolitani,⁶ regis Sici-
liæ⁷ in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ; regis
Angliæ, Hungariæ,⁸ Jerosolimitani,⁹ Cipri,¹⁰ Aragonum,¹¹ nec
non aliorum principum et magnatum civitatum et aliorum
locorum, ingens affuit multitudo.

His omnibus congregatis in loco suo præfato, et juxta morem
conciliorum generalium in suis ordinibus singulis collocatis, facto
prius ab ipso Papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno
concilio capitula sexaginta, quæ aliis placabilia atque aliis vide-
bantur onerosa. Tandem de negotio Crucifixi et subsidio Terræ
Sanctæ verbum prædicationis exorsus, subjunxit dicens; "Ad
Expedi- " hæc sane," inquit,¹² "in negotio Jesu Christi de contingenti-
tio pro recu- " bus ut nihil omittatur, volumus et mandamus, ut patri-
peranda " archæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, et alii, qui
Terra " curam optinent animarum, studiose proponant populis sibi
Sancta, " commissis verbum crucis; obsecrantes per Patrem et Filium
printed at " et Spiritum Sanctum, unum solum verum æternum Deum,
the end " reges, duces, principes, marchiones, comites, et barones,
of the " aliosque magnates, necnon communia civitatum, villarum,
Decreta " et oppidorum, ut si personaliter non accesserint in subsi-
Concili " dium Terræ Sanctæ, competentem conferant numerum bel-
Lateran. " latorum cum expensis ad triennium necessariis, secundum
(Mansi " proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout
xxii. coll.
1059-
1067).

" gelensis, Grandenus, Cantuari-
" ensis, Bituricensis, et consimiles,
" licet se quandoque nominent
" patriarchas."

¹ Probably Gervase, the Latin
patriarch. The Greek patriarch
was Maximus II.

² Rodulph.

³ Peter II.

⁴ Peter, bishop of Antaradus
(Tortosa).

⁵ Nicholas.

⁶ Henry I.

⁷ Frederick II.

⁸ Andrew II.

⁹ John de Brienne.

¹⁰ Hugh I.

¹¹ James I.

¹² *inquit*] ne quid, O. W., as the
original, *ut nihil* in the next line
being interpolated.

A.D. 1215. " in literis generalibus est expressum. Sed etiam illos hujus Expeditio
 Fourth " remissionis volumus esse participes, qui propter hoc opus pro recu-
 Lateran " naves studuerint fabricare. Renuentibus autem, et si qui peranda
 Council. " ingrati fuerint, protestentur illis ex parte nostra, ut sciant Terra
 " se super hoc nobis in tremendo iudicio¹ districti Judicis printed at
 " responsuros, considerantes tamen prius qua conscientia the end
 " quave securitate comparere poterunt coram unigenito Deo of the
 " et Dei Filio, cui Pater omnia dedit in manus, si Ei pro illis Decreta
 " Crucifixo servire renuerunt in hoc negotio, quasi proprie Concilii
 " sibi Filio;² Cujus munere vivunt, Cujus beneficio susten- Lateran.
 " tantur, Cujus et sanguine sunt redempti. Nos vero aliis
 " exemplum præbere volentes, triginta milia librarum in
 " hoc opus³ concedimus et donamus, præter navigium quod
 " cruce signatis de hac urbe atque vicinis partibus confere-
 " mus, assignantes nihilominus [ad hoc ipsum negotium]
 " tria milia marcas argenti, quæ apud nos de quorundam
 " fidelium elemosinis remanserunt. Cupientes autem alios
 " ecclesiarum prælatos necnon et clericos universos et in
 " merito et in præmio habere participes et consortes, sta-
 " tuimus, ut omnes, tam subditi quam prælati, vicesimam
 " ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant
 " in subsidium Terræ Sanctæ, illis exceptis qui assumpto
 " vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profec-
 " turi. Nos autem et fratres nostri sanctæ Romanæ eccle-
 " siæ cardinales plenarie decimam persolvemus. Statuimus
 " etiam, ut omnes clerici sive laici post crucem assump-
 " tam sub beati Petri ac nostra protectione securi maneant,
 " necnon sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium
 f. 44. " prælatorum ecclesiæ Dei defensione; et eorum bona omnia
 " consistent, ita ut, donec de ipsorum obitu vel reditu cer-
 " tissime cognoscatur, integra maneant et quæta. Si qui vero
 " proficiscentium ad præstandas usuras juramento tenentur
 " astricti, creditores eorum, ut remittant eis præstitum jura-
 " mentum [et] ab usurarum exactione desistant, ecclesiastica
 " districtione compellantur; de Judæis hoc idem statuentes
 " per sæcularem potestatem, ut ad hoc faciendum inducantur.
 " Porro ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia cruce
 " signatis et eorum procuratoribus aut familiis negligentes
 " extiterint, sciant se graviter puniendos. Cæterum de viro-
 " rum prudentum consilio diffinimus, ut ita se cruce signati
 " præparent, ut in kalendis Junii sequentis post proximum, et
 " qui disposuerint transire per mare, conveniant in regnum

¹ iudicio] examine, O. W.³ opus] onus, W.² Filio] proprio, O. W.

Expedi- " Siciliae, alii apud Brundusum, alii apud Messanam; ubi et A.D. 1215.
 pro recu- " nos per Dei gratiam personaliter adesse disposuimus; qua- Fourth
 peranda " tinus nostro auxilio et consilio exercitus Christianus salu- Lateran
 Terra " briter ordinetur, cum benedictione divina et Apostolica pro- Council.
 Sancta, " fecturus. Nos autem de Omnipotentis Dei misericordia et
 printed at " beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex
 the end " illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi
 of the " contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis
 Decreta " personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum,
 Concilii " de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore confessi,
 Lateran. " veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis
 " aeternae pollicemur augmentum. Eis autem qui non in pro-
 " priis personis illuc accesserint, sed in suis expensis juxta
 " facultatem suam viros idoneos destinauerint, et qui in
 " alienis expensis in propriis personis accesserint, plenam
 " concedimus suorum veniam peccatorum. Hujus quoque re-
 " missionis concedimus esse participes, qui ad subventionem
 " ipsius terrae de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa
 " praedicta consilium et auxilium impenderunt oportunum.
 " Omnibus etiam proficiscentibus in hoc opere, sancta et
 " universalis sinodus orationum et beneficiorum suorum suf-
 " fragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.
 " Amen."

De accusatione Stephani Cantuariensis archiepiscopi Romae.

In hoc concilio steterunt contra archiepiscopum Cantua- Accusation
 riensem procuratores regis Anglorum, abbas¹ videlicet de of the arch-
 Bello Loco, Thomas de Herdintona, et Godefridus de Crou- bishop of
 cumbe, milites, constanter accusantes eum de conniventia by the
 baronum Angliae, quodque ipsius favore et consilio idem king's
 barones dictum regem a solio regni depellere molirentur; et proctors
 cum a sede Apostolica literas accepisset, ut dictos magnates at Rome.
 per censuram ecclesiasticam a persecutione regis refrænaret,
 ipse id facere dissimulans ab episcopo Wintoniensi et suis
 conjudicibus a divinorum celebratione et ingressu ecclesiae est
 suspensus; sicque ad concilium properans, manifestis indiciis
 se fuisse praeceptis Apostolicis rebellem ostendit. His et aliis
 multis in hunc modum allegatis, archiepiscopus, quasi convic-
 tus et non mediocriter confusus, nihil respondit, nisi quod a
 suspensione petiit² absolvi. Cui Papa cum indignatione tale

¹ Hugh, afterwards bishop of Carlisle. | ² petiit] postulavit, W.

A.D. 1215. fertur dedisse responsum; "Frater, per Sanctum Petrum non
 " ita de facili beneficium absolutionis impetrabis, qui non
 " solum ipsi Anglorum regi, verum etiam Romanæ ecclesiæ,
 " tot et tales injurias irrogasti. Volumus quoque cum plena
 " fratrum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam
 " temerarium puniamus excessum." Tandem habito super
 hoc cum cardinalibus tractatu, suspensionis sententiam in
 ipsum archiepiscopum subscriptis literis confirmavit:

De confirmatione suspensionis ejusdem.

His sus-
 pension
 confirmed
 by the
 Pope.

"Innocentius episcopus universis Cantuariensis ecclesiæ suf-
 " fraganeis salutem. Ad communem volumus notitiam per-
 " venire, quod nos suspensionis sententiam, quam venerabilis
 " frater noster P[etrus], Wintoniensis episcopus, et dilectus filius
 " P[andolphus] subdiaconus et familiaris noster, Norewicen-
 " sis electus, in Stephanum Cantuariensem archiepiscopum
 " auctoritate Apostolica protulerunt, ratam habemus; et præ-
 " cipimus inviolabiliter observari, donec idem archiepiscopus,
 " qui eam humiliter servat, mereatur ab ipsa juxta formam
 " ecclesiæ cautione¹ præstita relaxari, uno vinculo in aliud
 " commutato. Quocirca universitati vestræ per Apostolica
 " vobis scripta præcipiendo mandamus quatinus et vos epi-
 " scopi præscriptam sententiam firmiter observetis, cum in-
 " terim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum
 " Laterani, pridie nonas Novembris."

Simon
 Langton's
 election an-
 nulled by
 the Pope.

His ita gestis, canonici Eboracensis ecclesiæ præsentaverunt
 domino Papæ magistrum Simonem de Langetona, postulantes ut
 ejus electionem confirmaret. Quibus Papa; "Noveritis quod
 " ipsum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignita-
 " tem promoveri certis de causis non pateremur. Et cum præ-
 " cipue contra prohibitionem nostram ista sit electio celebrata,
 " nos eam cassamus penitus, et in perpetuum damnamus, decer-
 " nentes utique ut ineligibilis fiat, ne absque dispensatione sedis
 " Apostolicæ ad pontificalem eligi valeat dignitatem." Cassata
 igitur electione prædicta, dominus Papa canonicis præcepit, ut

The canons
 of York
 elect Wal-
 ter de Gray
 bishop of
 Norwich,

provideret idoneum. Tunc canonici, sicut prius provisum fuerat,
 postularunt² Walterum de Grai, episcopum Wigorniensem, prop-
 ter carnis munditiam, ut asserebant; ut qui ab utero matris virgo
 permanserat usque in præsentem diem. Ad hoc [Papa] dicitur
 respondisse; "Per Sanctum Petrum virginitas magna virtus est,

¹ cautione] So O.W.; canonice, B. | reading of the MS. *elegerunt*, which
² postularunt] So Par., over the | O. W. also have.

“ et nos eum damus vobis.” Itaque accepto pallio, episcopus A.D. 1215. memoratus rediit in Angliam, obligatus in curia Romana de ^{who is ac-}decem milibus libris legalium esterlingorum. In¹ fine autem, ^{cepted by}soluta concilio, extorsit Papa de unoquoque praelato ^{the Pope.} infinitam pecuniam; quam cum viaticis cogeantur ab usurariis suis mutuo duris conditionibus accipere.

Quo facto, redierunt in Angliam Thomas de Herdintona et John's G[odefridus] de Craucumbe, milites; venientesque ad regem, ^{messengers}qui jam Rofense castrum subjugaverat, ut prædictum est, læ- ^{return to}tissima ei nuncia retulerunt. Audiens autem rex barones ^{him.} Angliæ esse excommunicatos, archiepiscopum Cantuariensem suspensum, Simonem fratrem ejus cassatum, Waltherum de Grai² promotum, et quod de castro Rofensi pro libitu disposuisset, elevatum est nimis cor ejus; et continuo castra movens, ^{He goes to}apud Sanctum Albanum cum festinatione perrexit. Quo cum ^{S. Alban's,}pervenisset, præsentem conventu capitulum intravit, literas de ^{and has the}suspensione Cantuariensis archiepiscopi fecit manifeste³ re- ^{letters of}citari; constanter exigens a conventu, quatinus sub testimonio ^{the arch-}sigilli sui præfatæ suspensionis confirmatio ad omnes Angliæ ^{bishop's}ecclesias, tam cathedrales quam conventuales, publicanda mit- ^{suspension}teretur, juxta illud poeticum, ^{read out.}

“ Stricto supplicat ense potens.”

Quod cum ei⁴ a conventu concessum fuisset, forte invito, continuo post capitulum in claustro cum paucis consiliariis seorsum residens disposuit, qualiter inimicos suos, magnates scilicet Angliæ, confunderet; et quemadmodum exteris nationibus, quæ sub ipso militabant, stipendia provideret. Tandem rex duos ordinavit exercitus; ut videlicet ex uno baronum irruptiones Londoniis morantium⁵ reprimeret, ex altero ipse Aquilonares Angliæ provincias⁶ igne simul et ferro, quæque sibi obvia conterendo, deleret. Acta autem sunt hæc apud Sanctum Albanum, decimo tertio kalendas Januarii. Præerant ita exercitui, quem ^{Leaders of}reliquit, viri bellatores, W[illelmus] comes Saresbiriensis, frater ^{the royal}ipsius regis, Falcasius sine⁷visceribus misericordiæ, Savaricus ^{forces.}de Mallo-leone belliger et cruentus cum suis Pictavensibus, Willelmus Briwere, martius et expertus, cum toto posse

¹ This addition is in the margin.

² O. W. ins. “ in archiepiscopatū Eboracensem.”

³ *manifeste*] memoriter, O. W.

⁴ O. W. ins. *gratanter*.

⁵ *Londoniis morantium*] qui in urbe Lond. morabantur, O. W.

⁶ O. W. ins. *petiturus*.

⁷ *sine visceribus misericordiæ*] in opere martio expertus, O. W.

A.D. 1215. suo, Walterus Buuc, sicarius et vir sanguinum, cum Flandrensibus et Brebantiis suis spurcissimis et ignobilibus, omni genere facinorum commaculatis.¹ Fuerunt et alii cum illis, quos causa prolixitatis ad tempus exprimere præmitto.

Ut rex Johannes partes Angliæ Aquilonares vastaverit et homines affligerit.

March
of John
northward.
f. 44 b.

Rex igitur Johannes, factus de rege tyrannus, immo de homine in bestialem prorumpens feritatem, a villa Sancti Albani recessit,² ducens secum versus Aquilonem Willelmum comitem Albemariæ, Philippum de Albineto, Johannem Marescallum, et ex regionibus transmarinis Girardum de Sottinni, Godescallum cum Flandrensibus et balistariis et aliis nationibus perversis, qui nec Deum timebant nec homines reverebantur. Qui cum nocte illa apud villam de Dunestaple paululum quievisset, ante lucem surgens, versus Norhantunum iter arripuit, omnesque domos et ædificia baronum divisim agminibus hostiliter vastans succendebat, spolia cum animalibus rapiebat, atque [obviam] sibi quæque destruens, miserabile spectaculum cunctis hæc intuentibus præbebat. Et ad³ cumulum desolationis et maliciæ suæ præcepit rex incendiariis suis sepes in itinere villasque injecto igne comburere, ut ex damnis inimicorum suorum, si inimici sui appellandi sunt qui eum ad mansuetudinem justam et justitiam mansuetam introducere voluerunt, visum suum⁴ reficeret, et de rapina iniquitatis ministros quos habebat nequissimos saginaret.⁵ Capti sunt omnes cujuscunque essent conditionis, ætatis, vel ordinis homines, quicumque extra ecclesiam vel cimiterium reperiiebantur, et variis cruciatibus afflicti ad gravissimam redemptionem cogebantur, secundum illud poeticum,

Atrocities
of his
army.

Hor. Ep. i.
2, 14.

“Quicquid delirant reges plectuntur Achivi.”

Ira principum in pauperum innocentiam redundabat. Castellani, qui in munitionibus baronum erant, cum adventum

¹ *Walterus . . commaculatis*] For this O. W. have only “Walterus cognomento Buc, qui Brebantiis præfuit.”

² *recessit ducens*] recedens duxit, O. W.

³ *ad . . suæ*] si forte dies malitiæ regis non satisfecit ad rerum desolationem, O. W.

⁴ O. W. ins. *saltem*.

⁵ *saginaret*] sustentaret, O. W.

regis cognovissent, castra vacua relinquentes, et sibi salutique A.D. 1215. corporum consulentes, ad latibula confugerunt; victualia hostibus¹ cum spoliis et varia suppellectili deserentes. Rex autem in castris vacuis suos imponens modo prædicto, ad Nottingham cum satellitibus suis nefandissimis properavit.

De rerum depopulatione in Australi parte Angliæ.

Interim Willelmus comes Saresbiriensis et Falcasius cum London bellatoribus suis supradictis, quos rex apud Sanctum [Albanum] watched. dimiserat, assignaverunt castellanos de Windleshores, de Hertford, de Berchamestude, cum manu valida et armata, qui ad observandum intrantes civitatem Londoniarum et egredientes operam darent, et baronibus victualia² præcludere curarent. Quo facto ipsi per provincias de Esexæ, de Hertford, de Middlesexæ, de Cantebruge, et de Huntenduna pervagantes, prædis et rapinis, exemplo Holofernis ducis exercitus Assiriorum, Atrocities vacabant, villas tributarias efficiebant, homines capiebant, ædificia baronum comburebant, parcos et vivaria destruebant, army. pomeria succidebant; atque tandem usque in suburbio Londoniarum, injecto igne, prædam inde inæstimabilem³ abduxerunt. Cumque nuncii ex locis diversis venientes hæc omnia retulerunt baronibus, intuentes se mutuo, dicebant; "Dominus dedit, Speech of " Dominus abstulit; forti animo hæc sunt toleranda." Et the barons. cum inter cætera abominabilia a rege perpetrata et suis spurcissimis complicitibus audierunt etiam uxores et filias suas ludibrio expositas, ingemiscences dicebant; " Hæc facit carissimus in Christo filius Papæ, qui suum " vassallum tam liberum et nobile regnum inaudita " novitate subjugantem tuetur. Proh dolor! Qui me- " deri mundo languenti deberet, venenum manifeste " in congregatione pauperum, quos debemus ecclesiam " appellare, effundit."

" Tanto conspectius in se

Juv. viii.

" Crimen habet, quanto qui peccat major habetur." 140.

His et aliis verbis lamentabilibus ponentes os suum, illicito modo conquerebantur. Eodem tempore Falcasius

¹ O. W. ins. *supervenientibus*.

² *victualia . . curarent*] vitæ subsidium subtrahere laborarent, O. W.

³ *inæstimabilem*] impretiabilem, O. W.

A.D. 1215. cepit municipium Willelmi Maudut de Hamslope et ¹ prostra-
Hanslope, vit, quarto kal. Decembris. Eodem die capta est munitio de
Tunbridge, Tunebruge comitis de Clare a Rofensibus castellanis. Per idem
and Bed- tempus Falcasius ad castellum de Bedeford veniens, a custodi-
ford castles bus illud exegit; qui tandem septem dierum acceptis induciis,
taken. cum a domino W[illelmo] de Bello Campo infra dies memoratos
non haberent succursum, reddiderunt castellum Falcasio præ-

dicto, quarto nonas Decembris. Rex ² igitur nimis acceptans
Bedford tirannidem Falcasii, fasque nefasque confundentis, dedit
castle and eidem castrum Bedeford et nobilem mulierem Margare-
Margaret tam de Ripariis in uxorem, cum omnibus possessionibus
de Rivers eam contingentibus, et terras multorum baronum Angliæ,
given to ut omnium iram in se exaggerando provocaret.
Fawkes de Breauté.

New Eodem anno consecrati sunt in episcopos Willelmus MS. Cot-
bishops. de Cornehulle, die Conversionis Sancti Pauli in Ces- ton. Faus-
tina, A. 8,
trensem; magister Benedictus præcentor Sancti Pauli f. 139.
Londoniensis, viii. kal. Martii in Rofensem; magister
Ricardus decanus Saresberiensis in Cicestrensem.

*Qualiter castrum de Belvero regi Anglorum Johanni traditum
fuerit.*

John at Anno gratiæ mcccvi., qui est annus regni regis Johannis
Notting- xviii., idem rex fuit in die Dominicæ Nativitatis apud castrum
ham and de Nottingham; et in crastino castra movens, ad villam de
Langar. Langar venit, et ibidem pernoctavit. Mane autem facto, misit
He de- nuncios solennes ad castrum de Belvero, et ab inclusis sibi
mands the reddi etiam cum minis exegit. Erant autem custodes castri
surrender prædicti Nicholaus clericus filius Willelmi de Albineto, Willel-
of Belvoir mus de Stodham, et Hugo de Charneles, milites; qui protinus
castle. a commilitonibus suis consilium quæsierunt, quid sibi foret
agendum. Dictum namque erat eis ex parte regis, quod si
unicam de castro reddendo haberet contradictionem, W[illel-
mus] de Albeneto ³ de castro non comederet, sed morte turpis-
sima moreretur. Fuerunt itaque inclusis angustiae undique, et
quid agerent ignorabant. Sed tamen communi omnium deli-
beratione in hoc consenserunt, ut dominum suum castello
reddendo a morte ignominiosa liberarent potius quam reti-

¹ *et prostravit*] Introduced in the
margin.

² These additions are in the mar-
gin.

³ O. W. add *dominus eorum*.

nendo dominum suum etiam cum ipso castro amitterent. Tunc A.D. 1216. Nicholas de Albineto et Hugo de Charneles, assumptis secum Belvoir castelli clavibus, apud Langar venientes ad regem, tali conditione castellum reddiderunt; ut cum domino suo misericorditer ageret, et ipsi salvis sibi equis et armis sub protectione et pace securi permanerent. Rex autem in crastino, in die scilicet Sancti Johannis Evangelistæ, ad castellum veniens, tradidit illud Galfrido de Buteville et Olivero, fratribus et natione Pictavensibus; accepto ab omnibus, qui in illo erant, fidelitatis juramento de fideli obsequio, literasque patentes de indemnitate omnium rerum suarum et possessionum fecit omnibus exhiberi.

De variis pœnarum generibus quibus affligebantur pauperes Christi.

Interea quidam de exercitu regis ad Dunintonam,¹ municipium Johannis de Lascy, venientes, vacuum illud invenerunt; quod continuo jubente rege complanatum est. Quo facto, rex, divisus cuneis nefandis, partes Aquilonares penetrans, ignem in ædificiis baronum supponendo,² prædas animalium agendo, spolia rapiendo, omnia ferro vastando,³ quæque sibi obvia,⁴ Deum et misericordiam de pauperibus postponendo, contrivit. Cooperuerunt enim sicut locustæ [universam superficiem terræ] satellites Sathanæ, ministri⁵ diaboli; qui ad hoc erant etiam a remotis⁶ partibus congregati. Sufficiebat ad causam mortis simplicibus incolis, si aliquid habere credebantur; et qui nihil habebant, fateri habere cogebantur; etiam qui non habebant, habere, ut persolverent, pœnis exquisitis destringebantur. Discurrebant⁷ sicarii cæde humana cruentati, noctivagi, incendiarii, filii Belial, strictis ensibus ut delerent a facie terræ ab homine usque ad pecus omnia humanis usibus necessaria. Eductisque cultellis, villas, domos, cimiteria, ecclesias perlustrabant, omnes spoliabant; ita quidem quod nec muliebri sexui, nec parvulorum vel decrepitorum parcebant ætati. Et quod consumere non valebant, incendio tradebant; vel dispergentes, inutile humanis usibus reddebant. Et quos

¹ *Dunintonam*] Diuntonam, C. *Dunnington*.

² *supponendo*] accumulando, O.W.

³ *vastando*] devorando, O. W.

⁴ O. W. ins. *devastando* after *obvia*.

⁵ *ministri*] membra, O. W.

⁶ *remotis*] remotibus, B.; C. is correct.

⁷ *Discurrebant*] Discurrentes, O. W.

A.D. 1216. nulla nota premebat, inimicos regis vocantes, ubicunque
 Dreadful reperiabantur, raptim¹ trahebantur in carcerem pœnalem,
 condition vinculis mancipati, et tandem ad gravissimam coacti redemp-
 of the tionem. Sacerdotes quoque² ipsis altaribus astantes, signum
 country. sanctæ³ crucis manibus bajulantes, vel ipsum Dominicum
 corpus tractantes, sacris vestimentis venerabiles,⁴ altaribus
 astantes religione deferendi, irreverenter capiebantur,
 cruciabantur, spoliabantur, vulnerabantur; nec fuit⁵ ponti-
 fex, sacerdos, vel levita, qui vulneribus inflictis oleum
 f. 45. infunderet vel vinum. Milites vero et alios cujuscunque con-
 ditionis homines pecuniæ causa pari pœna affligentes, quosdam
 per renes et membra secretiora,⁶ alios per pedes et crura,
 nonnullos per manus et pollices et brachia suspendentes, ex-
 puebant in oculis miserorum sal aceto permixtum, omnino non
 intelligentes quod essent ad imaginem Dei creati, et Christi
 caractere⁷ insigniti.⁸ Alios in tripedibus et craticulis super
 candentes prunas applicantes, ac demum in aqua sub⁹ glacie
 assata corpora mergentes,¹⁰ ut quasi infernalibus pœnis
 transirent de calore nimio ad frigus nivium, animas vel
 exhalare vel vix trahere compulerunt. Et dum in cruciatu
 clamarent miserabiliter constituti, et gement horribiliter
 præ nimia pœnarum angustia,¹¹ non erat qui misericordiam
 adhiberet, nec tortores aliud¹² quam pecuniam, quam non
 habebant patientes, exigebant, nec¹³ credebatur afflictis.
 Alii qui nihil habebant, multa promittebant, ut sic saltem
 per spatium temporis brevissimum experta differrent supplicia.
 Hæc fuit in Anglia persecutio generalis, dum patres a filiis,
 fratres a fratribus, cives a civibus ad supplicia vendebantur.
 Nundinæ cum mercimoniis¹⁴ cessabant, res venales in cimiteriis
 agebantur; nec tamen hoc sine multis perturbationibus.
 Agricultura quievit.¹⁵ Inter hæc omnia quæ baronibus infe-

¹ raptim . . . pœnalem] capti sunt
 et, O. W.

² quoque] nihilominus, O. W.

³ sanctæ] Dominicæ, O. W.

⁴ venerabiles] emicantes, O. W.

⁵ fuit] affuit, O. W.

⁶ secretiora] genitalia, O. W.

⁷ caractere] nomine, O. W.

⁸ These tortures are represented
 pictorially at the foot of p. 44 b.

⁹ sub glacie] congelata, O. W.

¹⁰ mergentes] balneantes, O. W.

¹¹ O. W. ins. *miseri*.

¹² O. W. ins. *ab eis*.

¹³ nec credebatur afflictis] This is
 in place of "Multi, qui terrenam
 "habuerunt substantiam, dederunt
 "eam tortoribus suis, nec credeba-
 "tur eis cum omnia contulissent,"
 in O. W.

¹⁴ mercimoniis] mercatis, O. W.

¹⁵ O. W. ins. "nec quisquam ec-
 "clesiarum limites egredi ausus
 "erat."

rebantur convitia, jacebant ipsi Londoniis¹ more mulierum A.D. 1216. puerperarum² in puerperio jacentium; solícite cogitantes de cibariis et poculis, et si quid eis apponeretur insolitum gulæ irritamentum, quod sublato fastidio illis novum generaret³ appetitum. Sed illis dormientibus, rex non dormiendo⁴ pigritavit, dum terras eorum et possessiones omnes, castra et municipia, a mari Australi usque ad mare Scoticum, in sua recepit potestate.

Quibus rex castra tradiderit quæ nuper subegerat.

Cumque rex, ut dictum est, de rebus baronum pro libitu Governors suo disposuisset, totam terram inter flumen Theise et Scotiam appointed by John to the castles cum rebus et castris tradidit Hugoni de Bailloil et Philippo de Hulecotes, assignatis illis militibus et armatis, qui ad illius patriæ defensionem sufficerent. In pago Eboracensi rerum et castrorum custodes constituit, Robertum de Veteri-ponte, Brienum de Insula, et Gaufridum de Luci, cum armatis sibi assignatis. Willelmo comiti Albemariæ tradidit castrum de Rokingham, de Sauveia, et castellum Willelmi de Colevilla, quod Biham appellatur. Falcasio commisit castra de Oxonia, de Norhantona, de Bedeford, et de Cantebruge. Ranulfo⁵ Theutonico tradidit castellum de Berkamestude; et castrum de Hertford Waltero de Godarville, militi de familia Falcasii. His itaque et aliis omnibus totius regni Angliæ dedit rex in mandatis, ut sicut corpora propria et sua omnia diligebant, res omnes baronum, castra scilicet, ædificia, villas, parcos, vivaria, stagna, molendina, pomeria, quemadmodum ipse jam inceperat, ipsi rem inceptam simili rabie consummarent. At illi regiis non ausi repugnare mandatis, in rebus sibi injunctis ita sæviebant, quod de magnatum ædibus ac bonis aliis, cunctis cernentibus, lamentabile spectaculum præbuerunt, ut qui non pessimus fuit bonus videbatur, et qui non quantum potuit nocere non nocuit, prodesse videretur. Deinde⁶ John goes towards Scotland, takes Berwick and other castles, rex, ira succensus vehementi, apud partes Scotiæ ten-
debat cismarinas; et captis castris de Berewic et aliis, quæ videbantur inexpugnabilia, impropavit regi Alex-

¹ *Londoniis*] in urbe Londoniarum, O. W.

² *puerperarum . . jacentium*] par-turientium, W.

³ *generaret*] tribueret, O. W.

⁴ *dormiendo pigritavit*] dormivit, W.

⁵ *Ranulfo*] Sic all the MSS. erroneously for *Waleranno*. See Wendover, iv. p. 141.

⁶ This addition is at the foot of the page.

A.D. 1216. andro, et quia erat rufus, significavit ei dicens; "Sic
 " sic fugabimus rubeam vulpeculam de latibulis¹ suis."
 Multam igitur ibidem stragem et exterminium exer-
 cuisset, nisi eundem necessitas magna dilationem non
 capiens revocasset. Sicque rex de partibus rediens Aquilonis,
 ita suæ voluntati² omnia disposuit, quod vix duo municipia,
 id est, Muntsorel, et aliud³ quod fuit Roberti de Ros in Ebo-
 raci provincia, in potestate baronum remanserunt. His omni-
 bus regionibus miserabili cæde subactis, per confinia Walliæ
 Australes tendebat ad partes, ubi, in cunctis sibi adversantibus
 crudeliter desæviens, plura inimicorum suorum castra obsedit
 et cepit; quorum quædam subvertit, quædam impositis arma-
 tis⁴ sub sua tenuit⁵ potestate.

and re-
turns.

De excommunicatione in barones lata in specie.

Letter of
Innocent
III. ex-
communi-
cating the
barons by
name.

Circa dies istos summus pontifex barones Angliæ, quos prius
 excommunicaverat in genere, ad instantiam regis Anglorum
 per subscriptas literas excommunicavit nominatim et in specie
 sub hac forma: "Innocentius episcopus, etc. abbati⁶ de Ab- Fædera,
 bendune, archidiacono Pictavensi, et magistro R[oberto]¹ 139.
 " officiali Norewicensis ecclesiæ, salutem. Ad vestram volumus
 " pervenire notitiam, quod nos nuper in generali concilio
 " constituti excommunicavimus et anathematizavimus ex parte
 " omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate
 " quoque beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus ac nostra,
 " barones Angliæ cum adjutoribus et fautoribus suis, qui
 " Johannem illustrem regem Anglorum cruce signatum et vas-
 " sallum Romanæ ecclesiæ persequuntur, molientes ei regnum
 " auferre, quod ad Romanam ecclesiam dinoscitur pertinere.
 " Insuper excommunicamus et anathematizamus omnes illos,
 " qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, aut im-
 " pediendum euntes in ejusdem regis succursum, operam vel
 " opem impenderunt; et terras eorundem baronum ecclesiastico
 " subicimus interdicto. Aggravamus etiam in eosdem fortius
 " manus nostras, si nec sic a suo destiterint iniquo proposito,
 " cum in hac parte pejores sint⁷ Saracenis; decernentes, ut
 " si quis clericus cujuscunque dignitatis aut ordinis præ-
 " dictas excommunicationis aut interdicti sententias violare

¹ *latibulis*] latitubulis, B.

² *voluntati*] utilitati, W.

³ Helmsley.

⁴ *armatis*] viribus armatorum, O.
W.

⁵ *tenuit*] redegit, O. W.

⁶ Hugh.

⁷ *sint*] existant, O. W.

Fœdera,
i. 139.

“ præsumpserit, anathematis se sciat¹ mucrone percussum et, A.D. 1216.
 “ nisi quantocius resipuerit, ab omni officio et beneficio de- Letter of
 “ ponendum. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica Innocent
 “ scripta præcipiendo² mandamus, quatinus per totam Angliam III. excom-
 “ publicare faciatis præscripta, eademque faciatis auctoritate municating
 “ nostra, sublato cujuslibet conditionis et appellationis obsta- the barons
 “ culo, inviolabiliter observari. Volumus etiam nihilominus et by name.
 “ mandamus, ut quosdam barones Angliæ, quos venerabilis
 “ frater noster Wintoniensis episcopus, et dilecti filii abbas³ de
 “ Redingis et magister P[andulphus] subdiaconus et familiaris
 “ noster, delegati a nobis, excommunicatos personaliter nomi-
 “ naverunt, quia ipsos in præscriptis culpabiles invenerunt, vide-
 “ licet, cives illos Londonienses, qui fuerunt principales præ-
 “ nominatæ perversitatis auctores, et Robertum filium Walteri,
 “ S[aherum] comitem Wintoniensem, R[ogerum] filium ejus,
 “ G[alfridum] de Mandevilla, et W[illelmum] fratrem ejus,
 “ [Ricardum] comitem de Clare, et G[ilebertum] filium ejus,
 “ H[enricum] comitem de Hereford, R[icardum] de Percy, E[u-
 “ stacium] de Vesci, J[ohannem] constabularium Cestriæ, W[il-
 “ lelmum] de Munbrai, W[illelmum] de Albineto, W[illelmum]
 “ filium ejus, R[obertum] de Ros, et W[illelmum] filium ejus,
 “ P[etrum] de Brus, R[ogerum] de Cressi, J[ohannem] filium
 “ ejus, Ranulphum filium Roberti, R[ogerum] comitem Bigod,
 “ H[ugonem] filium ejus, Robertum de Ver, Fulconem filium
 “ Warini,⁴ W[illelmum] Malet, W[illelmum] de Monte Acuto,
 “ W[illelmum] filium Marescalli, W[illelmum] de Bello Campo,
 “ S[imonem] de Kime, R[ogerum] de Monte Begonis, Nicho-
 “ laum de Stutevilla; necnon et alios in prædictorum judi-
 “ cum⁵ sententia nominatim expressos, cum complicitibus et
 “ fautoribus eorundem, auctoritate Apostolica excommunicatos
 “ per totam Angliam publice denunciare faciatis et ab omni-
 “ bus arctius evitari; singulis diebus Dominicis et festivis
 “ solenniter innovari hujusmodi sententiam facientes ac de-
 “ nunciantes inviolabiliter observari; civitatemque Londoni-
 “ arum ecclesiastico supponimus⁶ interdicto, contradictores
 “ per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compes-
 “ cendo. Magistrum etiam Gervasium Londoniarum cancel-
 “ larium, qui, sicut a iudicibus præfatis accepimus, dicti regis
 “ et suorum manifestissimus extitit persecutor, excommunica-
 “ tum publice denunciatis ac suspensum, graviore etiam pœna,

¹ *sciat*] noverit, O. W.

² *præcipiendo* *præscripta*] om. O.

³ Simon.

⁴ *Warini*] Marescalli, O.

⁵ *judicum*] præjudicium, B.

⁶ *supponimus*] suppositam, B. O. W.

A.D. 1216. " nisi congrue satisfecerit, puniendum. Quod si non omnes,
 " etc. Datum Laterani xvii. kalendas Januarii, pontificatus
 " nostri anno decimo octavo."

De executione sententiæ prænotatæ.

Execution of the sentence of excommunication. Cumque omnes iudices prædicti literas memoratas accepissent, scripserunt omnibus Angliæ ecclesiis cathedralibus sive conventualibus sub hac forma: "Innocentius episcopus, etc.
 " Hujus igitur auctoritate mandati, vobis districte præcipiendo
 " mandamus, quatinus barones Angliæ cum omnibus adiutoribus et fautoribus suis, qui dominum J[ohannem] regem Angliæ persequuntur, et omnes illos qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, vel impediendum euntes in ejusdem regis succursum operam vel opem impenderunt, excommunicatos denunciatis, et terras eorundem baronum ecclesiastico [interdicto] suppositas publicetis. Denunciatis etiam excommunicatos omnes barones, qui in præmisso domini Papæ rescripto personaliter nominantur, cum aliis omnibus in prædictorum iudicum sententia nominatim expressis; videlicet, W[alterum] de Nortune, Osbertum filium Alani, Oliverum de Vallibus, H[enricum] de Braibroc, R[obertum] de Roppesle, W. de Hobruge, W[illelmum] Maudit, Mauricium de Gaunt, R[obertum] de Berkele, Adamum de Lincolnia, R[obertum] de Mandeville, W[illelmum] de Lanvaleie, Philippum filium Johannis, W[illelmum] de Tunton, W[illelmum] de Huntingfelde, Alexandrum de Pountune, R[icardum] de Munfichet, R[ogery] de Gressei, Galfridum constabularium de Meutuna, W[alterum] archidiaconum de Hereford, J. de Fereby, R. capellanum Roberti filii W[alteri], Alexandrum de Suttune, W[illelmum] de Coleville, R[obertum] filium ejus, Osbertum de Bobi, Osbertum Giffard, Nicholaum de Stuteville, Thomam de Muletune, cives illos Londonienses, magistrum G[ervasium] cancellarium, et civitatem Londoniarum ecclesiastico suppositam interdicto publice denunciatis. Has vero excommunicationis et interdicti sententias in ecclesiis vestris tam conventualibus quam parochialibus ad vos pertinentibus publicari ac singulis diebus Dominicis [et] festivis faciatis solenniter innovari, ita diligenter singula capitula mandati Apostolici exequentes et quantum ad vos pertinet firmiter observantes, ne in poenam canonicam et contumacibus debitam incidatis. Valet." His igitur excommunicationis et interdicti sententiis per totam Angliam in brevi publicatis, cum ad omnium notitiam pervenisset, sola civitas Londoniarum

per contumaciam multiplicem illas adeo contemnendo de- A.D. 1216.
spexit, quod nec eas barones observare, nec prælati publicare The sen-
decreverunt. Dicebant enim generaliter, omnes literas falsa tence dis-
suggestione fuisse impetratas, et ideo nullius eas esse momenti, regarded
et ex hoc maxime, quod non pertinet ad Papam ordinatio re- in London.
rum laicarum, cum Petro Apostolo et ejus successoribus non
nisi ecclesiasticarum dispositio rerum a Domino sit collata
potestas. "Ut quid ad nos se extendit Romanorum insa-
" tiata cupiditas? Quid episcopis Apostolicis, et militiæ
" nostræ? Ecce successores Constantini, et non Petri;
" non imitantur Petrum in meritis vel operibus, nec
" assimilandi sunt in potestate; justus enim est Deus
" in meritorum recompensatione. Proh pudor! marcidi
" ribaldi, qui de armis vel liberalitate minime norunt,
" jam toti mundo propter excommunicationes suas vo-
" lunt dominari, ignobiles usurarii, et Simoniales. O
" quantum dissimiles Petro, qui sibi Petri usurpant potes-
" tatem!" Sic igitur blasphemantes et recalcitrantes,
ponentes os in cælum, ad interdicti sive excommunicationis
sententiam nullum penitus habentes respectum, per totam
civitatem celebrarunt divina, signa pulsantes et vocibus altis-
sonis modulantes.

De depopulatione Helyensis insulæ.

Eodem tempore Walterus Buuc cum Brebanciis suis versus The isle of
Hereheie Helyensem intrans insulam, ab omnibus ecclesiis in Ely laid
illa constitutis homines rapiens, crudelissimo¹ cruciatu ad waste.
gravissimam coegit redemptionem. Nec patebat² refugium,
ubi vel substantiam vel corpus proprium a periculo liberaret.
Comes namque Sarebiriensis et Falcasius cum Savarico de
Mallo-Leone e regione venientes, [per] pontem de Stunteneia
insulam ingressi, et pontes glacie faciente, omnia depopu-
lando, ecclesias omnes spoliando, prædictorum prædonum re-
liquias penitus rapuerunt. Cathedralē demum strictis ensibus
ingressi ecclesiam, post gravissimam spoliationem et irreve-
rentem, ne igne concremarentur, prior loci eam ducentis et
novem marcis argenti vix redemit. Dominus etiam³ Stephanus

¹ O. W. ins. *membrorum*.

² *patebat refugium*] erat cuiquam
diffugium, O. W.

³ *etiam*] præterea, O. W.

A.D. 1216. Ridel,¹ vir facetus et dapsilis et per omnia laudabilis, ab
 Shameful treatment of Ely cathedral and Stephen Ridel. ecclesia violenter extractus, nobilis ab ignobilibus, pius ab impiis, omnia perdidit quæ habebat, equos, libros, utensilia, et vasa omnia. Corpus quoque proprium, quod est miserabile relatu, datis centum marcis,² ab exquisito pœnarum cruciatu vix liberavit. Milites quoque numero quindecim in insula capti sunt, cum aliis hominibus multis diversæ conditionis. Ditiores milites³ et nobiliores, licet cum labore, super glaciem evadentes, vel latuerunt, vel Londonias aufugerunt. Quidam autem eorum, deficientibus equis in via præ lassitudine, capti sunt, iter peragere non valentes. Et sic omnia quæ in insula erant prædonum rapinis⁴ cesserunt, et nobiles et generosæ mulieres ludibrio exponebantur.

Qualiter barones Angliæ Lodovicum in regem elegerunt.

Distress of the barons. Circa hos dies, cum denique barones, qui jam omnia amiserant quæ propensius in hoc mundo⁵ diligebant,⁶ et spem boni melioris penitus non habebant, ut per se recuperarent amissa, tacti sunt dolore cordis intrinsecus, et quid agerent ignorabant; maledicentes regis versutiam, tergiversationes, et infidelitatem, et dicentes suspiria geminando; "Væ tibi, Johannes, regum ultime, Anglorum principum abominatio, nobilitatis Anglicanæ confusio! Heu Anglia jam vastata, et amplius vastanda! heu Anglia, Anglia! omnibus bonis hactenus princeps provinciarum, facta es sub tributo; non tantum flammæ, fami, et ferro, etiam servorum ignobilium et advenarum imperio subjecta et subpeditata, cum nihil infelicius quam servorum subici servituti. Legimus quod multi alii reges, immo etiam reguli, usque ad mortem pro liberatione terræ suæ subjectæ dimicant; sed tu Johannes, lugubris memoriæ præ futuris sæculis, ut terra tua ab antiquo libera ancillaret, excogitasti et operam impendisti, et ut alios tecum traheres in servitutem, quasi cauda serpentina medie-

¹ Ridel is in the margin.

² O. W. add *argenti*.

³ O. W. ins. *tamen*.

⁴ *rapinis*] usibus sine contradictione, O. W.

⁵ *mundo*] seculo, O. W.

⁶ O. W. ins. "sicut ex præmissis evidenter apparet."

“ tatem stellarum a firmamento, teipsum primo depres- A.D. 1216.
 “ sisti. Factus de rege liberissimo tributarius, firmarius,
 “ et vassallus servitutis, terrarum nobilissimam chiro-
 “ grapho servitutis æternæ obligasti; nunquam a com-
 “ pede servili liberandam, nisi miseratus Ille, qui nos et
 “ totum mundum, quos sub peccati jugo vetusta ser-
 “ vitus tenuit, dignetur quandoque liberare.¹ Et quid
 “ de te, Papa? qui pater sanctitatis, speculum pietatis,
 “ tutor justitiæ, et custos veritatis toti mundo deberes
 “ lucere in exemplo; tali consentis, talem laudas et
 “ tueris? Sed hac causa exhaustorem pecuniæ Angli-
 “ canæ et exactorem nobilitatis Britannicæ tibi incli-
 “ nantem defendis, ut in barathrum Romanæ avaritiæ
 “ omnia demergantur; sed hæc causa et excusatio est
 “ ante Deum culpa et accusatio.” Et sic barones lacri-
 “ mantes et lamentantes regem et Papam maledixerunt,
 “ peccantes inexpiabiliter, cum scriptum sit, “ Principi Exod. xxii.
 “ non maledices;” et veritatem et reverentiam trans-^{28.}
 “ gredientes, cum illustrem J[ohannem] regem Angliæ
 “ servum asseruerunt, cum Deo servire sit regnare.²
 Tandem³ decretum est, ut aliquem potentem in regem elige-
 rent, per quem possent ad possessiones⁴ pristinas revocari;
 credentes quod nullus Johanne pejor vel durior posset
 dominari, et tale miserabile statuentes argumentum,

—Fortuna miserrima tuta,
 Nam timor eventus deterioris abest.

Cumque aliquandiu quem eligerent hæsitassent, demum in hoc
 pariter consenserunt, ut Lodovicum filium Philippi regis Fran-
 corum sibi præficerent, et ipsum in regem Angliæ sullimarent.
 Ratio autem eorum erat, quod transmarina multitudo, quibus
 rex Anglorum vallatus incessit, si per Lodovicum et patrem
 suum, de quorum potestate maxima pars eorum fuit, privatus
 esset, dum a cismarino dictus rex privaretur et⁵ destitueretur

Ovid.
 Epist. ex
 Ponto, ii.
 2, 31.
 The barons
 decide on
 electing
 Louis, son
 of Philip
 II., king.

¹ At the foot of this page are
 drawings of “Scutum fidei” and
 “Scutum animæ.”

² B. repeats *sit*.

³ O. W. add “communi omnium
 “deliberatione.”

⁴ O. W. add *et libertates*.

⁵ O. W. add *transmarino*.

A.D. 1216. subsidio, ipse quasi solus remaneret imbellis, et faciens de
f. 46. necessitate virtutem, salubrioribus se optemperaret consiliis. Cumque omnibus communiter hæc sententia placuis-

They send
two of
their num-
ber with
letters. set, miserunt solennes nuncios, scilicet dominum S[aherum]
comitem Wintoniensem, et Robertum filium Walteri, ad regem
Philippum et Lodowicum filium ejus, literas omnium baronum
sigillis munitas, obnoxius implorantes patrem, ut filium mit-
teret in Anglia regnaturum, et filium ut veniret ilico coronan-
dus. Nec mora; nuncii, cum festinatione ad regem Francorum
et filium ejus Lodowicum venientes, literas ei prædictas por-
rexerunt. Quibus diligenter inspectis et sagaciter intellectis,
rex nunciis respondit sese filium suum non missurum, antequam
a baronibus ad majorem securitatem optimos haberet obsides,
viginti quatuor ad minus, de nobilioribus totius regni. Nuncii
vero hæc audientes citissimo volatu baronibus responsum, quod
acceperant, remiserunt. At illi, aliud refugium non habentes,
regi Francorum pro libitu suo obsides direxerunt numero su-
pradicto. Quibus receptis et apud Compendium salva custodia
deputatis, animatus est aliquantulum Lodowicus, iterque suum
disponere cum festinatione vacavit, quod super omnia affectabat.
Sed quoniam motio ipsius Lodowici ad tam arduum expediendum
negotium fieri præcipitanter non potuit, misit quosdam præ-
cursores suos in Angliam ante faciem suam, per quos baronibus
spem conferret, et fidelitatem eorum experiretur. Nomina autem
eorum hæc sunt; castellanus¹ de Sancto Audomaro, castellanus
de Atrebato, Hugo Thacun, Eustachius de Neville, Baldewinus
Bretel, W. de Wimes, Egidius de Melun, W. de Bello Monte,
Egidius de Hersi, Bisec de Fersi. Hi omnes cum sequela
magna militum et clientum, per Thamise fluvium descendentes,
cum ingenti baronum lætitia Londonias² venientes, recepti
sunt tertio kal. Martii. Eodem tempore, S[tephanus] Cantu-
ariensis archiepiscopus Romæ, data cautione quod staret iudicio
domini Papæ de rebus superius expressis, a sententia suspen-
sionis absolutus est; ita tamen, quod ante pacem inter regem
et barones Angliæ plene reformatam Angliam non intraret.

Philip re-
quires 24
hostages.

Arrival of
Louis's
precursors
in London.

The arch-
bishop's
suspension
removed.

De innovatione sententiæ factæ in barones propter contumaciam.

Edict of
the abbat
of Abing-
don and Per idem tempus, instante festo Paschali, cum abbas Abben-
dunensis et conjudices ejus contumaciam baronum et Lon-
doniensis civitatis cognovissent, manus suas³ in eosdem exten-

¹ William.

² Londonias . . . sunt] ad urbem
Londoniarum pervenerunt, O. W.

³ O. W. add *gravius*.

dentes, iterato edicto omnibus Angliæ ecclesiis conventualibus A.D. 1216. dederunt in mandatis, ut latam sententiam sub hac forma ^{those} publicarent: "H[ugo] Dei gratia abbas Abbendunensis, et cæ- ^{joined} "tera. Exequentes mandatum Apostolicum nobis sic impo- ^{with him} "situm, sicut tenor literarum nostrarum, quas nuper vobis ^{against the} "transmisimus, vobis plenius intimavit, Sancti Pauli Sanctique ^{barons.} "Martini capitulis, G[alfrido] de Boclande ejus¹ ecclesiæ decano, "et conventui Sanctæ Trinitatis Londoniensis literas nostras,² "domini Papæ³ rescripti verba continentes, non solum semel "sed sæpe misimus; eis auctoritate Apostolica districtè præ- "cipientes, ut excommunicationis et interdicti sententias latas "in persequentes dominum regem et civitatem Londoniarum "diligenter publicantes, inviolabiliter observarent; qui adeo "irreverenter Apostolicum vilipendere mandatum præsumunt, "quod easdem sententias publicare vel etiam observare per "contumaciam contempserunt, in divinis obsequiis excommu- "nicatis scienter communicantes, sententiarum domini Papæ "violatores, et mandati ejus contemptores manifestos omnino "se in omnibus exhibendo; de quibus per patentes literas "capituli Sancti Pauli Sanctique Martini [per] clericos et nun- "cios ejusdem decani nobis specialiter destinatas, et per alias "sufficientes probationes, plenam habemus certitudinem et "constantem. Præterea de regno Francorum quidam nobiles "advenerunt cum armata manu militum et clientum, quos "omnes proculdubio eadem excommunicationis sententia volu- "mus⁴ esse ligatos. Nam contra dominum regem et sanctam "Romanam ecclesiam invadunt regnum Angliæ, cotidie de- "prædantes illud, et pro parte detinent occupatum; quod est "cunctis in Anglia et multis alibi manifestum. Quocirca jam "dictos nobiles, castellanum scilicet de Sancto Audemaro cum⁵ "suis sociis, qui contra regem ad occupandum vel invaden- "dum regnum Angliæ opem vel operam impenderunt, insuper "prædictum⁶ decanum, necnon et omnes canonicos et clericos "cujuscunque dignitatis aut ordinis de ecclesiis præfatis et "civitate, ad quorum notitiam mandatum pervenit, vel qui "se absentaverunt, vel quocunque modo procuraverunt quo "minus perveniret ad illos, auctoritate Apostolica, qua fungi- "mur in hac parte, denunciamus excommunicatos; vobis "eadem auctoritate injungentes, quatinus omnes prædictos⁷

¹ i.e. of St. Martin's.

² nostras] om. C.

³ domini Papæ] dicti, W. Papæ
is inserted by Par. in the margin.

⁴ volumus] novimus, O. W.

⁵ eum suis sociis] This is in place
of the list of names given above (p.
648), which is repeated in O. W.

⁶ prædictum] sæpedictum, O. W.

⁷ prædictos] supradictos, O. W.

A.D. 1216. " excommunicatos publice denunciatis, et faciatis per totam
 " parrochiam vestram publicari, tam decanum quam nobiles
 " supradictos¹ personaliter nominando; ita circa hoc et illud
 " quod in primis literis vobis directum continetur mandatum,
 " solliciti existentes, ne penes summum pontificem, quod
 " absit, possitis redargui negligentiae, sed potius de diligentia
 " commendari. Valet.

Ut Lodowicus literas consolatorias Londonias miserit.

Letter of Hac quoque tempestate, Lodowicus baronibus et civibus
 Louis to Londoniis commorantibus [scripsit] in hæc verba: " Lodowicus,
 the barons, " filius Philippi regis primogenitus, universis fidelibus et
 " amicis suis qui sunt Londoniis salutem et sinceram dilec-
 " tionem. Sciat is certissime, quod ipsa [die] Dominica mensis
 " Paschæ erimus apud Calesiam, parati per Dei gratiam trans-
 " fretare. Super eo quod vos in omnibus negotiis meis strenue
 " et viriliter habuistis, vobis refero gratias copiosas; vos
 " attente rogantes et attentissime requirentes, quatinus, sicut
 " semper fecistis, adhuc vos fortiter et strenue teneatis.
 " Volumus enim quod certi sitis, quod in brevi habebitis nos
 " in succursum vestrum. Et vos attente rogamus, ut super
 " his nullis aliis suggestionibus² vel literis aut nunciis
 " credatis; credimus enim, quod super his falsas literas
 " habebitis aut nuncios seductores. Valet.

Tourna- Eodem tempore exierunt ab urbē Londoniarum barones cum
 ment. militibus qui nuper de regno Francorum advenerant ad eque-
 strem ludum, quod hastiludium vel torneamentum dicitur,
 Obiit Gal- cum hastis tantum et lineis armaturis. Cumque equos cursim
 fridus de agitantes et se mutuo cum hastis ludendo percutientes diem
 Mande- aliquantulum protraxerunt, quidam ex Francigenis hastam
 villa. quam tenebat ludendo dirigens in Gaufridum de Mandeville³
 comitem,⁴ ipsum letaliter vulneravit. At idem comes mortem
 suam suo percussori post dies paucos in dolorem et querimo-
 niam multorum moriens condonavit.

Quomodo Walo legatus ad P[hilippum] regem Francorum venerit.

The legate Sub his quoque diebus magister Walo a domino Papa missus
 Walo goes venit in Franciam, ut Lodowici progressum in Angliam auc-

¹ *supradictos*] antedictos, O. W.

² W. adds *falsis*.

³ His shield and sword (inverted)
are represented in the margin.

⁴ O. W. add *Essexia*.

toritate Apostolica impediret. Qui cum ad regem Philippum A.D. 1216. pervenisset, porrexit ei literas ex parte domini Papæ deprecatorias, in quibus continebatur, ne permetteret filium suum Lodovicum Angliam hostiliter adire, vel regem Anglorum inquietare in aliquo; sed ipsum ut Romanæ ecclesiæ vassallum protegeret, defenderet, et diligeret, cujus regnum ad Romanam ecclesiam ratione dominii pertinebat. Rex autem Francorum, cum hæc verba intellexisset, incontinenti respondit; “Regnum Angliæ patrimonium Petri nunquam fuit, nec est, nec erit. Rex enim Johannes, multis retroactis diebus, volens fratrem suum regem Ricardum a regno Angliæ injuste privare, et inde de proditiōe accusatus, et coram eo convictus, damnatus fuit per judicium in curia ipsius regis; quam sententiam pronunciavit Hugo de Pusatz, episcopus Dunelmensis. Et ita nunquam¹ fuit verus rex, nec potuit regnum dare. Item si aliquando fuit verus rex, postea regnum forisfecit per mortem Arthuri, de quo facto damnatus fuit in curia nostra. Item² nullus rex vel princeps potest dare regnum f. 46 b. suum sine assensu baronum suorum qui regnum illud tenentur defendere; et si Papa hunc errorem tueri decreverit, perniciosissimum regnis omnibus dat exemplum.” Tunc quoque magnates omnes uno ore clamare cœperunt, quod pro isto articulo starent usque ad mortem; ne videlicet rex vel princeps per solam voluntatem suam posset regnum dare, vel tributarium facere, unde nobiles regni efficerentur servi. Acta autem sunt hæc apud Lugdunum³ die decima quinta post Pascha.

Qualiter idem legatus Lodowico interdixit ne iret in Angliam.

In crastino itaque, procurante rege Francorum, supervenit Lodowicus ad colloquium, et torvo vultu respiciens legatum, juxta patrem suum resedit. Quo facto, legatus multis precibus cœpit rogare Lodovicum, ne iret in Angliam ad invadendum vel occupandum patrimonium Romanæ ecclesiæ; et patrem ejus, ut prius fecerat, ne ipsum ire permetteret. Rex autem Francorum legato protinus respondit, dicens: “Ego domino Papæ et ecclesiæ Romanæ devotus semper fui et fidelis, et in omnibus agendis suis negotia sua omnia efficaciter huc usque promovi; sed nec modo per consilium meum vel auxilium filius meus Lodowicus contra Romanam ecclesiam aliquid attemptabit. Veruntamen si jus aliquod sibi Lodowicus de

to France
to stop
Louis's
proceed-
ings.

Opinion of
Philip II.
as to
John's
power of
making his
kingdom
tributary.

f. 46 b.

The legate
forbids
Louis to
enter Eng-
land.

Speech of
Philip to
the legate.

¹ *nunquam*] non, O.W.

² O. W. ins. *dixit quod*.

³ Dom. Brial (Recueil des Hist.

des Gaules, xvii. p. 721) suggests
Laudunum (Laon) for *Lugdunum*.

A.D. 1216. "regno Angliæ vendicat, audiatur; et quod justum fuerit
 Discussion "concedatur eidem." Ad hæc miles quidam, quem Lodowicus
 on Louis's procuratorem suum constituerat, surgens, audientibus cunctis
 right to respondit; "Domine rex, res notissima est omnibus, quod
 prosecute Johannes, dictus rex Angliæ, pro Arthuri nepotis [sui] prodi-
 his claims. tione, quem propriis manibus interemit, in curia vestra per
 "judicium parium suorum ad mortem sit condemnatus, ac
 "postmodum a baronibus Angliæ pro multis homicidiis et
 "enormitatibus aliis, quas ibidem fecerat, ne regnaret super
 "eos, reprobatus; unde idem barones werram contra eum jam
 "moverunt, ut ipsum a solio regni immutabiliter depellant.
 "Præterea rex sæpeditus, præter assensum magnatum suorum,
 "regnum Angliæ domino Papæ contulit et ecclesiæ Romanæ,
 "ut iterum illud reciperet ab eis tenendum sub annuo tributo
 "mille marcarum. Et si coronam Angliæ sine baronibus
 "alicui dare non potuit, potuit tamen dimittere eam; quam
 "statim cum resignavit, rex esse desiit, et regnum sine rege
 "vacavit. Vacans itaque regnum sine baronibus ordinari non
 "debuit; unde barones elegerunt dominum Lodowicum ratione
 "uxoris suæ; cujus mater, regina scilicet Castellæ, sola ex
 "omnibus fratribus et sororibus regis Angliæ vivens fuit."
 Tunc legatus proposuit, quod rex Johannes erat cruce signatus,
 unde ex constitutione generalis concilii pacem habere debuit
 usque in quatuor annos, et omnia sua sub protectione sedis
 Apostolicæ secunda permanere; unde medio tempore Lodowicus
 non debuit werram dicto regi movere, nec eum a regno privare.
 Ad hæc procurator Lodowici respondit; "Rex Johannes ante
 "crucem sumptam werram moverat domino Lodowico, et cas-
 "trum de Buncham¹ obsederat et illud destruxerat; Ariam²
 "similiter ceperat et ex maxima parte illam combusserat, et
 "inde milites multos et servientes captivos abducens, adhuc
 "detinet incarcerationis; castrum quoque de Liens³ obsedit et
 "ibi multos interfecit; comitatum de Gismes, qui de ligio
 "domini Lodowici feodo est, ferro et flamma devastavit; et
 "adhuc etiam post crucem sumptam in werra est contra domi-
 "num Lodowicum, unde justum bellum potest movere contra
 "ipsum." Legatus itaque his rationibus non contentus pro-
 hibuit, sicut prius, sub pœna excommunicationis, ne Lodowicus
 Angliam intrare præsumeret, et patrem ejus, ne ipsum ire
 permitteret. His auditis, Lodowicus patri suo dixit; "Domine,
 "etsi ego homo vester ligius sum de feodo quod mihi de-
 "distis in partibus cismarinis, de regno Angliæ ad vos non

¹ Bouchain.² Aire, v. p. 572.³ Lens.

“pertinet statuere quicquam; unde me subicio iudicio parium A.D. 1216.
 “meorum, si debetis cogere me ne prosequar jus meum, et
 “præcipue tale jus, de quo mihi non potestis justitiam exhibere. Rogo itaque vos ne propositum meum præpediatis,
 “quin prosequar jus meum; quia pro hæreditate uxoris meæ
 “usque ad mortem, si necessitas coegerit, decertabo.” Et his dictis Lodowicus cum suis a colloquio recessit. Quod videns legatus, rogavit regem Francorum, ut saluum sibi conductum of the præberet usque ad mare. Cui rex respondit; “Per terram legate.
 “nostram propriam conductum libenter præstabo; sed si forte
 “incideris in manus Eustachii monachi, vel aliorum hominum
 “Lodowici, qui custodiunt semitas maris, non mihi imputes
 “si quid tibi sinistrum contingat.” Hæc audiens legatus iratus a curia recessit.

Lodowicus in Angliam intit.

Lodowicus postea in crastino Sancti Marci Evangelistæ apud Philip Melun veniens ad patrem suum, rogavit eum cum lacrimis, gives Louis ne sui itineris propositum impediret. Addidit etiam quod permission baronibus Angliæ juramentum præstiterat, quod ipsis veniret the at- in succursum; unde præelegit ad tempus excommunicari a tempt. Papa, quam crimen incurrere falsitatis. Videns autem rex constantiam filii sui et animi angustiam, mente, voluntate, et adjutorio consensit; sed prævidens futurorum eventuum pericula, palam assensum non adhibuit; et sic non quasi volendo vel persuadendo, sed quasi permit- tendo, licentiam concessit, et cum benedictione dimisit. Tunc Lodowicus, missis ad curiam Romanam nunciis, qui ibi jus, quod sibi de regno Angliæ vendicabat, coram domino Papa protestarentur, sub omni celeritate cum comitibus, baronibus, militibus, et servientibus multis, qui secum iter Anglicanum juraverant, festinavit ad mare, ut legatum in Angliam præ- veniret. Venientes igitur universi ad Caleis portum, invene- Louis runt ibi secentas naves et quater viginti coggas bene paratas, crosses quas Eustachius monachus contra adventum Lodowici ibidem from congregaverat; illasque cum festinatione omnes ingressi, Nep- and lands tuno sese commiserunt, atque velis patentibus æquora sul- at Stonar cantes, in Tanet insulam, in loco qui Stanhore dicitur, xii. in Thanet, kalendas Junii appulerunt.¹ Erat tunc rex Johannes apud May 20. Doveram cum exercitu suo; sed quoniam alienigenis fuit

¹ There is a picture of the land- | “Applicat Lodowicus” above it.
 ing at the foot of the page, with | The drawing is also in C.

A.D. 1216. stipendiariis vallatus et militibus transmarinis, Lodowico applicanti non est ausus occurrere, ne forte in necessitate belli ipsum relinquentes ad Lodowicum sese transferrent. Unde praelegit ad tempus recedere, quam dubium certamen inire.

*Fugit rex
Johannes
sapienter.*

*Louis takes
Rochester
castle, and
is received
with joy in
London.*

*f. 47.
He de-
mands the
homage of
the king
of Scots
and the
English
nobles.*

*Nota præ-
sumptionem
Simonis de
Lange-
tuna.*

Fugit ergo rex a facie Lodowici, relinquens Doverense castrum sub custodia Huberti de Burgo; nec cessavit, donec prius ad Guldeford, ac deinde ad Wintoniam usque, fugiendo pervenit. At Lodowicus, cum neminem sibi resistere cognovisset, apud Sandwicum de navibus exiens, provinciam totam, præter Doverense castrum, sibi continuo subjugavit; et iter versus Londonias dirigens, castrum Rofense in suam recepit potestatem. Deinde Londonias veniens, cum ingenti omnium baronum lætitia susceptus est. Cepit itaque homagia et fidelitatem ab omnibus baronibus ac civibus, qui ibidem expectaverant ipsius adventum. Ille vero tactis sacrosanctis Evangeliiis juravit, quod singulis eorum bonas leges redderet, simul et amissas hæreditates; et postea in brevi, scilicet, xviii. kal. Julii, se ad ulteriora terræ transferens, totam circumjacentem provinciam sine difficultate sibi continuo subjugavit. Scripsit etiam regi Scottorum, et cunctis magnatibus Angliæ qui nondum sibi homagium fecerant, ut ad ejus fidelitatem venirent vel a regno Angliæ cum festinatione recederent. Quid plura? concurrebant ad ejus edictum Willelmus comes Warrenne, Willelmus comes Arundel, Willelmus comes Saresberiensis, Willelmus Marescallus juvenis, et alii multi cum illis, regem Johannem deserentes, quasi plena jam securitate concepta quod Lodowicus regnum Angliæ optineret. Constituit autem dictus Lodowicus magistrum Symonem de Langetuna cancellarium suum; cujus prædicatione tam cives Londonienses quam barones omnes excommunicati divina celebrari fecerunt, qui etiam ipsum Lodowicum ad consensum traxerunt.

Quomodo Walo legatus Lodowicum sequens in Angliam venit.

*The legate
Walo
comes to
England.*

*He excom-
municates
Louis and
all his
followers.*

Eodem tempore, cum Walo legatus de progressu Lodowici in Angliam certificatus fuisset, ipse ut diligens mandati executor¹ Apostolici, ipsum secuturus transfretavit, atque illæsus inter hostes transiens, apud Gloverniam ad regem Johannem pervenit. Quem rex cum magna alacritate suscipiens, spem suam totam in eo posuit hostibus resistendi. At legatus, episcopis, abbatibus, cum clericis quos habere poterat, convocatis, Lodowicum nominatim cum complicitibus et fautoribus suis et

¹ *executor*] So altered by Paris from *exemptor*, which B. had.

præcipue magistrum Symonem de Langetuna, pulsatis campanis A.D. 1216. et candelis accensis, excommunicavit, præcipiens ipsis episcopis et aliis universis, ut singulis Dominicis diebus ac festivis per totam Angliam sententiam publicarent. Sed ad hæc magister Appeal Symon de Langetuna et magister Gervasius de Hobrugge, against this. ecclesiæ sancti Pauli Londoniensis præcentor, cum quibusdam aliis, dixerunt se pro jure et statu Lodowici appellasse, unde sententiam illam irritam habuerunt et inanem. Eodem tempore John is recesserunt a rege Johanne milites omnes et servientes de deserted by the regione Flandrensi et finibus transmarinis, præter solum Pic- Flemings. tavenses; quorum quidam Lodowico adhæserunt, nonnulli vero ad propria remearunt.

Lodowicus Australes Angliæ provincias sibi subjugavit potenter.

Sub diebus illis Lodowicus, ab urbe Londoniarum in maximo Louis militum tumultu exiens, Cantia provinciam hostiliter invasit, reduces eamque sibi totam præter Doverense castrum nemine resis- Kent and tente subegit. Deinde progrediens, Suthsexam cum villis et Sussex. munitionibus potenter optinuit. Ubi juvenis quidam, Willelmus *Nota de de Colingeham nomine, Lodowico fidelitatem facere con- Willelmo temmens, congregatis ad mille sagittariis, loca deserta et ne- de Vautz.* morosa, quibus illa abundat regio, petivit; atque toto hostilitatis tempore Francigenis nimis infestus, multa ex eis milia interfecit. Lodowicus tandem Wintoniam veniens, civitatem sibi cum castello civitatis et castro episcopi et tota provincia subjugavit. Hugo de Nevilela ad Lodowicum veniens reddidit ei castellum de Merleberge, et homagium fecit. Deinde ad Hodiam,¹ municipium episcopi Wintoniensis, Lodowicus se conferens turrin obsedit. Erant autem in ea tres tantum milites et decem servientes, qui constanter defensionem vacabant. Nam die tertia postquam Francigenæ machinas suas in orbem turris collocassent, et insultus acerrimos et crebros fecissent, exierunt de turri dicti tres milites et tot servientes; atque ex adversa parte totidem occupantes milites et clientes sine sui læsione in turrem sese receperunt. Denique completis in obsidione quindecim² diebus, reddiderunt turrin Lodowico, et egressi sunt numero tredecim tantum, salvis sibi equis et armis, in magna admiratione Francorum. Cesserunt igitur in All the potestatem Lodowici omnes provinciæ Australes, præter sola south of castella de Dovera et Windeleshoures, quæ optime militibus England, munita ad Lodowici sese præparabant adventum. Interea Wil- except lelmus de Mandevilla, Robertus filius Walteri, et Willelmus Dover and Windsor castles, submits.

¹ Odiham in Hampshire.

² *quindecim*] octo, B. O. W. It is altered by Paris.

A.D. 1216. de Huntingefeld, in multitudine gravi militum et clientum, provincias de Hesexe et de Sufolch Lodowico subjugarunt. Inter hæc omnia rex Johannes castella de Walingeford, de Corf, de Warham, de Bristollo, de Divisis, et alia, quæ longum est dinumerare, militibus, victualibus, et armis optime communivit.

Castles
fortified
by John.

Quod nuncii Lodowici Romæ egerint.

Letter
from
Louis's
ambassa-
dors at
Rome
giving an
account of
their pro-
ceedings.

Circa dies istos nuncii Lodowici, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma: "Excellentissimo Domino suo Lodowico, domini regis Francorum primogenito, D. de Corbolio, J. de Monte-insito, et G. Limeth, nuncii, salutem et fidele servitium. Noverit excellentia vestra, quod nos die Dominica ad mensem Paschæ venimus ad dominum Papam, salvis personis et rebus nostris; et eodem die intravimus statim ad ipsum. Quem hilarem invenimus, sed vultu tristem se nobis exhibuit. Et præsentatis literis nostris, et proposita salutatione ex parte vestra, ipse nobis respondit quod 'Dominus vester non sit dignus salutatione nostra.' Ego vero statim respondi; 'Pater, credo quod auditis rationibus et excusationibus domini nostri, invenietis eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum Catholicum, vobis et Romanæ Ecclesiæ semper devotum.' Et sic illa die a præsentia domini Papæ recessimus. Sed in recessu nostro benignissime dixit nobis dominus Papa quod nos libenter audiret, quando et quotiens vellemus. Sequenti die Martis, dominus Papa misit servientem quendam ad hospitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim venimus ante eum, et ipse multa dixit contra nos, cum proposuissemus causam vestram, quæ videbantur impugnare factum vestrum et rationes vestras. Et statim finito sermone suo, percusso pectore cum magno gemitu, infremuit spiritu, et dixit; 'Heu mihi, quia in hoc facto ecclesiæ Dei non potest evadere confusionem. Si enim rex Angliæ vincitur, in ipsius confusione confundimur; quia vassallus noster est, et tenemur eum defendere. Si dominus Lodowicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius læsione læditur Romana ecclesia, et ipsius læsionem propriam reputamus. Secure¹ enim semper habuimus, et adhuc habemus, quod ipse in omnibus necessitatibus debeat esse brachium, solatium in oppressionibus, et refugium in persecutionibus ecclesiæ Romanæ.' Et in fine dixit, quod melius vellet mori, quam aliquod malum vobis accideret in hoc facto.

¹ *Secure* is written over an erasure. O. W. have *Spem* for *Secure*.

“ Et sic illa die recessimus. Præterea de consilio quorundam Cardinalium expectamus diem Ascensionis, ne quid statuatur contra vos; quoniam die illa solet Papa innovare sententias suas. Dixerat enim nobis Papa, quod ipse expectaret nuncios domini Walonis. Valet.” A.D. 1216.

Hic ponuntur objectiones Lodowici et baronum Angliæ contra regem Johannem.

Prima¹ propositio contra regem Angliæ fuit in præsentia domini Papæ a nunciis supradictis, quod Arthurum nepotem suum propriis manibus per prodicionem interfecit, pessimo mortis genere, quod Angli murdrum appellant. Pro quo facto idem rex condemnatus fuit ad mortem in curia regis Francorum, per iudicium parium suorum. Ad hanc objectionem opponit dominus Papa, quod barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, quia est² rex inunctus, et ita sit superior; per barones, tanquam inferiores, non potuit ad mortem condemnari, quia major dignitas quodam modo absorbet minorem. Et præterea incivile videtur et contra canones esse, in hominem absentem, non vocatum, non convictum, nec confessum, mortis ferre sententiam. Ad hoc nuncii supradicti responderunt; “ Consuetudo est in regno Francorum, quod rex habet omnimodam jurisdictionem in homines suos ligios; et rex Angliæ erat suus homo ligius, tanquam comes et dux; ergo licet esset alias rex inunctus, tamen tanquam comes et dux erat de jurisdictione domini regis Francorum. Sed³ si comes et⁴ dux in regno Francorum delinqueret, posset et deberet judicari ad mortem per pares suos. Immo si non esset dux vel comes, vel homo ligius regis Franciæ, et deliquisset in regno Franciæ, ratione delicti in regno pertrati, potuerunt barones eum judicare ad mortem. Alioquin si rex Angliæ, quia rex erat inunctus, non posset judicari ad mortem, impune posset intrare regnum Franciæ et interficere barones Franciæ, sicut interfecit Arthurum.”

Reasons given by Louis's ambassadors to the Pope for dethroning John.

f. 47 b.

¹ In the margin in rubrick is, “ Vacat usque ad hoc signum” o-l-l-o (i.e. p. 663). The passage is consequently omitted by the first hand in C., but inserted in a different hand on a separate leaf.

² est] So altered by Par. from sit.

³ Sed . . Francorum] om. O.

⁴ et] vel, W.

A.D. 1216.

Veritas¹ rei gestæ super hoc.

The true
state of the
case, viz.,
that Philip
had refused
to grant
John a
safe con-
duct.

Reverā non fuit rex J[ohannes] juste vel rite abjudicatus a Normannia, quia idem rex, non judicialiter sed violenter spoliatus, misit propter restitutionem regi Francorum P[hilippo] nuncios solempnes et prudentes, videlicet, Eustachium episcopum Elyensem et Hubertum de Burgo, viros discretos et facundos, significans ei quod libenter veniret ad curiam suam, juri per omnia super illa re pariturus ac responsurus; sed ut provideretur ei salvus conductus. Et respondit rex Philippus, sed non sereno vultu vel corde; "Libenter. In pace salvo veniat." Et episcopus; "Domine, et redeat." Et rex; "Ita sit, si parium suorum iudicium hoc permittat." Et cum supplicassent omnes nuncii regis Angliæ, ut liceret ei salvo venire et redire, rex Francorum iratus cum juramento solito respondit; "Per Sanctos Franciæ, non nisi mediante iudicio." Et cum adderet episcopus pericula quæ possent contingere per adventum ejus, ait;² "Domine rex, non posset dux Normanniæ ad curiam vestram venire, nisi veniret rex Angliæ, cum una persona sint dux et rex, quod non permetteret aliquo modo barnagium Angliæ, etsi ipse rex hoc vellet; immernerent enim pericula, ut nostis, capturæ vel cædis." Cui respondens rex, dixit; "Et quid hoc, domine episcope? Bene scitur, quod dux Normanniæ, qui tenens meus est, Angliam sibi adquisivit violenter. Et si subdito aliquid accrescit in honorem, perdetne per hoc dominus capitalis? absit." Ad quod cum nuncii nihil poterant rationabiliter respondere, redierunt ad dominum regem Angliæ, quæ audierant et viderant nunciantes. Rex autem noluit se committere dubiis casibus et judiciis Francorum, qui eum non diligebant;

¹ This is in the margin.² B. repeats *ait*.

maxime cum timeret, ut ei de turpissima morte Arthuri A.D. 1216. obiceretur. Juxta illud Oratii, [Ep. i. 1. 74]

quia me vestigia terrent,

Omnia te versum spectantia, nulla retrorsum.

Magnates tamen Franciæ nihilominus processerunt in judicium, quod rite non debuerunt facere; ex quo judicandus abfuit, qui adesse voluit si¹ posset. Unde si rex J[ohannes] abjudicatus fuit per adversarios suos, non rite abjudicabatur.

Ad hæc Papa; "Multi imperatores et principes, et etiam The Pope's Francorum reges, multos in annalibus occidisse leguntur argument. "innocentes; nec tamen quemquam illorum legimus morti "addictos.² Et cum Arthurus apud Mirebel castrum, non ut "innocens, sed quasi nocens et proditor domini et avunculi "sui, cui homagium et liganciam fecerat, captus fuerit, potuit "de jure morte etiam turpissima sine judicio condemnari."

Secunda objectio eorundem contra regem J[ohannem].

Secunda objectio contra regem fuit, quod sæpe citatus non Second personaliter juri pariturus comparuit, nec sufficientem respon- reason salem pro se ad curiam regis Franciæ destinavit. Ad hoc given by dicit Papa, quod si rex Angliæ fuerit tantum contumax, quia the ambas- citatus non venit nec misit, sed propter contumaciam non sadors against citatus non venit nec misit, sed propter contumaciam non John. solet quis puniri ad mortem nec debet. Ergo barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, sed saltem alio modo punire eum, per ablationem scilicet feodi sui. Nuncii responderunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex quo "aliquis accusatur coram suo iudice de tam crudeli homicidio "quod murdrum appellatur, et ille qui accusatur non venit, "nec³ modo legitimo se excusat, pro convicto habetur, et "tanquam convictus per omnia judicatur, et etiam ad mortem, "ac si præsens esset." Ad hæc Papa respondit, quod pactio Answer of potuit esse inter regem Franciæ et ducem Normanniæ, vel the Pope. antiqua consuetudo, quod dux Normanniæ non debet venire ad citationem regis Franciæ, nisi in marchiam; unde si non venit citatus, nec deliquit, nec propter hoc potuit taliter puniri. Item dicit Papa quod si sententia lata fuit contra regem Angliæ, non tamen mandata fuit executioni, quia non

¹ si] set, R. C. is correct.

² addictos] sic MSS.

³ nec] nullo, W.

A.D. 1216. fuit occisus; unde proles, quam suscepit postea, debet ei in Discussion regno succedere; quia rex Angliæ non commisit crimen on the læsæ majestatis, nec crimen hæreseos, pro quibus tantum second filius exhæredatur pro delicto patris. Ad hæc nuncii re- sponderunt; "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex quo aliquis est damnatus ad mortem, quod proles suscepta post sententiam damnationis succedere non debet; geniti tamen ante sententiam succedere debent." Sed tamen super hoc nuncii litigare noluerunt. Item dicit Papa, quod licet rex Anglorum judicatus esset ad mortem, et etiam filii de carne sua geniti, non ideo Blanca deberet ei succedere sed propinquiores de genere ejus, videlicet proles fratris primogeniti, et ita soror Arthuri, vel Otho, qui fuit filius sororis¹ primogenitæ. Et si ponatur, quod regina² Castellæ debeat succedere, et ita Blanca filia ejus, non est verum; quia masculus debet præferri, rex scilicet Castellæ; et si nullus esset masculus, præferri deberet regina³ Legionum, tanquam primogenita. Ad hæc nuncii dixerunt; "Filii fratris non debent succedere, ex quo tempore latæ sententiæ frater non vivebat; et ita neptis, soror scilicet Arthuri, non debet succedere, quia non est in linea descendenti, cum sit filia fratris. Similiter tempore latæ sententiæ mater¹ Othonis non vivebat, ergo non successit; ergo Otho non debet succedere. Sed regina Castellæ vivebat, quæ soror erat, et ideo successit; ergo mortua regina Castellæ, proles successit, et succedere debuit." Ad hoc dicit Papa, quod rex Castellæ succedere debet, quia masculus est, vel regina Legionum tanquam primogenita. Nuncii dixerunt, quod cum plures sint hæredes, qui aliqui debent succedere, et ille, qui primo loco debet succedere, taceat, vel hæreditatem [adire⁴ negligat, ille qui ultimo loco est, si vult adire hæreditatem], investiri debet hæreditate illa secundum consuetudinem approbatam, salvo tamen jure alterius, si reclamaverit. Et ideo dominus Lodowicus intrat regnum Angliæ, ut suum. Et si quis propinquior velit super hoc reclamare, dominus Lodowicus faciet inde quod debet.⁵

¹ Matilda, daughter of Henry II, wife of Henry the Lion, duke of Saxony.

² i. e. Alienora, daughter of Henry II, wife of Alfonso III, of Castile.

³ Berengera, daughter of Alfonso and Alienora, wife of Alfonso IX., king of Léon.

⁴ adire . . . hæreditatem] om. B.

⁵ In the margin of this page the following genealogical table is written in the St. Alban's hand :—
Henricus II. rex.

Willelmus primogenitus, qui puer obiit septennis apud Radin- gum.

Henricus inunctus rex, sed non regnavit, mortuus enim est dum pater viveret.

Tertia objectio contra regem Johannem.

A.D. 1216.

Tunc dixit Papa, quod regnum Angliæ suum proprium est, et Third
est in possessione domini ratione fidelitatis, quæ super hoc est reason.
ei facta per juramentum; et etiam ratione census, qui jam ei
solutus est de regno; unde cum in nullo delinqueret, non
deberet sibi guerram movere Lodowicus, nec deberet eum
spoliare a regno Angliæ per werram; maxime cum rex
Angliæ multas habeat terras in feodo regis Franciæ, de qui-
bus potest ei movere werram. Ad hæc nuncii; "Mota fuit
" werra et justum bellum contra regem Angliæ antequam
" regnum illud esset domini Papæ. Nam¹ de regno Angliæ
" venit Willelmus de Longaspada,² et multi alii cum eo in
" manu valida et armata, qui damna multa et injurias intule-
" runt domino Lodowico in terra sua propria; et ideo domi-

Ricardus rex, qui regnavit, sed
prolem non suscepit.

Galfridus comes Britanniae, sed
patre vivente obiit, qui gemi-
nam prolem suscepit, ex Con-
stantia filia Conani comitis
Britanniae, sed cito obiit; Ar-
thurum qui occisus obiit et
Brettam filiam quæ diuturno
carcere conclusa abscondita
est.

Johannes qui et regnavit, et pro-
lem suscepit, Henricum regem
et Ricardum comitem Cornu-
biæ.

Item quædam filia [*margin* Ahe-
nora] quam pater dedit regi
Hyspaniæ, scilicet Castellæ;
perperit Blanchiam quæ data
fuit Lodowico regi Galliæ et
unam.

Item quædam filia [*margin* Ma-
tildia] quam pater dedit in
Alemannia duci Saxoniae; pe-
perit Othonem imperatorem
Alemanniæ.

Item quædam [*margin* Johanna]
quam dedit comiti Tholosano,
unde Reimundus magnus co-
mes Tholosanus, quæ prius
maritata fuit Willelmo II. regi

Siciliæ, quam, quia prolem non
susceperat, rex Ricardus cum
rediret a Terra Sancta post
mortem dicti Willelmi regis
cepit secum, vendens totam
dotem ejus, et ipsam comiti
Tholosano matrimonio copula-
vit.

Filiæ regis Johannis.

Johanna maritata Alexandro
regi Scotorum.

Isabella imperatori.

Alenora Willelmo Marescallo,
deinde Simoni de Montforti
comiti Legecestriae.

Below this is written :

Rex Willelmus Rufus* habuit
filiam quandam Adalam quæ
nupsit Theobaldo* comiti Bo-
noniæ fratri Theobaldi junio-
ris comitis Blesentium, ex qui-
bus prodiit Stephanus postea
rex Anglorum, scilicet A. et
Theobaldo primo.

Henricus I. rex duxit Athelisam
filiam ducis Lovaniæ.

¹ Nam] So. O.; ne, B.; ac, W.

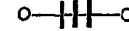
² spada] Par. has *vel spata* in
the margin.

* Sic!

A.D. 1216. "nus noster potest movere justum bellum contra regem
 Discussion "Anglorum." Ad hæc Papa dixit, quod licet rex Angliæ
 on the tanquam vassallus ejus [moverit bellum] Lodowico, non
 third ipse tamen deberet ei movere werram, sed deberet conqueri
 reason. domino superiori, scilicet Papæ, cui subest rex Angliæ, tan-
 quam vassallus ejus. Ad hæc nuncii responderunt, quod con-
 suetudo est, ex quo aliquis vassallus alterius movet guer-
 ram alicui auctoritate sua, ille, cui mota est werra, potest
 movere ei werram auctoritate sua, nec¹ tenetur conqueri do-
 mino illius. Et si dominus vult defendere vassallum suum
 quamdiu movet talem guerram, ipse dominus dicitur facere
 guerram. Item dicit Papa, quod in generali concilio statutum
 est, quod inter omnes discordantes debet esse pax vel treuga
 usque ad quatuor annos, pro succursu Terræ Sanctæ; et ideo
 tempore medio Lodowicus non debet regi Angliæ werram
 movere. Nuncii dixerunt quod in recessu suo a Francia
 Lodowicus non fuit requisitus de pace vel treuga; et si re-
 quisitus esset, crediderunt tantam esse malitiam regis Angliæ,
 quod noluit pace vel treuga gaudere. Item dicit papa, quod
 rex Angliæ cruce signatus est; unde ex constitutione genera-
 lis concilii ipse rex et omnia sua debent esse sub protectione
 ecclesiæ. Ad hoc nuncii responderunt, quod rex Angliæ ante
 crucem sumptam guerram moverat domino Lodowico, et
 damna multa fecerat, castra sua ceperat, et adhuc milites suos
 et servientes incarceratos retinet, et hucusque in guerra est
 f. 38. contra dominum Lodowicum, nec pacem vel treugam cum eo
 habere voluit, super hoc etiam sæpe requisitus. Item dicit
 Papa, quod de communi consilio generalis concilii excom-
 municaverat barones Angliæ et omnes fautores eorum; et
 ita dominus Lodowicus sententiam incurrisse videtur. Nuncii
 dixerunt, quod Lodowicus non adjuvat barones Angliæ, nec
 fovet eos, sed jus suum prosequitur; nec etiam credit Lodo-
 wicus, nec credere debet, quod dominus Papa vel tantum
 concilium injuste aliquem velit excommunicare. Nam tem-
 pore latæ sententiæ dominus Papa nesciebat quod Lodo-
 wicus haberet jus de regno Angliæ; et cum hoc illi consti-
 terit, non credit dominus Lodowicus quod concilium possit
 ei jus suum auferre. Item dicit Papa, quod rex Francorum
 et Lodowicus filius ejus, post sententiam a baronibus Franciæ
 in regem Angliæ latam, ipsum regem appellaverunt, et ipsum
 pro rege habuerunt, et cum eo tanquam cum rege Angliæ
 treugas statuerunt. Ad hæc nuncii responderunt, quod post
 latam sententiam a baronibus in regem nunquam illum pro

¹ nec] ne, B.

rege habuerunt; sed ipsum regem depositum appellaverunt, A.D. 1216. sicut abbas depositus, et quilibet alius, dici solet. Novissime vero dicit Papa, quod ipse statuet super his antequam veniant nuncii domini Walonis.

Quomodo Lodowicus orientales Angliæ provincias vastaverit.

Sub diebus istis, Lodowicus in fortitudine gravi versus Louis de-orientalem Angliæ plagam equitationem faciens, urbes, et spoils the villas de Estsexe, Suthfolc, et de Norfolc miserabiliter spolia-^{Eastern} vit, et castellum Norwici vacuum reperiens, suos imposuit; ^{counties,} and occa-^{pies Nor-} Thomamque, qui in illo fuit castellanus, de Burgo, ^{wich castle.} scilicet fratrem Huberti de Burgo, fugientem comprehendit; illasque regiones omnes sub tributo constituit. Ad villam quoque de Len exercitum grandem mittens, eam sub-Lynn jugavit; civesque captivos inde abducens, ad gravem eos re-^{taken.} demptionem coegit. Quo facto, Franci cum præda et spoliis innumeris Londonias sunt reversi. Veniente ibidem ad Lodowicum Gileberto de Gant, comitatus Lincolnæ ipsum gladio donavit; quem protinus illuc direxit, ut irruptiones castrorum de Nothingeham et de Newerc reprimeret, quæ omnes baronum ædes ac domos incomparabiles in finibus illis succenderant, et terras eorum in sua proprietate receperant. Quo utique tempore, Robertus de Ros, Petrus de Brus, et Ricardus de Perci Eboracum cum tota provincia Lodowico subjecerunt. Gilebertus de Gant et Robertus de Roppelle urbem Lincolnæ ceperunt, et provinciam illam præter castellum totam sub annuo censu posuerunt. Deinde Hoilandiam inva-^{Holland in-} dentes, spoliabant eam, et sibi tributariam fecerunt. Rex Lincoln-^{shire made} Scotorum Northanhumbriorum provinciam Lodowico subjugavit ^{tributary.} totam præter castella, quæ Hugo de Bailuel et Philippus de Hulecotes contra hostium incursiones strenuissime defende-^{Northum-} bant. Hæ autem omnes provinciæ Lodowico subjectæ erant ^{bria re-} et juratæ. Eodem tempore, Walo legatus exegit procuratio-^{duced by} nes per totam Angliam ab ecclesiis cathedralibus et domibus ^{the king of} religiosis, pro singulis scilicet procurationibus quinquaginta ^{Scots.} solidos. Omnia etiam beneficia clericorum pariter ac virorum ^{Exactions} religiosorum, qui Lodowico et baronibus auxilium, consilium, ^{of the le-} vel favorem impenderant, sequestravit;^{gate Wao.} quæ omnia in suos et clericorum suorum usus convertit.

¹ sequestravit] om. O. W.

A.D. 1216. *De obsidione castri Doverensis facta a Lodowico.*Dover
castle be-
sieged by
Louis, but
defended
by Hubert
de Burgh.

Eodem anno, instante¹ nativitate sancti Johannis Baptistæ, Lodowicus reprehensus a patre, tanquam nescius werræ, eo quod relicto castro Doveri progredieretur, in fortitudine gravi militum et clientum Doverense castrum obsidione vallavit; misso prius ad patrem suum propter petrariam, quæ *maleveisine* Gallice nuncupatur. Qua cum machinis aliis Franci ante castrum locata, muros acriter crebris ictibus verberabant. Sed Hubertus de Burgo, miles strenuus et fidelis, cum aliis septies viginti militibus et servientibus multis, qui in illo erant defensionem insistentes, multos ex hostibus prostraverunt; donec Galligenæ comperto damno tentoria sua et machinas a castro longius retraxerunt. Unde Lodowicus nimis succensus ira² pejerando juravit, sese non inde recessurum, quousque capto castello inclusi omnes suspendio traderentur. Construxerunt quoque ibi [tabernacula³ multa et ædificia ante introitum castri, ad terrorem inclusorum; ita ut locus ille similitudinem nundinarum præferret. Cogitabant enim fame et diuturna obsidione ad⁴ deditionem compellere quos armis subjugare nequibant.]

[*De captione castelli de Canteburge.*]Cambridge
castle
taken by
the barons,
who waste
the Eastern
counties.

Per idem tempus quædam pars baronum, qui Londoniis remanserant, equitationem facientes, deprædati sunt provinciam de Canteburge totam, et munitionem illam ceperunt, atque viginti servientes, quos in ea invenerant, vinculis constrinxerunt et secum abduxerunt. Inde progredientes, provincias de Norfolk et Suthfolc perlustrantes, spoliabant eas⁵ cum ecclesiis universis. Villas quoque Gernemuam, Dunewicum, et Gipeswicum ad redemptionem gravissimam compulerunt. Tandem per Colecestriam prædam agentes, et ibidem simili rabie sævientes, ad nota Londoniarum latibula sunt reversi.

*De obsidione castri de Windleshores.*Windsor
castle be-
sieged by
the barons.

His ista gestis, idem barones, magno exercitu congregato, castellum de Windlesores cuneis militaribus obsederunt. Erat

¹ B. ins. in.² ira] erat, B.³ tabernacula . . . nequibant] This has been erased from B. The next

paragraph has also been partially erased.

⁴ ad deditionem] om. O.⁵ eas] om. O. W.

autem princeps militiæ illius comes Niverniæ, de Guenelonis¹ A.D. 1216. genere proditoris. Instabant Franci, qui, machinas² ad castrum applicantes, muros acriter invaserunt. Fuit itaque in castro custos summus Ingelardus de Athie, vir in opere martio probatissimus, cum militibus sexaginta et eorum sequela, qui, constanter defensionem vacantes, hostes a muris longius repellere nitebantur. Cumque rex Johannes castra de Dovera et de Windleshores cognovisset obsessa, congregavit exercitum grandem de præsiidiis castrorum suorum; quo stipatus, discurret tempore unius mensis³ per terras comitum et baronum, sedes eorum cum frugibus concremando, damnum non modicum hostibus irrogavit. Tandem provincias de Norfolc et de Suthfolc pervagatus, simili rabie ibidem in rebus comitis de Arundel, Rogeri Bigot, Willelmi de Huntingefeld, Rogeri de Cresi, et aliorum magnatum desævit. Novissime autem cum hæc omnia baronibus, qui in obsidione castri de Windeleshores parum immo nihil proficiebant, nunciata fuissent, decreverunt obsidionem solvere; ut regi Johanni, qui jam circa maritima in Suthfolc, ut dictum est, prædas agebat et rapinas, viam præcluderent revertendi. Sicque per consilium comitis Niverniæ, qui, ut dicebatur, donariis regis Angliæ corruptus fuerat, de nocte ab obsidione recedentes, relictis tentoriis, versus Cantebruge cum festinatione iter⁴ arripiunt, ut regem jam dictum sub captione circumstipando concluderent. Sed ille per exploratores suos, quos optimos habuit, præmunitus, antequam barones ad Cantebruge pervenissent, ipse in villam de Stamford callidus sese viator receperat. Deinde cum festinatione partes penetrans Aquilonis, castrum Lincolnæ audivit obsessum, quod summopere⁵ studuit visitare. Sed fugerunt a facie ejus Gilebertus de Gant cæterique Norenses, qui ad obsidionem conveniant, præsentiam ejus ut fulmina metuentes. Barones quoque, qui regem insecuti fuerant, cum se cognovissent illusos, prædis vacabant et rapinis, et rerum depopulationi curam adhibebant.⁶ Deinde cum prædis et spoliis Londonias sunt reversi, ubi, ad custodiam civitatis milites assignantes, apud Doveram ad Lodowicum profecti sunt. Rex vero Johannes interea versus

The siege raised.

The barons pursue John to Cambridge, but he escapes to Stamford.

They waste the country, and return to London.

John destroys

¹ i. e. Gantelon, archbishop of Sens, who [crowned Charles le Chauve, and afterwards turned against him in favour of his brother Louis. See Du Tillet, *Recueil des Roys de France*, p. 182 (Par. 1580), referred to by Mr. Coxe, *Wendover*, iii. p. 381, note ¹.

² *machinas . . . applicantes*] *machinis . . . applicatis*, O. W.

³ *mensis*] *messis*, O. W. The Hist. Anglor. has *per unum mensem*.

⁴ *iter*] *inter*, B.

⁵ *summopere*] *sine opere*, O. W.

⁶ *adhibebant*] *adhibeant*, B.

A.D. 1216. Wallie confinia se conferens, castella baronum ibidem obsedit et cepit; quæ omnia complanari præcepit. In ædificiis autem et pomeriis eorundem baronum illuc pari crudelitate exarscens, miserabile spectaculum præbuit intuentibus. Eodem tempore, mense Augusti, Alexander rex Scotorum, apud Do- veram ad Lodovicum veniens, fecit ei homagium de jure suo, quod de rege Anglorum tenere debuit. Sed veniendo versus Lodovicum, cum exercitu magno propter metum regis Jo- hannis, dum transitum faceret per castellum Bernardi, quod erat de feodo Hugonis de Bailul, in provincia de Haliwer- fole situm, dictus rex cum magnatibus illius regionis cas- tellum circumvit, ut videret si ex qualibet parte esset expug- nabilis, balistarius quidam, qui in castro erat, telum emit- tens, Eustachium de Vesci virum nobilem et potentem in fronte percussit, qui, cerebro terebrato² cum capite, illico spiritum exhalavit. Habuit enim dictus Eustachius sororem³ regis Scotiæ uxorem; unde idem rex et sui magnates, cum universo baronum collegio, extiterunt nimis animo consternati. Rex quoque, facto homagio ut prædictum est, ad propria remeavit.

Obiit Eus- tachius de Vesci.¹

Ut proditio Francorum detecta fuerit.

Contigit hac tempestate vicecomitem de Melun, virum nobi- lem de regno Francorum, qui cum Lodowico in Angliam vene- rat, in urbe Londoniarum graviter infirmari. Qui, cum mortem sibi imminere cognosceret, ascivit ad colloquium suum quosdam barones Angliæ, qui ob custodiam civitatis in urbe remanse- rant; et confessus est audientibus cunctis, dicens eis; "Doleo," inquit, "super desolatione et subversione vestra, quod vos quæ vobis imminet pericula ignoratis. Juravit namque Lodowicus et sedecim cum eo de regno Francorum comites et barones, quod si contigerit⁴ eum Angliam subjugare, et in regem coronari, ipse omnes illos, qui nunc cum ipso mi- litant et regem Johannem persequuntur, ut proditores domini sui, perpetuo damnaret exilio, et omne genus eorum deleteret de terra. Et ne hoc vobis vertatur in dubium, ego, qui hic continuo moriturus jaceo, in periculo animæ meæ vobis affirmo, me unum esse ex illis qui hoc cum Lodowico jura- verunt. Unde summopere nunc consulo, ut utilitati vestræ

¹ His sword and shield are repre- sented in the margin, inverted.
² *terebrato*] perforato, O. W.

³ Margaret, natural daughter of William the Lion.
⁴ *contigerit*] contingeret, O. W.

"provideatis in posterum; et ea quæ jam vobis dixi sub A.D. 1216. "sigillo secreti teneatis." Et his dictis, nobilis ille continuo *fuit facto* expiravit. Cum autem verba hæc inter barones dissemi- *pius et* nata fuissent, contristati sunt valde, dum se perplexos undi- *sceleratus* que cognovissent. Lodowicus enim terras eorum et castella *eodem.* quæ jam in locis diversis subjugaverat, illis murmurantibus, Francigenis dederat;¹ et quod magis dolebant, notam eis proditionis imposuit. Auxit præterea tristitiam eorum, quod singulis essent diebus excommunicati, simul et omni honore terreno privati; unde in maximam corporis et animæ angustiam inciderunt. Cogitaverunt igitur multi ex eis ad fidelitatem regis Johannis redire; sed timuerunt valde, ne ille, quem tot talibusque convitiis in odium sui provocaverant, vellet eos admittere poenitentes.

De morte Johannis regis.

Tandem cum Lodowicus apud Doveram obsidionem diu et John, after inaniter pertraxisset, rex Johannes in fortitudine gravi *ravaging* provincias de Suthfolc et de Norfolc misera afflictione contrivit. *Norfolk* Veniens autem per Burgum et Croilandiam, ipsam ec- *and Suf-*clesiam de Croilandia deprædatus est; et per Savari- *folk, goes* cum de Malleone et alios nefarios complices suos, ibidem *to Peter-*scelera inaudita perpetravit. Deinde per maneria ab- *borough,* batis² de Croilandia transiens, omnes segetes ejus, sicut *Croyland,* erant in fine autumpni congestæ, in favillas redegit. Novissime per urbem quæ Len appellatur transitum faciens, *and then* ab urbanis cum gaudio susceptus est et magnis donariis hono- *to Lynn.* ratus. Deinde versus Aquilonem iter arripiens, in fluvio qui Wellestrem dicitur caretas omnes, bigas, et summarios, cum *He loses* thesauris, vasis pretiosis, et rebus³ omnibus, quas propensiori *his bag-* cura dilexit, inopinato⁴ eventu amisit. Aperta est enim in *gage in the* mediis fluctibus terra, et voragines abyssus, quæ absorberunt *Wash.* universa cum hominibus et equis, ita quod nec pes unus evasit, qui casum regi nunciaret. Rex tamen cum exercitu suo vix *He is taken* elapsus nocte sequenti apud abbatiam, quæ Suenesheved dici- *ill at* tur, pernóctavit. Ubi, ut putabatur, de rebus a fluctibus devo- *Swines-* ratis tantam mentis incurrit tristitiam, quod acutis correptus *head,* febribus coepit graviter infirmari. Auxit autem ægritudinis molestiam pernicioosa ejus ingluvies, qui nocte illa, de fructu

¹ *dederat*] Altered by Paris from *dedit*.

² Henry de Longchamp.

³ *rebus*] regibus, B.

⁴ *inopinato*] in opinatu, B.

A.D. 1216. persicorum et novi ciceris potatione nimis repletus, febrilem
 but goes to in se calorem acuit fortiter et accendit. Veruntamen summo
 Sleaford, inde diluculo, licet cum labore recedens, ad castellum de Laford
 hospitaturus perrexit. Ubi maxima corporis prægravatus mo-
 and New- lestia, in crastino vix ad castellum de Newerc equo vehente
 ark, pervenit.¹ Quo in loco invalescente morbo, ab abbate² de
 Crocstuna consilium confessionis et Eucharistiam suscepit.
 Deinde Henricum filium suum primogenitum regni sui hæredem
 constituit, regnumque Angliæ illi jurare fecit. Litteras etiam
 sigillo suo munitas ad omnes vicecomites regni et castellanos
 direxit, præcipiens ut ei essent singuli intendentes. Et his ita
 gestis, sciscitavit ab eo abbas de Crocstuna, si ipsum mori
 contingeret, ubi vellet eligere sepulturam. Cui rex respon-
 dens dixit, "Deo et sancto Wlstan corpus et animam meam
 where he "commendo." Qui postea, in nocte quæ diem sancti Lucae
 Evangelistæ proxime secuta est, ex hac vita migravit.³ Cujus
 Oct. 18. corpus regio schemate ornatum ad Wigorniam delatum est, et
 His burial in ecclesia cathedrali ab episcopo⁴ loci honorifice tumulatum.
 at Worces- Tempore vero quo apud Newerc idem rex mori incipiebat,
 ter. venerunt ad eum ibidem nuncii quorundam baronum Angliæ
 circiter quadraginta cum litteris, qui voluerunt ad pacem regis
 redire; sed ipse in extremis agens, his tunc operam dare non
 potuit; vocabant⁴ enim eum fata sua. Abbas igitur
 canonicorum Crokestoniæ peritissimus in phisica, qui
 Unde medicus regis tunc temporis extiterat, facta anathomia
 Johannes de corpore regio, ut honestius portaretur, viscera copioso
 extorris. sale conspersa, in sua domo transportata, honorifice fecit
 sepeliri. Cum autem regnasset rex Johannes annis
 octodecim, mensibus quinque, diebus autem quatuor, ab
 hac vita, post hujus sæculi multas perturbationes et
 labores inutiles, in multa mentis amaritudine substractus,
 transmigravit; nihil terræ, immo nec seipsum possi-
 dens. Sperandum est autem et certissime confidendum,
 quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, alle-
 gabunt pro eo ante tribunal Jesu Christi; construxit
 enim abbatiam Cisterciensis ordinis de Bello loco; et

¹ Adam, abbat of Croxton, Leicestershire.

² W. ins. "cum regnasset septem-
 "decim annis et dimidio." This is
 not in O.

³ Silvester of Evesham.

⁴ This is written on a piece of
 parchment pasted over what fol-
 lows.

moriturus domui de Crokestuna decem librarum terram A.D. 1216. contulit opulentam. Epitaphium¹ vero et sepulturæ ejus superscriptionem quidam composuit in hæc verba:

Hoc in sarcophago sepelitur regis imago,
Qui moriens multum sedavit in orbe tumultum,
Et² cui connexa dum vixit probra manebant.
Hunc mala post mortem timor est ne fata sequantur.
Qui legis hæc, metuens dum cernis te moriturum,
Discite quid rerum pariat tibi meta dierum.

His epi-
taph.

Quidam autem versificator, sed reprobus, de eodem Verses on
ait: him.

Anglia sicut adhuc sordet foetore Johannis,
Sordida foedatur foedante Johanne gehenna.

Sed quia periculosum est in eum inscribere, qui de
facili potest proscribere; non est meum, quia non est
tutum, ejus infinita reprehensibilia vitia redarguere,
prout ait poeta Juvenalis [i. 162.].

Experiar quid concedatur in illis,
Quorum Flaminea tegitur cinis atque Latina.

Regnavit³ autem rex Johannes annis xviii., mensibus v., et
diebus iv.

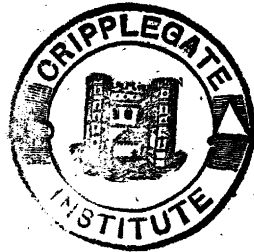
¹ From here to the end is omitted
in C.

² This line is omitted in W.

³ At the foot of the page is the
shield with the three lions or leo-

pards inverted, a crown inclined
at an angle, with below it, "Væ la-
benti coronæ Angliæ. Obiit rex
" Angliæ Johannes primus tributa-
" rius."

END OF VOL. II.

LONDON:
Printed by GEORGE E. HYNE and WILLIAM SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[750.—10/74.]